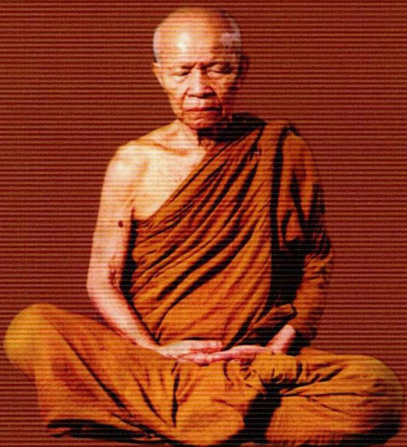
ประวัติหลวงตา

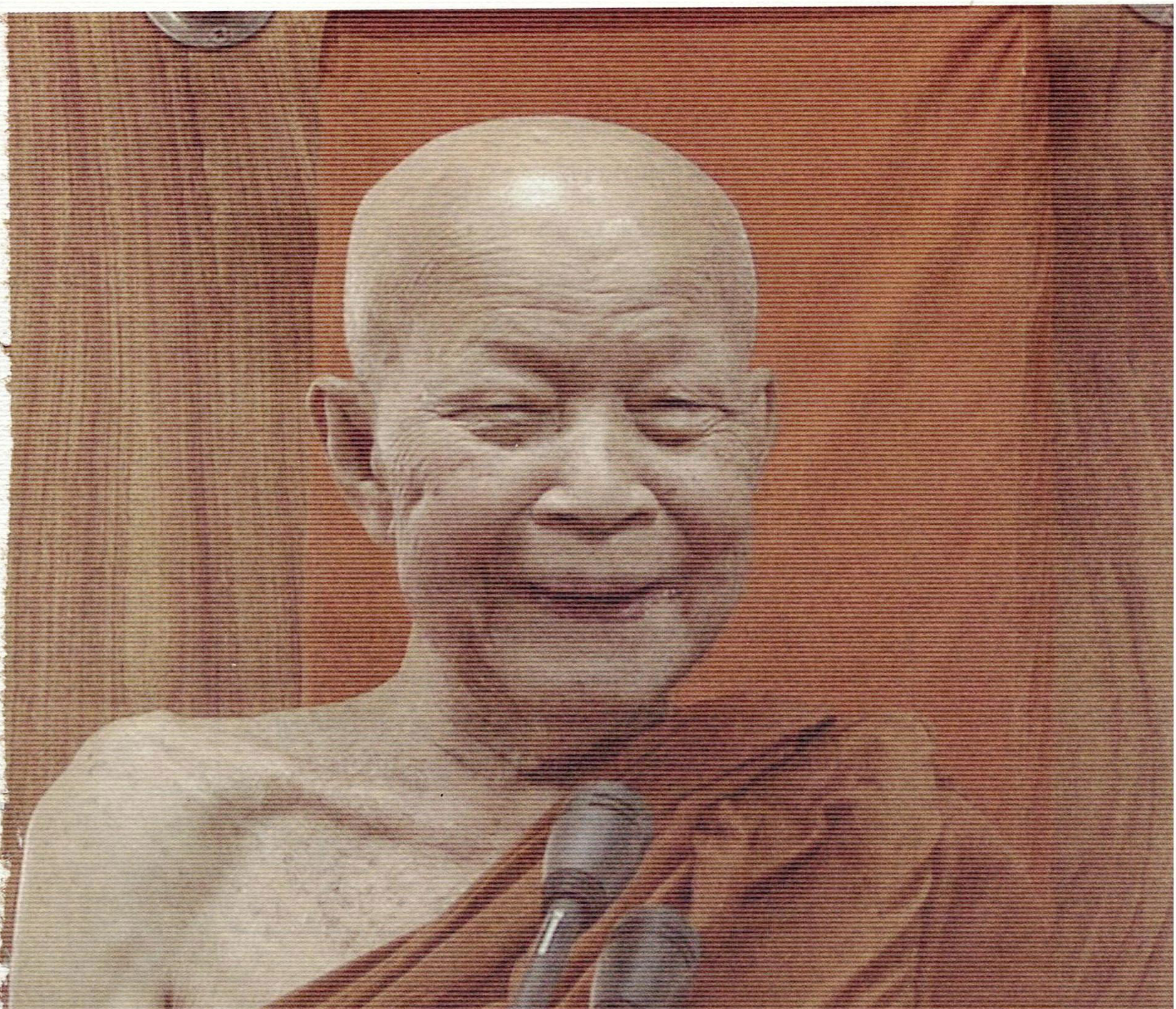
โดย ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน

ประวัติหลวงตา
โดย ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน

กิเลสมีความจัดเจี้ยวแสนตัน
ปกคลุมดวงใจจนมองหาตัวไม่เจอ
จึงเวลาจะฝึกทรมานมันต้องมั่นคืน
ถ้าฝืนความก็ชนะเจ้าของ จิตเป็น
หมาขี้เรื้อนสั่นหัน โดนชี้อยู่ที่
ไหนก็ไม่สบาย ต้องทรมานอย่างหนัก
มือจนสงบลงได้

ประวัติหลวงตา

โดย ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน

ประวัติหลวงตา

โดย ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน

ISBN	:	๙๗๘-๖๑๖-๓๔๘-๘๐๘-๔
จำนวนพิมพ์	:	๒๐,๐๐๐ เล่ม
จัดพิมพ์โดย	:	คณะศิษย์หลวงตา

พิมพ์ที่ : บริษัท ศิลป์สยามบรรจุภัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด

๖๑ ถนนเลียบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือ ซอยเพชรเกษม ๖๙

แขวง/เขตหนองแขม กรุงเทพฯ โทรศัพท์ ๐-๒๔๔๔-๓๓๕๑-๙

โทรสาร ๐-๒๔๔๔-๐๐๗๘ E-mail: silpasiamprinting@hotmail.com

คำนำ

"...ไอ้เรื่องประวัติของตัวเองนี้พูดตามความจริง หลวงตาไม่สนใจนะ ตั้งแต่ใครมาขอประวัติของเรานี้มากต่อมากทั้งตัวใหญ่ๆ ที่สุดมาขอประวัติแต่เราก็ไม่เคยให้ ตั้งแต่ผู้ใหญ่ที่สุดลงถึงเล็กที่สุด เราไม่เคยให้เลยประสาประวัติหลวงตาบัวเป็นภาษีภาษาอะไรจะลง คือเราไม่ค่อยชอบ แต่ส่วนมากในหลักธรรมชาติแล้วการเขียนหนังสือออกการเทศน์เทปไม่ทราบว่ากี่ม้วนก็แสดงเอาตัวของตัวออกกางๆ เหมือนกัน เป็นแต่เพียงไม่ได้บอกว่าเราเป็นคนรู้เราเป็นคนเห็น เราเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ไม่ได้พูดเท่านั้น แต่หลักความจริงที่ถอดออกไปจากใจ ความคิดนี้ออกจากนี้เอง..."

เทศน์อบรมฆราวาส ณ สวนแสงธรรม กทม.
เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๑
โดย หลวงตาพระมหาบัว ญาณสัมปันโน

สารบัญ

องค์หลวงตาสมัยต้นๆ ของการบวช

บทที่ ๑
คำทำนายของคุณตา

หลวงตาพระมหาบัว ญาณสัมปันโน ถือกำเนิดในครอบครัวชาวนาแห่งสกุล "โลหิตดี" เมื่อขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ ปีฉลู ตรงกับวันอังคารที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ณ หมู่บ้านตาด ตำบลบ้านตาด อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยบิดา "นายทองดี" และมารดา "นางแพง" ได้ให้มงคลนามว่า "บัว" ท่านเป็นบุตรคนที่ ๒ ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๑๖ คน

ถิ่นฐานบ้านเดิม

ต้นตระกูลเดิมขององค์หลวงตาอยู่ที่จังหวัดมหาสารคาม

"...พวกที่มาจากมหาสารคามนั้น เดิมเป็นคนละหมู่บ้านๆ ตกลงกันเรียบร้อยแล้วก็ยกพวกมา มาตั้งรวมอยู่ด้วยกันจนกลายเป็นอันเดียวกันหมดเลยเหมือนกับว่าญาติกัน มีเหตุมาจากแม่น้ำชีท่วม ถ้าเวลาท่วมก็ท่วมซะจนไม่มีอะไรจะกิน มันจะตาย ทนไม่ไหวก็เลยมาหาทำเลดูที่ตรงไหนเลยมาได้ตรงนี้ เลยเอาตรงนี้

ถ้าว่าแล้งก็แล้งไปเสีย ถ้าว่าท่วมก็ท่วมไปเสีย มีแต่ท่าเสียท่าเดียวมาหลายปี มันเลยจะตาย คนไม่มีข้าวกินแล้ว ก็เลือกกระเสือกกระสนกันจึงได้มาตั้งอยู่นี้ ทีแรก มาตั้งที่บ้านคำกลิ้งก่อน ยกมากันมากอยู่นะ ไม่ใช่คนหนึ่งคนเดียวครอบครัวเดียวนะ ..

มันมาหลายบ้านรวมกัน มาตั้งเป็นบ้านคำกลิ้ง จากนั้นก็แยกออกมาเป็น บ้านตาดบ้าน โนนทัน.. พอสงครามโลกครั้งที่ ๒ พวกทหารญี่ปุ่นพากันยกมาตั้งฐานทัพขึ้นใส่บ้านโนนทัน เลยยกบ้านโนนทันนี้แตกออกมาตั้งเป็นบ้านหนองใหญ่ บ้านหนองตูม ทุกวันนี้...”

สภาพความเป็นอยู่สมัยนั้น

“...โอ๋ย... เป็นดงใหญ่ที่สุดเลยนะ ตั้งแต่กรมทหาร (ค่ายประจักษ์ศิลปาคม) มาเลยละตั้งแต่เราเป็นเด็กยังเห็นกรมทหารนี้เป็นดงทั้งนั้นนะ เขามาตั้งใหม่นะเนี่ย หลวงตาเกิดแล้วเขาถึงมาตั้งใหม่ แต่ก่อนกรมทหารอยู่ทางบ้านหนองสำโรง เขาเพิ่งย้ายมาทีหลังแต่ก่อนเป็นดงทั้งหมด... มีแต่ดงช้าง ดงเสือ เต็มหมด...

แม้หลวงตามาบวชแล้วบ้านจั่น ก็ยังเป็นดงอยู่นะ มาใหม่ๆ บ้านคำกลิ้งอยู่กลางดงเลย ช้างลงกินน้ำตอนกลางคืนเต็มไปหมดเพราะฉะนั้นการทำมาหากินจึงสะดวก... หารอบบ้านเอาก็พอแล้ว สมัยนั้นการซื้อการขายมันก็ไม่มี

ตอนหลวงตาเป็นเด็ก เราจำได้ ใครได้หมูได้กวางมาตัวหนึ่งเขาก็กินกันทั้งหมู่บ้านแจกกันทั้งบ้านเลยนะ ไม่มีการซื้อการขาย ส่งบ้านนั้นบ้านนี้... เขาหากินกันตามท้องไร่ท้องนา พวกอีเห็น กระจ้อน กระแตมันเต็มแถวนี้หมด พวกปูปลาอะไรไม่อดไม่อยาก

ตั้งแต่เรายังไม่บวชเนี่ย เสือโคร่งนี้แอบเข้าไปกัดวัว โอ๋ย ข้างต้นเสาเรือนเลยนะ ติดกับบ้านเลยนะ เพราะดงติดกับบ้าน สัตว์เลี้ยงตามบ้านเขาก็ไม่ได้ผูกไว้ ดังนั้นเสือมัน พอกินได้มันก็กินทันที เพราะมันกินได้ง่ายกว่าสัตว์ป่า สัตว์ตามบ้านมันไม่ค่อยระวังตัว

ช้างมันก็เข้าไปกินในสวนเขา สวนก็ติดกับบ้านนั่นนะ มันกินพวกกล้วยพวกอะไรตอนกลางคืนดังโป๊กๆ เป๊กๆ เขาก็ไม่ว่าอะไรนะ...เฉยมากขนาดนั้นนะ ทางล้อทางเกวียนอะไรก็ไม่ค่อยได้ใช้ เพราะไม่ค่อยได้ไปมาหาสู่กัน ทำนาก็ทำพอกินเท่านั้น เพราะว่าไม่ได้ซื้อได้ขาย พอเสร็จสรรพการทำนาแล้ว เขาก็สนุกสนานกัน เพราะไม่ได้ทำงานอะไร

การซื้อการขายการรับจ้างอะไรไม่มี แต่ก่อนไม่มี แล้วใครจะมีเงินครัวเรือนหนึ่งมี ๙ บาท ๑๐ บาท ถือว่าเป็นธรรมดาแล้วนะ ถือว่ามีฐานะพอสมควร ถ้ามีเป็นร้อยเป็นชั่งเขาถือว่ามีมากจริงๆ เป็นคนมั่งมีในบ้านนั้น...”

ครอบครัวของท่านทำนาเป็นอาชีพหลัก และพ่อของท่านซึ่งเป็น นายพรานที่มีชื่อเสียงจึงเข้าป่าล่าสัตว์อยู่เป็นประจำ พ่อของท่านนอกจากจะชำนาญในทางแกะรอยสัตว์ ยังขึ้นชื่อลือชาในการแกะรอย คนด้วย นิสัยช่างสังเกตช่างพินิจพิจารณาจึงน่าจะถูกถ่ายทอดมาถึง “เด็กชายบัว”

สกุลชาวนา ผู้มีอันจะกิน

คุณแม่ของท่านนามว่า “แพง” ถือกำเนิดขึ้นที่บ้านตาด เป็นบุตรของคุณตาพรมมา (มิทราบนามสกุลท่าน) กับคุณยายบับภา ไชยพรมมา ซึ่งย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดมหาสารคาม แต่พอคุณแม่แพงถือกำเนิดได้เพียงหนึ่งปีเศษเท่านั้น คุณยายบับภาก็เสียชีวิต และได้คุณยายลีซึ่งเป็นน้องสาวของคุณยายบับภาเป็นผู้เลี้ยงดู เมื่อครั้งเติบโตเป็นสาวพอที่จะมีครอบครัวแล้ว ทางบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ให้สมรสกับคุณพ่อทองดีโลหิตดี

ส่วนคุณพ่อทองดีนั้นถือกำเนิดที่บ้านคำกลิ้ง เป็นบุตรของคุณปู่สามารถ โลหิตดี กับคุณย่าทุมมา (มิทราบนามสกุลเดิมท่าน) ซึ่งย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดมหาสารคามด้วยเช่นกัน ครั้นเมื่อคุณแม่แพงสมรสกับคุณพ่อทองดีแล้ว คุณพ่อทองดีก็มาอยู่ที่บ้านตาด ปลูกบ้านสร้างเรือนและมีบุตรธิดาด้วยกันหลายคน องค์หลวงตาเป็นลูกคนที่ ๒

"...พออายุเราได้ ๑๑ ปี คุณตาก็ตายจาก.. แม่เล่าให้ฟังว่า คุณตาเป็นคนฉลาด...ในเรื่องความขยันก็จนกระทั่งเขาร่ำลือทั้งบ้านเลยล่ะ แล้วมาได้เมียสกุลนี้ (สกุลของยาย) คือสกุลนี้เขาก็เป็นสกุลมั่งคั่ง ลูกสาวเขาก็สวยงาม คุณตาเลยมาได้กับลูกสาวคนนี้ (คุณยาย) เขายอมยกให้เพราะเห็นว่าคุณตาเป็นคนขยัน แต่งงานแต่งการกันแล้วก็มาได้ลูกสาวคนเดียวคือโยมแม่

คุณตานี้รูปร่างลักษณะเดียวกับเรา ไม่ใหญ่โตนัก เป็นคนค้าขาย ทำคนเดียวแกนะ คนทั้งบ้านมีเป็นพ่อค้าอยู่คนเดียว แปลกอยู่ ซื้อนั้นซื้อนี้ ซื้ออยู่คนเดียวไม่หยุดไม่ถอย ในป่านั้นส่วนมากมักจะซื้อของป่านะ พวกหนังสัตว์ พวกอะไรๆ เกี่ยวกับเรื่องของป่านี่ละ ซื้อมาๆ ไปขาย เอากำไรๆ อยู่คนเดียวเงียบๆ.. นี่แหละพวกหนังอีเก้งหนังอะไรต่ออะไร เอาไปขายๆ ทำอย่างนี้อยู่ตลอดประจำมาตั้งแต่ไหนแต่ไร เวลาคุณตาจะซื้อวัวซื้อควาย ก็ซื้อมาราคา ๒๐-๓๐ บาท เอามาขายตัวละเท่านั้นเท่านี้ ได้กำไร ๒-๓ บาทก็เอา... แต่ก่อนวัวควายราคา ๓๐ บาทนี้ถือว่าแพงมากนะ ส่วนมากจะ ๑๕-๑๖ ไปถึง ๒๐ บาท ที่เรียกว่าควายตัวนี้สวยงามมาก คุณตาก็ซื้อมาขาย...

พอขายได้แล้วก็ไม่ได้ซื้ออะไร... ได้มาเท่าไหร่ไม่รู้ หากขายอยู่อย่างนั้นตลอด... มีแต่เก็บกับเก็บ... เงินแต่ก่อนเป็นเงินเหรียญ เหรียญบาท

มันจึงมีมากขึ้น ใส่เป็นถุงยาวๆ ๘๐ บาทเป็นมัดหนึ่ง เขาเรียก ๑ ชั่ง... แม่เล่าให้ฟังว่า คนแต่ก่อนถือเงินเป็นสำคัญมากประหยัดมาก ไม่ใช่เป็นนักจ่ายนะ ไม่ได้สุรุ่ยสุร่ายอย่างทุกวันนี้... แม่นี้เป็นนักประหยัดยกให้เลย คุณตามอบเงินให้แม่หมด เพราะมีลูกสาวคนเดียว ส่วนคุณยายตายตั้งแต่แม่ยังเป็นเด็กอยู่...

นี้ละ มรดกจึงมาตกทางนี้มาก แม่จึงได้มีฐานะมาตั้งแต่โน้น ...แต่ไม่ให้ใครทราบง่ายๆนะ... ทางนี้ไม่มีที่จะพูดอะไรๆ คนโบราณเป็นอย่างนั้น มีแต่เก็บแต่หาอยู่อย่างนั้น พูดออกมาเขาจะหาว่าโอ้อวดเสีย โบราณเราถืออย่างนั้น ถือแบบปกเอาไว้ปิดเอาไว้

แม่เอาเงินมาเทใส่ขันใหญ่ๆ ให้เห็น จึงได้ทราบชัดเจนว่า ฐานะของเราไม่ใช่เล่นเหมือนกันนะ เป็นขันลงหิน เงินนี้เต็มเลย ๒ ขัน ๓ ขัน เอามาสรงน้ำเสร็จแล้วก็เอาใส่ถุง ถุงละชั่ง เป็นถุงผ้านะ... เราจึงรู้ว่าพ่อแม่มีเงินมาก เรียกว่าฐานะเป็นที่ ๑ ของหมู่บ้านนี้เลย คุณตาเป็นผู้มอบมรดกให้ ถึงได้มั่งมีอย่างนั้น ถ้าธรรมดาแล้วโอ๋ย ไม่มีละ...”

คำทำนายของคุณตา

“...โยมแม่เล่าให้ฟัง ลูกทุกคนที่อุ้มท้องผ่านมานี้ ไม่มีใครลำบากเหมือนเรา มีเราคนเดียวที่ทุกอย่างผิดปกติไปหมดไม่ได้เหมือนใคร กว่าจะได้เกิด มีเหตุการณ์ให้กระเทือนไปหมดทั้งครอบครัว เวลาเราจะมาเกิดแม่บอกว่ามีเรื่องแปลกๆ เช่น ตอนอยู่ในท้อง บางครั้งไม่ดีดไม่ดิ้นนิ่งเงียบเชียบสนิทเหมือนคนตายแล้ว แต่บางครั้งกลับดีดดิ้นเสียจนนึกว่าจะตายแล้วเหมือนกัน ยิ่งจวนใกล้วันจะคลอดเข้ามาเท่าไรยิ่งแสดง

อาการหนักทุกอย่างเลย จนสุดท้ายเวลาจะคลอดมันก็ไม่ยอมคลอด...”

“...โยมพ่อฝันว่า ‘ได้มีดโคก คือ มีดที่มีด้ามเป็นงา ฝักมันเป็นเงิน มีปลายแหลมคม’ โยมแม่ได้ฟังดังนั้นจึงพูดแย้งขึ้นว่า ‘อู๊ย! ฉันไม่ได้ฝันอย่างนั้น ฉันกลับฝันว่า ได้ต่างหูทองคำ เวลาใส่ต่างหูอันนี้ อุ้ย! มันช่างงดงามหยดย้อยอะไรปานนั้น งามมากถึงขนาดอดใจที่จะไปส่องกระจกดูตัวเองไม่ได้ เมื่อส่องดูก็ยิ่งสวยงามแวววาวประทับจับใจ’...”

และด้วยเหตุนี้ คุณตาจึงได้ทำนายฝันของพ่อและแม่ไว้ว่า “เออ! ลูกมึงคนนี้ กูว่ามันต้องเป็นผู้ชาย มันเกิดมามีทางเดินให้เลือกอยู่ ๒ ทาง

๑) ถ้ามันไปทางชั่วแล้วพังหมดเลยว่ะ ความโหดเหี้ยม มหาโจรสู้มันไม่ได้ มันยังเป็นนาย เป็นหัวหน้ามหาโจรอีก จะให้จับมันไปเข้าคุกตะรางไม่มีทาง ต้องฆ่ามันเท่านั้นถึงจะจับได้ แล้วมันจะไม่ยอมตายอยู่ในเรือนจำนะสู มันจะตายแบบไม่มีป่าช้าสู้กับเจ้าหน้าที่อยู่ในป่าในเขา ต้องตายอยู่ในป่า ฟัดกันกับเจ้าหน้าที่เขาเพียงเท่านั้น

๒) ถ้ามันไปทางดีแล้ว ถึงไหนถึงกัน จะดีแบบสุดโต่ง ตรงกันข้ามกับฝ่ายชั่ว...ชอบไปทางไหนเรียกว่าขาดเลยทีเดียว เป็นคนจิตใจหนักแน่นลงได้ทำอะไรแล้ว ต้องจริงทุกอย่าง ไม่มีเหลาะๆ แหละๆ...”

“...โยมแม่เล่าว่า ‘พอเราตกคลอดออกมาแล้ว .. มีสายรกพันคอเงียบเฉยไม่มีเสียงร้องแม้แต่น้อย ผิดกับเด็กทั่วๆ ไป เขาจึงเอาน้ำสาดใส่นิดหนึ่ง แทนที่มันจะร้อง กลับไม่มีเสียงออกมาเลยแม้แต่น้อย’

โยมตาได้ทำนายความเป็นไปได้ ๓ อย่าง คือ

๑. สายโซ่ หมายถึง ไปทางโจรขโมย... ถ้าเป็นโจร ก็เป็นประเภทคุกตะรางแตก

๒. สายกำยำ หรือสายสะพายปืน หมายถึง เป็นนายพรานเดินตามรอยพ่อ... ถ้าเป็นพรานจะมีความชำนิชำนาญลือลั่นป่า

๓. สายบาตร หมายถึง จะได้ออกบวชเป็นพระ ... ถ้าเป็นนักปราชญ์ก็จะเหยียบแผ่นดินสะเทือน...'

พอเราตกคลอดออกมามีสายรกพันคอ โยมตาเห็นดังนั้นจึงรีบแก้เคล็ดสะเดาะเคราะห์ให้เป็นมงคลอย่างยิ่ง โดยแกร้องพูดให้พรในทางดีแก่เราขึ้นทันทีว่า

'...โอ้! รกพันคอ นี่เป็นสายบาตร สายบาตร สายทางธรรม นี่สายบาตรๆ สูดูนี่! สายบาตร สายบาตรๆ เด็กน้อยคนนี้มันจะได้บวชเป็นพระแล้วก็จะได้เป็นนักปราชญ์ นี่คือทางสายบาตร'..."

เหมือนไม่มีวัน "กล้า"

อีกครั้งหนึ่ง ในตอนที่ท่านยังเด็กๆ อยู่นั้น จัดว่าเป็นคนขี้กลัวมากคนหนึ่ง คงจะเป็นเพราะผู้เฒ่าผู้แก่เคยพูดถึงเรื่องผีเรื่องปอบหรือเรื่องสัตว์เรื่องเสือให้ฟังมาก่อน เพราะแม้เวลาจะไปขับถ่าย ยังต้องให้น้องๆ เป็นเพื่อนคอยเฝ้าอยู่ใกล้ๆ กันนั้นอยู่ตลอด

"...อย่าไปไกลกูหลาย..."

จากนั้นก็บอกให้น้องคนหนึ่งอยู่หน้า อีกคนหนึ่งอยู่หลัง เมื่อได้อยู่ตรงกลางเป็นที่สบายใจแล้วจึงยอมถ่าย สิ่งนี้ทำให้เห็นชัดว่า แต่เดิมคนเราอาจเป็นคนขี้กลัวมาก่อนปานว่าจะไม่มีความกล้าได้เลย แต่เมื่อได้รับการฝึกฝนในระยะต่อๆ มาแล้ว ย่อมสามารถพลิกนิสัยได้อย่างสิ้นเชิงกลายเป็นนักต่อสู้ที่องอาจไม่หวั่นเกรงต่อสิ่งใดทั้งนั้น

ไม่กินของดิบ

ทางอีสานในตอนนั้นความรู้ทางโภชนาการยังไม่ค่อยเจริญนัก ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงชอบกินอาหารสุกๆ ดิบๆ แม้คุณพ่อของท่านก็เช่นกัน ด้วยความรักของพ่อเมื่อได้อะไรแปลกๆ ใหม่ๆ ก็อยากจะให้ลูกได้ลองกินดูบ้าง

ถึงตอนนี้องค์หลวงตาได้เล่าย้อนหลังถึงความรู้สึกในทันทีที่ชิมอาหารปรุงรสพิเศษของพ่อไว้ด้วยว่า “...โหย มันยังไงไม่รู้นะ มันพุ่งเข้าไปข้างในอาเจียนแตกออกมา วันนั้นยุ่งใหญ่เลยไม่ได้หลับได้นอนเลย...”

“...นิสัยนี้มันเป็นเองไม่มีใครสอน ของดิบกินไม่ได้ พวกลาบพวกก้อยแม้ที่สุดปลาซิวตัวเล็กๆ ก็กินไม่ได้ กินของดิบได้แต่กุ้งแต่ต้องกุ้งตัวเล็กตัวใหญ่ก็กินไม่ได้มันคาว เขาป่นกุ้งนี้กินได้ นอกนั้นพวกปลาซิวนี้กินไม่ได้เลย นิสัยทุกอย่างนี้เป็นเอง ไม่มีใครบอก มันเป็นในนิสัยเองไม่มีใครสอน จนถึงขนาดว่าพ่อต้องทดลองดูทุกอย่าง ก็ยังอาเจียนออกมาต่อหน้าต่อตา....”

นิสัยมีน้ำใจ มีความเมตตา

เมื่อท่านเติบโตขึ้นพอปีนป่ายได้แล้ว คุณตามักมีอุบายฝึกให้หลานชายทั้ง ๒ คน (คือพี่ชายและตัวท่าน) ปีนขึ้นต้นไม้แข่งกัน หากว่าใครปีนขึ้นไปถึงกิ่งนั้นกิ่งนี้ได้ก่อน คุณตาก็จะให้รางวัล ปรากฏว่าท่านเป็นผู้ชนะพี่ชายทุกครั้งไป สำหรับของรางวัลก็คือผลไม้ป่าบ้างหรือข้าวจี่บ้าง คุณตาจะให้เพียงปั้นเดียวเท่านั้น ไม่ได้ให้อะไรมาก

เมื่อคนน้องได้รางวัลมาแล้ว คุณตาจะคอยแอบสังเกตดูอยู่ห่างๆ ตลอดมา พบว่าน้องจะแบ่งของรางวัลนั้นให้พี่ชายทุกครั้งไป และให้มากกว่าตัวเองเสียอีก คุณตาไม่เคยเห็นน้องหวงเลย จนต้องได้มาพูดกับแม่ของท่านว่า

"...บัวนี่ มีน้ำใจมีความเมตตาแท้ๆ นะ มันรู้จักสงสาร

พี่ชายมันปีนสู้ไม่ได้ มันเลยเอาให้พี่ชายมันกินมากกว่า แทนที่ว่ามันผู้ไปปีนได้ จะกินมากกว่าพี่ชาย

มันกลับกินน้อยกว่าพี่ชายดูซิมันมีน้ำใจนะไอ้นี่ มันแปลกนะ แปลกทุกอย่าง..."

นิสัยชอบหยอกสุนัข

"...เราชอบเล่นกับหมาเป็นประจำ นิสัยกับหมาถูกกันแต่ไหนแต่ไรมาจนกระทั่งโตเป็นหนุ่มก็ยังเล่นอยู่อย่างนั้นแหละ หมาจะเรียบร้อยขนาดไหน ครั้นมาได้รับการอบรมจากเราแล้วดื้อหมด เล่นกับหมาจนกระทั่งมันเหนื่อย มันเพลีย พอหลุดมือเราปั๊บวิ่งหนีเข้าป่าเลย คือ ลูกหมาเขาไม่อยากเล่นกับเรา เขาเหนื่อย

แม่มาเห็นก็ว่าขึ้นเลยว่า 'เลี้ยงหมาตัวไหนไว้ มีเท่าไร เท่าไร ดื้อเหมือนกันหมด หยอกแต่กับหมา เล่นแต่กับหมา' เราฟังแม่พูดแล้วก็เฉย เพราะมันก็เป็นอย่างที่แม่ว่าจริงๆ ก็เราเล่นกับมัน จะไม่ให้มันดื้อได้อย่างไร..."

ข้อเตือนใจจากคุณตา

อีกเรื่องหนึ่งสมัยที่ท่านยังเป็นเด็กอยู่ มีคนมาขอใบพลูกับแม่ ในคราวที่เขามาขอแม่ แม่มักจะให้ทุกอย่างไม่เคยเห็นปฏิเสธเลย แต่พอมีความจำเป็นไปขอเขาบ้าง ทุกครั้งเขากลับไม่เคยให้เลย เรื่องนี้หลานๆ มักได้ยินคุณตาสอนเป็นข้อเตือนใจว่า

“..เขาไม่ให้ครั้งที่ ๑ ก็อย่าโกรธให้เขา บางทีของมันอาจไม่พอให้ แล้วก็คนเก่านั้นแหละให้ไปขอเขาอีกครั้งที่ ๒ เผื่อว่าเขาได้อะไรมา เช่น พวกของป่า ของอะไรๆ ก็ตาม

ถ้าหากครั้งที่ ๒ นี้ก็ไม่ได้ ก็อย่าเพิ่งไปโกรธให้เขา บางทีเราอาจไปขอเขาทีหลังไม่ทันคนอื่น ของมันเลยไม่พอกัน

ให้ลองกับคนๆ นี้อีกเป็นครั้งที่ ๓ ถ้าไม่ได้ก็เลิกซะ แต่ว่าอย่าโกรธให้เขานะ อย่าไปโกรธให้เขา..”

รู้ประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียน

“...นี่หลวงตาบัวเคยเป็นนักเรียนมาแล้วนี่ เป็นนักเรียนเป็นยังไงละ วันไหน ขี้เกียจเรียนหนังสือก็หาอุบายลาไปเลี้ยงน้อง

‘วันนี้ลาเอาน้องครับ พ่อแม่หนีหมด’ ว่ายังงั้นนะ ‘พ่อแม่บอกดูน้องให้ด้วย’ นั่น ว่าไปยังงั้นนะ ครูเขาก็ต้องอนุญาตนะสิ ใช่ไหมละ

พอครูอนุญาต ที่แท้ก็เผ่นแน่บเข้าป่าหายจ้อยไปเลย.. เคยเป็นแล้วจึงเอามาพูด ...อย่าให้เป็นนะเด็กเหล่านี้ หลวงตามันเคยเป็นมาแล้ว...มันไม่ดี จึงได้เอามาสอนลูกสอนหลาน...

วันหนึ่งๆ นี้ ขาดโรงเรียนไป ขาดวิชาไป บางทีเขาโน้ต จดวิชาอะไรต่ออะไรนี้ เราไม่ได้จดกับเขา แล้วถ้าเราจะไปโน้ตหรือจดวันหลังเช่นนี้ก็จะเสียเวลาไปอีกมากมาย แล้วถ้าครูสอนอะไรมันก็ไม่ได้เรื่องได้ราว เพราะวันนั้นเป็นวันที่เราขาดโรงเรียน นั้นแหละ

เพราะฉะนั้นพอโตขึ้นมา พอรู้เรื่องรู้ราวแล้ว... รู้จักผลรู้จักประโยชน์ในการศึกษาเล่าเรียนแล้ว ทีนี้...โอ๊ย ไม่ยอมให้ขาดเรียนเลยนะ หมายถึงว่าตอนเล็กกว่านั้นมันเคยเถลไถล พอโตขึ้นมาพอรู้ภาษีภาษาบ้าง... เป็นไม่ยอม

แม้แต่พ่อแม่ให้ลาเวลาจำเป็นนี้ยังไม่ยอมลา มันจะขาด... ถ้าไปแล้วมันต้องเสียวิชานี้... วันนี้ครูจะสอนอันนั้นๆ บอกไว้เลย ถ้าไปแล้ว จะไม่ได้เรียนไม่ได้ฟังวิชานี้..."

เคารพเชื่อฟังครูบาอาจารย์

คุณครูชาลี สิงหะสุริยะ เป็นครูใหญ่โรงเรียนประชาบาลบ้านตาด ในระยะนั้น เป็นผู้ที่ท่านกล่าวถึงเสมอมาด้วยความชื่นชมและซาบซึ้งในพระคุณไม่เสื่อมคลายว่า

"...ท่านเป็นครูของอาตมา เป็นครูตั้งแต่อาตมายังเป็นนักเรียน ท่านเป็นครูที่ดีจริงๆ หายากมาก อาตมารักและเคารพครูของอาตมาคนนี้มาก ซึ่งความจริงแล้วอาตมามีครูที่สอนไม่รู้กี่คน ตั้งแต่ชั้นนั้นชั้นนี้ ตั้งแต่ ก ไก่ ก กา ก็มีครูท่านนี้แหละที่อาตมาติดใจมากที่สุด รักมากที่สุด เคารพมากด้วย ไปไหนชอบเอาไปด้วยนะนี่ ท่านชอบเอาไปด้วย

โอ... หายากนะนี่ คนไม่ลืมเนื้อลืมตัว คือครูคนนี้แหละ ไม่ลืมเนื้อ

ลืมตัวเลย เข้านอกออกในได้หมด ไม่ถือสีถือสา ถือยศถาบรรดาศักดิ์ ความประหยัดนี่เก่งมากทีเดียว ไม่สุรุ่ยสุร่าย ไม่ลืมเนื้อลืมตัว การเล่นเกะกะเกเรไม่มีเลย ไปไหนมาไหนเรียบๆ

ชอบทำบุญให้ทานเป็นประจำนิสัย และเป็นคนกว้างขวางมาก ไม่เห็นแก่ตัว เพื่อนฝูงรักมาช่วยเหลือคนไม่กลัวหมดกลัวสิ้น แต่ตัวเองรับทานและใช้สอยน้อย ประหยัดดีหายาก อาตมารักท่านมาก

โอ...หายากมาก อาตมารักมาแต่ไหนแต่ไร จนกระทั่งทุกวันนี้แหละ ความรักของอาตมา ความเห็นบุญเห็นคุณ ไม่เคยจืดจางไปเลย ฝังลึกอาตมาไม่ค่อยเหมือนใครง่ายๆ ครั้นว่าลงก็ลงจริงๆ ครั้นว่าไม่ลงก็ไม่ลงนะ ครั้นว่าลงก็ลงจนกระทั่งวันตาย ไม่มีอะไรมาแก้ให้ตกดอก

นี่ก็ลงแท้ๆ ลงเชื่อว่าเป็นครูของอาตมา ให้กำเนิดวิชาความรู้อาตมามาโดยตลอดกิริยามารยาท การปฏิบัติตนอย่างไร อาตมาได้ยึดเป็นคติเป็นตัวอย่างมาตลอด เหมาะสมกับที่เป็นครู..."

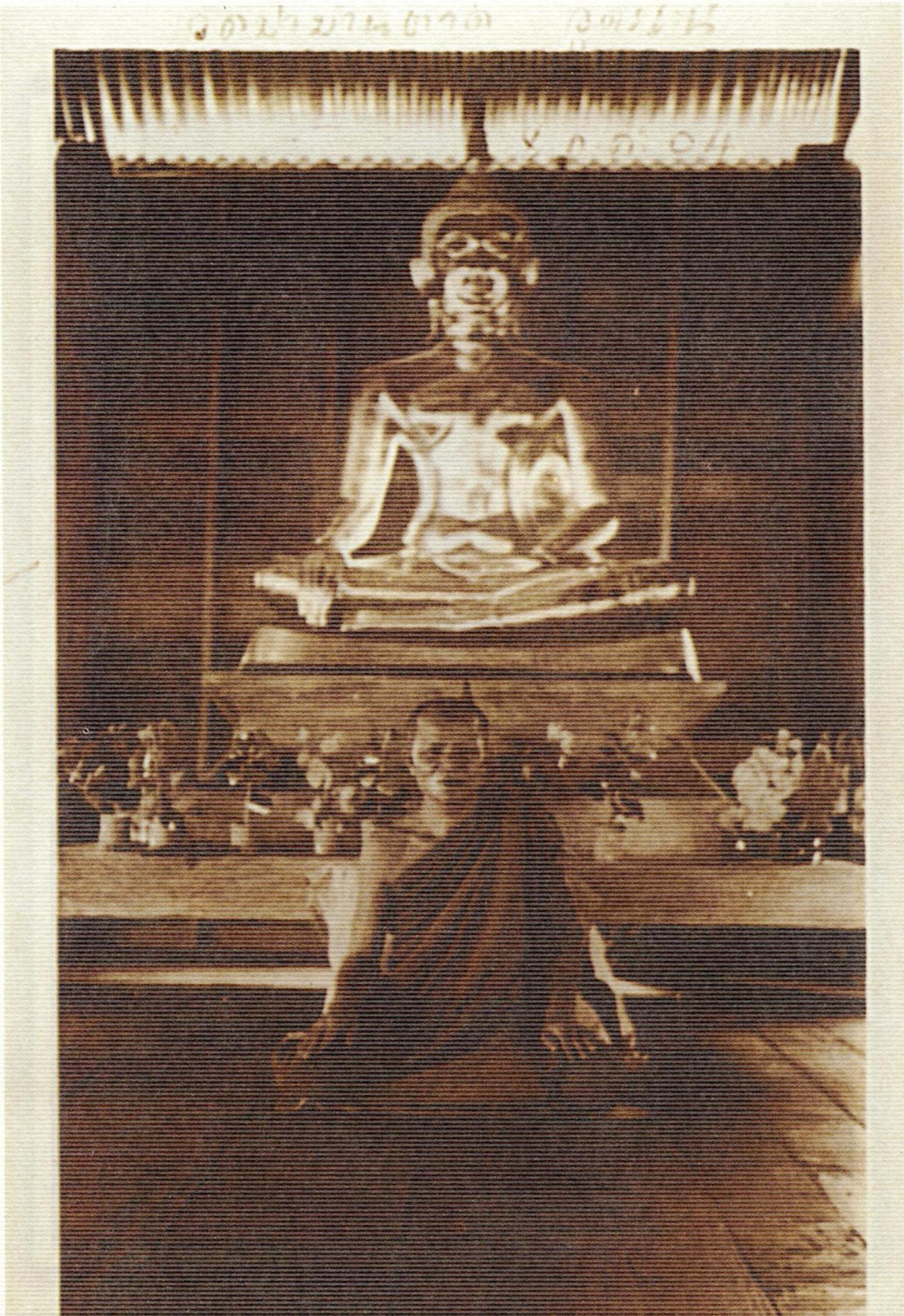
นิสัยดุและเป็นคนจริงจัง

"...ท่านเป็นคนดุเพราะนิสัยเป็นคนจริงจัง ทำให้น้องๆ เกรงกลัวอยู่ไม่น้อยทีเดียว บางทีถ้าหากท่านไม่อยู่หรือออกไปนอกบ้าน จะรู้สึกโล่งอกโล่งใจ แต่ถ้ากลับมาเมื่อใด ต้องได้แอบบอกกันว่า 'นั่นๆ บัวมาแล้วๆ'

...โดยมากน้องๆ จะเกรงท่านมากเป็นพิเศษก็คือช่วงที่กำลังทำงาน เพราะท่านจะทำจริงทำจังมาก น้องๆ จะมัวมาหยอกมาเล่นกันไม่ได้ ท่านจะดุทันที แต่แม้ท่านจะจริงจังขนาดนั้น แต่อย่างไรก็ตามจะเป็นเฉพาะเวลางานเท่านั้น

โยมบิดา-โยมมารดา

บทที่ ๒
น้ำตาพ่อแม่พลิกสายทางชีวิต

" ...พอแม่ว่างั้น เอ้า บวช บวชละทีนี้ พอบวชเข้าไป เราจะตั้งหน้าบวชให้สมบูรณ์แบบ ไม่ให้ตำหนิติเตียนเจ้าของได้ในหลักธรรมวินัยข้อใดเลย เราจะเอาจริงเอาจังจนกระทั่งวันสึก กะไว้อย่างนั้น ๒ ปี คิดไว้นะ บวชแล้วทำหน้าที่บวชให้สมบูรณ์ คือจะเรียนหนังสืออะไรๆ ก็แล้วแต่เถอะ จะทำหน้าที่ให้สมบูรณ์..."

กลัวบาป..เมื่อยิงหมี

มีอยู่คราวหนึ่ง ท่านตามผู้ใหญ่ไปในป่า บังเอิญเหลือบไปพบหมีตัวหนึ่งเข้า ก็เป็นระยะที่ประชิดตัวมากแล้วเพราะอยู่ใกล้มาก ครั้งนั้นท่านช่วยพ่อแบกปืนอยู่ จึงจำเป็นต้องยิงทันที ทราบว่าหมีตัวนั้นได้รับบาดเจ็บไม่น้อย ท่านบอกว่าวันนั้นทั้งวันรู้สึกไม่สบายใจเลย

เมื่อกลับถึงบ้าน จึงถามพ่อว่า

"ยิงหมีนี่บาปไหม?"

คงเป็นเพราะท่านได้รับการปลูกฝังมาแต่เด็กว่า การฆ่าและการเบียดเบียนสัตว์เป็นบาป หากเป็นวันพระด้วยแล้วยิ่งบาปมาก ทำให้ท่านแสดงความเสียใจปรากฏออกมา จนพ่อสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ยิ่งลูกตั้งคำถามกับพ่อดังกล่าวด้วยแล้ว ความที่พ่อเกรงว่าลูกจะสลดหดหู่

เศร้าสร้อยเกินไป จึงได้กล่าวปลอบขวัญพอเป็นกำลังใจแก่ลูกแทนการให้คำตอบที่แท้จริง

ภายหลัง เมื่อบวชแล้ว ท่านยังรู้สึกแป้วๆ ในใจอยู่ตลอดมา ดังนั้นเวลาภาวนาไหว้พระสวดมนต์คราวใด ท่านจะต้องแผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศลให้หมีตัวนั้นทุกครั้งทุกคราไป ท่านเคยกล่าวกับพระด้วยว่า แม้จนทุกวันนี้ท่านก็ยังแผ่เมตตาให้มันอยู่ตลอดมิเคยขาดเลย

ความกลัวตาย และกลัวบาป

"...พูดถึงเรื่องเป็นเรื่องตายนี้กลัวมาก ตอนเป็นเด็กเรากลัวมาก พอพูดถึงเรื่องตายนี้ไม่อยากให้ระลึกขึ้นเลย มันเหี่ยวมันห่อในใจ ให้ระลึกเรื่องอื่นมากลบมันเอาไว้ เราไม่ลืมนะ นี่ข้อหนึ่ง

ข้อที่สอง มีเพื่อนฝูงเขาพูด เราก็พากันไปหากินตามเรื่องตามราวนั่นละ เขามาพูดว่า

'วันพระนี้ทำบาปเป็นบาปมากนะ วันพระนี้ไปฆ่าอะไรทำบาปอะไรเป็นบาปมากนะ'

มันก็ฝังใจ เลยฝังมาตลอด วันพระนี้ไม่กล้าฆ่าสัตว์..."

นิสัยสัตย์จริง และการเลือกคบเพื่อน

"...ผู้ใหญ่เถิง เป็นเพื่อนกัน แกขยันมากนะ เขาเรียกว่า หลานหลวงคำแหง เขาก็เรียกเราว่า หลานพ่อเฒ่าแพง แพง นี่หนะชื่อแม่เรา พ่อของแม่ขยันไม่มีใครสู้ ในบ้านถ้าหลานหลวงกำแหง กับหลานพ่อเฒ่าแพง

ได้ทำงานแล้ว ไม่มีใครสู้แหละ เราก็สนิทกันไปเที่ยวบ้านคุยกัน บางทีมันก็ไปบ้านเรา เราก็มาบ้านมัน... ผู้ใหญ่เถิงนี่

เวลาไป มีอะไรก็กินโน้นเลย เราก็เหมือนกัน มาบ้านเขาก็กินเลย ถือเป็นอันเดียวกันสนิทกันขนาดนั้นละ พ่อแม่ไม่เคยสนใจ ไม่เคยจะเล่าให้ฟัง ไอ้นั่นไปกินข้าวบ้านกูๆ เฉยเหมือนไม่ได้กิน เขามากินข้าวบ้านเราก็เหมือนกัน เราไปกินข้าวบ้านเขาก็เหมือนกัน...

...เรานี่จะว่าความฉลาด แต่ก่อนก็ไม่ปรากฏนะ แต่เรื่องความสัตย์ความจริงนี้เด่นเป็นมาแต่ครั้งเป็นฆราวาส คือเจ้าของรู้ตัวเองว่ามีความสัตย์ความจริง แต่ไม่ได้สนใจด้วยมันหากเป็นอยู่ในจิต ถ้าใครเหลาะแหละไม่อยากคบ ถ้าพูดเชื่อถือไม่ได้ก็ไม่คบ เวลาว่าอยู่ อยู่ เวลาว่าไป ไป นิสัยเราว่าทำ ทำ ไอ้ที่ว่าอย่างนี้แล้วไปเป็นอย่างนั้น เราไม่คบ

อันที่สองพวกฉกพวกลักขโมยนี้ไม่คบ พวกหนุ่มด้วยกันที่ชอบฉกลักขโมยนี้ก็หลีก ไม่คบ อันนี้เป็นนิสัยอันหนึ่งไม่ชอบคบคนเหลาะแหละเรายังไม่ลืมนะ

พ่อของผู้ใหญ่เถิงเขาก็ขยันเก่ง... เขามาชวนเราไปหาล่าสัตว์ในป่าหาตะกวด หาอะไร เพราะหมาเราเป็นพรานดี เข้าล่าสัตว์ในป่าเก่งมาชวนเราไปวันพรุ่งนี้

'โอ๊ย! ยังไปไม่ได้หรอกเพราะได้รับคำแล้วว่า จะทำสวนตรงนั้นๆ ให้พ่อ วันพรุ่งนี้จะทำทั้งวันเลยจนเสร็จ ถ้าอันนี้ยังไม่เสร็จ ไปไม่ได้หรอก'

ก็เลยขอผ่าน เขาก็เลยเป็นอันว่าไม่ได้ไป แล้ววันหลังเขาก็ไปถามพ่อถามลับๆ เรามารู้ทีหลังนะว่า 'ไหน บัว ชวนมันไปหาล่าตะกวด มันบอกว่ามันได้ลั่นคำแล้วว่าจะทำอันนั้นๆ ให้พ่อ มันยังไปไม่ได้ แล้วเป็นยังไงมันทำงานอะไร ทำจริงไหม?'

'มันทำแล้ว ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว โอ้ย ไอ้นี่ถ้ามันได้ลั่นคำแล้วเป็นแน่ทีเดียว ไม่สงสัยละ นอกจากมันเฉยละ อย่าไปใช้มันเลย ไม่เป็นท่าเฉย เหมือนหูหนวกตาบอด ถ้ามันลั่นคำแล้ว ตายใจเลย ไอ้นี่'

นี่คือคำสัตย์คำจริง ถ้าลงได้ลั่นคำแล้วเหมือนว่ามันเป็นไฟอยู่ในนี้ไม่ได้ทำอยู่ไม่ได้ต้องทำเสียก่อน ถ้าลงได้ลั่นคำแล้วขาดอยู่ในนี้เลยเป็นนิสัยแต่ฆราวาสมาก็เป็นอย่างนั้นถ้าไม่ได้ลั่นคำแล้วก็เตร็ดเตร่เร่ร่อนอะไรไปได้ทั้งนั้นแหละ ถ้าลงลั่นคำแล้วลงช่องเดียวเลย ต้องไป ต้องทำเป็นอย่างนั้น...

นี่ผู้ใหญ่เถิงคนนี้แหละ เป็นเพื่อนของเรา เพื่อนการเพื่อนงานเพื่อนคบ เพราะไอ้นี่มันขยันมากนะ ทำถึงใจๆ ทุกอย่าง ไม่เหลาะแหละเอาจริงเอาจัง ขยัน

คนเหลาะแหละนี่เราไม่เล่นนะ มันเป็นนิสัยเอง มันเป็นอยู่ในจิตนะเราก็ไม่รู้ว่ามันมีธรรมนะ จนไปเรียนหนังสือถึงรู้ คำสัตย์นี้เรามีมาแต่ดั้งเดิม มันหากเป็นอยู่ในหัวใจเราเอง..."

คุณธรรมของพ่อแม่

การที่ผู้น้อยเคารพเชื่อฟังในเหตุผลของผู้ใหญ่นั้นเป็นเรื่องที่ถูกต้องดีงามแล้ว และหากเป็นผู้ใหญ่แต่ยังสามารถยอมรับในเหตุผลความถูกต้องของผู้น้อยได้ด้วย อันนี้ถือเป็นคุณธรรมยิ่งโดยเฉพาะพ่อแม่ของท่านเองที่ไม่มีทิฏฐิมานะกับลูกเลย ดังเช่นเหตุการณ์ในตอนหนึ่งซึ่งองค์หลวงตาเคยเล่าไว้ว่า

“พ่อกับแม่ของเรา แม่มักจะขี้บ่นมากกว่าพ่อ พ่อนานๆ จะบ่นซักที พอพ่อบ่น แม่ก็จะมีเสียงว้ากขึ้นมาบ้าง.. รู้สึกว่าแม่จะไว้ใจทางหน้าที่การงานอะไรๆ อยู่ในบ้านเหมือนว่าเราเป็นพ่อบ้าน ยังเด็กอยู่นะ.. บางทีพ่อกับแม่ทะเลาะกัน เราเป็นกรรมการผู้ตัดสินให้เราบอกว่า

‘ใครเป็นคนผิดคนถูกก็รู้กันนี่ ทำไมทะเลาะกันให้ลูกฟังบ่อายบ้าง เด็กเขาก็รู้ เป็นถึงพ่อคนแม่คน ต้องรู้สิว่าใครผิดใครถูก’

พอพ่อกับแม่ได้ฟังดังนั้นก็แตกหนีกันไปคนละทิศละทาง...

ไม่พูดอะไรกัน... เงียบเลย”

การงานจริงจัง และความทรหดอดทน

การไถนาของท่านก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่บ่งถึงนิสัยที่ทรหดอดทน คือท่านจะทำไปเรื่อยๆ จนเสร็จ เช่น ควาย ๔ ตัว อย่างนี้ จะสลับให้มันทำงาน เมื่อตัวหนึ่งทำจนเหนื่อยแล้ว ก็ปลดไถออกให้มันไปอาบน้ำกินหญ้าเป็นการพัก แล้วก็เอาตัวที่ ๒ ที่ ๓ มาสลับแทน เช่นนั้นตลอดจนเสร็จ ถ้าไม่มืดก็ไม่เลิกหรือไม่ใช่เวลากินข้าวกลางวันก็ไม่ยอมเลิก

มีอยู่คราวหนึ่งพ่อแม่และน้องเขย ซึ่งปกติเป็นกำลังสำคัญในการทำนา บังเอิญมาป่วยขึ้นพร้อมๆ กัน ทำให้ท่านต้องเป็นหัวหน้าพาน้องๆ ไปแทน น้องสาวคนรองๆ ของท่านคนหนึ่งรู้ดีถึงนิสัยจริงจังโดยเฉพาะในเวลาทำงาน จึงนึกหวาดๆ ในใจว่า

“ต๊ายกู คราวนี้ หมดทั้งวันมีแต่ทำงานก็ตายกันเท่านั้นแล้วทีนี้” และก็เป็นความจริงอย่างที่น้องสาวคิดไว้คือ ท่านเองไม่พาพักพาเลิกสักที ทำงานอยู่อย่างนั้นเรื่อยไปชนิดหากไม่ค่ำไม่ยอมเลิกรา

"...แม้น้องพยายามบอกว่า 'อยากกินข้าวแล้ว...บัว' ท่านก็ทำงานไปเฉย ไม่พากินข้าวไม่พาหยุดพักสักที พาขุดพาทำอยู่หมดมื้อหมดวัน...

ตอนนั้นเป็นช่วงบุกร้างถางพงทำนาใหม่... ท่านขุดเองเลย ไม่ใช้ควายคราดเพราะมันเพิ่งตัดไม้ลงใหม่ๆ รากที่อยู่ในดินยังไม่เน่า (ไถยังไม่ทันได้)...

ท่านก็ทำงานไม่สนใจน้องเลย เดี๋ยวอ้อมทางนั้นแล้วอ้อมทางนี้ แล้วอ้อมไปทางนั้นอยู่อย่างงั้นไม่จบไม่สิ้นสักที จนน้องว่า 'โอ๊ย ไม่ไหวแล้วคิดถึงแม่'

เลยมีแต่จะร้องไห้นั่นแหละ.. ปรากฏว่าในปีนั้นได้ข้าว ๑๗ เล่มเกวียนจัดว่าได้เยอะทีเดียว..."

อุปนิสัย

"นิสัยมันก็ไม่เคยเหลาะแหละมาตั้งแต่เป็นฆราวาสอยู่แล้ว หากเป็นไปตามฆราวาสนั่นแหละ ตามธรรมดาฆราวาสก็ไม่มีกฎข้อบังคับอะไรๆ แต่นิสัยมันก็มีของมันอยู่ ว่างั้นเถอะนะ

ถึงจะเป็นแบบฆราวาสทั่วๆ ไปก็ตาม แต่ความจริงจังของมันมี มันฝังลึกอยู่ อย่างเช่นว่าจะทำอะไรอย่างนี้ ถ้าลงว่าจะทำ ยิ่งกับพ่อกับแม่หากได้ลั่นคำว่า จะทำให้แล้ว...ไม่เป็นอื่นแหละ... อันนี้เป็นนิสัยเรา ถ้าเราเป็นหัวหน้า เราก็เป็นอย่างนั้นนะ...

ทุกอย่างเรื่องของเราต้องให้พ่อแม่ไว้วางใจได้เลยถ้าเราได้ทำอะไรแล้ว ถ้าเวลาไปทำงานกับพ่อกับแม่ก็เป็นอีกแบบหนึ่งนะ พาทำอะไรก็ทำ พาลุกพาขึ้นเราก็ขึ้น ธรรมด๊าธรรมดา ถ้าพ่อแม่ไม่ไปร่วมทำงานด้วย

น้องๆ มันจะตาย...”

...พวกน้องๆ ไม่ค่อยชอบหละ เพราะเราเป็นคนดุ แต่ดุเพราะความจริงจัง นิสัยนี้มันมีนะ ไม่เหมือนพี่ชาย เป็นอีกแบบหนึ่ง อยากทำก็ทำ อยากไปเมื่อไหร่ก็ไป เฉย... ไม่ได้สนใจกับใคร

ไอ้เรานี้ โห...ไม่เสร็จเป็นไม่ยอม พี่ชายก็เป็นแบบหนึ่ง ทีนี้น้องก็รักละซิ เพราะไม่ดุเวลาไปไหนนี้ พวกน้องๆ นี้รุมเลยทั้งหญิงทั้งชาย

กับเรานี้ โอ้โห...คนเดียวไม่มีไปเกี่ยว เขาเบื่อจะตาย เขาชังเราจะตาย แต่ก็ไม่กล้าพูด...เฉย เราก็ไม่ชอบด้วย เวลาใครไปยุ่งด้วยเวลาไปไหน...”

เมาหนเดียวก็เข็ดหลาบ

“...เราไม่เคยคิดไว้ก่อนว่าในงานนั้นจะมีอะไรบ้าง เพราะไม่ใช่บ้านเกิดเรา แต่เป็นบ้านเพื่อนๆ ซึ่งอยู่ห่างกันคนละจังหวัด จึงไม่ทราบว่าประเพณีเขาเป็นอย่างไร พอถึงบ้านที่จัดงานเลี้ยง ต่างคนต่างนำขวดอะไรๆ มาวางไว้บริเวณรอบๆ เราเกิดความสงสัยจึงถามเขาว่า ‘ขวดอะไรมากมายนัก’ เขาต่างก็บอกเราเป็นเสียงเดียวกันว่า ‘น้ำอ้อยป่าคนไม่มีวาสนาไม่ได้กินแหละ’ แต่ความจริงเป็นเหล้าเถื่อน

..เรานึกรู้ทันทีว่าคือน้ำบ้านั่นเอง เพราะเท่าที่เห็นๆ มาใครดื่มน้ำประเภทนี้เข้าไป โดยมากต้องเป็นบ้ากันแทบทุกราย ก็เรากำลังตกอยู่ในที่จนตรอกเสียแล้ว ไม่ทราบจะหาทางออกได้อย่างไร อีกไม่นานนักต่างคนต่างรินน้ำอ้อยป่านั้นยื่นมาให้เราดื่มแบบหาทางหลบหลีกไม่ได้

เราเป็นเพียงพูดออกอุบายว่า ‘เพื่อน... เราปวดศีรษะไม่ค่อยสบาย

อย่าให้ดื่มเลย’ เขาไม่ยอมฟังเสียงแต่กลับจะให้ดื่มท่าเดียว โดยให้เหตุผลว่า ‘นี่คือน้ำยาสำหรับแก้ปวดศีรษะโดยตรง ดื่มแล้วไม่ต้องไปหายาอะไรมาแก้’ เขาเป็นคนหมู่มากและเป็นคอสุราแบบเดียวกันด้วย เราคนเดียวไม่สามารถจะต้านทานได้ จำต้องยอมรับโดยปริยาย

พอผ่านไปไม่นานนัก เราชักจะเปลี่ยนท่าทางและอาการทุกส่วนเปลี่ยนไปเสียแล้วเพราะไม่เคยมาก่อน.. ร้องเพลงกลางวงเลยเราไม่ลืม ร้องเพลงกลางวง ทั้งๆ ที่เมาเหล้าอยู่ร้องเพลงเพราะอยู่นะ ..

ความคิดไว้เดิมว่าเพื่อรักษามารยาทและไมตรีจิตกับเขานั้น ได้กลายเป็นว่าทำลายมารยาทและไมตรีจิตปกติของตนเสียสิ้นไม่เหลืออยู่เลย ที่ปรากฏอยู่ชัดแจ้งในเวลานั้นก็คือ มารยาทของคนขี้เมาล้วนๆ เท่านั้น ร้องลำทำเพลงทั้งคืน.. จากขับลำแล้วก็หลับ.. ไม่มีทางทราบเรื่องดีชั่วของตัว และสุดท้ายนอนแผ่อยู่ที่นั้นอย่างไม่มีอาลัยกับอะไรๆ

..พวกเพื่อนฝูงเต็มอยู่นั้นเขาหนีกันไปหมดตั้งแต่เมื่อคืนนี้แล้ว พอตื่นขึ้นยังเหลือแต่เรานอนอยู่บ้านเพื่อนนั่นแหละ เขาปล่อยให้เราหลับจนกระทั่งตะวันขึ้น..

พอรุ่งเช้าจึงรู้สึกตัวขึ้นมา ‘อ้าว นี่ไม่ใช่บ้านเรา มันบ้านเพื่อนของเรา’จากนั้นมาลงจากบ้านเขาแล้วอาย ไม่ไปบ้านเขาอีกเลย... เกิดความละอายเพื่อนๆ และคนในบ้านอย่างมาก รีบกลับบ้านเพื่อนอีกคนหนึ่งทันที.. แน่ะเวลาเมาเหล้ามันไม่ได้อายนะ ร้องเพลงสนุกไปเลย (คนเมานี่) ชอบโม้ชอบคุยคนเมาเหล้า น้ำลายไม่ทราบมาจากไหน พอหายเมาแล้วไม่ไปบ้านเขาอีกเลย อายเขา..

นับแต่วันนั้นมาถ้าใครจะมาเชิญชวนไปบ้านคนอื่นอีกเป็นไม่ไปเด็ดขาด เพราะความเข็ดหลาบเป็นกำลัง...”

คำทำนายเรื่องคู่ครอง

"เรื่องความเคารพในศาสนา เลื่อมใสในพระในเณรนั้น เราเลื่อมใสมาโดยตลอดไปใส่บาตรแต่เด็กก็ไปกับผู้ใหญ่ เวลาโตขึ้นมาความเลื่อมใสในศาสนาก็มาก แต่กิเลสมันก็มีมากอยู่เหมือนกัน เห็นเขามีลูกมีเมียก็คิดอยากมีลูกมีเมียมีครอบมีครัวกับเขา"

และแล้วความคิดที่ตั้งไว้อยู่ภายในใจนี้ก็ได้ถูกเปิดออกมาเพราะผู้เฒ่าคนหนึ่ง เรื่องมีอยู่ว่าวันหนึ่งขณะที่ท่านกำลังสนทนากันกับหนุ่มเถิงเพื่อนสนิทของท่านอยู่นั้น ผู้เฒ่าคนนี้อายุราว ๕๐ ปี มาจากอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ลักษณะของผู้เฒ่าเป็นคนสุขุมไม่ค่อยพูด แกนั่งอยู่ในบริเวณนั้นจึงได้ยินสองหนุ่มพูดคุยกันมาตลอด หนุ่มเถิงพูดแต่ว่าจะบวชๆ คงจะพูดเรื่องบวชอยู่นานจนผู้เฒ่าชักจะรำคาญละมัง จึงว่า

"ไหนพ่อขอดูลายมือหน่อยหนะ มานั่งฟังอยู่นี้มีแต่จะบวชๆ มันจะได้บวชจริงๆ หรือไหนให้พ่อดูลายมือหน่อยนะ"

ผู้เฒ่าดูลายมืออยู่เงียบๆ สักพักหนึ่งแกก็พูดขึ้นว่า

"...จ้างก็ไม่ได้บวช นี่ไม่กี่วันมันจะมีเมีย มันติดกันอยู่แล้ว นี่คู่ของมันติดอยู่นี่ มันแยกไม่ออก มันจะแยกออกได้ยังไง..." ผู้เฒ่าไม่ใช่พูดแบบธรรมดาๆ แต่พูดแบบยืนยันเลย แกเป็นคนนิสัยไม่ค่อยพูด เป็นคนเคร่งขรึม พอเห็นผู้เฒ่าทำนายเพื่อนแบบนี้ เลยทำให้หนุ่มบัวรู้สึกยิ่งคึกคักมั่นใจไปด้วยเพราะไม่ต้องการจะบวช แต่ต้องการจะเอาเมีย เมื่อเพื่อนดูเสร็จเรียบร้อย หนุ่มบัวจึงขอให้ดูบ้าง

"...ดูให้ผมหน่อย..."

หนุ่มบัวพูดด้วยความกระหยิ่มใจว่า อย่างไรต้องได้เมียแน่คราวนี้

แต่การณ์กลับตรงข้าม ผู้เฒ่าดูอยู่ครู่หนึ่ง แกพูดขึ้นว่า

"เอ้อ! ผู้นี้ใช่ละนี่ ผู้นี้ถึงถูก ได้บวชแน่ๆ จะได้บวช นี่สายบวชเต็มแน่วแล้วเวลานี้ จะบวชเร็วๆ นี้..."

ผู้เฒ่ากล่าวด้วยความมั่นใจเช่นนี้ ถึงกับทำให้หนุ่มบัวหน้าซีดเผือดลงทันที ดังนั้นเพื่อความแน่ใจว่าผู้เฒ่าอาจจะดูผิดไปหรือไม่อย่างไรกัน จึงรีบบอกไปว่า

"เอ๊ะ! ว่าจะเอาเมียอยู่นะ ผมอยากจะแต่งเมียอยู่นะ" แทนที่ผู้เฒ่าจะลังเลใจ กลับยิ่งพูดอย่างยืนยันเลยว่า

"...จ้างก็ไม่ได้แต่ง...!!"

คติธรรมเกี่ยวกับความรัก

"...ถ้าจะเอาเมียทีไรก็ผิดก็พลาดไปทุกที ทั้งๆ ที่พ่อผู้หญิงชอบหมดทั้งนั้นแหละ พอเราขึ้นไปบ้านไหน แต่ก่อนเขามีทำงานปั่นฝ้ายปั่นไหม กันทางภาคอีสาน ทุกวันนี้ก็มี เขาไปเที่ยวกันแต่เขาว่าไปเล่นสาว ภาษาทางนี้

ถ้าเราไปขึ้นบ้านไหน โอ๋ย เสียงลั่นไปแหละ คือพ่อแม่ทางผู้สาวน่ะชอบมาก แต่ลูกสาวไม่เห็นชอบอะไร คือเขาอยากได้เรา เขาเห็นเราขยันก็รู้กันอยู่แล้วนี่..."

"หลวงตาบัว ก็เคยรักสาวเหมือนกัน เคยพูดมาแล้ว หลวงตาบัว เป็นบ้า โถ เราก็เห็นโทษของมันเหมือนกันนี่นา หลังมานี้จึงเห็นโทษ เวลานั้นมันไม่เห็นเลย นอนไม่หลับก็ยังไม่เห็น มันคิดเห็นหน้าแต่ผู้สาวคนเดียว...

โห... ไม่มีอะไรในโลกธาตุ ไม่มีใครมีคุณค่ายิ่งกว่าสาวคนเดียวนี้นะ มันนั่งอยู่ในหัวใจตลอดเวลา ทำหน้าที่การงานใด มันก็เป็นพุทโธอยู่ในใจ

นี้ล่ะ สาวคนนั้น นั่น มันเป็นพุทโธแทน มันอย่างงี้ล่ะ หือ ทำงานทำการใดมีแต่อีนั่นล่ะ อยู่ในนี้นะ โอ้โห มันเป็นก็บอกว่าเป็นซิ...

โห... อกจะแตกนะ รักผู้หญิงนี่ไม่ใช่เล่นๆ เราเคยรักมาแล้วนี่ โถ ถึงขนาดนี้ ถึงขนาดจะกินข้าวไม่ลงนอนไม่หลับ... อยู่ที่ไหน หากทำอะไรก็ตาม งานการอะไรก็ตาม ทำไปบืนไป เดินก็เดินไป แต่พุทโธหญิงสาวนั้นมันไม่ได้พรากจากใจหนา มันติดอยู่นั่นตลอด ถึงว่ามันฝังลึก

ทุกข์มากที่สุดนะ โห พิลึก... ความหนักหน่วงถ่วงจิตใจ ความทุกข์ ความลำบากทรมานที่สุดในเวลานั้น ทีนี้ความรักมันก็ดึงไป ดึงไป มันไม่ให้เห็นโทษ ทุกข์ขนาดไหน มันก็ไม่เห็นนะ...”

“...เอ้า! มึงจะรักไปไหนรักไป มึงไม่ได้เกิดกับอีหญิงคนนี้ละน่ะ ถึงขนาดนี้ละน่ะ มึงทำไมมึงรัก ลืมพ่อลืมแม่ได้ บังคับ มัน เอ้า เคยเป็นนี่ เอาความจริงมาพูด... ก็เรื่องของเราเป็นมาแล้วนี่ แต่ทีนี้เวลามันจะแยกของมันได้ ก็เพราะศีลธรรมนะนี่ สำคัญอันนี้นะธรรมแยกออกได้ขาดสะบั้นไปเลยเชียว...ให้ถอยไม่ถอย จะแก้

แม้รักจนน้ำตาไหล รักเต็มหัวใจเจ้าของ ใครๆ ก็ไม่รู้ จนเจ้าของจะเป็นบ้า ไม่ใช่รักธรรมดา... ไม่ลืมนะจนบัดนี้ เพราะรักครั้งแรกด้วยเอ้าจริงๆ... รักครั้งแรกถอนไม่ขึ้นง่ายๆ....

โธ่ๆ แต่ดีอย่างหนึ่ง มันมีหลัก หัวใจมีหลักของมัน เป็นฆราวาสก็มีอยู่ ความสัตย์ความจริง ความเด็ดมันเด็ดอยู่ตลอด เมื่อเห็นว่ารักนี้จะทำลายเจ้าของแล้ว ก็ทอดสมอลงกึ๊กเลย ให้เรือมันไปไม่ได้ ให้มันหมุนอยู่นี่ มันถอนสมอไม่ได้... มันก็ดิ้นอยู่นี่ เรือหมุนอยู่นี่ มันไม่ออก ถ้าลงสมอหลุด เรือมันก็พาไปทะเลหลวงโน้นล่ะ นี่ไม่ให้มันไป...”

ฟังเทศน์พระกรรมฐาน

ในระยะเป็นหนุ่มจวนเจียนใกล้จะบวชแล้ว มีพระกรรมฐานท่านมาเที่ยวพักอยู่ที่ราวป่าบ้านตาด ท่านชื่อ “พระอาจารย์ดี” หนุ่มบัวจึงมีโอกาสเข้าไปฟังเทศน์ ในวันนั้นท่านเทศน์ให้ฟังเรื่อง “อียายปากเป็นอียายปากเปราะ”

“...ตอนนั้นเรายังไม่รู้เรื่องรู้ราวเพราะกำลังหนุ่มอยู่ จวนใกล้จะบวชแล้วแหละ พระกรรมฐาน เราไปฟังท่านเทศน์ มันจึงจำได้ ล่ะสิ ท่านเทศน์ท่านยกนิทานชาดกขึ้นว่า....อียายปากเปราะนี่ ชาติก่อนแกเกิดเป็นเต่างุ่มง่ามๆ คืบคลานอยู่ตามบึง อาหารการกินไม่บริบูรณ์ หงส์สองผัวเมียบินมาเที่ยวหากินในบึงนั้น มาพบเต่าเข้าก็เกิดความสงสาร จึงอุทานออกไปว่า

‘โอ้! นี่อาหารก็ไม่มีจะทำยังไง น้ำก็ไม่มี น้ำก็หมด สถานที่สมบูรณ์บริบูรณ์มีอยู่ ฉันจะพาแกไป แกจะไปกับฉันมั้ย?’

‘ฉันจะไปกับพวกแกได้ยังไง ฉันไม่มีปีกบินเหมือนพวกแกนี่นา’

‘เพียงแกรักษาปากแกให้ดี แกก็ไปกับพวกเราได้’

‘รักษายังไง รักษาปาก’ เต่าถาม

หงส์สองผัวเมียจึงว่า ‘คือว่าเราทั้งสองจะไปนำไม้มา แล้วตัวหนึ่งจะคาบปลายไม้ไว้ด้านหนึ่ง อีกตัวหนึ่งจะคาบที่สุดไม้อีกข้างหนึ่ง ให้แกคาบตรงกลางไม้นี้ไว้ แล้วเราทั้งสองนี่จะคาบไม้พาแกบินไป ให้แกเอาปากคาบไม้ไว้ให้ดี แล้วเราจะบินไปส่ง แกจะสามารถรักษาปากของแกได้มั้ย?’ หงส์ทั้งสองถามขึ้น

‘รักษาได้ ของง่ายๆ’ เต่ารับปากอย่างนั้น

'เอ้า! ถ้าอย่างนั้นเราจะไปด้วยกัน'

หงส์สองผัวเมียก็ไปเอาไม้มาให้เต่าคาบ เต่าคาบแล้ว หงส์สองผัวเมียก็โผบินผ่านไปกรุงพาราณสี คนในพระราชวังมองเห็นก็ร้อง

'โฮ้ย! มาดูสิ หงส์หามเต่า หงส์หามเต่า หงส์หามเต่า'

ใครๆ ก็รู้แล้วว่าหงส์มันมีปีกเข้าใจหรือเปล่า มันก็บินได้ มันก็หามเต่าได้ล่ะสิ ไอ้เต่า ไอ้ปากเปราะนี่สิมันสำคัญ ไม่มีปีกแต่อยากอวดดี บินผ่านไปทางไหน คนก็ร้องว่า 'หงส์หามเต่า หงส์หามเต่า หงส์หามเต่า'

ฝ่ายเจ้าเต่าก็เกิดโมโห จึงอ้าปากจะพูดว่า 'โคตรพ่อโคตรแม่มึง ไม่รู้หรือว่า เต่าหามหงส์'

พออ้าปากออกโม้เท่านั้นหล่ะ โม้ยังไม่จบประโยค ก็ตกตูมลงกรุงพาราณสี ร่างแตกกระจุยกระจาย กระดองไปทางหนึ่ง ตัวไปทางหนึ่ง หัวไปทางหนึ่ง ขาไปทางหนึ่ง ตายทันที ...แล้วตายจากชาตินั้น จึงมาเกิดเป็นอียายปากเป็นคนนี้

อียายปากเป็นนี้ ไปไหนแกชอบพูดยุยงส่งเสริมให้คนนั้นคนนี้แตกร้าวจากกัน ให้คนนั้นหย่าร้างกัน ถ้าเป็นสามีภรรยาก็ยุยงส่งเสริมให้สามีภรรยาทะเลาะกัน แล้วหาเรื่องว่าสามีไปมีเมียน้อย ภรรยาไปมีผัวน้อย เอาเรื่องทั้งสองมาตีกันยุ่งไปหมด นิทานเรื่องนี้จึงสอนให้รู้ว่า

'ให้พากันรักษาปากนี้ให้ดี'..."

นิทานชาดกที่พระกรรมฐานเทศน์ให้ฟังในวันนั้นเป็นคติเตือนใจและยังจดจำตราตรึงอยู่ในใจของท่านตลอดมา

ลูกที่พ่อแม่ไว้วางใจ

"...แต่ก่อนพ่อแม่ของเรามีเป็นหลายๆ ชั่ง นะ คือเงินชั่งแต่ก่อนไม่ใช่เล็กน้อย เป็นเงินหมื่นๆ ทุกวันนี้ละนะ เงินมีหลายชั่งในครัวเรือนของเรา...พอเดือนเมษาฯ สรงน้ำพระปีใหม่ พ่อแม่ถึงจะเอาออกมาทีหนึ่ง... ใส่ขันใหญ่นี้ออกมาเต็มเลย เวลาสรงน้ำไม่ให้ใครรู้นะ รู้เฉพาะเรากับพี่ชายคนหนึ่ง นอกนั้นไม่ยอมให้เห็นเลย ทำอยู่ข้างบนบ้าน เอาน้ำอบน้ำหอมมาล้าง จนถึงน้ำดำเลย เต็มขันๆ เสร็จแล้วเก็บเงียบ แต่ก่อนไม่มีฝากธนาคารนะ เก็บแบบลี้ลับของคนโบราณ..."

เกี่ยวกับเรื่องการเก็บรักษาเงินทองภายในครอบครัวของท่านนั้น แม่เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกว่าพ่อ เพราะเป็นผู้มีความจดจำดีกว่าพ่อมาก ประการแรกคงเป็นเพราะแม่ได้ความเฉลียวฉลาดจากคุณตามาไม่น้อย ดังท่านเคยกล่าวว่า

"...โยมแม่นี้ยกให้เลย ความจำนี่เก่งมาก อันนี้เด่นจริงๆ ลูกไม่ได้สักคนเดียว ทางนี้เขามี กลอนลำเหมือนเพลง พอเขาขึ้นลำนี่ โยมแม่ฟังอยู่นั่นแล้ว ฟังลำจบ จำได้หมดเลย เก่งขนาดนั้น อะไรๆ นี่จำได้หมดลูกคนไหนเกิดวันไหนเดือนไหน ข้างขึ้นข้างแรม ไม่ได้มีอะไรจดนะ แต่ก่อนไม่มีละหนังสือจะจด โยมแม่จดด้วยความจำทั้งนั้น ลูกทุกคนจำได้หมด ไม่มีพลาด นี่แหละเก่งจริงๆ ความจำความฉลาดก็ยกให้อยู่นะ แม่รู้สึกว่าจะได้สืบมาจากพ่อคือตา..."

การที่พ่อแม่ยอมให้ท่านได้เห็นเงินจำนวนมาก อีกทั้งยอมเชื่อคำแนะนำของท่านในเรื่องการจัดเก็บเงินดังกล่าว ย่อมชี้ชัดถึงความเป็นที่เชื่อใจวางใจได้ของพ่อแม่ที่มีต่อท่านเพราะหากเป็นลูกที่ไม่ดี ก็ย่อมอาจ

จะคิดลักขโมยเงินทองของพ่อแม่ได้ หรืออาจแนะนำพ่อแม่เพื่อหวังประโยชน์เข้าสู่ตนเองโดยอาศัยจุดอ่อนในเรื่องความจำของพ่อเป็นช่องทางได้

ทางสามแพร่ง

"เราโตเป็นหนุ่มก็เดินตามรอยพ่อ เป็นพรานเหมือนพ่อ ปืนก็อยู่กับบ้าน ไปไหนฉวยจับไปเลย เริ่มออกยิงสัตว์แล้วแต่ยังทำไม่มาก เป็นแต่เพียงเริ่มฆ่าเท่านั้น นี่คือทางสายกำยำ หรือ ทางปืน"

นี่เป็นทางเลือกหนึ่งที่ท่านถอยออกไปเพราะรู้สึกแป้วใจไม่สบายใจที่ชีวิตสัตว์ต้องถูกพลัดพรากและทำลายไปโดยน้ำมือของท่าน และอีกเส้นทางหนึ่งที่ท่านเกือบจะมุ่งหน้าเดินต่อไปทั้งที่เป็นหนทางแห่งอันตรายยิ่ง แต่เดชะบุญมีเหตุทำให้ต้องได้เลิกราไป ท่านได้เล่าไว้อย่างน่าใจหายว่า

"สมัยเป็นหนุ่มน้อย เราเคยไปคบเพื่อนไม่ดี กำลังจะไปค้าฝิ่นกับเขา เขาชวนไปขายฝิ่น แต่ยังไม่ได้ขายนะ ซื้อฝิ่นมาแล้ว เตรียมตัวจะนำไปส่งขายครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ก็ยังทำไม่สำเร็จ มีเหตุดลบันดาลให้ไม่ได้ทำ พอดีกับตอนนั้น พ่อน้ำตาร่วงขอให้ออกบวชเรื่องค้าฝิ่นจึงปัดทิ้งทันทีไม่ได้สนใจ และไม่เคยถามถึงจนกระทั่งป่านนี้ ฝิ่นนั้นไม่ได้อยู่กับบ้าน อยู่กับจุดศูนย์กลางกับเพื่อน นี่คือทางสายโซ่ ถ้าหากไปขายฝิ่นต้องติดคุกติดตะราง"

หากคำทำนายของคุณตาเป็นจริงก็เหลือหนทางเส้นสุดท้ายเท่านั้น คือเส้นทางสายบาตร ซึ่งขณะนั้นยังไม่อยู่ในความคิดความตั้งใจของท่าน แต่อย่างใด เนื่องจากใจของท่านเวลานั้นแม้จะมีความรักในศาสนาแต่ก็

ยังไม่พร้อม ใจไม่คิดอยากบวชอยากมีครอบครัวมากกว่า แต่เหตุการณ์ก็ไม่ค่อยเป็นใจ ทุกสิ่งทุกอย่างดูจะมีอุปสรรคขัดข้องเสมอ

"...ถ้าพูดถึงเรื่องรักผู้หญิง... 'รักจนกระทั่งนอนไม่หลับ รักจนจะตาย คนที่รักก็เป็นเครือญาติวงศ์เดียวกัน'

พวกญาติอีกฝ่ายหนึ่งก็เห็นดีเห็นงามว่า 'เอ้า! ดีแล้ว เป็นญาติเป็นวงศ์เป็นสกุลเดียวกัน ได้กันก็ยิ่งเป็นกันเองก็ยิ่งง่าย'

พวกญาติอีกฝ่ายหนึ่งก็ทักท้วงว่า 'พวกแกจะมาทำลายวงศ์สกุลกันหรือนี่ คนนี้ชื่อว่าอย่างนั้น คนนั้นชื่อว่าอย่างนี้ เรียกกันว่าอย่างนั้น ทีนี้จะมาให้เรียกคนนี้เป็นปู่ คนนี้เป็นย่า คนนี้เป็นอย่างนั้น มันเรียกกันได้ลงคอเหรอ จะมาถือเอาสิริมงคลอะไรจากการทำลายญาติ'

พิจารณาดูทางเหตุผลแล้วเราก็ยอม 'เอ้า! ถ้าอย่างนั้นก็ตัดใจ มันจะตายก็ยอมตายเอามาแล้วมันไม่เกิดประโยชน์ ลงได้ขวางผู้ใหญ่ขวางญาติขวางวงศ์สกุลแล้ว เอาประโยชน์อะไรจากสิ่งเหล่านี้ เอามาแล้วมันก็กีดก็ขวางอยู่อย่างนั้นแหละหาความเจริญไม่ได้ เพราะเราเพียงเท่านี้ทำความเสียหายแก่วงศ์สกุลมากมาย ไม่มีใครเห็นดีด้วยแล้วเอาไปทำไม'

มันจะตาย เพราะหัวใจมันรัก แต่ก็ต้องตัดรักลงอย่างขาดสะบั้นหัวใจ ต่อมาก็ได้มาหัวเราะเรื่องของตัวเองเหมือนกัน แต่ก่อนมันเหมือนไม่มีญาติมีวงศ์ไม่มีพ่อมีแม่ มันก็มีแต่มันคนเดียวเก่งกว่าพ่อกว่าแม่กว่าญาติกว่าวงศ์กว่าใครทั้งหมดจะให้ได้ดั่งใจ ทีนี้เวลาเรื่องทั้งหลายมันจบแล้ว เหตุผลเพราะเราไม่ต้องการจะเป็นคนเลวขนาดนั้น จะทำได้ลงคอหรือ มันก็ต้องยอม ยอมทั้งๆ ที่ตัวกิเลสมันไม่ยอม แต่เพราะเห็นแก่วงศ์สกุล จึงฟาดมันขาดสะบั้น..."

สะเทือนใจน้ำตาพ่อแม่

เย็นวันหนึ่งขณะกำลังรับประทานอยู่อย่างเงียบๆพ่อก็พูดขึ้นมาชนิดไม่มีอะไรเป็นต้นเหตุเลยว่า

"...เรามีลูกหลายคนทั้งหญิงทั้งชาย แต่ก็ไม่พ้นความวิตกกังวลในเวลาเราจะตายเพราะจะไม่มีลูกคนใดใจเป็นผู้ชายคิดบวชให้พอเราได้เห็นผ้าเหลืองก่อนตาย ได้คลายความกังวลใจในเวลานั้น แล้วตายไปอย่างเป็นสุขหายห่วง ..

ลูกผู้ชายเหล่านั้นกูก็ไม่ว่ามันแหละ ส่วนลูกผู้หญิงกูก็ไม่เกี่ยวข้องมัน ลูกผู้ชายกูก็มีหลายคน แต่นอกนั้นกูก็ไม่สนใจอะไรพอจะอาศัยมันได้ แต่ไอ้บัว(หมายถึงองค์หลวงตา) นี่ซิ ที่กูอาศัยมันได้น่ะ..."

จากนั้นพ่อก็พูดต่อไปว่า

"ไอ้นี่ลงมันได้ทำการทำงานอะไรแล้ว กูไว้ใจมันได้ทุกอย่าง กูทำยังสู้มันไม่ได้ ลูกคนนี้กูไว้ใจที่สุด ถ้าลงมันได้ทำอะไรแล้วต้องเรียบไปหมดไม่มีที่น่าตำหนิติเตียน กูยังสู้มันไม่ได้ ถ้าพูดถึงเรื่องหน้าที่การงานแล้วมันเก่งจริง กูยกให้ ลูกกูทั้งหมด ก็มีไอ้นี่แหละเป็นคนสำคัญ เรื่องการงานต่างๆ นั้น กูไว้ใจมันได้

แต่ที่สำคัญตอนกูขอให้มันบวชให้ทีไร มันไม่เคยตอบไม่เคยพูดเลยเหมือนไม่มีหูไม่มีปากนั่นเอง บทเวลากูตายแล้ว จะไม่มีใครลากกูขึ้นจากหม้อนรกเลยแม้คนเดียว เลี้ยงลูกไว้หลายคนเท่าไร กูพอจะได้อาศัยมันก็ไม่ได้เรื่อง ถ้ากูอาศัยไอ้บัวนี้ไม่ได้แล้ว กูก็หมดหวัง เพราะลูกชายหลายคนกูหวังใจอาศัยไอ้นี่เท่านั้น"

ท่านเล่าให้ฟังต่อว่า “พอพ่อว่าอย่างนั้น น้ำตาพ่อร่วงปุบปับๆ เรามองไปเห็น แม่เองพอมองไป เห็นพ่อน้ำตาร่วง แม่ก็เลยน้ำตาร่วงเข้าอีกคน เราเห็นอาการสะเทือนใจทนดูอยู่ไม่ได้ ก็โดดออกจากที่รับประทาน ปุ๊บปั๊บหนีไปเลย นั่นแหละเป็นต้นเหตุให้เราตัดสินใจบวช มันมีเหตุอย่างนั้น”

การที่แม่ก็น้ำตาไหลเหมือนกันกับพ่อเพราะว่าแม่ก็เคยอบรมและขอร้องลูกเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก่อนแล้ว แต่ท่านก็ยังยืนยันทุกครั้งไปว่า

“ไม่บวช กำลังรักสาวอยู่”

หลบหน้าพ่อแม่คิดทบทวน ๓ วัน

เมื่อหลบอยู่ตามลำพัง ท่านนำเรื่องนี้ไปคิดอยู่ ๓ วันไม่หยุดไม่ถอย และไม่ยอมมารับประทานร่วมวงพ่อแม่อีกเลยใน ๓ วันนั้น ท่านจึงคิดเทียบเคียงหาเหตุผลในใจว่า

“...เอ๊ พ่อมาน้ำตาร่วง ยกลูกก็เรียกว่ายกแบบยกทุ่มลง พูดง่ายๆ ยกยอก็ยกยอเพื่อทุ่มลง บทเวลาจะให้บวชนี่ละทุ่มลง คิด เอ๊ พ่อน้ำตาร่วงเพราะเรา คิดเอามากจริงๆ นะ ไม่สบายหัวใจเลย

คิดสงสารพ่อ พ่อแม่ก็เลี้ยงเรามา ทั้งบ้านทั้งเมืองเขาก็มีลูกมีเต้า ลูกเต้าเขายังบวชได้ แม้แต่ติดคุกติดตะรางเขายังมีวันออก นี่ไปบวชไม่ใช่ติดคุกติดตะราง คนอื่นๆ เขายัง บวชได้ เขาสึกมาถมไป บางองค์ท่านบวชจนเป็นสมภารเจ้าวัดจนตายกับผ้าเหลืองก็ไม่เห็นท่านเป็นอะไร ทำไมเราบวชให้พ่อแม่เล็กๆ น้อยๆ ไม่ได้ มีอย่างเหรอ เอาละนะทีนี้นะคิด..

เพื่อนฝูงที่เขาบวชกัน ตลอดถึงครูบาอาจารย์ที่บวชเป็นจำนวนมาก ท่านยังบวชกันได้ทั่วโลกเมืองไทย การบวชนี่ก็ไม่เหมือนการติดคุกติดตะราง แม้เขาติดคุกติดตะราง เช่น ติดตลอดชีวิต เขาก็ยังพ้นโทษออกมาได้ เราไม่ใช่ติดคุกติดตะรางนี่ หมู่เพื่อนบวชเขายังบวชได้ เขาเป็นคนเหมือนกัน และครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่ท่านบวชจนเป็นสมภารเจ้าวัด ท่านยังอยู่ได้ เหตุใดเราเป็นคนทั้งคน พ่อแม่เลี้ยงมาเหมือนคนทั้งหลายอย่างอื่นๆ เรายังอดได้ทนได้ แต่การบวชนี่มันเหมือนติดคุกติดตะรางเชียวเหรอ เราถึงจะบวชไม่ได้ ทนไม่ได้ เราทำไมถึงจะด้อยเอาเสียนักหนา ต่ำช้าเอานักหนากว่าเพื่อนฝูงทั้งหลาย ถึงขนาดพ่อแม่ต้องน้ำตาร่วงเพราะเรานี่ ไม่สมควรอย่างยิ่ง..

สุดท้ายก็ลง เราเป็นคนทั้งคน เป็นลูกชายคนหนึ่ง เป็นคนๆ หนึ่ง คนอื่นเขาบวชได้เราบวชไม่ได้เป็นไปไม่ได้ เอ้า บวชอยู่ในผ้าเหลืองมันอยากลึกจนกระทั่งตายก็ให้ตายดูซีพ่อแม่เลี้ยงมาก็ยาก ถึงขนาดที่ว่าร้องห่มร้องไห้เพราะเราไม่บวชเท่านี้มันพิลึกเหลือเกินเราเป็นลูกของคนแท้ๆ...”

ท่านคิดวกไปวนมาอยู่นั้นได้ ๓ วัน จึงตัดสินกันได้

“...เอาละทีนี้ ตัดสินใจปุ๊บ เราทำไมจะบวชไม่ได้ ตายก็ตายไปซิ เขาบวชกันมาไม่เห็นตาย พ่อแม่ก็ไม่ได้บอกให้บวชจนถึงวันตาย หรือบอกให้บวชถึงปีสองปี พ่อแม่ก็ไม่เห็นว่านี่ แล้วทำไมถึงจะบวชไม่ได้ล่ะ เราก็คนๆ หนึ่งแท้ๆ...

เอ้า! ต้องบวช...”

ความฉลาดของแม่รู้ใจลูก

เมื่อท่านตัดสินเป็นที่ลงใจแล้ว ท่านจึงกลับมาหาแม่ และบอกแม่ว่า

"เรื่องการบวช จะบวชให้ แต่ว่าใครจะมาบังคับไม่ให้สึกไม่ได้นะ บวชแล้ว จะสึกเมื่อไรก็สึก ใครจะมาบังคับว่าต้องเท่านั้นปีเท่านี้เดือนไม่ได้นะ"

แม่ตอบทันทีว่า "เอ้อ สาธุ ถ้าเจ้าจะบวชให้ แม่ก็สาธุ โถ แม่ไม่ว่าอะไรหรอกเรื่องสึกขอแต่ว่าได้บวชก็พอแล้ว

ถ้าลูกบวชแล้วสึกออกมาทั้งๆ ที่คนที่ไปบวชยังไม่กลับบ้านก็ตาม แม้จะสึกต่อหน้าต่อตาคนมากๆ อย่างนั้น แม่ก็ไม่ว่า"

คำตอบของแม่เช่นนี้ทำให้สะดุดใจคิดทันทีว่า "...ก็ใครจะเป็นพระหน้าด้าน มาสึกต่อหน้าต่อตาคนมากๆ ที่ไปบวชเราได้ ไม่บวชเสียมันดีกว่า เมื่อบวชแล้วมาสึกต่อหน้าต่อตาคน มันยิ่งขายขี้หน้ากว่าอะไรเสียอีกนั่น"

เหตุการณ์ในตอนนี้ ท่านเล่าแบบขบขันถึงความฉลาดของแม่ที่รู้ถึงนิสัยจิตใจท่านเป็นอย่างดี

"...ฉลาดไหมล่ะฟังเอา ใครไปบวชแล้วออกมาจากอุปัชฌาย์ อุปัชฌายะก็ยังไม่หนีพระกรรมวาจาฯ ก็ยังไม่หนี พระสงฆ์ก็ยังไม่หนีกัน คนก็แน่นอยู่นั้น ออกมาจะมาสึกต่อหน้าต่อตาคนมากๆ นี้มันไม่ขายหน้าโลกกระเทือนโลกเหรอ ไม่บวชเสียไม่ดีกว่าหรือมันดีกว่าบวชแล้วมาทำอย่างนั้นนี่นะ แม่ก็ต้องทราบว่ามันทำไม่ลง เพราะรู้อยู่แล้วว่านิสัยของเราเป็นยังไง

นิสัยเราไม่เคยเป็นคนเสียหายนี่การประพฤติเนื้อประพฤติตัวแต่ไหนแต่ไรมา เราไม่เคยเสียหาย เราพูดคุยได้จริงๆ การประพฤติตัวไม่เคยเถลไถล พอแม่ว่างั้น เอ้า บวชบวชละทีนี้ พอบวชเข้าไป เราจะตั้งหน้าบวชให้สมบูรณ์แบบ ไม่ให้ตำหนิติเตียนเจ้าของได้ในหลักธรรมวินัยข้อใดเลย เราจะเอาจริงเอาจังจนกระทั่งวันสึก กะไว้อย่างนาน ๒ ปีคิดไว้นะ บวชแล้วทำหน้าที่บวชให้สมบูรณ์ คือจะเรียนหนังสืออะไรๆ ก็แล้วแต่เถอะ จะทำหน้าที่ให้สมบูรณ์...”

เมื่อตกลงกันได้แล้วท่านจึงตัดสินใจบวช และเป็นที่น่าแปลกใจว่าการเตรียมการบวชนี้กลับไม่มีอุปสรรค ไม่มีสิ่งใดมากีดมาขวาง ทุกสิ่งทุกอย่างดูพร้อมไปหมดเลย การตัดสินใจในครั้งนี้สร้างความปีติยินดีแก่พ่ออย่างมาก

ป่วยหนักก่อนตัดสินใจบวช

“...ทีแรกก็ไม่อยากบวช ค่อยขยับจ่อเข้าไป ถึงกาลเวลาป่วยหนัก ป่วยหนักจริงๆ แทบจะไม่พ้นจากคืนวันนั้น ถึงขั้นพ่อกับแม่มานั่งอยู่สองข้าง มานั่งเทียบสองข้างเลยเราก็กำลังเป็นหนักในขณะนั้น ที่ไม่ลืมเลยก็แม่นั่นละแม่เป็นคนใจอ่อน พ่อไม่ค่อยพูด แต่แม่เป็นคนใจอ่อน ‘จะไปเดี๋ยวนี้เชียวเหรอลูก’

แม่พูดออกมา ‘อย่าด่วนไป ยังไม่ควรไป ลูกยังไม่ได้บวชให้แม่ ให้ลูกบวชเสียก่อน แม่จะได้หายสงสัย’

แล้วกำลังอารมณ์ในการบวชนี่ก็เป็นหนักเหมือนกันหนุนเข้ามาหนุนเข้ามา คราวนี้คราวเราจะไปไม่รอด ‘ถ้าวาสนาของเรายังมีอยู่จะพอ

สืบภพสืบชาติไปถึงชั้นสูงๆ บ้างก็ขอให้การเจ็บไขได้ป่วยเราซึ่งเป็นมากๆ ให้หายวันหายคืนไป'

พอว่าอย่างนั้นกลางคืนนั้นละพญายมบาลดึง ทางพญาแดนสวรรค์ก็ดึง สุดท้ายก็เลยได้มาทางแดนสวรรค์หรือแดนอะไรก็ไม่รู้นะแต่มาทางแดนสวรรค์

รำพึงนะ.. 'บวชคราวนี้เหมือนว่าเอาเป็นเอาตายเข้าว่า'

พ่อกับแม่นั่งอยู่สองข้าง จะไปพูดก็จะพูดไม่ได้แล้ว แม่ไม่ต้องพูดมากละแม่ น้ำตาแม่เร็วกว่าน้ำตาพ่อนะ พอเห็นลูกเป็นอย่างนั้นแม่ก็ร้องไห้อยู่ข้างๆ นั่นละ กำลังใจของเราก็มุ่ง 'ขอให้หายในคราวนี้เราจะออกบวช พอหายคราวนี้เราจะออกบวชเลย'

เราก็หายวันหายคืนจริงๆ นะทั้งที่ไม่น่าพ้นคืนนั้นกลับหายวันหายคืน พอหายวันหายคืนแล้วสายแห่งกุศลมากระตุกอยู่เรื่อย

'อย่างไรละว่าจะบวช หายแล้วทำไมไม่เห็นบวช'

ยอมรับทันทีเลย ยอมรับว่ายังไม่ได้บวชแต่จะบวชให้ได้คราวนี้ พอว่าอย่างนั้นการเจ็บไข้ได้ป่วยหายวันหายคืน ไม่กี่เดือนนะ เรื่องสะดุดจิตตายไปแล้วจะไม่ได้บวช ตายกับยังไม่ตายจะบวชหนักสองทาง การที่ยังมีชีวิตอยู่เพื่อจะบวช เพื่อจะบวช จากนั้นก็หายวันหายคืน ... พ่อกับแม่นั่งอยู่สองข้าง เพราะเป็นหนักจริงๆ เป็นถึงขนาดพูดไม่ได้เลยส่วนแม่น้ำตาพังนะแม่นะ

พอเราตั้งสัจอธิษฐานในจิตของเราเพราะจิตมันไม่ป่วย จิตไม่เป็นภัย มันเป็นแต่สังขารร่างกายนี้เท่านั้น เราก็ค่อยดีดเลยหายวันหายคืนอย่างรวดเร็ว คำที่ว่าหายแล้วจะบวชนั้นกระตุกเรื่อยนะ หายไข้มาแล้วยังกระตุกเรื่อย กระตุกเราก็ยอมรับ บอกว่าเราจะบวช ไม่ปฏิเสธ เลยได้ออกบวชจริงๆ เรื่องราวนะ

เราเป็นมากๆ พญามัจจุราชก็จ้อเข้ามา นายยมบาลหรือ...ไม่ทราบละ ต่างฝ่ายต่างจ้อเข้ามา สุดท้ายก็หายไข้ หายจากไข้แล้วการบวชนี้จ้อเข้ามาเลย กระตุกเรื่อย หายจากเป็นไข้แล้วว่า 'จะบวชทำไมไม่บวช' ว่าอย่างนั้นนะ สายกุศลกระเทือนใจเจ้าของเอง

ทางนี้ก็ยอมรับว่า 'จะบวชๆ ถึงวันแล้วจะบวช ให้เป็นอื่นไม่เป็นละ' เพราะได้ยอมกับพญามัจจุราชมาครั้งหนึ่งแล้วแทบจะไปไม่รอด คราวนี้จะบวชกับสายใยแห่งการกุศลมันหนุนเรื่อยๆ ทางนี้สารภาพเรื่อยว่าจะบวชๆ

จากนั้นพอหายไข้แล้วบอกแม่ว่า 'จะบวชละ' แม่มีคำสัตย์คำจริงมาก ทั้งศรัทธามีพอๆ กันแม่กับพ่อไม่มีขัดแย้งกันเลย เรื่องบุญเรื่องบาปเสมอกัน

นั่นละพอจากลั่นคำแล้วเรียกว่าเปิดเลยนะเพราะนิสัยนี้ไม่เหลาะแหละ จะทำ ทำ จะทำอย่างไรเอาทำๆ เป็นนิสัยจริงๆ จังๆ พอหายจากไข้แล้วเรื่องการบวชกระตุกเรื่อยกระตุกเรื่อย เลยลั่นคำออกมาให้แม่ฟังว่า

'นี่ตั้งใจว่าจะบวชหลายหน มันก็เคลื่อนคลาดไปเรื่อยๆ คราวนี้จะบวชให้แล้วนะ'

พอบอกแม่จบลงแล้วแม่ก็รีบไปบอกพ่อ เพราะเห็นเรานิสัยอย่างนั้น นิสัยของเราเป็นอย่างไร ว่าจะไป ไป ว่าจะอยู่ อยู่ ว่าจะทำ ทำ ถ้าลงได้ลั่นคำแล้วขาดสะบั้น ทีนี้แม่ได้ยินว่าเราจะบวชให้แม่ร้องไห้ พ่อก็เหมือนกัน...

เวลาบวช พ่อเรียกพี่ชายมาสอนมาสั่ง

'เธอได้บวชก่อนน้องแล้วรู้จักบริขารเกี่ยวกับการบวชจะเอาอะไรบ้าง แล้วหาของดีๆ มาให้น้อง'

น้องก็คือเรา ทีนี้พ่อกับแม่ก็ปรึกษากันให้เอาแต่ของดีๆ มาบวช เพราะเด็กคนนี้มันไม่ค่อยเหมือนใคร ถ้าว่าอย่างไรเป็นอย่างนั้น ว่าอย่างไรเป็นอย่างนั้น นี้มันลั่นคำลงแล้วว่าจะบวช เราเชื่อเสียเดี๋ยวนี้

ว่าลูกคนนี้จะต้องได้บวช เพราะได้ยินคำพูดของเราจริงจังมากจากนั้นเลยตกลงให้พี่ชายไปหาเครื่องบวชดีๆ

‘เอาดีๆ นะ มึงๆ เคยบวชมาแล้วมึงรู้จักบริขารของพระบวชแล้วหาของดีๆ นะ น้องมึงมันไม่เหมือนมึงพูดเล่นอย่างนั้นล่ะ’

พ่อพูดให้พี่ชายฟัง ‘มันเอาจริงๆ นะ เครื่องบวชทั้งหลายต้องเอาดีๆ ทั้งนั้นล่ะ มึงเคยบวชแล้ว’

พ่อไปหากับลูกนั่นละไป ได้แต่ผ้าดีๆ ของดีๆ ทั้งหมดเลย ไม่มีขัดข้อง... ธรรมดาประเพณีคนไทยเราลูกผู้ชายเมื่อโตขึ้นมาแล้วให้ได้บวชเป็นพระเป็นเณรเสียก่อน จึงเหมาะสมกับประเพณีของคนไทยซึ่งเป็นชาวพุทธ ... พ่อกับแม่เรียกว่าเทถุงเลย เงินมีเท่าไรๆ เอา อย่าเสียดาย ลูกคนนี้ถ้ามันได้พูดเรื่องนี้แล้วมันแน่แล้วตั้งแต่ยังไม่บวช มันจะบวชแน่ๆ ล่ะ นี่ลั่นคำแล้ว เป็นอย่างนั้นจริงๆ...”

คำสอนสุดท้ายของแม่

ด้วยความที่แม่เป็นห่วง จึงเข้ามานั่งใกล้ๆ ลูกแล้วกล่าวกระซิบกระซาบพร้อมหยิบยกเรื่องๆ หนึ่งขึ้นมาสอนลูกด้วยความเป็นห่วงว่า...

“นี่ลูก ให้มานั่งนี่ ฟัง... นี่แม่จะพูดอะไรให้ฟังนะ นี่ลูกคนนี้ แม่ไม่มีที่ต้องติในหน้าที่การงานอันใด ไม่ว่าอะไรๆ แม่ตายใจได้หมดทุกอย่างเลย หน้าที่การงานอะไร การประพฤติอะไรนี้ แม่เห็นลูกเป็นที่หนึ่งเลยในลูกทั้งหลาย แม่ตายใจพ่อก็ตายใจ เรื่องทุกสิ่งทุกอย่างแม่ไม่มีวิตกวิจารณ์แล้ว แต่ที่แม่หนักใจที่สุด คือการนอนของลูกนะ

การนอนของลูกนี่ เหมือนตายเชียวนะ พี่ชายเขาเวลาบอกแม่ตื่นเช้าแล้ววันพรุ่งนี้ให้ปลุกหน่อยนะ จะไปนู้นแต่เช้า แล้วก็เข้านอนบางทียังไม่ได้ปลุก เขาไปแล้ว

ส่วนลูกนี้ ว่าแม่ปลุกหน่อยนะ วันพรุ่งนี้เช้าจะไปไหนแต่เช้าแล้วตายเลย ไม่มีคราวไหนที่จะลุกขึ้นด้วยตัวเอง นี่ละที่แม่หนักใจมากที่สุด กลัวจะไปขายหน้า เวลาบวชแล้วยังนอนหลับครอกๆ อยู่ เพื่อนไปบิณฑบาตกลับมาแล้ว มาปลุกฉันจังหัน โอ๋ แม่นี่ ให้ตายซะดีกว่านะ อย่าให้ได้ยินนะลูกนะ แม่จะเอาหัวมุดดินตาย

นี่ล่ะที่แม่วิตกมากที่สุด นอกนั้นแม่ไม่มีอะไรเลยล่ะ วิตกการนอนของลูกเหมือนตายนะลูกนะ ให้ตั้งตัวใหม่นะ”

บทที่ ๓
บวชเรียนค้นคว้าพระไตรปิฎก

องค์หลวงตาบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดโยธานิมิตร ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เมื่ออายุ ๒๐ ปี เมื่อวันขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๗ ปีจอ เวลา ๑๔นาฬิกา ๔๕ นาที ตรงกับวันอังคารที่ ๑๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ โดยมีพระเทพกวี (จูม พันธุโล) วัดโพธิสมภรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นพระอุปัชฌาย์พระครูปลัดอ่อนตา เขมังกโร วัดโยธานิมิตร อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นพระกรรมวาจาจารย์

คนนี้ล่ะจะทรงพระศาสนา

นิสัยที่เป็นคนทำอะไรทำจริง ท่านจึงระลึกเตือนตนเองว่า “พ่อแม่ไม่ได้ติดตามมาแนะนำ มาคอยตักเตือนเราอีกแล้ว เราต้องเป็นเราเต็มตัว” ด้วยเหตุนี้เองนับแต่วันเข้านาคเป็นต้นมา ท่านจึงฝึกฝนเรื่องการตื่นนอนใหม่ ให้สะดุ้งตื่นทันทีที่รู้สึกตัวขึ้นมา

ช่วงเป็นนาคอยู่นั้น ท่านนอนอยู่หน้าโบสถ์กับเพื่อนนาคด้วยกัน ๓ คน ส่วนท่านพระครูวัดโยธานิมิตรท่านจำวัดอยู่หลังพระประธาน ทุกเช้าตอนตีสี่จะเห็นท่านพระครูลงมาเดินจงกรมเป็นประจำ ดูท่านจริงจังมาก พอสว่างก็กลับเข้ามาทำวัตร ทำวัตรเสร็จแล้วก็ไปบิณฑบาต

จนกระทั่งเมื่อถึงวันบวช พวกนาคทั้งหลายเขานุ่งแต่งเนื้อแต่งตัวเรียบร้อย นาคบัวเองก็เตรียมพร้อมแล้วที่จะบวชในวันนั้นเช่นกัน ท่านพระครูฯ ท่านเดินเข้ามาหามองเห็นนาคบัวแต่งชุดนาคซอมซ่อจึงดุเอาทั้งพ่อทั้งแม่ ท่านว่าเอาแบบเจ็บๆ แสบๆ ท่านตวาดเอาว่า

"อีแพง! บักทองดี! สูไม่มีเหรอ อะไรๆ สูก็ไม่มีเหรอ ดูซิ! นาคบัวเดินอยู่ในวงของนาคทั้งหลาย ซอมซ่ออยู่นั่น สูเห็นไหม ไม่มีสง่าราศีอะไรเลย นาคทั้งหลายเขาแต่งตัวเต็มยศทุกสิ่งทุกอย่างเรียบร้อย สวยงามน่าดูทุกอย่าง แต่ดูนาคบัวสิ! แต่งตัวซอมซ่อ ถ้าสูไม่มี กูจะหามาให้"

พ่อแม่จึงได้แต่เอาตะกร้าใหญ่ออกมาให้ท่านพระครูฯ ดู พร้อมกับกราบเรียนท่านว่า"นี่!เครื่องแต่งตัวนาคบัว เตรียมมาให้ลูกบวช มีทุกอย่างจัดมาให้พร้อมบริบูรณ์ แต่มันไม่สนใจ"ท่านพระครูสั่งว่า "บอกให้มันมาเอาไปนุ่งเดี๋ยวนี้"พ่อแม่นาคบัวตอบท่านว่า "ได้บอกแล้วมันกลับพูดว่า 'นุ่งอย่างนี้ ถืออย่างนี้แล้วจะเป็นอะไรไป ใครจะมาจับ' พอมันว่าอย่างนั้นแล้วมันก็เดินหนี มันไม่สนใจเลย มันจึงเป็นอย่างนั้น แต่งตัวซอมซ่อกว่าใครๆ" ท่านพระครูฯ พอฟังทราบเหตุผลแล้วก็กล่าวว่า "เออๆ! ไอ้นี่! คนอย่างนี้หละ มันจะทรงพระศาสนา เอาละเข้าใจ กูเห็นด้วย เป็นอัธยาศัยของตัวเอง ไม่ฟุ้งเฟ้อ"ท่านพระครูว่าอย่างนั้นแล้วก็หันหลังเดินกลับ แสดงความดีใจยิ้มแย้มแจ่มใส กิริยาท่านพระครูในคราวนั้นทำให้ท่านไม่เคยลืมเลือนแม้จะผ่านเหตุการณ์นั้นมานานมากแล้วก็ตาม

"กิริยาท่านเราก็ไม่เคยลืม แทนที่จะดุไม่ดุ กลับชมเชย เรารักสงวนเนื้อหนังของตัวเองมาตั้งแต่เป็นฆราวาส ถ้าเป็นเสื้อเป็นผ้าหรือเป็นอะไรๆ ที่แม่ทอออกมานี้นุ่งหมดเลย

ไม่ไปซื้อให้เสียเงินเสียทอง นี่! เราพูดเรื่องการแต่งเนื้อแต่งตัว เรื่องรักสงวนเนื้อหนังของตัวเอง ของคนอื่น ไม่เอามาใช้ ไม่จำเป็นนะ เราผลิตขึ้นได้เราใช้ของเราเอง ดีไม่ดี ดีกว่าที่ซื้อเขา ของที่ไปซื้อไปหามานี้ไม่ค่อยสนใจ พวกเพื่อนฝูงเขาซื้อชุดโก้เก๋หล่ะ เราไม่โก้ เฉยๆ เป็นอย่างนั้นหล่ะ”

เคารพพระธรรมวินัยตั้งแต่วันบวช

“...พอบวชแล้วก็เตือนตนเองทันทีว่า... ‘เอาละนะทีนี้.. ไม่มีใครจะตามแนะนำตักเตือน ตลอดถึงการหลับการตื่นไม่มีใครปลุกละนะ เราต้องเป็นเราเต็มตัว ตั้งแต่บัดนี้ไปไม่หวังพึ่งพ่อแม่ดังแต่ก่อนอีกแล้ว ทำความเข้าใจกับตัวเองราวกับว่า **อัตตา หิ อัตตโนนาโถ’**...

ครั้นบวชแล้วก็ตั้งใจเอาบุญเอากุศลจริงๆ ‘พยายามรักษาสิกขาบทวินัยให้เป็นไปตามหลักของพระอย่างแท้จริง ขณะที่เป็นพระอยู่นั้นจะไม่ให้ต้องติดนได้แต่อย่างหนึ่งอย่างใด จนกระทั่งถึงวันลาสิกขาบท’ นี้เป็นความคิดเบื้องต้น...

ครั้นเวลาก้าวเข้าไปสู่วัดแล้ว ก็ปฏิบัติตัวอย่างนั้นจริงๆ ไม่เคยเถลไถลออกนอกวัดไปเที่ยวเตร็ดเตร่เร่ร่อนยังสถานที่ต่างๆ ดังเพื่อนฝูงที่มาฝึกหัดนาคเพื่อจะบวชเป็นกันแม้ในการเรียนทางปริยัติธรรม ก็ตั้งใจศึกษาจริงๆ อยู่อ่านหนังสือจนดึกดื่นเที่ยงคืน ตีสองบ้างตีสามบ้างเป็นประจำ ตีห้าบ้างเป็นบางคืน แต่ก็สามารถตื่นทำวัตรเช้าและออกบิณฑบาตได้ทันทุกครั้งไป ไม่เคยขาดแม้แต่ครั้งเดียว...”

ในพรรษานี้ท่านได้ตั้งสัจอธิษฐานไว้ว่า

"ตลอดพรรษานี้ จะไม่ให้ขาดทำวัตรสวดมนต์เช้าเย็นรวมกันกับหมู่เพื่อนพระเณรแม้แต่วันเดียว แม้บางครั้งมีกิจนิมนต์ข้างนอก ก็กราบเรียนขอให้ท่านพระครูอาจารย์เจ้าอาวาสรอทำวัตรรวมพร้อมกัน เพื่อไม่ให้ขาดตามที่ตั้งสัจอธิษฐานนั้นไว้"

แม้จะทำวัตรสวดมนต์ร่วมกับหมู่เพื่อนพระเณรแล้ว ท่านยังทำวัตรสวดมนต์ส่วนตัวอีกครั้งหนึ่งที่กุฏิของท่านเองเพื่อให้เป็นไปตามสัจจะที่ตั้งไว้

ฝึกหลับฝึกนอน

".....ตั้งแต่วันปฏิบัติมาเข้าวัดเข้าวา เข้าเป็นนาค บวชเป็นพระมาฝึกหัดเจ้าของตั้งแต่วันเข้าไปเป็นนาคเลยนะ ฝึกหลับฝึกนอนฝึกทุกอย่าง แม่น่ะเป็นห่วงเรา เวลาจะไปไหนมาไหนบอกแม่ว่าให้ปลุกนะตอนเช้าจะไปอะไรแต่เช้า แล้วมีพี่ชายเป็นคู่แข่งกันอยู่นั้น พี่ชายเขาถึงเวลาแล้วยังไม่ได้ปลุกเขาไปแล้วนะ เรานี้ทุกครั้งแม่ต้องมาปลุก ว่าจะไปอะไรแต่เช้าตอนเช้าให้ปลุกหน่อยนะ พอแม่รับทราบแล้วทอดอาลัยแล้วนะนั่น แม่ไม่รู้ภายในของเรา รับทราบแล้วว่าแม่จะปลุก ถึงเวลาแม่จะปลุก นอนนี่เอาตายเข้าว่าเลย ไม่มีที่จะลุกด้วยตัวเอง แม่ไม่ปลุกไม่มี ส่วนพี่ชายแม่ยังไม่ปลุกไปแล้ว ตื่นไปแล้ว เรานี้แม่ต้องปลุกทุกครั้งๆ..."

"...นี่ทำมาแล้วนะ ไม่ใช่มาคุยเฉยๆ เพราะจริงจังมากทุกอย่าง ดัดเจ้าของต้องให้ได้อย่างนั้น ไม่ได้อย่างนั้นไม่ได้ ต้องเอาให้ได้อย่างใจๆ...".

"..ฝึกอะไรให้ได้อย่างนั้น ให้ได้อย่างนั้นนะ ความจริงใจของจิต ความเด็ดขาดของจิตฝึกเจ้าของ เราก็ฝึกเราก็เหมือนกันทุกคน ถึงไม่ได้อย่างนั้น

ก็ให้ได้ลดกันลงมาก็ยังดี แบบนอนเหมือนตายเลยๆ มันเกินไปนะ...”

“...นิสัยเรามันจริงนะ เรื่องนิสัยนี่จริงจังมาก ถ้าว่าจะเอาอย่างไรต้องให้ได้อย่างนั้น ไม่ได้ไม่เอา ต้องฝึกให้ได้อย่างนั้น แล้วมันก็ได้จริงๆนะ เวลานอนกำหนดเวลาไว้จะตื่นเวลาเท่านั้น พอได้เวลาแล้วดีดผึงเลย เพราะอย่างนั้นถึงจะหลับอยู่ก็ตามเถอะน่ะกำหนดได้นะถ้าตั้งใจฝึก เราจะตื่นเวลาเท่านั้นพอถึงนั้นปั๊บดีดผึงเลย ดีดผึงเลย ไม่เคลื่อนคลาดนะ....”

เรียนหนังสือจริงจัง

“...เริ่มต้นตั้งแต่บวช..เราตั้งใจเรียนหนังสือจนเขาไปฟ้องท่านพระครูเจ้าอาวาสวัดโยธานิมิตร คือ ช่างเขาไปทำหน้าต่างกุฏิชั้นสอง เราพักอยู่บนนั้น เขาไม่เคยเห็นเวลาเรานอนเราก็ไม่ทราบว่าเขาสังเกตเราเพราะเราไม่ได้สังเกตอะไรใครนอกจากเรียนหนังสือเท่านั้น สุดท้ายเค้าไปฟ้องท่านพระครูว่า

‘ขอให้คุณบัว ท่านพักผ่อนบ้าง ดูท่านไม่มีเวลาพักผ่อนเลย เท่าที่สังเกต ไม่ว่ากลางวี่กลางวันไม่สนใจกับใคร ออกจากห้องมาแล้วถือหนังสือจ้อมาอยู่นั้น นอกนั้นเข้าห้องๆ ไม่เคยสนใจกับใครมาเป็นประจำ กลางคืนท่านไม่ทราบท่านนอนเวลาไหน มองเข้าไปช่องหน้าต่าง เห็นแต่ไฟอยู่อย่างนั้น สักเดี๋ยวโผล่ออกมาแล้วเข้าไป ท่านนอนเวลาไหน นี่กลัวท่านจะเป็นบ้า’

ท่านพระครูท่านก็แก้ดีนะ ‘โยม! คุณบัวนอนหนุนหมอนหรือหนุนมะพร้าว เรานี่นอนหนุนมะพร้าว สมัยไปเรียนสนธิ์เรียนมูล (การเรียนของพระในสมัยโบราณ) ที่จังหวัดอุบลฯ เราหนุนมะพร้าวพอมะพร้าวกลิ้งตก

เราลุกทันที อันนี้คุณบัวนอนหนุนหมอน หรือหนุนมะพร้าวหละ'

'ท่าน...นอนหนุนหมอน' โยมตอบ

ท่านพระครูจึงว่า 'เออ! ถ้าอย่างนั้นไม่ต้องห่วงท่าน ถ้าไปบอกท่าน ท่านจะเสียกำลังใจ'..."

ท่านทราบเรื่องได้เพราะมีคนอื่นเล่าให้ฟังในเวลาต่อมา ส่วนท่านพระครูท่านไม่พูดเรื่องนี้ให้พระบวชใหม่ฟังแต่อย่างใด ท่านเงียบเฉยไปเลย

ปฐมฤกษ์แห่งการภาวนา

"...ท่านพระครูท่านชอบภาวนานะ ท่านให้เราไปอยู่ในโบสถ์ด้วยกัน ท่านอยู่เตียงนอนทางหลังพระพุทธรูป พวกเราก็นอนในโบสถ์นั่นแหละ แต่เป็นหน้าพระพุทธรูป ออกไปโน่นประตูออกโน่น พวกนาค ๒-๓ คน นอนอยู่โน่น ท่านสวดมนต์เก่งนะ แล้วก็ภาวนาตื่นเช้าออกมาตั้งแต่ตี ๔ ท่านออกไปเดินจงกรมที่หน้าโบสถ์ มันโล่งหมดนะ แต่ก่อนเราเป็นนาค เราเห็นอยู่ ท่านออกไปเมื่อไหร่เราก็เห็นอยู่

เวลาท่านเดินจงกรมเราคอยสังเกต ดูอยู่เมื่อบวชแล้วเราจึงเดินจงกรม แล้วไปถามคำภาวนากับท่าน เราไม่ลืมนะเพราะเราชอบภาวนา

"กระผมอยากภาวนา อยากจะเดินจงกรมอยากจะนั่งภาวนาจะต้องทำยังไง"

เราถามท่านท่านพระครูตอบ "เออ ให้ภาวนาว่าพุทโธ นะ เราก็ภาวนาพุทโธ เหมือนกันแหละ"

"แล้วท่านพระครูนั่งภาวนาสวดมนต์หละ"

"อ๋อ! เราสวดมนต์หลายบทหลายสูตร" ท่านพระครูว่าอย่างนั้น...

เมื่อทราบภิกษุบวชใหม่ก็จับใจความได้ทันทีแล้วน้อมนำไปเป็นหลักปฏิบัติของตนบ้าง

"...ท่านพระครูก็สอนเท่านั้น เราก็ไปภาวนาพุทโธด้วยความเลื่อมใสพอใจในการภาวนา อยู่กุฏิใหญ่ทางด้านทิศเหนือ กลางคืนดึกๆ จะลงมาเดินจงกรมทุกคืนนะ... แม้บวชมาใหม่ๆ แต่นิสัยชอบภาวนา นิสัยอันนี้มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม ไม่มีใครสอนมันหากเป็นอยู่ในจิต มันแปลกมากเรื่องนี้...

เวลาจะหลับจะนอนจะเหลือเวลาไว้ คือหยุดจากอ่านหนังสือจะเหลือเวลาไว้ ๑ ชั่วโมงเพื่อนั่งภาวนาทุกๆ คืน... สมมุติว่าจะพักนอนตี ๒ ตอนตี ๑ จะหยุดอ่านหนังสือก่อนแล้วต้องทำสมาธิภาวนา ตั้งใจพุทโธๆ ไปเรื่อยๆ

ชั่วโมงนั้นแหละเป็นชั่วโมงภาวนา เป็นประจำนะ... ถึงเวลาก็ลงมาเดินเงียบๆ จากนั้นก็นั่งภาวนาแล้วก็หลับ..."

"...เราก็เอาพุทโธมาภาวนาตามประสีประสา ไม่คาดไม่ฝันไม่คิดไม่อ่านว่ามันจะแสดงความแปลกประหลาดขึ้นมา ก็พุทโธๆ วันนี้วันนั้นไปตามประสาอย่างนั้นแหละ โอ๋ยบทเวลามันจะเป็น พุทโธๆ สติติดอยู่นั้นสักเดี๋ยวกระแสของจิตที่มันคิดฟุ้งซ่าน เหมือนเราตากแหนี่

ทีนี้พอจิตจะเริ่มสงบก็เหมือนเราดึงจอมแห พุทโธๆ นี่เหมือนจับจอมแหดึงเข้ามาตีนแหก็หดเข้ามาๆ จนกระทั่งเป็นกองแห ทีนี้กระแสของจิตมันรวมตัวเข้ามาๆ จนกระทั่งเป็นกองความรู้ที่อยู่เป็นจุดเดียว เท่ากับกองแหที่นี่

นี่ละพอมันเข้ามาถึงนี้กึ๊กเท่านั้น โถ เดี๋ยวนี้ก็ยังไม่ลืมนะ นี่ละเป็นปฐมฤกษ์แห่งการภาวนาของเรา พอเข้าถึงนั้นกึ๊กจะว่าเป็นสมาธิไม่สมาธิพูดไม่ถูกนะ พอเข้านั้น กึ๊กขาดหมดเลยโลกอันนี้ ปรากฏไม่มีอะไรเหลือ

เหลือแต่ธรรมชาติที่อัศจรรย์สุดส่วน คือใจดวงนั้น ขาดออกหมดนะ อารมณ์ทั้งหลาย ขาดหมด

เกิดความอัศจรรย์ ตื่นเต้น ความตื่นเต้นในความอัศจรรย์เลยไปกระตุกธรรมชาตินั้นเสีย รวมไม่ได้นานนะ คือขาดไปหมดจริงๆ เหมือนอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร เรามีที่นั่งอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร หรือว่ามีเกาะ ว่าเกาะก็กว้างไป เหมือนว่าที่นั่งกลางมหาสมุทร

'มันอัศจรรย์เกินคาดเกินหมาย โถ ทำไมถึงเป็นอย่างนี้'

นี่เราเป็นทีแรกนะ คือค่อยหดเข้ามาๆ พอกิริยาของจิตหดเข้ามาสติยิ่งจ่อเข้าๆ เข้ามาถึงจุดกลางก็๊กเท่านั้น ทีนี้มันจ้าอยู่ภายในเจ้าของ

อัศจรรย์อันนี้ เหมือนว่าขาดหมด เรื่องอารมณ์ของโลกนี้ปรากฏขาดไปหมดในเวลานั้น เกิดความอัศจรรย์ขึ้นมา ตื่นเต้น

ความตื่นเต้นละไปกระตุกไม่ใช่อะไรนะ คือมันไม่เคยเห็นไม่เคยรู้ความตื่นเต้นความอัศจรรย์ไปกระตุก จิตเลยถอนขึ้นมาเสีย โหยเสียดายเสียจนวันหลังขยับใหญ่เลยไม่ได้เรื่องๆ..."

เทศน์พรรษาแรก

การเรียนของท่านในเวลานั้นยังไม่ได้เรียนนักธรรมตรี เพียงแต่เรียนสวดมนต์และสวดพระปาฏิโมกข์ และด้วยความตั้งใจร่ำเรียนหนังสือท่องบทสวดมนต์ทำวัตรอย่างจริงจังเช่นนี้ทำให้เพียงพรรษาแรกของการบวชท่านก็สามารถเรียนสวดมนต์ ๗ ตำนาน ๑๒ ตำนาน และปาฏิโมกข์จบหมด และยังได้ขึ้นสวดปาฏิโมกข์ในกลางพรรษาอีกด้วย

"...พอออกพรรษาแล้วถูกเขานิมนต์ไปในงานข้าวเปลือก ตามลานข้าวเขาถือเป็นประเพณี นิมนต์พระไปทำบุญที่ลานข้าวเขา เสร็จแล้วเขาถึงจะขนข้าวขึ้นยุ้งขึ้นฉางเขาเป็นปกติ ส่วนมากเขาทำอย่างงั้น แต่ไม่ได้หมายถึงว่าเขาทำทุกรายนะ แต่ส่วนมากมักเป็นอย่างงั้น เราก็ได้พรรษาเดียวเดือนพฤศจิกากำลังหนาวนะ ไปค้างที่ลานนั่นแหละเขาจัดทำเลไว้ให้ค้างให้พักที่นั่น ..

เราก็ไป .. ไปก็ไปนอนค้างคืนที่บ้านหนองแวงตะวันออกบ้านดงเค็งพอไปตอนกลางคืนสวดมนต์เรียบร้อยแล้วก็ค้างที่นั่นเลย ตอนเช้าฉันจังหันเสร็จ เขานิมนต์ให้ขึ้นเทศน์เทศน์ตอนแรกก็ได้น่ะสิ มันมีหนังสือเล่มหนึ่งบางๆ กัณฑ์เดียวความว่า "จิตเต สังกิลิฏเฐ ทุคคติ ปาฏิกังขา" เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุคติเป็นอันหวังได้

เทศน์จบกัณฑ์นี้แล้ว ต่อมาพวกหลังแห่กันมาอีก มาขอฟังเทศน์ทีนี้ตัวผู้เฒ่าศรัทธาเจ้าภาพก็ว่า 'ท่านเทศน์ให้ฟังก็ได้จะยากอะไร?'

เขาไม่ยากนะสิ แต่เรามันจะตายเอา (หัวเราะ) มันเหงื่อแตกนี่ขนาดหนาวๆ นะ โถ! เราอยากฆ่าเฒ่านั่น เรายังไม่ลืมเฒ่านั่น เฒ่าที่ว่า 'ย้ากอีหยัง เทศน์'

โธ่! ยากบ่ยาก แต่เรามันแค่นเสียแล้ว หัวอกมันคับแล้ว จะเอาอะไรมาเทศน์ละทีนี้มันไม่มีอะไรแล้ว กูตายนี่...พอเขานิมนต์ให้เทศน์แล้วทีนี้มันก็อยู่กับหัวหน้า จะให้เขาเทศน์มันก็ไม่ได้นี่นา...ตกลงก็ต้องเป็นเราเทศน์ โถ หนาวๆ นี่แต่เหงื่อก็แตกหมดเลยนะแต่มันก็ไปได้นะก็แปลกอยู่เวลาจนตรอกมันไปได้นะ เทศน์ไปได้นี่นะ แต่ว่าอกนี้จะแตกมันก็พอบีนรอดตัวไปได้ ว่างั้นเถอะนะ

พอเทศน์เสร็จก็ออกมา เพื่อนพระมาด้วยกันมาพูดหยอกล้อว่า 'โถ! เวลาเทศน์ก็เทศน์ดีนะ'

เราว่า 'อยากตายติ๊.. อยากตายอย่ามายุ่งเด้อว่ะ อย่ามาล้อเด้อว่ะ' 'ฮ่วย! เจ้าเทศน์ดีอีหลีตั๊ว' (ก็เทศน์ดีจริงๆ นะนี่)

'ฮ่วย! อยากตายอีหลีติ๊เดี๋ยวนิ๊' (อยากตายจริงๆ หรือนี่)

เรามันโมโหนี่ว่ะ เหงื่อยังแตกอยู่บ่เซา (เหงื่อไหลไม่หยุด) เข้าใจไหมล่ะ ภาคอีสานทางนี้เขาเรียก "ข้าวโป่ง" ฉันเพลข้าวโป่งแผ่นเดียวก็ฉันไม่หมดมันสิตาย มันแค่น (จุกในอกกินไม่ลง) โน่นน่ะ'

โอ้ ทุกข์มากจริงๆ ชีวิตของพระก็มีครั้งนั้นละ เราจำไม่ลืมนะทุกข์มากที่สุด ยังไม่ได้อะไร ก็ยังไม่ได้คิดเรื่องเทศน์ ภาษิตหนังสืออะไรๆ เราก็ยังไม่เคยสนใจเรียน ก็คิดตั้งแต่เรื่องสวดมนต์สวดพร เรียนจบไปตามนั้นๆ หลังจากนั้นไปแล้วเราถึงจะเริ่มเรียนนักธรรม เรากะไว้อย่างนั้นนะปีนี้จะต้องเรียนสวดมนต์ และปาฏิโมกข์ให้ได้เสียก่อน พอปีที่สองตั้งหน้าใส่ฝ่ายนักธรรมเลย พอออกพรรษาเท่านั้นยังไม่ได้เรียนนักธรรมเขาก็จับไปเทศน์แล้วมันจะไปได้ภาษิตที่ไหนจากไหนมา ยกเป็นคาถาเทศน์ขึ้นมามันไม่ได้มีอะไรจะเทศน์ละทีนี้ โอ๊ยคับหัวอก ทุกข์ที่สุดเลย โธ่ ฉันขนมนางเล็ดครึ่งแผ่นกลืนไม่ลง เข้าใจไหม จะเอาอะไรเทศน์ให้เขาฟัง มันคับมันแค้นในหัวใจ นี่ละชีวิตของพระเรามีครั้งนั้นละทุกข์มากจริงๆ ก็เทศน์ให้เขาฟังได้นะ คนเรามันจะตายจริงๆ มันบีนได้นะ มันบีนไปจนได้นั่นละ'

จากนั้นพอกลับมาถึงวัด ก็หาค้นคัมภีร์เอามาท่องกัณฑ์เทศน์เลย ค้นหนังสือเทศน์

ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโท) ค้นเอากัณฑ์เทศน์ของท่านที่เราชอบใจท่องขึ้นใจคล่องปากยิ่งกว่าท่องพระปาฏิโมกข์เสีย

อีก คิดในใจว่า ‘คราวนี้ไม่ตายแล้ว ถ้ามีเหตุจำเป็นต้องได้เทศน์ที่ไหนก็จะเอากัณฑ์นี้ออกเทศน์’ ก็เลยไม่ถูกนิมนต์เทศน์อีกเลย...”

นับแต่นั้นมาท่านกลับไม่เคยได้เทศน์ในลักษณะนี้อีกเลย และเทศน์หนนั้นก็ยังทำให้ท่านไม่มีวันลืมเลือนได้เลยด้วยเหตุผลว่า

“เพราะเป็นการเทศน์แบบจนตรอกจริงๆ ไม่มีทางไปเลย แต่ก็ต้องบีนเอา เอาตายสู้เลย ... เราไม่เคยมีจนตรอกจนมุม มีครั้งนี้ครั้งเดียว จากนั้นไม่เคยมีปรากฏ ในชีวิตของพระเรามีครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่เราฝังลึกมาก อันนี้ก็ไม่ลืม ... จากนั้นมาก็พอเทศน์ได้ธรรมดา ไม่อั้นตู้เหมือนตอนนั้น เพราะเรียนหนังสือไปด้วย จะมีเทศน์บ้างก็ยามจำเป็นจริงๆ หากไม่จำเป็นไม่เทศน์”

อยากเป็น “พระอรหันต์” เท่านั้น

“...เมื่อเรียนธรรมะไปตรงไหนมันสะดุดใจเข้าไปเรื่อยๆ โดยลำดับ นับตั้งแต่หนังสือธรรมะชื่อ นวโกวาท ที่เป็นพื้นฐานแห่งการศึกษาเบื้องต้น จากนั้นก็อ่าน พุทธประวัติ ทำให้เกิดความสลดสังเวช สงสารพระองค์ท่านในเวลาที่ทรงลำบาก ทรมานพระองค์ก่อนตรัสรู้ธรรม จนถึงกับน้ำตาร่วงไปเรื่อยๆ

จนกระทั่งอ่านจบ เกิดความสลดใจอย่างยิ่ง ในความพากเพียรของพระองค์ซึ่งเป็นกษัตริย์ทั้งองค์ ทรงสละราชสมบัติทรงออกผนวชเป็นคนขอทานล้วนๆ ซึ่งสมัยนั้นไม่มีศาสนา คำว่าการให้ทานได้บุญอย่างนั้น การรักษาศีลได้บุญอย่างนี้ไม่เคยมี พระองค์ก็ต้องเป็นคนอนาถาและขอทานเขามาโดยตรง และฝึกอบรมพระองค์เต็มพระสติกำลังทุกวิถีทาง

เป็นเวลา ๖ ปี ถึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมา

ในขณะที่อ่านประวัติของพระพุทธเจ้าที่ได้ตรัสรู้ธรรม รู้สึกอัศจรรย์อย่างยิ่งถึงกับน้ำตาร่วงเช่นเดียวกัน...”

แม้เมื่อได้อ่าน ประวัติพระสาวกอรหันต์ ทั้งหลายที่ท่านออกมาจากสกุลต่างๆ กันตั้งแต่พระราชามหากษัตริย์ มหาเศรษฐีกุฎุมพี พ่อค้าประชาชน ตลอดคนธรรมดา ก็ยิ่งทำให้เกิดความซาบซึ้งใจ

“...องค์ไหนออกมาจากสกุลใด หลังจากได้รับพระโอวาทจากพระพุทธเจ้าแล้ว ต่างก็ไปบำเพ็ญในป่าในเขาอย่างเอาจริงเอาจัง เดี๋ยวองค์นั้นสำเร็จเป็นพระอรหันต์อยู่ที่นั้น องค์นั้นสำเร็จอยู่ในป่านั้น ในเขาลูกนั้น ในถ้ำนั้น ในทำเลนี้มีแต่ที่สงบสงัด ก็เกิดความเชื่อเลื่อมใสขึ้นมาทำให้ใจหมุนติ้ว เรื่องภายนอกก็ค่อยจืดไปจางไป...”

“...ทีแรกก็คิดจะไปสวรรค์ คิดจะไปพรหมโลก พออ่านประวัติสาวกมากๆ เข้า มันไม่อยากไปละซิ อยากไปนิพพาน สุดท้ายก็อยากไปแต่นิพพานอย่างเดียว อยากเป็นพระอรหันต์ อย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีเปอร์เซ็นต์อื่นเข้ามาเจือปนเลย ทีนี้จิตมันก็พุ่งลงตรงนั้นลงช่องเดียว...”

ความตั้งใจเดิมว่าจะบวชเพียง ๒ พรรษาแล้วสึกหาลาเพศนั้นค่อยจืดจางลงไปๆ ทุกขณะ กลับเพิ่มพูนความยินดีในเพศนักบวชมากเข้าไปทุกที เรื่องธรรมะก็รู้สึกดูดดื่มยิ่งขึ้นเรื่อยๆ จิตใจก็เปลี่ยนแปลงไป

ด้วยเหตุนี้เองในระยะต่อมาท่านจึงได้ออกจากบ้านตาดไปศึกษาเล่าเรียนในที่ต่างๆ จนกระทั่งได้ตั้งสัจอธิษฐานไว้เลยว่า

“เมื่อจบเปรียญ ๓ ประโยคแล้ว จะออกปฏิบัติโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ไม่มีข้อแม้ไม่มีเงื่อนไข เพราะอยากพ้นทุกข์เหลือกำลัง อยากเป็นพระอรหันต์นั่นเอง”

ตั้งสัจอธิษฐานขอพบครูบาอาจารย์

"....เราเคยพูดให้ลูกศิษย์ลูกหาฟัง พูดเพื่อเป็นคติเพราะเรามันมีนิสัยอันนี้ พูดถึงนิสัยถ้าว่า "ดื้อ" มันดื้อจริงๆ แต่มันดีอยู่อย่างหนึ่งที่ว่าความดื้อที่ว่านี้ เราไม่เคยทำใครให้เดือดร้อน หมายถึงว่า จิตนี้มันจริงจังถ้าสมมุติไปในทางที่ชั่วขาดสะบั้นจริงๆ เลย แต่ส่วนมากมันไม่ไปนะ ทางที่ชั่ว ไม่เอนไปเลย เช่นฉก เช่นลัก ไม่เคยเลย แม้แต่เพื่อนฝูงคนใดที่นิสัยไม่ดี เราไม่คบนะ ถึงคบก็ไม่นาน นั่นมันเป็นอย่างนั้นนะ มันเป็นอยู่ในใจนี้มันชอบคบกับพระกับอะไรไปตั้งแต่สมัยเป็นฆราวาส

อ้อ! อีกอย่างหนึ่งคือ เราเป็นคนชอบหัวเราะ หัวเราะเก่งนะ ถ้าในพระธรรมวินัย ห้ามพระหัวเราะ เราก็คงจะบวชไม่ได้ นี่ไม่มีห้ามไว้นี่!"

และท่านเคยพูดเชิงทีเล่นทีจริงกับโยมแม่ของท่านเองว่า

"แม่ เสื้อผ้าที่ลูกเก็บไว้นั้น เอาให้หมู่เพื่อน เอาให้พี่ให้น้องนะถ้าเกิดตอนหลังคิดจะสึกมา จะหาถาเปลือกไม้เอามาใส่แทนหรอก"

ท่านเล่าว่าความตั้งใจบวชนี้อาจต้องสะดุดลงได้เช่นกัน

"มันแปลกอันหนึ่งนะ ถ้าคิดจะเอาเมียทีไรมันปรากฏมีสิ่งขึ้นมากีดขวางๆ จนได้หรือแม้กระทั่งเราบวชแล้วก็ตามเถอะ ผู้หญิงที่เรารักกับพี่ชายเขาตามหาเรา แต่ไม่พบกันเพราะเราออกเดินทางไปก่อนแล้ว นี่ถ้าได้พบกัน มีหวังเราจะบวชมาจนทุกวันนี้ไม่ได้แน่ๆ มันคงจะมัดคอติดกันไปเลย"

ส่วนความรู้สึกเกี่ยวกับสตรีเพศทั่วไปนั้น ท่านก็ได้เคยเล่าไว้เช่นกันว่า

"ออกบวชทีแรกอะไรงามหมด ขึ้นชื่อว่าผู้หญิง ขึ้นชื่อว่าสาวๆ ชอบทั้งนั้นแต่ไม่หนักเหมือนความที่จะไปนิพพาน สะเทือนปึ๋งเข้าไปก็ซัดกัน

เรื่อยนะ อันนั้นลบอันนี้ขึ้น ซัดกันเรื่อยนะ”

สิ่งที่เป็นอุปสรรคแก่ท่านในระยะเริ่มต้นก็คือเกิดความลังเลสงสัยว่า “เวลานี้ มรรคผลนิพพาน จะมีอยู่เหมือนครั้งพุทธกาลหรือไม่?” ท่านได้เก็บความสงสัยนี้ฝังอยู่ภายในใจจากนั้นจึงได้นึกตั้งสัจอธิษฐานว่า

“ขอให้เราได้พบครูบาอาจารย์องค์ใดองค์หนึ่งมาชี้แจงในเหตุในผลเรื่องของมรรคผลนิพพานว่า ยังมีอยู่ด้วยเหตุนั้นๆ ให้เราได้ถึงใจเท่านั้นแหละ เราจะมอบกายถวายตัวต่อครูบาอาจารย์องค์นั้นด้วย และเราจะมอบหัวใจเราลงสู่อรหัตผลนั่นด้วย ตายก็ตาย ยังไม่ได้ก็ตามให้ตายอยู่ในสนามรบ”

ด้วยความสงสัยดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้ท่านมีความสนใจและมุ่งหวังที่จะพบหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต อยู่เสมอ ทั้งๆ ที่ก็ยังไม่เคยพบเห็นท่านมาก่อนก็ตาม แต่เพราะได้ยินชื่อเสียงของท่านมานานแล้วตั้งแต่ตอนเด็กสมัยที่หลวงปู่มั่นมาจำพรรษาอยู่ทางอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ และ พ.ศ. ๒๔๖๗ จึงทำให้รู้สึกเชื่อมั่นอยู่ลึกๆ ภายในใจว่าหลวงปู่มั่นจะสามารถไขปัญหานี้ให้กระจ่างได้

อดอาหารดัดความหิว

ระยะแรกที่มาถึงจังหวัดนครราชสีมา ท่านมาพักที่วัดท่าช้างก่อน

“...เหตุที่จะได้ดัดเจ้าของให้รู้เหตุรู้ผลรู้หนักรู้เบากัน ก็เพราะตอนที่ธาตุขันธ์มันกำลังรุนแรง ฉันข้าวเจ้าเสียด้วย ข้าวเจ้ามันไม่ค่อยอยู่ท้องนานแหละเพราะเราไม่เคย ถ้าเคยก็ไม่เป็นไร อยู่โคราช วัดท่าช้างเป็นวัดกรรมฐาน เราลงไปทีแรกก็ไปอยู่วัดท่าช้าง ฉันเท่าไรมันก็ไม่อิ่ม จน

กระทั่งรำคาญนะเราก็ดี เพราะเรามุ่งธรรมนี่แต่ธาตุขันธ์มันไม่ได้สนใจกับอรรถกับธรรมอะไรกับเรา ลิ้นปากไม่สนใจอรรถธรรมอะไรกับเรา มันมีแต่จะเอาท่าเดียว ฉันลงไปเท่าไรก็ไม่พอไม่อิ่ม เอามันอีก 'เอ้า ฟาดมันลงไปให้มันอิ่มจนกระทั่งไม่มีท้องใส่'

ปรากฏว่ามันเต็มอัดเลย ขนาดนั้นอัดลงไปแล้วมันยังไม่หยุดความหิวความอยาก ยังอยาก เอาข้าวเปล่าๆ มาฉันมันก็หวานไปเลย 'เอ๊ มันทำไมจึงเป็นอย่างนี้น่ารำคาญนะ'

ออกจากนั้นก็ไปล้างบาตร ล้างบาตรกลับมาเช็ดบาตรยังไม่เข้าถลก หิวข้าวอีกแล้ว 'หือมันทำไมจึงเป็นอย่างนี้' นี่นะต้นเหตุจะดัดกันก็ให้กินมาสักครู่นี้แท้ๆ ยังไม่ถึง ๓๐ นาทีเลย อิ่มออกมานี้มาล้างบาตรเช็ดบาตรยังไม่ได้เข้าถลกเลยทำไมถึงอยากอีกแล้ว ตั้งแต่นี้ไปถึงวันพรุ่งนี้เช้าก็ ๒๔ ชั่วโมง มันทำไมมันเก่งนักเหรอ

'เอ้า ลองดูมันจะตายจริงๆ เหรอ ไม่ได้กินมันจะตาย จะลองดูสัก ๖-๗ วัน'

เอาเลยที่นี่ดัดมัน ตัดสินใจปุ๊บลงไป ตายก็ตาย ช่วง ๗ วันนี้มันจะตายเพราะไม่กินข้าวเอาให้เห็นเสียทีว่ะ จะทดลองดูให้รู้ความหนักเบาของธาตุของขันธ์ มันจะเป็นไปขนาดไหน ก็หยุดกึ๊กเลยไม่เอา จนกระทั่งถึงกำหนดถึงมาฉัน มันไม่เห็นตายนี่นะ แน่ะ จากนั้นมาก็พอฟัดพอเหวี่ยง ถึงจะหิวจะอะไรธาตุขันธ์มันจะดื่มอย่างเดิมก็ตาม ทีนี้จิตใจก็ปล่อยกังวลได้เพราะเคยรู้เรื่องราวกันมาแล้ว นี่มันเป็นเรื่องของธาตุของขันธ์กำลังดูดดื่มมันเป็นอย่างนั้นๆ เราอดแล้วเท่านั้นวันเท่านี้วันไม่เห็นตาย

พูดถึงเรื่องความหิวก็ไม่เห็นมันหิวเอานักเอาหนา วันหนึ่งสองวันมันหิวมาก พอจากนั้นไปแล้วก็ค่อยเบาลงไป จนกระทั่งถึงกำหนดวันฉันก็ไม่

เห็นหนักหนาอะไรพอจะให้ล้มให้ตาย อันนี้เราฉันให้มันอยู่ทุกวันๆ แล้วฉันขนาดอิ่มแล้วมันยังจะตายก็ให้มันตายไปซีเหมือนกับคนหมดกังวล... ยังไงก็ขอให้มุ่งอรรถมุ่งธรรมเป็นสำคัญ ให้ฝังอยู่ภายในจิตใจอย่าให้เอนเอียง สิ่งภายนอกที่เกี่ยวกับเรื่องธาตุเรื่องขันธ์ให้เป็นอันหนึ่งอย่าถือสิ่งเหล่านั้นเป็นใหญ่ยิ่งกว่าธรรม จิตใจจะค่อยเป็นไป และให้เข้มงวดกวดขัน

สิ่งใดที่จิตชอบ ๙๙% เป็นกิเลสถ้าเป็นจิตเราธรรมดา มักจะชอบในสิ่งที่เป็นภัย แต่ถ้าจิตมีธรรมขึ้นเป็นลำดับๆ นั้นอาจจะมีชอบหลายด้าน อาจหมุนเข้ามาชอบในธรรมภายนอกที่ยังชำระกันไม่ได้ ใจก็มีลักษณะชอบ แต่ก็รู้สึกตัวและพยายามแก้ไขไปโดยลำดับจนกระทั่งความชอบเกี่ยวกับเรื่องโลกเรื่องสงสารจางไปๆ จนกระทั่งความรู้สึกชอบทั้งหลายหมุนไปทางธรรมะล้วนๆ จากนั้นใจก็สบาย แรงของโลกไม่ดึงดูดจิตใจได้ มีแต่จิตใจดึงดูดกับธรรม หมุนกันไปเลย...”

เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ

ระยะต่อมาท่านมาศึกษาปริยัติอยู่กับพระราชกวีซึ่งภายหลังดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธัมมธโร) เป็นอาจารย์ผู้สอนทางด้านปริยัติ ท่านกล่าวยกย่องเสมอๆ ว่า

“...สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธัมมธโร) ท่านเป็นพระนักเสียสละ ไม่มีอะไรติดเนื้อติดตัว เราอยู่กุฏิเดียวกับท่าน เป็นผู้ดูแลของทุกสิ่งทุกอย่างของท่าน เป็นผู้สั่งจับสั่งจ่ายสั่งเก็บอะไรๆ ทั้งหมด เพราะฉะนั้นจึงรู้จักท่านได้ดี ท่านมีเท่าไหร่ให้หมด ท่านเด่นมากในทางเป็นนักเสียสละ...

เราอยู่กับท่านเวลาเรียนหนังสือ ท่านเป็นผู้สอนฝ่ายบาลีให้เรา ขณะเรียนหนังสืออยู่ ถ้าเราทราบว่ามีพระกรรมฐานท่านมาอยู่ในวัด หรือมาอยู่ที่ไหนๆ เราจะต้องเข้าไปหาท่านจนได้ เวลาฟังธรรมะกรรมฐานรู้สึกว่าธรรมะมันกล่อมใจเคลิ้มไปเลย เราจะเป็นนิสัยอย่างนั้น...”

ที่นี่มีการจัดแบ่งพระเณรออกเป็นคณะ คณะของท่านมีเจ้าคุณอาจารย์เป็นหัวหน้าคณะแต่เจ้าคุณมอบให้ท่านเป็นผู้ช่วยดูแลคณะ ภาระหลายประการจึงตกมาถึงท่านนอกเหนือจากภาระการเรียน เป็นที่ทราบกันดีในหมู่พระเณรถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อไม่ตระหนี่ถี่เหนียวของท่าน เมื่อมีจตุปัจจัยไทยทานเข้ามามากน้อย ท่านจะแบ่งปันสิ่งของต่างๆ ออกแจกจ่ายพระเณรอย่างทั่วถึงหมด เหตุนี้เองทำให้คณะของท่านมีพระเณรมาอยู่ด้วยจำนวนมาก ซึ่งท่านเคยกล่าวไว้

“...ตั้งแต่เราเป็นพระหนุ่มน้อย เราไปอยู่วัดไหน หากสมภารตระหนี่เราอยู่ไม่ได้นะมันคับหัวอก เราเป็นอย่างนั้นจริงๆ ไม่ใช่พูดเล่นนะ เรียนหนังสือก็เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน คณะของเรานี้มีเรามีเขาที่ไหน ของตกมาหาเรานี่ พระเณรนี้รุมพรึบเดียวหมดเลย

นั่นแหละเป็นอันเดียวกันมาตลอด เรียนหนังสือก็เป็นอย่างนั้น ไม่เคยว่านี่เป็นของเรานั้นเป็นของท่าน... เหมือนครัวเรือนเดียวกัน... เราไปไหนมา ได้ของมากน้อย พระเณรนี้พรึบเดียวหมดเลย

พระเณรแย่งกันก็เหมือนกับเราอยู่ในครัวเรือน คือแย่งกันในฐานะพระเณรในวัดแย่งกันแบบพระ ว่างั้น แย่งแบบฆราวาส แย่งแบบพ่อแม่กับลูกในครอบครัวเป็น อย่างหนึ่งการแย่งกันมีหลายประเภท นี่แย่งแบบพระมันก็น่าดู ดูด้วยความตายใจ พออะไรมานี้ตายใจแล้ว พรึบเลย...

ไม่เคยเก็บไม่เคยสั่งสมแต่ไหนแต่ไร คณะของเราช่วงเรียนหนังสือจึงมีพระเต็มไปหมด เราไปอยู่ที่ไหนคณะของเราจะมากที่สุด มากกว่าเพื่อน ลูกศิษย์ ลูกหาเพื่อนฝูงเต็มไปหมด... เพราะความเสียสละ...”

เรียนปริยัติ แอบปฏิบัติ

“...ตอนเรียนหนังสือ เราไปเรียนที่โคราช แล้วเกี่ยวข้องกับกรุงเทพฯ อยู่เสมอ ไปกรุงเทพฯ จากกรุงเทพฯ มาโคราช ไปมาบ่อยด้วยรถไฟ คือตอนก่อนไม่มีรถยนต์ ทางถนนรถยนต์ไม่มี มีแต่รถไฟ รถไฟเขาก็ไปตามเวลาเช่นตอนเช้า ไม่ได้เหมือนทุกวันนี้ซึ่งมีรถเต็มถนน ไม่ว่ารถไฟ รถยนต์เต็มถนน มันไม่มีนะ ถ้าไปไม่ทันเวลาไม่ได้ นี่เราก็ไป คือออกจากโคราชแต่เช้ารถไฟออก คือว่าต้องเสียสละแหละ (ไม่ฉัน) ตอนเช้าก็ตอนเช้า

นี่อันหนึ่งมันก็แปลกๆ อยู่นะ ไปนั่ง คือวันนี้มาเรียกว่าตั้งใจเสียสละไม่ฉัน อยู่ในรถไฟมันมีเทวดาอยู่นั้นจนได้ เทวบุตรเทวดามี เราก็นั่งอยู่ในนั้นไม่สนใจ เขาก็รู้นี่พระท่านฉันตอนเช้าตอนอะไร ก็เขารู้เรื่องของพระนี่ เราก็นั่งของเราเฉย

แล้วอยู่ๆ เขาเอาจานเอาอะไรในรถไฟ ตู้เสบียง เทวบุตรเทวดาอยู่ในนั้น เขาไปสั่งอาหารในตู้เสบียงเอามาถวายเต็มไปหมดเลย คือเราก็เหมือนว่าตัดสินใจไม่ได้ฉันละวันนี้ตั้งใจไม่ฉันละ ที่ไหนได้เต็มเลย แน่ะมันแปลกอยู่นะ...”

อย่างไรก็ดีเมื่อว่างจากการเรียนท่านจะพยายามหลบหลีกจากหมู่เพื่อนที่เรียนหนังสือด้วยกัน โดยแอบนั่งสมาธิในกุฏิคนเดียว หรือเดินจงกรม ในช่วงเวลาดึกๆ อยู่เสมอ ด้วยเกรงผู้อื่นจะพบเห็นอันทำให้

ท่านเกิดความเก้อเขินในการปฏิบัติ ท่านเล่าแบบขบขันถึงเหตุผลที่ต้องแอบหลบเพื่อนมาภาวนา

"...เราภาวนาอยู่ทุกวันนี่ เรียนหนังสือเราไม่เคยละนะ หากไม่บอกใครให้รู้ เพราะอยู่กับพวกลิงด้วยกัน ถ้าไปภาวนาเดี๋ยวมันมาพูดแหย่กัน บางทีไปแอบเดินจงกรมตอนดึกๆ เงียบๆ แล้วเพื่อนฝูงก็เดินผ่านมาเจอเข้าเขาถามว่า 'ทำอะไร?'

เราเผลอบอกไปว่า 'เดินจงกรม'

'โฮ้! จะไปสวรรค์นิพพานเดี๋ยวนี้เชียวหรือเพื่อน? คอยกันหน่อยน่ะคอยกันเสียก่อน เรียนจบแล้วค่อยไปด้วยกัน' เขาพูดหยอกล้อกันเล่นนั่นน่ะ พวกเดียวกันมันพูดกันได้นี่นะ จะว่าไง ไม่ถือสีถือสากัน 'นี่ จะไปสวรรค์นิพพานนะนี่ พวกเราอย่าไปกวนท่านนะท่านกำลังเตรียมจะไปสวรรค์ นิพพาน' ต้องมีแหย่กันอยู่อย่างนั้น

ตั้งแต่นั้นมาเข็ด เวลามาเจอกันกลางคืน ขณะเรากำลังเดินจงกรมมีพระเพื่อนเดินมา ถามว่า 'ทำอะไร เดินทำไม?' 'โอ้ย! ผมเปลี่ยนบรรยากาศ นั่งดูหนังสือเหนื่อย จึงออกมาเดินเปลี่ยนบรรยากาศบ้าง' เราต้องตอบอย่างนี้จึงผ่านไปได้ เพราะฉะนั้นจึงไม่ให้รู้ นั่งภาวนาเฉยไม่ให้รู้นะ ปิดประตู เราไม่ให้เห็น ถ้าออกมาก็เป็นลิงเหมือนเขาเสีย ถ้าเข้าในห้องเป็นแบบนั้น กลางคืนดึกๆ ออกมาเดินจงกรม มันเป็นอยู่ในหัวใจนี่จะว่าไงหากบอกใครไม่ได้ อย่างนี้ไม่บอกใครเลย เพื่อนฝูงอยู่ด้วยกันก็ไม่บอก เป็นลิงไปกับเขาเสียอย่างนั้น

ทางภาคปฏิบัติละเอียด ภาคปริยัติหยาบกว่ากัน หากอยู่ในขอบเขตของหลักธรรมวินัยด้วยกัน เวลาเราเรียนหนังสืออยู่นี้ทำตัวเหมือนไม่เคยภาวนา เก็บเงียบเลย แต่อันหนึ่งมันฝังอยู่ลึกๆ ไม่จืดจาง มันรักมันสนิท

มันติดใจในเรื่องกรรมฐาน เรื่องมรรคเรื่องผลเรื่องนิพพานจากทำกรรมฐาน จากการภาวนา หากไม่แสดงต่อใครให้ทราบ...”

ในช่วงที่ท่านกำลังเรียนหนังสืออยู่นี้ ทางบ้านเริ่มเกิดความสงสัยเกี่ยวกับความคิดที่จะลาสิกขาของท่านว่าคิดอย่างไรบ้าง ดังนั้นในคราวที่ท่านบวชได้ ๔ พรรษา มีโอกาสเดินทางกลับไปเยี่ยมบ้าน โยมพ่อจึงได้ถามขึ้นมาว่า “ไม่อยากสึกบ้างเหรอ”

ครั้งนั้นพระลูกชายได้แต่นั่งนิ่งไม่ตอบว่าอะไร แต่ในใจของท่านขณะนั้นคิดว่า

“ไอ้เรื่องสึกนี้ไม่คำนึง มีแต่หมุนตัวเข้าสู่ธรรมของพระพุทธเจ้า”

ซุ่มฟังธรรมพระนักปฏิบัติ

ท่านใช้ชีวิตการเรียนหนังสืออยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา คือ วัดท่าช้าง ตำบลท่าช้าง ๑ ปี วัดสุทธจินดา ๒ ปี และวัดศาลาทอง ตำบลหัวทะเล ๑ ปี รวม ๔ ปี มีโอกาสออกปฏิบัติกรรมฐานระหว่างพักเรียนหนังสือ

“...เราอยู่โคราชมาหลายปี .. ท่าช้างปีหนึ่ง แล้วก็วัดสุทธจินดาในโคราชเอง ๒ ปีวัดศาลาทอง ๑ ปี .. เที่ยวแหลกหมดเลย แต่ก่อนอำเภอมีน้อย เดี๋ยวนี้เขาตั้งอำเภอใหม่ เลยไม่ทราบว่าอยู่ที่ไหนๆ .. เรียนหนังสือก็มาอยู่ที่นั่น แต่ก่อนดูเหมือนจะไปทุกอำเภอละมัง ทีนี้เวลาเขาตั้งอำเภอใหม่นี้เลยไม่ทราบว่าอำเภอไหนบ้างนะ .. อำเภอจักราชนี่ตั้งทีหลัง ตั้งทีหลังหลายอำเภอ ที่มีดั้งเดิมก็อำเภอปักธงชัย สีคิ้ว สูงเนิน ปากช่อง มีมาดั้งเดิม .. วัดป่าแถวนั้นไปหมดนั่นแหละ ขึ้นชื่อว่าวัดป่าอยู่ที่ไหนหลวงตานี้ต้องถึงหมดเลย มันเป็นอย่างนั้นนิสัยกรรมฐานมีอยู่เป็น

ประจำตลอดเลยนะ รักกรรมฐานมาก

จะเรียกว่าพระโคราชเราจะผิดไปไหน อยู่โคราชเวลาหยุดเรียนหนังสือก็เข้าป่าเข้าไปหลายแห่ง แต่ก่อนกลางดงไม่มีบ้านมีเรือนอะไรละ มีแต่พวกกอไผ่ เขาพริก เราไปเที่ยวทางนู้น ไม่มีบ้านมีเรือนแต่ก่อน มีเท่านั้นแหละ พอว่างๆ ก็ไปเที่ยวกรรมฐาน ชอบกรรมฐานอยู่นะ เรียนหนังสืออยู่กรรมฐานไม่เคยปล่อยวางนะ ไปอยู่ที่ไหนก็เหมือนกัน พอว่างออกแล้ว พอว่างปิดโรงเรียนปั๊บนี่ออกเลยไปเที่ยวกรรมฐาน... เข้าป่าเข้าเขาไปเรื่อยๆ... เราเรียนหนังสืออยู่ที่นี่ก็เรียน ออกปฏิบัติกรรมฐานไปทางเขาใหญ่ ป่าเขาทาง อำเภอปักธงชัย ที่ไหนไปทั้งนั้น ไปเที่ยวภาวนาเวลาว่าง คือเวลาหยุดโรงเรียน...”

ระหว่างการเรียนหนังสือนอกจากท่านจะแอบปฏิบัติอยู่ภายในวัดแล้ว ท่านยังพยายามหาโอกาสไปฟังเทศน์ของพระปฏิบัติเช่นท่านอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม ที่วัดป่าสาลวันอีกด้วย

“เราเรียนหนังสืออยู่วัดสุทธจินดา ก็มีวัดป่ากรรมฐาน เช่น วัดป่าสาลวัน วัดป่าศรัทธารวม เป็นต้น วัดเหล่านี้เป็นวัดใหญ่มาก วัดศรัทธารวมท่านอาจารย์มหาปิ่นเป็นเจ้าอาวาส วัดสาลวันหลวงปู่สิงห์เป็นเจ้าอาวาส พระเณรเยอะ น่าดูเวลาพระท่านออกบิณฑบาต ท่านจัดท่านแจกอาหาร

เราเป็นพระหนุ่มน้อยแต่ตามีหูมีมันต้องคิดซิ ดูไปงามตา ความสม่ำเสมอท่านถือเป็นสำคัญมาก จะมีมากมีน้อยไม่สำคัญ สำคัญให้สม่ำเสมอ มีมากมีน้อยแจกให้เสมอกัน เราเป็นพระหนุ่มพระน้อยได้ไปรับความเสมอภาคกับท่านในสองสำนักนี้ฝังใจไม่ลืมนะ .. น่าชม มีมากมีน้อยก็เถอะถ้าลงความเสมอภาคได้เข้าไหนเป็นธรรมอบอุ่นด้วยกัน ตายใจกัน

ได้ เห็นแก่ได้เห็นแก่กินดูไม่ได้นะ เข้ากันไม่สนิท ถ้าลงมีเท่าไรถึงไหนถึงกันให้สม่ำเสมอ ..

พอวันไหนว่างจากเรียนหนังสือ.. เป็นวันหยุดวันพระวันอะไรอย่างนี้ เราจะไปฟังเทศน์ท่านอาจารย์สิงห์ที่วัดป่าสาลวัน.. ที่วัดป่าสาลวันจะมีประชุม ๔ วันครั้งหนึ่ง ประชุมตอนบ่ายโมง เราได้ฟังเทศน์ท่าน.. ท่านจึงพบเราบ่อย ไปตามประสาของเราที่มันชอบภาวนา..

หมู่เพื่อนใครไม่ไปเราไม่สนใจกับใคร ถ้าวันไหนท่านประชุมฟังธรรมตรงกับวันที่เราว่างจากการเรียนเราก็ไป ไปบ่อย... ถ้าวันไหนว่างจากนั้นอีกก็จะไปเข้าป่าไปทางวัดป่าดงขวางอยู่ทางตะวันออกของวัดป่าสาลวัน สงัดดีไปพักอยู่ที่นั่น ไปภาวนา.. แต่บอกว่าไปภาวนาไม่ได้นะ ต้องบอกว่าไปดูหนังสือบ้างความจริงคือไปภาวนา.. ท่านอาจารย์สิงห์ยังชมให้พระเณรฟัง อาจารย์คำดีก็ได้ฟังอยู่ด้วยว่า

'พระหนุ่มองค์นี้สำคัญนะ ภาวนาดีนะ'

และท่านยังไปเล่าให้พระฟังอีกด้วยว่า 'มานั่งฟังเทศน์เหมือนหัวตอนั่งตรงแน่วไม่เอนไม่เอียง มาแล้วมานั่งข้างหน้า เทศน์จบแล้วหายเลย (ไม่คุยกับใคร)' เพราะเราไปฟังเทศน์ของท่านตลอด ตอนนั้นเราภาวนายังไม่เป็น ยังไม่ทราบว่าท่านเทศน์มีบทหนักบทเบาขนาดไหน แต่เรื่องวิถีจิตที่ท่านแสดงนั้น เรายังไม่เคยได้ยินมาก่อน ..

ไปวัดนั้นวัดนี้เขาก็ทราบว่าเป็นวัดกรรมฐาน แต่เราบอกว่าไปดูหนังสือ ความจริงไปดูหนังสือใหญ่คือภาวนา ไม่ให้ใครทราบ มันหากเป็นอยู่ลึกๆ ถ้าหากพูดออกมาหมู่เพื่อนขัดทันที จึงไม่พูด เฉยดีกว่า เขาเป็นลิงเราก็เป็นลิง เขาเป็นอะไรก็เป็นกับเขาไป

คำว่า "ลิงค่างด้านปริยัติ" นั้นคือ กิริยาหยอกเล่นกันธรรมดา แต่

ไม่ให้ผิดจากหลักธรรมหลักวินัย เราเรียนหนังสืออยู่ ใครมาดูถูกพระกรรมฐานไม่ได้นะ แต่ก็มีน้อยมากที่ปริยัติจะดูถูกพระกรรมฐาน ถ้าเขาพูดออกมาในเชิงดูถูกอะไรๆ เอาแล้ว เรารักกรรมฐานรักอย่างนั้น แต่ส่วนมากท่านชมเชย ท่านปฏิบัติได้ เราปฏิบัติไม่ได้ แสดงว่ายอมตนชมเชย...”

ที่วัดป่าสาลวันแห่งนี้เองทำให้ท่านมีโอกาสได้พบและสนิทสนมกับหลวงปู่คำดี ปภาโสท่านได้บอกกับหลวงปู่คำดีในครั้งนั้นว่า

“พอจบจากการเรียนตามคำอธิษฐานแล้ว จะออกปฏิบัติเพียงเท่านั้น”

กาลเวลาผ่านมาหลายต่อหลายปี ท่านทั้งสองถึงได้มาพบกันอีกครั้งนั้นหลวงปู่คำดีพูดด้วยความตื่นเต้นมากทีเดียวว่า

“โห! ท่านมหา (บัว) ผมไม่ลืมนะคำพูดท่านน่ะ ทำไมพูดมีความสัตย์ความจริงอย่างนี้ ตอนท่านไปเรียนหนังสืออยู่โคราช ได้บอกกับผมไว้ว่าเมื่อเรียนจบตามความมุ่งหมายแล้ว จะออกปฏิบัติ ก็ออกปฏิบัติจริงๆ”

พบเห็นสมณะผู้ประเสริฐ

ในระยะที่ท่านยังเรียนหนังสืออยู่นั้น กิตติศัพท์กิตติคุณของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต ได้ฟุ้งขจรขจายอย่างกว้างขวางมาจากจังหวัดเชียงใหม่ว่าท่านเป็นพระสำคัญรูปหนึ่ง และส่วนมากผู้ที่มาเล่าเรื่องของหลวงปู่มั่นให้ฟังนั้นจะไม่เล่าธรรมขั้นอริยภูมิธรรมดา แต่จะเล่าถึงขั้นพระอรหัตภูมิทั้งนั้น

“ครูบาอาจารย์องค์ไหนที่เคยไปอยู่กับท่านมาแล้ว มาพูดเป็นเสียงเดียวกันหมดไม่เป็นอื่นว่า ‘ท่านอาจารย์มั่นคือพระอริยบุคคล’ เราก็

ยิ่งอยากจะทราบ 'อริยบุคคลชั้นไหนมันก็หลายชั้นนี่นะอริยบุคคล'

'ก็อรหันต์นั่นแหละ' ว่างี้เลย 'อรหัตบุคคล' ว่างี้ มันก็ยิ่งซึ้งน่ะซี" ท่านจึงมีความมั่นใจว่า "เมื่อเรียนจบตามคำสัตย์ที่ตั้งไว้แล้ว จะต้องพยายามออกปฏิบัติไปอยู่สำนักและศึกษาอบรมกับหลวงปู่มั่นเพื่อตัดข้อสงสัยที่ฝังใจอยู่นี้ออกไปให้จงได้"

โอกาสอำนวยให้ท่านเดินทางไปศึกษาปริยัติต่อที่ วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเดินทางไปถึงเผอิญเป็นระยะเดียวกันกับที่ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (พระอุปัชฌาย์ขององค์หลวงตา) ได้อาราธนานิมนต์หลวงปู่มั่นด้วยตนเอง เพื่อขอให้ไปพักจำพรรษาอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี หลวงปู่มั่นเมตตารับนิมนต์นี้ จึงได้ออกเดินทางจากสถานที่วิเวกบนเขาในเขตจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อจะเข้าพักชั่วคราวอยู่ที่วัดเจดีย์หลวงนั้นเช่นกัน

เหตุการณ์ก็บังเอิญเป็นระยะเวลาไล่เลี่ยกันกับที่ท่านเดินทางไปถึง จึงมีโอกาสดีที่ได้เห็นหลวงปู่มั่น

"ท่านมาถึงก่อน ๒ วันหรือ ๓ วัน เราก็ไปถึง ท่านป่วยอยู่ที่บ้านป่าเปอะ ท่านออกมาครั้งนั้น เพราะรับนิมนต์ท่านเจ้าคุณอุปัชฌายะของเรานี่เอง ท่านออกมาเพราะนัดกันแล้วว่าเดือนนั้นๆ ระยะนั้นๆ ให้มา ท่านก็ออกมา มีท่านอาจารย์อุ่นกับคุณนายทิพย์ภรรยาของผู้บังคับการตำรวจ ทุกวันนี้เรียกผู้กำกับ มานิมนต์ ท่านอาจารย์อุ่นไปรับท่านมา...

พอเราได้ทราบว่าท่านมาพักอยู่วัดเจดีย์หลวงเท่านั้นก็เกิดความยินดีเป็นล้นพ้นสอบถามจากพระว่า 'ท่านไปบิณฑบาตสายไหนๆ' สอบถามได้ความว่า 'เช้านี้ท่านพระอาจารย์มั่นออกบิณฑบาตสายนี้และจะกลับมาทางเดิม'

ก็ยิ่งเป็นเหตุให้มีความสนใจใคร่อยากจะพบเห็นท่านมากขึ้น แม้จะไม่ได้พบท่านซึ่งๆ หน้าก็ตามเพียงขอให้ได้แอบมองท่านก็เป็นที่พอใจ

พอรุ่งสางเช้าวันใหม่ ก่อนที่ท่านจะออกบิณฑบาต เราก็รีบไปบิณฑบาตแต่เช้า แล้วกลับมาถึงกุฏิก็คอยสังเกตตามเส้นทางที่ท่านจะผ่านมา คอยจ้องดูอยู่ไม่นานนัก

สักเดี๋ยวพระมาบอกว่า 'มาแล้ว นู่นๆ กำลังเข้ากำแพงวัด'

เราก็รีบเข้าไปในห้องเลย มันมีช่องอยู่ ยังไม่ลืมนะ ก็ได้เห็นท่านเดินผ่านมา แล้วจึงส่งสายตาสอดส่องดูท่านอย่างลับๆ ด้วยความหิวกระหายใคร่พบท่านมาเป็นเวลานานแสนนาน เมื่อได้เห็นองค์ท่านจริงๆ ก็ยิ่งเพิ่มความศรัทธาเลื่อมใสในองค์ท่านขึ้นอย่างเต็มที่...

ส่องดู ลักษณะของท่านเหมือนไก่ป่านะ คล่องแคล่ว ตาแหลมคม ท่านเดินมา เราก็ดู... ฟังด้วยความสนใจ ดูด้วยความเลื่อมใส 'นี่มันซึ้งจริงๆ' เราไม่ลืมนะ... แต่ท่านจะเห็นเรายังไงก็ไม่รู้นะ ..."

ขณะที่ส่องดูอยู่นั้นเกิดความรู้สึกเลื่อมใสในองค์ท่านขึ้นอย่างเต็มที่ในขณะนั้น คิดในใจว่า "เราไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ได้เห็นพระอรหันต์ในคราวนี้เองแล้ว"

ทั้งๆ ที่ไม่มีใครบอกว่าหลวงปู่มั่นเป็นพระอรหันต์ ในขณะที่ได้เห็นอยู่นั้นท่านว่า

"ใจมันหยั่งลึกเชื่อแน่วแน่ลงไปอย่างนั้น พร้อมทั้งเกิดความปีติยินดีจนขนพองสยองเกล้าอย่างบอกไม่ถูก ทั้งๆ ที่องค์ท่านก็ไม่ได้มองเห็นเรา"

ฟังเทศน์หลวงปู่มั่นครั้งแรกในชีวิต

ที่วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ แห่งนี้เป็นสถานที่ที่ทำให้ท่านมีโอกาสได้ฟังเทศน์ของหลวงปู่มั่นเป็นครั้งแรกในชีวิตซึ่งตรงกับวันวิสาขบูชาอีกด้วย ในวันนั้นหลวงปู่มั่นแสดงธรรมนานถึง ๓ ชั่วโมงพอดีถึงจบกัณฑ์ ท่านตั้งใจฟังธรรมด้วยความสนใจเป็นอย่างยิ่ง

"เราก็อยู่นั้นเวลาท่านเทศน์ แต่ก่อนไม่มีรถนี่ เทศน์อยู่วิหารใหญ่ ทางรถผ่านหน้าวัดจนเขาแตกตื่นเข้ามาดู เขาว่าพระทะเลาะกัน มาดูก็เห็นท่านอาจารย์มั่นเทศน์อยู่บนธรรมาสน์ นั่นละขนาดนั้นละ ท่านเทศน์เปรี้ยงๆ เอาอย่างถึงเหตุถึงผล แต่เราก็เพลินไปด้วยความเลื่อมใสท่านนะ จะให้รู้เรื่องรู้ราวในเรื่องท่านเทศน์ เรื่องวิถีจิตวิถีอะไรก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง แต่มันเพลินด้วยความเชื่อท่าน ความเลื่อมใสว่า เราเกิดมาไม่เสียชาติ ได้พบท่านอาจารย์มั่นที่ร่ำลือมานาน

'ท่านพระอาจารย์มั่นเทศน์เป็นที่จับใจอย่างฝังลึก ไม่มีวันลืมเลือนตลอดมาถึงปัจจุบัน กัณฑ์นี้เราได้ฟังด้วยตัวเองอย่างถึงใจดังที่ใฝ่ฝันในองค์ท่านมานาน'..."

ใจความสำคัญของธรรมที่หลวงปู่มั่นได้แสดงในวันนั้น ท่านลิขิตไว้ในหนังสือประวัติท่านพระอาจารย์มั่น

"...วันนี้ตรงกับวันพระพุทธเจ้าประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน เราเรียกว่า "วันวิสาขบูชา" พระพุทธเจ้าเกิดกับสัตว์โลกเกิดต่างกันมาก ตรงที่ท่านเกิดแล้ว ไม่หลงโลกที่เกิดที่อยู่และที่ตาย มิหนำยังกลับรู้แจ้งที่เกิดที่อยู่และตายของพระองค์ด้วยพระปัญญาญาณโดยตลอดทั่วถึง ที่เรียกว่าตรัสรู้นั่นเอง

เมื่อถึงกาลอันควรจากไป ทรงลาขันธ์ที่เคยอาศัยเป็นเครื่องมือบำเพ็ญความดี มาจนถึงขั้นสมบูรณ์เต็มที่ แล้วจากไปแบบ "สุคโต" สมเป็นศาสดาของโลกทั้งสาม ไม่มีที่น่าตำหนิแม้นิดเดียว ก่อนเสด็จจากไปโดยพระกายที่หมดหนทางเยียวยา ก็ได้ประทานพระธรรมไว้เป็นองค์แทนศาสดา ซึ่งเป็นที่น่ากราบไหว้บูชาคู่พึ่งเป็นพึ่งตายถวายชีวิตจริงๆ

เราทั้งหลายต่างเกิดมาด้วยวาสนา มีบุญพอเป็นมนุษย์ได้อย่างเต็มภูมิดังที่ทราบอยู่แก่ใจ แต่อย่าลืมตัวลืมวาสนาของตัว โดยลืมสร้างคุณงามความดีเสริมต่อภพชาติของเรา ที่เคยเป็นมนุษย์จะเปลี่ยนแปลงและกลับกลายหายไป ชาติต่ำทรามที่ไม่ปรารถนาจะกลายมาเป็นตัวเราเข้าแล้วแก้ไม่ตก

ความสูงศักดิ์ ความต่ำทราม ความสุขทุกขั้นจนถึงบรมสุข และความทุกข์ทุกขั้นจนเข้าขั้นมหันตทุกข์เหล่านี้ มีได้กับทุกคนตลอดสัตว์ถ้าตนเองทำให้มี อย่าเข้าใจว่าจะมีได้เฉพาะผู้กำลังเสวยอยู่เท่านั้นโดยผู้อื่นมีไม่ได้ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติกลาง แต่กลับกลายมาเป็นสมบัติจำเพาะของผู้ผลิตผู้ทำได้

ฉะนั้น ท่านจึงสอนไม่ให้ดูถูกเหยียดหยามกัน เมื่อเห็นเขาตกทุกข์หรือกำลังจนจนน่าทุเรศ เราอาจมีเวลาเป็นเช่นนั้น หรือยิ่งกว่านั้นก็ได้เมื่อถึงวาระเข้าจริงๆ ไม่มีใครมีอำนาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะกรรมดีกรรมชั่วเรามีทางสร้างได้เช่นเดียวกับผู้อื่น จึงมีทางเป็นได้เช่นเดียวกับผู้อื่นและผู้อื่นก็มีทางเป็นได้เช่นที่เราเป็นและเคยเป็น

ศาสนาจึงเป็นหลักวิชาตรวจตราดูตัวเองและผู้อื่นได้อย่างแม่นยำและเป็นวิชาเครื่องเลือกเฟ้นได้อย่างดีเยี่ยม ไม่มีวิชาใดในโลกเสมอเหมือน นับแต่บวชและปฏิบัติมาอย่างเต็มกำลังจนถึงวันนี้ มิได้ลดละการ

ตรวจตราเลือกเฟ้นสิ่งดีชั่วที่มีและเกิดอยู่กับตนทุกระยะ มีใจเป็นตัวการพาสร้างกรรมประเภทต่างๆ จนเห็นได้ชัดว่า กรรมมีอยู่กับผู้ทำ มีใจเป็นต้นเหตุของกรรมทั้งมวล ไม่มีทางสงสัย ผู้สงสัยกรรมหรือไม่เชื่อกรรมว่ามีผล คือคนลืมตนจนกลายเป็นผู้มืดบอดอย่างช่วยอะไรไม่ได้

คนประเภทนั้น แม้เขาจะเกิดและได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่มาเป็นอย่างดี เหมือนโลกทั้งหลายก็ตาม เขามองไม่เห็นคุณของพ่อแม่ว่าผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูตนมาอย่างไรบ้างแต่เขาจะมองเห็นเฉพาะร่างกายเขาที่เป็นคนซึ่งกำลังรกโลกอยู่โดยเจ้าตัวไม่รู้เท่านั้น ไม่สนใจคิดว่าเขาเกิดและเติบโตมาจากท่านทั้งสอง ซึ่งเป็นแรงหนุนร่างกายให้เป็นอยู่ตามกาลของมัน การทำเพื่อร่างกาย ถ้าไม่จัดว่าเป็นกรรมคือการทำจะควรจัดว่าอะไร สิ่งที่ร่างกายได้รับมาเป็นประจำ ถ้าไม่เรียกว่าผล จะเรียกว่าอะไรจึงจะถูกตามความจริง

ดี ชั่ว สุข ทุกข์ ที่สัตว์ทั่วโลกได้รับกันมาตลอดสาย ถ้าไม่มีแรงหนุนเป็นต้นเหตุอยู่แล้ว จะเป็นมาได้ด้วยอะไร ใจอยู่เฉยๆ ไม่คะนองคิดในลักษณะต่างๆ อันเป็นทางมาแห่งดีและชั่ว คนเราจะกินยาตายหรือฆ่าตัวตายได้ด้วยอะไร สาเหตุแสดงอยู่เต็มใจที่เรียกว่าตัวกรรมแล ทำคนจนถึงตายยังไม่ทราบว่าตนทำกรรมแล้ว ถ้าจะไม่เรียกว่ามืดบอด จะควรเรียกว่าอะไร

กรรมอยู่กับตัวและตัวทำกรรมอยู่ทุกขณะ ผลก็เกิดอยู่ทุกเวลา ยังสงสัยหรือ ไม่เชื่อกรรมว่ามี และให้ผลแล้วก็สุดหนทาง ถ้ากรรมวิ่งตามคนเหมือนสุนัขวิ่งตามเจ้าของ เขาก็เรียกว่าสุนัขเท่านั้นเอง ไม่เรียกว่ากรรม นี่กรรมไม่ใช่สุนัข แต่คือการกระทำดีชั่ว ทางกายวาจาใจต่างหากผลจริงคือความสุขทุกข์ที่ได้รับกันอยู่ทั่วโลก กระทั่งสัตว์ผู้ไม่รู้จักกรรมรู้แต่กระทำคือหาอยู่หากิน ที่ทางศาสนาเรียกว่ากรรมของสัตว์ของบุคคล

และผลกรรมของสัตว์ของบุคคล”

หลังจากนั้นไม่นานหลวงปู่มั่นก็ออกเดินทางมุ่งหน้าไปจังหวัดอุดรธานีกับคณะลูกศิษย์ของท่าน สำหรับท่านยังคงอยู่เรียนหนังสืออยู่ที่วัดเจดีย์หลวงนี้ต่อไป โดยศึกษาบาลีกับนักธรรมควบคู่กันไป

นิมิตหลวงปู่มั่นและคำทำนายพระหนุ่มองค์หนึ่ง

มีเรื่องแปลกประหลาดเรื่องหนึ่งที่หลวงปู่มั่นเกิดขึ้นทางนิมิตภาวนา ขณะที่ท่านพักอยู่ที่ดอยคำ บ้านน้ำเมา อำเภอแม่ปั๋ง ก่อนที่จะออกเดินทางมาถึงวัดเจดีย์หลวงนี้ นิมิตดังกล่าวนี้หลวงปู่เจี๊ยะ จุนโท ซึ่งติดตามหลวงปู่มั่นอยู่ในขณะนั้นด้วยได้ยินได้ฟังด้วยตนเองและได้เล่าแบบย่อๆ ว่า

“หลวงปู่มั่นนิมิตเห็นพระหนุ่ม ๒ รูป นั่งช้าง ๒ เชือก ติดตามท่านซึ่งนั่งสง่างามบนช้างตัวขาวปลอดจ่าโขลงเป็นช้างใหญ่ พระหนุ่มสองรูปนี้จะสำเร็จก่อนและหลังท่านนิพพานไม่นานนัก”

บอกความหมายว่า จะมีพระหนุ่มรู้ธรรมตามท่านสององค์ในระยะที่ท่านมรณภาพ ไม่ก่อนหรือหลังนานนัก ท่านว่าแปลกอยู่อีกตอนหนึ่งก็คือ

ตอนท่านสั่งเสียและอบรมสั่งสอนพระหนุ่มไม่ให้ตกใจ และมีความอาลัยถึงท่าน ให้พากันกลับไปบำเพ็ญประโยชน์ส่วนตนให้เต็มภูมิก่อน และพูดถึงการจากไปของท่านเองราวกับจะไปในขณะนั้นจริงๆ นี้ท่านว่านิมิตแสดงให้เห็นเป็นความแปลกในรูปเปรียบว่าเมื่อวาระนั้นมาถึงจริงๆ พระหนุ่มสององค์จะรู้ธรรมในระยะนั้น...”

และในคราวหนึ่งช่วงอยู่เชียงใหม่ก่อนกลับภาคอีสานหลวงปู่มั่นได้ทำนายพระหนุ่มองค์หนึ่งให้หลวงปู่เจี๊ยะฟังว่า

"มีพระหนุ่มอยู่องค์หนึ่งเวลานี้กำลังเรียนหนังสืออยู่จะมาหาเรา พระองค์นี้จะทำประโยชน์ใหญ่ให้โลกให้วงศาสนาได้กว้างขวาง ลักษณะคล้ายๆ ท่านเจี๊ยะแต่ไม่ใช่ท่านเจี๊ยะตอนนี้อยู่เชียงใหม่ เขาอยากมาหาเรา แต่ยังไม่เข้ามาหาเรา องค์นี้ต่อไปจะสำคัญอยู่นะ เขายังไม่มาหาเรา แต่อีกไม่นานก็จะเข้ามา"

หลวงปู่เจี๊ยะเล่าถึงความรู้สึกภายหลังจากได้ฟังคำทำนายของหลวงปู่มั่นในครั้งนี้ด้วยว่า

"เมื่อท่านพูดอย่างนั้นเราก็จับจ้องรอดูอยู่ ไม่ว่าใครจะไปจะมาก็คอยสังเกตอยู่ตลอดเพราะคำพูดของท่านสำคัญนัก พูดยังไงต้องเป็นอย่างนั้น เรื่องนี้เราจึงเก็บไว้แล้วคอยสังเกตตลอดมา เพราะผู้ที่จะมาสืบต่อท่านต้องเป็นผู้มีบุญใหญ่

เหตุการณ์นี้ (ราวเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๓) อยู่ในระยะเวลาเดียวกับที่องค์หลวงตาเพิ่งเดินทางไปถึงวัดเจดีย์หลวง แต่ในครั้งนั้นองค์หลวงตายังไม่เข้าไปหาหลวงปู่มั่น จึงยังไม่มีโอกาสได้สนทนากับหลวงปู่เจี๊ยะแต่อย่างใด

สอบได้คะแนนเต็มร้อย

ในการศึกษาวิชาภาษาบาลีของท่านนั้น ถึงแม้การสอบครั้งแรกจะยังไม่ผ่าน ท่านก็ไม่ได้รู้สึกเสียใจแต่อย่างใด ท่านยอมรับตามนั้น เพราะทราบดีว่าภูมิความรู้ของตนในตอนนั้นยังไม่เต็มที่จริงๆ

สำหรับการสอบในครั้งต่อๆ ไปนั้น ท่านมีความมั่นใจอย่างเต็มภูมิว่าแม้จะสอบหรือไม่สอบก็ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องความรู้ ทั้งนี้ก็ด้วย

ความสามารถที่ได้แสดงให้ครูสอนบาลีของท่านคือสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธัมมธโร) เห็นในระหว่างที่เรียนเพื่อจะสอบมหาเปรียญให้ได้ ในการสอบเป็นครั้งที่ ๓ ครูของท่านถึงกับออกปากว่า

"ท่านบัวนี้ ได้แต่ก่อนสอบนะ ให้เป็นมหาเลยนะ ถ้าลงท่านบัวตก นักเรียนทั้งชั้นตกหมด"

ซึ่งก็เป็นจริงตามนั้น คือท่านสอบได้เป็นมหาเปรียญ โดยได้คะแนนบาลีเต็มร้อย ในเวลาต่อมาท่านเล่าให้ลูกศิษย์ลูกหาฟังว่า

"การสอบได้ในครั้งนั้น ไม่มีอะไรดีใจเลย เพราะรู้สึกว่าความรู้ได้เต็มภูมิตั้งแต่การสอบครั้งที่ ๒ แล้ว แต่ในครั้งนั้นปรากฏว่าสอบตก เหมือนกับจะให้คอยการศึกษาทางนักธรรมเขยิบขึ้นมาตามจนถึงปีที่สอบมหาได้ ก็สำเร็จนักธรรมเอกพร้อมกันเลย ซึ่งน่าคิดว่าเหมือนมีสายเกี่ยวโยงกัน ทำให้การศึกษาทางโลกจบประถม ๓ ทางบาลีก็จบเปรียญ ๓ และทางนักธรรมก็จบนักธรรมเอกเป็น ๓ ตรงกันหมด ๓ วาระ..."

ด้วยผลการเรียนดีและเป็นที่ไว้วางใจของผู้ใหญ่ซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ ทำให้ผู้ใหญ่หวังจะให้ท่านเป็นครูสอนนักเรียนในโรงเรียน แต่ท่านก็ได้ปฏิเสธอย่างละมุนละม่อม เราจึงไม่เป็นครูใครเลย นักธรรมตรี นักธรรมโท นักธรรมเอก มหาเปรียญ ไม่เคยเป็นครูสอนใครทั้งนั้น...

ช่วงเวลาที่เชียงใหม่แม้ท่านจะมีเวลาไม่นานนัก แต่ท่านก็ใช้เวลาให้คุ้มค่าที่สุดคือพอมีว่างจากการเรียนท่านจะใช้โอกาสนี้มุ่งเสาะหาสำนักกรรมฐานอยู่ตลอดเวลา

"ทางเชียงใหม่เราก็ไปมากแต่จำไม่ได้ว่าไปที่ไหนต่อที่ไหนบ้าง ตอนเรียนหนังสืออยู่เชียงใหม่เราก็ซอกแซก เพราะนิสัยเรากับกรรมฐานนี้มันเป็นแต่ไหนแต่ไรมา เรียนก็เรียนเพื่อจะออกปฏิบัติอย่างเดียว เราไม่ได้

เรียนเพื่ออื่น เรียนเพื่อปฏิบัติ

เพราะฉะนั้นพอว่างเมื่อไรปั๊บจึงเข้าหาสำนักกรรมฐาน วัดไหนอยู่แถวนั้นเราไปหมดนั่นแหละ ไปภาวนาพอถึงเวลาโรงเรียนจะเปิดเราก็มาเข้าโรงเรียนเสีย พอว่างเมื่อไรก็ปั๊บเลยไปแต่วัดกรรมฐานเพราะฉะนั้นเชียงใหม่จึงไปหลายแห่งนะ ไปสำนักนั้นสำนักนี้ ส่วนมากก็มีแต่สำนักลูกศิษย์หลวงปู่มั่นทั้งนั้น”

ชีวิตการศึกษาด้านปริยัติของท่านเป็นอันสิ้นสุดลงที่วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ นับเป็นปีที่ท่านบวชได้ ๗ พรรษาพอดี โดยสอบได้ทั้งนักธรรมเอกและเปรียญ ๓ ประโยคในปีเดียวกัน

ค้นคว้าพระไตรปิฎก ขอเงินโยมแม่ซื้อหนังสือเรียน

“....เราจะเรียนทุกสิ่งทุกอย่าง ที่พอจำได้เราจะจำ เราจะจดโน้ตคัดเอาไว้ๆ มีสมุดเล็กๆคัดเอาไว้ในนั้นๆ อันนี้มาจากเล่มนั้นๆ ชาดกเล่มนั้นๆ หน้าที่เท่านั้น จดไว้ๆ เวลาเราต้องการความพิสดารเราก็ไปเปิดดูง่ายๆ ที่เราจด

แต่ส่วนมากพอมองเห็นที่คัดไว้เท่านี้มันก็เข้าใจไปหมดแล้ว เพราะอ่านมาแล้วนี่ ก็ไม่จำเป็นต้องไปค้นดูพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น เวลาหนังสือผ่านมาที่ไหนๆ ถึงรู้ทันทีๆเพราะได้อ่านมาหมด มันอยู่ในข่ายของพระไตรปิฎกทั้งนั้นละ

ทีนี้พระไตรปิฎกเราก็ค้นเสียจนพอก่อนที่จะออกมาปฏิบัติ เวลาว่างจากเรียนหนังสือปิดโรงเรียนนั้นละ เป็นเวลาค้นหนังสือ เวลาเรียนหนังสือก็เรียนไปตามหลักวิชานั้นเสีย

ครั้นเวลาหยุด เรียนหนังสืออีกก็ค้นพระไตรปิฎก โน้ตๆ เอาไว้ เพื่อให้เป็นประโยชน์ในเวลาจะออกปฏิบัติ เพราะตั้งใจจะออกปฏิบัติเท่านั้นไม่เป็นอย่างอื่น...”

“...หัวสมองเรานี่เกี่ยวกับความจำ มันอยู่ในย่านกลางนะ ดีก็ไม่ใช่ต่ำกว่านั้นก็ไม่ใช่อยู่ในย่านกลางนี่แหละ เราจะเห็นได้จากพวกหมู่เพื่อนที่เขาเรียนหนังสือด้วยกัน ท่องสองหนสามหนเท่านั้น เขาจำได้แล้วนะ

เรานี่เอาจนแทบเป็นแทบตายมันก็ไม่ได้ผิดกันมากนะ ท่องสูตรเดียวกันนี้ เขาไปท่องมาชั่วโมงสองชั่วโมงเขาจำได้ แล้วสูตรหนึ่ง เราฟาดมันจนไม่ทราบกี่ชั่วโมง มันก็ไม่ได้นะผู้ที่หนากว่าเราก็ยังมีอีก นี่มันเทียบได้เราจึงอยู่ในย่านนี้ ไม่ใช่ย่านนั้น คือย่านสูงกว่านั้นเราก็ไม่ได้...”

เพราะเหตุนี้ทำให้ท่านต้องขยันหมั่นเพียรอย่างหนักแต่ก็ไม่ได้รู้สึกท้อถอยน้อยใจกลับตั้งอกตั้งใจเรียนยิ่งขึ้นไปอีก ในช่วงที่เรียนหนังสืออยู่นั้นท่านได้เขียนจดหมายมาขอเงินโยมแม่เพื่อซื้อหนังสือเรียนโดยโยมแม่จะมอบให้ครูชาลีเป็นคนส่งเงินถวายท่านตลอดมา การใช้จ่ายของท่านเป็นไปด้วยความประหยัดเพราะรู้สึกเห็นอกเห็นใจพ่อแม่ ท่านเล่าว่า

“เงินที่ขอพ่อแม่มานี้ เราเห็นเป็นคุณค่าอย่างยิ่ง นำไปซื้อหนังสือทุกบาททุกสตางค์ใช้เฉพาะเรื่องของส่วนตัว ไม่ขอท่านทีละมากๆ เราก็ประหยัดของเราเหมือนกันคือเห็นอกพ่อออกแม่ เพราะขอมาทีไรส่งปุ๊บไปเลยไม่มีอิดมีเอื้อน ขอเท่าไรให้ไปทันทีๆ เรื่องเงินนี้เราจึงไม่จ่ายทางอื่นเลย

นี่พูดถึงเรื่องเรียนหนังสือขอเงินจากทางบ้านไปเรียน เพราะเราเรียนหลายสำนักออกจากสำนักนี้ไปสำนักนั้น ออกจากสำนักนั้น ไปสำนักนั้นมันถึงได้รู้ได้เห็นทางด้านปริยัติทั่วถึง วัดใหญ่วัดน้อยวัดราษฎร์วัดหลวงไปหมดเลย ทีนี้เวลามันผ่านมาหมดแล้วก็ พูดได้ตามที่รู้ที่เห็น

พอหยุดจากการศึกษาเล่าเรียนก็เลิกขอเงินเลย ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาไม่เคยขอเงินแม่แม้สตางค์แดงเดียว”

เรียน ๗ ปี จิตสงบอัศจรรย์ ๓ ครั้ง

“...ตั้งใจพุทโธๆ ไปเรื่อยๆ ตอนแรก มันไม่ได้เรื่องเพราะคนไม่เคย วันไหนไม่ได้เรื่องก็ช่างมัน เราได้ภาวนาได้บุญก็เอา หลายครั้งหลายหนสุ่มไปสุ่มมา เหมือนสุ่มหาปลานะ สุ่มหลายครั้งหลายหนก็ไปเจอเอาจนได้...

นี่แหละที่ได้เห็นความอัศจรรย์ของจิต ทำไปสะเปะสะปะ ไปนั่งภาวนา พุทโธ พุทโธ... สำรวมจิตตั้งสติไว้กับพุทโธ พุทโธ... มันไม่เคยเป็นไม่เคยรู้เคยเห็น ไม่เคยคาดเคยฝันว่ามันจะเป็นอย่างนั้น พอพุทโธไปๆ ปรากฏว่ามันเหมือนเราตากแหไว้นะ แล้วตีนแหก็หดเข้ามา หดเข้ามาพร้อมๆ กัน

พอนึกพุทโธกับสติถี่ยิบเข้าไปเหมือนดึงจอมแห กระแสของจิตที่มันซ่านไปในที่ต่างๆ มันจะหดตัวเข้ามา เหมือนตีนแหหดตัวเข้ามาลักษณะมันเป็นอย่างนั้น เราก็ยิ่งเกิดความสนใจ ก็เลยพุทโธถี่ยิบเข้ามาหดเข้ามา หดเข้ามา ถึงที่...กึ๊ก เลย...ขาดสะบั้นไปหมดโลกนี้...ขาดออกไปจากทุกสิ่งทุกอย่าง มีเด่นอยู่แต่จิต...

จิตนี้เป็นเหมือนเกาะอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร จิตที่รู้ๆ เด่นๆ อัศจรรย์นี้ นอกนั้น ก็เป็นโลกสงสารเป็นมหาสมุทรไปหมด แต่เกาะนี้เป็นเกาะที่เด่นดวงอัศจรรย์สง่างามอัศจรรย์ตื่นเต้น เราไม่เคยเห็น เลยตื่นเต้น เจ้าของเลยกระตุกตัวเอง ทีนี้จิตมันก็ถอนออกมา โอ๊ย เสียดายจะเป็นจะตาย

วันหลังขยับใหญ่เลย ก็ไม่ได้เรื่อง แม้ขยับเท่าไหร่ก็ไม่ได้เรื่อง นั่นแหละ เลยเฮ้อ เอาละ ทำไปตามประสีประสาก็แล้วกัน ทีนี้มันก็ปล่อยอารมณ์ความยึดอดีตน่ะสิ พอทำไปๆ ก็เลยเป็นอย่างนั้นอีกเลยขยับบ้าเข้าอีกๆ เลยไม่ได้เรื่อง...

จิตที่ว่าอัศจรรย์อย่างนี้นะ วันนั้นทั้งวันจิตไม่พรากไม่ห่างจากอัศจรรย์ที่ปรากฏในจิตนั้น มันกระหยิ่มอยู่อย่างนั้น เรียนหนังสือมันก็อยู่ด้วยกัน จิตไม่ส่งไปไหนเลย นี่แหละเป็นหลักใหญ่ที่เป็นเครื่องยึดของใจเอามากอันหนึ่ง..."

"เป็นเพียงสงบเล็กๆ น้อยๆ ธรรมดาๆ จิตสงบของมันอยู่ธรรมดา... เรียนหนังสืออยู่ ๗ ปี จะมีก็เพียง ๓ หนเท่านั้นเป็นอย่างมากที่จิตลงถึงขนาดที่อัศจรรย์เต็มที่ คือลงกึ๊กเต็มที่แล้วอารมณ์อะไรขาดหมดในเวลานั้นเหลือแต่รู้อันเดียว กายก็หายเงียบเลย"

ท่านว่าผลการภาวนาเช่นนี้มันน่าอัศจรรย์มาก สิ่งนี้เองเป็นเครื่องฝังจิตฝังใจของท่านให้มีความสืบต่อที่จะออกปฏิบัติให้จงได้และกล้าที่จะพูดเปิดเผยให้หมู่เพื่อนได้ฟังถึงความตั้งใจที่จะเรียนจบแค่เปรียญ ๓ ประโยคเท่านั้น

นิมิต "เหาะรอบพระนครทองคำ"

เพื่อมุ่งหน้าออกปฏิบัติกรรมฐานตามคำสัตย์ที่ตั้งไว้ ท่านจึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ มาวัดบรมนิวาสเพื่อหาโอกาสเข้ากราบลาพระเถระผู้ใหญ่เจ้าคุณพระราชกวี (พิมพ์ ธัมมธโร) อาจารย์ของท่าน แม้พระเถระผู้ใหญ่จะมีเมตตาหวังอนุเคราะห์ให้ท่านศึกษาปริยัติต่ออีกเพราะเห็นว่าในสมัยนั้น

พระภิกษุที่มีความรู้ระดับมหาเปรียญมีน้อยมาก แต่ท่านเคยพิจารณาในเรื่องนี้แล้วว่า

"ความรู้ระดับมหา ๓ ประโยคนี้ ก็เพียงพอแล้วกับการจะออกปฏิบัติกรรมฐาน วิชาความรู้ขนาดเป็นมหาแล้วย่อมไม่จนตรอกจนมุมง่ายๆ"

และอีกประการหนึ่งท่านยังคงระลึกถึงความสัตย์ที่เคยตั้งต่อตนเองไว้ว่า "ฝ่ายบาลีขอให้จบเพียงเปรียญ ๓ ประโยคเท่านั้น ส่วนนักธรรมแม้จะไม่จบชั้นก็ไม่ถือเป็นปัญหา... แล้วจะออกปฏิบัติโดยถ่ายเดียว จะไม่ยอมศึกษาและสอบประโยคต่อไปเป็นอันขาด"

ระหว่างที่รอหาโอกาสเข้ากราบลาพระเถระผู้ใหญ่ในวันต่อไป ค่ำคืนดึกสงัดที่วัดบรมนิวาสในคืนนั้นท่านได้ตั้งใจไหว้พระสวดมนต์และตั้งสัจอธิษฐานต่อหน้าพระรัตนตรัยอย่างแม่นมั่นว่า

"๑) ถ้าหากว่าข้าพเจ้าออกไปปฏิบัติธุดงคกรรมฐานแล้ว จะได้สำเร็จตามความมุ่งหมายโดยสมบูรณ์ ขอให้จิตนี้แสดงนิมิตอย่างน่าอัศจรรย์ซึ่งไม่เคยรู้เคยเห็น ให้สมกับภูมิธรรมที่ข้าพเจ้ามุ่งหมายเถิด

๒) ถ้าหากข้าพเจ้าออกไปปฏิบัติธุดงคกรรมฐานแล้วไม่สำเร็จตามความมุ่งหมายก็ขอให้จิตนี้แสดงนิมิต เป็นข้อเทียบเคียงว่าออกไปแล้วก็เถลไถลไม่ได้เรื่องได้ราวอะไรให้ทราบเถิด

๓) ถ้าหากข้าพเจ้าจะไม่ได้ประสบผลทั้ง ๒ อย่าง คือไม่ได้ออกปฏิบัติธุดงคกรรมฐานด้วย หรือออกไปปฏิบัติธุดงคกรรมฐานแล้วไม่ได้เรื่องได้ราวอะไรด้วย ขอให้จิตนี้แสดงนิมิตให้ทราบด้วยเถิด

ด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย ขอให้นิมิตแสดงใน ๓ วาระนี้ จะพึงแสดงให้รู้โดยทางนิมิตภาวนาหรือจะพึงแสดงให้รู้โดยทางสุบินนิมิตก็ได้"

ภายหลังไหว้พระสวดมนต์และตั้งสัจอธิษฐานต่อหน้าพระรัตนตรัยแล้ว

ท่านจึงเข้าที่เจริญสมาธิภาวนาและเข้าพักอิริยาบถจำวัด เวลาประมาณ ๖ ทุ่มได้เกิดสุบินนิมิตอย่างอัศจรรย์ว่า..

"...เราเหาะปลิวขึ้นไปในอากาศอย่างสะดวกสบาย เหาะเหินวนเวียนรอบพระนครหลวงอันเป็นพระนครอัศจรรย์ดั่งเมืองสวรรค์ชั้นฟ้า มองไกลโพ้นสุดสายตา กว้างขวางสุดประมาณราวกะว่า เมืองไทยเราทั้งเมืองเป็นเมืองหลวงโดยสิ้นเชิง ตึกรามบ้านช่องเป็นประดุจหอปราสาทราชมณเฑียร

มิใช่เป็นบ้านเป็นเรือนของผู้คนธรรมดา มีความสง่าผ่าเผย ประดับด้วยแสงสีทอง อร่ามแวววาวพร่างพราวระยิบระยับ เป็นประหนึ่งว่าลูกนัยน์ตาของชนผู้ที่มองเห็นจะถึงซึ่งอาการถลนแตกออกเป็นเสี่ยงๆ เพราะแสงสว่างแพรวพราวเจิดจรัสของสีแสงแห่งเมืองนั้น

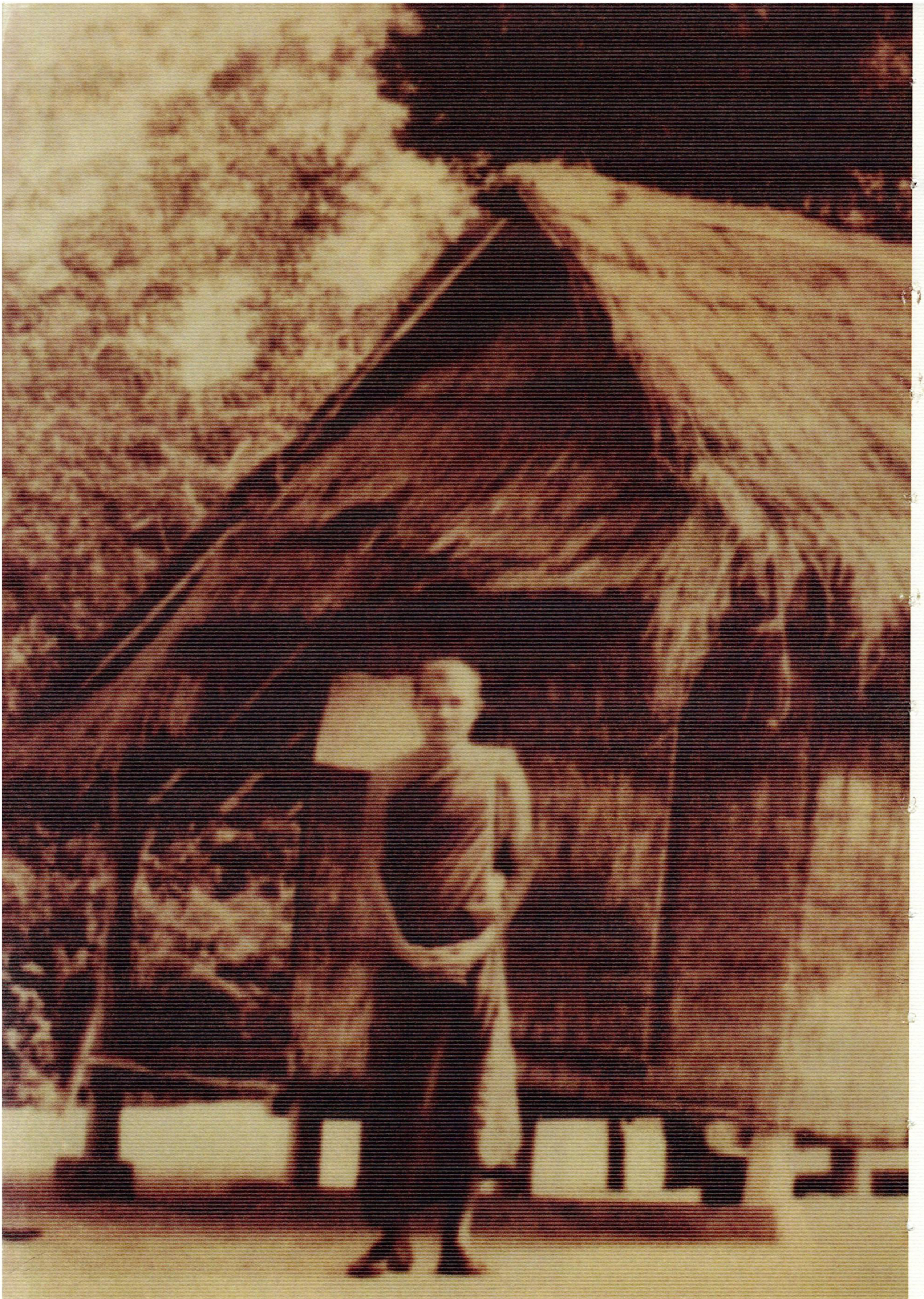
ยิ่งเพ่งมองเข้าไปเท่าใด ยิ่งเหมือนกับว่า เป็นเมืองแห่งทองคำทั้งแท่ง ตึกรามบ้านช่องเป็นประดุจทองคำธรรมชาติ ส่องท่อลำแสงกระจายกราดกล้าเราได้เหาะวนถึง ๓ รอบแล้วก็ลง"

นิมิตนั้นยังติดตาตรึงใจท่านเสมอมาไม่มีวันลืมเลือน และทำให้แน่ใจแล้วว่าในคราวนี้อย่างไรต้องได้ออกปฏิบัติกรรมฐานอย่างแน่นอน และแน่ใจว่าจะต้องประสบผลสำเร็จ

พอตื่นเช้ามาเข้าไปกราบลาเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) เผอิญในระยะนั้นเจ้าคุณพระราชกวี (พิมพ์ ธัมมธโร) พระเถระอาจารย์ของท่านรับนิมนต์ไปต่างจังหวัด ท่านจึงถือโอกาสนั้นเข้ากราบนมัสการลาสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสโส อ้วน) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดบรมนิวาสในขณะนั้น ท่านเจ้าประคุณสมเด็จก็ยินดีอนุญาตให้ไปได้ ท่านเล่าถึงเหตุการณ์ในตอนนั้นว่า

"บุญกรรมก็ช่วยด้วยนะ ผู้ใหญ่ท่านไม่อยากให้ออก ท่านห้ามไว้เลยเทียว... ยังไม่ให้ออก... ให้เรียนจบได้เปรียญ ๖ ประโยคเสียก่อน จึงค่อยออกแต่เรายังไงก็ไม่อยู่ แต่จะหาออกด้วยมารยาทอันดีงามเท่านั้นเอง สบโอกาสเมื่อไรแล้วเราจะออก พอดีท่านไปต่างจังหวัดละซิ นั่นละโอกาสมันก็เหมาะ พอท่านไปต่างจังหวัดพั้บ เราก็ปั๊บออกเลย"

บทที่ ๔
ออกธุดงคกรรมฐานตามคำสัตย์

เมื่อองค์หลวงตาเรียนจบเปรียญ ๓ ตามที่ได้ตั้งใจไว้แล้ว ก็มุ่งหน้าออกหาสถานที่อันสงบสงัด เพื่อเร่งบำเพ็ญจิตตภาวนา

มารรบกวนจิตใจ

เมื่อภาระการเรียนเสร็จสิ้นลงและถึงคราวออกปฏิบัติเต็มตัว องค์หลวงตาจึงออกเดินทางมุ่งหน้าสู่จังหวัดนครราชสีมา โดยพกหนังสือปาฏิโมกข์เพียงเล่มเดียวติดย่ามไปเท่านั้น ตอนแรกท่านเจ้าคุณราชกวี (พิมพ์ ธัมมธโร) (ต่อมาเป็นสมเด็จพระมหาวีรวงศ์) ท่านได้เขียนจดหมายมาบอกว่า "ให้มหาบัวกลับไปกรุงเทพฯ"

โดยสั่งไว้ด้วยว่าวันนั้นจะมารับ แต่ท่านก็ไม่กลับตามคำสัตย์ที่ตั้งไว้ และได้เข้าจำพรรษาที่วัดป่าจักราช ในอำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา นับปีบวชได้ ๘ พรรษาพอดี ท่านว่าพอเริ่มปฏิบัติอย่างจริงจังขึ้น กลับเหมือนมีมารมาคอยก่อกวน สิ่งที่ไม่เคยรู้สึกไม่เคยเป็นในสมัยเรียนหนังสือ กลับปรากฏขึ้นเป็นความรุ่มร้อนฝังลึกอยู่ในใจ ท่านเล่าถึงความรู้สึกตอนนี้ว่า

"...แปลกจริงเวลาเราเอาจริงเอาจัง ตั้งแต่อยู่เรียนหนังสือจิตก็ไม่เห็นเป็น เวลาออกปฏิบัติตอนจะเอาจริงเอาจัง มันจะมีมารหรือยังไงนะ ได้ยินเสียงผู้หญิงก็ไม่ได้นะ ทำไมเรื่องของราคะมันแย็บทันทีๆ เลย จนเรางงเหมือนกัน

เอ้า เราก็ตั้งใจมาปฏิบัติธรรมไม่เคยสนใจกับผู้หญิงเลย ทำไมเพียงได้ยินเสียงผู้หญิงเท่านั้นมันก็แย็บ แต่มันแย็บอยู่ภายในจิตต่างหากนะ มันแย็บๆ ของมัน เอ๊ะ ชอบกลว่ะทำไมมันเป็นอย่างนี้...”

ท่านก็ตั้งใจอย่างเต็มที่ที่จะไปหาภาวนาอยู่ในป่าเพื่อฆ่ากิเลส แต่กลับโดนเข้าแต่เรื่องทุกข์ร้อนจากอารมณ์ที่คอยกวนจิตใจ สงครามการต่อสู้ในระยะนั้นท่านเล่าว่า

“...ไปหาภาวนาอยู่ในป่า ทั้งๆ ที่จะฆ่ามันอยู่นี่น่ะ มันเห็นสาวมันก็ยังขยับอยู่นะ โถ ยังงี้ซิมันเป็นของมันนี้นะ ตัวนี้มันไม่ให้ภาวนากับเรานี่นะ มันจะหาแต่เรื่องของมันอยู่นั่นล่ะ

หือ ไปภาวนาอยู่ในป่า เราก็บอกตรงๆ อยู่นี่นะ พอไปเห็นสาวสวยๆ สวยในหัวใจมันเองนะ เขาจะสวยไม่สวยก็ตาม มันหาว่าสวย สาวคนนี้สวยว่ะ แต่มันสำคัญที่เราปฏิบัติอยู่แล้วนะ มันขยับมานั้น ตีกันพัวะเลยเชียว

ไม่ได้นี่ ทีนี้ภาวนาไม่ได้แล้วซิ มันจะเป็นเหตุแล้ว หนีเลย หนีเลยนะ แต่ส่วนมากชนะ เพราะมันตั้งท่าจะฆ่ากันอยู่แล้ว แล้วมันยังมาตั้งหมัดตั้งมวยต่อหน้าต่อตา นี่มันจะไม่ให้โมโหได้ไง...

นี่เรื่องกิเลส มันมีมากน้อยเพียงไร มันจะแสดงอยู่ภายในใจ มันเป็นข้าศึกของใจ มันเป็นอย่างนี้ เป็นตลอดมา เก่ง... มีมากมีน้อย มันจะเป็นของมันอยู่ในจิตนะ... เพราะเราจะฆ่ามันอยู่กับจิต...”

“...เวลามาพิจารณาทีหลังไม่ใช่อะไรนะ คือ เรามีสติสตังบ้าง เวลาแย็บออกไปมันเลยรู้ รู้ได้ง่าย... ไม่ใช่เราเป็นอย่างนั้น มันกลับกำเริบขึ้นมาก็ไม่ใช่ เวลาผ่านไปถึงได้รู้

อ๋อ แต่ก่อนจิตของเรามันมืดมันดำ มันไม่รู้เรื่องรู้ราวเหมือนหลังหมีนี่แล้วมันจะไปทราบอะไรสีขาวสีด่างสีอะไร มันเป็นหลังหมีเสียหมด

ทีนี้พอเราผ่านไปแล้ว ค่อยๆ รู้ เวลาจิตละเอียดเข้ามันรู้ได้เร็ว เป็นเหมือนกับว่ามันแสดงกิเลสขึ้นอย่างรวดเร็ว แย็บเท่านั้นละ พอให้รู้ไม่เลยจากนั้น จึงได้เร่งกันใหญ่...”

ยอมมอบกายถวายชีวิตต่อ “ธรรม”

ที่อำเภอจักราชแห่งนี้ ท่านได้พยายามเร่งทำความเพียรทั้งวันทั้งคืน ตั้งแต่มาถึงทีแรกจนตลอดพรรษา โดยไม่ยอมทำงานอะไรทั้งนั้นนอกจากงานสมาธิภาวนาเดินจงกรมอย่างเดียวเพราะได้ตั้งใจแล้วว่า

“...คราวนี้จะเอาให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเต็มเหตุเต็มผล เอาเป็นเอาตายเข้าว่าเลย อย่างอื่นไม่หวังทั้งหมด หวังความพ้นทุกข์อย่างเดียวเท่านั้น จะให้พ้นทุกข์ในชาตินี้แน่นอน

ขอแต่ท่านผู้หนึ่งผู้ใดได้ชี้แจงให้เราทราบเรื่องมรรคผลนิพพานว่ามีอยู่จริงเท่านั้น เราจะยอมมอบกายถวายชีวิตต่อท่านผู้นั้น และมอบกายถวายชีวิตต่ออรรถต่อธรรม ด้วยข้อปฏิบัติอย่างไม่ให้อะไรเหลือหลอเลย ตายก็ตายไปกับข้อปฏิบัติ ไม่ได้ตายด้วยความถอยหลัง จิตปักลงเหมือนหินหัก...”

เหตุนี้เอง หลังจากนั้นไม่นาน ท่านว่าจิตก็ได้รับความสงบ ปรากฏว่าได้ผลดีตลอดพรรษา อย่างไรก็ตามด้วยความเมตตาสงสารของพระเถระผู้ใหญ่ อยากให้ท่านกลับกรุงเทพฯเพื่อเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นอีก

ทีแรกพระเถระท่านก็ฝากผ้าห่มผืนใหญ่พร้อมแนบจดหมายมาถึงโคราช ข้อความในจดหมายมีเพียง ๒-๓ ประโยคมีใจความว่า

‘ให้มหาบัวกลับกรุงเทพโดยด่วน ให้กลับกรุงเทพโดยด่วน’

ท่านรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาของพระเถระที่มีต่อท่านเป็นอย่างสูง แต่เพราะได้ตัดสินใจแน่วแน่แล้วจึงมิได้ตอบจดหมายกลับไปแต่อย่างใด และอยู่จำพรรษาที่นี่ตลอดพรรษา ครั้นพอออกพรรษาแล้วท่านจึงมารับกลับคืนและบังคับให้ขึ้นรถไฟไปพร้อมกับท่านด้วย ท่านเล่าถึงเหตุการณ์ตอนนั้นว่า

"...ทีนี้พอออกพรรษาแล้ว ท่านก็มา ท่านเขียนจดหมายมาบอกวันนั้นๆ เราจะผ่านไปโคราช บอกขบวนรถมันก็มีขบวนเดียว ออกตอนเช้าถึงอุบล ให้เราไปรอดักอยู่สถานีท่านจะเอากลับกรุงเทพ ให้เราไปรออยู่สถานีพอไปถึงก็ว่า

'มหาบัวต้องกลับกรุงเทพฯ' จี้เลยนะ มีแต่ 'ต้องกลับกรุงเทพฯ' รถไฟมันจอดนาทีเดียวนี่นะ รถไฟก็ช่วยเราด้วยๆ พูดกันยังไม่สักกี่คำ

'มหาบัวต้องกลับกรุงเทพฯ โดยด่วนนะ... ต้องกลับกรุงเทพ'

สักเดี๋ยวรถก็เคลื่อน เราก็โดดลงรถไฟไป รอดตัว แปลกอยู่นะอะไรๆ ก็ดี รู้สึกว่ามันพร้อมๆ นะ อุปสรรคไม่ค่อยมี ว่าจะออกทางนี้นะรู้สึกว่าคล่องตัวๆ

อย่างผู้ใหญ่ท่านห้ามอย่างเข้มงวดกวดขันอย่างนี้ก็เหมือนกัน รอดไปได้ แม้แต่ขึ้นไปสถานีรถไฟ รถไฟยังช่วย สักเดี๋ยวรถไฟเคลื่อนที่ปึ๋งปั๋งก็โดดลงรถไฟได้เท่านั้น ท่านก็ไม่ทราบจะว่ายังไงไม่ได้รับคำตอบจากเราเลยตามขู่อยู่เรื่อยนะ

ท่านสงสาร ท่านเมตตามากนะกับเรา มอบให้เราหมดแหละในคณะนั้นๆ เป็นคณะใหญ่เพราะท่านเป็นเจ้าคุณนี่ ให้เราเป็นผู้ดูแลคณะ เพราะฉะนั้นท่านถึงได้เข้มงวดกวดขันในการไปการมาของเรา ท่านไม่ให้ไปไหนเหมือนว่าผูกมัดในตัว...

เราเคารพผู้ใหญ่เราก็เคารพ แต่เราเคารพความสัตย์นี้สุดหัวใจเรา ยิ่งกว่าผู้ใหญ่ เราจึงหาทางออกจนได้...”

ได้พบกัลยาณมิตร

ขณะที่พักจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าจักราช จังหวัดนครราชสีมา ท่านมีความประทับใจในธรรมของเพื่อนพระรูปหนึ่ง

“..ท่านชื่อว่า “ชำนาญ” เป็นเพื่อนกัน เกิดปีเดียวกัน อายุเท่ากันกับเรา ตั้งใจออกปฏิบัติ ท่านเก่งอยู่นะ เจตนาท่านเป็นธรรมมาก ท่านพูดเป็นธรรมน่าฟัง เราไม่ลืมจนกระทั่งบัดนี้

ท่านว่า ‘บิณฑบาตได้อาหารมานี้ที่จะจัดใส่บาตร อันไหนดีเจ้าของไม่เอา อันไหนดีต้องเอาไปแจกคนอื่นๆ เจ้าของแล้วแต่บุญแต่กรรมเพื่อนฝูงจะให้อะไรก็เอา บาตรเจ้าของไม่มอง’

ท่านเป็นธรรม เราฝังใจลึกไม่ลืม... ออกปฏิบัติทีแรกท่านภาวนาดีนะ ไปจำพรรษาที่อำเภอจักราช เราก็ออกจากกรุงเทพฯ มาจำพรรษา ท่านความเพียรดี จากนั้นมาท่านคิดอะไรก็ไม่รู้นะ ท่านก็ตั้งใจภาวนาดีอยู่ เวลาจะจากกันไป ท่านบอกว่าคิดว่าจะกลับไปเรียนเสียก่อน

‘เรียนหาอะไร ผมก็เรียนมาแล้วจนเป็นมหาจึงออกมาปฏิบัติ ท่านไปเรียนหาอะไร’ เราว่าท่านอย่างนี้

‘ก็อยากเรียนให้มันรู้ทั้งปริยัติรู้ทั้งปฏิบัติ อันนี้ท่านก็รู้ปริยัติมาแล้ว ทางปฏิบัติกำลังปฏิบัติอยู่นี้มันก็พูดได้ละซิ คนหนึ่งยังไม่เรียนยังไม่ได้ปล่อย’

แล้วท่านก็กลับไปเรียนจริงๆ นะ พอท่านได้ “เป็นมหา” ก็กลับเข้าป่าทันที

ท่านเป็นธรรมนะ ตอนนี้ท่านเสียแล้ว ท่านองค์นี้ ออกปฏิบัติคราวนี้เอาจนกระทั่งอัฐิกลายเป็นพระธาตุ ท่านจริงจังมาก ท่านกับเราสนิทกันมากจริงๆ ...”

ให้ร่มเป็นทาน

“...เราได้ร่มเชียงใหม่มาคันหนึ่ง โอ๊ยสวยงามมากนะ ร่มคันนั้นแต่ก่อนมัน ถ้าราคาถึงสิบสลึง สามบาทเรียกว่า แพงที่สุด ร่มเชียงใหม่ทำนี้เป็นร่มที่ดีที่สุด ได้ร่มมาคันหนึ่ง เราก็เอามาชมของเรา ถ้าภาษาอีสานเรียกว่า มาแยงเบิ่งมันสวย พอดีสองสามีภรรยามา ผัวไข้สั่นงอกๆ แงกๆ มา ไม่มีร่มกั้น

มาขอยา ยาก็ไม่มี สั่นงอกๆ แงกๆอยู่งั้นแหละ พอดีเราก็มีร่มคันหนึ่ง

‘จะไปทางไหนละนี่ ทั้งฝนก็ตกฟ้าก็ลงอยู่นี้จะไปได้ยังไง’

‘โอ๊ย ก็ไปยังงั้นแหละ... จะกลับบ้านศรีสะเกษ โยมผู้ชายเป็นไข้ตะเกียกตะกายขนาดนี้เวลาฝนตกฟ้าลงไม่มีร่มกั้น หนาวตัวสั่นตลอดมาก็เลยเป็นการเพิ่มไข้เข้าไปอีก’

เราก็เลยว่า ‘เอาซะร่มคันนี้ สวยงามมากแน่นหนามั่นคงมาก เราให้’ เขาไม่ยอมรับเพราะเห็นว่ามันเป็นของใหม่ของดีก็เลยว่า

‘โอ๊ย แล้วญาคู (คำเรียกพระทางอีสาน) จะใช้ไหนละ’

เราบอกว่า ให้ด้วยความพอใจ ขอให้รับไปด้วยความพอใจเพื่อไปบรรเทาทุกข์นะ เขามองดูหน้าเราเลิ่กลั่ก แล้วมองดูร่ม เราก็ว่า เอ้า เอาไป

เขาจะไม่ออก เขาไม่เห็นแก่ได้อย่างเดียวเขายังเห็นแก่เราอีก

นี่ละธรรมต่อธรรมเข้าถึงกัน เขาไม่ใช่เป็นคนขี้โลภ ทั้งๆ ที่เขามาขอนะ

แต่เวลาเราให้ของดีๆ เขาไม่อยากรับ เราก็ต้องบังคับให้เขาเอาไป เขามองหน้าเราแล้ว แล้วมองร่ม

เราว่า ใช้อันไหนก็ช่างเถอะ เรามีร่มใหญ่อยู่นี้ ร่มมืออยู่นี่ ก็กุฏิ ยังไง นี่แหละร่มใหญ่ของเรา เอาร่มน้อยไปเถอะ เอาไปบรรเทาทุกข์ เรามีกุฏิแล้ว ร่มในวัดนี้ก็พอมี ถึงยังไงก็ตามเถอะผู้ที่เป็นอย่างนี้มีความจำเป็นมากกว่า ผู้อยู่ในวัด เอาไปเถอะ'

เราบอกให้แล้วด้วยความเต็มใจ บังคับให้เอานะไม่งั้นเขาจะไม่เอา เราก็เลยไม่ลืม เรายังไม่ได้ใช้แหละร่มคันนี้ อย่างนี้แหละน้ำใจ เขาคงจะไม่ลืมนะ ที่เขาลืมได้ยังไง นี่ละจิตใจนี้มันไม่ลืมกันนะ จากนั้นแกให้พรด้วยนะ

(แกพูดว่า) 'โอ๊ย เอาของดิบของดีให้ ขอให้ท่านจงเจริญรุ่งเรืองในธรรมเด้อ! ตั้งแต่เกิดมาก็ยังไม่เคยมีกับเขาสักที'..."

ที่แกพูดเช่นนี้เพราะร่มคันนี้ยังเป็นของใหม่อยู่ ท่านเองก็ยังไม่เคยได้ใช้เลยสักครั้งเลยเมื่อได้ร่มไปแล้วทั้งคู่จึงต่างดูแล้วดูเล่า พลิกทางนั้นหันทางนี้อย่างชื่นชมในความงามและด้วยความดีใจจนลืมทุกข์จากพิษไข้ไปได้ชั่วขณะเพราะไม่เคยมีของดีๆ เช่นนี้มาก่อนเลย

เมตตาจิตของท่านที่มีแต่ให้ของดีๆ แก่ผู้อื่นเช่นนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่ประจำนิสัยของท่านมาแต่เดิมและตลอดมา

นิมิตตาปะขาวบอก ๙ ปีสำเร็จ

ที่จักราช โคราช ขณะที่ท่านกำลังนอนภาวนาอยู่นั้น จิตรู้สึกสงบและค่อยยุบยอบๆ เข้าไป หดตัวเข้ามาๆ สู่ความสงบ แต่ไม่สงบมากนัก พอสงบรู้ได้ว่าสงบ ปรากฏว่าเกิดนิมิตแปลกประหลาดขึ้น เป็นนิมิตที่ท่านจำได้ถนัดชัดเจน

"...'มีตาปะขาวคนหนึ่งเดินมายืนต่อหน้า ประมาณสักวาหนึ่งเศษๆ ตาปะขาวนั้นอายุประมาณสัก ๕๐ หรืออย่างสูงก็ไม่เลย ๖๐ มีรูปลักษณะพอดี ทุกส่วนสัดพอดีทุกอย่างแต่ผิวพรรณนั้นรู้สึกจะมีสีเนื้อค่อนข้างขาว

พอมานั้นมายืนตรงหน้าเรา เราก็ดูแก แล้วพอมองมาทางเราแล้วก็ก้มลงและนับข้อมือให้เราดูพอถึงข้อที่ ๙ รู้สึกว่าหนักมือตรงนี้ เขาเงยหน้าขึ้นมาดูเรา แล้วบอกว่า ๙ ปีสำเร็จ' พอจากนั้นจิตของเราก็ถอยออกมา

จึงพิจารณาว่า 'นี่เราก็บวชได้ ๗ ปีแล้ว ทำไมสำเร็จง่ายนักนะ ใช่หรือภาวนา ๙ ปีสำเร็จ'

จากนั้นมันก็ภาวนาเอาใหญ่เลยจะให้ ๙ ปี สำเร็จ พอครบพรรษาที่ ๙ ออกพรรษาแล้วจิตมันยังเจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อมอยู่อย่างนั้นจะสำเร็จได้ยังไง จิตคนมันเป็นบ้าอยู่อย่างนี้ เอาอะไรมาสำเร็จ

'เอ! หรือจะเริ่มนับตั้งแต่ ๙ ปีที่เราเริ่มออกปฏิบัติ?' พรรษาที่ ๘ เป็นพรรษาแรกที่ออกปฏิบัติ..."

ท่านเก็บความสงสัยในนิมิตตาปะขาวนี้อยู่ภายในลึกๆ เพียงลำพังพร้อมกับความตั้งใจในการปฏิบัติจิตตภาวนาอย่างจดจ่อต่อเนื่อง นิมิตบอกเหตุครั้งนี้จะเป็นจริงหรือไม่อย่างไร ผลการปฏิบัติของท่านเท่านั้นจะเป็นเครื่องพิสูจน์

แพ้ผู้หญิง

เมื่อออกพรรษาแล้วท่านตั้งใจจะเร่งเดินทางไปหาหลวงปู่มั่นในทันที แต่ญาติโยมที่จักราชกลับพยายามชะลอท่านไว้ทั้งทางตรงและทางอ้อม จนต้องยอมในที่สุด

"...ทีแรกออกพรรษาแล้วเราก็เคยพูดแล้วว่าเราแพ้ผู้หญิง ผู้หญิงเขาดัดสันดาน เขาเอาผ้าสังฆาฏิเราเข้าไปในบ้าน เขาจะให้เราอยู่เสียก่อนรอรับกฐิน ไอ้เราออกพรรษาเราจะเร่งมาหาพ่อแม่ครูจารย์มั่น ความหมายของเราน่ะ เราบอกเราจะไม่รับเราจะไม่อยู่ มาเถียงกันเสีย โอ้ ผู้หญิงคนนี้มันก็เก่งเหมือนกันนะ เป็นเมียนายจ่า ลูกตัวเล็กๆ น่ารักมาก

ตอนเย็นๆ แม่จะเอากาแฟให้ลูกส่งมาหาเรา เพราะฉะนั้นถึงสนิทกัน เข้าใจไหม ผัวเขาเป็นนายจ่า จ่าสิบโทหรือจ่าสิบเอกเราลืมแล้ว ชื่อจ่าเบ้า แม่เขาชื่อแฉ่ง ลูกชายเขาตัวเล็กๆ ที่น่ารักชื่อเจริญ ก็มันติดพันกันขนาดนั้น

ทีนี้พอออกพรรษาเราก็เตรียมจะรีบมาหาพ่อแม่ครูจารย์มั่นเรา เขาก็รีบมาขอให้รอทอดกฐินเสียก่อน เขากำหนดกฐินวันนั้นๆ เราก็บอก เรารอไม่ได้ ไม่ได้ แกก็เอาใหญ่เลยมาร้องไห้ต่อหน้านี่ซิ ที่มันดัดกัน สุดท้ายแพ้ผู้หญิง ไปที่ไหนแพ้แต่ผู้หญิงนะเราเป็นยังไงไม่ทราบ ซัดกันอยู่นี้ มันร้องไห้ต่อหน้าเรา เราก็เฉยไม่สนใจ แต่เราเผลอซี

ผ้าสังฆาฏิเราไปบิณฑบาตซ้อนผ้ามาแล้วก็มาพับวางไว้ต้นเสาข้างหลัง แกก็นั่งซัดกันกับเราอยู่นี่ พอเสร็จแล้วเราก็ไปจัดอาหารแจกกันตอนฉันจังหัน แกก็ด้อมมาข้างหลังเอาผ้าสังฆาฏินี้ไป แล้วแกก็ไปเฉยเลย พอจะลงศาลาปั๊บหันหน้ามา

'ท่านจะไปอุดรฯ ก็ไปเสีย'

แล้วมีลักษณะยิ้มๆ นะ โอ้โห มันร้องไห้ตะกี้นี้ มันลงไปแล้วมาพูดท้าทายเรา 'ท่านจะไปอุดรฯ ก็ไปเสียนะ' มียิ้มๆ นิดหนึ่ง เราก็เฉย

ทีนี้พระเลยมาสะกิด 'ไม่ใช่เขาเอาหมัดเด็ดใส่แล้วเหรอ?'

'หมัดเด็ดอะไร' 'ก็เห็นเขายิ้มๆ ไม่ใช่เขาเอาผ้าสังฆาฏิไปแล้วเหรอ'

'กูตาย ไปแล้ว'

นี่ซิยอมเขา เขาเอาไปแล้วยังไม่แล้ว เขายังมาสืบหากับพระอีก เอาผ้าสังฆาฏิพระท่านไปนี้ผิดพระวินัยข้อไหนๆ พระท่านก็ชี้แจงให้ทราบตามหลักพระวินัย ออกพรรษานี้ปราศจากไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งก็ได้ คือไม่ต้องอยู่ครบ ธรรมดาผ้าจีวรต้องมีอยู่ครบตลอดคืน ส่วนกลางวันไม่ได้กำหนดนะ แต่เวลาออกพรรษาแล้วนี้อานิสงส์พรรษาครอบไปได้ ๑ เดือน จึงปราศจากผ้าไตรจีวร เช่น สังฆาฏิ สบง จีวร ผืนใดผืนหนึ่ง ปราศจากได้

เขาเอาไปแล้วก็เรียกว่าปราศจากแล้วใช่ไหม เขาเอาไปผืนหนึ่งแล้วเขามาสืบถามพระ ได้ความแล้วเขายิ่งมั่นนะ 'ท่านจะไปเมื่อไรล่ะอุดรฯ' มาใส่เรานะ

'ท่านจะไปอุดรฯ เมื่อไรล่ะ'

เราโมโหพอแล้ว แพ้เขาอย่างหลุดลุ่ย นี่ละเรื่องมันน่ะ เลยต้องรอพอรับกฐินแล้วก็บึ่งเลยเทียวนะ บึ่งมาไม่ทัน ท่านไปได้ ๓ วันแล้ว..."

มหันตทุกข์จากจิตเสื่อม

เมื่อรับกฐินแล้วท่านก็ออกจากจังหวัดนครราชสีมามุ่งหน้าไปจังหวัดอุดรธานีทันทีตั้งใจว่า จะไปจำพรรษากับหลวงปู่มั่นที่วัดป่าโนนนิเวศน์

อุดรธานี แต่ก็ไม่ทัน หลวงปู่มั่นไปสกลนครได้ ๓ วันแล้ว จึงได้มาที่บ้านตาดเพื่อทำกลด

"...เราก็เดินทางมาจังหวัดอุดรธานี เพื่อตามหาท่านพระอาจารย์มั่นใจที่มีความเจริญในทางด้านสมาธิ ก็ปรากฏว่าเสื่อมลงที่บ้านตาดซึ่งเป็นบ้านเกิดของตน การเสื่อมทั้งนี้เนื่องจากทำกลดคันหนึ่งเท่านั้น

และการมาอยู่บ้านตาดยังไม่ถึงเดือนเต็ม จิตรู้สึกเข้าสมาธิไม่ค่อยสนิทดีเหมือนที่เคยเป็นมา บางครั้งเข้าสงบได้ แต่บางครั้งเข้าไม่ได้ พอเห็นท่าไม่ดี จะฝืนอยู่ไปก็ต้องขาดทุนจึงรีบออกจากที่นั้นทันทีไม่ยอมอยู่ก่อนนั้นสมาธิไม่ใช่เล่นเหมือนกันนะ แน่นปึ๋งเลยเทียว แน่ใจว่ามรรคผลนิพพานมีแล้วเพราะจิตมันแน่นปึ๋งไม่สะทกสะท้านกับอะไรแม้ขนาดนั้นก็ยังเสื่อมได้ แค่ทำกลดหลังเดียวเท่านั้น..."

"...ถ้าว่าทางก็ไม่เคยเดิน จึงไม่รู้จักวิธีรักษาเข้มงวดกวดขัน แล้วงานที่จะทำให้จิตเสื่อมก็คือมาทำกลดหลังหนึ่งเท่านั้นเอง การภาวนาไม่ค่อยติดค่อยต่อ ทีแรกมันก็แน่นปึ๋งๆ ของมัน ครั้นนานไปหลายวันไปรู้สึกมีลักษณะเปลี่ยนแปลง เข้าได้บ้างไม่ได้บ้างอ้าวแปลกแล้ว นี่ละจิตเราจะเสื่อมนะนี่นะ แล้วขยับเข้าใหญ่ รีบร้อยกลดให้เสร็จเรียบร้อย ดีไม่ดีช่างหัวมัน ออกปฏิบัติเลย ตั้งแต่นั้นเสื่อมลงไปเรื่อยๆ จนหมดเนื้อหมดตัวเลยนะ ไม่มีอะไรเหลือติดตัว นั่นแหละที่มีแต่ไฟล้วนๆ สุมหัวใจ เสียดายก็เสียดาย ทำความพากเพียรเต็มเม็ดเต็มหน่วย บางคืนไม่นอนตลอดรุ่ง

พอจิตค่อยก้าวขึ้นๆ ก็พยายามใหญ่เลย พอไปถึงขั้นที่มันเคยเสื่อมไปอยู่นั้นได้เพียงสามวัน สามวันเท่านั้นแล้วก็เสื่อมมาต่อหน้าต่อตาอย่างรุนแรง หักห้ามต้านทานไม่ได้ ลงถึงขีดแห่งความหมดราค่ำราคา เหลือแต่ตัวเปล่าๆ เอ้า ขยับขึ้นอีก ๑๔-๑๕ วัน ได้ถึงที่นั้นแล้วลงอีก อยู่ได้เพียง

สามวัน เป็นอย่างนี้มาเป็นเวลาปีกว่า มันเริ่มเสื่อมตั้งแต่เดือนพฤศจิกา ส่วน พ.ศ.เท่าไรก็จำไม่ได้ จำได้แต่ว่าเดือนพฤศจิกาจิตเริ่มเสื่อม แล้วไปฟื้นขึ้นได้เดือนเมษาปีหน้านู้น พฤศจิกาแล้วก็ธันวา มกรากุมภา มีนา เมษา เสื่อมถึงปีหนึ่งกับห้าเดือน นี่ละได้รับความทุกข์ความทรมานเอาอย่างมาก...”

“เป็นภาวะที่จิตรู้สึกเข้าสมาธิไม่ค่อยสนิทเหมือนที่เคยเป็นมา บางครั้งเข้าสงบได้ แต่บางครั้งเข้าไม่ได้ ภาวะเสื่อมนี้มันถึงขนาดจะเป็นจะตายจริงๆ เพราะทุกข์มาก เหตุที่ทุกข์มากเพราะได้เคยเห็นคุณค่าของสมาธิที่แน่นปึ๋งมาแล้ว และก็กลับเสื่อมเอาชนิดไม่มีอะไรติดเนื้อติดตัวเลยมีแต่ฟืนแต่ไฟเผาหัวใจตลอดเวลา ทั้งวันทั้งคืน ทั้งยืนทั้งเดิน ทั้งนั่งทั้งนอน จึงเป็นทุกข์เพราะอยากได้สมาธินั้นกลับมา มันเป็นมหันตทุกข์จริงๆ ก็มีคราวที่จิตเสื่อมนั้นแลที่ทุกข์มากที่สุด”

“...เรื่องจิตเสื่อมแหม เราเทียบได้อย่างที่ว่า คนที่เคยมีเงินหมื่นเงินแสนเงินล้าน แล้วไปล่มจมด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง เหตุการณ์ใดก็ตามนะ แล้วก็ยังมีเหลืออยู่เงินในกระเป๋าหรือเงินในคลังในธนาคารจะเป็นหมื่นเป็นแสนก็ตาม จะไม่สนใจกับเงินที่ยังตกค้างอยู่นั้นเลย มันจะไปสนใจกับเงินที่จำนวนมากซึ่งล่มจมไปแล้วนั้น จิตมันอยู่นู้นนะ ผู้นี้ละผู้เดือดร้อนมาก ตาสีตาสาอยู่ตามท้องนาเขาหาเช้ากินเย็น วันหนึ่งเท่าไร เขาไม่ได้เป็นทุกข์นะ ผู้ที่ล่มจมด้วยเงินหมื่นเงินแสน จมลงด้วยเหตุการณ์ใดก็ตาม

แม้จะมีเงินอยู่ในคลังเป็นหมื่นเป็นแสนก็ตาม เงินที่เป็นล้านๆ จมลงไปแล้วจิตจะไปอยู่ที่นั่น เสียดายอยากได้กลับคืนมา แล้วจะหาวิธีการใดถึงจะได้อย่างนั้นคืนมาอีก นี้ร้อนเป็นไฟนะ เงินล่มจมลงไปเป็นล้านๆ จนไม่มีอะไรติดตัว เงินที่เหลือในธนาคารเป็นหมื่นเป็นแสนไม่มีความ

หมายนะ มันไปอยู่โน้นหมด นี่ละเป็นทุกข์เพราะอันนี้ แล้วจะไปสานหวดขาย หวดใบหนึ่งราคากี่บาท กับเงินที่จมไปนั้นมันเข้ากันได้เหรอ มันเห็นชัดๆ อย่างนี้นะ เราจิตเวลามันเป็นทีแรกเหมือนหินนี่นะ อยู่ที่ไหนแน่นหนามั่นคงสบายแสนสบาย แต่เราไม่รู้จักวิธีรักษา เพราะทางไม่เคยเดิน สมบัติไม่เคยมี จึงไม่รู้จักวิธีรักษา มันก็เสื่อมลง เสื่อมไม่ได้เสื่อมมาก พอเข้าสนิทได้บ้างไม่สนิทได้บ้าง มีแปลกๆ อ้าว ผิดปรกติแล้วโดดเลย มันลงหมดเลย มันลงหมดนี่ตอนมันทุกข์มากนะ อยู่ที่ไหนเหมือนไฟไหม้กองแกลบอยู่ในหัวอก ร้อนอยู่งั้น แหม ทุกข์มาก เห็นโทษจริงๆ เห็นโทษของจิตเสื่อม...”

ข่าวอันเป็นมงคล

“...ตอนนี้ละตอนมาจากโคราช พรรษา ๘ มาจากโคราช มาว่าจะตามพ่อแม่ครูจารย์ให้ทันมันไม่ทัน ท่านไปได้ ๒-๓ วันแล้ว เราก็เลยออกไปเที่ยวทางอำเภอกุมภวาปี (จังหวัดอุดรธานี) ทางโน้นเป็นดงเป็นป่าทั้งนั้นนะ ไปที่ไหนสะดวกสบาย บ้านเป็นบ้านเฉพาะๆ ดงรอบหมดเลย.. ตอนที่เรามาพักอยู่วัดมัชฌิมวงศ์ (บ้านเหล่าใหญ่ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี) นั้นเป็นดงทั้งหมด เราไปพักอยู่ทางด้านตะวันออก ไม่ได้อยู่ในเขตวัด ไปอยู่ในป่าอีก ทั้งๆ ที่วัดนี้ก็เป็นป่า มีพระอยู่ในวัด นอกเขตวัดไปนี้ไม่มีพระ เราไปอยู่ในป่าเหมือนกัน...

ต้นไม้นี่ โหย สูงจรดเมฆ ไม้ยางทั้งนั้น แต่ก่อนก็มี แต่ไม่ใหญ่อย่างนี้ มันเป็นดงจริงๆ ศาลามีก็ไม่ได้หลังใหญ่โตอะไรเลย มีศาลาหลังเดียวเล็กๆ กุฏิกระต๊อบๆ อยู่ในป่า ถึงอย่างนั้นเรายังไม่อยู่ ออกไปอยู่โน้นอีก นอก

เขตนั้น อยู่ในป่าไปอีก เขาบอกว่าทางป่าช้า เราอยู่ทางป่าช้านั่นละ ไปพักภาวนาอยู่ที่นั่น

เป็นดงทั้งหมดรอบวัด เป็นดงทั้งหมดเลย ดงสัตว์ ดงเสือ ดงเนื้อเต็มไปหมด จนกระทั่งถึงบ้านไชยวาน วังสามหมอ มันต่อกันไปนี้เป็นดงใหญ่.. พรรษา ๘ ออกจากนี้ไปหนองคายที่อำเภอท่าบ่อ ไปพักวัดอรัญญิกาวาส อำเภอท่าบ่อ อยู่ในป่า เป็นดงจริงๆ ..

(ต่อมา) มาพักอยู่กับท่านอาจารย์กู่ ธัมมทินโน ต้นปี พ.ศ.๒๔๘๕ มันเป็นทุ่งกว้างขวาง แถวนั้นมีแต่ทุ่ง ทุ่งนาล้อมรอบหมด วัดทุ่งสว่างก็เป็นเกาะท่ามกลางทุ่งนา ท่านอาจารย์กู่ท่านอยากให้เราอยู่ด้วย ไม่อยากให้ไปไหน...

ไปพักรอที่วัดทุ่งสว่างเพื่อจะไปหาท่านอาจารย์มั่น ตอนนั้นยังไม่ได้มีกำหนดแต่จะต้องไปแน่ๆ ก็พอดีมีพระองค์หนึ่งชื่อ พระศรีนวล เพิ่งมาจากวัดบ้านโคกนามน แล้วเผอิญเข้าไปพักด้วยกันที่วัดทุ่งสว่าง...เราถามท่านว่า ‘มาจากไหน?’

‘มาจากบ้านนามน จากท่านอาจารย์มั่น’

‘หือ? หือ?’ ขึ้นทันทีเลยนะ เพราะพอได้ยินชื่อว่า ท่านอาจารย์มั่น รู้สึกตื่นเต้นดีใจจึงถามย้ำเข้าไปอีก ท่านจึงว่า

‘มาจากท่านอาจารย์มั่น’

‘เวลานี้ท่านอาจารย์มั่นพักอยู่ไหน?’

‘พักอยู่บ้านนามน’

‘แล้วมีพระเณรพักอยู่กับท่านมากน้อยเพียงไร?’

‘๘-๙ องค์ ท่านไม่รับพระมาก อย่างมากขนาดนั้นเท่านั้นแหละ’

‘ได้ทราบว่าท่านดุเก่งใช่ไหม?’

'โห ไม่ต้องบอก พอไล่ ไล่หนีเลย' พระองค์นั้นว่างั้นเลยนะ..."

พอท่านได้ยินแทนที่จะคิดเป็นผลลบกับหลวงปู่มั่นกลับรู้สึกถึงจิตถึงใจกับความเด็ดของหลวงปู่มั่นและแอบคิดอยู่แต่ผู้เดียวในใจว่า

"อาจารย์องค์นี้ละ จะเป็นอาจารย์ของเรา ต้องให้เราไปเห็นเอง ท่านจะดุแบบไหนแบบไหนๆ ครูบาอาจารย์ชื่อเสียงโด่งดังทั่วประเทศไทยมานานขนาดนี้ จะดุจะด่าขับไล่ไสส่งโดยหาเหตุผลไม่ได้นี้ เป็นไปไม่ได้"

ท่านพักอยู่ที่วัดทุ่งสว่าง ๓ เดือนกว่า จากนั้นพอถึงเดือนพฤษภาคม ๒๔๘๕ ท่านก็ออกเดินทางจากหนองคายไปจังหวัดสกลนครเพื่อมุ่งสู่หลวงปู่มั่นต่อไป

มอบกายถวายชีวิตต่อหลวงปู่มั่น

จากจังหวัดสกลนคร ท่านก็เดินทางต่อไปจนถึงวัดที่หลวงปู่มั่นพักอยู่ในระยะนั้นคือที่บ้านโคก ตำบลตองโขบ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

"...พอทราบแล้ว ๓ วันเท่านั้นนะ เตรียมของเลยไปเลย ไปก็ไปโดนเอาจริงๆ นี่ละมันมีแต่ผลบวกนะ พอไปก็ไปพักอยู่สุทธาวาส ๒ คืน พอฉันจังหันแล้วสายๆ ก็ออกเดินทาง ไปถึงบ้านโคกมืดแล้ว บุกไปอย่างนั้นละกลางคืนมืด ถนนไม่ต้องถามละ ไม่มี ไปตามทางล้อทางเกวียนธรรมดา

พอไปถึง เราไปถามชาวบ้านเขา เขาก็บอกไปถึงบ้านโคกมันมืดแล้ว 'วัดป่าบ้านโคกอยู่ที่ไหน แล้วท่านอาจารย์มั่นท่านอยู่ที่นี่ใช่ไหม'

'อยู่ ท่านเพิ่งย้ายมาจากบ้านนามน

ท่านจะมาพักจำพรรษาที่นี่ในปีนี้'

'ไหน วัดไปทางไหน' เขาก็เลยพาไป

'ไป ผมจะพาไป

เพราะทางเข้าไปวัดของท่านอาจารย์มั่นเป็นทางด่านนะ มันไม่ได้เป็นทางล้อทางเกวียนอะไร ทางเป็นด่านพอคนเดินไปพ้นตัวไปเท่านั้นแหละ' ชาวบ้านเขาบอก...ออกไปนี้พอไปถึงกลางบ้าน เขาบอกให้มานี่ เขาก็ชี้ทาง

'นี่ละทางเส้นนี้ไปวัด ให้จับทางสายนี้นะ นี่แหละต้นทาง ให้เดินตามทางนี้ อย่าปลีกทางนี้ มันเป็นทางแคบๆ เพราะท่านเพิ่งมาอยู่ใหม่ ทางก็แคบๆ บุกไปอย่างนั้นแหละ ให้ตามทางนี้อย่าปล่อยทางนี้แล้วจะเข้าถึงวัดเลย'

พอเขาบอกอย่างนี้แล้วเราก็ไป ไปทั้งมืดๆ ไปพอซ่วมซ่ามๆ เข้าไปในวัด จากนั้นก็ดูนั้นดูนี้มืดๆ จนไปเห็นศาลาหลังหนึ่ง ทำให้สงสัยนะ

'เอ๊ นี่ ถ้าเป็นศาลามันก็ดูว่าเล็กไปสักหน่อย' หมายถึงศาลากรรมฐานนะ...

'ถ้าว่าเป็นกุฏิ ก็จะใหญ่ไป' กำลังดูอยู่อย่างนั้นแล้วก็เดินเซ่อซ่าๆ เข้าไป ท่านอาจารย์มั่นกำลังเดินจงกรมอยู่นี่น่ามันก็ไม่เห็น เอ้อ ท่านเดินจงกรมอยู่ข้างศาลา ท่านกั้นห้องศาลาพักอยู่นั่น พักจำวัดอยู่ที่ห้องศาลาเล็กๆ นั่นนะ

เราก็เดินซุ่มซ่ามๆ มองนั้นมองนี้ไป ก็เราไม่เห็นนี่ มันกลางคืนแล้วท่านก็ยืนอยู่ใกล้ๆ นี้..."

ท่านเดินไปจนพบหลวงปู่มั่นบนทางจงกรม หลวงปู่มั่นจึงถามขึ้นว่า

"ใครมานี่?"

ท่านกราบเรียนว่า "ผมครับ"

ด้วยคำตอบนั้นของท่าน ทำให้หลวงปู่มั่นกล่าวขึ้นอย่างดุๆ พร้อมกับ

ใส่ปัญหาให้ได้คิดในทันทีนั้นว่า “อันผมๆ นี้ ตั้งแต่คนหัวล้านมันก็มีผมไอ้ตรงที่มันไม่ล้าน”

ถึงตรงนี้ท่านว่ารู้สึกเสียวแปล๊บในหัวใจ เพราะเข้าใจทันทีว่าไม่เกิดประโยชน์อันใดด้วยการตอบเช่นนี้เลย

ขณะเดียวกันทั้งๆ ที่กลัวเกรงหลวงปู่มั่นมาก แต่ก็รู้สึกถึงใจอย่างที่สุดกับคำดุชนิดหาที่ค้านไม่ได้เลยและยอมรับทันทีในไหวพริบปฏิภาณของหลวงปู่มั่น แม้จะกลัวเพียงใดก็ตามแต่กลับรู้สึกดีใจอยู่ลึกๆ ว่า

“...นี่แหละอาจารย์ของเรา...”

จากนั้นท่านก็เลยรีบกราบเรียนใหม่ทันทีว่า “ผมชื่อพระมหาบัว”

“เอ้อ ก็ว่าอย่างนั้นซี นี่ ผมๆ” ท่านแหย่เอาด้วยน่ะ

“ตั้งแต่เด็กมันก็มีผม”

จากนั้นหลวงปู่มั่นก็ออกจากทางจงกรมขึ้นไปบนศาลา ภายในศาลาจะกั้นเป็นห้องใช้เป็นที่พักสำหรับหลวงปู่มั่น

เมื่อขึ้นบนศาลาแล้ว หลวงปู่มั่นเตรียมจะจุดตะเกียงหรือโป๊ะเล็กๆ ตะเกียงมีแก้วเล็กๆ ครอบเหมือนดอกบัว พอได้ยินเสียงหลวงปู่มั่นขู่เท่านั้น พระเณรที่เดินจงกรมอยู่ในเวลานั้นก็หลั่งไหลมากัน ก็พอดีมีพระขึ้นไปจุดให้ท่าน เมื่อหลวงปู่มั่นนั่งลงแล้ว ท่านจึงถือโอกาสเข้ากราบเรียนถวายตัวเป็นลูกศิษย์และเรียนให้ท่านทราบถึงที่มาที่ไปพอให้ท่านได้รู้จักในตอนนั้นหลวงปู่มั่นยังคงฟังอยู่นิ่งๆ

ด้วยความมุ่งมั่นอยากจะมาศึกษาอยู่กับท่านเต็มเปี่ยมมานานหลายปีแล้ว ประกอบกับรู้สึกประทับใจในสติปัญญาฉับไวของหลวงปู่มั่นความที่กลัวว่าจะไม่ได้อยู่ด้วย ทำให้ท่านเกิดความวิตกกังวลและครุ่นคิดอยู่ในใจว่า

"ไม่อยากได้ยินเลยคำที่ว่าที่นี่เต็มแล้ว รับไม่ได้แล้ว กลัวว่าหัวอกจะแตก..."

สักครู่หนึ่ง หลวงปู่มั่นก็พูดขึ้นว่า "นี่พอดีนะนี่ เมื่อวานนี้ท่านเนตรไปจากนี้ แล้ววันนี้ท่านมหาก็มา ไม่เช่นนั้นก็ไม่ได้อยู่ กุฏิไม่ว่าง"

คำพูดของหลวงปู่มั่นครั้งนั้นทั้งๆ ที่ก็เมตตารับท่านไว้ แต่อย่างไรก็ตามท่านเองก็ยังอดไม่ได้ที่จะรู้สึกใจหายใจคว่ำเป็นอย่างยิ่ง เพราะกลัวว่าจะไม่มีโอกาสได้อยู่ศึกษาด้วย คำกล่าวของหลวงปู่มั่นครั้งนั้นจึงทำให้ท่านไม่สามารถจะลืมได้แม้จนทุกวันนี้

ธรรมบทแรก
"ปริยัติให้ยกบูชาไว้ก่อน แล้วปฏิบัติจะประสานกลมกลืน"

ถึงแม้ท่านจะเคยปฏิบัติด้านจิตตภาวนามาบ้าง และก็มีโอกาสศึกษาค้นคว้าด้านปริยัติถึง ๗ ปีก็ตาม แต่สิ่งนี้ก็ยังไม่ทำให้ความสงสัยของท่านในเรื่องมรรคผลนิพพานหมดไป ยังคงเก็บความสงสัยอยู่ในใจตลอดมา และก็ดูเหมือนกับหลวงปู่มั่นจะล่วงรู้ถึงวาระจิตของท่าน จึงพูดบทธรรมครั้งแรกจี้เอาตรงๆ ในคืนแรกนี้เลยว่า

"ท่านมาหามรรคผลนิพพาน มรรคผลนิพพานอยู่ที่ไหน? ดินเป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ ฟ้าอากาศเป็นฟ้าอากาศ แร่ธาตุต่างๆ เป็นของเขาเอง เขาไม่ได้เป็นมรรคผล นิพพาน เขาไม่ได้เป็นกิเลส กิเลสจริงๆ

มรรคผลนิพพานจริงๆ อยู่ที่หัวใจ ขอให้ท่านกำหนดจิตจ่อด้วยสติที่หัวใจท่านจะเห็นความเคลื่อนไหวของทั้งธรรมของทั้งกิเลสอยู่ภายในใจ

แล้วขณะเดียวกันท่านจะเห็นมรรคผลนิพพานไปโดยลำดับลำดา”

เทศนาดังกล่าวนี้ ทำให้ท่านมีความมั่นใจในเรื่องมรรคผลนิพพาน และเชื่อมั่นในความรู้ความเห็นของหลวงปู่มั่นที่พูดไขข้อข้องใจได้ตรงจุดแห่งความสงสัย จากนั้นหลวงปู่มั่นมีเมตตาชี้แนะบทธรรมในภาคปฏิบัติให้ด้วยทราบว่าท่านมีความรู้ในภาคปริยัติเต็มภูมิมหาเปรียญและนักธรรมเอก และมีความสนใจใคร่ต่อการประพฤติปฏิบัติ บทธรรมบทนี้แม้จนบัดนี้ยังคงฝังลึกอยู่ภายในใจของท่านตลอดมา

“...ท่านมหาก็นับว่าเรียนมาพอสมควรจนปรากฏนามเป็นมหา ผมจะพูดธรรมให้ฟังเพื่อเป็นข้อคิด แต่อย่าเข้าใจว่าผมประมาทธรรมของพระพุทธเจ้านะ

เวลานี้ธรรมที่ท่านเรียนมาได้มากได้น้อยยังไม่อำนวยประโยชน์ให้ท่านสมภูมิที่เป็นเปรียญ นอกจากจะเป็นอุปสรรคต่อการภาวนาของท่านในเวลานี้เท่านั้น เพราะท่านจะอดเป็นกังวลและนำธรรมที่เรียนมานั้นเข้ามาเทียบเคียงไม่ได้ในขณะที่ทำใจให้สงบ

ดังนั้นเพื่อความสะดวกในเวลาจะทำความสงบให้แก่ใจ ขอให้ท่านที่จะทำใจให้สงบยกบูชาไว้ก่อนในบรรดาธรรมที่ท่านได้เรียนมา ต่อเมื่อถึงกาลที่ธรรมซึ่งท่านเรียนมาจะเข้ามาช่วยสนับสนุนให้ท่านได้รับประโยชน์มากขึ้นแล้ว ธรรมที่เรียนมาทั้งหมดจะวิ่งเข้ามาประสานกันกับทางด้านปฏิบัติและกลมกลืนกันได้อย่างสนิท ทั้งเป็นธรรมแบบพิมพ์ซึ่งเราควรจะพยายามปรับปรุงจิตใจให้เป็นไปตามนั้น

แต่เวลานี้ผมยังไม่อยากจะให้ท่านเป็นอารมณ์กับธรรมที่ท่านเล่าเรียนมา อย่างไรจิตจะสงบลงได้หรือจะใช้ปัญญาคิดค้นในขันธ์ก็ขอให้ท่านทำอยู่ในวงกายนี้ก่อน เพราะธรรมในตำราท่านชี้เข้ามาในขันธ์ทั้งนั้น

แต่หลักฐานของจิตยังไม่มี จึงไม่สามารถนำธรรมที่เรียนมาจากตำราน้อมเข้ามาเป็นประโยชน์แก่ตนได้ และยังจะกลายเป็นสัญญาอารมณ์คาดคะเนไปที่อื่น จนกลายเป็นคนไม่มีหลัก เพราะจิตติดปริยัติในลักษณะไม่ใช่ทางของพระพุทธเจ้า

ขอให้ท่านนำธรรมที่ผมพูดให้ฟังไปคิดดู ถ้าท่านตั้งใจปฏิบัติไม่ท้อถอยวันหนึ่งข้างหน้า ธรรมที่กล่าวนี้จะประทับใจท่านแน่นอน...”

ตั้งสัจอธิษฐานจะไม่หนีจากหลวงปู่มั่น

“...เราก็อยู่กับท่านด้วยความพอใจจนบอกไม่ถูก แต่อยู่ด้วยความโง่เง่าอย่างบอกไม่ถูกอีกเหมือนกัน เฉพาะองค์ท่านรู้สึกมีเมตตาธรรมานุเคราะห์ทุกครั้งที่เข้าไปหา

ท่านชี้แจงแสดงเรื่องอะไร ไม่ว่าดูท่านทางตา ฟังท่านทางหู ไม่เห็นมีสิ่งใดจะคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมหลักวินัยข้อใดเลย ปฏิปทาการดำเนินของท่านก็มีแบบมีฉบับมีตำรับตำรา หาที่ค้านที่ต้องติมิได้ การพูดอะไรตรงไปตรงมา

แม้การแสดงเรื่องมรรคผลนิพพาน ก็แสดงชนิดถอดออกมาจากใจท่านแท้ๆ ที่ท่านรู้ท่านเห็นท่านปฏิบัติมา ทำให้ผู้ฟัง ฟังด้วยความถึงใจ เพราะท่านแสดงเหมือนว่าท้าทายความจริงจังของท่าน และท้าทายความจริงของธรรม...

ทำให้ลงใจถึงกับออกอุทานว่า ‘โอ้โห! นี่หละอาจารย์ของเรา’...”

สิ่งนี้ทำให้ท่านเกิดความมั่นใจและเชื่อแน่ว่ามรรคผลนิพพานมีอยู่จริง ความสงสัยในเรื่องนี้ที่เคยค้างคามาแต่เดิมก็หมดสิ้นไป จากนั้นท่านจึงย้อนกลับมาถามตัวเองว่า

"...แล้วเราจะจริงไหม ?..."

ด้วยนิสัยทำอะไรทำจริง ทำให้ท่านตั้งใจแน่วแน่ว่า

"ต้องจริงซี ถ้าไม่จริงให้ตาย อย่าอยู่ให้หนักศาสนาและหนักแผ่นดินต่อไป"

ตั้งแต่นั้นมาท่านก็เร่งความเพียรต่อสู้กับกิเลสอย่างเต็มเหนี่ยว และตั้งสัจอธิษฐานว่า

"หากว่าท่านอาจารย์มั่นยังมีชีวิตอยู่ตราบใดแล้ว เราจะไม่หนีจากท่านจนกระทั่งวันท่านล่วงไปหรือเราล่วงไป แต่การไปเที่ยวเพื่อประกอบความพากเพียรตามกาลเวลานั้น ขอไปตามธรรมดา แต่ถือท่านเป็นหลักเหมือนกับว่าบ้านเรือนอยู่กับท่าน ไปที่ไหนต้องกลับมาหาท่าน"

หลวงปู่มั่นทำนายฝันปฏิปทาทางดำเนิน

หลังจากที่อยู่กับหลวงปู่มั่นได้ประมาณสัก ๔-๕ คืนเท่านั้น ท่านก็ฝันเรื่องประหลาดอัศจรรย์เรื่องหนึ่ง

"...ความฝันนี้ก็เป็นความฝันเรื่องอัศจรรย์เหมือนกัน ฝันว่าได้สะพายบาตร แบกกลด ครองผ้าด้วยดีไปตามทางอันรกชัฏ สองฟากทางแยกไปไหนไม่ได้ มีแต่ขวากแต่หนามเต็มไปหมด นอกจากจะพยายามไปตามทางที่เป็นเพียงด่านๆ ไปอย่างนั้นแหละ รกรุงรัง หากพอรู้เงื่อนพอเป็นแถวทางไป พอไปถึงที่แห่งหนึ่งก็มีกอไผ่หนาๆ ล้มทับขวางทางไว้ หาทางไปไม่ได้ จะไปทางไหนก็ไปไม่ได้ มองดูสองฟากทางก็ไม่มีทางไป

'เอ นี่เราจะไปยังไงนา'

เสาะที่นั่นเสาะที่นี่ไป ก็เลยเห็นช่อง ช่องที่ทางเดินไปตรงนั้นแหละ

เป็นช่องนิดหน่อยพอที่จะบึกบึนไปให้หลวมตัวกับบาตรลูกหนึ่ง พอไปได้ เมื่อไม่มีทางไปจริงๆ ก็เปลื้องจีวรออก มันชัดขนาดนั้นนะความฝัน เหมือนเราไม่ได้ฝันเปลื้องจีวรออกพับเก็บอย่างที่เราพับเก็บเอามาวางนี้แล เอาบาตรออกจากบ่า เจ้าของก็คืบคลานไป แล้วก็ดึงสายบาตรไปด้วย กลดก็ดึงไปไว้ที่พอเอื้อมถึง พอบึนไปได้ก็ลากบาตรไปด้วย ลากกลดไปด้วย แล้วก็ดึงจีวรไปด้วย

บึนไปอยู่อย่างนั้นแหละ ยากแสนยาก พยายามบึกบึนกันอยู่นั้นเป็นเวลานาน พอดีเจ้าของก็พ้นไปได้ เดี๋ยวก็ค่อยดึงบาตรไป บาตรก็พ้นไปได้ แล้วก็ดึงกลดไป กลดก็พ้นไปได้ พยายามดึงจีวรไป จีวรก็พ้นไปได้ พอพ้นไปได้หมดแล้วก็ครองผ้า มันชัดขนาดนั้นนะความฝัน ครองจีวรแล้วก็สะพายบาตร นึกในใจว่า 'เราไปได้ละทีนี้' ก็ไปตามด่านนั่นแหละ ทางรกมากพอไปประมาณสัก ๑ เส้นเท่านั้น สะพายบาตร แบกกลด ครองจีวรไป

ตามองไปข้างหน้าเป็นที่เวิ้งว้างหมด คือข้างหน้าเป็นมหาสมุทรมองไปฝั่งโน้นไม่มีเห็นแต่ฝั่งที่เจ้าของยืนอยู่เท่านั้น และมองเห็นเกาะหนึ่งอยู่โน้นไกลมาก มองสุดสายตาพอมองเห็นเป็นเกาะดำๆ นี่แหละ นี่เราจะไปเกาะนั้น

พอเดินลงไปฝั่งนั้น เรือไม่ทราบมาจากไหน เราก็ไม่ได้กำหนดว่าเรือยนต์เรือแจวเรือพายอะไร เรือมาเทียบฝั่ง เราก็ขึ้นนั่งเรือ คนขับเรือเขาก็ไม่ได้พูดอะไรกับเรา พอลงไป นั่งเรือแล้วก็เอาบาตรเอาอะไรลงวางบนเรือ เรือก็บึ่งพาไปโน้นเลยนะ โดยไม่ต้องบอกมันอะไรก็ไม่ทราบ บึ่งๆๆ ไปโน้นเลย ไม่รู้สึกว่ามีภัยมีอันตรายมีคลื่นอะไรทั้งนั้นแหละ ไปแบบเงียบๆ ครู่เดียวเท่านั้นก็ถึงเพราะเป็นความฝันนี่

พอไปถึงเกาะนั้นแล้ว เราก็ขนของออกจากเรือแล้วขึ้นบนฝั่ง เรือก็หายไปเลย เราไม่ได้พูดกันสักคำเดียวกับคนขับเรือ เราก็สะพายบาตรขึ้น

ไปบนเกาะนั้น พอปีนเขาขึ้นไปๆ ก็ไปเห็นหลวงปู่มั่นกำลังนั่งอยู่บนเขา บนเตียงเล็กๆ กำลังนั่งตำหมากจ๊อกๆ อยู่ พร้อมกับมองมาดูเราที่กำลังปีนเขาขึ้นไปหาท่าน

'อ้าว! ท่านมหามาได้ยังไงนี่? ทางสายนี้ใครมาได้เมื่อไหร่ ท่านมหามาได้ยังไงกัน?'

'กระผมนั่งเรือมา ขึ้นเรือมา'

'โอ้โฮ ทางนี้มันมายากนา ใครๆ ไม่กล้าเสี่ยงตายมากันหรอก เอ้าถ้าอย่างนั้นตำหมากให้หน่อย'

ท่านก็ยื่นตะบันหมากให้ เราก็ตำจ๊อกๆๆ ได้ ๒-๓ จ๊อกเลยรู้สึกตัวตื่นแหม เสียใจมาก อยากจะฝันต่อไปอีกให้จบเรื่องค่อยตื่นก็ยังดี..."

พอตื่นเช้ามาท่านเลยเอาเรื่องนี้ไปเล่าถวายให้หลวงปู่มั่นฟัง หลวงปู่มั่นก็ได้เมตตาพูดเสริมกำลังใจให้ศิษย์เพิ่มเติมอีก ให้พากเพียรดำเนินปฏิปทาตามความฝันนั้น อดทนประพฤติปฏิบัติจนให้กลายเป็นจริงขึ้นมา หลวงปู่มั่นเมตตาพูดอธิบายความฝันว่า

"เอ้อ! ที่ฝันนี้เป็นมงคลอย่างยิ่งแล้วนะ นี้เป็นแบบเป็นฉบับในปฏิปทาของท่านไม่เคลื่อนคลาดนะ ให้ท่านดำเนินตามปฏิปทาที่ท่านฝันนี้เบื้องต้นจะยากลำบากที่สุดนะ.. ท่านต้องเอาให้ดี ท่านอย่าท้อถอย เบื้องต้นนี้ลำบาก ดูท่านลอดกอไผ่มาทั้งกอ นั่นแหละลำบากมากตรงนั้น เอาให้ดีอย่าถอยหลังเป็นอันขาด พอพ้นจากนั้นไปแล้ว ก็เวิ้งว้างไปได้สบายจนถึงเกาะ.. อันนั้นไม่ยาก ตรงนี้ตรงยากนา.. พอพ้นจากนี้แล้วท่านจะไปด้วยความสะดวกสบายไม่มีอุปสรรคอันใดเลย มีเท่านั้น แหละ เบื้องต้นเอาให้ดีอย่าถอยนะ .. ถ้าถอยตรงนี้ไปไม่ได้นะ

เอ้า! เป็นก็เป็น ตายก็ตาย ฟาดมันให้ได้ตรงนี้น่ะ .. มันจะยากแค่ไหน มันก็ไปได้นี่ อย่าถอยนะ”

ท่านฟังอย่างถึงใจพร้อมกับเก็บความมุ่งมั่นจริงจังอยู่ภายในว่า แม้การปฏิบัติจะยากเพียงใด เราก็จะต้องสู้อย่างไม่มีถอย เป็นก็เป็น ตายก็ตาย

คติเตือนใจจากฝัน “โรงเลี้ยงหมู”

ระยะที่ท่านเข้าอยู่ศึกษาใหม่ๆ ท่านรู้สึกเกรงกลัวหลวงปู่มั่นมาก อาจเป็นเพราะเหตุนี้เอง ทำให้วันหนึ่งในตอนกลางวันหลังจากเอนกายลงพักผ่อนอิริยาบถได้ไม่นานก็เลยเคลิ้มหลับไป ขณะที่เคลิ้มหลับไปนั้น ปรากฏว่าหลวงปู่มั่นมาดุเอาเสียยกใหญ่ว่า

“ท่านมานอนเหมือนหมูอยู่ทำไมที่นี่ เพราะที่นี่มิใช่โรงเลี้ยงหมู ผมจึงไม่เสริมพระที่มาเรียนวิชาหมู เดี๋ยววัดนี้จะกลายเป็นโรงเลี้ยงหมูไป”

เสียงของหลวงปู่มั่นในฝันนั้นเป็นเสียงตะโกนดุด่าขู่เข็ญให้ท่านกลัวเสียด้วย จึงทำให้ท่านสะดุ้งตื่นขึ้นด้วยความตระหนกตกใจ ท่านพยายามโผล่หน้าออกมาที่ประตูเพื่อมองหาหลวงปู่มั่น แต่ก็ไม่พบ ท่านเล่าความรู้สึกของท่านในตอนนั้นว่า

“ทั้งตัวสั่นใจสั่นแทบเป็นบ้าไปในขณะนั้น เพราะปกติก็กลัวท่านแทบตั้งตัวไม่ติดอยู่แล้ว แต่บังคับตนอยู่กับท่าน ด้วยเหตุผลที่เห็นว่าชอบธรรมเท่านั้น แถมท่านยังนำยาปราบหมูมากรอกเข้าอีก นึกว่าสลบไปในเวลานั้น พอโผล่หน้าออกมา มองโน้นมองนี้ไม่เห็นท่านมายืนอยู่ตามที่ปรากฏ จึงค่อยมีลมหายใจขึ้นมาบ้าง”

พอได้โอกาสท่านจึงกราบเรียนเล่าถวาย หลวงปู่มั่นก็เมตตาแก้ให้เป็นอุบายปลอบโยนโดยอธิบายความฝันนั้นให้ฟังว่า

"...เรามาหาครูอาจารย์ใหม่ๆ ประกอบกับมีความระวังตั้งใจมาก เวลาหลับไปทำให้คิดและฝันไปอย่างนั้นเอง ที่ท่านไปดุว่าเราเหมือนหมูนั้นเป็นอุบายของพระธรรม ท่านไปเตือนไม่ให้เรานำลัทธินิสัยของหมูมาใช้ในวงของพระและพระศาสนา

โดยมากคนเราไม่ค่อยคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ของตัวว่ามีคุณค่าเพียงไร เวลาอยากทำอะไรทำตามใจชอบ ไม่คำนึงถึงความผิดถูกชั่วดี จึงเป็นมนุษย์เต็มภูมิได้ยาก...

พระธรรมท่านมาสั่งสอนดังที่ท่านปรากฏนั้นเป็นอุบายที่ชอบธรรมดีแล้ว จงนำไปเป็นคติเตือนใจตัวเอง เวลาเกิดความเกียจคร้านขึ้นมาจะได้นำอุบายนั้นมาใช้เตือนสติกำจัดมันออกไป นิมิตเช่นนี้เป็นของดีหายาก ไม่ค่อยปรากฏแก่ใครง่ายๆ ผมชอบนิมิตทำนองนี้มากเพราะจะพลอยได้สติเตือนตนมิให้ประมาทอยู่เนืองๆ ความเพียรจะได้เร่งรีบ... ถ้าท่านมหานำอุบายที่พระธรรมท่านมาเทศน์ให้ฟังไปปฏิบัติอยู่เสมอๆ ใจท่านจะสงบได้เร็ว...

เรามาอยู่กับครูอาจารย์ อย่ากลัวท่านเกินไป ใจจะเดือดร้อนนั่งนอนไม่เป็นสุข ผิดถูกประการใดท่านจะสั่งสอนเราไปตามจารีตแห่งธรรมการกลัวท่านอย่างไม่มีเหตุผลนั้นไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย จงกลัวบาปกลัวกรรมที่จะนำทุกข์มาเผาลนตนให้มากกว่ากลัวอาจารย์ ผมเองมิได้เตรียมรับหมู่คณะไว้เพื่อดุด่าเฆี่ยนตีโดยไม่มีเหตุผลที่ควร..."

ฝึกฝนการฟังธรรมด้วยภาคปฏิบัติ

“ท่านพระอาจารย์มั่นได้เมตตารับเราไว้แบบท่อนซุงทั้งท่อน ไม่เป็นท่าเป็นทางอะไรเลย อยู่กับท่านแบบทัพพีไม่รู้รสแกง คิดแล้วน่าอับอายขายหน้า ที่พระซุงทั้งท่อนไปอยู่กับท่านผู้ฉลาดปราดเปรื่องเลื่องลือระบือทั่วทั้งจักรวาลเบื้องบนเบื้องล่าง”

หลวงปู่มั่นประชุมธรรมเป็นประจำทั้งในและนอกพรรษา ๖-๗ คืนต่อครั้ง การแสดงธรรมแต่ละครั้งมีตั้งแต่ ๒ ชั่วโมงขึ้นไปถึง ๔ ชั่วโมงในขณะฟังธรรมผู้ฟังนั่งทำจิตตภาวนาไปพร้อมอย่างเพลิดเพลินลืมเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า แม้องค์ท่านเองก็รู้สึกเพลิดเพลินไปด้วยในการแสดงธรรมแก่พระเณรแต่ละครั้ง ท่านแสดงอย่างถึงเหตุถึงผลและถึงใจผู้ฟังซึ่งมุ่งมั่นต่ออรรถธรรมจริงๆ ท่านเล่าว่า

“ขณะที่ฟังท่านแสดง ทำให้จิตประหวัดถึงครั้งพุทธกาลที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงแก่ภิกษุบริษัทโดยเฉพาะ เป็นที่แน่ใจว่าพระองค์ทรงหยิบยกเอาแต่ธรรมมหาสมบัติ คือ มรรคผลนิพพานออกแสดงล้วนๆ ไม่มีธรรมอื่นแอบแฝงอยู่ในขณะนั้นเลย”

แม้ท่านจะได้ศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกมาไม่น้อย อีกทั้งมีความรู้ระดับจบนักธรรมเอกและมหาเปรียญ แต่ในระยะแรกการฟังธรรมภาคปฏิบัติขณะที่อยู่กับหลวงปู่มั่นกลับไม่เข้าใจเท่าใดนัก

“...ฟังท่านเทศน์เรื่องสมาธิเรื่องปัญญาไม่ว่าขั้นไหน ไม่รู้เรื่องเลยเหมือนกับร้องเพลงให้ควายฟังนั่นแล แต่ดีอย่างหนึ่งที่ไม่เคยตำหนิติเตียนท่านว่า ‘ท่านเทศน์ไม่รู้เรื่องรู้ราว’

แต่ย้อนกลับมาตำหนิเจ้าของว่า ‘นี่เห็นไหม ท่านอาจารย์มั่นชื่อเสียงท่านโด่งดังกิตติศัพท์กิตติคุณท่านลือกระฉ่อนไปทั่วโลกมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่เรายังเป็นเด็ก เรามีความพอใจที่จะได้พบได้เห็นได้ฟังโอวาทของท่าน บัดนี้เราได้มาฟังแล้ว ไม่เข้าใจ เราอย่าเข้าใจว่าเราฉลาดเลย นี่เราโง่แค่ไหนรู้หรือยังทีนี้

เราเคยฟังเทศน์ทางด้านปริยัติ ฟังจนกระทั่งเทศน์ของสมเด็จฯ เราเข้าใจไปหมดแต่เวลามาฟังเทศน์ท่านอาจารย์มั่น ซึ่งเป็นองค์ประเสริฐทางภาคปฏิบัติและจิตใจ แต่ไม่เข้าใจ เราเชื่อแล้วว่าท่านเป็นพระประเสริฐที่ปรากฏชื่อเสียงมานานถึงขนาดนั้น เรายังไม่เข้าใจ นี่ เห็นแล้วหรือยัง ความโง่ของเรา’

ครั้นพอฟังเทศน์ท่านไปนานๆ เราก็ปฏิบัติไปทุกวี่ทุกวันทุกเวลา ฟังเทศน์ท่านค่อยเข้าใจจิตค่อยได้รับความสงบเย็นเข้าไป เย็นเข้าไปเป็นลำดับ ทีนี้รู้สึกว่าเริ่มค่อยซึ้งเพราะฟังธรรมเทศนาของท่านก็เข้าใจ

พูดถึงเรื่องสมาธิแล้ว ใสแจ๋วภายในจิตใจ จากนั้นก็เริ่มเข้าใจโดยลำดับๆ ซาบซึ้งโดยลำดับๆ เลยกลายเป็นคนหูสูงไป คนหูสูง คือนอกจากท่านแล้ว ไม่อยากฟังเทศน์ของใครเลย เพราะเทศน์ไม่ถูกจุดที่ต้องการ เทศน์ไม่ถูกจุดของกิเลสที่ซุ่มซ่อนตัว เทศน์ไม่ถูกจุดของสติปัญญาซึ่งเป็นธรรมแก้กิเลส เทศน์ไม่ถูกจุดแห่งมรรคผลนิพพาน...”

หลวงปู่มั่นรู้วาระจิต หูทิพย์ ตาทิพย์

"...เราแอบไปฟังท่านสวดมนต์ เรายังไม่ลืมนะ ท่านก็กั้นห้องอยู่ เราไปใหม่ๆ ไม่รู้ประสีประสาอะไร เราเดินจงกรมอยู่ ได้ยินเสียงท่านสวดมนต์ พึม พึม พึม พึม เงียบๆ เราก็ด้อมไปนะ ท่านสวดบทอะไรนา ไม่ลืมนะ

'โอ๊ย! เราขนลุกนะ กลัวย้อนหลังนะ เวลาทราบไปข้างหน้าไปเรื่อยๆ โอ้ย! กูตาย มันไม่รู้ประสีประสาอะไรเลย เหมือนลิง...' ว่าให้เจ้าของนะ

เราเดินจงกรมอยู่ ท่านอยู่ในห้อง สูงแค่นี้แหละนะ พักนี้เป็นพักต่ำสำหรับพระเณรอยู่ พักที่ท่านอยู่นี้กั้นห้อง ออกจากนี้แล้วก็เป็นพักอีกพักหนึ่ง ได้ยินเสียงท่านสวดมนต์พึม พึม... 'โอ้โห ท่านสวดมนต์เก่งนะ'

สวดมนต์ พึม พึม... เราก็ค่อยแอบเข้าไป แอบเข้าไป พอไปถึงที่... ท่านก็หยุดสวดแล้ว... เงียบไป... เราก็คอยฟังอยู่นะ ท่านก็เงียบเลย ตอนนั้นเรายังไม่รู้ตัวนะ เลยว่าเดี๋ยวถอยออกมาซะก่อน เลยถอยออกไป พอเราถอยออกไปข้างนอกไม่นาน สักเดี๋ยวท่านก็ขึ้น พึม พึม สวดมนต์ขึ้นอีกแล้ว เราจึงแอบเข้ามาอีก คือไอ้วัวไม่รู้จักเสือ หนูไม่รู้จักแมว ว่าอย่างนั้นเถอะน่า โอ้ขบขันดีนะ

ทีนี้พอเข้าไปอีก ท่านก็นิ่งเงียบอีกนะ เราก็เลยยืนอยู่นานคราวนี้แต่ท่านก็ยังเงียบอยู่อย่างนั้น ก็เลยถอยออกมาอีก พอเราถอยออกไปทีไร สักเดี๋ยวท่านก็ขึ้นอีกแล้ว อย่างนั้นนะ ครั้งที่สามถึงรู้ตัวนะ ครั้งที่สามเข้าไปอีก ก็เงียบอีก เลยมา สะดุดใจ 'เอ นี่หรือท่านรู้เราแล้วน้า? ...'

พอครั้งที่สามนี้ มาสะดุดใจแล้วก็รีบออกมาเลย แล้วทีนี้ก็สังเกตดูตอนเช้า ออกมา โอ้โห ตาท่านถลึงจ้อใส่เราเลยนะ 'โอ้ย กูตายแหลกแล้ว กูตายเมื่อคืนนี้แหลกแล้วหละ'

ก็ท่านจ้องดูจริงๆ เนี่ย นั่นแหละแสดงว่าบอกชัดเจนแล้ว นะนั่น ตั้งแต่นั้นมา เรากลัวยิ่งกว่าหนูกลัวแมว...”

ท่านจะได้ยินเสียงหลวงปู่มั่นทำวัตรสวดมนต์เบาๆ ทุกคืนเป็นเวลานานๆ ท่านสวดบทยาวๆ โดยจำได้อย่างแม่นยำ ธัมมจักรกัปปวัตนสูตร มหาสมัยสูตร เป็นต้น จากนั้นนั่งสมาธิต่อไปจนถึงเวลาจำวัด ถ้าวันที่มีประชุมจะได้ยินเสียงตอนหลังเลิกประชุมแล้วทุกคืนเช่นเดียวกับคืนที่ท่านสวดมนต์ตั้งแต่หัวค่ำ วันเช่นนั้นท่านต้องเลื่อนการจำวัดไปพักเอาตอนดึกสงัด

ความรู้สึกในระยะแรกที่อยู่ศึกษากับหลวงปู่มั่นนั้นท่านกล่าวว่า

“รู้สึกเกรงกลัวท่านอาจารย์มั่นมาก เวลาไปพบไปเห็นท่านทีแรก โอ๋ย ตัวสั่นนั่นแหละ ตาท่านเหลือบมาพั้บเท่านั้น มันก็อยากจะหงายไปแล้ว ตาท่านสำคัญมากนะ ตามีอำนาจด้วย เสียงก็มีอำนาจ พูดออกมานี้แหลมคม ไม่ขนาดนั้นกิเลสก็ไม่หมอบจะว่ายังไง”

เคร่งครัดข้อวัตรปฏิบัติพูดคุยเป็นอรรถธรรม

ในปีแรกที่ได้อยู่ศึกษากับหลวงปู่มั่น ท่านก็ได้ยินหลวงปู่มั่นพูดถึงเรื่องธุดงควัตร ๑๓ เพราะหลวงปู่มั่นเคร่งครัดมากตามนิสัย ด้วยเหตุนี้ท่านจึงถือเป็นข้อปฏิบัติเสมอมา ในการสมาทานธุดงค์เมื่อถึงหน้าพรรษาอย่างไม่ลดละ เฉพาะอย่างยิ่งในธุดงค์ข้อที่ว่า ฉันอาหารเฉพาะของที่ได้มาในบาตรจากการบิณฑบาตเท่านั้น สำหรับธุดงค์ข้ออื่นๆ ก็ถือสมาทานอยู่เป็นประจำอยู่แล้ว เช่น การฉันหนเดียวในวันหนึ่งๆ เท่านั้น การถือผ้าบังสุกุล การใช้ผ้าสามผืน (สบง จีวร สังฆาฏิ) การฉันในบาตร การอยู่ป่าเขา เป็นต้น

ธุดงค์ ๑๓ และขันธวัตร ๑๔ เป็นข้อปฏิบัติประจำโดยทั่วไปของพระกรรมฐาน ยิ่งนิสัยที่เคารพรักและจริงจังในข้อวัตรปฏิบัติของท่านด้วยแล้วก็ยิ่งให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น ท่านจึงไม่ยอมให้ข้อวัตรทำความสะอาดเช็ดถู กุฏิ ศาลา บริเวณ ตลอดข้อวัตรใดๆ ขาดตกบกพร่องเลย ท่านพยายามรักษาทั้งความตรงต่อเวลา ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสะอาด ความพร้อมเพรียงกันในการทำข้อวัตรปฏิบัติ ความละเอียดถี่ถ้วน ความคล่องแคล่วไม่เหนื่อยหน่ายท้อแท้อ่อนแอ ทำสิ่งใดให้ทำอย่างมีสติ ใช้ปัญญาพินิจพิจารณาใคร่ครวญให้รอบคอบ ไม่ทำแบบใจร้อนใจเร็ว การหยิบจับวางสิ่งใดจะพยายามมิให้มีเสียงดัง ข้อวัตรต่างๆ เหล่านี้พระเณรท่านจะช่วยกันดูแลรับผิดชอบบริเวณอย่างทั่วถึง ตั้งแต่กุฏิหลวงปู่มั่น กุฏิตนเอง ศาลา ทางเดิน ตลอดแม้ในห้องน้ำห้องส้วม มีการเติมน้ำใส่ตุ่มใส่ถังให้เต็มไม่ให้พร่อง และข้อปฏิบัติต่างๆ เช่นนี้พระเณรท่านจะพยายามทำอย่างตั้งใจ สมกับที่ท่านเป็นสมณะผู้รักความสงบ สะอาด และรักธรรมรักวินัย

การปฏิบัติจิตตภาวนาถือเป็นงานหลักอันสำคัญที่สุด ดังนั้นในแต่ละวันท่านจึงพยายามพูดคุยแต่น้อย หากมีความจำเป็นต้องพูดสนทนากันบ้างก็ให้มีเหตุผลมีอรรถธรรม ไม่พูดคะนอง เพ้อเจ้อ หยาบโลน พูดตามความจำเป็น และเป็นไปเพื่อความเจริญในธรรม การตักเตือนชี้แนะหมู่คณะภิกษุสามเณรให้เป็นไปด้วยความเมตตากรุณาต่อกันเพื่อให้รู้ให้เข้าใจคุณและโทษจริงๆ

"...ควรพูดคุยกันในเรื่องความมักน้อย สันโดษ ความวิเวกสงัด ความไม่คลุกคลีซึ่งกันและกัน พูดในเรื่องความเพียร ศีล สมาธิ ปัญญา ในการต่อสู้กิเลส... พระในครั้งพุทธกาลท่านไม่ได้คุยถึงการบ้านการเมือง การ

ได้การเสีย ความรื่นเริงบันเทิง การซื้อการขายอะไร ท่านมีความระแวดระวังว่า อันใดจะเป็นภัยต่อความเจริญทางจิตใจของท่าน ท่านจะพึงละเว้นหลบหลีกเสมอ ส่วนสิ่งใดเป็นไปเพื่อส่งเสริมให้จิตใจมีความแน่นหนามั่นคงจนสามารถถอดถอนกิเลสออกได้เป็นลำดับลำดานั้น ควรส่งเสริมให้มีมากขึ้น ให้สูงขึ้น...”

หลวงปู่เจี๊ยะอุทาน “เจอแล้วองค์นี้”

หลวงปู่เจี๊ยะบอกว่าหลวงปู่มั่นมักเรียกท่านว่า “เฒ่าขาเป๋” หรือบางครั้งก็เรียกว่า “ผ้าขี้ริ้วห่อทอง” ได้มาพบและร่วมจำพรรษากับหลวงตา ได้เห็นถึงความจริงจังและลักษณะที่เหมือนดั่งคำนิมิตคำทำนายที่ท่านพระอาจารย์มั่น ทำนายไว้ที่ดอยคำ บ้านแม่ปั๋ง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ว่า

ท่านองค์นี้ลักษณะเหมือนท่านเจี๊ยะ แต่มิใช่ท่านเจี๊ยะ จะทำประโยชน์ให้แก่หมู่คณะกว้างขวาง และท่านนิมิตเห็นพระหนุ่ม ๒ รูป นั่งช้าง ๒ เชือก ติดตามท่านซึ่งนั่งสง่างามบนช้างตัวขาวปลอดจ่าโขลงเป็นช้างใหญ่ พระหนุ่มสองรูปนี้จะสำเร็จก่อนและหลังท่านนิพพานไม่นานนัก และจะทำประโยชน์ใหญ่ให้พระศาสนา

เมื่อเราเห็นท่านอาจารย์มหาบัวเข้ามา ก็ตรงตามลักษณะที่ท่านทำนายไว้ก็เบาใจเป็นที่ยิ่ง ถึงได้กับอุทานภายในใจว่า นี่แหละองค์นี้แหละ ต้องเป็นองค์ที่ท่านทำนายไว้อย่างแน่นอน เจอแล้วทีนี้

เมื่อท่านอาจารย์มหาบัวเข้ามารู้สึกว่าท่านเมตตาเป็นพิเศษ ข้อวัตรปฏิบัติอะไร ท่านตั้งใจปฏิบัติรักษาสุด สุดชีวิต ความเพียรท่านก็แรงกล้า

มีสติปัญญาไวเป็นเลิศ สมเป็นผู้มีบุญมาเกิด ประเสริฐด้วยความดีอย่างนี้ อีกไม่นานต้องพบพานธรรมอันเลิศ บุญเขตอันประเสริฐจะบังเกิดในวงพุทธศาสน์ เป็นปราชญ์ทางธรรมค้ำชูพระศาสนาเหมือนอย่างที่ท่านพระอาจารย์มั่นทำนายเอาไว้อย่างแน่นอน

เมื่อหลวงปู่เจี๊ยะท่านได้เล่าเหตุการณ์และความรู้สึกในครั้งนั้นว่า "..ในที่สุดพระอาจารย์มหาบัว ก็มาหาท่านพระอาจารย์มั่นที่เสนาสนะป่าบ้านโคก จังหวัดสกลนคร เราเห็นลักษณะถามความเป็นมาเป็นไป จึงแน่ใจเป็นอย่างยิ่ง

กรรมฐานน้ำตาร่วง

องค์หลวงตากล่าวว่าเมื่อครั้งไปอยู่กับหลวงปู่มั่นนั้น จิตของท่านเคยคิดไปว่า องค์หลวงปู่มั่นจะสามารถทราบวาระจิตของท่านได้หรือไม่หนอ จากนั้นไม่นาน ท่านได้ขึ้นไปกราบพระประธานที่ศาลา เห็นหลวงปู่มั่นกำลังเย็บผ้าอยู่ จึงได้คลานเข้าไปเพื่อจะกราบขอโอกาสช่วยเย็บให้ ขณะนั้นเองหลวงปู่มั่นแสดงอาการแปลกกว่าทุกครั้งที่เคยเป็นมา โดยจ้องมองมาที่ท่านอย่างดุๆ พร้อมกับปัดมือห้าม แล้วพูดขึ้นว่า

"หีย! อย่ามายุ่ง" ในตอนนั้นท่านคิดในใจว่า "โอ้ย ตายกู...ตาย..." และหลังจากเงียบไปพักหนึ่ง ท่านอาจารย์มั่นก็กล่าวต่อว่า

"ธรรมดาการภาวนากรรมฐานก็ต้องดูหัวใจตัวเอง ดูหัวใจตัวเองมันคิดเรื่องอะไรๆ ก็ต้องดูหัวใจตัวเองสิผู้ภาวนา อันนี้จะให้คนอื่นมาดูให้รู้ให้กรรมฐานบ้าอะไร"

จึงเป็นอันรู้เหตุรู้ผลชัดเจนทันทีว่า ที่หลวงปู่มั่นแสดงปฏิกิริยาดังกล่าวขึ้นเช่นนี้ก็เพราะความคิดสงสัยของท่านนั่นเอง คราวนี้ท่านถึงกับหมอบราบในใจอย่างสุดซึ้งว่า

"ยอมแล้วๆ คราวนี้ขออ่อนขอยอมแล้ว"

หลังจากนั้นท่านจึงได้กราบขอโอกาสเข้าช่วยเย็บผ้าอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้องค์ท่านก็ไม่ได้ดุหรือห้ามอะไรอีก เพราะทราบดีว่า ลูกศิษย์ผู้นี้ได้ยอมแล้วอย่างสนิทใจ

กล่าวถึงการบำเพ็ญภาวนาของท่าน โดยปกติธรรมดาท่านใช้เวลาในการนั่งสมาธิครั้งละประมาณ ๓-๔ ชั่วโมง ตอนกลางวันพอฉันจังหันเสร็จล้างบาตร เช็ดบาตรเรียบร้อยแล้ว เอาบาตรไปวางที่ร้านแล้วเข้าทางจงกรมเลย ท่านจะเดินจงกรมไปตลอดจนถึงเวลาประมาณ ๑๑ โมงเป็นอย่างน้อยหรือถึงเที่ยงวันแล้วจึงพัก เมื่อออกจากพักแล้วก็นั่งภาวนาอีกราว ๑ ชั่วโมง แล้วก็ลงเดินจงกรมอีก ท่านทำอย่างนั้นอยู่เป็นกิจวัตรประจำ

แม้ทำความเพียรเป็นประจำอยู่เช่นนี้ตลอดพรรษา แต่ภาวะจิตของท่านกลับมีแต่เจริญกับเสื่อมทางด้านสมาธิ ต่อมาเมื่อเห็นว่าอยู่กับหลวงปู่มั่นพอสมควรท่านจึงอยากทดลองทำความเพียรโดยลำพังอย่างเต็มที่ดูบ้างว่าจะเกิดผลดีเพียงใด ครั้นพอออกพรรษาแล้วจึงได้ทดลองขึ้นไปภาวนาบนหลังเขา เพื่อความสงบสงัดและทำความเพียรได้อย่างเต็มที่ แต่เมื่อออกวิเวกจริงๆ แล้ว ความเพียรกลับไม่ค่อยเป็นผลเลย ต้องล้มลุกคลุกคลานอย่างหนัก จนหลายครั้งทำให้ท่านรู้สึกท้อออกท้อใจ แต่ด้วยใจที่ "สู้ไม่ถอย" ทำให้ท่านสามารถผ่านภาวะเช่นนี้ไปได้ในเวลาต่อมา

“...เข้าไปอยู่ในป่าในเขา ตั้งใจจะไปฟัดกับกิเลสเอาให้เต็มเหนี่ยวละนะคราวนี้ หลีกจากครูบาอาจารย์ออกไปเข้าไปอยู่ในภูเขา ป่ามันสงบสงัดป่าไม่มีเรื่องอะไร แต่หัวใจมันสร้างเรื่องขึ้นมาละซิ วุ่นอยู่กับเจ้าของคนเดียว เป็นบ้าอยู่คนเดียว

‘โอ๊ย อย่างนี้จะอยู่คนเดียวได้ยังไง นี่หนีจากครูบาอาจารย์ไม่ได้ถ้าเป็นอย่างนี้แล้ว’

สู้มันไม่ได้จนน้ำตาร่วง ไม่ได้ลืมนะ .. น้ำตาร่วง โอ้โห สู้มันไม่ได้ ตั้งสติพับล้มผล็อยๆ ตั้งเพื่อล้มไม่ใช่ตั้งเพื่ออยู่ ตั้งต่อหน้าต่อตานี่มันล้มต่อหน้าต่อตาให้เห็น ปัดทีเดียวตก ๕ ทวีปโน่น สมมุติว่าเราต่อยเข้าไปนี้ มันปัดแขนเรานี้ตก ๕ ทวีป อำนาจแห่งความรุนแรงของกิเลส มันแรงขนาดนั้นนะอยู่ในหัวใจนี่ .. ก็เราตั้งหน้าจะไปสู้ แต่มีแต่กิเลสซัดเราๆ มันยังไงกัน ได้เคียดแค้น น้ำตาร่วง ไม่ลืมนะ อันนั้นละเป็นสาเหตุให้เกิดความเคียดแค้นมุมานะที่จะฟัดกับกิเลสให้ได้ เราจึงกล้าพูดซิว่าความเคียดแค้นนี่.. ลงออกถึงกูถึงมึงทีเดียว ซัดกับกิเลสนี่ ฟังซิว่ากูมึง กูมึงในใจไม่ใช่กูมึงออกมาข้างนอก

‘มึงยังไงมึงต้องพังวันหนึ่ง กูจะเอาให้มึงพังแน่ๆ มึงเอากูขนาดนี้เชียวนะ .. ยังไงกูได้ที่แล้วกูจะเอามึงเหมือนกัน ยังไงมึงต้องพัง มึงไม่พังวันหนึ่ง มึงต้องพังวันหนึ่ง มึงไม่พังกูต้องพัง ต้องตายกัน’

มาก็เอากันแหละ ซัดกันไม่ถอย... ต้องตายกัน ต่างคนต่างสู้กันไม่มีถอยกัน

‘เอ้า กิเลสกับเราเป็นคู่ต่อสู้กันนี้จนกระทั่งถึงวันตายไม่ให้เป็น เอาให้ตายด้วยกันกิเลสไม่ตายเราก็ตายเท่านั้น’...”

เหตุการณ์ในตอนนี้ท่านเคยยกเอามาสอนพระว่า ตอนที่กองทัพกิเลสมีกำลังมากกว่านั้น ยังไม่สมควรที่จะอยู่คนเดียว ต้องเข้าหาครูบา

อาจารย์ เพราะการอยู่กับครูบาอาจารย์แม้จะยังไม่ก้าวหน้าอะไรแต่ก็เป็นที่อบอุ่นใจได้

บริกรรมพุทโธแก้ "จิตเสื่อม"

"...จิตมันยังไม่ได้เรื่องได้ราวต้องฝึกฝนอย่างหนัก กิเลสมันถอยใครเมื่อไร พอจากพ่อแม่ครูจารย์มั่นไปได้ ๒-๓ วัน จิตมันดีดมันดิ้นหาเขียงสับยำเพื่อเป็นอาหารกิเลสอย่างเห็นได้ชัด ถึงขนาดได้ตำหนิตนเองว่า

'อ๋อ! เรานี่ มันกาจับภูเขาทอง เวลาอยู่กับครูบาอาจารย์จิตสงบร่มเย็น พอออกจากท่านมาแล้วไม่ได้เรื่องได้ราว ทำความเพียรก็เดินไปเฉยๆ ไม่มีอุบายอะไรที่จะแก้กิเลสได้สักตัวเดียว มีแต่ความฟุ้งซ่านภายในใจ นับวันรุนแรงขึ้นทุกวันๆ ถ้าเป็นอย่างนี้อยู่ห่างท่านไม่ได้หนีจากครูบาอาจารย์ไม่ได้'

เมื่อเป็นแบบนี้ เรารีบกลับคืนไปหาท่านทันที แต่เดชะบุญเวลากลับคืนไปองค์ท่านไม่เคยตำหนิติเตียน ไม่เคยขับไล่ไสส่งเลย

บางคืนไม่ยอมหลับนอนตลอดรุ่งเพราะกลัวจิตจะเสื่อม ถึงอย่างนั้นก็ยังเสื่อมได้เฉพาะอย่างยิ่งเวลาจิตเริ่มก้าวเข้าสู่ความสงบ ความเพียรก็ยิ่งรีบเร่งเพราะกลัวจิตจะเสื่อมดังที่เคยเป็นมา แม้เช่นนั้นก็ยังฝืนเสื่อมไปได้ต่อมาก็เจริญขึ้นอีก แล้วก็เสื่อมลงอีกความเจริญของจิตนั้นอยู่คงที่ได้เพียง ๓ วัน จากนั้นก็เสื่อมลงต่อหน้าต่อตา เจริญขึ้นไปถึงเต็มที่แล้วเสื่อมลงๆ..."

ความทุกข์ทรมานในครั้งนี้ทำให้ท่านระลึกเทียบเคียงเข้ากับประวัติของพระโคธิกะซึ่งเป็นพระสาวกในครั้งพุทธกาลในสมัยที่เคยเรียนปริยัติ

"...ดังที่เคยพูดถึงเรื่องจิตเสื่อมมาเป็นปีกว่านั้น เสื่อมแล้วเจริญๆ หาบหามกองทุกข์แบกกองทุกข์นี้ แหม ไม่มีกองทุกข์ใดที่จะมากยิ่งกว่ากองทุกข์ของจิตที่เจริญแล้วเสื่อมๆ ซึ่งปรากฏกับหัวใจของเรา จนกระทั่งถึงความเข็ดหลาบเลย ถึงขั้นที่ว่าจิตพอได้หลักขึ้นมาเป็นความสงบแล้วต้องเอาตายเข้าว่า

'คราวนี้จิตจะเสื่อมไปไม่ได้ ถ้าจิตเสื่อมคราวนี้เราต้องตาย จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้นั่นซิมันอาจเป็นได้นะ' สำหรับนิสัยเรานี้มันเด็ดขาดจริง ๆ

เราก็เทียบเอาพระโคธิกะนั่นมาเป็นตัวอย่าง ท่านฆ่าตัวเองตายเพราะจิตท่านเสื่อมในครั้งนั้นท่านบอกว่าฌานเสื่อมๆ ก็คือสมาธินั่นแหละเสื่อม ฌาน ก็แปลว่าความเพ่ง ความเล็งอยู่จุดเดียว คือจุดแห่งความสงบนั้นมันเสื่อมไป ทีนี้ไม่มีจุดไหนที่จะจับจะข้องของฌานนั้นโดยถ่ายเดียว โดยไม่มีสิ่งตอบแทนคือสมหวังๆ ว่าเป็นความสงบตามความมุ่งหวังแล้วอย่างนี้ไม่มี นั่นละกองทุกข์เกิดขึ้นเวลานั้น ท่านแสดงไว้มีถึง ๕ ครั้ง ๖ ครั้ง พอครั้งสุดท้ายท่านก็เอามีดโกนมาเฉือนคอเลย

อันนี้ในตำราพูดไว้ไม่ค่อยชัดเจนนักแต่เราก็เข้าใจ เวลามาปฏิบัติแล้วเข้าใจ เวลาอ่านตำราไม่ค่อยเข้าใจ ลักษณะเป็นมัวๆ อยู่ ท่านพูดถึงเรื่องพระโคธิกะ ในภาคปฏิบัติของเรามันก็จับกันได้ทันที..."

เมื่อโอกาสอันควรมาถึง ท่านจึงเข้ากราบเรียนปรึกษาถึงภาวะจิตเสื่อมว่าควรแก้ไขอย่างไร และด้วยกุศโลบายแยบยลของครูบาอาจารย์หลวงปู่มั่นกลับแสดงเป็นเชิงเสียใจไปด้วย พร้อมกับให้กำลังใจศิษย์ว่า

"...น่าเสียดายมันเสื่อมไปที่ไหนกันนา เอาเถอะ ท่านอย่าเสียใจจงพยายามทำความเพียรเข้ามากๆ เดี๋ยวมันจะกลับมาอีกแน่ๆ มันไปเที่ยวเฉยๆ พอเราเร่งความเพียรมันก็กลับมาเอง หนีจากเราไปไม่พ้น

เพราะจิตเป็นเหมือนสุนัขนั่นแล เจ้าของไปไหนมันต้องติดตามเจ้าของไปจนได้ นี่ถ้าเราเร่งความเพียรเข้าให้มาก จิตก็ต้องกลับมาเองไม่ต้องติดตามมันให้เสียเวลา มันหนีไปไหนไม่พ้นเราแน่ๆ ...

จงปล่อยความคิดถึงมันเสียแล้วให้คิดถึงพุทโธ ติดๆ กันอย่าลดละพอบริกรรมพุทโธ ถี่ยิบติดๆ กันเข้า มันวิ่งกลับมาเอง คราวนี้แม้มันกลับมาก็อย่าปล่อยพุทโธ มันไม่มีอาหารกิน เดี๋ยวมันก็วิ่งกลับมาหาเรา

จงนึกพุทโธ เพื่อเป็นอาหารของมันไว้มากๆ เมื่อมันกินอิ่มแล้วต้องพักผ่อน เราสบายขณะที่มันพักสงบตัวไม่วิ่งวุ่นขุ่นเคืองเที่ยวหาไฟมาเผาเรา ทำจนไล่มันไม่ยอมหนีไปจากเรา นั่นแลพอดีกับใจตัว หิวโหยอาหารไม่มีวันอิ่มพอ ถ้าอาหาร พอกับมันแล้ว แม้ไล่หนีไปไหนมันก็ไม่ยอมไป ทำอย่างนั้นแลจิตเราจะไม่ยอมเสื่อมต่อไป...”

คำสอนดังกล่าวของหลวงปู่มั่น ทำให้ท่านตั้งคำมั่นสัญญาขึ้นว่า

“...อย่างไรจะต้องนำคำบริกรรมพุทโธ มากำกับจิตทุกเวลา ไม่ว่าเข้าสมาธิออกสมาธิ ไม่ว่าจะที่ไหน อยู่ที่ใด แม้ที่สุดปัดกวาดลานวัด หรือทำกิจวัตรต่างๆ จะไม่ยอมให้สติพลั้งเผลอจากคำบริกรรมนั้นเลย...”

มารกระซิบ

การภาวนาอยู่โดยลำพังคนเดียววันๆ หนึ่งท่านไม่พูดคุยกับใครเลยถ้าไม่ออกฉันข้าววันใดก็ไม่พบเห็นใครทั้งสิ้น จึงไม่มีสิ่งใดมารบกวนยุ่งเกี่ยวในการประกอบความเพียรของท่านตลอดเว้นแต่เวลาหลับ แม้อย่างนั้นบางวันพยายามต่อสู้อย่างหนักจิตก็ยังลงไม่ได้เลย บางทีกิเลสก็กล่อมเอาบ้างเหมือนกันว่า

"...โธ่!! มาอยู่อย่างนี้เหมือนคนสิ้นท่า ไม่มีคุณค่ามีราคาอะไรเลย โลกสงสารเขาก็อยู่ได้สะดวกสบาย สนุกสนาน ไม่ต้องมารับความทุกข์ทรมานเหมือนเราซึ่งเปรียบเหมือนคนสิ้นท่านี่ ทำไมจึงต้องมาทรมานอยู่ในป่าในรกกับสัตว์กับเสืออย่างนี้ ไม่มีคุณค่าราคาอะไร..."

"...วันหนึ่งเรายังไม่ลืม เราไม่ได้ดูนาฬิกา ก็นั่งภาวนาจะไปดูนาฬิกาอะไร มันคงประมาณหกทุ่มหรือตีหนึ่ง มันดึกจริงๆ นะวันนั้น จิตมันยังลงไม่ได้... ก็พอดีเขามีลำกันทางภาคอีสานเขาเรียกลำ ลำยาวข้ามทุ่งนาไปจากบ้านนามน

เขามาเที่ยวสาวทางบ้านนามน เขาอยู่บ้านโพนทอง ด้านตะวันออกวัดบ้านนามนนู้นน่ะ เขาลำยาวไปตามทุ่งนา ฟังอาการเขาร้องเพลงเขาลำยาวเพลงภาคนี้ จิตมันยังวิตกขึ้นมาได้ในขณะนั้น

'โอ้ เขายังมีความสนุกสนานรื่นเริงเดินขับลำทำเพลงตัดทุ่งนาไปอย่างเพลิดเพลินไม่มีความทุกข์กายทรมานใจเหมือนเรา ไอ้เรานี้กำลังตกนรกทั้งเป็น... ไม่มีใครที่จะทุกข์ยิ่งกว่าเราคนในโลกนี้ กำลังตกนรกทั้งเป็นอยู่เวลานี้'..."

ความคิดปรุงดังกล่าวมีขึ้นขณะได้ยินเสียงลำเพลงอยู่นั้น แต่แล้วท่านก็หวนระลึกเป็นธรรมขึ้นมาแก้ในทันทีว่า

"...อันรื่นเริงบันเทิงแบบนี้เราเคยเป็นมาแล้ว ทุกข์แบบนี้เราเคยเป็นมาแล้ว เราเคยตกนรกทั้งเป็นกับกิเลส ตกนรกทั้งตายกับกิเลสมากี่กัปกี่กัลป์แล้ว นี่เราจะตะเกียกตะกายตนให้พ้นจากนรกของกิเลส เราจะถอนตัวของเราด้วยความพากเพียรเพื่อความพ้นทุกข์ ทำไมจึงเห็นว่าเป็นความทุกข์ความลำบาก เราประกอบความเพียรหาอะไร? หานรกอเวจีที่ไหนเวลานี้ ยังจะอยากตกนรกกับเขาอยู่เหรอ ..."

ท่านว่ามันคิดขึ้นปุ๊บแก้กันทันทีเลย จากนั้นไม่นานจิตก็สงบลงได้

จิตตั้งหลักได้

"...คราวนี้เราจะตั้งใหม่ คราวนี้เอาคำบริกรรมเป็นหลัก ไม่ได้กำหนดเอาเฉพาะความรู้เหมือนแต่ก่อน ซึ่งเจริญขึ้นแล้วเสื่อมลงๆ เหมือนว่าตั้งต้นใหม่ ตั้งแต่บัดนี้ต่อไปเราจะภาวนาด้วยบทคำบริกรรมคือพุทโธ เราชอบพุทโธ นิสัยผมกลมกลืนกับพุทโธมาดั้งเดิม ก็ตั้งกำหนดกฎเกณฑ์ให้ใหม่ ทีนี้จะบริกรรมด้วยพุทโธ แต่สำหรับนิสัยเรานี้รู้สึกว่าเป็นคนจริงจังมากตลอดมา พอว่าตั้งกับคำว่าพุทโธก็เหมือนทำสัตยาบันสัญญากันเลย จะเคลื่อนเป็นอื่นไปไม่ได้ กับคำว่าพุทโธจะต้องตั้งกันตลอดเวลา ไม่ว่าอิริยาบถใดจะไม่ยอมให้เผลอจากคำว่าพุทโธนี้เลย ตั้งตลอด ตั้งแต่ตื่นนอนตั้งไม่ให้เผลอ ควบคุมกันตลอดเวลา ทุกข์ก็ให้อยู่กับพุทโธ สุขก็ให้อยู่กับพุทโธ

'เอ้า! มันจะเสื่อมไปถึงไหนก็ให้มันเสื่อม มันจะเจริญก็ตาม เพราะความเสื่อมความเจริญนี้เรามันเคยมาพอแล้ว จนอิดหนาระอาใจต่อความเสื่อมความเจริญ คราวนี้มันจะเสื่อมให้เสื่อมไป เจริญก็เจริญไป จะไม่ถือมาเป็นอารมณ์ยิ่งไปกว่าการบริกรรมด้วยความมีสติ ไม่ปล่อยวางนี้เท่านั้น'

จึงได้ปักลงตรงนั้น แล้วปักจริงๆ นะ เอาอยู่กับนั้นเลย จะเจริญก็ตามเสื่อมก็ตามไม่เอามาเป็นอารมณ์ เพราะเราเคยเป็นอารมณ์แล้วก็สร้างความทุกข์ร้อนให้เรามามากขนาดไหน ปล่อยเลย เมื่อภาวนาเข้าไปๆ พุทโธเข้าไป พุทโธเข้าไป บังคับจิตตลอดเวลา สุดท้ายจิตที่เคยเสื่อมเคยเจริญ มันก็ไม่เสื่อม ค่อยเจริญขึ้นๆ ค่อยสงบเย็นใจเข้าไปๆ ปักเข้าไปเรื่อยๆ ไม่ถอย จนกระทั่งจิตสงบ

ถึงบางครั้งนี้บริกรรมไม่ได้นะ คือจิตมันละเอียด สงบเข้าไปจนถึงขั้นละเอียด นึกคำบริกรรมไม่ออกเลย คือหมดจริงๆ ปรุงขึ้นมาไม่มีเลย ไม่มีเลย เหลือตั้งแต่ความรู้ที่ละเอียดสุดอยู่ในนั้นในจิตขั้นนี้ จนเกิดความงง 'เอ๊ นี่จิตของเราบริกรรมมาตลอด คราวนี้คำบริกรรมก็ไม่มี บริกรรมยังไงก็ไม่ปรากฏ ทำยังไงก็ไม่ปรากฏ เหลือแต่ความรู้ที่ละเอียดแล้วจะทำยังไง?' งง กลัวมันจะเสื่อมอีกจึงได้งง

ก็เลยได้สติ 'เอ้า! ถ้าหากว่าคำบริกรรมมันหายไป เอ้า! ให้หายไปแต่กับความรู้อันนี้จะไม่หาย สติจะจับเข้าอยู่กับความรู้อันนี้ จนกว่าบริกรรมได้เมื่อไรจะบริกรรมทันที' จิตก็ปักอยู่กับความรู้

พอได้จังหวะความรู้ที่ปรุงไม่ได้นี้ มีแต่ความละเอียด รู้อย่างละเอียดๆ มันก็ค่อยคลี่คลายตัวออกมา เรียกว่ามันถอยออกมา คำบริกรรมบริกรรมได้ เอาคำบริกรรมติดเข้าไปอีกเลยตลอด อย่างนี้เป็นพักๆๆ พอถึงขั้นมันละเอียดจริงๆ หมดคำบริกรรมหายเลยจับอันนั้นไว้ตามเดิมๆ ต่อไปมันก็ค่อยละเอียดขึ้นๆ จนถึงขั้นที่มันเคยเจริญแล้วเสื่อมๆ ไปถึงนั้นแล้ว

'เอ้า! เสื่อมไป อยากเสื่อมก็เสื่อมไป เราไม่เป็นกังวลกับความเสื่อมความเจริญเพราะเคยเป็นมาแล้วไม่ได้ผลอะไรเลย แต่เราจะไม่ปล่อยคำบริกรรมนี้ตลอดไป'

เอากันตลอด มันก็ขึ้นไปเรื่อยๆๆ พอถึงขั้นมันจะเสื่อม มันก็ไม่เสื่อม

ทีนี้ก็ก้าวขึ้นเรื่อยๆ อ๋อทีนี้ถูกแล้ว จับได้แล้วนะจากนั้นก็ย้ำคำบริกรรมเข้าไป จนกระทั่งจิตมีความแน่นหนามั่นคงปึ๋งๆ เอาละทีนี้ เราจะจับเอาจุดแห่งความแน่นหนามั่นคงซึ่งเป็นจุดผู้รู้อย่างเด่นชัดนี้ด้วย สติอีกเอาสติจับตรงนั้นไม่ปล่อยอีก เช่นเดียวกับคำบริกรรมพุทโธไม่ปล่อยวางเช่นเดียวกัน จิตก็ละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป จนกระทั่งปล่อยเองนะ

คำบริกรรม เมื่อถึงขั้นที่จะปล่อยแล้วมันปล่อยเอง มีแต่ความรู้เด่นอยู่กับความรู้นั้นด้วยสติๆ ตลอดไปเลย ...

นี่ทำจริงจังไม่ได้ทำเล่น ไม่ว่าอะไรก็ตาม บิณฑบาตในหมู่บ้านไม่ยอมให้เผลอเลยเดินจงกรมไปตลอด เขาใส่บาตรไม่ทราบเขาใส่อะไรไม่ได้สนใจ มีตั้งแต่คำบริกรรมพุทโธๆตลอด ทั้งไปทั้งกลับ ทั้งขบทั้งฉันกระดิกพลิกแพลงไปไหนคำบริกรรมจะไม่ปล่อยเลย นี่เรียกว่าบริกรรมโดยแท้จนกระทั่งจิตมันตั้งได้แล้วก็เข้าอยู่ในสมาธิ มันถึงแน่นหนามั่นคงพอถึงขั้นแน่นหนามั่นคงจริงๆ...”

ตั้งแต่นั้นมาท่านก็ตั้งคำบริกรรมมาเป็นลำดับ ไปไหนมาไหนอยู่ที่ใดเป็นกับตายจะไม่ยอมให้เผลอจากพุทโธ แม้จิตจะเสื่อมไปไหนก็ให้รู้กันที่นี่เท่านั้นไม่ยอมรับรู้ไปทางอื่น จิตก็เลยตั้งหลักลงได้เพราะคำบริกรรมคือพุทโธ

หักโหมความเพียรเต็มเหนี่ยว

ท่านเริ่มหักโหมความเพียรมาตั้งแต่เดือนเมษายนและพฤษภาคมก่อนเข้าพรรษาปีนี้ หลังจากหลวงปู่มั่นเสร็จ งานเผาศพหลวงปู่เสาร์แล้ว (๑๕-๑๖ เมษายน ๒๔๘๖) ท่านก็ไปรับหลวงปู่มั่นมาด้วยกัน และเดินทางจากพระธาตุพนมเข้ามาจำพรรษาที่บ้านนามน จังหวัดสกลนครนับเป็นพรรษาที่ ๒ ของการไปศึกษาอยู่กับหลวงปู่มั่น และเป็นพรรษาที่ ๑๐ ของการบวช

ในพรรษานี้ท่านเร่งความเพียรอย่างเต็มเหนี่ยวยิ่งกว่าธรรมดา หักโหมทั้งร่างกายและจิตใจ กลางวันไม่นอน เว้นแต่วันที่นั่งสมาธิตลอด

รุ่งวันนั้นจึงจะยอมให้พักกลางวันได้ถ้าวันไหนทำความเพียรธรรมดาๆ กลางวันท่านจะไม่ยอมพักเลย

"...กลางวันไม่นอน เดินจงกรม หมากพลูไม่แตะเลยในสามเดือนทิ้งเลย... แต่ก่อนไปที่ไหนมันมีหมากพลูเต็มไปหมดนี่ เขาเอามาถวายก็ฉันไปอย่างนั้นเอง เลยฉันมาเรื่อยๆ...

การนั่งสมาธิตลอดรุ่งนี้มันของเล่นเมื่อไร ใครเก่งลองดูสิ จะได้รู้ว่านั่งแต่หัวค่ำจนกระทั่งตลอดรุ่งเป็นเวลา ๑๓-๑๔ ชั่วโมงเป็นอย่างไรบ้าง บางวันนั่งจนกระทั่งถึงเวลาบิณฑบาตเพราะอยู่กับหมู่กับเพื่อน ถ้าอยู่คนเดียวยังไม่ออกอีกนะ จะกี่ชั่วโมงไม่รู้นะ แต่นี่ (มีข้อวัตร) เกี่ยวกับครูกับอาจารย์..."

"สมาธิเริ่มแน่นไม่เสื่อมอีกมาแต่เดือนเมษายน แต่นี้ไม่เกี่ยวกับสมาธิ แต่เป็นปัญญาในเวลาจนตรอก มันเป็นปัญญาสายฟ้าแลบ สติปัญญากับกิเลสราวกับมัดคอติดกัน ไม่ใช้ปัญญาได้ยังไง เวลามันจะตายมันจนตรอกจนมุมก็ต้องใช้ปัญญาสิ เวลารู้ขึ้นมามันก็รู้ด้วยปัญญา"

การพิจารณาทุกขเวทนา

"...ตอนที่เห็นความอัศจรรย์ ก็เห็นตอนนั่งภาวนาตลอดรุ่ง ตั้งแต่เริ่มคืนแรกเลยพิจารณาทุกขเวทนา แหม มันทุกข์แสนสาหัสนะ ทีแรกก็ไม่นึกว่าจะนั่งสมาธิภาวนาตลอดรุ่ง... ตอนจะนั่งภาวนาได้ตลอดรุ่งนั้นก็จากนี่แหละ ทีนี้เริ่มนั่งกำหนด กำหนดลงไปๆ ทีแรกใจก็ลง เพราะมันเคยลง มันลงได้ง่าย เรียกว่ามีหลักมีฐานอันดี กำหนดภาวนาลงไป เมื่อเวทนาอันใหญ่หลวงยังไม่เกิด ภาวนามันก็สงบดี พอถอยขึ้นมาก็เป็นเวลา

หลายชั่วโมง เวทนาใหญ่ก็เกิดขึ้น และเกิดขึ้นจนจะทนไม่ไหว ใจที่เคยสงบนั้นก็ล้มไปหมดฐานดีๆ นั้นล้มไปหมด เหลือแต่ความทุกข์เต็มในส่วนร่างกาย แต่จิตใจไม่ร้อน ชอบกล

ร่างกายทุกข์มากสั่นไปหมดทั้งตัว นี่แหละตอนที่ได้เข้าตะลุมบอนกันในเบื้องต้นแห่งเหตุที่จะได้อุบายสำคัญขึ้นมา ตอนทุกขเวทนากล้าสาหัสเกิดขึ้นโดยไม่คาดไม่ฝัน คืนวันนั้นก็ยังไม่ได้ตั้งใจว่าจะนั่งจนตลอดรุ่งนะ เราไม่ได้ตั้งสัจอธิษฐานอะไรเลย นั่งภาวนาธรรมดาๆ แต่เวลาทุกขเวทนาเกิดขึ้นมามาก... พิจารณายังไงก็ไม่ได้เรื่อง

'เอ๊ะ! มันยังไงกันนี่ว่ะ เอ้า! วันนี้ตายก็ตาย เราจะต้องสู้ให้เห็นเหตุเห็นผลกับเวทนานี้เสียวันนี้' เลยตั้งสัจอธิษฐานในขณะนั้น เริ่มนั่งตั้งแต่บัดนี้ไปจนถึงสว่างถึงจะลุก

'เอ้า! เป็นก็เป็น ตายก็ตาย ถ้าไม่ถึงเวลาลุกจะไม่ลุกจริงๆ เอ้า! สู้กันจนถึงสว่างเป็นวันใหม่ วันนี้จะพิจารณาทุกขเวทนาให้เห็นแจ้งเห็นชัดกันสักที ถ้าไม่เห็น แม้จะตายก็ให้มันตายไป ให้รู้กัน ขุดกันลงไป ค้นกันลงไป'

นี่แหละตอนปัญญาเริ่มทำงานอย่างเอาจริงเอาจัง ...เวลานั่งก็ไม่ให้มีข้อแม้ใดๆ เช่นปวดหนักปวดเบา อยากถ่ายถ่ายไป ถ่ายไปแล้วเราจะล้างไม่ได้เหรอ ล้างไม่ได้อย่าอยู่ ให้หนักศาสนา ตายเสียดีกว่า เพราะฉะนั้นจึงไม่มีข้อแม้... แต่มันก็ไม่เคยปวดถ่ายนะ เรื่องปวดเบานี่ไม่มีหละ เพราะจีวรมันเปียกหมด เปียกเหมือนเราซักผ้าจริงๆ นะ ไม่ใช่ธรรมดา... เปียกหมดตัวเลยเพราะมันจะตาย

มันไม่ใช่เหงื่อละ ภาษาภาคอีสานเขาเรียก ยางตาย อันนี้มันจะไปปวดเบาที่ตรงไหนเหงื่อมันออกหมด ส่วนการถ่ายหนักนั้นมันอาจเป็นได้ แต่ที่ผ่านมานี้มันก็ไม่เห็นเป็นอะไรนี่ หากเป็นขึ้นมาจริงๆ ก็เอาจริงๆ นี่

ขนาดนั้น... เราไม่ทราบ ไม่คาดไม่ฝันว่าปัญญาจะมีความแหลมคม เวลามันจนตรอกจนมุม ไม่มีทางออกจริงๆ ปัญญาก็หมุนติ้วเลย ปัญญาออกขุดค้น สู้กันแบบไม่ยอมถอยทัพกลับแพ้เลย เวลาจนตรอกปัญญาเกิด จึงทำให้เข้าใจว่า คนเราไม่ใช่จะโง่อยู่เรื่อยไป เวลาจนตรอกย่อมหาวิธีช่วยตัวเองจนได้ นี่ก็เหมือนกันพอจนตรอกเพราะทุกขเวทนากล้าครอบงำ สติปัญญาค้นเข้าไปถึงทุกขเวทนา เมื่อเวทนาเกิดขึ้นมากๆ เช่นนี้ มันเป็นไปหมดทั้งร่างกาย ทีแรกมันก็ออกร้อนตามหลังมือหลังเท้าซึ่งไม่ใช่เวทนาใหญ่โตอะไรเลย

เวลามันใหญ่โตจริงๆ เกิดขึ้นมา ร่างกายเป็นไฟไปหมด กระดูกทุกท่อนทุกชิ้นที่ติดต่อกัน เป็นฟืนเสริมไฟในร่างกายทุกส่วนเหมือนมันจะแตกไปเดี๋ยวนั้น กระดูกต้นคอมันก็จะขาด กระดูกทุกท่อนทุกชิ้นที่ติดต่อกันมันก็จะขาด หัวจะขาดตกลงพื้นในขณะนั้น เวลาเป็นทุกข์ อะไรๆ ก็พอๆ กัน และทั่วไปหมดทั้งร่างกายนี้ไม่ทราบจะไปยับยั้งพอหายใจได้ที่ตรงไหน ที่ไหนก็มีแต่กองไฟ คือความทุกข์มากๆ ทั้งสิ้น เมื่อหาที่ปลงใจไม่ได้ สติปัญญาก็ขุดค้นลงไปที่ทุกขเวทนานั้น โดยหมายเอาจุดที่มันทุกข์มากกว่าเพื่อน อันไหนที่มันเป็นทุกข์มากกว่าเพื่อน สติปัญญาพิจารณาขุดค้นลงที่ตรงนั้น โดยแยกทุกขเวทนาออกให้เห็นชัดเจนว่า เวทนานี้เกิดมาจากไหน ใครเป็นทุกข์ ถามสกลกายส่วนต่างๆอาการต่างๆ ต่างอันต่างเป็นอยู่ตามธรรมชาติ หนังก็เป็นหนัง เนื้อก็เป็นเนื้อ เอ็นก็เป็นเอ็น ฯลฯ มีมาแต่วันเกิด ไม่ปรากฏว่ามันเป็นทุกข์มาตั้งแต่วันเกิดติดต่อกันมาเหมือนเนื้อหนังที่มีอยู่ตั้งแต่วันเกิดนี้ ส่วนทุกข์เกิดขึ้นและดับไปเป็นระยะๆ ไม่คงอยู่เหมือนอวัยวะเหล่านั้นนี่

กำหนดลงไป อวัยวะส่วนไหนซึ่งเป็นรูป อันนั้นก็จริงของมันอยู่

อย่างนั้น ทุกขเวทนาขณะนี้มันเกิดอยู่ตรงไหน ถ้าว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นเวทนาทั้งหมด ทำไมมันจึงมีจุดเดียวที่มันหนักมาก แน่ะ แยกมันออกไป สติปัญญาตอนนั้นหนีไปไหนไม่ได้แล้ว ต้องวิ่งอยู่ตามบริเวณที่เจ็บปวด และหมุนติ้วรอบตัว แยกเวทนากับกาย ดูกายแล้วดูเวทนา ดูจิต มีสามอย่างนี้เป็นหลักใหญ่

จิตก็เห็นสบายดีนี่ ถึงทุกขเวทนาจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงไร จิตก็ไม่เห็นทุรนทุรายเกิดความเดือดร้อนระส่ำระสายอะไรนี่ แต่ความทุกข์ในร่างกายนั้นชัดว่าทุกข์มาก มันก็เป็นธรรมดาของทุกข์ และกิเลสที่มีอยู่มันต้องเข้าประสานกัน ไม่เช่นนั้นจิตจะไม่เกิดความเดือดร้อน หรือกระทบกระเทือนไปตามทุกขเวทนาทางกายที่สาหัสในขณะนั้นปัญญาขุดค้นลงไป จนกระทั่งกายก็ชัด เวทนาก็ชัด จิตก็ชัด ตามความจริงของแต่ละอย่างละอย่าง

จิตเป็นผู้ไปหมาย ไปสำคัญเวทนาว่าเป็นนั้นเป็นนี้ก็รู้ชัด พอมันชัดเข้าจริงๆ เช่นนั้นแล้ว เวทนาก็หายวูบไปเลย ในขณะนั้น กายก็สักแต่ว่ากายจริงของมันอยู่อย่างนั้นเวทนาก็สักแต่เวทนา และหายวูบเข้าไปในจิต ไม่ได้ไปที่อื่นนะ พอเวทนาหายวูบเข้าไปในจิต จิตก็รู้ว่าทุกขเวทนาดับหมด ทุกขเวทนาดับหมดราวกับปลิดทิ้ง นอกจากนั้นกายก็หายหมดในความรู้สึก ขณะนั้นกายไม่มีในความรู้สึกเลย เหลือแต่ความรู้ล้วนๆ เพราะยังเหลืออยู่อันเดียว คือความรู้และเพียงสักแต่ว่ารู้เท่านั้น จิตละเอียดมาก แทบจะพูดอะไรไม่ได้เลย สักแต่ว่ารู้ เพราะละเอียดอ่อนที่สุดอยู่ภายใน ร่างกายหายหมด เวทนาหายหมด เวทนาทางกายไม่มีเหลือเลย ร่างกายที่กำลังนั่งภาวนาอยู่นั้นก็หายไปหมดในความรู้สึก เหลือแต่ความสักแต่ว่ารู้ จะคิดจะปรุงเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ไม่มี ขณะนั้น

จิตไม่คิดปรุงเลย ถ้าไม่ปรุงก็เรียกว่า ไม่ขยับเขยื้อนอะไรทั้งนั้น จิตมันแน่ว คือแน่วอยู่โดยลำพังตนเอง เป็นจิตล้วนๆ ตามขั้นของจิตที่รวมสงบ นี่ไม่ได้หมายถึงอวิชชาไม่มีนะ

อวิชชามันแทรกอยู่ในนั้นแหละ เพราะจิตยังไม่ถอนออกจากอวิชชา มันก็มีจิตกับอวิชชาที่สงบตัวอยู่ด้วยกัน เพราะอวิชชาไม่ออกทำงาน ขณะที่ถูกตีต้อนด้วยปัญญาอวิชชาก็หดตัว สงบลงไปแทรกอยู่กับใจ เหมือนตะกอนนอนก้นโอ่งฉะนั้น ขณะนั้นเกิดความอัศจรรย์ขึ้นมา ทุกขเวทนาไม่เหลือ กายหายหมด สิ่งที่ไม่หายมีอันเดียว คือความรู้อันละเอียดที่พูดไม่ถูก คือสักแต่ว่าปรากฏเท่านั้น พูดนอกออกไปจากนั้นไม่ได้ สิ่งที่สักแต่ว่าปรากฏนั้นแล คือความอัศจรรย์ยิ่งในขณะนั้น ไม่ขยับเขยื้อนภายในจิตใจ ไม่กระเพื่อมไม่อะไรทั้งหมด สงบแน่วอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งพอแก่กาลแล้วก็ขยับ คือใจเริ่มถอยออกมา และกระเพื่อมแย็บแล้วหายเงียบไป การกระเพื่อมมันเป็นเองของมันนะ เราไปหมายไม่ได้ ถ้าไปหมายก็จะถอน คือจิตพอดิบพอดีของมันเอง กระเพื่อมแย็บอย่างนี้มันก็รู้ พอกระเพื่อมแย็บมันก็ดับไปพร้อม สักประเดี๋ยวกระเพื่อมแย็บอีก หายไปพร้อม แล้วค่อยถี่เข้า ถี่เข้า

นี่ละจิตเวลามันลงถึงฐานเต็มที่แล้ว ขณะที่จะถอนก็ไม่ถอนทีเดียว เรารู้ได้ชัดขณะนั้นมันค่อยกระเพื่อม คือ สังขารมันปรุงแย็บขึ้นมา หายเงียบไป ยังไม่ได้ความอะไรกระเพื่อมแย็บแล้วดับไปพร้อม แล้วประเดี๋ยวแย็บขึ้นมาอีก ค่อยๆ ถี่เข้า พอถี่เข้าถึงวาระสุดท้ายก็รู้สึกตัว ถอนขึ้นมาเป็นจิตธรรมดา แล้วก็รู้เรื่องร่างกาย เวทนาก็หายเงียบเวลาจิตถอนขึ้นมาแล้ว เวทนายังไม่มี ยังหายเงียบอยู่ก่อน จนกว่าจะถึงเวลาที่เวทนาจะเกิดขึ้นมาใหม่

นี่ได้หลักเกณฑ์ที่นี่และแน่ใจ เกิดความเข้าใจว่า ได้หลักในการต่อสู้กับเวทนาว่า

'อ๋อ เป็นอย่างนี้เอง ทุกข์มันเป็นอันหนึ่งต่างหากแท้ๆ กายเป็นอันหนึ่ง จิตเป็นอันหนึ่งต่างหาก แต่เพราะความลุ่มหลงอย่างเดียว จึงได้รวมทั้งสามอย่างมาเป็นอันเดียวกันจิตเลยกลายเป็นความหลงทั้งดวง จิตก็เป็นผู้หลงทั้งดวง แม้ทุกขเวทนาจะเกิดตามธรรมชาติของมันก็ตาม แต่เมื่อยึดเอามาเผาเรามันก็ร้อน เพราะความสำคัญนี้เองพาให้ร้อน'

เมื่อนานพอสมควรแล้ว ทุกขเวทนาก็เกิดขึ้นอีก เกิดขึ้นอีก 'เอาอีก ต่อสู้กันอีก ไม่ถอย'

ขุดค้นลงไปอีก อย่างที่เคยขุดค้นมาแล้วแต่หนก่อน แต่เราจะเอาอุบายที่เคยพิจารณาแก้ไขในระยะก่อนมาใช้ในปัจจุบันนี้ไม่ได้ มันต้องเป็นอุบายสติปัญญาคิดขึ้นมาใหม่ ผลิตขึ้นมาใหม่ ให้ทันกับเหตุการณ์ซึ่งเป็นเวทนาเหมือนกัน แต่อุบายวิธีก็ต้องให้เหมาะสมกันในขณะนั้นเท่านั้น เราจะไปยึดเอาอุบายวิธีที่เราเคยพิจารณารู้ครั้งนั้นๆ มาแก้ไม่ได้ มันต้องเป็นอุบายสดๆ ร้อนๆ เกิดขึ้นในปัจจุบัน แก้กันในปัจจุบัน ใจก็สงบลงได้อีกอย่างแนบสนิทเช่นเคย ในคืนแรกนั้น ลงได้ถึง ๓ หน แต่สู้กันแบบตะลุมบอนถึง ๓ หนพอดีสว่าง

'โอ๊ย เวลาต่อสู้กันแบบใครดีใครอยู่ ใครไม่ดีใครไปด้วยเหตุผลโดยทางสติปัญญาจริงๆ'

ใจเกิดความอาจหาญรื่นเริงไม่กลัวตาย ทุกข์จะมีมากมีน้อยเพียงไรก็เป็นเรื่องของมันธรรมดา เราไม่เข้าไปแบกหามมันเสียอย่างเดียว ทุกข์มันก็ไม่เห็นมีความหมายอะไรในจิตเรา จิตมันรู้ชัด กายก็ไม่มีความหมายอะไรในตัวของมัน และมันก็ไม่มีความหมายในตัวเวทนา และมันก็ไม่มี

ความหมายในตัวของเราอีก นอกจากจิตไปให้ความหมายมันแล้วก็กอบโกยทุกข์เข้ามาเผาตนเองเท่านั้น ไม่มีอย่างอื่นใดเข้ามาทำให้ใจเป็นทุกข์..."

การพิจารณาทุกขเวทนาใหญ่ในครั้งนั้นทำให้ท่านทราบชัดเจนว่า จิตคนเราแม้ไม่เคยพิจารณาปัญญายังไม่เคยออกแบบนั้นแต่เวลามันจนตรอกจนมุมจริงๆ แล้วปัญญามันไหวตัวทันเหตุการณ์ทุกแง่ทุกมุม จนกระทั่งรู้เท่าทุกขเวทนา รู้เท่ากาย รู้เรื่องจิต ต่างอันต่างจริงมันพรากกันลงอย่างหายเงียบเลย ทั้งๆ ที่ท่านไม่เคยเป็นอย่างนั้นมาก่อนเลย ปรากฏว่ากายหายในความรู้สึก ทุกขเวทนาดับหมด เหลือแต่ความรู้ที่สักแต่ว่ารู้ ไม่ใช่รู้เด่นๆ ชนิดคาดๆ หมายๆ ได้ คือสักแต่ว่ารู้เท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนที่สุดอัศจรรย์ที่สุดในขณะนั้น

"พอถอนขึ้นมาก็พิจารณาอีก แต่การพิจารณาเราจะเอาอุบายต่างๆ ที่เคยพิจารณาแล้วมาใช้ขณะนั้นไม่ได้ผล มันเป็นสัญญาอดีตไปเสีย ต้องผลิตขึ้นมาใหม่ให้ทันกับเหตุการณ์ในขณะนั้น จิตก็ลงได้อีก คืนนั้นลงได้ถึง ๓ ครั้งก็สว่าง โอ๋ย อัศจรรย์เจ้าของละซิ"

ในคืนที่นั่งสมาธิตลอดรุ่งนั้น ท่านจะไม่ยอมให้มีการพลิกเปลี่ยนหรือขยับแข้งขาใดๆ ทั้งสิ้นเลย ท่านเล่าถึงความเจ็บปวดที่ได้รับจากการนั่งตลอดคืนเช่นนั้นให้ฟังว่า

"เหมือนกับก้นมันพองหมด กระดูกเหมือนจะแตกทุกข้อทุกท่อนกระดูกมันต่อกันตรงไหน หรือแม้แต่ข้อมือก็เหมือนมันจะขาดออกจากกัน ทุกขเวทนาความเจ็บปวดเวลาขึ้นมันขึ้นหมดทุกสิ่งทุกอย่างทุกแง่ทุกมุมในร่างกายเลย"

การโหมความเพียรหลายต่อหลายครั้งเข้าเช่นนี้ทำให้ก้นของท่านถึงกับพองและแตกเลอะเปื้อนใส่สบงเลยทีเดียว

"...หากวันไหนที่หักโหมกันเต็มที่แล้ว จิตไม่สามารถลงได้ง่ายๆ วันนั้นมันแพ้ทางร่างกายมาก บอบช้ำมาก คือในเวลานั่ง จะแสบก้นเหมือนถูกไฟเผา ถึงขนาดต้องได้นั่งพับเพียบฉันจังหันเลยทีเดียว

แต่ถ้าวันไหนที่พิจารณาทุกขเวทนาติดปั๊บๆ เกาะติดปั๊บๆ วันนั้นแม้จะนั่งสมาธิภาวนาตลอดรุ่งเหมือนกันก็ตาม แต่กลับไม่มีอะไรชอกช้ำภายในร่างกายเลย พอลุกขึ้นก็ไปเลยธรรมดาๆ เหมือนกับว่าเรานั่งแค่ ๓-๔ ชั่วโมงเป็นประจำตามความเคยชินนั้นเอง..."

รู้ทันเวทนาชัดประจักษ์ "ตาย"

พอถึงรุ่งเช้าเมื่อได้โอกาสอันเหมาะสม ท่านก็ขึ้นกราบเรียนหลวงปู่มั่น ซึ่งตามปกติท่านเองมีความเกรงกลัวหลวงปู่มั่นมาก แต่วันนั้นกลับไม่รู้สึกกลัวเลย เป็นเพราะอยากจะกราบเรียนเรื่องความจริงของท่านให้หลวงปู่มั่นได้รับทราบและให้ท่านเห็นผลแห่งความจริงว่าปฏิบัติมาอย่างไรจึงได้ปรากฏผลเช่นนี้ ท่านจึงพูดขึ้นมาอย่างอาจหาญแบบที่ไม่เคยพูดกับหลวงปู่มั่นอย่างนั้นมาก่อน

"...ทั้งๆ ที่เราพูดขึงขังตึงตังใส่เปรี้ยงๆ ท่านก็คงจับได้เลยว่า

'โหย ที่นี้แหละกำลังบ้ามันขึ้นแล้ว'

ท่านคงว่างั้น 'มันรู้จริงๆ'

ความหมายว่ามันรู้จริงๆ เพราะเราพูดแบบไม่สะทกสะท้าน เล่าอะไรๆ ให้ฟัง ท่านจะค้านเราตรงไหน ท่านก็ไม่ได้ค้าน มีแต่เออ... เอา

พอเราจบลงแล้ว ก็หมอบลงฟังท่านจะว่ายังไง... ท่านก็ขึ้นเต็มเหนี่ยวเหมือนกันนะ ท่านรู้นิสัยบ้า ว่างั้นนะ

'มันต้องอย่างนี้ เอ้า ทีนี้ได้หลักแล้ว เอ้า เอามันให้เต็มเหนี่ยว อัตภาพเดียวนี้มันไม่ได้ตายถึง ๕ หนนะ มันตายหนเดียวเท่านั้นนะ ทีนี้ได้หลักแล้ว เอาให้เต็มเหนี่ยวนะ'...

ว่าอย่างนั้นเลยเชียว ท่านเอาหนัก อธิบายให้ฟังจนเป็นที่พอใจ เราก็เป็นเหมือนหมาตัวหนึ่ง พอท่านยอบ้างยุบ้าง หมาเราตัวโง่นี้ ก็ทั้งจะกัดทั้งจะเห่า... มันพอใจ มันมีกำลังใจ ทีนี้จึงฟัดกันใหญ่..."

"...เวลามันรู้จริงๆ แล้ว แยกธาตุแยกขันธ์ดูความเป็นความตาย ธาตุสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟ สลายตัวลงไปแล้วก็เป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟตามเดิม อากาศ ธาตุก็เป็นอากาศธาตุตามเดิม ใจที่กลัวตายก็ยิ่งเด่น มันเอาอะไรมาตาย รู้เด่นขนาดนี้มันตายได้ยังไง ใจก็ไม่ตายแล้วมันกลัวอะไร มันโกหกกัน โลกกิเลสมันโกหกกันต่างหาก หมายถึงกิเลสโกหกสัตว์โลกให้กลัวตายทั้งที่ความจริงไม่มีอะไรตาย

พิจารณาวันหนึ่งได้อุบายแบบหนึ่งขึ้นมา พิจารณาอีกวันหนึ่งได้อุบายแบบหนึ่งขึ้นมา แต่มันมีอุบายแบบเผ็ดๆ ร้อนๆ แบบอัศจรรย์ทั้งนั้น จิตก็ยิ่งอัศจรรย์และกล้าหาญจนถึงขนาดที่ว่า

'เวลาจะตายจริงๆ มันจะเอาเวทนาหน้าไหนมาหลอกเราวะ ทุกขเวทนาทุกแง่ทุกมุมที่แสดงในวันนี้เป็นเวทนาที่สมบูรณ์แล้ว เลยจากนี้ก็ตายเท่านั้น ทุกขเวทนาเหล่านี้เราเห็นหน้ามันหมด เข้าใจกันหมด แก้ไขมันได้หมด แล้วเวลาจะตายมันจะเอาเวทนาหน้าไหนมาหลอกเราให้หลงอีกวะ หลงไปไม่ได้ เวทนาต้องเวทนาหน้านี้เอง

พูดถึงเรื่องความตายก็ไม่มีอะไรตาย กลัวอะไรกัน นอกจากกิเลสมัน

โกหกเราให้หลงไปตามกลอุบายอันจอมปลอมของมันเท่านั้น แต่บัดนี้ไปเราไม่หลงกลของมันอีกแล้ว’

นั้นละ จิตเวลามันรู้ และมันรู้ชัดตั้งแต่คืนแรกนะ ที่ว่าจิตเจริญแล้วเสื่อมๆ ก่อนมาภาวนาจนนั่งตลอดรุ่งคืนแรกมันก็ไม่เสื่อม ตั้งแต่เดือนเมษายนมาก็ไม่เสื่อมแต่มันก็ยังไม่ชัด พอมาถึงคืนวันนั้นแล้วมันชัดเจน

‘เอ้อ มันต้องอย่างนี้ไม่เสื่อม’ เหมือนกับว่ามันปีนขึ้นไปแล้วก็ตกลงขึ้นไปแล้วก็ตกลงๆ แต่คราวนี้พอปีนขึ้นไปเกาะติดปั๊บ ร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่เสื่อม มันรู้แล้ว จึงได้เร่งเต็มที่เต็มฐาน...”

หลวงปู่มั่นขอใส่บาตรอุบายสอนศิษย์..

“...อยู่ที่ไหนก็ตามเรื่องธุดงควัตรนี้ เราจะต้องเอาหัวชนอย่างไม่ถอยเลย ยืนกระต่ายขาเดียวไม่ยอมให้ขาดได้เลย บิณฑบาตมาแล้วก็รีบจัดปุ๊บปั๊บ จะเอาอะไรก็เอาเสียนิดๆ หน่อยๆ เพราะการฉันไม่เคยฉันให้อิ่ม ในพรรษาไม่เคยให้อิ่มเลย โดยกำหนดให้ตัวเองว่าเอาเพียงเท่านั้นๆ สัก ๖๐% หรือ ๗๐%... ซึ่งคิดว่าพอดี เพราะอยู่กับหมู่เพื่อนหลายองค์ด้วยกัน

ถ้าจะอดก็ไม่สะดวก เพราะการงานในวงหมู่คณะเกี่ยวข้องกันอยู่เสมอ เราเองก็เหมือนเป็นผู้ใหญ่คนหนึ่งอย่างลับๆ ทั้งที่ไม่แสดงตัว ทั้งนี้เกี่ยวกับการคอยดูแลความสงบเรียบร้อยของหมู่คณะภายในวัด พรรษาก็ไม่มาก สิบกว่าพรรษาเท่านั้นแหละ แต่รู้สึกว่าท่านอาจารย์มั่นท่านเมตตาไว้ใจในการช่วยดูแลพระเณรอย่างลับๆ เช่นกัน...

พอบิณฑบาตกลับมาแล้ว มีอะไรก็รีบจัดๆ ใส่บาตร เสร็จแล้วก็รีบไปจัดอาหารเพื่อใส่บาตรท่านอาจารย์มั่น ห่อนั้นหรือห่อนี้ที่เห็นว่าเคยถูกกับธาตุขันธ์ท่าน เรารู้และเข้าใจก็รีบจัดๆ อันไหนควรแยกออก อันไหนควรใส่ก็จัดๆ เสร็จแล้วถึงจะมาที่นั่งของตน ตาคอยดู หู คอยสังเกต ฟังท่านจะว่าอะไรบ้างขณะก่อนลงมือฉัน

บาตรเราพอจัดเสร็จแล้วก็เอาตั้งไว้ลับๆ ทางด้านข้างฝาติดกับต้นเสา เอาฝาปิดไว้อย่างดีด้วย เอาผ้าอาบน้ำปิดอีกชั้นหนึ่งด้วย เพื่อไม่ให้ใครไปยุ่งไปใส่บาตรเรา เวลานั้นใครจะมาใส่บาตรเราไม่ได้ กำชับกำชาไว้อย่างเด็ดขาด แต่เวลาท่านจะใส่บาตรเราท่านก็มีอุบายของท่าน เวลาเราจัดอะไรของท่านเสร็จเรียบร้อยแล้วมานั่งประจำที่ ให้พรเสร็จ

ตอนทำความสงบพิจารณาปัจจเวกขณะนั่นแล ท่านจะเอาตอนเริ่มจะฉัน ท่านเตรียมของใส่บาตรไว้แต่เมื่อไรก็ไม่รู้แหละ แต่ท่านไม่ใส่ซ้ำๆ ซากๆ นี่ ท่านก็รู้เหมือนกัน ท่านเห็นใจเรา บทเวลาท่านจะใส่ ท่านพูดว่า

‘ท่านมหาขอใส่บาตรหน่อยๆ ศรัทธามาสายๆ’ ท่านว่าอย่างนั้น

พอว่าอย่างนั้นมือท่านถึงบาตรเราเลยนะ ตอนเราเอาบาตรมาวางข้างหน้าแล้วกำลังพิจารณาอาหารนี่แหละ เราเองก็ไม่ทราบจะทำอย่างไรเพราะความเคารพ จำต้องปล่อยตามความเมตตาของท่าน เราให้ใส่เฉพาะท่านเท่านั้น นานๆ ท่านจะใส่ทีหนึ่ง ในพรรษาหนึ่งๆ จะมีเพียง ๓ ครั้งหรือ ๔ ครั้งเป็นอย่างมาก ท่านไม่ใส่ซ้ำๆ ซากๆ เพราะท่านฉลาดมาก คำว่ามัชฌิมาในทุกด้านจึงยกให้ท่านโดยหาที่ต้องติไม่ได้...”

แม้หลวงปู่มั่นจะทราบดีถึงความเคร่งครัดของท่านเกี่ยวกับการสมาทานธุดงค์ แต่ด้วยความเมตตาของครูบาอาจารย์ที่ต้องการหาอุบายสอนศิษย์ทำให้บางครั้งหลวงปู่มั่นก็ได้นำอาหารมาใส่บาตรท่านพร้อมกับพูดว่า

"ขอใส่บาตรหน่อยท่านมหา นี่เป็นสมณบริโภค" หรือบางครั้งก็ว่า

"นี่เป็นเครื่องบริโภคของสมณะ ขอนิมนต์รับเถอะ" เหตุการณ์ในตอนนั้นท่านเคยเล่าไว้

"...บางครั้งก็มีคณะศรัทธาทางจังหวัดหนองคายบ้างและที่สกลนครบ้างที่อื่นๆ บ้าง ไปใส่บาตรท่านและพระในวัดบ้านนามน คนในเมืองสกลนคร นานๆ มีไปทีหนึ่ง เพราะแต่ก่อนรถราไม่มีต้องเดินด้วยเท้า แต่เขาไปด้วยเกวียน จ้างล้อจ้างเกวียนไป

เขาไปพักเพียงคืนสองคืนและไม่ได้พักอยู่ในวัดกับพระท่าน แต่พากันไปพักอยู่ กระท่อมนาของชาวบ้านนามน ตอนเช้าทำอาหารบิณฑบาตเสร็จแล้วก็มาถวายพระในวัดนั้น เขาไม่ได้ไปดักใส่บาตรนอกวัด เราก็ไม่กล้ารับ กลัวธุดงค์ขาด เดินผ่านหนีมาเลยสำหรับท่านก็รับให้เพราะสงสารเขา เท่าที่สังเกตดู

อาหารก็เหลือจากใส่บาตรมากมายก็ได้นำขึ้นมาบนศาลา เป็นหมกเป็นห่อและผลไม้ต่างๆ นะ เราก็ไม่รับ ส่งไปไหนก็หายเงียบ หายเงียบไม่มีใครรับ จะมีรับบ้างเพียงองค์สององค์ ผิดสังเกตศรัทธาเขาไม่น้อย ส่วนเราไม่กล้ารับเพราะกลัวธุดงค์ข้อนี้ขาด หลายวันต่อมาท่านก็ขอใส่บาตรเรา โดยบอกว่า

'นี่เป็นสมณบริโภค ขอใส่บาตรหน่อย'

แล้วท่านก็ใส่บาตรเรา ท่านใส่เองนะ ถ้าธรรมดาแล้ว โถ...ใครจะมาใส่เราได้วะสำหรับเราเองกลัวธุดงค์จะขาด หรืออย่างน้อยไม่สมบูรณ์...นอกจากท่านอาจารย์มั่นผู้ที่เราเคารพเลื่อมใสเต็มหัวใจเท่านั้น จึงยอมลงและยอมให้ใส่บาตรตามกาลอันควรของท่านเอง...

ความจริงท่านคงเห็นว่านี่มันเป็นทิฐิแฝงอยู่กับธุดงค์ที่ตนสมาทานนั้น ท่านจึงช่วยดัดเสียบ้าง เพื่อให้เป็นข้อคิดหลายแง่หลายกระทง ไม่เป็นลักษณะเถรตรงไปถ่ายเดียวท่านจึงหาอุบายต่างๆ สอนเราทั้งทางอ้อมและทางตรง

แต่เพราะความเคารพเลื่อมใสท่าน ความรักท่าน ทั้งๆ ที่ไม่สบายใจก็ยอมรับนี่แลที่ว่าหลักใจกับหลักปฏิบัติ ต้องยอมรับว่าถูกในความจริงจังที่ปฏิบัตินี่ แต่มันก็ไม่ถูกสำหรับธรรมที่สูงและละเอียดกว่านั้น เล็งดูเราเล็งดูท่านมองเราและมองท่านนั้นผิดกันอยู่มาก

อย่างพ่อแม่ครูจารย์มั่นท่านมองอะไรท่านมองตลอดทั่วถึงและพอเหมาะพอสมทุกอย่างภายในใจ ไม่เหมือนพวกเราที่มองหน้าเดียวแง่เดียวแบบโง่ๆ ไม่มองด้วยปัญญาเหมือนท่าน เราจึงยอมรับตรงนั้น...”

อุบายฝึกม้าพยศ เตือนศิษย์

จากการที่โหมนั่งภาวนาตลอดรุ่งถึง ๙-๑๐ คืน แม้จะไม่ทำติดต่อกันคือเว้น ๒ คืนบ้าง ๓ คืนบ้าง หรือบางทีก็เว้น ๖-๗ คืนก็มี ท่านทำเช่นนี้ตลอดพรรษาจนถึงกับเป็นที่แน่ใจในเรื่องทุกขเวทนาหนักเบามากน้อย เข้าใจวิธีปฏิบัติต่อกัน สามารถหลบหลีกปลีกตัวแก้ไขกันได้อย่างทันท่วงที จึงไม่มีคำว่าสะทกสะท้านแม้จะตายก็ไม่กลัว เพราะได้พิจารณาด้วยอุบายอันแยบคายเต็มที่แล้ว สติปัญญาจึงเท่าทันต่อความตายทุกอย่าง

การที่ท่านหักโหมร่างกายด้วยการนั่งตลอดรุ่งซ้ำแล้วซ้ำเล่าเช่นนี้ทำให้ผิวหนังในบริเวณก้นได้รับความกระทบกระเทือนอยู่บ่อยครั้ง จนถึงขั้นช้ำระบม พุพอง แตก น้ำเหลืองไหลเยิ้มในที่สุด พอนานวันเข้า

หลวงปู่มั่นก็เมตตาเตือนแย็บออกมาว่า

“กิเลสมัน ไม่ได้อยู่กับร่างกายนะ มันอยู่กับจิต เหมือนสารถีฝึกม้า” จากนั้นก็พูดต่อว่า

“ม้าที่เวลามันกำลังคึกคะนอง มันไม่ยอมฟังเสียงเจ้าของเลย ต้องทรมานมันอย่างเต็มที่ ไม่ควรให้กินหญ้าก็ไม่ให้มันกินเลย ทรมานมันอย่างหนัก เอาจนมันกระดิกไม่ได้

ทีนี้พอมันยอมลดพยศลงก็ผ่อนการทรมาน เมื่อมันผ่อนความพยศลงมาก การฝึกทรมานก็ผ่อนกันลงไป ให้กินหญ้ากินอะไรบ้าง

ถ้าม้ามันเป็นการเป็นงานแล้ว เราก็ไม่ทรมานมัน ให้การรักษาการระมัดระวังการบำรุงมันไป เวลาต้องการจะใช้ประโยชน์อะไรก็ใช้มัน ฉันใด

จิตเวลามันกำลังคึกคะนองผาดโผนโลดเต้นก็เอามันอย่างหนัก ฉันนั้นเหมือนกัน”

แอบสนทนากับหลวงปู่พรหม

พอออกพรรษาแล้ว หลวงปู่พรหม จิรปุญโญ ศิษย์องค์สำคัญของหลวงปู่มั่นอีกรูปหนึ่งได้เข้ามาพักที่วัดป่าบ้านนามนกับหลวงปู่มั่น จึงเป็นโอกาสอันดีให้ท่านมีโอกาสแอบเข้าพบและสนทนากับหลวงปู่พรหมเป็นประจำ

“...หลวงปู่พรหมนี้เป็นอยู่ข้างๆ ทางดอยแม่ปั๋ง (บรรลุธรรม) มันมีแต่ป่าแต่เขาทั้งนั้นนี่นะ.. คือได้เคยคุยธรรมะกันแล้วตั้งแต่ท่านยังไม่ตายจะว่าไง ที่ได้คุยกันเป็นเวลานานๆ ก็คือท่านอยู่ที่บ้านนามน คือเราอยู่บ้านนามนกับหลวงปู่มั่น ท่านอาจารย์พรหมท่านเคยพูดให้ฟังตั้งแต่อยู่

บ้านนามน เวลาเงียบๆ วันไหนไม่ได้ขึ้นหาพ่อแม่ครูจารย์มั่นก็แอบไปหาท่านคุยกันสองต่อสองทุกคืน คุยสนุกสนาน ท่านพูดให้ฟังทุกแง่ทุกมุมในการปฏิบัติธรรมของท่าน นี่ท่านก็ผ่านที่เชียงใหม่ ท่านผ่านมานานแล้วนี่ก็รู้ได้อย่างชัดเจนละซี ท่านเล่าให้ฟัง ถึงเรายังไม่รู้อีโหน่อีเหน่อะไร ทางปริยัติทางอะไรมันก็เข้ากันได้ๆ ลงใจทันที ..

หลวงปู่พรหมกับเราสนิทสนมกันมาเป็นเวลานาน นี่วัดของท่าน คือแต่ก่อนท่านอยู่วัดนี้ (วัดผดุงธรรม) แล้วท่านย้ายจากนี้ออกไปตะวันตก แต่ก่อนตะวันตกนี้เป็นดงใหญ่นะดงทั้งหมด ดงสัตว์ดงเนื้อดงเสือเต็ม วัดท่านก็อยู่ในดง (วัดประสิทธิธรรม) เราไปพักกับท่านอยู่นั้น รู้สึกท่านเมตตามากนะกับเรา นิสัยท่านน่าเกรงขามมาก นิสัยจริงจังเด็ดเดี่ยวทุกอย่างฉลาดรอบคอบ ไม่ใช่เล่นนะ พอเห็นเราไปแล้ว 'หา!' ขึ้นเลย ก็สนิทกันมาเท่าไรแล้ว

พอมองเห็นเรา เรากำลังสะพายบาตรเข้าไป

'หา ท่านมหามาเหรอ'

'โอ๊ย มาแล้วคิดถึงครูบาอาจารย์มาก ต้องมาหละ'

'เอ่อ เอ้า มาเวลานี้กำลังหนาว'

เราไปเดือนธันวาคมมันก็หนาวละซี แล้วบ้านดงเย็นเป็นบ้านที่หนาวมากด้วย ไปคุยธรรมะธัมโมกับท่าน โอ๊ย สนิทกันมากตั้งแต่อยู่บ้านนามน พอออกพรรษาแล้วท่านก็ไปหา

ทีแรกจวนจะเข้าพรรษาท่านไปหาหลวงปู่มั่นก่อน พอดีทางสกลฯ วัดสุทธาวาสไม่มีหัวหน้าวัด เขาก็ไปขอพ่อแม่ครูจารย์มั่น ก็พอดีท่านอาจารย์พรหมไปถึงนั้น ท่านมาจากเชียงใหม่ ท่านบึ่งเข้าไปหาพ่อแม่ครูจารย์มั่น พอเขาพูดจบคำเรียบร้อยแล้ว หลวงปู่มั่นท่านพูดเป็นลักษณะ

เผดียงๆ จะสั่งจริงๆ ก็ไม่ใช่นะ ท่านก็รู้อัธยาศัยเหมือนกัน คือพระไม่มี เขาก็มาขอจากท่าน 'นี่จะทำยังไงท่านพรหม เขาก็มาหาหัวหน้าจะทำไง ถ้าว่าท่านไปอยู่ที่นั้นได้ก็จะดี'

บริษัทโยมนุ่มมาขอ เพราะวัดนี้เป็นวัดบริษัทโยมนุ่มสร้างขึ้นมา มีหลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ เป็นประธานการสร้างวัดสุทธาวาสนี่นะ เขาก็เลยถือเป็นวัดของเขาไปเลย ทีนี้พระไม่มีเขาก็ไปติดต่อบ้านนามน 'โอ๋ย จะให้ไปอยู่ยังไง' ท่านก็ว่าอย่างนั้น คือมาขอพระไป 'พระในเมืองสกลฯ อดอยากที่ไหน' ท่านพูดเล่นกับเขา หากเฉยนะพูดลักษณะเล่นอยู่ภายใน

'ทำไมมาหาไกลนักหนา เมืองสกลฯ มีมากขนาดไหน ไม่ได้แหละ พระนี่ท่านมาหาภาวนา ก็ต้องมาตามอัธยาศัยของท่านซี'

ท่านว่า เขาก็เลยกลับไป ท่านบอกไม่ได้ จากนั้นไม่นานสักสี่ห้าวันหรือไง พอดีท่านอาจารย์พรหมมาวัดสุทธาวาส แล้วพุ่งใส่พ่อแม่ครูจารย์มั่นเราเลย นั่นละท่านถึงพูดเป็นเชิงเล่าเรื่องนี้ละ 'เขามาขอพระอะไรๆ ถ้าท่านพรหมพอจะอยู่พักอบรมสั่งสอนให้เขาร่มเย็นบ้างก็จะดีนะ'

ท่านพูดกลางๆ ท่านก็รู้อัธยาศัยเหมือนกันนะ ท่านไม่บังคับนะ

'ถ้าท่านอยู่ที่นั่นเป็นหัวหน้าให้เขาบ้างก็จะดีท่านว่าอย่างนั้น ออกพรรษาเราอยากมาค่อยมา'

พอออกจากนั้นปั๊บท่านก็กลับคืนไปจำพรรษาอยู่ที่วัดสุทธาวาส พอทีนี้ออกพรรษาแล้วท่านก็มาอีก พอออกพรรษาแล้วท่านมาเลย มาอยู่นั้นนานกับเรา พอตกกลางคืนเราจะแอบไปหาท่านทุกคืนเลย ถ้าวันไหนไม่ได้ขึ้นไปหาท่านต้องเข้าไปนั้นละ คุยธรรมะกันถึงได้รู้เรื่องราวภายในของท่าน นั้นแหละได้คุยกันตลอดสนิทสนมกันมา ..

หลวงปู่พรหม นี่ท่านประกาศ ๗ วัน เพราะท่านเป็นพ่อค้า แล้วไม่มีลูกมีเต้า ถ้าพูดถึงฐานะบ้านนอกก็เรียกว่า ท่านเป็นที่หนึ่งของบ้านนี้ เพราะการค้าการขายท่านเป็นพ่อค้า ทีนี้เวลามาปรึกษาหารือกับแม่บ้าน เพราะไม่มีลูกด้วยกัน นี้ทำยังไง นี่เห็นไหมคนมีอุปนิสัยมันเป็นนะ เราก็อยู่ด้วยกันมา ไม่มีลูกมีเต้าที่จะสืบหน่อต่อแขนงมรดก

'เหล่านี้จะทำไง แล้วตายแล้วใครจะสืบต่อก็ไม่ได้ไปทั้งนั้น สืบต่อกันเป็นระยะๆ อันนี้เรายังมีชีวิตอยู่ สิ่งเหล่านี้เราครองมานานแล้วก็ไม่เห็นเป็นประโยชน์อะไร ก็อยู่อย่างนี้แหละ เราออกบวชจะไม่ดีเหรอ ต่างคนออกเสาะแสวงหาสมบัติภายใน สมบัติภายนอกเราเห็นอยู่นี้แหละ'

ท่านเล่าให้ฟังนะ แม่บ้านก็พอใจทันทีเลย ถ้าเราออกบวชแล้วอันนี้เราก็ประกาศให้ทานไปหมดเสีย เสร็จแล้วออกเลย ทางนั้นก็พร้อมเลยไม่ว่า ท่านบอกว่าประกาศอยู่ ๗ วัน ของให้ทานหมดเลย ให้ทาน ๗ วัน แล้วแม่บ้านออกทางหนึ่ง ท่านก็ออกทางหนึ่งไปเรื่อย ท่านเล่าให้ฟัง

ท่านเป็นคนศักดิ์ศรีดีงาม มีอำนาจวาสนาน่าเกรงขามมาก เด็ดเดี่ยว.. แน่นอนมาตั้งแต่คุยกันอยู่บ้านนามน อย่างนี้แหละเห็นไหมล่ะ ไม่ต้องเอาอะไรมายันกัน เพราะท่านคุยให้เราฟังอย่างถึงใจเมื่ออยู่บ้านนามน ท่านผ่านมาตั้งแต่อยู่เชียงใหม่โน้น .. แต่ก่อนท่านเล่าให้ฟังเราก็ยังไม่รู้อีโหน่อีเหน่อะไร ท่านเล่าให้ฟังจนกระทั่งถึงท่านผ่านได้เลย เราก็ฟังแบบหูหนวกตาบอด

ครั้นเวลามาปฏิบัติ ปฏิบัติไม่ถอยมันก็รู้ตามกันไปๆ สุดท้ายยอมกราบท่านราบ ..ท่านเล่าให้ฟังแล้ว ทางนี้ตามอีกด้วยข้อปฏิบัติ ด้วยความรู้ความเห็นมันตามเข้าไปหาที่แย้งกันไม่ได้ ยอมรับเลย นี่องค์หนึ่ง..."

หลงป่า

เดือนพฤศจิกายนปีนั้น ท่านกราบลาหลวงปู่มั่นออกจากวัดป่าบ้านนามนไปเที่ยวกรรมฐาน มีอยู่คราวหนึ่งระหว่างที่ท่านพร้อมหมู่คณะกำลังเที่ยววิเวกหาสถานที่ภาวนาในป่าในภูอยู่นั้น เมื่อยิ่งเดินหน้าไปเรื่อยก็ยิ่งพลัดหลงทางไปเรื่อย เข้าไปในหุบเขาเล็กๆ ยิ่งเข้าป่าลึกขึ้นๆ จนไม่พบบ้านผู้คนเลย เหตุการณ์คราวนั้นท่านกล่าวว่ารอดมาได้ด้วยอำนาจของบุญของทาน

“...ออกจากบ้านโคกนามนจากพ่อแม่ครูจารย์มั่น ไปก็เข้าเขาเลย เพราะภูเขามันติดกันกับบ้านห้วยหีบ เข้าไปนั่นไปภูเขา เข้าไปกลางเขาเลยหลง หลงอยู่กลางเขาเลย .. ไปเที่ยวในภูเขาจากระหว่างสกลนครกับกาฬสินธุ์ เข้าไปในเขาไปหลงป่าละซี เข้าไปในหุบเขาเลยนะ เขาไม่รู้กี่ลูกกี่ชั้น เข้าไปจมอยู่ในเขาเลย พอดีไปเจอพวกเขาไปทำไร่อยู่ในเขามี ๔-๕ หลังคา เขาไปทำไร่อยู่ในหุบ หลงเข้าไปตรงนั้น เขาจนงงเลย

‘โห ท่านมาได้ยังไง?’

คือตอนกลางคืนนั้นมีนิมิตเสียก่อนนะ หลงป่าไปด้วยกัน ๓ องค์ยังไม่ได้แยกจากกันตามธรรมดาออกจากวัดแล้วก็ไปทีละ ๒ องค์ ๓ องค์ แล้วก็ไปแยกกันข้างหน้า ไปวันนั้นยังไม่ได้แยกเลย ไปก็ไปหลงป่ากลางคืนงมเงาไป

‘เอ้า นอนในป่านี่แหละงมไปไหน แล้วตั้งสัจอธิษฐานนะจะออกทางภาวนาก็ได้ ออกทางความฝันก็เอา แล้วบ้านอยู่ทางไหน มันหลงถนัดแล้วเข้าในหุบเขา บ้านอยู่ทางไหนให้ตั้งสัจอธิษฐานนะ’

องค์นั้นก็ตั้งองค์นี้ก็ตั้ง เราก็ตั้ง ตั้งสัจอธิษฐาน จะออกทางภาวนาก็ได้ ออกทางไหนก็ได้ พอดีกลางคืนมานิมิตแล้ว... ทีนี้พอกลางคืนมาก็ฝันละทีนี่ องค์นั้นก็ฝัน องค์นี้ก็ฝัน ฝันด้วยกันทั้ง ๓ องค์ด้วยนะ แปลกอยู่

องค์หนึ่งฝัน ‘บ้านอยู่ทางไหน?’

‘บ้านอยู่ทางนี้’ ชี้ไปทางทิศใต้ ‘รู้ได้ยังไงว่าบ้านอยู่ทางนี้?’

‘มีแต่ผู้หญิงหาบอะไรต่ออะไร หลั่งไหลผ่านมานี่ไปทางนี้แหละไปทางทิศใต้นี้’

‘แล้วองค์นี้ล่ะฝันว่ายังไง?’

‘บ้านอยู่ทางนี้อีก’ ‘รู้ได้ยังไง?’

‘มีแต่ผู้หญิงหาบสิ่งหาบของพะรุงพะรังไปนี้’ แล้วว่า ‘วันนี้เราจะพบผู้หญิงก่อนนะ’

‘เอ้า อยู่ในกลางเขาจะพบผู้หญิงได้ยังไง?’

‘หากจะพบก็เพราะความฝันบอก อย่างนั้น’

เราก็อีกเหมือนกัน หมู่เพื่อนมาถามเราว่า ‘เป็นยังไง?’

‘บ้านอยู่ทางนี้จริงแต่ไม่ใช่บ้านนะ เป็นทับ เขามาตั้งทับอยู่ทางด้านนี้เมื่อคืนเห็นโยมแม่มาหา มีเด็กสองสามคนติดตามโยมแม่มา โยมแม่มาหามาถางนั้นถางนี้ปุบปับๆ แล้วก็พาเด็กขนของไป ไปทางนี้แหละ บ้านอยู่ทางนี้หรือทับอยู่ทางนี้แหละ เอ้า ไปทางนี้’

นั่นละพอตื่นแล้วก็บุกตามทิศเลย ไปอยู่ในหุบเขาลึกๆ นะ มีบ้านอยู่ ๔ หลังคาเรือนเขามาทำไร่อยู่ในหุบเขา ไป...เขางงเลย

‘โอ๊ย ท่านมาได้ยังไงนี่ โถตายๆ ๆ’

ไปได้พบผู้หญิงก่อนจริงๆ มีแต่ผู้หญิงตำข้าวกันตุบตับๆ ผู้ชายไม่มีสักคนเดียว มีเด็กเล่นอยู่อีกสองสามคน เด็กก็ลักษณะที่ว่านั่นแหละ เขาว่า

ญาครูเป็นความเคารพ ญาครูญาชาหลวงตา นี่เป็นความเคารพของเขา

'มาได้ยังไง? เมื่อคืนนี้ก็ฝันกัน มาเล่าสู่กันฟังอยู่นี่ ฝันว่าพระท่านมาโปรด ๓ องค์เมื่อคืนนี้ บ้านนั้นก็ฝัน บ้านนี้ ก็ฝัน ก็แปลกอยู่นะ

ฝันว่าญาครู (คือพระ) ท่านมาโปรด ๓ องค์เมื่อคืนนี้ พูดกันจบเดี๋ยวนี้ พวกผู้ชายเขาไปไร่นอกบริเวณนั้น เพิ่งไปตะกี้นี้ ว่าพระมาโปรด ๓ องค์'

พอดีไปพวกนั้นเขาก็งง เขาว่า

'ถ้าไม่พบบ้านนี้ต้องตายไม่มีทางอื่นทางใด นอกจากจะไปพบพวกนายพรานเขานะ ถ้าผู้มีแก่ใจเขาก็จะพาย้อนกลับหลังไป ย้อนทางไปสู่บ้านมานี้มันลึกพอแล้วนี่ ข้ามเขาแต่เพียงลูกเดียวสองลูกเท่านั้นตายเลย เพราะแถวนี้ไม่มีบ้านเลย อยู่ในหุบเขา'

เราก็เลยได้กินข้าวกับเขา แล้วบอกเพื่อนฝูงด้วยว่า 'วันนี้เราอย่าพูดอะไรนะ จะมีคนตามส่งเรานะวันนี้ เพราะมีเด็กมาเอาของบริขารผมไป เราไม่ได้บอกเด็ก เด็กมาขนบริขารไปเลย วันนี้คอยดูจะมีคนไปส่งเรา'

พอกินข้าวแล้วเขาบอกว่า 'พวกผมต้องไปส่งท่าน ถ้าไม่ไปส่ง ท่านก็ตายอีก' เขาตามส่งย้อนหลังไปส่งใส่ทางเข้าหมู่บ้าน

นี่เรามันอัศจรรย์ที่ว่าอยู่ในหุบเขาลึกๆ มันหลงไปได้ยังไงหลงไปในหุบเขาเท่ากำปั้นนี่นะ ภูเขานี่กว้างเท่าท้องฟ้ามหาสมุทร แล้วมันหลงไปได้ยังไงนี่อัศจรรย์อยู่เหมือนกันนะเวลาจะตายไม่ตายนะ ที่ว่าจะตายๆ ก็เพราะปีนเขา เขาพูดว่า

'ไม่ใช่อะไรหรอกท่าน ปีนเขาลูกนี้ลงลูกนี้ขึ้นลูกนั้น กว่าจะถึงบ้านคนมันกี่สิบเขาท่านไปได้เพียง ๒-๓ วันท่านก็แย่แล้วตายแล้ว นี่มาเจอพวกผมดีแล้วท่านไม่ตายแหละคราวนี้'

นี่เราเชื่อเวลาจำเป็นเป็นอย่างนั้นจริงๆ นะมันหากบันดลบันดาล มิหนำซ้ำเทวบุตรเทวดายังบันดลบันดาลให้เขาฝันทางโน้นว่าพระท่านมาโปรด ๓ องค์ ทางนี้ก็ฝันว่าจะไปหาโยม โยมตามส่ง เราเลยฝังใจจนกระทั่งทุกวันนี้...

ภายในใจนี้เราเชื่อ เชื่อในหัวใจเจ้าของเองว่าเปิดโล่งอยู่ตลอด...

นี่แหละอำนาจแห่งการทำบุญให้ทานไม่อดอยาก ถึงเวลาจำเป็นหากมีผู้มาช่วยจนได้นั่นแหละ หากมี ฟังแต่ว่า "มี" เถอะ อำนาจทานบันดลบันดาลให้มีผู้ใดผู้หนึ่งมีใจบุญเข้ามาช่วยสงเคราะห์สงหา เพราะอำนาจแห่งบุญของเรามีเป็นเครื่องดึงดูดกัน..."

ดัดสันดาน "ความกลัว"

"...นิสัยของผมเองนั้นเป็นนิสัยที่หยาบ จะว่าคนหยาบก็ได้ ไปอยู่ในสถานที่ธรรมดาความเพียรไม่ค่อยดี ผลที่จะพึงได้ก็ไม่ค่อยปรากฏนัก... แต่หากเป็นบางสถานที่แล้วกลับทำให้ธรรมภายในใจเจริญขึ้นๆ ... จึงมักแสวงหาในที่กลัวๆ เสมอ ทั้งๆ ที่เราก็กลัว แต่ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากความกลัวนั้นเป็นผลประโยชน์อัศจรรย์มหาศาล เราจึงจำเป็นต้องได้สละเป็นสละตายเข้าอยู่บำเพ็ญเพื่อธรรม..."

ด้วยเหตุนี้ท่านจึงนิยมใช้อุบายฝึกจิตด้วยการเข้าป่าช้าเผาหรือฝังคนตายบ้าง ในถ้ำเงื้อมผาป่าดงบ้าง ในดงที่เป็นที่อยู่ของช้าง หมี เสือ หรือสัตว์ร้ายต่างๆ บ้าง อาศัยสัตว์เหล่านั้นเป็นครู ท่านออกวิเวกบางสถานที่เป็นที่ที่เสือมักชอบผ่านมาหรือเป็นที่อาศัยของมันในบริเวณใกล้ๆ กันนั้น แม้ว่าจะเดินหรือนั่งตรงไหนอย่างไรก็คิดกลัวอยู่ตลอดว่ามันคงจะอยู่

ใกล้ๆ หรือกลัวว่ามันจะมากัดกิน ท่านเคยเล่าถึงสถานที่เช่นนี้ว่า

“น่ากลัวจริงๆ กลางวันก็กลัว เวลาไหนก็กลัว ยิ่งกลางคืนด้วยแล้ว จิตยิ่งมีแต่ตั้งหน้าตั้งตาที่จะกลัว นั่งก็กลัว เดินจงกรมกลางค่ำกลางคืน ดึกดื่นก็เดิน ทั้งๆ ที่กลัวๆ นั้นเอง”

“...อยู่ในป่าในเขามันตื่นเต้น .. แต่ก่อนเป็นป่าพวกสัตว์พวกเสือเนื้อร้ายเต็มไปหมดจริงๆ .. ก้าวเข้าทางนี้ปั๊บเป็นป่าแล้ว มีสัตว์แล้ว พวกสัตว์พวกเนื้อพวกอีเก้งพวกหมู พอลึกเข้าไปก็พวกกวาง พวกช้าง พวกเสือ เสือมีอยู่ทั่วไป สัตว์มีอยู่ที่ไหน เสือมีอยู่ที่นั่น มีอยู่ทั่วไป ..

บางทีก็เสียงเสืออาวๆ ขึ้นแล้ว อาวๆ ขึ้นข้างทางจงกรม โถ เสียงเสือมันไม่เหมือนเสียงเพลงลูกทุ่งละซี มันจะงับหัวเอา ประมาทได้เหรอ เสียงอาวๆ ขึ้นข้างๆ ไม่รู้มันมาตั้งแต่เมื่อไร ตอนมันหยุดเสียงคำรามมันอาวตามภาษาของมันแล้ว นั่นละ มันน่ากลัวตอนนั้น ไม่ทราบมันจะมาแบบไหนซิ ได้ยินเสียงมันอยู่ มันอยู่ตรงนั้นก็ค่อยยังชั่วนะ พอเงียบเสียงไปแล้ว ไม่ทราบจะมาแบบไหน ..

เราไปอยู่ในที่ดัดสันดานจริงๆ นะ ไม่ใช่ธรรมดานะ มีแต่ที่ดัดสันดานทั้งนั้นแหละป่าก็ป่าเสือ กลางคืนเวลาเราเดินจงกรม มันไม่ใช่ธรรมดานะ แล้วยิ่งเสียงเสือด้วยนะเราไปอยู่แคร่ ตอนตื่นเช้ามาเห็นรอยมันผ่านไปทางนี้แล้วฉากออกไป เพราะเราปัดกวาดไว้เรียบร้อย มันเดินผ่านไปผ่านมามันก็เห็น โอ้ เสือมา มาเมื่อไหร่ไม่รู้ แต่เขาก็ไม่ได้สนใจกับเรา เขาเดินฉากไปเฉยๆ แสดงว่าเขาไม่ได้สนใจกับเรา เขาไปตามประสาของเขา เราก็รู้

ถ้ามันเดินวกเวียนนี่สนใจนะ มันสนใจ ถ้าพอทำ (หมายถึงเสือกัดกิน) มันก็อาจจะทำอย่างว่านะ นี่ไม่มี ไม่เคยปรากฏ เราเองก็ไม่เคยปรากฏ เสือจริงๆ ก็ไม่เคยเห็นในป่า แต่เสียงมันมีอยู่ทั่วไป กระหึ่ม กระหึ่ม

โอ้ ขนนี้ไม่ทราบว่ามันลุกซู่ผึงเหมือนจรวดดาวเทียม มันเป็นเองนะ ไม่ทราบว่ากลัวไม่กลัว มันลุกซู่ จิตหดเข้ามาหันเข้ามา สมมุติว่าอยู่ในขั้นบริกรรม พุทโธ ก็ติดกับ พุทโธไม่ให้ออกไปหาเสือ ความคิดนี้จะไปคว้าเอาพิษเอาภัยเอาอารมณ์ไม่ดีงาม เช่นอย่างกลัวอย่างนี้ มันก็เป็นอันตรายอันหนึ่ง ต้องคิดอย่างนั้นไม่ให้ออก หมุนติ้วนั่น มันเป็นอย่างนั้น...”

ชนะความกลัวด้วย “พุทโธ”

“...พอความกลัวเริ่มขึ้นมาก สติเริ่มจับ คือจิตนี้ห้ามหรือบังคับเด็ดขาดไม่ให้เคลื่อนจากจุดที่ตนต้องการ เช่นเราบริกรรม พุทโธ พุทโธ... ก็ให้อยู่กับคำบริกรรมนี้เท่านั้นเป็นก็ตาม ตายก็ตาม เสือก็ตาม ช้างก็ตาม สัตว์อันตรายใดๆ ก็ตาม ไม่ไปคิดไม่ไปยุ่ง ให้รู้อยู่จุดเดียวคือคำบริกรรมนี้เท่านั้น .. ไม่งั้นมันจะวาดภาพเสือ วาดภาพอันตรายขึ้นมาให้เรากลัว เพราะไปอยู่ในสถานที่กลัวด้วย ในสถานที่มีเสือจริงๆ ด้วย ต้องบังคับจิตไม่ให้ส่งออกไปภายนอกเลย ให้รู้อยู่กับใจนี้ เป็นกับตายก็มอบอยู่กับนี้..

นี่หมายถึงขั้นเริ่มแรกของการภาวนาซึ่งต้องอาศัยคำบริกรรม กลัวมากเท่าไรจิตยิ่งติดแนบกับคำบริกรรมไม่ให้ปราศจากเลย ความมุ่งหมายนั้นคือหมายตายกับธรรมนี้เท่านั้น ไม่ให้จิตไปสู่อารมณ์ที่กลัวนั้นๆ ธรรมคืออะไร คำบริกรรมนั้นแล คือบทแห่งธรรม..

ธรรมแท้จะปรากฏที่จิต ที่จิตกำลังบริกรรมอยู่นั้นแหละคือสั่งสมพลังของธรรมให้เกิดขึ้นที่ใจมากน้อยตามความพากเพียรของตน

เมื่อสติได้ติดแนบอยู่กับคำบริกรรม บังคับจิตไม่ให้แย็บออกไปสู่อารมณ์ที่เป็นภัย ซึ่งทำให้น่ากลัวน่าหวาดเสียวนั้น ให้อยู่เฉพาะกับคำ

บริกรรมนี้ติดต่อสืบเนื่องกันเป็นลำดับลำดา ก็เป็นการสั่งสมพลังคือกำลังของอรรถของธรรมขึ้นภายในจิตใจ หนุนใจให้มีความแน่นหนามากขึ้นๆ

จนกระทั่งมันมีความอาจหาญชาญชัย สุดท้ายจิตใจดวงนั้นก็แน่นเหมือนกับหินทั้งก้อนหรือภูเขาทั้งลูก... ทีนี้ความที่เคยว่ากลัวๆ คิดออกไปหาสิ่งที่น่ากลัวก็ไม่กลัว คิดไปถึงอันใด คำว่าน่ากลัวไม่กลัวทั้งนั้น.. แม้เสือจะเดินมาต่อหน้าต่อตา มันจะเดินเข้าไปลูบคลำหลังเสือได้อย่างสบายเลยนะ ตามความรู้สึกมันแน่ในใจยังงั้น ไม่คิดว่าเสือจะทำอะไรได้เลย นี่อาจเป็นความสำคัญผิดของตัวก็ได้ แต่จะสำคัญผิดหรือสำคัญถูกก็ตามเมื่อจิตได้กล้าถึงขนาดนั้นแล้ว มันเดินเข้าไปลูบคลำหลังเสือได้จริงๆ ด้วยจิตใจอ่อนโยนเมตตาสงสาร ไม่สะทกสะท้านในเรื่องว่าจะกลัว ความกลัวก็ไม่มี

จิตมันมีกำลังมากเวลานั้น เพราะไม่ให้มันออกนอก กำหนดเข้าเรื่อยๆ มันก็มีกำลังจนแน่นปึ๋งเลย ขึ้นชื่อว่าอันตรายอะไรก็มาเถอะว่าอย่างนั้นเลยนะ มันอาจหาญขนาดนั้นเสือก็มา ช้างก็มา ไม่หนีว่าอย่างนั้นเลยนะ คือมันเป็นความอาจหาญของมันจริง ซึ่งเราก็ไม่เคยเป็นมาก่อนมาเป็นเอาตอนฝึกดัดสันดานในขณะกลัวนั่นแล ไม่คิดว่าเสือหรือช้างเป็นต้น จะมาทำลายเราได้เลย จะเดินเข้าไปหามันได้อย่างสบาย

แม้มันจะทำเรา ฆ่าเราให้ตายในขณะนั้น ก็รู้สึกว่าจะตายไปด้วยความอาจหาญนั่นเอง ให้ตายด้วยความกลัวนี่คงเป็นไปไม่ได้ เพราะเวลานั้นจิตมันมีกำลังมาก นี่เป็นวิธีหนึ่งแห่งการระงับดับความกลัว แห่งการระงับความฟุ้งซ่าน ความก่อกวนตัวเองด้วยอารมณ์ต่างๆ ระงับกันอย่างนี้

ทั้งนี้ตามแต่อุบายแยบคายของแต่ละรายจะผลิตขึ้นมาใช้ เปลื้องตัวจากความจนตรอกในเวลานั้นๆ เพราะธรรมหรือสติปัญญาไม่สิ้นสุดอยู่กับผู้ใด สามารถทำให้เกิดให้มีในแง่ต่างๆ ได้ด้วยกัน..

เอ้า! คิดหมดในแดนโลกธาตุนี้กลัวอะไร จะมีสิ่งน่ากลัวแม้สิ่งหนึ่งมาปรากฏที่ใจนี้มีไหม ไม่มีเลย นั่นฟังซิ นั่นละ เมื่อถึงขั้นจิตเป็น อัตตา หิ อัตตโน นาโถ คือช่วยตัวเองช่วยอย่างนั้น พึ่งตนเองพึ่งอย่างนั้น อยู่กับตัวเองด้วยความแน่นหนามั่นคงก็อยู่แบบนั้น.. นี่เป็นสิ่งที่เราลืมไม่ได้ในชีวิตและการภาวนาของเราซึ่งไปอยู่ในสถานที่เช่นนั้น...”

นิมิตภาวนารู้..โยมพ่อตาย

ปี พ.ศ.๒๔๘๗ เป็นพรรษาที่ ๑๑ ท่านจำพรรษาที่อำเภอศรีสงคราม ในตอนนั้นท่านกำลังออกเร่งประกอบความเพียร ที่ฉันภัตตาหารเป็นกระต๊อบหลังเล็กสำหรับฉันได้เพียง ๓ องค์ ส่วนที่พักทำเป็นแคร่สูงจากพื้นใช้หญ้ามุง

ท่านเล่าถึงภาพนิมิตที่เกิดขึ้นในคืนหนึ่งขณะนั่งภาวนา

“...จิตวิญญาณก็แปลกอยู่ จิตวิญญาณมันถึงกัน มันแปลกอยู่นะ เวลาประมาณตี ๓ ถึงตี ๔ นั่งภาวนาอยู่ แล้วปรากฏเห็นภาพโยมอาน้องพ่อเอาจดหมายมายื่นให้ในขณะภาวนา

พอยื่นให้ปุ๊บ เรายังไม่ได้อ่านจดหมาย ความรู้มันก็รับกันทันทีว่า ‘พ่อเสียแล้ว’

พอออกจากที่ภาวนามาเล่าให้เพื่อนฝูงที่อยู่ด้วยกัน ๒ องค์ฟังว่า

‘วันนี้วันที่เท่าไรหมู่เพื่อนจดจำไว้นะ เมื่อคืนนี้ตอนผมนั่งภาวนาอยู่นั้นเห็นภาพนิมิตเข้ามา เห็นโยมอาน้องพ่อเอาจดหมายมายื่นให้ พอยื่นปุ๊บทางนี้รู้รับกันทันทีว่าพ่อเสียแล้ว’...”

จากนั้นท่านจึงจดวันที่ไว้ หลังจากนั้น ๗ วัน จดหมายก็ส่งมาถึงจริง

ตามนิมิตและเขียนบอกด้วยว่า "พ่อตายแล้ว"

ปรากฏว่าวันเวลาที่โยมพ่อของท่านถึงแก่กรรมเป็นเวลาเดียวกันกับที่ท่านนั่งภาวนาอยู่ คือตี ๔ ตรงกับวันและเวลาที่จดไว้นั้นพอดี

นกเขียน..คู่พึ่งเป็นพึ่งตาย

สมัยที่ท่านท่องเที่ยวภาวนาอยู่ทางอำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม บรรยากาศตามท้องทุ่งมีนกกระเรียนและนกเขียนลงหากินเป็นฝูงๆ ขณะที่นกเขียน ๒ ตัวผัวเมียกำลังหากินอยู่นั้น เหตุการณ์น่าสลดสังเวชก็เกิดขึ้นจากน้ำมือนายพรานผู้ใจบาป

"ตัวผัวถูกนายพรานยิง พอตัวผัวถูกยิงตัวเมียบินร่อนขึ้นไปข้างบน ร่อนดูผัวตัวเองถูกปืนกำลังดิ้นทุรนทุรายตายอยู่ต่อหน้า มันเสียใจมาก จึงฆ่าตัวตายตามโดยบินดิ่งหัวปักลงพื้นดินคอหักตายทันที ตายลงตรงซากศพผัวมันนั่นเอง"

ท่านให้ข้อคิดคติธรรมจากเหตุการณ์ครั้งนี้ว่า มนุษย์เราต่างก็มีความจำเป็นและหวังความช่วยเหลือระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มนุษย์อยู่ด้วยกันก็หวังพึ่งกัน หากมนุษย์อยู่ด้วยกันพึ่งกันไม่ได้ย่อมไม่มีความหมาย สู้สัตว์ไม่ได้ สัตว์เขายังช่วยกัน ท่านยกเอาเรื่องนี้เป็นอุทาหรณ์ว่า

"แม้สัตว์เขายังรักกันเขายังช่วยกันถึงขั้นสละชีวิตยอมตายด้วยกัน ส่วนนายพรานนั่นก็คงดีใจที่ได้นกเอาไปกินทั้งสองตัว มันดีใจจะได้ไปตกนรกนะสิ นกสองผัวเมียนั้นเขาตายด้วยความเสียใจสุดขีดถึงชีวิตสละได้เลย ส่วนตัวนายพรานนี้ก็ดีใจสุดขีดว่ายิงนัดเดียวได้นก ๒ ตัว ป่านนี้ไอ้คนที่ฆ่าไปจมอยู่ในนรกนั่นแหละ"

สอนเศรษฐีบ้านนอก

อีกคราวหนึ่งระหว่างเดินกรรมฐานไปทางอำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ท่านได้รับนิมนต์ให้เป็นองค์เทศน์ในงานทำบุญบ้าน บทธรรมที่ท่านแสดงในวันนั้นสามารถพลิกชีวิตชายผู้เป็นเศรษฐีคนหนึ่งได้อย่างน่าอัศจรรย์

"...มีเศรษฐีสองผัวเมีย อายุราว ๕๐ ปี เงินทองข้าวของในสมัยนั้นเขาเรียกว่าค้าเงินหมื่น คนถ้าลงมีเงินหมื่นแล้วร่ำลือกัน เงินล้านสมัยนี้สู้ไม่ได้ สองผัวเมียเขามีเงินเป็นหมื่นๆ เวลาจะทำบุญให้ทานก็ไม่อยากทำ ผัวไปซื้อของไปจ่ายตลาด ถือตะกร้าเปล่าไปฉันใด ก็ถือตะกร้าเปล่ากลับมาฉันนั้น คือซื้อไม่ลงตระหนี่ถี่เหนียว จะซื้ออะไรมากินซื้อไม่ลง ซื้อไม่ได้ความตระหนี่ไม่ยอมให้ซื้อ แต่มีดีอันหนึ่งพอกลับมาแล้ว เมียถามว่า 'ทำไมไม่ซื้อของ...มา'

'โอ๊ย! ข้อยซื้อไม่ลง เจ้าไปซื้อซะไป๊'

จึงให้เมียไปซื้อแทนพอเมียไปซื้อ ซื้อมาเท่าไรไม่เคยถามนะว่าราคาเท่าไรอันนั้นราคาเท่าไรๆ กินได้สบาย คือเจ้าของไม่เชื่อตัวเองนี่ข้อหนึ่งที่เป็นคติอันดี...

วันนั้นเผอิญเราเดินกรรมฐานไปทางนั้น เขานิมนต์เราเป็นองค์เทศน์ เราก็เทศน์ให้ฟัง เทศน์ไปโดนเอาใจดำแกยังไงไม่รู้นะ จากนั้นแกไปทำงานทำการอะไรไม่พูดทั้งวัน นั่งก็ขรึม เดินก็ขรึม ทำอะไรก็ขรึมไปหมดเคร่งขรึมตลอดเวลา ผิดสังเกต

หมู่เพื่อนจึงถามว่า 'อ้าว! เป็นยังไงเพื่อน แต่ก่อนก็เห็นรื่นเริงบันเทิงวันนี้ทำไมถึงเงียบๆ ตลอด เป็นอะไรได้รับความทุกข์ความทรมานอะไรบ้าง

ถึงเป็นอย่างนี้'

'อ๋อ! เรื่องความทุกข์ก็ถูกหรือความสุขก็ไม่น่าจะผิด' แกว่า

'อ้าว! มันเป็นยังไงว่าให้ฟังบ้างสิ' เพื่อนถาม

'เพื่อน... ก็เมื่อเช้านี้เราไปในงานเขา เขาทำบุญบ้าน ท่านมหาบัวเป็นองค์เทศน์ ท่านเทศน์ถึงเรื่องความตระหนี่ถี่เหนียว แล้วพูดถึงเรื่องความเสียสละ ความตระหนี่ถี่เหนียวมันมากองอยู่กับเราหมด ท่านก็เทศน์ว่าตายไปไม่ได้อะไร เราก็พิจารณาดูตายเราจะเอาอะไรไป เราก็ไม่ได้อะไร ตรงนี้ละเศร้าโศก เงินทองข้าวของมีมากมีน้อย เท่าไรก็ไม่เป็นประโยชน์ ลูกก็ไม่มี อยู่กันผัวเมียสองเฒ่าเท่านั้นแหละ เลยเกิดความเศร้าโศกเหงาหงอย

แล้วพลิกใจ แต่นี้ต่อไปจะไม่เป็นคนประเภทนี้อีก จะเป็นนักทำบุญให้ทาน หมดก็หมดเป็นก็เป็น ตายก็ตาย ตระหนี่เราก็เคยตระหนี่มาแล้ว ความสุขก็ไม่เห็นมีเท่าไรก็เหมือนโลกๆ เขาดีๆ นี่เอง ดีไม่ดีทุกข์กว่าเขาอีก เพราะเรามีสมบัติมากด้วย เราตระหนี่ถี่เหนียวมากต้องหึงหวงมาก เป็นทุกข์กว่าโลกเขามาก คราวนี้จะต้องแบ่งให้กินให้ทาน ให้สม่ำเสมอดั่งที่ท่านว่า'

ตั้งแต่นั้นมาแกเปลี่ยนไปเป็นคนละคน เมียจะไปจ่ายตลาดก็ไป ผัวไปจ่ายตลาดจ่ายได้สบายเลย ทำไมแกพลิกได้ขนาดนั้น แล้วการทำบุญให้ทานนี่จนเป็นหัวหน้าเขาเลย มีงานอะไรๆ เขาต้องมาเชื้อเชิญแก..."

เวลาผ่านไปหลายปีนับแต่วันนั้นมา ท่านมีโอกาสพบกับชายเศรษฐีคนนี้อีกครั้งในงานศพหลวงปู่ตื้อ อจลธัมโม ที่วัดอรัญญวิเวก บ้านข่า อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ท่านเล่าว่า

"เราก็นึกว่าแกตายไป ๕ ทวีปแล้วนะ แกเข้ามาหา ได้บวชเป็นพระเข้ามากราบทักถามว่า 'ท่านมหา... ท่านจำผมได้ไหม?' "

"ผมได้เป็นผู้เป็นคนมาก็เพราะท่านมหา อยู่ไหนก็ตามผมกราบท่าน

ไม่ลืมเลย ผมไม่นึกว่าผมจะได้พบท่านมหาอีก วันนี้ยังมาพบกันจนได้บุญผมมี ท่านมหาเป็นคนลากผมขึ้นจากนรก ผมเป็นผู้เป็นคนมาทุกวันนี้เพราะท่านมหาเทศน์อยู่ที่บ้าน ผมเป็นผู้เป็นคนมาตั้งแต่บัดนั้น

เวลานี้ผมชื่นบานหรรษาภายในจิตใจ การทำบุญให้ทานผมก็ไม่อัดไม่อั้น ทานเสียเต็มที่แล้วก็มาบวช เสียสละไปหมดเลย ความตระหนี่ถี่เหนียวก็เคยตระหนี่ ความเสียสละก็เคยเสียสละ เสียสละจนบวช ผมนี่เต็มภูมิ เต็มภูมิทั้งสอง”

พอเล่าจบลงแกก็ก้มลงกราบแล้วกราบเล่าด้วยเห็นบุญเห็นคุณของท่านมิรู้ลืม

ข้อวัตรปฏิบัติ ณ วัดป่าบ้านหนองผือ

ในช่วงจำพรรษาที่วัดป่าบ้านหนองผือ หลวงปู่มั่นพักอยู่ด้วยความผาสุก พระธุดงค์ที่ไปอาศัยร่มเงาท่านก็ปรากฏว่าได้กำลังจิตใจกันมาก แม้จะมีจำนวน ๒๐-๓๐ องค์ในพรรษา ต่างก็ตั้งใจปฏิบัติต่อหน้าที่ของตนๆ ไม่มีเรื่องราวให้ท่านหนักใจ มีความสามัคคีกลมกลืนกันดีมากราวกับอวัยวะเดียวกัน

ยามเช้าเมื่อฉันจังหันเสร็จแล้ว ต่างองค์ต่างก็เข้าหาทางจงกรมในป่ากว้างๆ ติดกับวัด ทำความเพียรเดินจงกรมนั่งสมาธิตามอัธยาศัย จวนบ่าย ๔ โมงถึงเวลาปัดกวาดลานวัด ต่างก็ทยอยกันออกมาจากที่ทำความเพียรของตนๆ พร้อมกัน ปัดกวาดลานวัดเสร็จแล้วจึงขนน้ำขึ้นใส่ตุ่มใส่ไหน้ำฉัน น้ำล้างเท้า ล้างบาตรและสรงน้ำ หลังจากนั้นต่างก็เข้าหาทางจงกรมทำความเพียรตามเคย

ถ้าไม่มีการประชุมอบรมก็ทำความเพียรต่อไปตามอัธยาศัยจนกว่าจะถึงเวลาพักผ่อนปกติ ๗ วันท่านจัดให้มีการประชุมครั้งหนึ่ง หากมีผู้ประสงค์จะศึกษาธรรมเป็นพิเศษหรือถามปัญหาธรรมกับท่านก็ไม่ต้องรอจนถึงวันประชุม สามารถหาโอกาสที่ท่านว่าง เช่น ตอนหลังจังหันตอนบ่ายๆ ตอนราว ๕ โมง หรือกลางคืนราว ๒ ทุ่มก็ได้

เวลาท่านสนทนาหรือแก้ปัญหาธรรมกัน รู้สึกน่าฟังมาก เป็นปัญหาเกี่ยวกับธรรมภายในบ้าง เกี่ยวกับสิ่งภายนอก เช่น พวกกายทิพย์บ้าง ฟังแล้วทำให้เพลิดเพลินอยู่ภายใน ไม่อยากให้จบสิ้นลงง่ายๆ ทั้งเป็นคติทั้งเป็นอุบายแก้ใจในขณะนั้น เพราะผู้มาศึกษากับท่านมีภูมิธรรมภายในเหลื่อมล้ำต่ำสูงต่างกันเป็นรายๆ ไป และมีความรู้แปลกๆ ตามจริตนิสัยมาเล่าถวายท่าน จึงทำให้เกิดความรื่นเริงใจไปกับปัญหาธรรมนั้นๆ ไม่มีสิ้นสุด

การอยู่กับครูบาอาจารย์นานๆ ทำให้จริตนิสัยของผู้ไปศึกษามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีตามท่านวันละเล็กละน้อยทั้งภายนอกภายในจนกลมกลืนกับนิสัยท่านตามควรแก่ฐานะของตน ทั้งมีความปลอดภัยมากมีทางเจริญมากกว่าทางเสื่อมเสีย ธรรมค่อยซึมซาบเข้าสู่ใจโดยลำดับเพราะการเห็นการได้ยินได้ฟังอยู่เสมอ ความสำรวมระวังอันเป็นทางส่งเสริมสติปัญญาให้มีกำลังก็มากกว่าปกติ เพราะความเกรงกลัวท่านเป็นสาเหตุไม่ให้นอนใจ ต้องระวังกายระวังใจอยู่รอบด้าน

สัลเลขธรรม ๑๐ ประการ เป็นหลักธรรมที่หลวงปู่มั่นถือเป็นเครื่องดำเนินขัดเกลาซักฟอกกิเลสตลอดมา

"...อัปปิจฉตา (ความมักน้อยในปัจจัย ๔) ใครจะไปมักน้อยยิ่งกว่าพ่อแม่ครูจารย์มั่นของเรา คิดดูตั้งแต่หนุ่มน้อยจนกระทั่งเฒ่าแก่ ท่านมีสมบัติอะไรติดเนื้อติดองค์ของท่านไม่ปรากฏ ไปที่ไหนท่านไปอย่าง

ง่ายดาย มีเฉพาะบริขาร ๘ เท่านั้น

สันตุฏฐี (ยินดีในปัจจัย ๔ ตามมีตามเกิด) ไม่มีคำว่า "พะรุงพะรัง" มีสมบัตินั้นมีสมบัตินี้ไม่ปรากฏ มีเท่าไรก็แจกจ่ายไปหมดๆ ที่อยู่ก็เป็นกระต๊อบกระแต๊บอยู่อย่างนั้นไม่หรูหรา อย่างกุฏิที่ท่านพักอยู่บ้านหนองผือนาในนี้ ก็ว่ากุฏิพอประมาณ

เรื่องที่ว่าอยู่ในที่วิเวกหรือ วิเวกกตา (ชอบสงบวิเวก) มีแต่ความสงัดทั้งวันทั้งคืนยืน เดิน นั่ง นอน ไม่มีอะไรมายุ่งมาเกี่ยว

วิริยารัมภา การแนะนำสั่งสอนเพื่อความพากความเพียร นี้ท่านเป็นพื้นฐานอยู่แล้วไม่ได้พูดเรื่องอื่นนอกจากความเพียร องค์ท่านเองถึงเวลาท่านก็ลงเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนาตามกำหนดกฎเกณฑ์ตามเวล่ำเวลาไม่เคลื่อนคลาดเลย

อสังสัคคณิกา (ไม่คลุกคลี) นี้ก็ไม่เคยปรากฏว่าใครไปยุ่งท่านได้ แม้แต่ประชาชนญาติโยมไปหาชั่วกาลชั่วเวลานี้ ท่านยังไม่อยากจะต้อนรับด้วยซ้ำ กับพระกับเณรเหล่านี้เหมือนกัน ให้ไปหาภาวนา มีแต่ไล่ไปภาวนา อย่ามายุ่งกันในเวลาไม่ควรยุ่ง เพราะฉะนั้นเวลาพระเณรขึ้นไปหาท่านจึงไปเพียงไม่กี่องค์ในเวลาหนึ่งๆ ซึ่งควรจะขึ้นไปหาท่าน ...

ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติหลุดพ้นใครเป็นผู้ทรงไว้ ก็ท่านทั้งนั้นเป็นผู้ทรงไว้ นี่รวมแล้วก็เป็นสัลเลขธรรม ๑๐ ประการ เป็นแนวทางที่สมบูรณ์เต็มที่แล้วดังที่ท่านกล่าวว่า สมาธิ ปัญญา ก็เป็นแต่ละข้อๆ ของสัลเลขธรรม แล้วก็ วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ ก็เป็น ๑๐ สุดยอดแห่งธรรมแล้ว..."

มั่นคงธุดงควัตร

ในระยะที่อยู่กับหลวงปู่มั่นท่านจะสอนให้เราเป็นคนกินน้อย นอนน้อย พูดน้อยปฏิบัติให้มาก หรือให้เป็นคนกินง่าย อยู่ง่าย นอนง่าย การไปการมาง่าย หมายถึง ไม่ทำตนเป็นผู้ยศหนักศักดิ์ใหญ่เป็นประเภทกรรมฐานขุนนาง หรูๆ หราๆ แต่วัตถุสิ่งของภายนอก แต่จิตใจหาคุณความดีมิได้เลย อันนี้ท่านไม่สรรเสริญ ท่านชื่นชมบุคคลประเภทอ่อนน้อมถ่อมตนทำตัวประดุจผ้าขี้ริ้ว แต่ภายในใจนั้นหรูหรางดงามด้วยธรรม จะเรียกว่าเศรษฐีธรรม ก็ไม่ผิด

ท่านเล่าถึงอุปนิสัยในการบำเพ็ญภาวนาของท่านว่า

“...มาอยู่บ้านหนองผืออย่างนี้ ผมจะเดินจงกรมให้หมู่เพื่อนเห็นไม่ได้โน่น ต้องเวลาสงัดสี่ทุ่มห้าทุ่มล่วงไปแล้ว หมู่เพื่อนเงียบหมดแล้ว ถึงจะลงเดินจงกรม กลางวันก็เข้าไปอยู่ในป่าโน่น ถ้าวันไหนออกมาแต่วัน เช่นห้าโมงเย็นออกมาอย่างนี้ ก็เข้านั่งสมาธิเสียในกุฏิ จนกระทั่งหมู่เพื่อนเงียบไปหมดแล้วถึงจะลงทางจงกรม เป็นนิสัยอย่างนั้นมาดั้งเดิม

ไม่ให้ใครเห็นการประกอบความเพียรของเราว่ามากน้อยขนาดไหน แต่ธรรมดาใครก็รู้ ทางจงกรมจนเป็นหลุมเป็นเหวไปใครจะไม่รู้ เดินจงกรมกี่ชั่วโมงมันถึงจะเป็นขนาดนั้น อยู่ในป่าก็ดี อยู่ในวัดก็ดี มองดูก็รู้แต่หากนิสัยเป็นอย่างนั้น ทางภาษาอีสานเขาเรียกว่า คนนิสัยหลักความ คือ การลักๆ ลอบๆ ทำสมาธิภาวนาอยู่คนเดียว เราไม่สนิทใจที่จะทำความเพียรให้ใครต่อใครเห็นอย่างโจ่งแจ้ง...”

การถือธุดงค์ ๑๓ เป็นเครื่องชำระกิเลสของพระที่ทุกองค์ต่างตั้งใจสมาทานกันทั้งวัดท่านเองก็สมาทานอย่างจริงจัง

“...เวลาเข้าพรรษาก็ต่างองค์ต่างสมาทานธุดงค์กันทั้งวัด ครั้นสมาทานแล้วไม่กี่วันมันก็ล้มไปๆ นี่ก็ส่อแสดงให้เห็นความจริงจังหรือความล้มเหลวของหมู่คณะ

เมื่อได้เห็นอาการของหมู่เพื่อนเป็นเช่นนั้น ทำให้เกิดความอิดหนาระอาใจไป หลายแง่หลายทางเกี่ยวกับหมู่คณะ จิตใจยิ่งฟิต ปลุกใจตัวเองให้แข็งขัน และย้อนมาถามตัวเองบ้างว่า

‘ไงเราจะไม่ล้มไม่เหลวไปละหรือ? เมื่อเหตุการณ์รอบข้างเป็นไปอย่างนี้’

ก็ได้รับคำตอบอย่างมั่นใจว่า ‘จะเอาอะไรมาให้ล้มให้เหลวไหลหละก็ตัวใคร ตัวมัน’ประกอบกับนิสัยเราเป็นอย่างนี้มาดั้งเดิมอยู่แล้ว ทำอะไรต้องจริงทั้งนั้น ทำเล่นไม่เป็นเราจะล้มไม่ได้ นอกจากตายเสียเท่านั้น

ฉะนั้น ความเปลี่ยนแปลงของหมู่เพื่อนจึงเป็นราวกะว่าแสดงพระธรรมเทศนา กัณฑ์หนึ่งให้เราฟังอย่างถึงใจ...”

ฉันในบาตร ไม่ใช้ช้อน ไม่ฉันนม

“...การฉันในบาตรนี่เป็นกิจสำคัญอยู่มาก ไม่มีภาชนะใดที่เหมาะสมยิ่งกว่าบาตรสำหรับใส่อาหาร จะเป็นถ้วยชามนามกรอะไรก็แล้วแต่เถอะเป็นภาชนะทองคำมาก็ไม่เหมาะสมยิ่งกว่าบาตร มีบาตรใบเดียวเท่านั้นมีอะไรก็รวมลงที่นั่น พระพุทธเจ้าก็ทรงดำเนินเป็นตัวอย่างอันแนบแน่นมาก่อนแล้ว

บางคนคิดว่าอาหารที่รวมลงไปแล้วจะทำให้ท้องเสีย ดังที่ส่วนมากว่ากันซึ่งเคยได้ยินมาแล้ว ท้องมีกี่พุงมีกี่ไส้ มีกี่ภาชนะสำหรับใส่

อาหารแยกประเภทต่างๆ นี้หวาน นี้คาว นี้แกงเผ็ด ความจริงในขณะที่อาหารรวมในบาตรก็เป็นเทศนาอย่างดี

ก่อนฉันก็พิจารณาในขณะที่ฉันก็กำหนดพิจารณาปัจจเวกขณะ โดยความแตกต่างแห่งอาหาร ย่อมได้อุบายแปลกๆ ขึ้นมาจากอาหารผสมนั้น เพราะไม่ได้ฉันเพื่อความรื่นเริงบันเทิง ไม่ได้ฉันเพื่อความสวยงาม เพื่อความฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม เพื่อความคึกคะนองอะไร ฉันพอยัง อัตภาพให้เป็นไป เพื่อได้ประพฤติพรหมจรรย์ชำระกิเลสอาสวะ ซึ่งเป็นตัวพิษรกรุงรังฝังจมลึกอยู่ภายในใจนี้ให้เตียนโล่งออกจากใจ ด้วยพิจารณาโดยแยบคายซึ่งอาศัยธุดงควัตรเหล่านี้เป็นเครื่องมือต่างหาก

พระเราเมื่อฉันมากๆ ทำให้ธาตุขันธ์มีกำลังมากขึ้น แต่จิตใจลืมเนื้อลืมตัวขี้เกียจภาวนา ไม่เป็นท่าเป็นทางอะไรเลย มีแต่อาหารพอกพูนธาตุขันธ์สกนธ์กาย ไม่ได้พอกพูนจิตใจด้วยอรรถด้วยธรรม ใจหากเคยมีธรรมมาบ้างก็นับวันเหี่ยวแห้งแฟบลงไป ถ้ายังไม่มีธรรม เช่น สมาธิธรรมเป็นต้น ก็ยิ่งไปใหญ่ ไม่มีจุดหมายเอาเลย

ธุดงค์จึงต้องห้ามความโลเลในอาหาร เพื่อให้ใจมีทางเดินโดยอรรถโดยธรรม กิเลสจะได้ไม่ต้องพอกพูนมากมาย กายจะได้เบา ใจจะได้สงบเบาในเวลาประกอบความเพียร และสงบได้ง่ายกว่าเวลาที่พุงกำลังบรรจุอาหารเสียเต็มปรี่ ...”

“...ท่านอาจารย์มั่นฉันข้าวในบาตรแล้วก็ฉันด้วยช้อน ธรรมท่านผุดขึ้นมา ผุดขึ้นมา โอ้โห เหมือนน้ำไหลไฟสว่างไปเลย ผุดขึ้นๆ มาเหมือนกับว่าสอนเราผึงๆ ขึ้นมาเลย ท่านว่าอย่างนั้น

‘ฉันก็ฉันเพื่อเห็นภัย ยืนเดินนั่งนอนเพื่อเห็นภัยและในขณะเดียวกันเพื่อคุณธรรมทั้งหลาย ทำไมเวลามาฉันจึงเห็นแก่ลิ้นแก่ปากอย่างนี้

นี้หรือผู้เห็นภัยเป็นอย่างนี้หรือ'

เด็ดเผ็ดร้อนมากเหมือนกัน อุบายที่ผุดขึ้นมาในเวลานั้น

'นี้ไม่ใช่ผู้เห็นภัยนะนี่ ผู้ที่นอนจมอยู่ในวัฏสงสารหาเวลาพ้นไปไม่ได้แบบนี้น่ะ'

พอเป็นอย่างนั้นแล้วจิตมันก็สลดทันที ..."

ด้วยอุบายธรรมของหลวงปู่มั่นเช่นนี้องค์หลวงตาจึงเข้มงวดกับการขบฉันของตัวเองเป็นพิเศษมิปล่อยให้ความอยากมาครอบงำจิตใจได้

"ท่านไม่ได้บอกว่าเราตั้งใจก็ตาม แต่กิริยาที่แสดงออกมานั้นเป็นการบอกอยู่ชัดๆ ว่าท่านทราบทุกอย่างว่าเราทำยังไง เช่น เราไม่ฉันนมอย่างนี้ เวลาเขาเอานมมาถวาย ให้ผสมเผลิมอะไรใส่มันเทนมลงไปแล้วก็แจกพระ ผมไม่เคยฉัน

แม้แต่ผมเรียนหนังสือผมยังไม่ฉันนมเพราะธาตุของผมมันผิด นอนเฉยๆ นี่ไม่ต้องฝันละนะเพราะกำลังมันเต็มที่ของมันอยู่แล้ว แต่จะว่าเป็นราคะจริตก็ไม่ใช่นะ ราคะจริตมันต้องเพลิดต้องเพลินไปข้างนอกนู่นหาเรื่องกามกิเลส แต่มันไม่ไป ธาตุขันธ์มันเต็มที่ของมัน บางทีมันก็แสดงไม่ได้ฉันนมก็ตาม มันจะปวดที่ตรงตานกเอี้ยง มันจะปวดเจ้าของรู้ตัวนอนได้ระมัดระวัง

นานๆ มาทดลองฉันนมดูนี้มันก็เห็นอยู่ เพราะฉะนั้นจึงต้องตัดขาดเลยเวลาปฏิบัติยิ่งเป็นเรื่องเฉียบขาดด้วยแล้วผมไม่แตะเลย นี่ท่านก็เห็นเหตุที่ท่านจะเห็นก็เวลาชงขนมอะไรเอานมใส่นี้ ท่านว่า 'แบ่งให้ท่านมหาก่อนนะท่านมหาไม่ฉันนมนะ แบ่งให้ท่านมหาก่อนนะ'

นี่คือประกาศสอนพระเณรทั้งหลายนั่นเองพูดง่ายๆ ดูซิอุบายของท่าน ไม่เพียงแต่พูดกับเรายังเอาเราเป็นเหตุอีกด้วย"

แม้หลวงปู่มั่นจะทราบดีถึงความตั้งใจจริงของท่านไม่ว่าจะเรื่องการถือธุดงค์ฉันในบาตรหรือการไม่ใช้ช้อนฉันอาหารว่าท่านรักษาข้อปฏิบัติเหล่านี้อย่างเคร่งครัดไม่อ่อนแอแต่บางครั้งหลวงปู่มั่นก็หาอุบายขนาบส่วนรวมโดยยกเอาท่านมาเป็นเหตุเหมือนกัน

"...พ่อแม่ครูจารย์มั่นท่านก็รู้ว่าเราไปธุดงค์ด้วยความตั้งใจอย่างเต็มที่เต็มฐาน ไปทรมานอยู่ตามป่าตามเขาลูกไหนๆ ท่านก็รู้แล้วท่านทำไมพูดขึ้นมาว่า

'ท่านมหา! ไปนานนัก ไปหลายวันแล้ว มัวไปซดซ้ายซดขวาอยู่ที่ไหนนา ไม่เห็นมา'

ทั้งๆ ที่ท่านก็รู้ว่าเราตั้งใจขนาดไหน เราไม่เคยแตะช้อนเลยท่านก็รู้แต่ทำไมท่านพูดอย่างนั้น ก็คือท่านสอนหมู่สอนคณะในวงนั้นนั่นเอง เวลาเรากลับมา พระก็เล่าให้เราฟังท่านว่า

'พระกรรมฐานฉันช้อนดูแล้วมันขวางตา ขวางใจ สะดุดใจทันทีเหมือนพระเจ้าชู้ ขุนนาง การฉันเพื่อความเห็นภัย จะหาอะไรมาเป็นความสะดวกสบาย มาโก้เก๋อย่างนั้นมันขัดกันกับความเห็นภัยในการฉัน'..."

เป็นไข้มาลาเรีย

"...พระกรรมฐานที่มุ่งอรรถมุ่งธรรมจริงๆ เข้าอยู่ตามป่าตามเขาจะรู้จักอัธยาศัยของสัตว์ได้ดี สัตว์พวกไหนมันก็มา เขาแอบมาอยู่ข้างๆ เขาจะมาจุ้นจ้านเขาก็ไม่มานะ คือเขาหลบภัย ยกตัวอย่างเช่นหนองผือนี่เห็นได้ชัดมากทีเดียว พระอยู่ที่ไหนมันก็แอบๆ อยู่กับพระนั่นแหละจะให้ออกมาจุ้นจ้านไม่มา ชอบอยู่ข้างๆ เพราะมันเป็นดงนี่ องค์นี้อยู่

ตรงนั้น องค์นั้นอยู่ตรงนั้นอย่างนี้นะ อยู่ว่างๆ ในดงนี่เขาอยู่ได้ทั่วไป ก็เหมือนกับว่ามีผู้รักษาทั่วไป

หนองผือนี่มากที่สุดบรรดาสัตว์ที่เราเคยไปเที่ยวที่ไหนๆ ในวัดหนองผือ เพราะแต่ก่อนมันเป็นดงทั้งหมดที่เราเห็นนั่น ไปถึงบ้านนาในมีแต่ดง ติดต่อกันไปเลย สัตว์อยู่ได้ทั่วไป แต่อยู่ที่อื่นเขาไม่ปลอดภัยเขาจึงไม่ อยากอยู่ แอบเข้ามาๆ ถึงขนาดไม่กลัวคนก็มี

นอกจากสัตว์ป่าแล้วยังมีไข้ป่าชุกชุมมากอีกด้วย จนหลวงปู่มั่นต้อง สั่งให้พระเณรที่ไปกราบเยี่ยมให้รีบออกถ้าจวนเข้าหน้าฝน ถ้าเป็นหน้า แล้งก็อยู่ได้นานขึ้น แม้หลวงปู่มั่นเองเข้ามาวัดป่าบ้านหนองผือแรกๆ เพียงไม่กี่วันก็เริ่มป่วยเป็นไข้มาลาเรียแบบจับสั่นชนิดเปลี่ยนหนาวเป็น ร้อนและเปลี่ยนร้อนเป็นหนาวแล้ว ซึ่งเป็นการทรมานอย่างยิ่งอยู่แรมเดือน ไข้ชนิดนี้หากเป็นแล้วไม่หายง่ายตั้งแรมปีก็ไม่หาย บางทีหายไป ๑๕ วัน หรือเดือนหนึ่งแล้วจนนึกว่าหายสนิทก็กลับมาเป็นเข้าอีก หากผู้ใดป่วย เป็นไข้มาลาเรียต้องใช้ความอดทนมากเพราะยาแก้ไข้ไม่มีใช้กันเลย ในวัด เพราะยาหายากไม่เหมือนสมัยทุกวันนี้

ไข้ประเภทนี้ชอบเป็นกับคนที่เคยอยู่บ้านทุ่งแล้วย้ายไปอยู่ในป่าตาม ไร่นา แม้คนที่เคยอยู่ป่าเป็นประจำมาแล้วก็ยังเป็นได้แต่ไม่ค่อยรุนแรง เหมือนคนมาจากทางทุ่ง และชอบเป็นกับพระธุดงคกรรมฐานที่ชอบเที่ยว ซอกแซกไปตามป่าเขาโดยมาก สำหรับตัวท่านเองเมื่อมาอยู่ที่บ้านหนองผือ ปีแรกนี้ก็เป็นไข้มาลาเรียด้วยเช่นกัน เป็นตลอดพรรษาถึงหน้าแล้งก็ยัง ไม่ยอมหายสนิทได้เลย มีคนถามว่าท่านเคยเป็นไข้มาลาเรียไหม ท่านตอบทันทีว่า

"โธ่! เป็นมาไม่รู้เป็นกี่ครั้ง ผมบนศีรษะโกนให้โล้นแล้วยังไม่แล้ว มันยังร่วงอีก ไข้มาลาเรียนี้มันร้อน ปากนี้เปื่อยหมด"

ช่วงที่เป็นไข้มาลาเรียอยู่นั้น มีอยู่วันหนึ่งในตอนกลางวันปรากฏว่าไข้เริ่มหนักแต่เช้าท่านจึงไม่ไปบิณฑบาตและไม่ฉันจังหันด้วย ในวันนั้นท่านพยายามต่อสู้กับทุกขเวทนาด้วยการพิจารณา พอถึงเวลาบ่าย ๓ โมง ไข้จึงสร่าง ปรากฏว่ากำลังเรี่ยวแรงอ่อนเพลียมากจึงเพ่งจิตให้อยู่กับจุดใดจุดหนึ่งของทุกขเวทนาที่กำลังกำเริบหนัก โดยไม่คิดทดสอบแยกแยะเวทนาด้วยปัญญาแต่อย่างใด

ในจังหวะเวลานั้นเป็นเวลาที่หลวงปู่มั่นท่านพิจารณาธรรมบางประการ จึงเห็นท่านกำลังปฏิบัติอยู่เช่นนั้นพอดิบพอดี

พอบ่าย ๔ โมง ท่านเข้าไปหาหลวงปู่มั่น จึงถูกตั้งปัญหาถามขึ้นในทันทีว่า

"ทำไมจึงพิจารณาอย่างนั้นเล่า? การเพ่งจิตจ้องอยู่ไม่ใช้ปัญญาพิจารณาแยกแยะกาย เวทนา จิต ให้รู้เรื่องของกันและกัน ท่านจะทราบความจริงของกาย ของเวทนา ของจิตได้อย่างไร? แบบท่านเพ่งจ้องอยู่นั้นมันเป็นแบบฤาษี แบบหมากัดกัน ไม่ใช่แบบพระผู้ต้องการทราบความจริงในธรรมทั้งหลาย มีเวทนาเป็นต้น

ต่อไปอย่าทำอย่างนั้น มันผิดทางที่จะให้รู้ให้เห็นความจริงทั้งหลายที่มีอยู่ ในกาย ในเวทนา ในจิต ตอนกลางวันผมได้พิจารณาดูท่านแล้วว่าไม่ใช้สติปัญญา คลี่คลายดูกายดูเวทนา ดูจิตบ้างเลย พอเป็นทางให้สงบและถอดถอนทุกขเวทนาในเวลานั้น เพื่อไข้จะได้สงบลง"

ชีวิตพระกรรมฐาน

"ภูพานนี้เที่ยวแหลกหมด ภูพานระหว่างสกลนครไปถึงกาฬสินธุ์ ภูเขาลูกนี้เราเที่ยวมากที่สุด เพราะพ่อแม่ครูจารย์อยู่ทางพรรณา เราก็เที่ยวแถวนั้น อยู่สกลนคร บ้านโคกนามน เราก็เที่ยวแถวนั้น แล้วท่านมาอยู่ทางพรรณานี่ก็เที่ยว เที่ยวตลอดไปหมดเลยเที่ยวป่าเที่ยวเขา เรียกว่าภูเขาลูกนี้ไปทั้งนั้นละเรา"

"...อากาศหนาวจริงๆ เวลาออกวิเวกเพราะไม่นำผ้าห่มติดไปด้วย ใช้แค่จีวรกับผ้าสังฆาฏิพับครึ่งแล้วห่มพอกันหนาวได้บ้าง แต่ถ้าคืนไหนหนาวมากจริงๆ คืนนั้นนอนไม่ได้เลย ต้องลุกขึ้นนั่งสมาธิภาวนาสู้เอา ตามหน้าตามตา แขน ขารวมถึงริมฝีปากเหล่านี้แตกหมด ตกกระหมด

การอาบน้ำต้องรีบอาบตอนกลางวันหลังปัดกวาดใบไม้แล้ว อาบในคลองบ้าง ตามซอกหินซอกผาบ้าง หรือในห้วยในคลองที่ไหนพออาบได้ก็อาบ ถ้ากะเวลาก็ประมาณบ่าย๓ โมง เพราะอาบค่ำนักไม่ได้ อากาศหนาวมากจริงๆ น้ำก็เย็นมาก ทั้งๆ ที่ตอนนั้นยังหนุ่มน้อยอยู่แต่มันก็ยังหนาวถึงขนาดนั้น..."

สำหรับเรื่องกุฏิที่พักนั้น ท่านให้ชาวบ้านทำเพียงวันเดียวก็เสร็จแล้ว พอใช้หลบแดดหลบฝน ป้องกันชื้นหรือร้อนหนาวได้ก็เพียงพอแล้ว ลักษณะก็ทำเหมือนปะรำ โดยเอาใบไม้มาวางทำเป็นร้าน เอาใบไม้วางข้างบน แล้วเอากลดแขวนข้างล่าง ท่านเคยเล่าถึงความหนาวเหน็บในระหว่างการวิเวกในป่าว่า

"...ช่วงหน้าหนาวแม้ว่าทำถึงอย่างนั้นก็ตาม น้ำค้างยังคงพัดปลิวเข้ามาถึงได้ เปียกเหมือนกับเราซักผ้านั่นแล เปียกทุกคืนทุกเช้า ดังนั้นพอฉัน

เช้าเสร็จ ถึงได้เอาออกไปตากแดด ถ้าตากเช้าไป แดดก็ยังไม่มี ต้องทิ้งไว้นั้นก่อน กางทิ้งไว้อย่างนั้น

พอฉันเสร็จแล้วก็เอามุ้งออกไปตากที่แดด แม้ตากอย่างนั้นทุกวันๆ มันก็ยังขึ้นราได้เป็นจุดดำๆ ของรา มันเหมือนกับลายเสือดาวนั่นแหละ ทั้งๆ ที่มุ้งสะอาดอยู่ก็ขึ้นราเนื่องจากมันไม่ได้แห้งตามเวล่ำเวลาของมัน...”

สำหรับบริเวณใกล้เคียงที่พักนั้น จะมีทางจงกรมหลายสายอยู่ใต้ร่มไม้เพื่อเดินในเวลากลางวัน เพราะช่วงเช้าสายหรือเที่ยงบ่ายนั้นต้นไม้จะให้แนวร่มต่างกันไป จึงต้องมีทางจงกรมไว้หลายๆ สาย สายไหนร่มในช่วงใดก็เดินจงกรมช่วงเวลานั้น

ส่วนในบางที่เป็นที่โล่งๆ แจ้งๆ ที่ไม่มีต้นไม้ มักใช้เป็นทางจงกรมไว้เดินตอนกลางคืนเผื่อว่าหากมีงู แมงป่อง หรือสัตว์มีพิษอื่นๆ ผ่านมาก็จะพอมองเห็นได้เป็นเงาดำๆ ท่านไม่ได้จุดไฟตอนเดินจงกรมเพราะในช่วงออกวิเวกนั้นท่านพกเทียนไขไปนิดหน่อยเท่านั้นหากไม่จำเป็นต้องจุดจริงๆ ท่านจะไม่จุด

เรื่องยารักษาโรค ท่านว่าไม่ต้องพูดถึง เพราะไม่เคยได้พกไปด้วยเลย ถึงแม้จะเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเจ็บท้องปวดศีรษะก็ตาม ท่านมีแต่ใช้การทำภาวนาเท่านั้นเป็นยา เป็นธรรมโอสถอันเลิศ และแท้ที่จริงแล้วแม้ในยามปกติตอนที่อยู่ในวัดยังไม่ได้ออกวิเวก หากไม่จำเป็นจริงๆ แล้ว ท่านก็ไม่นิยมใช้ยาใดๆ ทั้งสิ้น

“เราไม่ปฏิเสธเรื่องยา แต่สำหรับเรื่องความกังวลจนเกินเหตุเกินผลของสมณะนั้นผิดทางของพระพุทธเจ้า ผิดทางของผู้จะฆ่ากิเลส ผิดทางของผู้เรียนเพื่อรู้สัจธรรม

เรื่องหยูกยาก็ให้นำมารักษากันไปได้อยู่ แต่ไม่ให้หลงจนเกิดความกังวล

อันเป็นเรื่องของกิเลส ท่านไม่ได้มารักมาสงวนชีวิตจิตใจยิ่งกว่าธรรม”

“...เราออกเที่ยวกรรมฐานไม่เคยเว้นแต่ละปี พอออกพรรษาแล้วก็ออกไปเที่ยวอยู่ตามป่าเสียก่อน ระยะเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ไม่ต้องแสวงหาที่มุงที่บัง อยู่ตามเชิงเขาเพราะอากาศมันยังไม่ร้อน เที่ยวอยู่ตามร่มไม้

ถ้าเข้าหน้าร้อน เดือนมีนาคมจะก้าวถึงเดือนเมษายนขึ้นเขาขึ้นถ้ำในถ้ำอากาศเย็น

บางทีเสือมากัดควายอยู่ข้างๆ มุ้งก็มี เสียงควายร้องเอิ้กอ๊ากๆ เราก็เผิงผางออกไปจากมุ้ง ดูว่ามันมาทำอะไรกันอยู่ เสียงเราดังลั่นขึ้น มันก็เลยเงียบไป ลำน้ำอูน ทางที่จะต่อเข้าไปหนองผือเป็นดง ฟังเสียงควายร้องข้างๆ ริมลำน้ำอูน เสือก็อยู่ทางนี้ ควายก็หากินอยู่ทางนี้ บ้านเขาอยู่ทางนั้น แล้วเราอยู่ฝั่งนี้ คือมันกัดกันใกล้บ้าน

ไปอยู่ในที่เช่นนั้น จะว่าได้ชมนิสัยวาสนาบ้างก็น่าจะได้ชม ทุกข์ลำบากลำบนอยู่ในป่าในเขาไม่มีผู้มีคน แทนที่จะมีความว้าเหว่กังวลเกี่ยวกับหมู่กับเพื่อน เงียบเลยนะ มีแต่สงัดกับธรรมๆ นี่เราไปอยู่คนเดียวสงัดอยู่ด้วยธรรมด้วยอารมณ์ของธรรม ไม่มีอารมณ์ของโลกมาเจือปนเลยมีแต่อารมณ์ของธรรม

กลางคืนเวลามันเงียบจริงๆ อยู่บนหลังเขาสูงๆ อากาศละเอียดมากร่างกายของเรามันอยู่ที่ละเอียด อากาศก็ละเอียดเหมือนกับว่าคลานเข้ามามันซึมเข้ามาหาเรา

เวลาภาวนาเงียบๆ เริ่มเข้าที่ภาวนา ได้ยินเสียงหัวใจทำงานตุบตับๆๆ ได้ยินชัดมาก พอจิตเริ่มเข้าที่ หัวใจทำงานก็หายเงียบไปจากนั้นหาย แล้วกายก็หายเงียบไปเลย ยังเหลือแต่ความเวิ้งว้างหมดร่างกายนี้จะหายไปตามๆ กัน คือจิตมันหมดกังวลสิ่งเหล่านี้ มีแต่ความ

ละเอียดของจิตความละเอียดของจิตหาจุดหาหมายไม่ได้ ร่างกายเป็นส่วนหยาบพอจิตเข้าสู่ตัวเองโดยเฉพาะแล้ว ร่างกายหายเงียบ จิตก็เข้าละเอียดสุดขีด ไม่เกี่ยวกับเรื่องร่างกาย

นั่งภาวนากลางคืนหนาวๆ เข้าสมาธิได้แล้วความหนาวไม่มีความหมาย ความหนาวหายหมด จนกระทั่งจิตมันได้เวล่ำเวลาของมันเคลื่อนไหวออกมา พอเคลื่อนไหวออกมามันก็รับสิ่งภายนอกดินฟ้าอากาศ เริ่มหนาวอีก พอเริ่มหนาวแล้วจะนอนหนาวมันก็หนาวของมัน เราก็เริ่มนอน นอนไม่หลับ สู้หนาวไม่ได้ แล้วกลับมานั่งอีกพอเข้าไปนั้นอีกก็หายเงียบเลย แล้วทั้งคืนมันจะตายคนเรา มันไม่ได้เดินมีแต่นั่ง กลางวันต้องกำหนดเวล่ำเวลาเหมือนมีโปรแกรมเชียว กลางวันเดินจงกรมมากๆ ..

ประการหนึ่งคือว่าเราไม่มีผ้าห่ม มีเพียงจีวร สังฆาฏิ สังฆาฏิก็พับครึ่ง จีวรก็พับครึ่งห่ม แล้วก็ผ้าอาบน้ำผืนหนึ่งสำหรับเช็ดบาตร มีเพียงเท่านั้น... เวลาธุดงค์ น้ำท่าก็ไม่มีเจอวัดไหนก็เข้าไปซักผ้า เสร็จแล้วก็ออกมา

จะว่าขวนขวายน้อยหรือไม่ขวนขวายน้อยก็มีเท่านั้น อย่างเป็นของเหลือเฟือขึ้นไปก็มุ้ง กาน้ำ กลด มุ้งกับกลดเวลากางออกแล้วก็เป็นอันเดียวกัน บาตร สังฆาฏิ อะไรๆ ใส่ในบาตร ไม้ขีดไฟใส่ในบาตร มีเท่านั้น เสร็จแล้วพอดีสะพายเลย...”

ความทุกข์ยากในชีวิตพระธุดงค์ไม่เพียงต้องเผชิญกับสภาพอากาศและสัตว์ร้ายในป่าเท่านั้น มีไม่น้อยที่ปัญหาเกิดขึ้นจากเพศบรรพชิตด้วยกัน

“พูดถึงกรรมฐานนี่ไปไหนถูกไล่ตลอด พวกเจ้าคณะนี่ล่ะที่ไล่กรรมฐาน แต่เราไม่เคยโดนเลย เอาคำว่ามหาออกหน้า อย่างดีก็เฉียดๆ ดูถ้ากล้าก็เข้ามาซิ ว่าอย่างนั้นเลยลองได้ขึ้นเวทีแล้วต้องเอาให้ตกเวที จะเอาธรรมวินัยข้อไหนล่ะ มาไล่”

อาหารป่า

จริตนิสัยของท่านในเรื่องภาวนาถูกกับการอดอาหาร เพราะทำให้ธาตุขันธ์ร่างกายเบาสบาย การตั้งสติทำสมาธิภาวนาก็ง่ายสติปัญญาในการแก้กิเลสมีความคล่องตัวกว่าการขบการฉันที่สมบูรณ์ ท่านจึงอดอาหารอยู่เป็นประจำจนร่างกายผ่ายผอม บ่อยครั้งในเวลาเดินบิณฑบาตหรือเดินจงกรมแทบจะก้าวขาไม่ออก แต่ผลการภาวนานั้นกลับเจริญขึ้นๆ

"...จิตใจยิ่งเด่นเหมือนจะเหาะเหินเดินฟ้า ถ้าได้รับอาหารการกินดีมันก็มีแต่อยากนอน มันมีแต่ขี้เกียจขี้คร้าน การตั้งสติก็ยาก การพินิจพิจารณาทางด้านปัญญาก็ยาก..."

"...พวกหน่อไม้ พวกผักอะไร ผักกระโดนกระเดน ผักเครื่องของป่านั่นแหละ มันสะดุดๆ นะ มันเหมือนกับว่าเป็นคู่มิตรคู่สหาย คู่พึ่งเป็นพึ่งตายกันมาแต่ก่อน มันเป็น มันไม่ได้ชินนี่ ทุกวันนี้ก็ไม่ชิน ผักอะไร เขาเรียกโหระพาระเพออะไรหอมๆ นั่น นั่นก็มีอยู่บนเขานะ มีอยู่ตามน้ำซับน้ำคร่ำพวกนี้มีแต่มันเป็นเถาวัลย์ มันไม่ใช่เป็นต้นนะ คือมันเป็นเถาเกิดอยู่ตามน้ำซับน้ำคร่ำ...พระกรรมฐานไปอยู่ที่ไหนต้องมีน้ำ ไม่มีได้เหรอ แล้วก็ผักมันมีหลายชนิด... ผักชนิดต่างๆ มีเยอะนะในป่า องค์หนึ่งรู้อย่างหนึ่งๆ นั่นแหละที่ได้กินผักหลายต่อหลายชนิด ก็เพราะองค์หนึ่งรู้อย่างหนึ่งๆ เวลาเอามากินน่ะ เคยพบกับเพื่อนกับฝูงหลายจังหวัดต่อหลายจังหวัดนี่นะ องค์นั้นชำนาญกินผักอันนั้น องค์นี้ชำนาญผักอันนั้นๆ... หลายองค์ต่อหลายองค์พบกันหลายครั้งหลายหน มันก็จำได้ซี มันก็กว้างขวางไปเอง...

บ้านไหนคนนับถือมากๆ ยุ่งมาก อาหารการบริโภคมาก เขากวนมันไม่ได้ภาวนา ก็เราหาภาวนาอย่างเดียวนี่ เพราะฉะนั้นที่เห็นว่าเป็น

ความสะดวกในการภาวนา เราจึงชอบที่นั่น ก็ที่คนไม่ยุ่งนั่นเอง เมื่อคนไม่ยุ่ง อาหารมันก็ไม่ค่อยมีละ

และนอกจากนั้น ยังไปหาบ้านเล็กๆ น้อยๆ ๓-๔ หลังคาเรือนบ้าง ๙ หลัง ๑๐ หลังคาเรือนบ้างก็อยู่อย่างนั้น ถ้าเราไม่ฉันกี่วันนี้ก็ไม่ได้พบคนละ พบแต่เราคนเดียวนี่ เขาก็ไม่มา มาหากันอะไร เขาก็ไม่ใช่เป็นคนยุ่งกับพระด้วย เราก็ไปหาที่เช่นนั้นด้วย แน่ะ ก็อยู่สบาย...”

กินแบบนักโทษ

“...ข้าวไม่กินภาวนายิ่งดี หลายวันกินทีหนึ่ง หลายๆ วันถึงกินทีหนึ่ง สมาธิก็แน่วพอทางขั้นปัญญานี้ก็เหมือนกัน ปัญญาก็คล่องตัว ถ้าอดอาหารนะ มันช่วยกันจริงๆ นี่หมายถึงผมเอง จะว่านิสัยหยาบอะไรก็แล้วแต่เถอะ...ถ้าฉันอิ่มๆ แล้ว โอ้โห ขี้เกียจก็มากนอนก็เก่ง ราคะตัณหาก็มักเกิด ได้ระวังอันนี้ละมากนะ

คือธาตุขันธ์เวลามันคึกคะนองมันเป็นของมันนะ เราไม่ได้ไปคึกคะนองกับมัน ไม่ได้ไปสนใจยินดียินดีกับมันก็ตามนะ แต่เรื่องธาตุเรื่องขันธ์เป็นเครื่องเสริม มันแสดงออกมาเราก็รู้ อย่างอาหารดีๆ ตามสมมุตินิยมนี้ด้วยแล้วพวกผัดๆ มันๆ โห เก่งมากนะ ได้ระวัง ผมไม่ได้กินแหละถึงจะไปในเมืองที่ไหนจำเป็นก็กินนิดๆ ระวังขนาดนั้นนะ

อาหารสัปปายะ อาหารเป็นที่สบาย ในธรรมที่ท่านสอนไว้ว่าที่สบายในการภาวนาต่างหากนี่ ไม่ได้สบายเพื่อราคะตัณหาเกี่ยวกับธาตุขันธ์นี่นะ...กินแล้วธาตุขันธ์ก็ไม่กำเริบการภาวนาก็สะดวกสบาย... ท่านหมายเอาอย่างนั้นต่างหาก...จึงต้องได้ระมัดระวัง โอ๊ยกินแบบนักโทษนั่น

แหละ พูดง่ายๆ ... จะเห็นแก่ลิ้นแก่ปากไม่ได้นะ มันต้องได้มองดูธรรมอยู่ตลอดเวลา อยากขนาดไหนก็ไม่เอา ถ้าเห็นว่ามันเป็นข้าศึกต่อธรรมแล้วต้องได้บังคับกันอยู่ตลอด...

นี่ พูดถึงเวลาฝึกทรมานเจ้าของ อาหารจะต้องมีแต่อาหารอย่างว่าละ เช่น ข้าวเปล่าๆ ไม่ต้องพูดละ จนชินเรื่องฉันข้าวเปล่าๆ อยู่ในป่าในเขา บางทีถ้าสมมุติว่า เขาตำน้ำพริกมาให้ เขาก็ใส่ปลาร้าเสีย ปลาร้าก็เป็นปลาร้าดิบอย่างนี้ มันก็ฉันไม่ได้เสีย จะว่ายังไง เพราะไม่ได้มีใครตามมานี่ เขาจะตามมาอะไร เราก็ไม่ให้เขาตามนี่ เราไม่ต้องการยุ่งบางทีเขาก็ตำน้ำพริกให้สักห่อหนึ่งมา น้ำพริกถ้ามีแต่พริกล้วนๆ เราก็ฉันได้ แต่นี้มันมีปลาร้านั้น ปลาร้าดิบนี่ เขาไม่ใช่ทำปลาร้าสุกๆ มันก็เลยกินไม่ได้ ..

การอยู่การกินใช้สอย ไม่ได้มีอะไรมาเป็นอุปสรรค พอได้ยังชีวิตให้เป็นไปวันหนึ่งๆไปบิณฑบาตในหมู่บ้านเขาอยู่ภูเขา ได้ข้าวเปล่าๆ มาสองสามก้อน บ้านใหญ่ไม่อยู่เพราะอาหารการกินสมบูรณ์ ธรรมะจม ถ้าอาหารการกินบกพร่องๆ ธรรมะดีดๆ เพราะเราไปเราไปเพื่อธรรมะ เราไม่ได้ไปเพื่ออาหาร จึงต้องไปหาอยู่ที่ขาดแคลนกันดารในป่าในเขา เขาได้อะไรเขาก็ใส่ ส่วนมากมักจะมีแต่ข้าวเปล่าๆ นั่งภาวนากลางคืนก็ไม่ง่วงถ้ามีแต่ข้าวเปล่าๆ ได้กับก็กับอย่างว่าแหละ มีน้ำพริกบ้างอะไรบ้างนี้ดีหน่อย คือจิตมันไม่ได้อยู่กับอันนี้ อยู่กับมรรคผลนิพพาน

..ฉันข้าวเปล่าๆ มันฉันได้มากแค่ไหน ๒-๓ คำมันก็อิ่มแล้ว...ทีนี้เดินจงกรมตัวปลิวไปเลย นั่งภาวนานี่เป็นหัวตอ ไม่มีโงกมีง่วง มันก็บ่งให้เห็นได้ชัดๆ ว่า เพราะอาหารนั่นเองมันทำให้โงกให้ง่วง... ถ้ามีกับดีๆ ก็ฉันได้มาก ฉันได้มากก็นอนมาก ขี้เกียจมากน่ะซี โงกง่วง นั่งสัปหงกงกงันไปละก็เคยเป็นอยู่แล้วรู้อยู่ ไปอยู่อย่างนั้นมันไม่นี่ ฉันอาหารอย่างที่ว่านี่นะ...

เพราะฉะนั้นจึงอดบ้าง อิ่มบ้าง อยู่ไป ขอให้ใจได้สะดวกสบาย...

นี่ละเวลาหาธรรมเป็นอย่างนั้นแหละ มีแต่ความทุกข์ความลำบากทั้งนั้นหาธรรม จะได้สะดวกสบายดูจะไม่ค่อยมีละ อยู่ในป่าในเขาบางทีก็ไปอาศัยเขา ๓-๔ หลังคาเรือนเขาอยู่ในเขา เขาไม่มีไร่มีนาทำ เขาก็หาของป่าอะไร เอาไปแลกทางชาวบ้านเขาขึ้นมากิน เราก็ไปพักกับเขา ก็ไปอย่างว่า มันไม่มีอะไรแหละ องค์เดียว สององค์ไป อาศัยกินเขาบ้างไม่กินก็ได้นี่ ก็เราเคยมาแล้ว

อยู่ในสกลนครนี่ละมากที่สุด เราเที่ยวแหลกเลย ภูเขาลูกนี้ไปหมดตั้งแต่สกลนครถึงกาฬสินธุ์ ปีนี้เข้าทางนี้ ปีนั้นขึ้นทางนั้นลงทางนั้นขึ้นไปตลอดเลย.. เรื่องการอยู่การกินนี้ ความอดอยากขาดแคลนเป็นประจำละ แต่เราไม่ได้ห่วงอันนี้มากยิ่งกว่าธรรม...”

เราไม่ใช่...พระเวสสันดรนะ!!!

คราวหนึ่งของการออกวิเวกในป่า ท่านไม่ออกฉันอาหารเป็นเวลาหลายต่อหลายวันเข้าจนเป็นที่ผิดสังเกตของชาวบ้าน ถึงขนาดหัวหน้าบ้านต้องตีเกราะประชุมลูกบ้านพากันไปดู ก็พบว่าท่านอยู่เป็นปกติ แต่ก็ดูซูบซีดผ่ายผอมมาก

“...กระทั่งชาวบ้านเขาแตกบ้านไปดู เรายังไม่รู้อีกว่าเจ้าของจะตาย แต่ชาวบ้านเขารู้เขาตีเกราะประชุม เคาะ ก็อกๆ พวกลูกบ้านก็พากันมาประชุม ‘ใครๆ ว่ายังไง? ใครเห็นว่ายังไง?

พระองค์นี้ที่มาอยู่บ้านเราเวลานี้ มาได้หลายเดือนแล้วนะ พระองค์นี้มาอยู่ที่นี่ตั้งแต่มาไม่ได้เห็นมาบิณฑบาต หกวันเจ็ดวันด้อมๆ มาสักวันแล้ว

หายเงียบ หายเงียบ หายมาอย่างนี้ตลอด

ท่านไม่ตายแล้วเหรอ? พวกเรากินวันหนึ่งสามมื้อสี่มื้อยังทะเลาะกันได้ ทะเลาะเพราะไม่มีอาหารกิน มันกินข้าวเปล่าๆ ไม่ได้มันจะทะเลาะกัน แต่นี่ท่านไม่เห็นกินเลยนี่ท่านไม่ตายแล้วเหรอ?'

ผู้ใหญ่บ้านถามลูกบ้าน 'ถ้าท่านไม่ตาย ท่านไม่โมโหโทโสอยู่เหรอ? ไปดูซิ เราก็ไม่เคยเห็นตั้งแต่เกิดมา พระไม่กินข้าว' เขาก็พูดขนาดนั้นละ

'เราก็ไม่เคยเห็นพระไม่กินข้าว เพิ่งเห็นนี่แหละ ลองไปถามท่านดูซิ แต่มีข้อแม้อันหนึ่งนะ' เขาก็ฉลาดพูดอยู่

'เวลาจะไปต้องระวังนะ พระองค์นี้ไม่ใช่พระธรรมดานะ พระองค์นี้เป็น มหานะ'เขาว่า 'แล้วไปเดี๋ยวท่านจะเขกหน้าผากเอานะ ไปสู้ท่านไม่ได้ท่านจะเขกหน้าผากเอานะให้ระวังนะ ถ้าเป็นพระธรรมดาเราก็พอจะพูดอะไรต่ออะไรกันได้ นี่ท่านเป็นมหาเสียด้วยท่านทำอย่างนั้นนี่นะ เราไปว่าสุ่มสี่สุ่มห้าไม่ได้นะ เดี๋ยวท่านจะตีหน้าผากเอา'

เขาเตือนลูกบ้านเขา พอมาถึง เราก็เอาจริงๆ หลั่งไหลกัน มานี่

'โอ้โฮ นี่มาอะไรนี่ จะมาแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองเหรอ? อาตมาไม่ใช่พระเวสสันดรนะ'

'ไม่ใช่ๆ' 'อย่างนั้นมาอะไร?'

เขาก็มาเล่าตามเรื่องนี่แหละ ให้ฟัง มันก็มีอยู่สองจุด จุดหนึ่งว่า

'ท่านไม่ตายแล้วเหรอ? ถ้าท่านไม่ตายท่านไม่โมโหโทโสอยู่เหรอ?'

พอเขาพูดจบลง เราก็มีอยู่สองจุด เราก็ถาม 'แล้วเป็นยังไง? ตายแล้วยังล่ะ'

'เอ๊ ก็ไม่เห็นท่านตาย ท่านยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่ ไม่เห็นมีอะไรน่าตาย'

'แล้วเป็นยังไงโมโหโทโสอยู่ไหม?'

'ก็ไม่เห็นท่านโมโหโทโส ท่านยิ้มแย้มอยู่ตลอดเวลา'

'เอาละให้เข้าใจนะ การอดอาหารนี่อาตมาอดไม่ใช่เพื่อฆ่าตัวเองนะ อดเพื่อฆ่ากิเลสซึ่งมันฆ่ายาก กิเลสนี่มันอยู่ภายในหัวใจนี่ ต้องใช้การอดอาหารช่วย แล้วความโมโหโทโสก็เป็นกิเลส จะโมโหโทโสไปหาประโยชน์อะไร มีเท่านั้นเหรอ?'

'มีเท่านั้นแหละ' 'ไป' ไล่กลับ ยังไม่ถึง ๑๐ นาทีนะไล่กลับ..."

มีครั้งหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องการอดอาหารในระยะที่ท่านยังคงออกวิเวกบำเพ็ญเพียรอยู่คือในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง มีอุบาสกมาพูดอวดภูมิต่อท่าน อุบาสกผู้นี้ เคยบวชเรียนมาก่อนหลายพรรษา และมีความรู้จบนักธรรมตรี จึงมีความคุ้นเคยกับชีวิตพระพอสมควร

แกเห็นท่านอดอาหารมาหลายวันแล้ว รู้สึกคัดค้านอยู่ในใจว่าไม่เห็นเป็นประโยชน์อันใด นอกเสียจากจะทำให้ทุกข์ยากลำบากและเสียเวลาโดยเปล่าเท่านั้นเอง วันหนึ่งแกเลยยกเอาเรื่องในพุทธประวัติมาพูดกับท่านว่า

"ท่านจะอดทำไม? ก็ทราบในพุทธประวัติว่า พระพุทธเจ้าอดข้าวตั้ง ๔๙ วันก็ยังไม่ได้ตรัสรู้เลย แล้วท่านมาอดอะไร มันจะได้ตรัสรู้หรือ?"

ในเรื่องนี้ท่านก็เคยรู้เคยศึกษา ในตำรามาก่อนแล้วว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุอดอาหารเพื่อบำเพ็ญจิตตภาวนาได้ แต่หากเป็นไปเพื่อการโอ้อวด ท่านทรงปรับอาบัติทุกขณะการเคลื่อนไหว หรือการอดอย่างหาเหตุหาผลไม่ได้ คือสักแต่ว่าอดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น โดยไม่ฝึกฝนด้านจิตตภาวนาเลย อย่างนี้ ก็ไม่เกิดประโยชน์อันใด นอกเสียจากทำให้ทุกข์ยากลำบากเปล่าเท่านั้น

การอดอาหารของท่านมีความหมายตามตำราที่พระพุทธเจ้าทรง

อนุญาต ด้วยเหตุผลคือท่านสังเกตพบว่าจริตนิสัยของท่านนั้นถูกกับการอดอาหาร เพราะช่วยให้การบำเพ็ญจิตตภาวนาเจริญขึ้นได้เร็วกว่าขณะที่ออกฉันตามปกติ

ท่านได้พิจารณาอย่างรอบคอบและเห็นผลประจักษ์กับตนเองเป็นลำดับไปเช่นนี้ทำให้ท่านจึงยังมั่นคงที่จะใช้อุบายวิธีนี้เพื่อการภาวนา และถึงแม้จะมีผู้มาพูดคัดค้านต้านทานอย่างไร ก็ไม่ทำให้ท่านลังเลใจคิดเปลี่ยนแปลงเป็นอื่นได้

ครั้นจะอธิบายเหตุผลให้เป็นที่เข้าใจ ก็ดูว่าเป็นเรื่องยืดยาวเสียเวลาโดยเปล่า เหตุนี้เองท่านจึงชอบที่จะตอบเป็นอุบายให้ได้นำไปคิดอ่านสำหรับอุบาสกผู้นี้ก็เช่นกัน ท่านตอบกลับไปว่า

“แล้วโยมกินทุกวันเหรอ?”

“กินทุกวันนะซิ ผมไม่อดหรอก”

ว่าดังนั้นแล้วท่านก็พูดใส่ปัญหาแก่อุบาสกผู้เข้าใจว่าตัวรู้เรื่องในตำราเป็นอย่างดีว่า

“...แล้วโยมได้ตรัสรู้ไหม???...”

ให้มหาไปองค์เดียว ใครอย่าไปยุ่งนะ

“...ไปที่ไหนไปแต่องค์เดียว เป็นความเพียรตลอดเวลา ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งถึงหลับเดินจงกรมจากหมู่บ้านนี้ไปหมู่บ้านนั้น เดินจงกรมทั้งนั้นนะ เป็นความเพียรตลอดอยู่นั้นก็เวลาไหนมันเผลอจากความเพียรพรากความเพียรนี้ที่ไหน นี่เป็นตามนิสัยของเจ้าของมันเป็นอย่างนั้น

มาอยู่กับหมู่กับเพื่อนนี้ก็เป็นความจำเป็นก็อยู่เสีย เช่นอย่างมาอยู่

กับพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นในพรรษา เราต้องดูแลหมู่เพื่อนต้องกังวลวุ่นวายนั่นนี่เป็นธรรมดา ทั้งเพื่อการอบรมศึกษาของเราเองอีกแต่ก็ทนเอา...

ครั้นพอออกจากนั้นแล้ว ถึงได้ดีดผึงเลยเพราะฉะนั้นท่านถึงรู้นิสัยละซิว่าพอรู้ว่าเราจะไป ท่านก็ถาม

'ไปกับใคร?'

'ไปองค์เดียวครับกระผม'

'เออ ท่านมหาไปองค์เดียว ใครอย่าไปยุ่งท่านนะ' ท่านรู้ทันทีนะ 'ให้ท่านไปองค์เดียวนะ ท่านมหา'..."

มีบางครั้งเหมือนกันที่หลวงปู่มั่นพูดหยอกเล่นกับท่าน เช่นในเวลาที่ท่านขอลาวิเวกทั้งๆ ที่องค์ท่านก็ทราบดีว่านิสัยของท่านจริงจังขนาดไหน แต่เวลาจะไปจริงๆ เข้า ท่านก็พูดหยอกเล่นด้วยความเมตตาว่า

"เอาให้ดีนะ"

สถานที่ภาวนา

"...มักเลือกสถานที่ภาวนาโดยสังเกตดูว่าหมู่บ้านไหนมีบ้านสัก ๓-๔ หลังคาเรือนบ้าง ๙-๑๐ หลังคาเรือนบ้าง จะได้ข้าวปลาอาหารขนมคาวหวานชนิดไหนมากน้อยเพียงใด ไม่เป็นเรื่องวิตกกังวลแต่อย่างใด การขบการฉันก็พอเป็นเครื่องยังชีพให้มีชีวิตเป็นไปเพื่อประพฤติพรหมจรรย์อยู่ได้ก็เอาแล้ว ไม่เห็นแก่รสชาติ ไม่เห็นแก่ร้อนหรือเย็นยิ่งกว่าความเจริญก้าวหน้าทางจิตใจ...

ท่านสอนให้ไปอยู่ในป่าในเขาในที่ไหนๆ ที่เปลี่ยวๆ คนเราไม่มีที่พึ่งก็มาหวังพึ่งตัวเองละซีทีนี้จิตก็ย้อนเข้ามา ก็อาศัยพ่อแม่ครูบาอาจารย์เรา

นี่ละเป็นหลัก ไปอยู่โน้นก็ออกเที่ยว ถ้าอยู่แถวใกล้เคียงประมาณสัก ๑๕ หรือ ๑๖ กิโลนี้ก็มากลับได้ ถ้าไปอยู่ไกลก็นานๆ ต้องเป็นเดือนหรือเดือนกว่าๆ ถึงจะมาทีหนึ่ง..มันไกล เช่นอย่างมาทางอำเภอวาริชภูมิกับหนองผือมันไกลนี่ เดินทางนี้ต้องค้างคืนหนึ่งกว่าจะไปถึง รถราไม่ต้องไปถามหามันไม่คิดถึงมันละแต่ก่อน ถ้ามาอย่างนี้แล้วต้องนานๆ ถึงจะได้กลับไปทีหนึ่งเป็นเดือนสองเดือน ถ้าอยู่แถวใกล้เคียง ๑๔-๑๕ กิโลนี้อยากมาวันไหนเวลาไหนก็มา เพราะข้อข้องใจเกิดขึ้นแล้วอยู่ไม่ได้แหละต้องมา พอฉันเสร็จแล้วก็ล้างบาตร เก็บบาตรแล้วก็บึ่งเลยคนเดียว

ไปถึงโน้นก็ประมาณสัก ๑๑ โมงเช้า พอตอนบ่ายโมงบ่ายสองโมงท่านก็ออกจากที่แล้ว ขึ้นหาท่าน มีธุระอะไรก็ทำเสียก่อน อยากจะกลับไปที่พักเราเมื่อไรก็ช่าง บางทีจนกำลังมืดค่อยไป ก็ภาวนาไปนี่ไปคนเดียว เสือก็เยอะนะแต่มันไม่สนใจยิ่งกว่าการภาวนาสนใจกับการภาวนานี้ มันดงทั้งนั้นนี่หนองผือ แถวนั้นมีแต่ดงทั้งนั้น ดงเสือทั้งนั้น แต่แทนที่มันจะมาเป็นอารมณ์กับเสือ...ไม่ อยากไปเมื่อไรก็ไป กลางคืนไม่ได้จุดไฟนะไปที่พักเจ้าของ บุกไปอย่างนั้นละ เพราะทางแคบๆ พอไปได้ ภาวนาเรื่อยไป...”

การออกเที่ยวกรรมฐานของท่าน อาศัยเดินด้วยเท้าเปล่า เพราะแต่ก่อนรถยนต์ไม่มีถนนหนทางไม่มี แบกกลดสะพายบาตรเข้าป่ารกชัฏ ถ้ำเงื้อมผา เพื่อหาสถานที่สงบวิเวก ผ้าที่ท่านนำติดตัวไปก็มีเฉพาะผ้า ๓ ผืน คือ สบง จีวร สังฆาฏิ และผ้าอาบน้ำอีกผืนหนึ่ง เพื่อใช้ผลัดเปลี่ยนตอนสรงน้ำ หรือใช้เป็นผ้าห่อบาตรและเช็ดบาตรด้วยเท่านั้น

สัญชาตญาณของความรับผิดชอบ

"...ระลึกถึงตอนที่อยู่หนองผือกับพ่อแม่ครูจารย์มั่น อันนั้นแตนทั้งรังเลย เขาเรียกแตนอะไร แตนเหลืองต่อยปวดๆ น่ะ คือเอาต้นเสานี้ละแบกสองคนเรา (องค์หลวงตา) กับท่านแดง

ท่านแดงยกนี่ขึ้น เราก็ยกนี่ขึ้น แตนมันออกมาฟาดเราเสียจนหมู่เพื่อน (ร้อง) ว่า 'แตนต่อยท่านอาจารย์ๆ'

เราเฉยเลย เพราะถ้าเรากระดุกกระดิกทางนู่นคอหัก ทิ้งไม้คอหักใช่ไหมล่ะ จึงต้องเฉยเลย

'มันไม่ต่อยครูอาจารย์บ้างเหรอ'

'ไม่ต่อยยังไง' แตนต่อยปวดเสียด้วย เป็นชนิดปวดมากนั่นละสัญชาตญาณรับผิดชอบกัน มันจะต่อยเราทางไหนเอา ผู้นั้นหันหลังให้เราไม่รู้เรา สมมุติว่าเราปล่อยปุ๊บนี้อันนี้ทับอันนี้ลง..."

"...ไม่เห็นไม่ดูเลยดี จำเป็นที่จะได้เห็น อย่าพูด คือไม่ให้ความสนิทเลยกับผู้หญิง สนิทไม่ได้พันเลยทันที หากจำเป็นต้องพูดทำยังไง ตั้งสติให้ดี คือตั้งท่าระวัง พูดด้วยความระวังแล้วพรากจากกันทันทีเลย เมื่อเหตุจำเป็นที่ควรจะพูด พูดด้วยความมีสติแล้วตัดออกทันทีเลย พากันจำ อย่ามาคุ้นนะคุ้นกับสิ่งเหล่านี้ตายจริงๆ พระพุทธเจ้าไม่พาคุ้นอย่าคุ้น อย่าอวดดีกว่าศาสดา..."

๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๖

"...จิตตภาวนาซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของพุทธศาสนา หรือรากแก้ว หรือแก่นพุทธศาสนาอยู่ที่ภาวนานะ การทำบุญให้ทาน รักษาศีลนี้ เป็นกิ่งของการภาวนา......อยากให้ตั้งหลักตั้งเกณฑ์ไว้ในจุดภาวนา ถึงจะไม่ได้ความแปลกประหลาดอัศจรรย์ การภาวนานี้มีอานิสงส์มากยิ่งกว่าการสร้างบุญทั้งหลายนะ จะได้สั่งสมบุญกุศลตลอด จะรู้เห็นอะไรไม่เห็นอะไรก็ตาม ส่วนบุญกุศลเกิดขึ้นจากการภาวนา เป็นรากฐานสำคัญและมีอานิสงส์มากด้วย จึงขอให้พากันตั้งอกตั้งใจทำภาวนา บำรุงลำต้นให้ดี กิ่งก้านสาขาดอกใบจะแตกกระจายออกไป..."

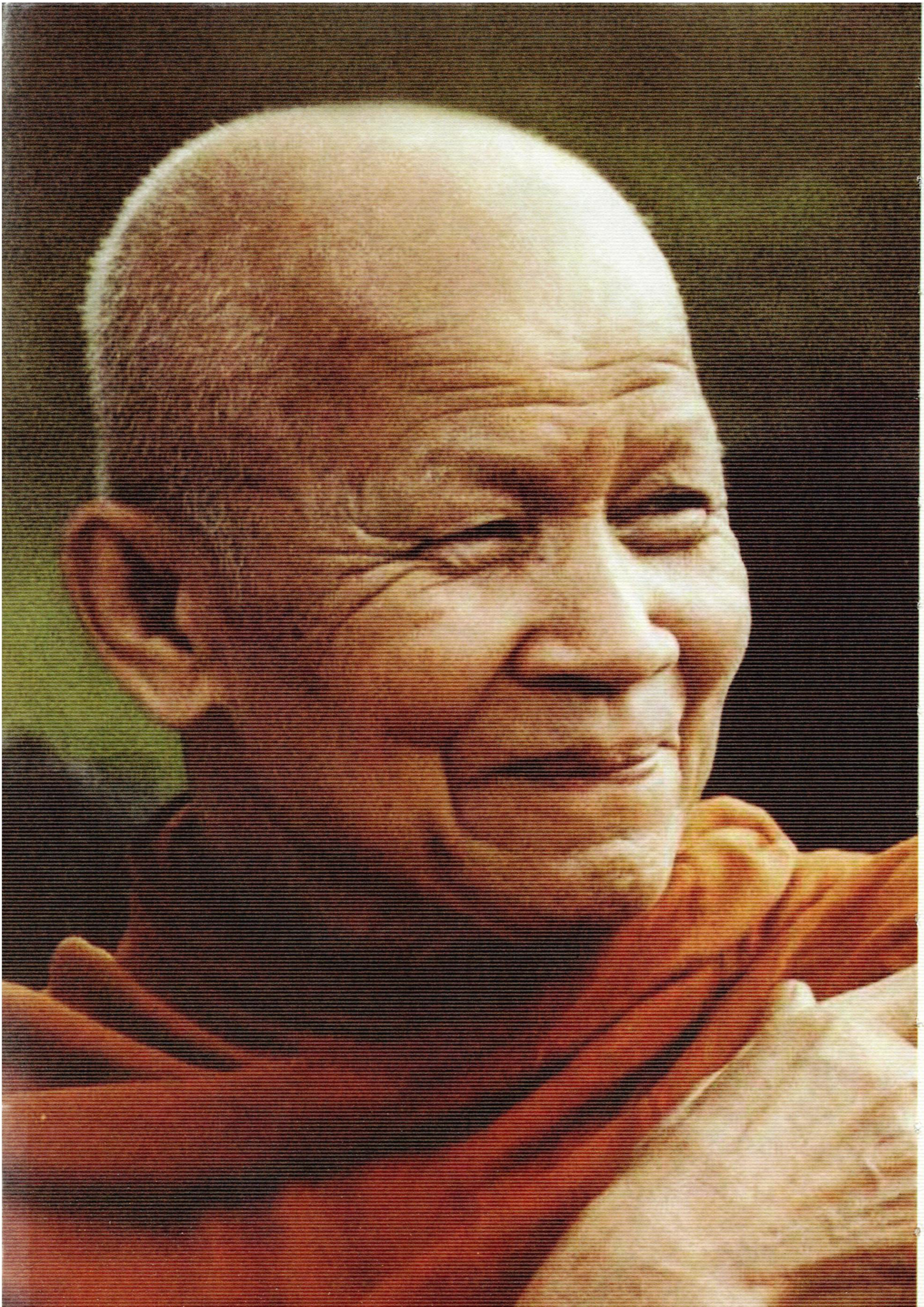
๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๕

"....สัตว์โลกเหยียบย่ำทำลายกรรมก็เท่ากับเหยียบย่ำทำลายหัวตนแล้วก็หัวพระพุทธเจ้าไปโดยไม่รู้สึกตัว เพราะฉะนั้นมันถึงได้เกิดมาเป็นอย่างที่เราเห็นนะสลดสังเวช รถบรรทุกสัตว์ไปก็ตีตราแดงๆ มีแต่บอกตรากรรมของสัตว์...."

๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๑

บทที่ ๕

สละชีวิต ...ต่อสู้กิเลส

"...ตายก็ให้ไปเลย ที่จะมาถอยให้กิเลสบีบคั้นอย่างแต่ก่อนถอยไม่ได้แล้ว นั่นเห็นโทษขนาดไหน ถึงว่าถอยไม่ได้แล้ว ต้องเอาตายเข้าว่าเลย ถึงธรรมขั้นที่กระจ่างแจ้งจะให้หลุดพ้นโดยถ่ายเดียวแล้วจะอยู่ไม่ได้เลย ต้องหลุดโดยถ่ายเดียว ไม่หลุดก็ เอ้า! ตายให้ถอยให้ยกมือไหว้ไม่มี เอาตายเข้าว่าเลย..."

ติดสุขในสมาธิ ๕ ปี

"...จิตมีความเจริญขึ้นเรื่อยๆ สมาธิมีความแน่นหนามั่นคง ถึงขนาดที่ว่าจะให้แน่วอยู่ในสมาธินั้นสักกี่ชั่วโมงก็อยู่ได้ และเป็นความสุขอย่างยิ่งจากการที่จิตใจ ไม่ฟุ้งซ่านรำคาญ ไม่อยากจะออกยุ่งกับอะไรเลย

ตาก็ไม่อยากดู หูก็ไม่อยากฟัง เพราะมันเป็นการยุ่งกวน รบกวนจิตใจให้กระเพื่อมเปล่าๆ แต่มีความพอใจยินดีอยู่กับการที่จิตหยั่งเข้าสู่ความรู้อันเดียวแน่วอยู่อย่างนั้น นี่ละมันทำให้ติดได้อย่างนี้นี่เอง

จนขนาดที่ว่า สุดท้ายก็นึกว่าความรู้ที่เด่นๆ อยู่นี้เองจะเป็นนิพพาน จ่อกันอยู่นั้นว่าจะเป็นนิพพาน สุดท้ายมันก็เป็นสมาธิอยู่อย่างนั้นละ จนกระทั่งวันตายก็จะต้องเป็นสมาธิและติดสมาธิจนกระทั่งวันตาย..."

“...ความคิดทั้งหลายที่เราเพลินแต่ก่อนกลับเป็นพิษนะ เวลาความสงบมีมากเข้าคิดไม่อยากคิดมันกวนใจ นั่นเห็นไหมเพียงแย็บเท่านั้นกวนใจแล้ว อันนี้แน่วนี้ไม่มีอะไรกวนนี้สบายมากกว่า อันที่คิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ยิบๆ แย็บๆ นั่นกวนใจ นั่นเห็นไหมที่นี่ มันกลับตรงกันข้ามแล้วนะ แต่ก่อนความคิดนี้เป็นบ้าไปกับมันเลย แล้วกลับมาความคิดนี้กวนใจ ต่อจากนั้นไม่อยากคิด อยู่ทั้งวันแน่วอยู่ด้วยความสงบ จิตนี้เป็นอันเดียวเท่านี้มันก็เหมือนวิเศษมากอยู่นะเพียงความรู้อันเดียวนี้

ทั้งๆ ที่กิเลสมันก็ฝังอยู่ในนั้น แต่กิเลสมันไม่ออก ความฟุ้งซ่านวุ่นวายอะไรไม่ออก มีแต่ความสงบตีหัวมันไว้ครอบหัวมันไว้มันก็สบาย เพราะฉะนั้นผู้มีสมาธิจึงติด ติดสมาธิ มันไม่อยากคิดอยากปรุงอะไร มันสบาย อยู่ที่ไหนอยู่ได้หมด นั่งนี้ไม่ได้กำหนดเวล่ำเวลานะคือความรู้ความสะดวกสบายมันอยู่กับเจ้าของตลอดเวลานี่ จะไปหากาลสถานที่เวล่ำเวลาอะไรมากวนมัน มันก็อยู่งั้น...

ฝึกทรมานให้จิตสงบนี้ก็เป็นกองทุกข์อันหนึ่งเหมือนกัน พอจิตสงบได้แล้วก็ขยับเข้าไปอีก แต่มันก็มาเพลินลืมตัวอยู่ตอนที่จิตเป็นสมาธิแล้ว มันลืมตัวก็ยอมรับว่าลืมตัวที่ว่าติดสมาธิอยู่ ๕ปีน่ะ มันลืมตัว คือมันสบายไม่ยุ่งกับรูปกับเสียงกับกลิ่นกับรสกับอะไรเลย มีแต่ความสงบเย็น

พอเข้าแน่วเลย เพราะมันอยากเข้าอยู่ตลอดเวลาไม่อยากออก เข้าไปนั้นแล้วมันไม่มีอะไรนี่ เหลือแต่ความรู้อันเดียวแน่ว สุดท้ายก็ว่านี่ละจะเป็นนิพพานๆ ไปอย่างนั้น นั่นเรียกว่านอนใจ มีสบายบ้างก็ตรงนี้...

‘เราติดสมาธิอยู่ถึง ๕ ปี จิตสงบแน่วไม่หวั่นไหวดั่งภูผาหิน อยู่ที่ไหนสงบสบายหมด’...”

หลวงปู่มั่นไล่ออกจากสมาธิ

.. "หากไม่มีท่านอาจารย์มั่นมาฉุดมาลากออกไป ก็จะติดสมาธิอยู่เช่นนี้กระทั่งวันตายเลยทีเดียว แม้กระนั้นก็ตาม ก็ยังไม่ยอมลงใจง่ายๆ กลับมีข้อโต้เถียง หาเหตุหาผลกับท่านอาจารย์มั่นชนิดตาดำตาแดงทีเดียว จนถึงกับว่าพระทั้งวัดแตกฮือกันมาเต็มอยู่ใต้ถุนกุฏิ เพื่อฟังการโต้กับท่านอาจารย์มั่น"

"...ท่านถามว่า 'เป็นยังไงท่านมหา จิตสงบดีอยู่เหรอ?'

เราก็บอก 'สบายดีอยู่ สงบดีอยู่'

ท่านก็นิ่งไป สักเดี๋ยวท่านก็ถามขึ้นอีกว่า 'เป็นยังไงจิตสงบดีอยู่เหรอ?'

เราก็ตอบว่า 'สงบดีอยู่' คือไม่ทราบว่าท่านจะเอาแง่ไหน

พอถึงขั้นที่ท่านจะเอาแล้วก็ว่า

'ท่านจะนอนตายอยู่นั่นเหรอ? สมาธิมันเหมือนหมูขึ้นเขียง มันถอดถอนกิเลสตัณหาที่ตรงไหน? สมาธิทั้งแท่งเป็นสมุทัยทั้งแท่ง ท่านรู้ไหม? สุขในสมาธิเท่ากับเนื้อติดฟัน เนื้อติดฟันเรามันเป็นสุขที่ไหน? ท่านรู้ไหม? ๆๆ' ท่านซัดเข้าไปอย่างหนัก ไล่ออกจากติดสมาธิ

ทางเราก็งัดวิชาออกมาสู้ท่านว่า

'ถ้าว่าสมาธิเป็นสมุทัยทั้งแท่ง แล้วสัมมาสมาธิจะให้เดินที่ไหนในมรรคแปด'

'มันก็ไม่ใช่สมาธิตายนอนตายอยู่อย่างนี้ซิ สมาธิของพระพุทธเจ้าไม่ได้เป็นเหมือนสมาธิแบบหมูขึ้นเขียงอย่างท่านนี่นะ สมาธิของพระพุทธเจ้าสมาธิต้องรู้สมาธิ ปัญญาต้องรู้ปัญญา อันนี้มันเอาสมาธิเป็นนิพพานเลย มันบ้าสมาธินี่ สมาธินอนตายอยู่นี้เหรอเป็นสัมมาสมาธิน่ะ

เอ้าๆ พูดออกมาซิ'

พอท่านซัดเอา เราก็หมอบ พอลงมาจากท่านแล้วก็มาตำหนิตัวเอง เราทำไมจึงไปซัดกับท่านอย่างนี้ เรามาหาท่านเพื่อหวังเป็นครูเป็นอาจารย์ มอบกายถวายตัวกับท่านแล้ว แล้วทำไมจึงต่อสู้กับท่านแบบนี้ล่ะ

ถ้าเราเก่งมาหาท่านทำไม ถ้าไม่เก่งไปเถียงท่านทำไม เรื่องทิฐิมานะมันไม่มี มีแต่สอดแทรกหาเหตุหาผลเท่านั้น..."

ตำหนิสมาธิ

"...พอออกจากสมาธิ ด้วยอำนาจธรรมอันเผ็ดร้อนของท่านอาจารย์มั่นเข่นเอาอย่างหนัก จึงออกพิจารณา พอพิจารณา ทางด้านปัญญาก็ไปได้อย่างคล่องตัวรวดเร็ว เพราะสมาธิพร้อมแล้วเหมือนกับเครื่องทัพสัมภาระที่จะมาปลูกบ้านสร้างเรือนนี้มีพร้อมแล้ว เป็นแต่เราไม่ประกอบให้เป็นบ้านเป็นเรือนเท่านั้น มันก็เป็นเศษไม้อยู่เปล่าๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไร นี่สมาธิก็เป็นสมาธิอยู่อย่างนั้น เมื่อไม่นำมาประกอบให้เป็นสติปัญญามันก็หนุนอะไรไม่ได้ จึงต้องพิจารณาตามอย่างที่ท่านอาจารย์มั่นท่านเข่นเอา พอท่านเข่นเท่านั้นมันก็ออก...

ต่อจากนั้นก็ออกทางด้านปัญญา นี่ที่แปลกตอนมันจะเปิดโลกธาตุแหละ เพียงสมาธินี้รู้ขนาดไหนก็รู้ ไม่ได้กว้างขวางอะไร เต็มภูมิของสมาธิเหมือนน้ำเต็มแก้วอยู่แค่นั้น จะทำยังไงก็ไม่เลยน้ำเต็มแก้ว เอาน้ำมหาสมุทรทะเลมันก็ล้นออกหมดๆ ไม่เลยไปได้แหละ อันนี้ภูมิสมาธินี้แน่นขนาดไหนก็แค่นั้น น้ำเต็มแก้วๆ ให้เลยนั้นไม่ได้นะ

พอออกทางด้านปัญญา มันไม่ได้เป็นอย่างนั้นซี ทีแรกความคิดทาง

ด้านปัญญามันก็ไม่อยากคิด กวนใจ แน่ะ จะคิดเรื่องนั้นเรื่องนี้มันเป็นการกวนใจ สู้อยู่แน่วไม่ได้ แต่ทีนี้คำสอนท่านสอนว่าอย่างนั้น ครูบาอาจารย์ท่านสอนอย่างนั้น ให้คิดให้พิจารณาทางด้านปัญญา มันก็ฝืนออกไป ฝืนออกไปทั้งที่ไม่อยากออกแหละ บีนออกไปพิจารณาๆ เรื่องปัญญา เรื่องธาตุเรื่องขันธ์ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ นี้เป็นทางเดินของปัญญา แต่ก่อนเป็นทางเดินของความสงบเสียก่อน เช่น เกสาๆ โลมาอันเดียวก็ตามสงบได้ในขั้นสมาธิ เอานี้เป็นอารมณ์แห่งสมาธิ ทีนี้พออันนี้พอสมควรแล้วแยกอันนี้ออกไปเป็นวิปัสสนาเป็นปัญญา

ผมเป็นยังไง ที่เกิดที่อยู่ของมันยังไง ขน เล็บ ฟัน หนัง ไล่กันไปๆ ทีนี้มันกระจายออกๆ มันก็เริ่มเห็นโทษของมันเรื่อยๆๆ พอเห็นแล้วทีนี้ผลปรากฏขึ้นมาแล้ว ความสว่างกระจ่างแจ้ง ภูมิสมาธิไม่เป็นอย่างนั้น ภูมิปัญญาเป็นอย่างนี้

'โอ๋ย มันต่างกันนี่น่ะ เหมือนกับมองเมฆมองหมอกมองเห็นนั้นเห็นนี้เข้าไป อยู่สมาธิเหมือนกับอยู่ในไหเอาฝาปิดไว้ มันก็สบายอยู่ในไหนั่นซี มันไม่ได้ออกจากไหจากตุ่มไปละซี พอออกทางด้านปัญญา เปิดฝาไหฝาหม้อเข้าแล้วมันก็เริ่มมองเห็นอันนี้ ทีนี้มันก็โดดออกจากหม้อล่ะซี มันเห็นไม่ถนัดเข้าใจไหม โดดออกจากหม้อนี้ฟาดนี้เตลิดเปิดเปิง อ้าว เราเป็นนี่น่ะ'...

พอมันออกทีนี้ปัญญามันไม่เหมือนสมาธิ สมาธิรู้อันเดียว ปัญญานี้แย็บออกตรงไหนรู้ตรงนั้นๆ ทั้งโทษทั้งคุณรู้ไปพร้อมๆ กัน ควรละอันไหนเห็นโทษอันไหนมันเห็นประจักษ์ๆ ไม่ต้องถามใครนะมันหากเป็นในจิต ทีนี้เราก็ เอ๊ะๆ ชอบกลๆ ที่นี่นะ มันจะเริ่มละนะที่นี่น่ะ เอ๊ะ ชอบกลๆ คิดไปแง่ไหนมันรู้แปลกๆ ภูมิสมาธิมันรู้อันเดียวเท่านั้น มันไม่มีอะไรเป็นแง่ให้สัมผัสสัมพันธ์ให้ได้ข้อคิด ให้มีความเข้าอกเข้าใจในสิ่งเหล่านั้น

ทีนี้พอออกทางด้านปัญญา แย็บไปตรงไหน เช่นอย่างมองไปนี้ปั๊บเห็นหมา มองไปนี้มันเห็นนี้ มองไปนั้นเห็นนั้น มันแปลกต่างกันไปเรื่อยๆ ทีนี้เห็นอะไรทั้งเป็นโทษเป็นคุณ มันก็แยกก็แยะ จากนั้นมันก็เข้าใจๆ ทีนี้ดูดดื่มละที่นี่ เรื่องสมาธินี้จางไปแล้วไม่อยากเข้า ชักเพลินทางด้านปัญญา มันเข้าใจๆ ทีนี้แก้กิเลสมันก็แก้ด้วยปัญญา มันชัดอย่างนั้นนะ

'โห แก้กิเลสมันแก้ด้วยปัญญา ไม่ได้แก้ด้วยสมาธิ สมาธิเราเป็นมานานเท่าไรไม่เห็นกิเลสเหล่านี้หลุดลอยไปเลย แต่เวลาออกทางด้านปัญญากิเลสนี้เห็นประจักษ์ มันหลุดไปลอยไปมากน้อยเพียงไรมันรู้ๆ อ๋อ แก้กิเลสนี่แก้ด้วยปัญญาต่างหาก'

นี่ละเราเรียกว่าไม่พอดี คำว่าไม่พอดีคืออะไร ถ้าไปด้านปัญญามันก็เห็นคุณของปัญญา แล้วมาเห็นโทษของสมาธิเสียอย่างเดียว มันไม่พอดีกัน ถ้าพอดีกันแล้วก็คือว่าเวลาออกทำงานเพื่อผลประโยชน์ทางด้านปัญญาก็ให้ออก ครั้นเวลาเข้ามาพักสมาธิเพื่อเอากำลังก็ให้พัก เข้าใจไหม เรียกว่าเหมาะสม มันเหมาะสมอย่างนั้น แต่ทีนี้มันไม่ออกอย่างนั้น เวลาออกมันเพลินเลย ไม่สนใจกับสมาธินะ

ออกทางด้านปัญญามันไม่ได้สนใจกับสมาธิ ออกเท่าไรมันยิ่งรู้ยิ่งเห็นกระจายออกไปเรื่อยๆ มันยิ่งเพลินน่ะซี ฆ่ากิเลสก็ฆ่าไปด้วยกัน เห็นโทษเห็นคุณมันไป เห็นคุณของธรรมเห็นไปด้วยกัน ฆ่ากิเลสปั๊บแล้วมันเห็นคุณขึ้นมา ธรรมเด่นขึ้นมาๆ ที่ตรงไหนมันไม่เห็นคุณ คือกิเลสปิดไว้ๆ ตามเข้าไป แก้เข้าไปตรงไหน กิเลสพังลงไปมากน้อยเพียงไร ธรรมก็แสดงขึ้นมาๆ เรื่อยๆ ทีนี้มันก็เพลินล่ะซิ เพลินจนขนาดที่ว่า

'โธ่ สมาธินี่มันนอนตายเฉยๆ

ลงขนาดนั้นนะ ไม่ได้แก้กิเลสตัวใดได้เลย แก้ด้วยปัญญาต่างหาก

สมาธินี่มันนอนตายเฉยๆ มากี่ปีกี่เดือนแล้ว ไม่เห็นได้เรื่องได้ราวอะไร’

เมื่อลงถึงขั้นสมาธินอนตายมันก็ไม่สนใจกับสมาธิใช่ไหมล่ะ มันก็ฟัดทางด้านปัญญาไปเลย.. คราวนี้ก็เร่งทางปัญญาใหญ่ หมุนติ้วทั้งกลางวันกลางคืนไม่มีห้ามล้อบ้างเลย แต่เรามันนิสัยโลดโผนน่ะ ถ้าไปแง่ไหนมันไปแง่เดียว พอดำเนินทางปัญญาแล้ว มันก็มาตำหนิสมาธิว่า

‘มานอนตายอยู่เปล่าๆ’

ความจริงสมาธิก็เป็นเครื่องพักจิต ถ้าพอดีจริงๆ ก็เป็นอย่างนั้น

นี่มันกลับมาตำหนิสมาธิว่ามานอนตายอยู่เปล่าๆ กี่ปี ไม่เห็นเกิดปัญญา...”

หลักเกณฑ์อันใหญ่หลวง

“...พิจารณาร่างกายนี้แหละ พิจารณาลงไปๆ ดึกๆ นะ พิจารณาลงไปๆ ร่างกายมันเป็นของมันเอง เวลามันจะเป็นขึ้นมา มันแปลกนะ ไม่มีใครช่วยไม่มีใครตกใครแต่ง มันหากเป็นของมันเอง

พอจิตจ่อลงไปจุดเดียวเท่านั้น ร่างกายจะทำงานของมันเอง ผุพังแตกสลายสลายๆ ลงไป พังลงไป ก็ยิ่งสนใจ ยิ่งดูความเป็นของมัน นั่นละธรรมท่านแสดงอันหนึ่งเหมือนผู้ดู อันหนึ่งเหมือนธรรมแสดงลวดลายต่างๆ สุดท้ายร่างกายนี้ก็พังลงไปๆหมด ยังเหลือแต่กองกระดูก พิจารณากองกระดูก กระดูกเหล่านี้มันก็เป็นดินเหมือนกันเหล่านั้นก็เป็นดิน ส่วนที่ละเอียดมันก็ลงไปก่อนแล้ว อันนี้ส่วนหยาบมันก็จะลงเป็นแผ่นดินอันเดียวกันนี้แหละ พอว่าอย่างนั้น พรึบเลย นั่นเห็นไหมล่ะ ลงก็พรึบหมดเลย โลกธาตุดับหมด

‘โอ้โห อัศจรรย์ ลงเป็นชั่วโมงๆ นะ’ เงียบเลย แต่ธรรมชาติที่รู้ไม่ได้เงียบตัวเอง สว่างจ้าเลย มันเงียบสิ่งมาเกี่ยวข้องต่างหาก ว่างไปหมดเลย โลกธาตุนี่ว่างเปล่าไปหมด โอ้โห อัศจรรย์ เป็นชั่วโมงๆ จิตถึงค่อยถอนขึ้นมา พอถอนขึ้นมาแล้วกำหนดดูต้นไม้ภูเขา กำหนดดูกุฏิศาลาไม่เห็นเลย ว่างไปหมด ลืมตาดูก็มองเห็นเป็นรางๆ แล้วว่างไปหมด ตานี่เห็นพอเป็นรางๆ เงาๆ นะ ส่วนใหญ่ของจิตมันทะลุไปหมด ว่างไปหมดเลย อัศจรรย์ ขึ้นไปเล่าให้ท่านฟัง ท่านก็ขึ้นทันทีเลย

‘เอ้อ ได้หลักพยานแล้ว อย่างนี้ละผมเป็น ผมเป็นที่ถ้ำสาริกา เป็นอย่างท่านมหานี่ละ เอาเลยได้การ’

ขึ้นเลยนะขึงขัง นั่นเห็นไหมธรรมเข้าดลใจท่าน ก๊อกน้ำที่ใสสะอาด ท่านก็ผางออกมาเลย เราก็ฟังอย่างเคลิ้มเทียว ใครบอก มันเป็นขึ้นมาเอง มันจึงไปพูดให้ท่านฟังได้อย่างอาจหาญ เอาความจริงไปพูด

ท่านก็รับขึ้นเลยทันที ‘เอ้อ! เอาละที่นี้ได้การ ผมเป็นอย่างนี้แหละที่ถ้ำสาริกา เอ้าทีนี้ได้การๆ’ ผึงผังตึงตังเลย สองต่อสองนะ เสียงลั่นอยู่ในห้อง เรากับท่านไม่มีอะไรกัน มันเหมือนพ่อกับลูกนั่นแหละ จะเข้าหาท่านเมื่อไรท่านไม่เคยห้ามนะ กับเรานะ องค์อื่นไปยุ่งไม่ได้นะ ใครจะไปยุ่งท่านไม่ได้นะ

แม้ท่านป่วยก็เหมือนกัน ถ้าเราขึ้นเมื่อไรท่านไม่เคยว่าอะไรเลย ไม่เคยนะกับเรา ท่านนอนอยู่ เราไปปั๊บ เข้าไปถึงเท้าท่าน เพราะเราก็หมุนติ้วของเราธรรมะของเรา ไปกราบเรียนเรื่องธรรมะ ท่านก็อธิบายให้ฟังปุ๊บปั๊บๆ เราก็ลงปุ๊บไปเลย

ท่านไม่เคยห้ามเรานะ นี่ที่แปลกอยู่ ไม่เคยได้ยินเลยว่าห้ามหรือว่ามาทำไม ไม่เคยมีทั้งๆ ที่พระเณรเข้าใกล้ไม่ได้ เราไปเมื่อไรได้ทั้งนั้น

ไม่ว่ากลางค่ำกลางคืน เวลาไหนได้ทั้งนั้นเลย ก็มีแปลกอันหนึ่ง ไม่ใช่ยกตัวนะ เราพูดตามเรื่องท่านเมตตา...”

จากนั้นหลวงปู่มั่นเมตตาเล่าถึงความอัศจรรย์ของจิตที่เกิดขึ้นที่ถ้ำสาริกา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ให้ท่านฟังภายในกุฏิที่วัดป่าบ้านหนองผือ

“...ท่านอยู่ถ้ำสาริกา นั่นเวลาท่านได้รับความทุกข์นะ นี่ละ คนเราเวลาจนตรอกจนมุมจริงๆ ช่วยตัวเองได้นะ ปัญญามาเอง ของท่านก็เหมือนกัน

ท่านเป็นโรคท้อง ยานี้ก็เคยบำบัดกันได้เป็นระยะๆ ไป ท่านว่าแล้วไปอยู่ในถ้ำสาริกา ก็เป็นยาสมุนไพรมีอยู่ตามที่ท่านพัก เขาก็บอกแล้วก่อนที่ท่านจะขึ้นไปว่า

‘พระตาย ๔ องค์แล้วถ้ำนี้’

เขาจึงถามว่า ‘นี่ท่านจะตายองค์ที่ ๕ เหรอ?’ เขาบอกท่านไม่ฟัง ท่านบอกให้เขาพาไปส่งขึ้นถ้ำสาริกา ‘นี่ท่านจะตายองค์ที่ ๕ เหรอ?’ เขาว่าอย่างนั้น

‘โอ๊ย ที่ไหนก็ไม่ว่าแหละ’ ท่านว่าอย่างนั้น ‘ขอไปดู ควรอยู่ก็อยู่’ นั่นฟังซิ ท่านพูดถ่อมตนของท่าน ‘ควรอยู่ก็อยู่ ควรลงก็ลง ให้ไปดูเสียก่อน’ ทางจิตท่านไม่ได้เป็นอย่างนั้น ท่านเล่าให้ฟัง ‘ที่ไหนมันไม่ตายน่ะ’ ท่านว่าอย่างนั้นทีเดียวนะ

‘ถ้ำหรือไม่ถ้ำ มันก็ตายทั้งนั้นนี่นะ ป่าช้ามีอยู่ทั่วไป’ นั่นในใจของท่าน แต่เวลาพูดออกมา ‘เข้าไปดูเสียก่อนมันควรอยู่ก็อยู่ ไม่ควรอยู่ก็ลงเสีย’

ท่านว่าอย่างนั้น พอขึ้นไปแล้วโรคก็กำเริบใหญ่เลย ‘นี่เรานี่จะเป็นองค์ที่ ๕ จริงๆ เหรอ?’ ท่านก็ว่าอย่างนั้น ‘เอ้า ห้าก็ห้า’ ท่านไม่ได้ถอย ‘เอ้า ห้าก็ห้า’ ว่างั้นเลย เอายาอะไรมาฉันก็ไม่มีน้ำยาเลยแหละ สุดท้าย

ท่านบอกว่า ยากำอยู่นี้ปาเข้าป่า

'มันเป็นอะไร เอ้า! เป็นก็เป็น ตายก็ตาย'

ยาที่กำนี้เอามาต้มแล้วปาเข้าป่าเลย ทิ้งหมดเข้าในถ้ำเลย ถ้ำเล็กๆ เราไปดูหมดแหละที่ท่านบอกตรงไหน ไปดู ทีนี้เวลามันเอาจริงๆ มันก็หนักจริงๆ หนักก็ฟัดกันเลย...ทุกขเวทนา เอากันเต็มเหนี่ยว

'เอ้า เป็นก็เป็น ตายก็ตาย เอาสนามรบนี่เป็นป่าช้า สนามรบกับความทุกข์ความทรมาน กับกิเลสตัณหาที่เกิดความฟุ้งซ่านวุ่นวายต่างๆ ขึ้นในนั้น ฟัดกันในนั้นเลย

เอ้า เป็นก็เป็น ตายก็ตาย'

พอได้ที่มันก็พรึบเลย พอลงได้จังหวะแล้วพรึบทันที ดับหมดเลย โลกธาตุ สว่างจ้าไปหมดเลย ไม่มีอะไรปิดบังลี้ลับ สว่างจ้าไปหมดเลย

ที่เราพูดถึงเรื่องผีใหญ่ที่มันจะมาตีท่าน อย่างนั้นแล้วเห็นไหมล่ะ แบกเหมือนท่อนเหล็กจะมาตีท่าน ดังที่เขียนในหนังสือประวัติท่านพระอาจารย์มั่น นี่ละความจริง ปีพรรษา ๒๒ ท่านได้หลักเกณฑ์ ไม่หวั่นไหวตรงนั้นละ ทั้งๆ ที่กิเลสมีอยู่นะ แต่ว่าหลักธรรมนี้เข้าสู่ใจแล้ว ไม่หวั่นไหวเลย เชื่อแน่ต่อมรรคผลนิพพาน กล้าหาญตั้งแต่นั้นมา ไปได้หลักเกณฑ์อันใหญ่หลวงที่ถ้ำสาริกา..."

เมื่อได้เล่าผลภาวนาในคืนนี้ถวายหลวงปู่มั่นแล้ว ท่านรู้สึกว่าจิตใจพองขึ้น และเมื่อหลวงปู่มั่นเมตตาเล่าเรื่องของท่านเอง ใจของท่านก็ยิ่งพองขึ้นด้วยความปีติยินดี

จากนั้นจึงเร่งภาวนาอย่างเต็มที่ด้วยตั้งใจจะให้ได้ผลอัศจรรย์ดังเดิม หลังจากภาวนาอย่างหนักอยู่ ๒-๓ วันก็ไม่ปรากฏผลว่าจะเป็นเช่นเดิมแต่อย่างใด จึงได้ขึ้นกราบเรียนถามหลวงปู่มั่นอีกครั้งหนึ่ง ไปหาท่านโดย

เฉพาะตอนกลางคืน ไปหาสองต่อสองท่านเลยขนาบเอาเสียอย่างหนัก

"...วันหลังก็เอาจะให้เป็นอย่างนั้นอีกมันไม่เป็น ต่อไปมันก็ไม่เป็น มันก็ลงของมันเฉพาะๆ เสียไม่จ้าเหมือนอย่างนั้น คราวนี้จะให้เป็นอย่างนั้นอีก จึงไปกราบเรียนท่านท่านขนาบทันทีว่า

'มันจะเป็นบ้านะท่าน ผมไม่ได้สอนให้คนเป็นบ้า ก็มันไม่เป็นอย่างเก่าจะให้มันเป็นอะไรอีก มันเป็นมันก็เป็นหนเดียวเท่านั้น ผมก็เป็นหนเดียวเท่านั้นแหละไม่เคยเป็นอีกเลยผมก็ไม่สงสัย ผมไม่เห็นเป็นบ้า นี่มาเป็นบ้าอะไรอีก จะเป็นบ้าสองชั้นหรือนี่ เวลามันสว่างก็เป็นบ้าแบบหนึ่ง เวลามันไม่สว่างก็บ้าแบบหนึ่ง ไม่ได้สอนคนให้เป็นบ้านี่นะ นี่มาเป็นบ้างมีเงาอะไรอีก มันเป็นแล้วก็ผ่านไปแล้วไปยุ่งกับมันทำไม พิจารณาในหลักปัจจุบันซิ มันจะเป็นอะไรก็ให้เป็น ขึ้นในหลักปัจจุบัน ท่านรู้นั้น ท่านรู้ในหลักปัจจุบันใช่ไหม นี้ไปคว้าหาที่ไหนอีก'

ขู่ใหญ่เลยนะ โอ๊ย ตาย นึกว่าจะไปหาคะแนน ที่ไหนได้ถูกตัดเสียขาดสะบั้นเลย มันยังไงกันนี่ คำว่าบ้าสว่าง คือหมายความว่าอยู่ในขั้นนั้นมันกำลังดำเนิน ไม่ใช่สว่างแบบตายตัวว่างั้นเถอะ สว่างด้วยจิตที่บริสุทธิ์เป็นอย่างหนึ่ง สว่างที่จิตไม่บริสุทธิ์เป็นอย่างหนึ่ง จึงว่าเป็นบ้าได้ในขั้นนี้ ถ้าเป็นขั้นสุดท้ายหมดทุกสิ่งทุกอย่างแล้วมันก็ไม่มีคำว่าบ้าแหละ เพราะจากนั้นหมดคำว่าเสื่อมว่าเจริญ

อันนี้มันมีเสื่อมมีเจริญนี่นะ เมื่อมันสว่างอย่างนี้วันหลังมันไม่เป็นอย่างนั้น ก็เหมือนเรามันเสื่อม ทีนี้ท่านก็ว่า 'เป็นบ้าหรือ' เราไม่ลืมนะ

'มันเป็นไปแล้วก็เป็นไปแล้ว การดำเนินจะผ่านจะเห็นจะรู้อะไรๆ มันก็ผ่านไปเหมือนเราเดินทาง ไปตรงนี้เห็นตรงนี้ๆ มันไปตรงไหนเห็นตรงไหน เห็นไปแล้วก็เดินผ่านไป จะให้เห็นเหมือนเก่าได้ยังไง' เวลาท่านอธิบายไป..

เราก็ โห ขบขันดี ก็ไม่เป็นอีกนะเป็นหนเดียวเท่านั้น เป็นแบบนั้นนะ แบบอื่นมันก็เป็นของมันจิปาถะ แล้วแต่มันจะเป็น แต่ที่เด่นๆ เด็ดๆ มากๆ สะดุดใจอย่างมาก อย่างไม่เคยเป็น

เราก็เล่าให้ฟังอย่างที่ขึ้นไปเล่าถวายท่าน อย่างอื่นมันก็เป็นอยู่แต่ธรรมดาๆ แต่วันนั้นมันเป็นแบบสะเทือนโลก ไปเล่าให้ท่านฟัง

ท่านก็คึกคักขึ้นเลย ‘เออ ถูกต้องแล้ว เหมาะแล้วได้หลักได้เกณฑ์แล้ว ผมเคยเป็นมาแล้วตั้งแต่อยู่ถ้ำสาริกา’ ท่านก็เลยรื้อมาเล่าให้ฟัง

‘โห โลกธาตุดับหมดเลยเหมือนกันกับท่านมหาแหละ’

พูดตรงกันเป๋งเลย

‘เอาละทีนี้ได้หลักใหญ่แล้ว’

ท่านว่าหลักใหญ่คือมันครอบไปหมดเกี่ยวกับเรื่องมรรคผลนิพพาน เกี่ยวกับความรู้แปลกประหลาดอะไร มันครอบไปหมด ก็เป็นหนเดียวเท่านั้นละ จนกระทั่งป่านนี้ ไม่เคยเป็นอย่างนั้นอีก...”

วิธีทดสอบความจริงเรื่องกามราคะ

“...เรื่องจิตใจของเราจะมีความเบาบางๆ แพรวพราวขึ้นเป็นลำดับ เพราะสิ่งเหล่านี้ปกปิดมันแต่ก่อน พอปัญญาเปิดออกๆ จิตจะมีความสว่างไสว เบาเนื้อเบากายด้วย ไม่แค่แต่เบาใจนะ เบาเนื้อเบากาย คือที่จิตมายึดเรื่องกายมันก็หนัก ทีนี้จิตใจค่อยถอนลงไปๆ อะไรก็กลายเป็นเบา ร่างกายไม่รู้เรื่องรู้ราวอะไรก็กลายเป็นเบา เนื่องจากเจ้าของเป็นผู้ยึด... เรื่องร่างกายนี้เป็นสำคัญมาก ...

ใครพิจารณาร่างกายนี้ช่ำชองเท่าไร ผู้นั้นจะมีความแกล้วกล้า

สามารถ ค่อยละกิเลสเป็นลำดับลำดาไป จิตใจจะแตกฉานทางอรรถทางธรรมไปด้วยนะ การพิจารณากายคตาสตินี้ เป็นการเบิกความรู้ให้กระจ่างแจ้งออกไปในทุกทิศทุกทาง การพูดการจา การโต้การตอบ ทุกสิ่งทุกอย่างจะเปิดออกด้วยกันๆ เพราะอำนาจแห่งกายคตาสตินี้สำคัญมากนะ การพิจารณาร่างกายนี้ เมื่อถึงขั้นมีความละเอียดเข้าไป ทางด้านปัญญาคล่องแคล่วเข้าไปแล้วพิจารณาอันนี้จะรวดเร็วมากทีเดียว มองเห็นสภาพทั้งเขาทั้งเราจะรวดเร็ว

ถ้าว่าเป็นอสุภะ พรึบเดียวเป็นอสุภะหมดทั้งร่าง ทั้งเขาทั้งเรา พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนเป็นที่พอใจแล้ว จิตใจของเรามีความแน่นหนามั่นคง เอา ทดสอบดู การพิจารณาอสุภะอสุภังนี้เป็นพื้นฐานควรแก่การที่จะถอดถอนกามกิเลสได้แล้ว ด้วยการพิจารณาร่างกายนี้ช่ำชอง แล้วให้กำหนดอสุภะอสุภังที่เราพิจารณาอย่างช่ำชอง คือให้แตกให้ดับเร็วก็ได้ให้ช้าก็ได้ ให้ตั้งอยู่เป็นที่เป็นฐานไม่ทำลายก็ได้ เมื่อถึงขั้นนี้แล้วเรียกว่าเราทำได้ตามต้องการ

เมื่อพอแล้วธรรมชาตินี้จะหมุนเข้าไปสู่จิตใจของเราเอง ... พิจารณาอสุภะตัวนี้ให้ดีมันจะเคลื่อนย้ายไปไหนเวลานั้นจะไม่ทำลาย มันเป็นยังไงพิจารณาปัญญาให้ถึงฐานแห่งกามกิเลส เอา ดูตัวนี้ เวลามันพอแล้วมันจะบอกเองนะ อสุภะตัวนี้ คือเราไม่ทำลาย ตั้งไว้นั้นแหละ เอา มันจะไปไหนให้อยู่ในปัจจุบัน มันจะไปไหน... ให้เป็นเครื่องตัดสินของท่านผู้บำเพ็ญธรรมะขั้นนี้เอง จากนั้นแล้วผ่านขั้นนี้เข้าไปแล้วมันบอกเอง เรื่องกามกิเลสเรื่องตัดสิน มันจะบอกในตัวเอง

'จุดนี้เป็นจุดที่จะตัดสินกามราคะ ตัดสินได้โดยไม่ต้องไปถามผู้ใดแหละ'

ถึงขั้นอสุภะอสุภังมีความชำนิชำนาญแล้วตั้งไว้อย่างนี้ อยู่อย่างนี้

ถ้าหากว่าให้มันอยู่กับที่มันก็อยู่กับที่แล้วไม่เคลื่อนไหวไปมาที่ไหนก็แสดงว่ายังไม่พอ พิจารณาแตกกระจัดกระจายทำลายไปอีก ตั้งขึ้นมาอีกแล้วมาทดสอบดูอีก เอาจนกระทั่งมันอยู่นิ่ง มันไม่ไปไหนมาไหนแล้วทีนี้มันจะไปไหน ไปหาความตัดสินตนเองว่าใครเป็นคนหลงแน่ อสุภะหลงหรือจิตใจเราหลง มันจะตัดสินขึ้นมาในที่นั่นเอง นี่เป็นจุดสำคัญ....”

“...ก็เร่งทางด้านปัญญา เร่งทางกายนี้ก่อน ตอนอสุภะ นี่สำคัญอยู่มากนะ สำคัญมากจริงๆ พิจารณาอสุภะนี่มันคล่องแคล่วแกล้วกล้า มองดูอะไรทะลุไปหมด ไม่ว่าจะหญิงจะชายจะหนุ่มจะสาวขนาดไหน

‘เอ้า พูดให้เต็มตามความจริงที่จิตมันกล้าหาญน่ะ ไม่ต้องให้มีผู้หญิงเฒ่าๆ แก่ๆ ละ ให้มีแต่หญิงสาวๆ เต็มอยู่ในชุมนุมนั้นน่ะ เราสามารถจะเดินบุกเข้าไปในที่นั่นได้โดยไม่ให้มีราคะตัณหาอันใดแสดงขึ้นมาได้เลย’

นั่น ความอาจหาญของจิตเพราะอสุภะ มองดูคนมีแต่หนังห่อกระดูกมีแต่เนื้อแต่หนังแดงโร่ไปหมด มันเห็นความสวยความงามที่ไหน เพราะอำนาจของอสุภะมันแรง มองดูรูปไหนมันก็เป็นแบบนั้นหมด แล้วมันจะเอาความสวยงามมาจากไหนพอให้กำหนัดยินดี เพราะฉะนั้น มันจึงกล้าเดินบุก เอ้า! ผู้หญิงสาวๆ สวยๆ นั้นแหละ บุกไปได้อย่างสบายเลยถึงคราวมันกล้า เพราะเชื่อกำลังของตัวเอง

แต่ความกล้านี้ก็ไม่ถูกกับจุดที่จิตอิ่มตัวในขั้นกามราคะ จึงได้ตำหนิตัวเองเมื่อจิตผ่านไปแล้ว ความกล้านี้มันก็บ้าอันหนึ่งเหมือนกัน แต่ตอนที่ดำเนินก็เรียกว่าถูกในการดำเนินเพราะต้องดำเนินอย่างนั้นเหมือนการตำหนิอาหารในเวลาอิ่มแล้วนั่นแล จะผิดหรือถูกก็เข้าในทำนองนี้

การพิจารณาอสุภะอสุภัง พิจารณาไปจนกระทั่งว่าราคะนี้ไม่ปรากฏเลยค่อยหมดไปๆ และหมดไปเอาเฉยๆ ไม่ได้บอกเหตุบอกผล บอกกาลบอก

เวลาบอกสถานที่บอกความแน่ใจเลยว่า ราคะความกำหนัดยินดีในรูปหญิงรูปชายนี้ได้หมดไปแล้ว ตั้งแต่ขณะนั้นเวลานั้นสถานที่นั้นไม่บอก จึงต้องมาวินิจฉัยกันอีก ความหมดไปๆ เฉยๆ นี้ไม่เอา คือจิตมันไม่ยอมรับ

สุดท้ายเลยรู้เห็นว่าเป็นจิตเสียเองเป็นตัวอสุภะนั้นน่ะ จิตตัวไปกำหนดว่าอสุภะนั้นน่ะมันกลืนเข้ามาๆ เลยมาที่ตัวจิตเสียเองไปเป็น สุภะและอสุภะ หลอกตัวเองจิตก็ปล่อยผลัวะทันที ปล่อยอสุภะข้างนอกว่าเข้าใจแล้วทีนี้ เพราะมันขาดจากกัน มันต้องอย่างนี้ซิ 'นี่มันเป็นเรื่องของจิตต่างหากไปวาดภาพหลอกตัวเอง ตื่นเงาตัวเอง อันนั้นเขาไม่ใช่ราคะอันนั้นไม่ใช่โทสะ ไม่ใช่โมหะ ตัวจิตนี้ต่างหากเป็นตัวราคะ โทสะ โมหะ' ทีนี้พอจิตรู้เรื่องนี้ชัดเจนแล้ว จิตก็ถอนตัวจากอันนั้นมาสู่ภายใน พอจิตแย็บออกไปมันก็รู้ว่า ตัวนี้ออกไปแสดงต่างหาก ทีนี้ภาพอสุภะนั้นมันก็เลยมาปรากฏอยู่ภายในจิตโดยเฉพาะ กำหนดอยู่ภายในพิจารณาอยู่ภายในจิต

ทีนี้มันไม่เป็นความกำหนัดอย่างนั้นน่ะซิมันผิดกันมาก เรื่องความกำหนัดแบบโลกๆ มันหมดไปแล้ว มันเข้าใจชัดว่ามันต้องขาดจากกันอย่างนี้ คือมันตัดสินกันแล้ว เข้าใจแล้ว..."

บ้าหลงสังขาร

จิตพ้นจากกามกิเลสไปแล้ว ท่านว่าจากนั้นก็เป็นสติปัญญาอัตโนมัติซึ่งหมุนตัวเป็นเกลียวเพื่อความพ้นทุกข์โดยถ่ายเดียว

"...รอไม่ได้เลย หมุนติ้วๆ สติปัญญาอัตโนมัตินี้คือสติปัญญาแก้กิเลสฆ่ากิเลสเป็นอัตโนมัติ ไม่ว่ายืน ว่าเดิน ว่านั่ง ว่านอน เว้นแต่หลับเท่านั้น

พอตื่นนอนขึ้นมาสติปัญญานี้จะจับงานอัตโนมัติของตนแล้วเป็นลำดับลำดา นี่คือสติปัญญาอัตโนมัติทำงาน แก้กิเลสเป็นอัตโนมัติ ทีนี้เรื่องความพากความเพียรที่เราจะหมุนอย่างที่ว่าเพียรพยายามถูไถกันไปอย่างนี้ไม่มี ในวงที่ว่าสติปัญญาอัตโนมัติ มีแต่หมุนตัวไปเองเพื่อความพ้นทุกข์ๆ แก้กิเลสโดยอัตโนมัติ อยู่ที่ไหนแก้ตลอดๆ ไม่มีคำว่าพัก

'โห เอาเสียจนบางคืนนอนไม่หลับเลยนะ เป็นคืนสองคืนนอนไม่หลับ'..."

เมื่อถึงขั้นนี้แล้ว มันยิ่งเห็นโทษเห็นภัยของกิเลสอย่างหนัก ขณะเดียวกันก็เห็นคุณค่าของความหลุดพ้นมีน้ำหนักเท่าๆ กัน

"...มันก็พุ่งน่ะสิ มีแต่ว่าตายเท่านั้น เรื่องแพ้ไม่พูดเลย แพ้ก็ต้องแบกหามลงเปลไปเลยที่จะให้ยกมือยอมแพ้นั้น ไม่มี ซัดกันขนาดนั้น...ถ้าได้ลงทางจงกรมแล้วมันไม่รู้จักหยุด ไม่ว่าเวล่ำเวลาร้อนหนาวมันไม่ได้สนใจ คือจิตมันอยู่ที่นี่มันไม่ได้ออกนะ ออกไปตามดินฟ้าอากาศนี้ไม่ได้ ออกไปหาร่างกายนี้วันหนึ่งมันก็ไม่ได้ออก มันฟัดกันอยู่ภายในเหมือนนักมวยเข้าวงใน ว่างั้นเถอะนะ ใครจะไปสนใจเรื่องความเจ็บความปวด มันไม่สนใจนะ

อันนี้กิเลสมันเข้าวงในนะ ระหว่างธรรมกับกิเลสฟัดกันวงใน มันเป็นอย่างนี้ หมุนติ้วๆ เดินจงกรมตั้งแต่ฉันอาหารเสร็จแล้วจนกระทั่งถึงเวลาปัดกวาดตอนเย็นนะ มันเดินได้ยังไง คือมันไม่รู้เวล่ำเวลา

จนกระทั่งเวลาหยุดจากทางจงกรม แล้วมองเห็นกาน้ำนี้มันจะตายเลย มันไม่ได้กินน้ำโดดคว้ากาน้ำมารินนี้ กลืนนี่ โห กลืนไม่ทัน สำลักกั๊กๆๆ เวลามันฟัดกันนี่ไม่ได้สนใจกับสิ่งเหล่านี้นะ เวลาออกมาแล้วมาเห็นกาน้ำนี่สิ โอ้โห โดดใส่เลยเชียวนะ มันจะตาย แหมมันขนาดนั้นนะ

เราไม่ถึงฝ่าเท้าแตกแต่ออกร้อน โอ้โห เหมือนไฟลนแหละ พอมา

ถึงที่พักถึงรู้นะตอนนั้นไม่รู้ แดดก็ไม่รู้ร้อน มันไม่สนใจกับแดดกับฝนอะไร แต่ไม่ได้เคยตากฝนเดินจงกรม แต่ตากแดดนี่เคยแล้วเราเอาผ้าอาบน้ำมาพับครึ่งแล้วก็มัดผูกบนศีรษะนี้ แล้วก็มาผูกใส่คางเหลือแต่ตา

เดินจงกรมกลางแจ้งทีเดียว บนไร่ร้างสวนร้างเขา เอากันอยู่นั่น ไม่มีร่มเลย ร่มไม่ร่มช่างหัวมัน ฟาดลงนั่นเลย ทำได้นะ ไม่สนใจกับร้อนกับหนาวอะไรเลย เพราะอันนี้มันรุนแรงภายในใจ

นี่..แล้วไม่ใช่เดินอยู่วันหนึ่งวันเดียว นั่นซี มันเป็นประจำของมันอย่างนั้น พอเข้าทางจงกรมแล้ว เท่านั้นแหละ ไม่มีเวล่ำเวลานาทีมายุ่งกวน มีแต่อันนี้ฟัดกันอยู่ภายใน หมุนติ้วๆ เราก็เดิน ก็เดินไปยังงั้นล่ะ แต่ทางนี้ทำงานอยู่ตลอดเวลา เดินสะเปะสะปะไปตามเรื่องของมัน ทีนี้ เดินไม่หยุดสิ วันนี้ก็เดินวันหน้าก็เดิน เดินหลายวันต่อหลายวัน...

เดินจงกรมไม่รู้จักหยุด... ไม่รู้ว่าเหนื่อยว่าอะไร เพราะมันหมุนติ้วๆ อยู่นี่ งานอยู่นี้เดินไปบางทีเดินจงกรมนี้ โน่นเซซัดเข้าไปในป่าโน่น โครมครามในป่าโน่น เพราะจิตมันไม่ออก ตาก็มืดมัวไปหมดละซี มีแต่ขาก้าวไปๆ ก็เข้าไปโน่น แล้วออกมาอีกที เอาอีกอยู่งั้นคำว่าน้ำท่าอะไรๆ ไม่สนใจทั้งนั้นเมื่อถึงขั้นตะลุมบอนกัน..."

"... ปุถุชนเรานี้คิดเรื่องใดก็ตาม กิเลสต้องเป็นอัตโนมัติของมันตลอดๆ ไป นี่เวลากิเลสมีกำลังมากเป็นอย่างนั้นนะ ทีนี้บทเวลาสติปัญญาขั้นนี้ขึ้นมามันรับกันล่ะซิ พอสติปัญญาขั้นนี้ขึ้นมามันฆ่ากิเลส ทีนี้ฆ่ากิเลสมันก็เพลินในการฆ่ากิเลส เพลินไปเพลินมาเลยกลายเป็นอัตโนมัติไป หมุนติ้วๆ เลย อยู่ไม่ได้ต้องฆ่าตลอดๆ นี้เรียกว่าวิวัฏจักรหมุนกลับ

แต่ก่อนกิเลสมันเป็นวัฏจักร หมุนจิตเข้ามาสู่ความทุกข์ทั้งหลาย ทีนี้

เป็นวิวัฏจักร ด้วยสติปัญญาอัตโนมัตินี้ มันหมุนจิตกลับออกจากกองทุกข์ หมุนเรื่อยๆ หมุนติ้วๆ จนกระทั่งกลางคืนทั้งคืน นั่งภาวนามันพิจารณาของมันตลอด นอนมันก็พิจารณาของมันตลอด อยู่อิริยาบถไหนเรียกว่าไม่มีอิริยาบถ คือมันเป็นสติปัญญาตลอดเวลาไม่ว่าจะยืนจะเดินจะนั่งจะนอน มันจะเป็นสติปัญญาฟัดกับกิเลสตลอดเวลา แม้ที่สุดเราฉันจังหันอยู่นี้ จิตมันไม่ได้อยู่กับอาหารนะ มันจะทำงานของมันอยู่ในนั้น หมุนติ้วๆ ซัดกันอยู่ในนั้น นี่ละสติปัญญาอัตโนมัติ นี่ละฆ่ากิเลสที่นี่ เริ่มละนะ เริ่มเรื่อยๆๆ ไป

ถ้าลงได้ก้าวลงไปเดินจงกรมแล้วไม่รู้จักหยุดจักยั้งน่ะ จนกระทั่งเวลา เช่น เวลาปัดกวาด ฉันจังหันเสร็จแล้วลงเดินจงกรม นานขนาดไหนฟังซิ มันรู้เมื่อไรว่าเช้าสายบ่ายเย็นที่ไหน มีแต่กิเลสกับธรรมฟัดกันอยู่ภายในใจหมุนติ้วๆ นี่ถ้าเป็นนักมวยก็เรียกว่าเข้าวงใน ไม่รู้จักเป็นจักตาย นักมวยเข้าวงในกันเป็นอย่างนั้น อันนี้กิเลสกับธรรมเข้าวงในกันก็แบบเดียวกัน วงนี้วงจะออกจากทุกข์แล้วนี่ หมุนติ้วๆ เดินจงกรมตั้งแต่ฉันจังหันเสร็จแล้วจนกระทั่งถึงเวลาปัดกวาด ถึงด้อมๆ มาจากทางจงกรม วันนี้ก็เดิน คืนนี้ก็เดิน วันหน้าก็เดิน คืนหน้าก็เดิน เดินไม่หยุดไม่ถอยฟัดกับกิเลส จนกระทั่งกิเลสขาดสะบั้นลง เมื่อไรถึงจะหยุดได้ แล้วมันมีเวลากี่วันกี่ปีกี่เดือน นั่นฟังซิน่ะ เดินอยู่อย่างนั้นตลอด

ถ้าลงได้เดินก็ไม่รู้จักหยุด ถ้าได้นั่งก็เอา ไม่รู้จักเคลื่อนจักไหวเพราะทางภายในมันไม่ได้ออก มันหมุนของมันอยู่ภายใน นี่ละฝ่าเท้าถึงแตกเพราะเดินไม่หยุด วันนี้ก็เดินวันหน้าก็เดิน เดินหลายวันหลายคืนมันก็แตกล่ะซิ ทีนี้มาพิจารณาถึงเรื่องความเพียรที่มันเป็น ..ที่ท่านเดินจงกรมฝ่าเท้าแตกเพราะเหตุนี้เอง ถ้าธรรมดาเราบังคับบัญชาเราเดินจงกรมจนฝ่าเท้าแตก ร้อยทั้งร้อย พันทั้งพันเรายังไม่อยากเชื่อนะ แต่พอก้าวเข้า

ถึงขั้นความเพียรอัตโนมัติ สติปัญญาอัตโนมัตินี้แล้วเชื่อทันทีเลย...”

“... อ๋อ ท่านเดินจงกรมฝ่าเท้าแตก ยอมรับทันที อ๋อ เดินแบบนี้เอง เดินฝ่าเท้าแตก เราเองฝ่าเท้าไม่แตก แต่ได้เอามาดูจริงๆ พอมานั่งหยุดพักเดินจงกรม ฝ่าเท้านี้เหมือนไฟลนนะ ออกร้อนวูบๆ ๆ ‘โอ้โห ทำไมฝ่าเท้าเราจึงเป็นอย่างนี้’ พลิกออกมาก็มาดูหรือฝ่าเท้าแตกหรือยังไง มาดูไม่แตก แต่เวลาเอามือลูบๆ มันเสียวแปลบๆ ๆ นี่จวนจะทะลุแล้วนะ ฝ่าเท้ามันทะลุถึงเนื้อเข้าใจไหม หนังเรานี่เดินนานเข้ามันบางเข้าๆ มันทะลุจะถึงเนื้อ เรามาลูบดูฝ่าเท้าเรานี้มันก็ไม่แตก หรือมันฝ่าเท้า แตก ทำไมมันออกร้อนหนักหนา มาดูมันไม่แตก แล้วเอามือลูบดู โอ๊ย เสียวแปลบๆ ออกร้อน นี่ถ้านานกว่านี้จะแตก นี่จับได้ตรงนี้ เราฝ่าเท้าไม่แตก แต่ว่าจะแตก ถ้านานกว่านี้ไปแตกแน่ๆ นี่ละเรื่องของความเพียรของผู้ที่เห็นภัยในวัฏสงสาร ไม่ต้องมีใครบอกนะ เป็นอยู่ในหัวใจนี้แล้วยังไงก็ไม่อยู่...”

“ตายก็ให้ไปเลย ที่จะมาถอยให้กิเลสบีบคั้นอย่างแต่ก่อนถอยไม่ได้แล้ว นั่นเห็นโทษขนาดไหน ถึงว่าถอยไม่ได้แล้ว ต้องเอาตายเข้าว่าเลย ถึงธรรมขั้นที่กระจ่างแจ้งจะให้หลุดพ้นโดยถ่ายเดียวแล้วจะอยู่ไม่ได้เลย ต้องหลุดโดยถ่ายเดียว ไม่หลุดก็ เอ้า! ตายให้ถอยให้ยกมือไหว้ไม่มี เอาตายเข้าว่าเลย”

ทีนี้เวลามันไปเต็มที่แล้ว นั่งเหนื่อยแล้วนอน นอนให้มันหลับมันไม่ยอมหลับ มันหมุนของมันเหมือนกับนั่งอยู่นั้นละ หมุนฆ่ากิเลส ‘เอ๊ นั่งก็เหนื่อย นอนก็เหนื่อย เอ้า ลุกขึ้นมานั่งอีก สุดท้ายแจ้งไม่หลับเลย อ้าว กลางวันยังจะไม่หลับอีกนะ มันยังหมุนของมันอยู่ตลอดเวลา วันนี้ไม่หลับ วันหลังก็ไม่หลับอีกกลางคืน อ้าว มันจะตายแล้วนะ ทำไมเป็นอย่างนี้’

เรื่องอ่อนน่ะอ่อนนะ คือมันจะเป็นความลำบาก เป็นความอ่อนเพลีย

ภายในหัวอกของเรานี่ คือสติปัญญามันทำงานอยู่ตรงนี้ สังขารคือทำงานนั่นเข้าใจไหม มันทำงานอยู่ในนี้ สังขารมันทำงาน สังขาร สัญญาที่คาดที่หมายที่คิดกับกิเลสจะฆ่ากิเลสมันไปด้วยกันนั่นแหละ แต่เป็นสังขารของมรรค สัญญาของมรรค ไม่เป็นสัญญาของสมุทัยสังขารของสมุทัยเหมือนแต่ก่อนเข้าใจไหมล่ะ แต่มันก็หมุนของมันอยู่นี้

ทีนี้มันก็เหนื่อยล่ะซิ ทำงานอยู่ตลอดเวลาเหนื่อย ทีนี้เราจะมาพักพักมันก็ไม่ถอย มันหมุนของมัน เรียกว่าทางแพ้ไม่มีพูดง่ายๆ ว่าอย่างนั้นนะเรื่องแพ้ไม่มี เมื่อเรื่องแพ้ไม่มีมันก็ต้องหมุนของมันเรื่อย อันนี้ก็แจ้ง

'อู๋ย ยังไงกัน กลางวันก็เป็นอย่างนี้มันจะไม่ตายเหรออย่างนี้ วิตกนะวิตกวิจารณ์หือ ขนาดนี้มันจะไม่ตายเหรอ มันทำไมลำบากลำบนนักหนา'

จนกระทั่งถึงได้ย้อนหลังมาคิด ที่เราเคยคิดด้นเดามาแต่ก่อนด้วยความคาดความหมาย เวลานี้เราลำบากลำบนแต่ก่อนเพราะเรายังไม่ได้รากได้ฐาน แต่เวลาได้รากได้ฐานจิตมีความละเอียดลออเข้าไปเท่าไรการงานของเราจะค่อยเบาไปๆ สะดวกสบายไปและพ้นทุกข์ไปเลยมันคาดนะนั่นน่ะ มันคิดมันด้นมันเดา แต่เวลามันได้เหตุได้ผลของมันมากเท่าไรมันยิ่งหมุนของมันใหญ่มันไม่ได้คิด แต่เวลามันไปเจอจังๆ ที่เป็นปัจจุบันตัวเป็นเองมันก็เอามาคิด

'โห ที่เราคาดคิดเอาไว้ว่าแต่ก่อนเวลาจิตเราหยาบนี้มันก็ต้องทุกข์ลำบาก เวลาจิตละเอียดเข้าไปเท่าไรมันก็จะค่อยสบายๆ อย่างนี้มันผิดทั้งเพ เวลามันได้ผลมันยิ่งหมุนของมันใหญ่เลย มันยังไงกันๆ คิดแย็บเดียวเท่านั้นเดี๋ยวมันก็หมุนของมันไปอีกๆ'

จนกระทั่งไม่ไหวแล้วต้องวิ่งขึ้นหาพ่อแม่ครูจารย์ แต่สำหรับพ่อแม่ครูจารย์กับเรานี้ท่านจะเห็นเหตุผลอะไรไม่ทราบนะ ถ้าหากว่าเป็นไม้ก็ยก

มาทั้งท่อนเลยให้ไปจาระไนเองให้ไปเลื่อยเอง ท่านไม่เลื่อยให้ไม่จาระไนให้ไม่อธิบายแยกแยะนะ ท่านจะโยนตูมมาให้เลย

"...ทีนี้ก็ขึ้นไปหาท่านล่ะซิ นี่ที่พ่อแม่ครูจารย์ว่าให้พิจารณาทางด้านปัญญานั้น

'เวลานี้มันออกแล้วนะ' ก็ว่างั้น'มันออกยังไงว่าซิ' ท่านว่า 'โอ๋ย มันไม่ได้นอนทั้งวันทั้งคืนเลย เวลามันได้หมุนตลอดเลยทั้งวันทั้งคืนไม่ได้นอนนี่ก็ไม่ได้นอนมาสองคืนแล้ว'

ท่านก็ใส่เปรี้ยงเลยนะ 'นั่นละมันหลงสังขาร' ท่านว่า นั่นฟังซิสังขารทางนี้ก็ปั๊บเข้าไป 'ถ้าไม่พิจารณามันก็ไม่รู้'

'นั่นละบ้าหลงสังขาร'..."

แบ่งพัก แบ่งสู้

"...ท่านเอาทั้งรังทิ้งเลย ปัญญานี้เอาทิ้งเลยให้หาใหม่ เป็นอย่างนั้นละคำว่าหลงสังขารคือทางกิเลสมันก็เอาสังขารความคิดความปรุงนี้ออกไปใช้เข้าใจไหมล่ะ ทีนี้ทางมรรคทางปัญญาก็ต้องเอาสังขารนี้ออกมาใช้ทางด้านปัญญา เมื่อเวลาใช้มากๆ มันไม่รอบคอบต่อสังขารที่เป็นฝ่ายมรรคสังขารฝ่ายสมุทัยก็แทรกเข้ามาๆ 'นั่นละมันหลงสังขาร'

คือหลงสังขารตัวมันเป็นสมุทัยเราไม่รู้เข้าใจไหม ท่านว่าอย่างนั้นทีนี้มันลงนะเห็นจะเป็นอย่างท่านว่า แต่ความหมุนของเราที่มันหมุนด้วยปัญญานี้ไม่ถอยนะ เวลามันจะตายจริงๆ ก็รั้งเข้ามาสู่สมาธิ รั้งเข้ามานะ..

สมาธินี้มันเกรียงไกรขนาดไหน ฟังซิติดถึง ๕ ปีมันไม่ได้สนใจนะเหมือนหมูขึ้นเขียงมันว่างั้น เวลามันจะตายจริงๆ ก็ย้อนเข้ามาสู่สมาธิ

กำหนดภาวนาสมาธิ ถึงขนาดได้บริกรรม... จิตของเรามันเป็นสมาธิแน่นหนามั่นคงมาขนาดไหน ทำไมจึงต้องใช้คำบริกรรมกำกับ ก็คือว่ามันเพลินกับเรื่องปัญญามากกว่าสมาธิ เพราะฉะนั้นเวลาเราจะถอนเข้ามาให้อยู่ในสมาธิมันไม่ยอมอยู่ มันจะพุ่งเข้าหางานแก้กิเลส เราจึงต้องบริกรรม คำว่าบริกรรมนี้นึกพุทโธๆ เราชอบพุทโธ เอาพุทโธติดไว้เลย ให้สติอยู่กับจิตให้ติดอยู่กับนี้ไม่ให้ออกไปทำงาน คือสติถ้าออกจากนี้มันก็ไปหางาน งานฆ่ากิเลสทางด้านปัญญา ทีนี้หมุนงานฆ่ากิเลสทางด้านปัญญาด้วยสตินั้นเข้ามาสู่สติกำกับคำบริกรรม มันก็อยู่กับคำบริกรรมบังคับไว้ เผลอไม่ได้นะ

แต่เราไม่อยากพูดคำว่าเผลอนี่ มันเผลอเมื่อไร ถ้าเราอ่อนนี้ทางปัญญามันจะออกทันที ออกพุ่งหาปัญญา จึงต้องบังคับๆ เอาไว้ พุทโธๆๆ ถี่ยิบเลยนะไม่ยอมให้มันคิดทางไหน สักเดี๋ยวมันก็แน่วๆ เมื่อคำบริกรรมกับสติติดแนบกันไม่ยอมให้ออกไปทำงานทางด้านปัญญาแล้ว ทางนี้มันก็ค่อยสงบตัวลงๆ แล้วแน่วลงเลยนะ ลงสู่ฐานเดิมของสมาธิ เราที่เคยเป็นทีนี้ถึงลงขนาดนั้นแล้วมันยังต้องได้บังคับเอาไว้ คือความเพลินทางปัญญา มันมีน้ำหนักมากกว่านี้อยู่ พอเบามือนี้มันจะพุ่งออกโน้นเลย เราต้องบังคับไว้ตลอด

จนกระทั่งจิตสงบแน่วอยู่เต็มที่เต็มฐาน ทีนี้มันเหมือนถอดเสี้ยนถอดหนามนะ ความทุกข์ความลำบากลำบนในธาตุในขันธ์ที่มันอ่อนเปียกเพราะการพิจารณามาก มันจะสงบตัวลงไปๆ เหมือนกันหมด ทีนี้จิตสงบแน่วไม่คิดไม่ปรุงอะไรเลย อยู่ด้วยความสงบอันเดียวเหมือนสมาธิแต่ก่อน

พออยู่นั้นแล้วมันจึงเป็นเหมือนถอดเสี้ยนถอดหนาม ความทุกข์ทั้งหลายที่ลำบากลำบนในการพิจารณานี้มันถอนออกหมดเลย เหลือตั้งแต่

ความรู้ล้วนๆ กับความเอิบอิ่ม นี่เรียกว่าหล่อเลี้ยงจิตด้วยสติ พักจิตด้วยสติ จิตมีกำลังขึ้นมา พอได้กำลังพอสมควรแล้ว ทีนี้เราก็เริ่มเคลื่อนที่จะให้ออกทางด้านปัญญาไม่ต้องบอก มันเร็วที่สุดนะ ถึงขนาดเราต้องบังคับเอาไว้ให้อยู่จนกระทั่งมันมีกำลังเต็มที่แล้ว แน่ใจว่าได้กำลังทางด้านจิตใจเต็มที่ แล้วเราถึงปล่อย พอปล่อยพับก็ผึงเลยทางด้านปัญญา นี่อันหนึ่งที่มันเห็นประจักษ์นะ

พอจิตที่ได้รับความสงบนี้หนุนจิตให้มีกำลังเต็มที่แล้ว ปัญญาก็แกล้วกล้า คมเหมือนกับมีดเรานี้ลับหินว่างั้นเถอะ เราก็ได้รับการพักผ่อนนอนหลับเรียบร้อยแล้ว มีกำลัง หรือเข้าสมาธิก็เป็นกำลังอยู่แล้ว พอออกนั้นเรียกว่ามีดได้แก่ปัญญานี้ได้ลับหินคือสมาธิแล้ว ออกคราวนี้มันพุ่งๆๆ ยิ่งคล่องตัวยิ่งกว่านั้นนะ

ตั้งแต่ก่อนเราก็ออกไม่ทราบว่าเอาทางสันลงเอาทางคมลง เวลามันหมุนของมันเต็มที่ แต่เวลาออกจากสมาธินี้แล้ว มันหมุนไปตรงไหนนี้ขาดสะบั้นๆ มันก็จับได้ๆ นี่ ทีนี้เวลา มันจะตายจริงๆ ธรรมดาไม่จริงๆ มันไม่ยอมเข้ามาพักสมาธิ แต่มันก็จับเงื่อนได้ เวลามันจะตายจริงๆ มันก็ถอนย้อนจิตมาสู่สมาธิ มันจะตายจริงๆ มันถึงจะเข้านะ ไม่ตายจริงๆ มันไม่ยอม คือมันเพลินทางด้านปัญญา อย่างนี้ตลอดไปเลยนะ

ท่านจึงเรียกว่าอุทธัจจะ ในสังโยชน์เบื้องบน สังโยชน์ ๕ เบื้องบน รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา ๕ อย่างนี้เรียกว่าสังโยชน์เบื้องบน อรหัตมรรคเท่านั้นเป็นผู้ก้าวเดิน จะพ้นอยู่ในสังโยชน์เบื้องบนห้า สังโยชน์เบื้องต่ำห้า สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ ปฏิฆะ สังโยชน์เบื้องบนก็คือ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา ทีนี้มันอยู่ในขั้นอุทธัจจะ คำว่าอุทธัจจะนี้มันเพลินในการพินิจพิจารณา

ไม่ใช่ฟุ้งซ่านรำคาญแบบโลกๆ เขานะที่ว่าสังโยชน์เบื้องบนนี่ มันเพลินการพิจารณาต่างหากคำว่าอุทธัจจะๆ มันไม่อยากพักสมาธิ มันเพลินกับการพิจารณาเพื่อแก้กิเลสโดยลำดับๆ มันเพลินของมัน จึงต้องได้รั้งเข้ามาสู่สมาธิเป็นกาลเป็นเวลา เวลามันผ่านไปแล้วมันก็รู้เอง

อย่างที่ท่านว่า 'นั่นน่ะมันหลงสังขารๆ'

บทเวลามันผ่านไปแล้วมันมาแยกแยะได้หมดนะ อ๋อ ท่านว่าอย่างนั้นหมายความว่าอย่างนั้นๆ มันย้อนรู้หมดเลยนะ นี่ที่ท่านเอาซุงทั้งท่อนมาให้เราไปจาระไนเอง ครั้นเวลามันรู้มันตามรู้ทั้งหมด อ๋อ ท่านให้เราคิดเอาความหมาย ท่านพูดให้พิจารณาหรือแจงให้ ท่านก็อาจจะทำ แต่สำหรับเราท่านไม่เคยนะ อันไหนต้องโยนให้ทั้งท่อนเลยให้ไปจาระไนเอามันก็ย้อนหลังๆ มาพิจารณาถึงเรื่องเหล่านี้ เช่น อุทธัจจะ ความฟุ้ง มันความเพลินในความเพียรมันไม่อยากเข้าสมาธิ มันเพลินถ่ายเดียว เพราะฉะนั้นจึงต้องรั้งเข้ามาสู่สมาธิให้พอเหมาะพอดีกัน เป็นอย่างนั้น...”

“...เวลาออกทางด้านปัญญานี่ โถ! ไม่มีในตำรา เราก็เรียนมาเหมือนกันเพราะฉะนั้นจึงกล้าพูดได้ ... กิเลสประเภทไหนเป็นยังไงสติปัญญานี้เหนือกว่าๆ ตามต้อนกันทันเผากันไปเรื่อยๆ มันเป็นเอง นั่นละที่มันเพลิน มันไม่ได้หลับได้นอน มันเพลินฆ่ากิเลสเพราะมันเห็นภัยอย่างสุดหัวใจแล้วถึงขนาดที่ว่า

'ยังไงกิเลสไม่ตาย เราต้องตาย'...”

จิตไม่เผลอด้วยสติปัญญาอัตโนมัติ

"...นี่ละขั้นสติปัญญาอัตโนมัติ พอจากนี้หมุนเข้าไป ละเอียดลออเข้าไปๆ แล้วก็เชื่อมโยงถึงมหาสติมหาปัญญา เพียงขั้นสติปัญญาอัตโนมัตินี้ก็ไม่มีเผลอแล้ว จิตจะเผลอ สติสตังเผลอไม่มีแล้ว พอก้าวเข้าสู่มหาสติมหาปัญญา นอกจากไม่เผลอแล้วยังละเอียดลออ ซึมซาบไปหมดเลย

สติปัญญาอัตโนมัตินี้ยังเป็นคลื่นๆ ถ้าทำงานก็เหมือนเขาฟักลาบยำลาบ ถึงจะยำถี่ยิบขนาดไหนมันก็เป็นคลื่นแห่งการยำลาบอยู่นั้นแหละ ทีนี้พอก้าวจากสติปัญญาอัตโนมัตินี้เข้าไปสู่มหาสติมหาปัญญา ทีนี้ราบรื่นไปเลย ซึมซาบ ฆ่ากิเลสก็ซึมซาบ อะไรซึมซาบทั้งหมดไปตามๆ กัน นี่เรียกว่ามหาสติมหาปัญญา ...

ทีนี้การพิจารณาสติปัญญาอัตโนมัติ ก็ถือเอาขั้นอนาคานี้ อารมณ์ของอนาคา นิมิตของอนาคานี้ฝึกซ้อมจนชำนิชำนาญ แล้วกลายเป็นว่างไปหมด หมดนิมิตที่เกี่ยวกับจิต ซึ่งเรามาตั้งฝึกซ้อมนี้หมดไปๆ หมดเร็วเข้าๆ สุดท้ายหมด ตั้งขึ้นพับดับพร้อมๆ เหมือนฟ้าแลบๆ ต่อไปอย่างงั้นไม่มี ไม่มีจะเป็นอะไรที่นี่นะ จิตมันว่างไปหมดแล้ว มันหากเป็นเองสิ่งที่มีเงื่อนต่อมันมีเหมือนกับไฟได้เชื้อ เชื้อไฟมีอยู่ที่ไหนไฟจะลุกลามไปตามเชื้อโดยไม่บังคับกันแหละ ขอให้มีเชื้อไฟเถอะ ไฟจะลุกลามไปตาม

อันนี้ขอให้มีเชื้อกิเลสอยู่ที่ตรงไหน สติปัญญาซึ่งเป็นเหมือนกับไฟความพากความเพียร เหมือนกับไฟ จะหมุนเข้าไปพิจารณา เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เวทนาก็ถือเอาเวทนาทางกายบ้าง ถือเอาเวทนาทางจิต ส่วนมากจะเป็นเวทนาทางจิตนะ ทางกายผ่าน ไปแล้วไม่

ค่อยสนใจ สัญญา สังขาร วิญญาณ มักจะมีแต่สุขเวทนาภายในจิตใจ ทุกขเวทนามี แต่ว่าน้อยๆ ลงไปโดยลำดับ สุขเวทนานั้นเด่นๆ นี่ก็อยู่ในขั้นสมมุติ สัญญา สังขาร วิญญาณ เฉพาะอย่างยิ่งคือสังขาร พอปรุงแพล็บๆ ปรุงมาจากไหน ปรุงมาจากใจ ดับไปดับไปไหน มาจากใจ

สัญญาหมายปั๊บมาจากไหน สติปัญญานี้จะหมุนตามๆ ทันทีโดยหลักธรรมชาติ สุดท้ายมันก็หมุนออกจากใจ หมุนเข้ามาก็หมุนเข้ามาสู่ใจ ติดตามเข้าไปหาพระราชวังหลวง คือ อวิชชาปัจจยา สังขารา ได้แก่กษัตริย์วัฏจักร อยู่ในท่ามกลางนี้แหละ อวิชชาเป็นกำแพงล้อมเอาไว้ ตัวอวิชชาจริงๆ อยู่ในกำแพง เพราะฉะนั้นจึงติดตามเหล่านี้เข้าไป ติดตามอันนี้เข้าไปเรื่อย ฝึกซ้อมกันเรื่อย พอมันเข้าใจ เข้าใจหลายครั้งหลายหนเข้าใจเรื่อยๆ เข้าไปก็ตามเข้าไปถึงอวิชชาปัจจยา สังขารา กลายเป็นปัจจยาการขึ้นมาภายในจิตดวงนั้น เรียกว่าอริยสัจสี่ เป็นเต็มตัวแล้วเข้าไปนั้น

แล้วจิตมันตามเข้าไปหลายครั้งก็ไปเห็นต้นตออันใหญ่หลวง คือ อวิชชาปัจจยา ซึ่งเป็นกษัตริย์วัฏจักรภายในหัวใจของเรา เพราะสิ่งอื่นมันปล่อยหมดแล้ว จิตใจว่างไปหมด ทั้งๆ ที่จิตก็ยังไม่ว่างตัวเอง แต่สิ่งภายนอกทั้งหลายมันว่างไปหมด ต้นไม้ ภูเขา ดินฟ้า อากาศ วัตถุต่างๆ นี้ว่างไปหมด ไม่มีในจิตใจ จิตใจกลายเป็นความว่างไปหมดแล้ว เหลือตั้งแต่ภายในตัวเองยังไม่ว่าง อ่านให้มันถึงอย่างงั้นซินักปฏิบัติ ให้ถึงตัวอะไรยังไม่ว่าง ก็อวิชชาปัจจยา สังขารา ยังสำคัญว่าอันนั้นว่าง อันนี้ว่าง ตัวเองลืมตัวเอง ตัวเองยังไม่ว่าง ให้ย้อนเข้ามาจนกระทั่งถึงตัวจริงของอวิชชา...”

อุปัฏฐากหลวงปู่มั่น

"...ผมสังเกตหลวงปู่มั่นได้คือ ผ้าบังสุกุลอันใด ที่เจ้าศรัทธาเขาทำกองบังสุกุลไว้เป็นส่วนรวม เช่น ที่หนทางบิณฑบาตและศาลาและที่ร่มไม่ไกลจากกุฏิองค์ท่าน แม้ท่านจะขาดเขินสักเพียงใดก็ดี องค์ท่านไม่ค่อยจะใช้ให้เขา หรือไม่ใช้เลยก็ว่าได้ องค์ท่านใช้แต่เฉพาะที่เขาเอามาบังสุกุลไว้ที่กุฏิ ใกล้บันใด ใกล้ส้วม ใกล้บริเวณทางจงกรมขององค์ท่านเท่านั้น สังเกตดูดู๋ถ้าไม่เชื่อ..."

เมื่อสังเกตดูก็เป็นจริงแท้ๆ เพราะองค์ท่านลึกซึ้ง ใช้ของไม่มีราคีแก่ท่านผู้ใด และของที่เขาเอามาบังสุกุลใกล้บริเวณที่องค์ท่านอยู่และพักนั้นก็ดี องค์ท่านไม่ได้หวงไว้ใช้องค์เดียว เมื่อลูกศิษย์ขาดเขินก็ให้ทั้งนั้น

เราเป็นพระผู้ใหญ่อยู่กับองค์ท่าน เราจะได้สังเกตองค์ท่าน ว่าวันหนึ่งๆ องค์ท่านฉันได้เท่าไร ข้าวหมดขนาดไหน กับอะไรหมดขนาดไหน เราจะได้สังเกตประจำวัน เพื่อจะจัดถวายได้ถูก เท่าที่มีมาโดยเป็นธรรม แม้องค์ท่านหยิบใส่บาตรเองก็ดี เราจะสงวนรู้ว่าหยิบอะไรบ้าง เพราะเราเป็นห่วงองค์ท่านมาก เมื่อองค์ท่านฉันได้บ้าง เราก็พลอยเบาใจ..."

"..บางเวลาจึงหาอุบายลาท่านมาอุดรฯ ไม่มีอุบายไม่ได้ ต้องมีอุบายเต็มตัวข้อแก้ตัวมาเต็มตัวเลย หาอุบายมาจังหวัดอุดรฯ แต่ละครั้งนี่ความจริงตั้งใจมาหาเอาของไปถวายท่าน จึงต้องหาอุบายที่จะทำให้ท่านยอมอนุญาต พอท่านอนุญาตแล้ว เวลาจะไปก็ต้องมีอุบาย พยายามจะไม่ให้ท่านจับได้ ทำทีไปหาแก่นขนุนมาย้อมผ้าบ้าง อะไรที่จำเป็นที่จะไม่ถูกท่านตีหน้าผากเอา

ถึงอุดรฯ แล้วสั่งโยมให้เขาไปหากว้านของในตลาด อันไหนที่เห็น

ท่านชอบฉันสั่งเลยๆ จัดใส่เข่งๆ จนเต็มที่แล้ว แล้วจึงหาเอาแก่นขนุนใส่ไปด้วยเพื่อเป็นข้อแก้ตัว

'แก่นขนุนนี่หละคือแก่นแก้ตัว เวลาจำเป็นท่านซักถามจะเอานี้เป็นข้อแก้ตัว'

สิ่งของพร้อมมูลแล้วจึงขึ้นรถกลับ พอขากลับมาถึงอำเภพรรณานิคม จังหวัดสกลนครแล้ว ทางรถไปต่อไม่ได้ก็เอาเกวียนเขามาบรรทุกของที่เตรียมเอาไปถวายท่านเต็มล้อเทียวนะ

พอกลับถึงวัดบ้านหนองผือ ต้องทำแบบหลบๆ ซ่อนๆ ลุกลี้ลุกลนตลอด ให้เณรมาขนทันทีๆเก็บเข้าไปซ่อนไว้หมด ไม่ให้มีพิรุธ ไม่ให้ท่านเห็น ไม่ให้ล้อเกวียน เข้าไปลึกนะ กลัวท่านจะมองเห็น ต้องจอดไว้ข้างนอกแล้วก็ขนออกไปเก็บไว้ในกระต๊อบเก็บไว้ที่ไหนดีๆ

'เณรเพ็งนี่หละ (พระอาจารย์บุญเพ็ง เขมาภิรโต วัดถ้ำกลองเพล) เป็นผู้ที่คอยปฏิบัติกับเรา แล้วก็คอยดูท่าน'

พอเรียบร้อยแล้วจึงไปหาท่าน พอท่านทราบว่าเรามาแล้ว ตอนเช้าท่านเดินบิณฑบาตออกมานี้ตาท่านส่ายๆ รอยล้อรอยเกวียน เราเอาไม้กวาดไปกวาดไว้หมดนะไม่ให้เห็น เราก็ว่าเรารอบคอบดี แต่ไม่พ้นตาท่านจับจนได้ไปเห็นรอยล้ออยู่นั้น กวาดไม่หมด จึงถามว่า

'นี่รอยเกวียนมาจากไหน' ท่านจี้เข้าไปเลย

เอาอีกละ กูตายที่นี่ 'อ๋อ! มาจากทางอำเภอพรรณาฯ เห็นแก่นขนุนดีๆ ก็เลย เอาแก่นขนุนมา'

กราบเรียนท่าน ท่านก็เลยนิ่งเลยนะ นี่เห็นไหมท่านจับได้แล้วนั่นอยู่ๆ ต่อมาสักพักท่านปัดกวาด มองโน้นมองนี้ กวาดนั้นกวาดนี้ เดินไปตรงดิ่งเปิดกุฏิที่เราเก็บของที่ขนมาจนได้ โถ

'อะไรเต็มอยู่ในนี่' ท่านจี้ถาม

อู๊ย! เราจะตาย เราหาข้อแก้ตัว'

เรื่องอาหารการฉันนี้อะไรที่ถูกกับธาตุกับขันธ์ของท่าน ก็เราเป็นผู้ปฏิบัติอยู่ตลอดท่านชอบฉันอะไรบ้างเราสังเกตอยู่ตลอด อันไหนที่ท่านเมตตาฉัน เห็นว่าถูกกับธาตุกับขันธ์ท่าน เราจะไปหาสิ่งนั้นมาเป็นเข่งๆ ต้องเอามาอย่างเต็มเหนี่ยว

ถ้าได้โอกาสลาท่านไปเที่ยวกรรมฐานทางไหน ในป่าในเขามีอะไรที่ถูกกับธาตุกับขันธ์ท่านก็ไปหาเอามาอีก ก็ไม่ได้นึกว่าท่านจะรู้ บทเวลาท่านใส่นี้

'โอ๋ย ใส่นี้หงายหมาเลย ไม่ได้หงายธรรมดา ไม่มีท่าต่อสู้ สู้ท่านไม่ได้ ว่างั้นเถอะเปรี้ยงทีเดียวหงายเลย'..."

หลวงปู่มั่นเอาผ้าห่มมาให้

"...อย่างของที่ตกมานี่ ท่านอาจารย์มั่นมอบเลยนะ 'ท่านมหาจัดการดูแลพระเณรนะ'

หลวงปู่มั่นพูดเท่านั้น แล้วปล่อยเลยนะ เขามาทอดผ้าป่ากองพะเนินเทินทึก เราเป็นผู้ดูแลทั้งหมดเลย องค์ไหนบกพร่องตรงไหน องค์ไหนบกพร่องอะไรๆ จัดให้ จัดให้สำหรับเราไม่เอา ครั้นเวลาเราไม่อยู่บ้าง ท่านสืบถามพระนี่

'ท่านมหาท่านได้เอาอะไรไหม? ของที่เอามามอบให้ท่านจัดให้พระเณร ท่านเอาอะไรไหม?'

พระตอบ 'ท่านไม่เอาอะไรเลย' ท่านนิ่งนะ เฉย ท่านจับได้หมด

พิจารณาแล้ว เราทำทั้งหมดด้วยความเป็นธรรม ท่านรู้...

เราไม่เอาอะไรนี่ ขนาดท่านเอาผ้าห่มของท่านไปบังสุกุลให้เรา มีที่ไหน ไม่เคยมีนะเพราะท่านเห็นเราไม่ใช้ผ้าห่ม หนาวขนาดไหนเราก็ไม่เอา เราเด็ดของเราอยู่อย่างนั้นตลอด...

เราก็ไม่ได้บอกว่าเราไม่มีผ้าห่ม เพราะเราไม่เอา ผ้ามีเท่าไหร่เราก็ไม่สนใจ นอกการปฏิบัติตนเองให้เคร่งครัด และสุดท้ายท่านก็เอาผ้าห่มท่านมาให้เรา ถ้าเอาผ้าห่มผืนใหม่ๆ มาให้เรา ก็กลัวเราไม่ห่ม ถ้าเอาผ้าห่มใหม่ให้ ท่านก็กลัวเราจะไม่ใช้ นั่นเห็นไหมอุบายของท่าน ต้องเอาผ้าของท่านที่ท่านห่มอยู่นั่น พับเรียบร้อยแล้วไปบังสุกุลให้เรา

เอาดอกไม้เอาเทียนไป โอ๊ย ทุกๆ อย่างท่านเป็นอาจารย์ปรมาจารย์ชั้นเอกทุกอย่าง ไปก็ขึ้นไปวางไว้ที่นอนของเราเลย กุฏิหลังเตี้ยๆ ท่านขึ้นไปเอง เอาไปวางไว้ วางไว้กลางที่นอน มีดอกไม้มีเทียนวาง

ผ้าห่มเป็นผ้าที่ท่านห่มอยู่แล้ว ผ้าใหม่ท่านกลัวเราจะไม่ใช้ นั่นแหละท่านหาอุบายต้องเอาผ้าท่านเอง ว่างั้นเถอะ เราขึ้นไปแล้วไปดู

'อู้ย! มันผ้าพ่อแม่ครูจารย์ ผ้าที่ท่านครองอยู่ทุกวันท่าน ห่มอยู่ทุกวัน'

เรารู้ทันทีเลย เราปฏิบัติอยู่ทุกวันกับผ้าท่าน ทำไมจะไม่รู้ นี่แสดงว่าให้ใช้ ให้ใช้หน่อยเถอะ ก็ดูรอยเท้าท่านมาจากทางกุฏิ ด้อมๆ ขึ้นมานี้ก็กลับไป ตามดูรอยรองเท้าท่าน ท่านคงสงสารเรามาก เห็นว่าเราไม่ใช้ผ้าห่ม ก็คือความเด็ดขาดของเราเองไม่ใช่อะไรนะ ผ้าห่มมีแต่เราไม่เอาท่านก็รู้ ท่านเอามาบังสุกุลเราก็ห่มใช้ ว่างั้น เพราะท่านเห็นนิสัยอย่างนั้นเอาจริงเอาจังทุกอย่าง..."

ตัดคอรองแทนหมู่เพื่อน

“...ตอนจะฉัน ท่านเอาตอนที่ปิดประตูตีหมาเพื่อมันจะได้ขี้ทะลักออก เรานั่งอยู่นี้ ก็ท่านนั่งอยู่นั้น กำลังจะฉัน ท่านพูดเปรยๆ ขึ้นว่า

‘พระเรานี้ แต่ละองค์ๆ นิสัยไม่เหมือนกัน องค์หนึ่งเด่นทางหนึ่งๆ ท่านกงมา ก็เด่นทางผ้า มาทีไรต้องได้ผ้ามาเป็นไม้ๆ’

ทั้งๆ ที่ผ้าหายากนะ สมัยนั้นสงครามโลกผ้าหายาก ท่านหามาแต่ไหนก็ไม่รู้แหละ

‘อาจารย์สีลา บ้านวา อากาศอำนวย นี้เก่งทางมีดโกนทอง’ มาทีไรเป็นกำๆ เป็นมัดๆ มาเลย แจกพระเณรได้ทั่วทั้งวัด

องค์นั้นเก่งทางนั้นๆ เราก็ฟังไปอย่างนั้นแหละ องค์นั้นเด่นทางนั้นๆ เราก็มีแต่เพลินฟัง ทั้งอ้าปากค้าง... พอท่านชมองค์นั้นองค์นี้หมดแล้วก็หันมาหาเราชี้นิ้วเลยว่า

‘นี่! ตัวยุ่งที่สุดคือตัวนี้ นี่ยุ่งที่สุด ไปที่ไหนอะไรแหลกไปเลย อะไรๆ ที่ไหนมันไปยุ่งเอาหมด อะไรอยู่ที่ไหนมันไปเห็นหมด ไปยุ่งหมด’

‘กูตาย’ เราอุทานในใจ เอาแล้วที่นี้ จะสู้ท่านได้ยังไง เรามัวแต่ฟังท่านเพลิน เวลาท่านจะฟาดเรานี้เราไม่ได้ดู ท่านใส่เอาอย่างถนัด เราก็หมอบ ก็มันเป็นความจริง นึกว่าท่านจะไม่รู้ เห็นไหมล่ะ อย่างนั้นแล้วเวลาท่านตี

เรื่องพระเณรก็เหมือนกัน เรานี้เรียกว่ารับแทนหมู่เพื่อนในวัด เด็ดดุก็อยู่กับเรา แต่เวลาจำเป็นนี้เราตัดคอเข้ารองๆ ใครผิดที่ไหนเราก็หาอุบายสอดเข้าไป หาอุบายเข้าไปได้ ไม่ได้แต่งขึ้นนะ มันหากมีเงื่อนพอเข้าถึงได้เราก็ไป อันนั้นผิดอย่างนั้นผิดอย่างนี้ เราก็บอกว่า

‘เรื่องราวมันเกี่ยวกับเรื่องกระผม เราสั่งให้หมู่เพื่อนทำอย่างนั้นๆ’ เราก็ว่าไป พอมาถึงเรา เราเป็นคนผิดแล้วท่านก็นิ่งเสีย นิ่งหนหนึ่ง นิ่งสองหน นิ่งหลายหนต่อหลายหน พระเณรไม่ใช่น้อยองค์นี่ เดี๋ยวองค์นั้นผิดอย่างนั้น องค์นี้ผิดอย่างนี้ มีแต่เราเป็นผู้ไปตัดคอรองครั้นนานๆ เข้าก็เอาตอนฉันจังหันนั่นละ ตอนเงียบๆ บทเวลาจะขึ้นท่านกล่าวว่า...

‘พระเณรผิดท้ายวัดหัววัดก็มหาบัวผิด พระเณรหูหนวกตาบอดผิดก็มหาบัวผิด เป็นใบ้เป็นบอผิดก็มหาบัวผิด มหาบัวผิดทั่วทั้งวัด พระเณรหูหนวกตาบอดเป็นบ้าเป็นบอมาจากไหน เข้ามาในเขตวัดนี้ มีแต่ผู้ถูกทั้งหมด มหาบัวผิดคนเดียว เหอ! มหาองค์นี้มันโง่ถึงขนาดนั้นเชียวเหรอ’

ท่านรู้แล้วว่าเราตัดคอรองหมู่เพื่อน เราก็หมอบเสีย อย่างนั้นละเห็นไหม ท่านจับได้หมด เวลาพระเณรจะเป็นจะตายเราก็ตัดคอรอง แต่เวลาออกมาแล้วก็สอน อย่างน้อยก็สอน มากกว่านั้นจับบิดเอาเลย ‘ทำไมทำอย่างนั้นๆ’ จี้เอาเลย ก็เราเป็นคนรอง ออกมาแล้ว นั่นละไม่ได้นึกว่าท่านจะรู้จะจับได้ เห็นไหมล่ะ จับได้หมดเลย อย่างนี้ซิเราถึงได้เทิดทูนพ่อแม่ครูจารย์มั่นนี้ ท่านตามดูจริงๆ จับทั้งส่วนหยาบ ส่วนละเอียด จับหมดเลยเพราะฉะนั้นเราถึงเทิดทูนสุดยอด อะไรก็ตามท่านเห็นหมด เราพยายามทำแบบไหนท่านเห็นหมด แต่ท่านก็พอที่จะคิดบ้างว่า

‘นี่มันก็ต้องใช้ปัญญาเต็มภูมิมันนั่นแหละ แต่ปัญญานี้มันเป็นปัญญาหางอึ่ง’

เพราะฉะนั้นเรื่องอะไรที่เกี่ยวกับพ่อแม่ครูจารย์มั่นนี้ลงใจทันทีๆ เราสุดกำลังความสามารถของเราที่จะพินิจพิจารณาสังเกตสังกาท่าน ไม่ว่าหลักธรรมหลักวินัย ไม่มีเคลื่อนคลาดเลย ที่เราเทิดทูนสุดยอดก็คือเรื่องความฉลาดแหลมคมของท่าน การปฏิบัตินี้ตรงแน่วตามตำรับตำรา

พระวินัยข้อไหนๆ ตรงไหนท่านเก็บหอมรอมริบเรียบหมด ไม่มีเรี่ยราดสาดกระจาย พรรณนาไม่หมดเรื่องเรดาร์ท่านจับเรานี่ ท่านจับจริงๆ ไม่ใช่ธรรมดา...”

มีอยู่คราวหนึ่ง ท่านไม่สบายป่วยหนักจนลุกไม่ขึ้น ทั้งลมก็แรงตลอดฝนก็ตกทั้งคืนใบไม้จึงร่วงหล่นมากมาย พอเช้ามาหลวงปู่มั่นไม่ได้ยินเสียงปัดกวาดใบไม้เหมือนทุกๆ วันรู้สึกผิดจากปกติมาก หลวงปู่มั่นจึงถามขึ้นทันทีว่า

“หือ?ๆ พระเณรไปไหนหมด หือ? ท่านมหาไปไหน?”

พระเณรตอบว่า “ท่านอาจารย์มหาป่วย”

หลวงปู่มั่นพูดแบบดุๆ ขึ้นทันทีว่า

“หือ?ๆ ท่านมหาป่วยเพียงองค์เดียว วัดร้างหมดเลยเชียวหรือ?”

ที่กล่าวเช่นนี้เป็นเพราะโดยปกติประจำวัน ท่านจะคอยใส่ใจเป็นธุระนำหน้าหมู่คณะออกทำข้อวัตรต่างๆ ทุกชิ้นทุกอันอยู่เสมอ เมื่อมาเจ็บป่วยจนลุกไม่ขึ้นพระเณรจึงยังไม่ทันทราบ เลยไม่มีใครพาเริ่มต้นทำข้อวัตร ทำให้เช้าวันนั้นดูเงียบผิดปกติ

ยาดีของหลวงปู่มั่น

“...เรามีนิสัยวาสนาอย่างหนึ่งเหมือนกันคือ ไม่ค่อยได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับโรงพยาบาล ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ไม่ไป ยิ่งเวลาออกปฏิบัติอยู่นั้น ยิ่งไม่สนใจเลยกับหมอ ยาก็ไม่เคยติดย่ามแม้เม็ดเดียว

อยู่แบบหมูแบบกวาง เวลามันจะป่วยมันไปหาโรคมาจากไหน ทำไมเป็นได้ ธรรมแก้ตัวเองแก้อย่างนั้น เวลามันจะหายมันไปหาโอสถมา

จากไหน เกิดที่ไหนมันก็ตายที่นั่นแหละ

เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยใครเอายามาให้ เราบอก ‘อย่ามายุ่ง’ ทีนี้ หลายครั้งหลายหนท่านเห็น ท่านก็มาเองล่ะสิ คึกคักเข้าไปถึงตัวเราเลยนะ เรานอนไข้อยู่นะ

‘นี่! นี่! ได้ยามาแล้วนะท่านมหานะ นี่! ได้ยาดีวิเศษมาให้ พอฉันปุ๊บจะหายทันทีเอ้า! เอ้า! ฉัน’ ท่านว่าอย่างนั้นเลย มือยื่นให้พร้อมเลย

ตกลงเราก็ต้องฉัน ถ้าเป็นเรื่องพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นนี้เราไม่เคยปฏิเสธเลย ท่านพูดเลยว่า

‘ยานี้สำคัญมาก ยาดีนะ ฉันแล้วหาย หาย หาย จะหายก่อนฉันด้วยซ้ำนะ’ ท่านเสกสรรยาของท่าน แล้วท่านก็ยื่นเข้ามาให้เลย

‘เอา... เอา... เอาให้มันหายเดี๋ยวนี้เลย’

นี่ถ้าว่าเด็ดจริงๆ ท่านก็เป็นอย่างนั้นนะพ่อแม่ครูจารย์มั่น เพราะท่านทราบว่านิสัยเราเป็นอย่างนั้น เวลาเด็ดเราก็ยอมรับ เพราะเรามันจริงจัง ท่านจึงเอามาเอง ฉันแล้วก็ไม่หาย เราก็ไม่สนใจว่าหายหรือไม่หาย... นี่พูดถึงพ่อแม่ครูจารย์มั่นท่านปฏิบัติต่อเราท่านเอาอย่างนั้นกับองค์อื่นๆ ก็ไม่เห็นท่านทำ...”

ถวายเปลือกน่อง

“...จัดที่หลับที่นอนให้ เราก็พยายามเต็มที่เต็มฐาน เราจัดที่นอนให้ท่านปูเสื่อปูอะไรที่นอน ท่านบอกอย่างดีนะบอกอย่างนี้ๆ โอ๊ย จดจำเก่งยิ่งกว่าอะไรนะ เราก็พยายามทำแต่ไม่นานก็พลิกปุ๊บ แต่ก่อนได้ยินแต่เพื่อนฝูงเล่าให้ฟัง ครูบาอาจารย์ผู้ท่านปฏิบัติมาก่อนเล่าให้ฟัง

'เรื่องทำกับพ่อแม่ครูอาจารย์นี้มันไม่ถูกแหละ เพราะมันไม่ถูกอยู่ที่หัวใจเรา เดี๋ยวท่านก็พลิกเดี๋ยวท่านก็ดุเราก็จำเอาไว้ ก็จริง ทำเหมือนกับว่าจะเอาดินสอขีดไว้โน่นละแม้แต่วางกาก็เหมือนกับจะเอาดินสอขีดเอาไว้กำหนดไว้ให้ดี สุดท้ายก็เอาปั๊บอีกแหละ ทำไมทำอย่างนี้ต้องทำอย่างนี้ๆ ซี'

ท่านก็พลิกไปนิดหน่อยเท่านั้นละไม่มาก ความจริงคือจิตของเราพอเห็นว่าถูกแล้วมันนอนใจนะไม่ระเวียงระวังมันนอนใจ ท่านพลิกปั๊บตรงนั้นไม่ให้นอนใจ ให้ได้ใช้ความคิด... ความหมาย เรารู้ตามหลังนั่นน่ะ

'อ๋อ เป็นอย่างนี้เอง'

ท่านให้ใช้ความคิดไม่ใช่ทำแบบเซ่อๆ ถูกอยู่กับคำว่าถูก นอนอยู่นั้นเสีย ไม่ได้ใช้ความคิดเลยไม่เกิดปัญญา นี่สอนให้เกิดปัญญาจะว่าไงท่านสอนเพื่อความฉลาดทุกระยะแล้วท่านก็พลิกเรื่อยๆ

แต่ก่อนเราก็ไม่เข้าใจอะไรนัก ทีนี้ต่อมาๆ เข้าใจ อ๋อ เป็นอย่างนั้นๆ เพราะท่านไม่ได้คุ้นกับอะไรจิตท่าน แล้วอุบายวิธีที่ไม่คุ้นกับอะไรนั้นน่ะมันเป็นอุบายที่ถูกต้องสำหรับผู้มีกิเลสที่จะถอดถอนกิเลส ความนอนใจไม่ใช่เป็นสิ่งถูกต้อง นี่ยอมรับท่าน..."

อีกเรื่องหนึ่งที่องค์หลวงตาว่าเป็นสิ่งที่สลักลึกอยู่ภายในใจของท่านตลอดมา คือเรื่องเปลือกน่องเมื่อนำมาทุบตีย่นเข้ามาและแผ่ออกแล้วใช้ทำเป็นอาสนะนั่งได้เป็นอย่างดี

"..ท่านอาจารย์มั่นท่านว่า 'แต่ก่อนเคยใช้เปลือกน่อง ทุกวันนี้ไม่ค่อยได้ใช้ ไม่มีต้นน่อง"

ชื่อต้นไม้ ชื่อ "น่อง" เป็นต้นไม้เปลือกหนาๆ เวลาเราต้องการจะเอามาปูนี้ เราไปตีย่นๆๆ เข้ารอบต้นทุกๆ ด้าน แล้วแผ่ออกมา มันก็อ่อนนุ่มๆ อยู่ในตัวของมันเอง เอามาตากแห้งเรียบร้อย แล้วก็เอามานั่งทำเป็น

อาสนะ พอท่านพูดถึงเรื่องเปลือกน่องว่า

'แต่ก่อนใช้เปลือกน่องอยู่เป็นประจำ แถวถิ่นนี้ ไม่มีเปลือกน่องเลย ไม่ได้ใช้เปลือกน่อง'

เราก็กราบเรียนท่านทันทีว่า 'มี'

ท่านถามว่า 'จะมีอยู่ที่ไหน'

'อยู่ทางโน้น มี กระผมไปเที่ยวถ้ำนั้นๆ จังหวัดสกลนคร มี มีเยอะ' กราบเรียนท่านอย่างนั้น

'กระผมจะไปหามาถวายให้' ท่านนิ่งๆ

แล้วจากนั้นมา อีก ๒-๓ วัน ก็กราบเรียนท่านถึงเรื่องที่จะไปเอาเปลือกน่องว่า 'จะต้องค้างคืน จากหนองผือเดินทางไปไม่มีรถยนต์ ต้องเดินไป'

พอตกลงกันเรียบร้อยแล้วตอนค่ำนั้น ก็กราบเรียนท่านว่า 'วันพรุ่งนี้กระผมจะได้ออกเดินทางแต่เช้า ไปฉันจังหันที่อำเภอพรรณาฯ จะไม่ได้มาเกี่ยวข้องเรื่องต่างๆกับพระกับเณรกับข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ'

ทีนี้ก่อนที่จะออกเดินทางหนูมันชุม ถ้าสิ่งของไม่เก็บให้ดีๆ ไม่ได้หนูมันเข้าไปกัดฉีกไปทำลายหมด บริขารเราก็ไม่มีมากนี้นะ มีเล็กๆน้อยๆ เราก็จัดเอาของเล็กๆ น้อยๆ มาใส่ถุงย่ามเอาไว้ เสร็จเรียบร้อยแล้วเราก็วางพิงหมอนไว้ที่นั่นแหละ แล้วก็สั่งกับพระเอาไว้ว่า

'เวลาผมออกไปแล้วนั้นให้พากันไปเอาย่ามที่ผมเอาของใส่ไว้ข้างในนั้นให้เอาไปเก็บไว้ดีๆ นะ ไม่งั้นหนูมันจะกัด' เราสั่งพระไว้เรียบร้อย พระก็ทราบแล้ว

ทีนี้เราก็ออกเดินทางแต่เช้า พอท่าน (หลวงปู่มั่น) ฉันจังหันเสร็จแล้ววันนั้น ท่านก็ถามพระ 'ฮึ! ท่านมหาไปแล้วหรือ?'

'ไปแต่เช้าแล้วขอรับ' พระตอบ

นึกว่าองค์ท่านจะไม่มีอะไรนะ พอฉันเสร็จแล้วลุกจากที่นั่งไปกุฏิเราตรงขึ้นข้างบนเลย ขึ้นไปคว้าเอาย่ามที่เราเอาวางไว้ข้างหมอนสะพายย่ามเราลงมานะ พระก็รุมไปหาท่าน ท่านกำลังเอาย่ามเราไปกุฏิท่านนะ แปลกมากอยู่ รู้สึกท่านเมตตามาก เราพิจารณาเพราะไม่เห็นท่านทำกับองค์ใดๆ อย่างนี้

ทีนี้พอท่านเดินลงมาจากกุฏิเรา พระก็รุมเพื่อจะไปรับย่ามกับท่าน

'อย่ามายุ่ง' ท่านว่าอย่างนี้นะ ท่านก็เดินเรื่อยๆ พระก็เดินตามไป พอไปถึงกุฏิท่านแล้วท่านก็เอาย่ามของเราวางข้างๆ ท่าน แล้วพระก็รุมตามไปกราบท่าน จากนั้นก็เอาแล้วนะทีนี้นะ

'นี้ท่านมหาไปทำประโยชน์รู้กันไหมนี่ แล้วของที่ท่านวางไว้นั้นทำไมทิ้งไว้อย่างนั้นไม่เห็นใครไปดูแลเก็บสิ่งของๆ ท่าน มันยังไงกัน' ท่านว่าอย่างงั้น

พระก็เลยกราบเรียนว่า 'ก่อนที่ท่านจะไป ท่านได้สั่งพวกกระผมเรียบร้อยแล้วว่าท่านได้จัดย่ามวางไว้ข้างหมอน ให้ไปเก็บไว้ด้วย หนูมันจะกัด พวกกระผมฉันจังหันเสร็จเรียบร้อยจึงจะไปเอามาเก็บ แต่พ่อแม่ครูจารย์ไปเอามาเสียก่อน'

ท่านก็เลยนิ่งนะ

พอคุยกันพอสมควรแล้วพระก็คลานขึ้นมาเอาย่าม ท่านก็ไม่ว่าอะไร รู้สึกว่าท่านจ้องมากนะสำหรับเรา เหมือนเรด้าร์ จับตลอดเลย ความเคลื่อนไหวของเราไปไหนมาไหนจับตลอด..."

ไม้กวาดสอนศิษย์

“...ท่านดัดนิสัยเราหนหนึ่ง เราก็ไม่ลืม เรื่อง “ไม้กวาดด้ามหนึ่ง” ที่เราคิดว่าใช้ไม่ได้แล้วจึงทิ้งเข้าไปในป่า วันต่อมาเราไปเดินจงกรมอยู่ในป่า ถึงเวลาปัดกวาดเราออกมาแล้ว เอื้อมมือไปหยิบไม้กวาดที่สอดไว้ใต้ถุนกุฏิ แล้วไปเห็นไม้กวาดด้ามที่เราทิ้งในป่ามาเหน็บอยู่ที่นั่น

‘อ้าว! ไม้กวาดนี้มันมาได้ยังไง’ เราจับเอาไม้กวาดออกมาดู

‘อ๋อ! ไม้กวาดนี้เป็นไม้กวาดที่เราทิ้งไปเมื่อวันก่อน ใครหนอ? เอามาเหน็บไว้ที่นี้

คงเป็นพ่อแม่ครูจารย์แหละ ท่านสอนเรา’ เห็นดังนั้น เราก็หมอบเลย

ตั้งแต่นั้นมา “ไม้กวาดด้ามนั้น” ก็เป็นอาจารย์เอกทีเดียว ถ้าพอซ่อมได้ยังไงเราจะซ่อมเต็มเหนี่ยวเลยนะ นี่แสดงว่า มันพอใช้ได้อยู่เอาไปทิ้งทำไม ท่านเทศน์สอนเราไม้กวาดนี่ต้องซ่อมให้เรียบร้อยจนใช้ไม่ได้แล้วถึงจะทิ้ง ถ้าทิ้งครั้งที่สองนี้ท่านน่าจะเอามาตีหน้าผากเรา ครั้งนี้ยังไม่ตีอย่างนั้นล่ะ ท่านสอนเรา อุบายท่าน เราก็ปฏิบัติตามนั้นเลย...”

ดูแลพระเณรทำข้อวัตรหลวงปู่มั่น

“...ตอนเช้า..พอออกมาจากห้องแต่ก่อนเรานั่นแหละจะเข้าถึงท่านก่อนเพื่อน เข้าไปในห้องท่าน พอท่านเปิดประตู บริขารอะไรๆ เรานั่นแหละจะเป็นผู้ขนออกมาให้พระให้เณร ครั้นพอนานมาๆ ท่านก็ปรารภว่า

‘เออ! พระที่มีอายุพรรษามากแล้วไม่ควรที่จะมาเกี่ยวข้องกับข้อวัตรปฏิบัติสำหรับเรามากนัก เพียงมาอยู่ห่างๆ ปล่อยให้พระเณรเหล่านี้มาทำ

ข้อวัตรปฏิบัติ ต่อไปจะไม่มีนิสัยติดหัวมันล่ะ ถ้าไม่ให้มันทำบ้าง'

เมื่อปรารภเช่นนั้น ตั้งแต่นั้นมาเราก็อยู่ห่างๆ เป็นแต่เพียงบอกกับพระว่าองค์ไหนเอาบริขารชิ้นใดๆ ของท่านลงมา ไม่ให้ก้าวก่ายกัน เราเป็นเพียงอยู่ห่างๆ บางทีก็นั่งอยู่ข้างนอกห้องในกุฏิคอยดูพระเณรเอาบริขารท่านลงไป บางทีก็ไม่ขึ้นแต่จะมายืนอยู่ใต้ถุนกุฏิคอยดูพระเณรเอาของลงมา..."

เมื่อหลวงปู่มั่นไม่เห็นท่านสักสองวันสามวันผ่านไป หลวงปู่มั่นก็มักจะถามกับพระว่า

"นี่! ท่านมหามามั้ย? ตอนเช้าท่านมหามามั้ย?" พระเณรก็ตอบว่า

"มาครับ ท่านอยู่ข้างล่าง"

หลวงปู่มั่นก็นิ่งไปเสียท่านว่าเหมือนกับเรด้าร์จับอยู่ตลอด พอเว้นห่างสองสามวันผ่านไปไม่เห็นอีก ท่านก็ถามขึ้นมาลักษณะเดิมอีก พระเณรก็ตอบแบบเดิม ท่านก็นิ่งอีกแม้ในช่วงที่หลวงปู่มั่นเจ็บไข้ได้ป่วยท่านก็ถามกับพระเณรว่า

"ท่านมหาพิจารณายังไงละ? เราเจ็บไข้ได้ป่วยเอามากแล้วนะ ท่านมหาได้พิจารณาอย่างไร?"

พระเณรก็ตอบว่า "ท่านจัดเวรดูแลเรียบร้อยแล้ว"

คือให้มีพระอยู่ข้างบนสององค์นั่งภาวนาเงียบๆ อยู่ข้างล่างสององค์เดินจงกรมเงียบๆ สำหรับท่านเป็นผู้คอยควบคุมเวรอีกต่อหนึ่ง

พลาด...เทศน์ครั้งสุดท้าย

หลวงปู่มั่นพักอยู่วัดป่าบ้านหนองผือ ๕ พรรษา เฉพาะองค์ท่านเอง พักอยู่กับที่ ไม่ค่อยได้ไปเที่ยววิเวกทางไหนเหมือนเมื่อก่อน เนื่องจาก ตอนมาอยู่ทีแรกอายุท่านราว๗๕ ปีเข้าไปแล้ว สุขภาพก็นับวันทรุดลง เพียงพักอยู่เป็นร่มเงาของบรรดาศิษย์ที่กำลังแสวงหาธรรมได้อาศัย ความร่มเย็นก็เป็นที่ภาคภูมิใจแล้ว และเนื่องจากวัดป่าบ้านหนองผือเป็น ศูนย์กลางของคณะปฏิบัติทั้งหลาย ทั้งที่เที่ยวอยู่ในที่ต่างๆ แถบนั้น ทั้งที่พักอยู่ตามสำนักต่างๆ ที่ไปมาหาสู่หลวงปู่มั่นได้อย่างสะดวกสบาย ทั้งทำเลบำเพ็ญสมณธรรมมีมาก หาเลือกได้ตามชอบใจ มีทั้งป่าธรรมดา มีทั้งภูเขา มีทั้งถ้ำ ซึ่งเหมาะแก่ผู้แสวงหาที่บำเพ็ญ

ท่านว่าคงเป็นด้วยเหตุผลเหล่านี้ที่ทำให้หลวงปู่มั่นพักอยู่วัดป่าบ้าน หนองผือนานกว่าที่อื่นๆ นับว่าท่านทำประโยชน์แก่พระเณรและ ประชาชนได้มากกว่าที่อื่นๆ ในเขตจังหวัดสกลนคร ส่วนประโยชน์กับ ภูตผีเทวดาไม่ค่อยมีมาก มาหาท่านเป็นบางสมัยไม่บ่อยเหมือนเมื่ออยู่ เชียงใหม่ ท่านกล่าวว่าเมื่อครั้งหลวงปู่มั่นเทศน์แบบฟ้าดินถล่ม คือเอา อย่างเต็มเหนี่ยวถึง ๓ ชั่วโมงที่วัดเจดีย์หลวงนั้นเป็นครั้งสุดท้ายที่ เชียงใหม่ซึ่งท่านมีโอกาสได้ร่วมฟังด้วย แต่ในคราวที่บ้านหนองผือนี้ ท่าน กลับพลาดโอกาสฟังเทศน์ของหลวงปู่มั่นเทศน์ครั้งนี้เป็นประเภทฟ้าดินถล่ม เช่นกัน นานถึง ๔ ชั่วโมงเต็ม ที่สำคัญก็คือเป็นเทศน์ครั้งสุดท้าย

“...พูดง่ายๆ ว่าเป็นครั้งสุดท้าย เทศน์ที่หนองผือเหมือนกัน เราก็พูด กับท่านอย่างชัดเจนก่อนที่จะลาท่านไปเที่ยว มาทางวาริชภูมิ (อ.วาริชภูมิ จ.สกลนคร) จากอำเภอวาริชภูมิ

ไปหาหนองผือทางตั้งพันกว่าเส้น...ทีนี้เวลาเราจะกราบลาท่านไปที่ไหนรู้สึกว่าท่านจะไม่อยากให้ไป แต่ท่านก็เห็นใจในเรื่องความพากเพียรของเรา ท่านคิดถึงเรื่องพระเรื่องเณร ส่วนมากท่านคิดถึงเรื่องนี้เพราะเวลาเราอยู่พระเณรเรียบหมด เวลาเราออกไปแล้วพระเณรอาจจะระเกะระกะขวางหูขวางตาให้ท่านหนักใจก็ได้ ทีนี้พอถึงเวลาจะไปแล้วเช่น ปรึกษากันอย่างวันนี้ เว้นอีกวันสองวัน ทีนี้เวลาจะไปลาจริงๆ ครองผ้าขึ้นไปแหละ พอขึ้นไปท่านมองเห็น... ท่านก็ถามว่า ‘จะไปทางไหน?’

‘ว่าจะไปทางถ้ำพระทางโน้นทางบ้านตาดภูวง’ท่านพูดของท่านไปเรื่อยๆ ก่อน จนนานพอสมควรแล้วก็เปิดโอกาสให้อย่างนี้ละ เราก็กราบเรียนถามถึงเรื่องการงานภายในวัด

‘ถ้ามีอะไรที่จะจัดจะทำ กระผมก็จะได้ช่วยหมู่เพื่อนทำให้เสร็จเรียบร้อยทุกอย่างหากว่าไม่มีอะไร ก็อยากจะกราบนมัสการปรึกษาพ่อแม่ครูอาจารย์ไปภาวนาสักชั่วระยะหนึ่ง’

ท่านถาม ‘จะไปทางไหนล่ะ?’

‘คราวนี้คิดว่าจะไปไกลสักหน่อย’ คือตามธรรมดาเราไม่ค่อยไปไกลไปประมาณสัก ๒๐-๓๐ กิโลเท่านั้นละ... ๔๕ กิโล ‘คราวนี้จะไปไกลหน่อยไปทางอำเภอวาริชภูมิ’

‘เอ้อดี ทางโน้นก็ดี’ ท่านว่า ‘สงบสงัดดี มีแต่ป่าแต่เขาทั้งนั้นแหละ’ ท่านว่า ‘แล้วไปกี่องค์ล่ะ?’

‘ผมคิดว่าจะไปองค์เดียว’

‘เออดีละ ไปองค์เดียว’ ท่านก็ชี้ไป ‘ใครอย่าไปยุ่งท่านนะ ท่านมหาจะไปองค์เดียว’

(เมื่อถึงวันจะไป) ท่านก็ให้ปัญหาถึง ๔ ข้อ เราไม่ลืมนะ เพราะตาม

ธรรมดาเราขึ้นไปหาท่าน ไม่ค่อยครองผ้าแหละเพราะไม่มีผู้มีคน ก็มีแต่พระแต่เณรในวัด ไม่มีใครไปยุ่งกวนสงบสงัด ตอนเช้าจะไปหาท่านฉันจังหันเสร็จแล้วก็ขึ้นไป มีแต่ผ้าอังสะ เพราะท่านก็ไม่ได้ถืออะไรนี่มีแต่พวกกันเอง... แต่วันนั้นเราครองผ้าไป พอขึ้นไป

'หึ! ท่านมหาจะไปไหนนี่? จะไม่ไปละมั้ง จะอยู่ด้วยกันนี้ละมั้ง'

เราก็เฉยไม่รู้จะว่าไง สะเทือนใจแล้วนะทีนี้ ทั้งๆ ที่ท่านรู้แล้วว่าเราจะลา ก็ตกลงกันแล้วเรียบร้อยแล้ว ท่านยังใส่ปัญหานะ เราก็กึกเลยเชียวนี่ถ้าหากว่าท่านไม่มีเงื่อนไขครองผ้าขึ้นมาแล้วก็ตาม เราจะไม่ลาท่านเรากลับเลย ทีนี้ท่านก็สงสารอยู่ท่านมีเงื่อนไข พอขึ้นไปกราบแล้วท่านก็คุยไป ไม่ได้ปรารภถึงว่าเราจะไปไหนมาไหนเลย พอนั่งคุยกันเรื่องนั้นเรื่องนี้แล้ว

'หึ! อยากจะไปเที่ยวเหรอ' ท่านว่า

'ก็คิดว่าอยากจะไปวิเวกภาวนาชั่วระยะกาล' เราเรียนท่านว่าอย่างนั้น

ท่านนิ่งแล้วให้เหตุผลนะ นิ่งอยู่สักครู่หนึ่งแล้วท่านก็ปรารภมาว่า

'ถ้าอยู่ก็ได้กำลังใจ ไปก็ได้กำลังใจ อยู่ดีกว่า
ถ้าอยู่ก็ได้กำลังใจ ไปไม่ได้กำลังใจ อยู่ดีกว่า
ถ้าอยู่ไม่ได้กำลังใจ ไปได้กำลังใจ ไปดีกว่า
ถ้าทั้งไปทั้งอยู่ ไม่ได้กำลังใจ ให้อยู่ดีกว่า'

คำพูดของท่านแยกออกมาละเอียดมาก 'เออ! ไป' ท่านว่า...

ทีนี้เวลาจะไปก็จำได้ว่า เดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ เราไม่ลืมนะ ก่อนจะไปก็ 'กระผมไปคราวนี้ คงจะไม่ได้กลับมาร่วมทำมาฆบูชาคราวนี้' เราก็ว่าอย่างงั้น ไป ๙ วัน ๑๐ วันกลับมา ทางมันไกลนี่ เดินด้วยเท้าทั้งนั้นแหละ

'เอ้อ บูชาคนเดียวนะ มาฆบูชาคนเดียวจริงๆ นี่' ท่านว่าอย่างนั้นแล้ว

ชี้เข้าตรงนี้นะ ‘พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา เป็นมาฆบูชาทั้งนั้นแหละ เอาตรงนี้นะ’

จากนั้นก็ไป... พอเราไปสัก ๖-๗ วันมั้ง ‘เออ! ท่านมหาไปอยู่ยังไงนา’ ถามถึงเรื่อยนะ

คือท่านพูดเรื่องอะไรเกี่ยวกับเรา พระเณรจะเป็นผู้เล่าเรื่องให้เราฟังหมดนั่นแหละสำหรับท่านเองเฉยนะ เราก็จับไว้ลึกๆ ท่านถามถึงเรายังไงเราทราบแล้วเราก็เงียบ คือเป็นอย่างงั้นตลอดมาพ่อแม่ครูจารย์มั่น

เพราะฉะนั้นถ้าไม่จำเป็นจริงๆ เราก็ไม่อยากไปจากท่านเพราะรู้สึกว่าท่านเมตตามากทั้งที่อนุญาตให้ไป แต่ต้องถามถึงเรื่อยว่า ‘หือ! ท่านมหาไม่เห็นมานะ หลายวันแล้ว’

บางทีธรรมะท่านขึ้นภายในใจ ‘เออ! วันนี้บาลีผุดขึ้นแล้ว ท่านมหามาจะให้ท่านมหาแปลให้ฟังนะ’ ท่านว่าอย่างนั้น

รอท่านมหามาก่อนแล้วค่อยพูด พอเรามาท่านก็ว่า ‘นี้บาลีขึ้นแล้วนะ ยกบาลีขึ้นปึ๋ง ปึ๋ง เอ้า! แปล ใครเป็นมหา’

เราก็ขอนิมนต์พ่อแม่ครูจารย์โปรดเมตตาไปเลย ท่านก็ผางทันทีเลย ก็ท่านรู้หมดแล้วนี่ ท่านหาอุบายที่จะก้าวเดินธรรมของท่านต่างหากโดยเอาเราเป็นพื้นฐาน เพราะธรรมะภายในใจท่านมักจะเกิดเป็นบาลี บาลีเป็นภาษามคธ ความเข้าใจขึ้นพร้อมกันเลย บาลีขึ้นยังไงความเข้าใจไม่ต้องแปล คือขึ้นพร้อมกันความเข้าใจปรากฏขึ้นพร้อมกัน

นี่เราพูดเรื่องพ่อแม่ครูจารย์มั่นเมตตา ท่านเมตตาเราสุดขีด เราปฏิบัติต่อท่านมันเข้ากันได้เรียกว่าทุกกระเบียดก็ไม่ผิด เราเป็นปุถุชนก็ตาม แต่ความเทิดทูนเคารพเลื่อมใสที่มีต่อท่านนั้นมันเต็มหัวใจ...

ทีนี้พอถึงวันมาฆบูชาสายๆ หน่อยประมาณสัก ๑๑ โมง ท่านถามพระ

'ท่านมหาไม่มารึ? เห็นท่านมหาไหม?'

พระว่า 'ไม่เห็นครับกระผม'

'ไปไหนกันนา?' พอบ่าย ๒ โมง ๓ โมงเอาอีกถามอีก ตกเย็นเข้ามาอีกถามอีก

'เอ๊ มันยังไงท่านมหาไปยังไงนา?' เหมือนกับว่าท่านมีความหมายของท่านอยู่ในนั้นเหมือนกับว่าท่านจะเทศน์ให้เต็มที่ เพราะท่านจะป่วย ก่อนนั้นท่านไม่ได้ป่วยนี่นะ แต่ท่านทราบของท่านไว้แล้วเรื่องเหล่านี้ ตอนที่เราจะลาท่านไป ท่านก็ดีๆ อยู่นี่ พอถึงเวลาท่านลงมาศาลาหันหน้าปุ๊บมา

'หือ? ท่านมหาไม่ได้มารึ?'

'ไม่เห็นครับ' ใครก็ว่าอย่างงั้น

'เอ๊ มันยังไงนา? ท่านมหานี่ยังไงนา?' ว่าอย่างนี้แปลกๆ อยู่ ทั้งๆที่ได้ตกลงเรียบร้อยแล้ว ท่านมีอะไรของท่านอยู่ แล้วท่านก็เทศน์ตั้งแต่นั้นจนกระทั่งถึง ๖ ทุ่ม ฟาดวันมาฆบูชานี้ โอ๋ย เอาอย่างหนักเทียวนะ ๔ ชั่วโมง ตั้งแต่ ๒ ทุ่มถึง ๖ ทุ่มเป๋ง

เทศน์จบลงแล้ว 'โอ๊ย เสียดายท่านมหาไม่ได้มาฟังด้วยนะ' ว่าอีกนะซ้ำอีก ก็เหมือนอย่างว่าเทศน์ครั้งสุดท้าย จากนั้นมาท่านไม่ได้เทศน์อีกเลยนะพอเดือน ๔ แรมค่ำหนึ่ง ผมก็มาถึง ผมไปเดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ ถึงเดือน ๔ ขึ้น ๓ ค่ำก็เป็น ๑ เดือนพอดี เดือน ๔ แรม ๑ ค่ำ ผมกลับมา ผมจำได้แต่ข้างขึ้นข้างแรม จำวันที่ไม่ได้ เหตุที่จะจำได้ก็เพราะว่า พอผมขึ้นไปกราบท่านตอนบ่าย พอท่านออกจากที่แล้วผมก็ขึ้นไปกราบ

'มันยังไงกันท่านมหานี่' ท่านว่าอย่างนี้ 'เทศน์เสียจนฟ้าดินถล่มก็ไม่มาฟังกัน'

นี่เราถึงได้ย้อนพิจารณา อ๋อ ที่พระท่านเล่าให้ฟังอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นเพราะเหตุนี้เอง

'เทศน์เสียจนฟ้าดินถล่ม นี่ผมเริ่มป่วยแล้วนะ เริ่มป่วยมาตั้งแต่วานซืนนี้' นั่นท่านว่า..."

หลวงปู่มั่นเตือนล่วงหน้า

เมื่อหลวงปู่มั่นชราภาพมากแล้ว ท่านจะพูดเตือนพระเณรอยู่เสมอให้ตั้งอกตั้งใจเพราะการอยู่ด้วยกันมิใช่เป็นของจีรังถาวร มีแต่ธรรมเท่านั้นเป็นสิ่งที่ควรยึดอย่างมั่นใจตายใจ ครูอาจารย์เป็นของไม่แน่นอน อย่านอนใจว่าได้มาอยู่กับครูกับอาจารย์แล้วท่านจะอยู่กับเราตลอดไป เมื่อนานเข้าๆ หลวงปู่มั่นก็เปิดออกมาอีกว่า

"...ใครจะเข้มแข็ง ความพากเพียรอะไรก็ให้เข้มแข็ง มีความรู้ความเป็นอะไรภายในจิตใจ เอ้า ให้มาถามมาเล่าให้ฟังภิกษุเฒ่าจะแก้ให้... นี่เวลาภิกษุเฒ่าตายแล้วยากนะ ใครจะแก้เรื่องจิตใจทางด้านจิตตภาวนานี่ไม่นานนะ" ท่านย้ำลง

"ไม่เลย ๘๐ นะ...๘๐ ก็นี่มันนานอะไร พากันมานอนใจอยู่ได้เหรอ..."

เมื่อหลวงปู่มั่นพูดเตือนดังกล่าว พระเณรทั้งหลายต่างสลดสังเวชใจ รีบตั้งหน้าตั้งตาเร่งปฏิบัติกัน สำหรับตัวท่านเองท่านเล่าถึงเหตุการณ์ตอนสำคัญนี้ให้พระเณรฟังว่า

"...เหมือนกับว่าจิตนี่มันสั่นริกๆ อยู่ พอได้ยินอย่างนั้นแล้วความเพียรก็หนัก เวลาครูบาอาจารย์ยังมีชีวิตอยู่เราก็ได้พึ่งพาอาศัยร่มเงาท่านแก้ข้ออรรถข้อธรรมที่สงสัย ก็เร่งความเพียรเข้าเต็มที่ๆ พอท่านย่าง

เข้า ๘๐ พั้บ ท่านก็เริ่มป่วยแหละ พอป่วยแล้วท่านบอกไว้เลยเชียว แน่ะ ฟังซิ ซึ่งท่านเคยป่วยเคยไข้มาไม่รู้กี่ครั้งกี่หน เป็นไข้มาลาเรียเป็นไข้อะไร ท่านไม่เคยพูดถึงเรื่องเป็นเรื่องตาย แต่พอเป็นคราวนี้เพียงเริ่มเป็นเท่านั้น ไม่ได้มากอะไรเลย ท่านบอกว่า

'ผมเริ่มป่วยมาตั้งแต่วานซืนนี้นะ'

เพราะเราเพิ่งกลับมาจากไปเที่ยวภาวนาอยู่ที่อำเภอวาริชภูมิ มาถึงท่านตอนค่ำ เราไปถึงวันค่ำหนึ่ง ท่านก็ป่วยขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ ผมจำได้ขนาดนั้นนะ วันค่ำหนึ่งเราก็กลับมาถึงท่าน

'ผมเริ่มป่วยตั้งแต่วานซืน' วานซืนก็หมายถึงวันขึ้น ๑๔ ค่ำ 'นี่ป่วยครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายนะ ไม่หาย ยาจากเทวดาชั้นพรหมไหนๆ ก็มาเถอะ ไม่มียาขนานใดในโลกนี้จะมาแก้ให้หาย ไข้นี้จึงเป็นไข้สุดท้าย แต่ไม่ตายง่ายนะ เป็นโรคทรมาน เขาเรียกว่าโรคคนแก่ อย่าไปหาหยูกหายามาใส่มารักษา มันเป็นไปตามสภาพของขันธ์นี้แหละ เอามารักษาก็เหมือนกับใส่ปุ๋ยแล้วรดน้ำไม้ที่ตายยืนต้นแล้วนั่นแหละ จะให้มันผลิดอกออกใบออกผลเป็นไปไม่ได้ ยังแต่เวลาของมันเหลืออยู่ที่จะล้มลงจมแผ่นดินเท่านั้น... นี่ก็อยู่แต่มันยังไม่ล้มเท่านั้นเอง จะให้หายด้วยยาไม่หายนะ นี่เพียงเริ่มเป็นเท่านั้น'

ท่านว่าอย่างนั้น แน่ไหม? ฟังซิ .. ท่านอาจารย์มั่น แม่นยำมาก ท่านเคยบอกกับพระอยู่เรื่อยๆ เวลาลงอุโบสถเสร็จเรียบร้อย.. ผมถึงได้กราบสุดหัวใจผม ท่านเปิดออกมาอย่างนั้นไม่มีอะไรผิด

'ย่างเข้า ๘๐ ไม่เลย ๘๐ นา โรคนี้เป็นไข้วาระสุดท้าย จะไม่หายจนกระทั่งตายจะตายด้วยป่วยคราวนี้แหละ แต่ไม่ตายง่าย เป็นโรคทรมาน'

ก็เป็นจริงทุกอย่างที่ท่านพูด ตั้งแต่เดือน ๔ ถึงเดือน ๑๒ ฟังซิ ๗-๘ เดือนท่านเริ่มป่วยไปเรื่อยๆ เหมือนกับค่อยสุมเข้าไปๆ สุดท้ายก็เป็นอย่างว่านั้น...”

หมู่เพื่อนแก้นิมิต ๙ ปีสำเร็จ

“...ภาวนาเก็บไว้ ๙ ปี มาขายโง่ ให้หมู่เพื่อนฟัง เพื่อนฝูงก็เป็นนักภาวนาด้วยกัน วันนี้ผมจะขายโง่ให้ท่านฟังว่า

‘ผมเก็บความรู้สึกนี้ เวลาภาวนาปรากฏว่าตาปะขาวเดินเข้ามาหานั่งภาวนาอยู่ พอจิตสงบเข้าไปปั๊บตาปะขาวเดินเข้ามา เดินเข้ามาก็มานับข้อมือให้เห็น นับเป็นข้อๆ ถึง ๙ ข้อ พอถึง ๙ ข้อแล้วก็เงยหน้ามาดูเรา ทางนี้ก็รู้รับกันว่า ๙ ปีสำเร็จ’

คิดว่าตั้งแต่วันบวชมาถึง ๙ ปีสำเร็จ พอถึง ๙ ปี ปีที่ ๙ แล้วแหมไฟนรกเผาหัวอกจะตาย โอ๊ย มันจะ ๙ ปียังไงยังงี้มีแต่ไฟนรก แล้วคิดไปอีกว่าหรือตั้งแต่วันปฏิบัติออกไป ๙ ปีสำเร็จนะ ทีนี้เลยแยกไปนั้น

ทีแรก ๙ ปี ๙ พรรษาสำเร็จ แต่ที่ไหนได้ ๙ พรรษาจิตนี้เป็นไฟมันจะสำเร็จได้ยังไง... เอา ถ้างั้นแยกไป เอาตั้งแต่ปฏิบัตินี้ ๙ ปีว่างั้นนะก็เลยแยกไป ๙ ปี... แต่ไม่ได้บอกว่าบวชมา ๙ ปีหรือปฏิบัติ ๙ ปีสำเร็จนะเราก็จับอันนั้นเอาไว้เลย ...

๙ ปีนี้ไม่ได้เรื่องแล้วเป็นไฟ ๙ ปีที่บวชมานี้ คงจะเป็น ๙ ปีในการปฏิบัติมากกว่า ..๙ ปี เราหมายถึงวันออกพรรษาเรานับเป็น ๙ ปีแล้วนะ พอออกพรรษาปุ๊บจิตนี้หมุนพอแล้ว หมุนติ้วๆ แล้ว แต่ก็ยังไม่สำเร็จมาออกพรรษาเสียวันนั้น

'แล้วกัน ทำไมว่า ๙ ปีสำเร็จ นี่ออกพรรษาวันนี้แล้วทำไมยังไม่สำเร็จ แต่จิตที่ละเอียดลออยอมรับ รับกันหากยังไม่สำเร็จ'

จึงไปเล่าให้เพื่อนฝูงฟัง 'โอ้ ผมจะมาขายโง่ให้ท่านฟัง นี่ผมภาวนาปรากฏทางภาวนาว่ามีตาปะขาวมาบอกว่า ๙ ปีสำเร็จ ผมก็บวชมาถึง ๙ ปีไม่ได้เรื่องได้ราวอะไรเลยแยกออกมา ออกปฏิบัติ ๙ ปีสำเร็จ นี่ก็ออกพรรษาวันนี้เป็น ๙ ปีแล้ว ยังไม่สำเร็จเลย แต่ความละเอียดของจิตยอมรับว่าละเอียด หากยังไม่สำเร็จ'

ท่านก็แก้ดีนะ เป็นคติได้ดี ผู้ปฏิบัติภาวนาด้วยกัน

'โห ไม่ใช่คำว่า ๙ ปีนี้ ต้องหมายถึงตั้งแต่ออกพรรษาถึงเข้าพรรษาหน้านู้น ๙ ปีนี้ถึงจะครบถ้วน อันนี้มันพึ่งออกพรรษามานี้ยังอีกเท่าไรถึงวันเข้าพรรษายังอีกนานอยู่นะยังไม่ใช่ ๙ ปีวันออกพรรษา ๙ ปีนี้จนกระทั่งถึงพรรษาหน้า ๙ ปีเต็มนั่นละ สำเร็จไม่สำเร็จก็รู้กันตรงนั้นละเดี๋ยวนี้ยังไม่ใช่ ๙ ปี'

พระท่านแก้ดีนะ 'หือ อย่างนั้นเหรอ' คึกคักตั้งใหม่ คราวนี้จิตก็ละเอียดอยู่นะฟาดกันเสียตั้งแต่นั้นละมา .. เป็นเครื่องปลอบใจดี เราก็คิดเพื่อนฝูงนักภาวนาด้วยกันองค์นี้ท่านก็เด็ดเดี่ยวเก่งเหมือนกัน พูดเป็นคติเครื่องเตือนใจได้ จึงฟาดกันอีกตั้งแต่วันออกพรรษา ..

อันนี้เราก็ระลึกถึงคุณของท่านอยู่นะ ท่านแก้ดีอยู่ .. นี่เราก็ไม่ลืมนะคือเก็บไว้ตลอดไม่พูดให้ใครฟังเลย .. เพื่อนฝูงนักภาวนาด้วยกันนี้ปรึกษาหารือกันได้กำลังใจนะ นี่เราก็ไม่ลืมเพื่อนฝูงเตือนเรา ไม่ให้หมดหวังว่างั้นเถอะ เรานี้รู้สึกจะหมดหวัง ตั้งแต่วันออกพรรษาปั๊บมันยังไม่สิ้นนี่ ท่านก็มาแก้ให้อีก ..

องค์ที่ว่านี่เพื่อนฝูงด้วยกัน .. เป็นคู่ปรึกษาหารือกันได้ ว่าอะไรเป็น

ยังงั้น จิตใจเด็ดเดี่ยวเหมือนกัน .. ท่านพูดเป็นคติดี ไอ้เรานึกว่าหมดหวังแล้วตั้งแต่วันออกพรรษาปึ๋งนั่นละหมดหวัง .. เราก็ไม่ลืมนะ นี่เพื่อนฝูงด้วยกันนะปรึกษาหารือกันทางจิตตภาวนา .. มีแก่ใจขยับเข้าอีก แต่ก่อนก็ขยับอยู่แล้ว ทีนี้เพื่อนมาเพิ่มกำลังใจให้...”

คิลานุปัฏฐากหลวงปู่มั่นสุดหัวใจ

“เวลาพ่อแม่ครูจารย์มั่น ท่านป่วยหนักเข้าเท่าไร เราปฏิบัติต่อท่านเหมือนว่าเรานอนอยู่งีบเดียวเท่านั้นนะ รีบตื่นไปดูทุกอย่าง ก็รู้สึกว่าท่านเมตตาเรามาก ท่านจวนเข้าไปเท่าไร (หมายถึงอาพาธหนักขึ้น) เรายิ่งติดแนบตลอด หนีไปไหนไม่ได้ คอยดูคอยสังเกต คอยเตือนพระเณรให้ปฏิบัติต่อท่าน ให้เป็นความสงบร่มเย็นเฉพาะท่าน ไม่ให้มีอะไรมากระทบกระเทือน เราต้องเอาอย่างหนักทีเดียว”

เมื่อองค์ท่านงีบหลับไปบ้าง ท่านก็ถือโอกาสนั้นออกไปเปลี่ยนอิริยาบถบ้าง ด้วยการไปเดินจงกรมในบริเวณใกล้เคียง โดยไม่ลืมที่จะให้พระที่ไว้ใจได้คอยดูแลองค์ท่านอยู่เงียบๆ ตลอดเวลาแทน ท่านบอกพระองค์นั้นไว้ด้วยว่า

“หากมีอะไรให้รีบบอกทันทีและคอยสังเกตดูว่า ถ้าองค์ท่านมีทีท่าว่าจะตื่นขึ้น ก็ให้รีบบอกทันทีเช่นกัน”

การที่พระผู้เฝ้าไข้องค์ท่านต้องคอยบอกท่านอยู่เสมอๆ เพราะต่างก็สังเกตพบว่า เวลาองค์ท่านตื่นขึ้น เมื่อลืมตาขึ้นมามักจะถามขึ้นว่า

“ท่านมหาไปไหน?ๆ”

พระผู้เฝ้าไข้ก็จะรีบวิ่งไปบอกท่านทันทีในจุดที่นัดหมายกันไว้แล้ว

ท่านเองก็รีบมาทันทีเช่นกัน ท่านเล่าถึงความหวงความห่วงใยที่มีต่อหลวงปู่มั่นโดยเฉพาะเวลาป่วยหนักว่า

“...เราเคยคิดเกี่ยวกับท่าน เวลาท่านป่วย เอาท่านมาบ้านภู่ อำเภอพรรณานิคม แล้วอยู่นั่น ตอนดึกๆ ไม่มีใคร มีแต่เราอยู่กับท่าน พระเณรก็อยู่ข้างนอก ผู้หลับก็มี ผู้ไปพักก็มี แต่สำหรับเรานั้นอยู่ในมุ้งเป็นประจำ สมมุติว่าท่านหลับ ทั้งคืนเราก็ไม่นอนทั้งคืนเลยคือเราไม่ยอมให้ใครเข้าไปเกี่ยวข้องกับท่าน ขนาดนั้นนะความหวงของเรานะ

หวงพ่อแม่ครูจารย์มั่นหวงขนาดนั้นนะ มันหากเป็นในหัวใจนิสัยสันดานเรานี่นะ คือหวงท่านไม่อยากให้ใครไปแตะต้องท่านเลย คือกลัวเขาจะไปจับพิรุธท่าน ท่านไม่ดีอย่างนั้น จะไปตำหนิท่านอย่างนั้นอย่างนี้ คือเรามันเทิดทูนท่านสุดหัวใจแล้ว ยิ่งถ่ายหนักถ่ายเบาด้วยแล้วเราจะไม่ยอมให้ใครเข้าไปยุ่งเลย เราจะทำหน้าที่คนเดียวหมด...

เวลาเงียบๆ ท่านนอนมีลักษณะเหมือนครวญคราง เสียงร้องอื้ๆ อื้ๆ เราก็ฟัง

ทีนี้มันก็วิตกขึ้นมา แต่ความวิตกนี้ระวังนะ ไม่ใช่ปล่อยให้มันวิตกให้มันคิดขึ้นมาโดยอิสระ คือมีเครื่องระงับกันอยู่นี่ คอยมีสิ่งที่คอยตบคอยตีกันอยู่นะ พอมันปรุงขึ้นมาว่า

‘ขณะที่ท่านแสดงลักษณะอย่างนี้นั้น ท่านจะเผลอบ้างหรือไม่นะ’ เท่านั้นล่ะนะ

มันเหมือนกับว่ามีอันหนึ่งมาตบตีกันเลย ถ้าอยู่ในมือก็เรียกว่าหลุดมือไปเลยนะ ตกทันทีเลย ไม่คิดต่อไปอีก แต่ก็ไม่ลืมนะความคิดที่แย็บออกมา ท่านไม่แสดงมากนะพอนิดๆๆ เท่านั้นนะ ตามธรรมดาของขันธ์มันก็แสดงเต็มตัวของมันละ ธรรมดาของคนทั่วๆ ไป แต่นั่นท่านพอระงับ

ได้ท่านก็ระงับของท่านไป...”

ดังนั้นในยามที่หลวงปู่มั่นป่วยหนักเช่นนี้ ท่านจะเป็นผู้ทำธุระต่างๆ เกี่ยวกับองค์ท่านด้วยตัวเองทั้งหมด เฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายหนักถ่ายเบาขององค์ท่าน

“...เราทำต่อท่านด้วยความจงรักภักดี เทิดทูนขนาดไหน ไม่ให้ใครเข้าไปยุ่งเลยและท่านก็ไม่เคยตำหนิอะไร เราทำกับท่านถึงจะโง่หรือฉลาด เราขอถวายทุกสิ่งทุกอย่างแล้วท่านไม่เคยตำหนิเรา จะถ่ายหนักถ่ายเบาอะไร เราจัดการเองหมด ไม่ให้ใครมายุ่ง กลัวใครจะไปคิดไม่ดีในเรื่องอะไรๆ ที่เป็นอกุศลต่อท่าน เพราะปุถุชนเป็นได้นี่นะ

เราถึงเป็นปุถุชนก็ตาม แต่เรามันไม่ใช่อย่างนั้น เรามอบหมดแล้วนี่ มันต่างกันตรงนี้นะสติปัญญาที่เรานำมาใช้กับท่าน ก็เรียกว่าเต็มกำลังของเรา...

เวลาถ่ายหนักนี่สำคัญมาก ไม่ให้ใครเห็นด้วยนะ เราทำของเราไม่ให้ใครมองเข้าไปเห็นเลยนะ เอาร่างกายเอาตัวของเราบังไว้หมดเลย ทำคนเดียวของเรา แต่ก่อนไม่มีกระดาษ ไม่มีถุงพลาสติก มีแต่กระโถนกับผ้าขี้ริ้วผ้าอะไร กระดาษก็มีแบบกระดาษห่อพัสดุ

เวลาท่านถ่าย เราก็เอามือรองที่ทวารท่านเลย หย่อนปั๊บใส่ปุ๊บหย่อนปั๊บใส่ปุ๊บเสร็จแล้วเอาผ้าคอยเช็ดตรงนั้น ให้ท่านถ่ายลงกับมือเราเลยนะ ไม่ให้ใครเข้าไปยุ่งเลย...

เราก็เอามือเรานี่กอบโกยอุจจาระใส่กระโถนเสร็จเรียบร้อยแล้วเราถึงจะยื่นออกไปผู้ที่คอยรับอยู่ข้างนอกเต็มอยู่แล้วนะ แต่ไม่มีใครกล้าเข้ามา เพราะเราไม่ให้เข้า...

เสร็จเรียบร้อยแล้ว เราทำความสะอาดเอง ทำเองเสร็จแล้ว เราก็วิ่งออกมา เพราะพระอยู่ข้างนอกเต็มหมด อยู่ในนั้นมีแต่เราคนเดียว...”

เป็นตายไม่ว่า เพื่อหลวงปู่มั่น

"...โรควัณโรคสมัยนั้นแก้ไม่ตก ใครเป็นแล้วต้องตายเท่านั้น พ่อแม่ครูจารย์มั่น ท่านป่วยเป็นวัณโรค แต่เดชะบุญอันหนึ่ง ที่มันก็คิดคาดไม่ถูกเหมือนกัน เพราะวัณโรคนี้ ใครเป็นเข้าไปแล้วมันก็ต้องติดวัณโรค

เราอยู่กับท่านคลอเคลียกันอยู่เหมือนพ่อกับลูก พอตกตอนเย็นเขาจะเอาสำลีนั้นมาวางไว้ใส่กะละมัง ท่านจะไอ ไอแล้วขากเสลดไม่ออก เราก็ต้องช่วยเอาสำลีนี้ห่อมือกว้าน ช่วยท่านกว้านอยู่ตลอด หนาวเท่าไรยิ่งไอ

คำว่า วัณโรค ก็รู้อยู่ แต่เราก็ไม่เคยไปสนใจกับวัณโรค มีแต่สนใจกับท่านอย่างเดียวใครก็บอกว่า

'โอ้ย! เวลาคลุกคลีกับท่านมากๆ จะทำให้เป็นวัณโรค'

'จะเป็นอะไรว่ะ เราไม่สนใจ'

จนกระทั่งทุกวันนี้เราอยู่มาปกติดีไม่มีอะไร..."

นอกจากจะไม่กังวลกับการติดเชื้อวัณโรคจากหลวงปู่มั่นแล้ว ท่านยังต้องอยู่คลอเคลียใกล้ชิดติดพันกับองค์ท่านอยู่ตลอด แม้เวลาไอ ท่านก็เอาสำลีกว้านเสลดออกช่วยและยิ่งในเดือน ๑๑-๑๒ อากาศหนาวเย็นเข้ามาองค์ท่านก็จะไอหนักขึ้น ถ้าคืนไหนไม่ได้นอน ท่านก็ไม่นอนด้วย เพราะต้องช่วยกว้านอยู่ตลอดคืน ท่านว่าสำลีที่ใช้แล้วนี้ถึงกับล้นพูนกะละมังเลย เพราะต้องกว้านออกเรื่อยๆ เหตุการณ์ในตอนนี้ท่านก็เคยเล่าไว้ว่า

"ถ้าวันไหนท่านไม่หลับ เราก็ไม่ได้หลับ ถ้าวันไหนท่านได้หลับบ้าง เราก็ออกไปเดินจงกรม กลางวันไม่ไอท่านจะอยู่สบาย ก็ให้พระที่พอไว้ใจได้องค์ใดองค์หนึ่งอยู่แอบๆ ท่าน อยู่ข้างๆ แต่ไม่ได้เข้ามุ้งกับท่าน

เราก็ได้พักในตอนนั้น ถ้ากลางคืนนี้ เตรียมพร้อมตลอดเวลา

ถ้าพูดถึงพ่อแม่ครูอาจารย์มั่น เราเทิดทูนสุดหัวใจ เรามอบหมดทุกอย่าง ไม่มีอะไรเหลือติดเนื้อติดตัวเรา เรามอบหมดเลย ความลำบากลำบน เราไม่สนใจ เรามอบหมดเลย”

ที่หลวงปู่มั่นคอยถามถึงท่านมหาอยู่เสมอนี้ ไม่ใช่เพิ่งจะมีขึ้นในระยะนี้เท่านั้น ก่อนหน้านี้ก็มีและแม้ในคราวที่ท่านออกเที่ยววิเวกหลายต่อหลายวันเข้า องค์ท่านก็เริ่มถามกับพระเณรขึ้นแล้วว่า

“...เอ ท่านมหาไปไหนนา? ไปหลายวันแล้วนะ...”

ครั้นเมื่อท่านกลับมาถึงวัด หลวงปู่มั่นก็ไม่พูดอะไร แต่พระเณรก็แอบเอาเรื่องนี้ไปเล่าให้ท่านฟัง ท่านก็ทำเหมือนกับไม่รู้อะไร แต่พอท่านได้ออกเที่ยวอีกหลายวัน หลวงปู่มั่นก็ได้ถามพระเณรขึ้นอีก เช่นว่า

“เออ มหาไปหลายวันแล้วนะ ไม่เห็นนะ”

ความเมตตาอย่างน่าประทับใจที่ครูบาอาจารย์มอบให้นี้ ก็คงด้วยเพราะองค์ท่านล่วงรู้ถึงหัวใจของท่านที่ยอมมอบทุกอย่างชนิดไม่มีอะไรเหลือ เพื่อเทิดทูนเคารพบูชาคุณอย่างสุดหัวใจต่อองค์ท่านนั่นเอง

ดวงประทีปใกล้สิ้นแสง หลวงปู่มั่นสั่งไว้

ครั้นเป็นวันใหม่ ฉันเสร็จแล้ว คณะสงฆ์ขึ้นไปมากจนหมดวัด (องค์ท่านหลวงปู่มั่น) ก็ปรารภขึ้นดัง

‘ถ้าเอาเราไว้นานก็จุกจิกมาก ลูกๆ หลานๆ จะจุกๆ จิกๆ ขาดจากวิเวก จะมีแต่วิวุ่นและสัตว์ก็จะตายมาก และพระองค์เจ้าก็ ๗ วันเท่านั้นถวายพระเพลิง ถึงกระนั้น มัลลกษัตริย์เขาก็เอาไฟไปถวายพระเพลิงตั้ง

แต่วันที่ ๓ แล้ว แต่ไฟไม่ติดถึง ๓ ครั้ง เพราะเทวดาบันดาลไม่ให้ไฟติด เพราะคอยพระมหากัสสปะกำลังเดินทางมา พร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ นี้ เราเป็นขี้เล็บขี้เท้าของพระองค์เจ้า เก็บเราเอาไว้ก็คอยพระมหากัสสปะเหม็นเท่านั้น'

พาผมไปสกลนครให้จงได้

กล่าวถึงคราวเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๙๒ หลังจาก องค์หลวงตากลับจากวิเวกมาถึงวัดแล้วนั้น หลวงปู่มั่นได้เล่าให้ฟังว่าท่านเริ่มป่วยตั้งแต่ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ ท่านว่าเริ่มป่วยคราวนี้ไม่เหมือน กับคราวใดๆ ซึ่งแต่ก่อนเวลาท่านป่วย ถ้ามีผู้นำยาไปถวายท่าน ท่านก็ฉันให้บ้าง มาคราวนี้ท่านห้ามการฉันยาโดยประการทั้งปวง แต่ขั้นเริ่มแรกป่วย โดยให้เหตุผลว่าการป่วยคราวนี้ไม่มีหวังได้รับประโยชน์อะไรจากยาเช่นเดียวกับต้นไม้ที่ตายยืนต้นอยู่เท่านั้น ธาตุขันธ์ที่แก่ชราภาพขนาดนี้แล้ว ย่อมมีลักษณะเช่นเดียวกัน หยูกยาจึงไม่เป็นผลอะไรกับโรคคนแก่

"...ท่านว่า แม้ท่านจะห้ามยามิให้นำมาเกี่ยวข้องกับท่าน แต่ก็ทนต่อคนหมู่มากไม่ไหว คนนั้นก็จะให้ท่านฉันยานั้น คนนี้ก็จะให้ท่านฉันยานี้ คนนั้นจะฉีด คนนั้นจะให้ฉันหนักเข้าท่านก็จำต้องปล่อยตามเรื่อง มีคนมากราบเรียนถามเรื่องยาถูกกับโรคของท่านหรือไม่ท่านก็นิ่งไม่ตอบโดยประการทั้งปวง เมื่ออาการของท่านหนักจวนตัวเข้าจริงๆ ท่านก็บอกกับคณะลูกศิษย์ทั้งพระและญาติโยมว่า

'จะให้ผมตายในวัดป่าหนองผือนี้ไม่ได้ เพราะผมน่ะตายเพียงคนเดียว แต่ว่าสัตว์ที่ตายตามเพราะผมเป็นเหตุจะมีจำนวนมากมาย เพราะฉะนั้น

ขอให้นำผมออกจากที่นี้ไปจังหวัดสกลนคร เพื่อให้อภัยแก่สัตว์ซึ่งมีจำนวนมาก อย่าให้เขาพลอยทุกข์และตายไปด้วยเลย ที่โน้นเขามีตลาดซึ่งมีการซื้อขายกันอยู่แล้ว ไม่มีทางเสียหาย ซึ่งเนื่องจากการตายของผม'

พอท่านพูดและให้เหตุผลอย่างนั้น ทุกคนต้องยอมทำตามความเห็นของท่าน จึงเตรียมแคร่ที่นอนมาถวาย และอาราธนานิมนต์ท่านขึ้นนอนบนแคร่ แล้วพร้อมกันหามท่านออกไปในวันรุ่งขึ้น พอมาถึงวัดป่าบ้านภู่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนครแล้ว ก็พาท่านพักแรมคืนอยู่ที่นั้นหลายคืน ท่านก็คอยเตือนเสมอว่า

'ทำไมพาผมมาพักค้างคืนที่นี่ล่ะ ผมเคยบอกแล้วว่าจะไปจังหวัดสกลนคร ก็ที่นี่ไม่ใช่สกลนคร'

ท่านว่า เมื่อจวนตัวเข้าจริงๆ ในสามคืนสุดท้าย ท่านไม่ค่อยจะพักนอนแต่คอยเตือนให้รีบพาท่านไปสกลนครเสมอ เฉพาะคืนสุดท้าย ไม่เพียงแต่ไม่หลับนอนเท่านั้น ยังต้องบังคับว่า'ให้รีบพาผมไปสกลนครในคืนวันนี้จงได้ อย่าขืนเอาผมไว้ที่นี่เป็นอันขาด'

ท่านพูดย้ำแล้วย้ำเล่าอยู่ทำนองนั้น แม้ที่สุดท่านจะนั่งภาวนา ท่านก็สั่งว่า 'ให้หันหน้าผมไปทางจังหวัดสกลนคร'

ที่ท่านสั่งเช่นนั้นเข้าใจว่าเพื่อให้เป็นปัญหาอันสำคัญแก่คณะลูกศิษย์จะได้ขบคิดถึงคำพูดและอาการที่ท่านทำอย่างนั้นว่า มีความหมายแค่ไหนและอย่างไรบ้าง พอตื่นเช้าจะเป็นเพราะเหตุไรก็สันนิษฐานยาก เผอิญชาวจังหวัดสกลนครซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่านพร้อมกันเอารถยนต์มารับท่าน ๓ คัน แล้วอาราธนานิมนต์ให้ท่านไปจังหวัดสกลนครท่านก็เมตตารับทันที เพราะท่านเตรียมจะไปอยู่แล้ว ก่อนจะขึ้นรถยนต์ หมอได้ไปฉีดยานอนหลับให้ท่าน จากนั้นท่านก็นอนหลับไปตลอดทางจนถึง

วัดสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร...”

พอถึงวัดป่าสุทธาวาสแล้วก็หามองค์หลวงปู่ขึ้นกุฏิพิเศษหลังหนึ่ง อันมีระเบียงรอบทั้งสี่ด้าน มุงกระดานกั้นฝา มีประตูเข้าห้องนอนสองทาง มีหน้าต่างบริบูรณ์ รอบระเบียงนอกมีลูกกรง ห้องนอนนั้นกว้างประมาณ ๓ เมตร ปริมณฑลระเบียงโดยรอบสามด้านนั้นกว้างประมาณ ๒.๕๐ เมตร ส่วนด้านหน้านั้นกว้างประมาณ ๔ เมตรหรือ ๕ เมตรนี้แหละเพราะเป็นกุฏิ ๒ ห้อง แล้วก็มีระเบียงรอบสี่ด้าน แล้วกั้นห้องหนึ่งเป็นห้องนอน

“...เวลา ๐๑.๐๐ น. ท่านก็เริ่มตื่น พอตื่นจากหลับแล้ว จากนั้นท่านก็เริ่มทำหน้าที่เตรียมลา ภารา หเว ปัญจักขันธา ขันธ์ห้าเป็นภาระหนักจะมรณภาพ ..

ก่อนหน้า (มรณภาพ) ประมาณ ๒ ชั่วโมงเศษ ท่านนอนท่าตะแคงข้างขวา แต่เห็นว่าท่านจะเหนื่อยมากเพราะนอนท่านี้มานาน จึงพากันเอาหมอนที่หนุนอยู่หลังท่านถอยออก เลยกลายเป็นท่านอนหงายไป พอท่านทราบก็พยายามขยับตัวหมุนกลับ จะนอนท่าตะแคงข้างขวาตามเดิม พระเถระผู้ใหญ่ซึ่งเป็นศิษย์ของท่านก็พยายามเอาหมอนหนุนหลังท่านเข้าไปอีก ท่านเองก็พยายามขยับๆ เช่นเดียวกันเมื่อเห็นอาการของท่านอ่อนเพลียมากและหมดเรี่ยวแรงก็เลยหยุดไว้แค่นั้น

ดังนั้นการนอนของท่านจะว่านอนหงายก็ไม่ใช่ จะว่านอนตะแคงข้างขวาก็ไม่เชิงเป็นอาการเพียงเอียงๆ อยู่เท่านั้น ทั้งเวลาของท่านก็จวนเข้ามาทุกที บรรดาศิษย์ก็ไม่กล้าแตะต้องกายท่านอีก จึงปล่อยท่านไว้ตามสภาพ คือท่านนอนท่าเอียงๆ จนถึงเวลา ซึ่งเป็นความสงบอยู่ตลอดเวลา

ในวาระสุดท้ายนี้ต่างก็นั่งสังเกตลมหายใจของท่านแบบตาไม่กะพริบไปตามๆ กัน การนั่งของพระที่มีจำนวนมากในเวลานั้นต้องนั่งเป็นสองชั้น

คือชั้นใกล้ชิดกับท่าน และชั้นถัดกันออกมา ชั้นในก็มีพระผู้ใหญ่มีท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์เป็นต้น ชั้นนอกก็เป็นพระที่มีพรรษาน้อย แล้วถัดกันออกไปก็เป็นพระนวกะและสามเณร บรรดาพระทั้งพระเถระและรองลำดับกันลงมาจนถึงสามเณร

ขณะที่ท่านจะสิ้นลมจริงๆ รู้สึกว่าอาการทุกส่วนของท่านอยู่ในความสงบและละเอียดมาก จนไม่มีใครจะสามารถทราบได้ว่า ท่านสิ้นลมไปในขณะใดนาทีใด เนื่องจากลมหายใจของท่านละเอียดเข้าเป็นลำดับ จนไม่ปรากฏว่าท่านสิ้นไปเมื่อไร เพราะไม่มีอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งแสดงอาการในวาระสุดท้ายพอให้ทราบได้ว่า ท่านสิ้นไปในวินาทีนั้น แม้จะพากันนั่งสังเกตอยู่เป็นเวลานาน ก็ไม่มีใครรู้ขณะสุดท้ายของท่าน

ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ซึ่งเป็นประธานอยู่ในที่นั้นเห็นท่าไม่ได้การจึงพูดขึ้นว่า

'นี่ไม่ใช่ท่านสิ้นไปแล้วหรือ'

จากนั้นท่านก็ดูนาฬิกาเป็นเวลา ๐๒.๒๓ น. จึงได้ยึดเอาเวลานั้นเป็นเวลามรณภาพของท่าน..."

เหตุการณ์ในครั้งนั้นองค์หลวงตาเองพยายามสอดศีรษะเข้าไปเพื่อเฝ้าสังเกตดูภาพหลวงปู่มั่นนิพพานอย่างละเอียดลออในขณะที่จวนเจียนเต็มที่แล้ว

"...พระอรหันต์นิพพานนี้ไม่รู้นะ ดูพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นเราละจ้อใหญ่ ครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่ก็มีเช่นอย่างหลวงปู่ฝั้นหลวงปู่เทสก์ไปอยู่ข้างใน เราเอาหัวสอดเข้าดูท่าน เวลาท่านจะสิ้นลม ตาเราไม่กะพริบ ถึงขนาดนั้น น้ำตาพุ่งเลย สลดสังเวช

คุณพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นมีจริงๆ คุณท่านเหลือล้นพ้นประมาณ น้ำตา

ร่วงเลยพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นล่วงไป ขนาดนั้นเลย มันไม่ทราบขาดสะบั้นลงหมดเลยละ ตัวเองเหมือนไม่มีความดี ความดีเหมือนอยู่กับท่านหมด พอท่านสิ้นลมปั๊บเหมือนว่าโลกธาตุจมไปตามๆ กัน เลยนะ อำนาจคุณเหลือล้นพ้นประมาณ.. เวลาท่านจะล่วงไปอีกก็เอาอีก ดูจ้องอยู่อย่างนี้เราตาไม่กะพริบเลย หัวจ่อดูท่าน เวลาท่านจะไปจริงๆ ลมหายใจมาสองสามงาบ พองาบที่สามอ่อนลง จากนั้นก็เบาลงๆ ลมหายใจเบาลงๆๆ และหายเงียบเลยนะ ไม่รู้ขณะท่านสิ้นเมื่อไรไม่รู้ รู้ตั้งแต่ตอนต้นหายใจปากงาบๆ สามพักเท่านั้นละ จากนั้นก็อ่อนลงแล้วเงียบไป ไปเลย เราเห็นต่อหน้าต่อตา แหม น้ำตา เพราะอำนาจแห่งคุณของท่าน

แต่ก่อนท่านไม่เคยพูดนะ อยู่ด้วยกันมาสักกี่ปีท่านไม่เคยพูดว่าจะอยู่หรือไม่อยู่ พอตอนวาระสุดท้ายนี่แหละ

‘ไปคราวนี้จะไม่กลับนะ’

เท่านั้นละสะดุดเลยเราก็ดีนะ ท่านไม่เคยพูดนะ ไปคราวนี้จะไม่กลับล่ะท่านว่า ไม่กลับก็คือว่าไปเลย สิ้นแล้ว

ผู้สิ้นกิเลสดับก็หมายถึงพระอรหันต์ดับ ไปคราวนี้จะไม่กลับท่านว่าเท่านั้น คำพูดคำเดียวนี้สะดุด จนกระทั่งทุกวันนี้...”

หลวงปู่มั่นมรณะภาพ หัวใจแทบสลาย

ท่านมีโอกาสอยู่จำพรรษาร่วมกับหลวงปู่มั่นโดยลำดับ บ้านโคก ๑ พรรษา บ้านนามน ๑ พรรษา และแห่งสุดท้ายที่บ้านหนองผือ ๕ พรรษา สำหรับวันมรณภาพของหลวงปู่มั่น ตรงกับเวลา ๒ นาฬิกา ๒๓ นาทีของวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๒ ณวัดป่าสุทธาวาส

จังหวัดสกลนคร สิริรวมอายุได้ ๘๐ ปี

'นี้เป็นจุดที่สลักลึกลงในหัวใจ ทำให้เกิดความกระเทือนใจมาก เวลาท่านพลัดพรากไป นั่งรำพึงแบบคนตายที่ยังหายใจอยู่ ในชีวิตพระเพิ่งมีครั้งนี้ในชีวิต'

ตาชำเลืองไปเห็นองค์ท่านที่นอนปราศจากลมหายใจและความรู้สึกใดๆ ด้วยความสงบทีไร น้ำตาร่วงพรู น้ำตาร่วงพรูอย่างไม่เป็นท่าทุกทีทางภายในลมสะอึกสะอื้นในหัวอกหนุนให้เกิดความตีบตันขึ้นมาปิดคอหอย แทบจะไปเสียในขณะนั้น มีสติระลึกขึ้นมาชั่วขณะว่า

'เราจะไม่ขาดใจตายไปกับท่านเดี๋ยวนี้เชียวหรือ?'

พยายามพร่ำสอนตนว่า ท่านตายไปด้วยความหมดห่วงหมดอาลัยอันเป็นเรื่องของกิเลสโดยสิ้นเชิง แต่เราตายไปด้วยความห่วงความอาลัยจะเป็นข้าศึกต่อตัวเอง ความอาลัยเสียดายและความตายของเราไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่เราและแก่ท่าน

เวลาท่านมีชีวิตอยู่ก็มิได้สั่งสอนให้เราคิดถึงท่านและตายกับท่านแบบนี้ แบบนี้เป็นแบบที่แฝงอยู่กับโลกที่เขาใช้กันตลอดมา

พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ว่า 'ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ผู้นั้นชื่อว่าบูชาตถาคต ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเราตถาคต' ฉะนั้น ความคิดถึงแบบนี้จึงยังไม่เข้ากับธรรมเหล่านี้ได้สนิท

สิ่งที่จะเข้ากันได้สนิท คือการปฏิบัติตนตามคำสอนที่ท่านสอนไว้แล้วอย่างไรด้วยความถูกต้องแม่นยำ นั่นเป็นความคิดถึงท่านโดยถูกต้อง

แม้จะตายเพราะการฝึกทรมานตนตามหลักธรรม ก็ชื่อว่าตายอย่างถูกต้อง ควรคิดและปฏิบัติตนตามแบบนี้จะสมกับว่าเรามาศึกษากับท่านเพื่อเหตุเพื่อผล

จึงพอได้สติสตัง คิดน้อมเอาธรรมมายับยั้ง ชโลมใจที่กำลังถูกมรสุมพัดผันทั้งดวงและพอมีชีวิตรอดมาได้ ไม่จมลงแบบไม่เป็นท่าเสียแต่ครั้งนั้น...”

ผู้มีพระคุณสูงสุดจากไป อาลัยอาวรณ์สุดประมาณ

“...วันท่านอาจารย์มั่นมรณภาพได้เกิดความสลดสังเวชอย่างเต็มที่จากความรู้สึกว่าหมดที่พึ่งทางใจแล้ว เพราะเวลานั้นใจก็ยังมีอะไรๆ อยู่และเป็นความรู้ที่ไม่ยอมจะเชื่ออุบายของใครง่ายๆ ด้วย

เมื่อชี้ไม่ถูกจุดสำคัญที่เรากำลังติดและพิจารณาอยู่ได้อย่างท่านอาจารย์มั่นเคยชี้ซึ่งเคยได้รับผลจากท่านมาแล้ว ทั้งเป็นเวลาเร่งความเพียรอย่างเต็มที่ด้วย

ฉะนั้นเมื่อท่านอาจารย์มั่นมรณภาพแล้วจึงอยู่กับหมู่คณะไม่ติด คิดแต่จะอยู่คนเดียวเท่านั้น จึงพยายามหาที่อยู่โดยลำพังตนเอง และได้ตัดสินใจว่าจะอยู่คนเดียวจนกว่าปัญหาของหัวใจทุกชนิดจะสิ้นสุดลงจากใจโดยสิ้นเชิง จึงยอมรับและอยู่กับหมู่เพื่อนต่อไปตามโอกาสอันสมควร...”

เมื่อการมรณภาพของหลวงปู่มั่นผ่านไป ผู้คนที่อยู่แวดล้อมเรือนร่างองค์หลวงปู่มั่นก็เริ่มเบาบางลง

โอกาสเช่นนั้นท่านจึงเข้าไปกราบที่เท้า และนั่งรำพึงรำพันปลงความสลดใจสังเวชน้ำตาไหลนองอยู่ปลายเท้าเกือบ ๒ ชั่วโมง พร้อมทั้งพิจารณาธรรมในใจของตนกับโอวาทที่หลวงปู่มั่นให้ความเมตตา อุตส่าห์สั่งสอนมาเป็นเวลาถึง ๘ ปีที่อาศัยอยู่กับท่านว่า

"...การอยู่เป็นเวลานานถึงเพียงนั้น แม้คู่สามีภรรยาซึ่งเป็นที่รักยิ่ง หรือลูกๆ ผู้เป็นที่รักของพ่อแม่ อยู่ด้วยกันก็จะต้องมีข้อข้องใจต่อกันเป็นบางกาล แต่ท่านอาจารย์กับศิษย์ที่มาพึ่งร่มเงาของท่าน เป็นเวลานานถึงเพียงนี้ ไม่เคยมีเรื่องใดๆ เกิดขึ้น

ยิ่งอยู่นานก็ยิ่งเป็นที่เคารพรักและเลื่อมใสหาประมาณมิได้ ท่านก็ได้จากเราและหมู่เพื่อนผู้หวังดีทั้งหลายไปเสียแล้วในวันนั้น

อนิจจา วต สังขารา เรือนร่างของท่านนอนสงบนิ่งอยู่ด้วยอาการอันน่าเลื่อมใสและอาลัยยิ่งกว่าชีวิตจิตใจซึ่งสามารถสละแทนได้ด้วยความรักในท่านกับเรือนร่างของเราที่นั่งสงบกายแต่ใจหวั่นไหวอยู่ด้วยความหมดหวังและหมดที่พึ่งต่อท่านผู้จะให้ความร่มเย็นต่อไป

ทั้งสองเรือนร่างนี้รวมลงในหลักธรรม คือ อนิจจา อันเดียวกัน ต่างก็เดินไปตามหลักธรรม คือ อุปปัชชิตวา นิรุชฌันติ เกิด แล้วต้องตายจะให้เป็นอื่นไปไม่ได้

ส่วนหลวงปู่มั่นท่านเดินแยกทางสมมติทั้งหลายไปตามหลักธรรมบทว่า เตสังวูปสโม สุโข ท่านตายในชาติที่นอนสงบให้ศิษย์ทั้งหลายปลงธรรมสังเวชชั่วขณะเท่านั้น

ต่อไปท่านจะไม่มาเป็นบ่อแห่งน้ำตาของลูกศิษย์เหมือนสมมติทั่วๆ ไป เพราะจิตของท่านที่ขาดจากภพชาติเช่นเดียวกับหินที่หักขาดจากกันคนละชิ้นจะต่อให้ติดกันสนิทอีกไม่ได้ฉะนั้น..."

ท่านนั่งรำพึงรำพันอยู่ด้วยรู้สึกหมดหวังในใจว่า

"ปัญหาทั้งหมดภายในใจที่เคยปลดเปลื้องกับท่าน บัดนี้เราจะไปปลดเปลื้องกับใคร? และใครจะมารับปลดเปลื้องปัญหาของเราให้สิ้นซากไปได้เหมือนอย่างท่านอาจารย์มั่น ไม่มีแล้ว

เป็นกับตายก็มีเราคนเดียวเท่านั้น เช่นเดียวกับหมอที่เคยรักษาโรคเราให้หายไม่รู้กี่ครั้งชีวิตเราอยู่กับหมอคนเดียวเท่านั้น แต่หมอผู้ให้ชีวิตเรามาประจำวันก็ได้สิ้นไปเสียแล้วในวันนี้ เราจึงกลายเป็นสัตว์ป่าเพราะหมดยารักษาโรคภายใน”

เมื่อนั่งอาลัยอาวรณ์ถึงหลวงปู่มั่นด้วยความเคารพรักและเลื่อมใส พร้อมทั้งรู้สึกหมดหวังหมดที่พึ่งทางใจระคนกันไป แต่แล้วท่านก็กลับได้อุบายต่างๆ ขึ้นมาในขณะนั้นว่า

‘อย่างไรอย่าหนีจากรากฐานคือผู้รู้ภายในใจ เมื่อจิตมีความรู้แปลกๆ ซึ่งจะเกิดความเสียหาย ถ้าเราไม่สามารถพิจารณาความรู้ประเภทนั้นได้ ให้ย้อนจิตเข้าสู่ภายในเสียอย่างไรก็ไม่เสียหาย’...”

หลวงปู่มั่นสอนไว้อย่างนี้ ท่านก็จับเอาเงื่อนนั้นไว้แล้วนำไปปฏิบัติต่อตนเองจนเต็มความสามารถ

บทที่ ๖
เข้าถึงธรรมธาตุ

"...เป็นพรรษาที่ ๑๖ นะ นั่นละตอนที่เรากำลังหมุนติ้ว ใครติดตามไม่ได้ ท่านสีทาแอบตามไปจนได้ เราไล่ไปอยู่โน่น คนละฟากป่าโน่น เราอยู่ที่นี่ให้เหมือนอยู่คนเดียวเรียกว่าไม่ให้พบกันเลยทั้งวัน บิณฑบาตท่านก็ไปสายหนึ่ง เราก็ไปสายหนึ่ง ไม่เห็นกัน... ไปบิณฑบาตมันก็หมุนของมันตลอดๆ ใครใส่บาตรไม่ทราบผู้หญิงผู้ชายไม่สนใจนะ จิตจะทำงานนี้ตลอดๆ ได้มาฉันเพียงพอมีชีวิตให้อยู่เป็นไปเท่านั้น แม้เวลาฉันจังหันจิตก็ไม่ได้อยู่กับอาหารการกินนะ มันจะหมุนของมันระหว่างกิเลสกับธรรมฟัดกัน นี่ละเวลาธรรมมีกำลังแล้ว กิเลสอยู่ที่ไหนมันตามเผาตามฟันกันแหลกๆ ..

หลวงปู่มั่นบอก ให้พึ่งท่านมหานะ

"...(หลวงปู่มั่น) ท่านนอนให้พระนวดเส้นอยู่ ๒-๓ องค์ เวลาท่านจะขึ้นคือตอนนั้นท่านก็ทราบแล้วว่าจิตของเรากำลังหมุน ท่านทราบอยู่แล้วท่านเอะใจขึ้นมา

'เอ้อ นี่เวลาผมตายแล้ว พวกท่านจะอาศัยใคร จะเกาะใครล่ะ?'

พระก็นิ่ง สักเดี๋ยวเอะขึ้นมาอีก 'เอ้อ ให้อาศัยท่านมหานะ'

ท่านไม่พูดมากละ พูดกับพระ ท่านไม่พูดกับเราแหละ ท่านเล่าให้พระฟัง ถ้าท่านเล่าเรื่องของเราให้พระฟังแล้ว พระต้องมาเล่าให้เราฟังหมดแหละ แต่เราก็เฉยเหมือนไม่รู้ท่านก็เฉยเหมือนไม่รู้ เวลาท่านเล่าเรื่องของเรา

'เอ้อ ให้อาศัยท่านมหานะ ให้เกาะท่านมหานะ ท่านมหาสำคัญอยู่มากทั้งภายนอกภายใน ภายนอกก็ข้อวัตรปฏิบัติ หลักธรรมวินัยตรงเป๋งๆ ไม่เคลื่อนคลาด หลักภายในก็คือภายในจิตใจได้แก่จิตตภาวนา ก็หมุนติ้วอยู่แล้ว'

ท่านก็พูดเท่านั้น เพราะฉะนั้นเวลาท่านล่วงลับไปเท่านั้น พระเณรจึงเกาะเราพรึบเลย พระเณรจับอยู่แล้ว แต่เราไม่เคยสนใจกับใคร เราไปแต่องค์เดียวเราไปเที่ยว บทเวลาท่านมรณภาพ พระเณรเกาะพรึบเลยเชียวเรื่อยๆ มาจนกระทั่งป่านนี้..."

เมื่อเสร็จงานพิธีศพหลวงปู่มั่น พระเณรหลายสิบรูปต่างคอยติดตามท่านอยู่ตลอดแม้ท่านจะพยายามหลบหลีกปลีกตัวหนีไปทางอื่น ด้วยเพราะเป็นระยะที่ต้องการอยู่ลำพังคนเดียว

"...ถึงระยะที่จะอยู่กับหมู่เพื่อน ไม่ได้... มันอยู่ไม่ได้จริงๆ เสียเวล่ำเวลาใครมายุ่งไม่ได้นะ คิดดูซิไปบิณฑบาตที่ไหน หมู่บ้านใหญ่ๆ ไม่อยู่ไปหาอยู่บ้าน ๕-๖ หลังคาเรือน...บ้านใหญ่ไม่เอา ถ้ายิ่งบ้านไหนไปแล้วเขารุมมาหา โอ๋ย บ้านนี้ไม่ได้เรื่องแน่ นั่น เขาจะมายุ่งเราจนหาเวลาภาวนาไม่ได้ ไม่เอา

หนีไปหาอยู่หมู่บ้าน ๓-๔ หลังคาเรือน บิณฑบาตกับเขาพอมีชีวิตบำเพ็ญธรรมให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยเท่านั้น ไปบิณฑบาตก็ทำความเพียรตลอด ยุ่งกับใครเมื่อไร ทั้งไปทั้งกลับมีแต่เรื่องความเพียรเหมือนกับเดิน

จงกรม มันเป็นอยู่ในหลักธรรมชาติของมันเอง เวลามันหมุนของมัน เห็นชัดๆ อยู่ในหัวใจว่า

'อยู่กับใครไม่ได้'

นี่มันก็รู้อยู่กับใจเราเอง ระยะหนึ่งมันบอกว่า 'อยู่คนเดียวไม่ได้ ต้องได้วิ่งหาครูหาอาจารย์ไม่งั้นจมแน่ๆ'

มันรู้ชัดอยู่ ก็ต้องได้เข้าหาครูหาอาจารย์ ถึงวาระที่จะอยู่คนเดียวนี่จะอยู่กับใครไม่ได้แล้วมันก็รู้อีก ใครติดตามไม่ได้นะ โอ๋ย! ขโมยหนีจากพระจากเณรเหมือนขโมย ขโมยใหญ่ๆ เลยนี่ โน่นหัวโจรหัวโจกนั่น ขโมยหนีกลางคืน กลางวันหมู่เพื่อนจะเห็น

ถ้าพอไปกลางวันได้ก็ไป พอไปกลางคืนได้ก็ไปกลางคืน ดึกดื่นไม่ว่านะ หนีจากหมู่เพื่อน มันไม่สบาย มันอยู่ไม่ได้ ก็งานของเราเป็นอยู่อย่างนี้มีเวลาว่างเมื่อไร อยู่อย่างนี้ตลอด แล้วจะไปอ้าปากพูดคุยกับคนนั้น อ้าปากพูดคุยกับคนนี้ได้ยังไง งานเต็มมืออยู่นี่นั่นถึงวาระมันเป็นในหัวใจรู้เอง..."

อยู่งานศพได้เพียง ๔ วัน

"...ในระยะที่ท่านพ่อแม่ครูจารย์มั่นป่วย มรณภาพ จนกระทั่งถวายเพลิงศพท่านนั้น เราจะไม่มีเวลาเลย จิตมันหมุนเป็นธรรมจักรอยู่กับใครไม่ได้

ศพท่านเอาไว้ที่วัดป่าสุทธาวาส เรามากราบปั๊บๆ แล้วไปเลย เข้าไปอยู่ในป่าเขาคนเดียวทางภูพาน จิตเวลามันก้าวของมัน ก้าวไม่มีวันมีคืน ซัดเข้าไปจนสติปัญญาเป็นอัตโนมัติแล้ว หมุนติ้วๆ จากนั้นก็เข้ามหาสติมหาปัญญา ยิ่งหมุน ยิ่งละเอียด ยิ่งซึมซาบที่ชัดเจนก็คือว่า

‘อยู่กับใครไม่ได้ในเวลาเช่นนั้น ต้องอยู่คนเดียวกับอารมณ์แห่งธรรมกับกิเลสฟัดกันอยู่บนหัวใจเท่านั้น ใครมายุ่งไม่ได้’

มางานถวายเพลิงศพพ่อแม่ครูจารย์มั่น มาอยู่ได้เพียง ๔ วัน พอเผาศพท่านเสร็จแล้วเปิดเลย จนครูบาอาจารย์บางองค์ก็ว่าเอาเหมือนกันนะ แต่เราไม่สนใจ เพราะท่านไม่รู้เรื่องของเรา ท่านว่า ‘ท่านมหาบัว เวลาท่านอาจารย์มั่นมีชีวิตอยู่เหมือนเงาเทียมตัว พอท่านมรณภาพไปแล้วหายเงียบไปเลย ไม่มามองดูครูบาอาจารย์เลย’

ท่านว่าอย่างนั้นก็มีอันนั้นก็ภูมิจิตของท่านเป็นอย่างนั้น บอกภูมิแล้วนั่นมันบ่งบอกแล้วว่าผู้ตำหนิเราอย่างนั้นมีภูมิจิตใจเป็นยังไง มันบอกในตัว...”

“...ทีนี้ครั้งสุดท้ายถวายเพลิงหลวงปู่มั่นเรานี่ละ (เจ้าคุณพิมพ์ ธัมมธโร) ท่านก็มาแล้วเพื่อนของท่านเจ้าคุณศรีวรคุณ เป็นน้องชายของท่านเจ้าคุณอุบาลี ท่านเป็นเพื่อนกันนั่งอยู่ด้วยกัน เราเข้าไปกราบท่าน โอ๋ย เอาใหญ่เลยที่นี่นะ จะเอากลับกรุงเทพเดี๋ยวนั้น กลับพร้อมกับท่านเลยไม่ใช่เล่นๆ ขนาด ๑๖ พรรษาแล้วนั่น ท่านจะเอากลับกรุงเทพ..

ตอนนั้นจิตของเราหมุนเป็นธรรมจักร จะกลับไปได้ยังไง พูดง่ายๆ จิตมันเป็นธรรมจักร หมุนอัตโนมัติฆ่ากิเลส มีตั้งแต่ฆ่ากิเลสโดยถ่ายเดียวๆ แล้วจะเข้าไปสั่งสมกิเลสในกรุงเทพได้ยังไงพูดตรงๆ ท่านมีแต่จะให้กลับกรุงเทพ ดุอีกด้วยนะ เพราะท่านติดตามมาหลายครั้งหลายหนไม่ได้ผล คราวนี้ท่านเอาใหญ่ท่านจะเอากลับกรุงเทพพร้อมไปเลย มีแต่จะให้กลับกรุงเทพถ่ายเดียวๆ

เราก็นิ่ง ‘เอ๊ ทำยังไงนา’ จนท่านพูดจบแล้วเราถึงจะได้กราบเรียนท่าน ยังพูดไม่จบเลย เจ้าคุณศรีวรคุณท่านเป็นเพื่อนกันนี่ ฟังท่านเอาอย่างเข้มข้นๆ ทางนั้นก็คงจะรำคาญ ‘ก็จะให้เขากลับไปหาอะไรอีก นี่ก็

ใหญ่โตขึ้นมา ถ้าเป็นผู้เป็นคนก็มีครอบครัวเหย้าเรือนแล้ว จะให้ท่านไปเป็นเด็กได้ยังไง ถ้าธรรมดาก็เป็นพ่อตาแม่ยายแล้ว ยังจะให้เป็นลูกเขยเขาอยู่เหรอ อายุพรรษาก็มากแล้ว แก่ขนาดนี้แล้ว'

จากนั้นท่านก็ถามมาหาเรา เราอยากตอบตั้งแต่ท่านยังไม่ถาม 'นี่ท่านมหาพรรษาเท่าไร' '๑๖ พรรษา' 'นู่นน่ะ' ขึ้นอีกนะ '๑๖ พรรษาเป็นอุปัชฌาย์ก็ได้แล้ว จะเอาคืนไปเป็นลูกเขยใหม่อยู่ได้ยังไง'

เราก็เลยรอดตัว ท่านนั่งนิ่งนะ รอดตัว องค์นี้ช่วยนะไม่งั้นจะแก้ยากเหมือนกัน แต่เรื่องให้กลับ กลับไม่ได้เลย พูดให้มันตรงเสีย เวลานั้นจิตมันเป็นธรรมจักรแล้ว หมุนติ้วๆ เลยไม่มีวันมีคืน ไปแต่องค์เดียวอยู่ในป่าในเขาๆ มาเผาศพพ่อแม่ครูจารย์มั่นเพียง ๔ วัน คืออันนี้มันหมุนตลอดบังคับให้อยู่ได้เพียง ๔ วัน พองานเสร็จแล้วออกเลยทีเดียว เพราะอันนี้มันรุนแรงมาก มีแต่จะพุ่งๆ โดยถ่ายเดียว

นี่ละจิตเมื่อถึงคราวที่มันจะออก เป็นอย่างนั้น เวลากิเลสพันไว้นี้กิเลสก็กล่อมไปทางต่ำๆ ดึงลงๆ ทางนี้ก็เคลิ้มหลับไปตามมัน ทีนี้พอธรรมตื่นตัวขึ้นมาแล้วเอาละทีนี่ ฟัดกิเลสทั้งวันทั้งคืน บังคับให้หลับบางทีไม่หลับ ต้องเอาพุทโธเป็นคำบริกรรม นึกพุทโธๆ ให้จิตสงบอยู่กับพุทโธ ไม่งั้นมันจะพุ่งๆ ทางปัญญาจะฆ่ากิเลส กิเลสตัวไหนโผล่ขึ้นมาขาดสะบั้นๆ ถึงขนาดนั้นแล้วมันจะกลับไปได้ยังไง ไปอยู่กับสมเด็จท่านได้ยังไง แต่ท่านไม่รู้ภายในของเรานั่นซี การที่จะกราบเรียนท่านยังไงต้องมีมารยาท ด้วยความเคารพพอดีท่านเจ้าคุณท่านช่วยเราก็เลยรอดตัวไปได้

ฟังซิ ในงานศพพ่อแม่ครูจารย์มั่นอยู่เพียง ๔ วัน ขนาดนั้นละ มันอยู่ไม่ได้ มันพุ่งๆ ภายในจิต เรื่องฆ่ากิเลสนี่หมุนติ้วๆ มีแต่จะไปท่าเดียวออกท่าเดียว นี่ถึงกาลเวลามันจะออกมันไม่ฟังเสียงอะไร มีแต่ฆ่ากิเลส

ตลอดเวลา พองานเสร็จก็โดดเลย พอเผาศพท่านได้ ๔ วันขึ้นเขาวัดดอยธรรมเจดีย์ ลงจากนั้นก็เปิดลงอำเภอบ้านผือ เข้าศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย...”

สงสัยอุบายธรรมที่วัดดอยธรรมเจดีย์

วันหนึ่งช่วงเดือน ๓ ข้างแรมหลังเสร็จพิธีถวายเพลิงหลวงปู่มั่นแล้ว ท่านก็ไปภาวนาที่วัดดอยธรรมเจดีย์ จังหวัดสกลนคร

“...จิตของเรามันสว่างไสว ก็อย่างว่านั่นแหละ คนเป็นบ้าอัศจรรย์ตัวเอง ไม่มีใครอัศจรรย์เท่าเจ้าของอัศจรรย์บ้าในตัวเอง ไม่ใช่อัศจรรย์ธรรมแต่เป็นอัศจรรย์บ้า ความหลงความยึดจิตอวิชชา มันจึงอัศจรรย์ตัวเอง เวลาเดินจงกรมอุทานออกมาในใจว่า

‘แหม...จิตเราทำไมสว่างเอานักหนานะ ร่างกายเรามองดูมันเห็นพอเป็นรางๆ เป็นเงาๆ เพราะความรู้ทะลุไปหมด’

สว่างไปหมดเลยก็อัศจรรย์ล่ะซิ เราถึงว่าอัศจรรย์บ้า...”

ท่านอดอาหารมาได้เพียง ๓ วัน เนื่องจากระยะนั้นอดนานมากไม่ได้แล้ว เพราะนับแต่เริ่มปฏิบัติมาจนขณะนี้เป็นเวลา ๙ ปี ตอนนี้ก็พรรษาที่ ๑๖ แล้ว ท่านก็อดอาหารแบบสมบุกสมบันอย่างนี้ตลอดมา วันนั้นท่านจึงตั้งใจจะฉันจังหัน

เนื่องด้วยท่านพระอาจารย์กงมา (เจ้าอาวาสวัดดอยธรรมเจดีย์ในขณะนั้น) อนุญาตให้ชาวบ้านมาใส่บาตรที่วัดทุกวันพระ พระเณรจึงไม่จำเป็นต้องออกไปบิณฑบาตนอกวัด

ดังนั้นพอได้อรุณแล้ว เพื่อรอเวลาฉันอาหารท่านจึงออกจากกุฏิไป

เดินจงกรมทางด้านตะวันตกของวัด ตั้งใจว่าจะเดินอยู่จนกระทั่งได้เวลาบิณฑบาต ขณะที่ท่านเดินจงกรมไปมาอยู่นั้น เกิดรำพึงขึ้นในใจว่า

"เอ...จิตนี่ทำไมอัศจรรย์นักหนานะ มันสว่างไสวเอามาก..."

"...จิตเราอัศจรรย์ที่มันสว่างไสวอะไรนักหนานี่ .. เดินอยู่นั่งอยู่ที่ไหนมองดูอะไรนี้มันสว่างจ้าไปหมดเลย ร่างกายของเรามีมันเหมือนกับตะเกียงเจ้าพายุเรานี้ แก้วครอบมันใสอยู่ข้างนอก คือจิตนี้เป็นเหมือนไส้ตะเกียงจ้าอยู่ข้างใน ทีนี้มันก็ส่องออกมาทะลุหมดแก้วครอบอยู่นี้เหมือนไม่มีทะลุออกหมด ร่างกายนี้เรียกว่าไม่มี ธรรมชาตินี้มันสว่างมันซ่านออกไปหมดเลย มันกระจายไปหมด ร่างกายมีเหมือนไม่มีเราจึงอัศจรรย์ละซิ ยืนอยู่นั่งอยู่ดูอยู่นี้จะว่าไง จิตมีวันมีคืนที่ไหน ความสว่างของจิตไม่มีมืดมีแจ้งนะ เป็นธรรมชาติอย่างนั้นจ้าอยู่

'โถ จิตเราทำไมถึงอัศจรรย์ขนาดนี้เทียวนา'

นั่นเห็นไหมล่ะ กำหนดทดลองดูนะ ไม่ใช่ธรรมดา คือมันสว่างขนาดนี้แล้ว ไปอยู่บนเขานี่นะ เอาภูเขาทั้งลูกกำหนดดู ภูเขาทั้งลูกนี้เหมือนเงาเหมือนกับแก้วครอบตะเกียงเจ้าพายุนั่นแหละ ภูเขาทั้งลูกนี้เหมือนเงาเหมือนแก้วครอบตะเกียงเจ้าพายุ จิตนี้พุ่งออกหมดเลย จึงได้อัศจรรย์

'โอ้โห จิตของเรานี้ทำไมถึงอัศจรรย์ถึงขนาดนี้เชียวนา'

นี่ละพระธรรมท่านกลัวเราติด ก็เราติดแล้วนั่นน่ะจะว่าไง ท่านกลัวเราติดจึงขึ้นมานี่ละที่ว่าธรรมเกิดฟังเอานะ เมื่อเห็นความอัศจรรย์เจ้าของ มองไปที่ไหนมันว่างไปหมดเลย.. นี่ละจิตดวงนี้ เวลาชำระความมัวหมองมลทินมืดตื้อออกมากน้อยเพียงไร มันจะแสดงตัวเต็มเหนี่ยวๆ

ทีนี้ก็ขึ้นอัศจรรย์ในตัวเอง โอ้โห จิตของเราทำไมถึงอัศจรรย์ถึงขนาดนี้เทียวนา กำหนดดูอะไรมันไม่มีเลย มองดูภูเขาต่อหน้านี้มันทะลุไป

ต่อหน้าต่อตาเลย อันนี้มันรุนแรงทะลุไปหมด ภูเขาไม่มีความหมายนะ เหมือนกับตะเกียงแก้วครอบไม่มีความหมาย ไส้ตะเกียงความสว่างทะลุออกไปหมดเลย อันนี้ก็เหมือนกันนั่นแหละเราเทียบได้อย่างนี้ ทีนี้ธรรมเกิดนะ เรียกว่าธรรมเตือน กลัวเราจะติด พอรำพึงอยู่นั้นเราก็นิ่งสักเดี๋ยวขึ้นมาเป็นคำพูดนะ ออกมาจากหัวใจจริงๆ เป็นคำพูดเหมือนเราพูดกัน แต่ให้ได้ยินเสียงไม่ได้ยิน หากเป็นคำพูดในใจบอก พอรำพึงถึงเรื่องความอัศจรรย์ของจิตจบลงเท่านั้นอุบายก็ผุดขึ้นมาในขณะจิตหนึ่งเป็นคำๆ เป็นประโยคๆ อย่างไม่คาดไม่ฝันว่า

'ถ้ามีจุดมีต่อมแห่งผู้รู้อยู่ที่ไหน นั้นแลคือตัวภพ'

ว่าอย่างนั้นเรางงทันที งงเป็นไก่ตาแตกไปเลย ทั้งๆ ที่ธรรมท่านเตือนเรา ให้รู้ว่าจุดก็คือจุดผู้สว่างนั้นแหละ แทนที่จะได้อุบายจากอุบายนั้นกลับไม่ได้ นี่ถ้าเป็นท่านผู้รู้ผู้ฉลาด ท่านก็ว่า "ธรรมเกิด แต่เรามันโง่จึงไม่อาจคิดขึ้นได้" มิหนำซ้ำยังเพิ่มความสงสัยเข้าไปอีกว่า

"เอ! จุดที่ไหน? ต่อมที่ไหน?"

ทั้งที่ก็มองเห็นชัดๆ อยู่แล้ว เพราะจุดสว่างมันเห็นเป็นดวงอยู่ในจิตสว่างจ้าอยู่ภายในจิตนี้ พูดง่ายๆ ก็เหมือนตะเกียงเจ้าพายุ มันสว่างจากไส้ตะเกียง ไส้มันคือที่จุดที่สว่าง มันก็เห็นอยู่แล้ว จุดแห่งความสว่างมันก็เห็นได้อย่างชัดๆ แต่มันไม่จี้เข้าตรงนี้กลับลูบคลำไปที่ไหนตามประสาความโง่นั่นแล อุบายผุดขึ้นมาขนาดนั้นแล้วน่าจะยึดได้มันยังยึดไม่ได้ จึงไม่ได้ประโยชน์จากอุบายที่ผุดขึ้นบอกในเวลานั้น ปล่อยให้เวลาผ่านไปเปล่าๆ ยังปลงวางกันไม่ได้ จึงได้แบกปัญหานี้ธุดงค์ไปคนเดียวในป่าในเขาทางอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และทางอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย..."

ความจำเป็นของครูอาจารย์

"...ลูกศิษย์หลวงปู่มั่นเรานี่มีมากที่สุด พวกเพชรน้ำหนึ่งๆ รู้สึกจะเป็นลูกศิษย์ของท่านทั้งนั้น ท่านไม่ยุ่งกับใคร แต่กับพระนี่ โถ ท่านติดตามนะ ใครภาวนาเป็นยังไงๆ ท่านจะติดตามเรียกมาถามเรื่อย แม้แต่อย่างเรานี้ท่านยังใส่ปัญหา คือถ้าเราไม่ได้คุยธรรมะกับท่านโดยเฉพาะประมาณสักอาทิตย์กว่าๆ แล้ว ท่านจะหาอุบายแหย่มา 'ท่านมหาก็ภาวนาไม่เห็นได้เรื่อง'

ท่านยุหมาจะให้เห่าให้กัดใช่ไหม เพราะเรากำลังเป็นหมาอยู่นี่นะ ท่านก็แหย่มา 'ท่านมหาภาวนาทุกวันนี้ไม่เป็นท่าแล้ว เสื่อมไปแล้ว'

โห ทางนี้มันคึกคัก มันเสื่อมที่ไหนน่ะ หมาตัวนี้มันคึกคักมันจะเห่าทันทีเลย มันเสื่อม ที่ไหนน่ะ พอได้โอกาสก็เข้ากราบเรียนท่าน ที่ว่านั้นก็หายไปเลยนะ ท่านไม่ได้พูดถึงเลย เพราะท่านแหย่หาเรื่องเฉยๆ ท่านมหานี่ก็เสื่อมไปแล้ว หายเงียบไปเลย

'แต่ก่อนก็เห็นว่าภาวนาดีหน่อย ทีนี้ก็เสื่อมไปหมดแล้ว'

ทางนี้มันก็คึกคัก จะกัดจะเห่าละซี 'มันเสื่อมไปไหนน่ะ' อยากว่าอย่างนั้นนะ พอได้ โอกาสเราก็ไปหาท่านคุยเรื่องธรรมะ ท่านฟังเสร็จเรียบร้อยแล้ว คำเหล่านั้นก็ไม่มีเพราะท่านแหย่เฉยๆ เราก็รู้ มันหากมีละท่าของท่าน แหย่ท่านั้นท่านี้ ครั้นนานๆ คุยกันนี้ 'หือ เสื่อมไปถึงไหนแล้ว' อย่างนั้นนะ

มันก็โมโหซิ มันเสื่อมไปไหน ท่านแหย่เอาที่จุดสำคัญๆ นะ.. ก็คนหนึ่งเร่งภาวนาจนจะเป็นจะตาย จิตมันก็สง่างามตลอด แล้วอยู่ๆ ก็มาแหย่เอา คือท่านหาอุบายจะให้คุยธรรมะให้ท่านฟัง ก็มีเท่านั้นละเรื่องน่ะ

แต่ท่านไม่ได้พูดธรรมดาน่ะซี

บางทีนั่งอยู่เวลาประชุมพระมากๆ อยู่ด้วยกัน นั่งอยู่นี่ 'ท่านมหาก็เห็นมีวี่ๆ แววๆบ้างภาวนาทีแรก เดี๋ยวนี้หายหมด เสื่อมหมดแล้ว' ว่างี้นะ ทางนี้ก็คึกคักล่ะซี หมาตัวนี้ลุกคึกคักขึ้นจะเห่าแล้ว มันเสื่อมไปไหนเห่าว้อกๆ มันเสื่อมไปไหนน่าอยากว่าอย่างนั้น ท่านมีอุบายแปลกๆ นะ

อู๋ย ท่านฉลาดมาก ฉลาดจริงๆ ยกให้เลยหลวงปู่มั่นนี้ อุบายวิธีการต่างๆ ท่านเอาจริงเอาจัง ติดตามนะ ใครภาวนาได้ผลมากน้อยเพียงไรนี้ท่านจะติดตามเรื่อยๆ อย่างนี้ละติดตามแบบนี้ละ คนละแบบๆ องค์หนึ่งเป็นแบบหนึ่งๆ ส่วนเราแบบนี้ว่างั้นเถอะ ทีไรก็แบบนี้เท่านั้น ให้คึกคักๆ ขึ้นจะเห่าทันทีเลย แปลกอยู่นะ...”

ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงมั่นใจว่าหากหลวงปู่มั่นยังมีชีวิตอยู่ ปัญหาธรรมภายในใจของท่านที่เป็นอยู่ขณะนี้ หลวงปู่มั่นท่านจะสามารถแก้ให้ได้ในทันที ท่านเปรียบความรู้ความชำนาญของหลวงปู่มั่นที่สามารถแก้ปัญหาของศิษย์ได้อย่างรวดเร็วไว้

“...เวลาออกมาจากป่าจากเขา หอบปัญหามาจนจะก้าวไม่ออก พอมากราบเรียนพ่อแม่ครูจารย์มั่น ท่านก็ใส่เปรี้ยงๆ ความสงสัยพังทลายลงไปหมด ตัวเบาหวิวๆ ถ้าตรงไหนยังไม่ลงกันก็ถกกัน บรรดาครูบาอาจารย์ที่เป็นลูกศิษย์ของท่าน ไม่มีใครเป็นพระตัวซนตัวขี้ดื้อยิ่งกว่าเรา คือเราต้องการความจริง ท่านก็ทราบความจริงของเรา เพราะเราไม่ใช่เป็นคนหน้าด้านที่จะไปอวดทิฐิมานะต่อท่าน ท่านก็ทราบ ท่านจึงแสดงให้เราฟัง

ผู้รู้แก้ปัญหามันผิดกันกับผู้ไม่รู้มาก ก็เหมือนหมอเถื่อนกับหมอปริญญานั่นแหละผิดกันยังไงก็ดูเอาสิ หมอเถื่อนนั่นทุ่มกันทั้งหีบ ดีไม่ดี

คนไข้ตาย หมอปริญญาเขาไม่ใช่อย่างนั้น เขาถามอาการแล้วตรวจดูแล้ว เขาก็หยิบยามานิดเดียวเท่านั้น ใส่ปั๊บเลย ควรฉีดก็ฉีด ควรให้รับประทานก็รับประทาน มันก็หายไปเลย มันผิดกัน ไม่จำเป็นต้องยกยามาทั้งหีบ

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมอันใดที่จำเป็นเหมาะสมกับปัญหาที่เกิดเวลานี้ของคนนี้ใส่เปรี้ยงเดียวเท่านั้น จบเลย...”

“...หากท่านอาจารย์มั่นยังทรงธาตุทรงขันธ์อยู่ ท่านจะแก้อุบายนี้ได้ทันที และจิตอวิชชาดวงสว่างไสวน่าอัศจรรย์นี้ก็จะต้องพังทลายขาดสะบั้นลงไปในตอนนี้เลยทีเดียวแต่เพราะด้วยขณะนั้นปัญญายังไม่ทันกับอุบายที่ผุดขึ้น จึงไม่สามารถพังทลายได้ มิหนำซ้ำยังติดยังยึดมันเข้าเสียอีกด้วย...”

“...ถ้าสมมุติว่านำปัญหานี้มาเล่าถวายท่านอาจารย์มั่นตรงนี้ปั๊บ... ท่านจะใส่ผางมาทันที ทีนี้จะเข้าใจปุ๊บเดียว จุดนั้นก็พังทลายไปเลย นี่มันไม่เข้าใจ ปัญหาก็บอกชัดอยู่แล้วนี่ซิถึงได้ว่าความจำเป็นมีอยู่ทุกระยะนา..

เรื่องจิตนี่จึงสำคัญที่ครูที่อาจารย์ผู้ให้การอบรมสั่งสอน ผู้ที่ท่านรู้แล้วไม่ต้องพูดมากเลย ท่านใส่ปั๊บเดียวได้ความ ใครจะมาสุ่มครอบทั้งหนองทั้งบึงไม่ได้ จะโยนยาใส่กันทั้งตู้ทั้งหีบมันไม่ได้

เรื่องความจำเป็นกับครูอาจารย์ มันจำเป็นอย่างนี้ไม่ว่าขั้นไหนๆ ความก้าวหน้าของเรามันช้าผิดกัน ปัญหาบางอย่างแก้กันอยู่ ๒ วัน ๓ วัน แก้กันยังไม่ตก...ไม่ตกมันก็ไม่ถอยจะต้องแก้ให้ตกจนได้ นี่ซิมันจะตายเพราะคำว่าแพ้นั้นมีไม่ได้ ถ้าจะแพ้ให้ตายเสียดีกว่านอกจากต้องทะลุโดยถ่ายเดียว ถ้าไม่ทะลุก็ต้องเจาะกันอยู่อย่างนั้น หมุนติ้วๆ อยู่นั้น...”

หมู่เพื่อนเกาะพรึบ

"...จังหวะที่หลวงปู่มั่นมรณภาพ เป็นจังหวะที่หมู่เพื่อนขาดที่พึ่ง จึงเกาะพรึบเลย ตั้งแต่บัดนั้นมาจนกระทั่งบัดนี้ พอเผาศพท่านแล้ว ออกหลบหลีกปลีกตัวหนีไปอยู่ในป่าในเขาลูกไหนลูกไหนก็ตาม ขโมยนี้สุดยอด คำว่าขโมยจากหมู่เพื่อนนี้ คำว่าสุดยอดคือยังไง

กลางคืนเงียบๆ ดึกๆ ก็ไป เพราะหมู่เพื่อนไปรุมนี่ เรารำคาญ เราไม่อยากอยู่ ทีนี้พอเงียบๆ ก็เดินดู เห็นหมู่เพื่อนบางองค์เดินจงกรม บางองค์นั่งสมาธิ นี่เรียกว่าไปดูลาดเลา เราเตรียมของไว้เรียบร้อยแล้ว พอมาปั๊บ หนีหมู่เพื่อนออกทางนี้นะ สะพายบาตรหนีกลางคืน เงียบ ไปเลย พอตื่นเช้ามา หมู่เพื่อนยุ่งไปหมดเลยเหมือนฟ้าดินถล่มละ

'ไปแล้ว ไม่ทราบไปทางไหนละ'

หายเงียบ พอประมาณสัก ๒ อาทิตย์นะ เพราะพวกนี้เก่งนี่นะ.. จมูกพระนี่ติดตามถึงเขาลูกไหน ถ้ำไหน ตามถึงหมด... ตามจนกระทั่งถึง ไม่ว่าจะไปอยู่ป่าไหน เขาลูกไหนถ้ำไหน รู้หมดเลย โอ๋ เราจึงว่าให้ 'จมูกหมานี้สู้จมูกพระไม่ได้นะ'

เราว่าถึงยังงี้ว่าขนาดไหนก็เฉย (หัวเราะ) ขอให้ได้อยู่ด้วยก็เอาอย่างนั้นละนะ ว่าขนาดไหนก็เฉยเหมือนไม่มีหูมีตาไม่มีจิตมีใจนะ เฉย คือหมายความว่า เราได้ที่แล้ว จะว่ายังไงว่าเถอะ ทีนี้เอาอีกนะ พอเผลอ เอาอีก บางทีกลางวันแสกๆ หมู่เพื่อนเดินจงกรมอยู่ในเขาในป่านี่ว่ะ ไปเดิน ฉากนู้นฉากนี้ดู เราเตรียมของไว้แล้ว ไปเดินดูนั้นดูนี้ เห็นองค์นั้นเดินจงกรมอยู่บ้าง องค์นี้นั่งสมาธิอยู่บ้าง ไปเอาของที่เตรียม ออกทางนี้นะทางที่ไม่มีใครนี่ไปเลยๆ อยู่ยังงั้นไม่ทราบว่ากี่ครั้งกี่หน สุดท้ายมันก็พ้นไปไม่ได้นะ...

มันเกาะไม่ถอยนี่ หลบโน้นหลีกนี้ๆ ยิ่งท่านสิงห์ทองนี่ยิ่งเกาะใหญ่ตามเลยเทียวได้ยินว่าเราไปทางอำเภอบ้านผือเข้าในเขาแล้วตามเข้าไปๆ ได้ยินแต่ข่าวท่านไปนี้ๆ ไปโน้นๆ (พอ)ท่านสิงห์ทองไปพักอยู่ที่นั่น เขาก็มาขอฟังเทศน์ท่านสิงห์ทองก็บอก

'โอ๊ย ตาย ยังไงกันนี่ อาตมาเทศน์ไม่เป็น กำลังเสาะแสวงหาครูอาจารย์อยู่นี้ อาจารย์มหาบัว ท่านมาพักอยู่ที่นี่ท่านไปทางไหน'

เรากำลังหนักเสียด้วยตอนนั้น หนักภายใน จึงได้หลบ หนี หลีกหลบตะพึดตะพือละตอนนั้น เกาะเท่าไรก็สลัด เขาบอก 'ท่านไปทางโน้นๆ ท่านอาจารย์มหาบัวก็ว่าเทศน์ไม่เป็น ท่านไม่ยุ่งกับใครนะ ใครมาท่านไล่หนีหมดเลย ท่านบอกท่านเทศน์ไม่เป็นๆ บทเวลาวันที่ท่านจะไปพวกญาติโยมมามากต่อมาก ท่านทนไม่ไหวท่านก็เทศน์ให้ฟัง โอ้โห บทเวลาเทศน์วัวคู่ร้อยสู้ไม่ได้เลย'

แต่ก่อนวัวคู่หนึ่ง ๑๐๐ บาทแล้วเรียกว่าเยี่ยมว่างั้นเถอะนะ มันไม่เคยมีแหละวัวคู่หนึ่งที่ซื้อถึง ๑๐๐ บาทนะ อย่างมากก็ ๖๐ ๗๐ ๘๐ บาทเท่านั้นพอ อันนี้วัวคู่ร้อยสู้ไม่ได้อันนี้ก็เหมือนกัน ท่านสิงห์ทองเลยว่า 'โอ๊ย ไม่ใช่ อาตมาเทศน์ไม่เป็น' ..

ธรรมลี (หลวงปู่ลี กุสลธโร) นี้ละที่เกาะเราเกาะติด เกาะไม่ปล่อยธรรมลี คงจะเห็นโทษหรือเห็นคุณอย่างไรไม่ทราบ มีอะไรตอบรับเราเรื่อยๆ คือเราไปคนเดียว เที่ยวกรรมฐานเราไม่ค่อยไปกับใคร เราไปคนเดียว แต่ธรรมลีนี้ขโมยเกาะๆ สลัดอย่างไรไม่หลุดเกาะติด นี่คงจะคิดย้อนหลังเพราะขัดนิสัยเราท่านคงคิดอย่างนั้นละ ขัดนิสัยเราที่ชอบไปคนเดียวอย่างไม่มีใครติดตามได้เลย แต่ธรรมลีติดตามได้ สลัดอย่างไรไม่หลุดธรรมลี ..

เราไปแต่คนเดียว เที่ยวกรรมฐานไปคนเดียว คนเดียวไม่ใช่อะไรมันเป็นตามนิสัย นิสัยมันชอบเด็ด ถ้าไปคนเดียวป่าช้าอยู่กับเราเท่านั้นพอ ถ้ามีหมู่เพื่อนป่าช้าอยู่สองแห่งแบ่งนู้นแบ่งนี้ ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ถ้าไปคนเดียวแล้วป่าช้าอยู่กับเรา มันต่างกันอย่างนั้นละ นี่ธรรมลีชอบเกาะ ธรรมลีนี้เกาะ ใครไม่ได้ติดตามเราได้ง่ายๆ ละการเที่ยวนี่พูดได้ชัดเจนเลยว่าเด็ด การเที่ยวธุดงค์เด็ด ไปแต่องค์เดียว คือมันสนุกมอบเลย ทุกอย่างมอบเลยๆ ไม่ได้แบ่งรับแบ่งสู้ ถ้ามีเพื่อนมีฝูงมันแบ่งของมัน คิดนั้นคิดนี้ ถ้าไปคนเดียวพุ่งเลย มันต่างกัน เราไปคนเดียวพุ่งเลย การทำความเพียรก็พุ่งแบบเดียวกันเลย ไม่ได้มีอะไรแบ่งรับแบ่งสู้ มันผิดกันตรงนั้นละ

แต่นี้ธรรมลีเกาะติด คงจะคิดย้อนหลังท่าคือขัดนิสัยเรา ธรรมลีนี้เกาะติด นอกนั้นเกาะไม่ติด กลางคืนเตรียมของเรียบร้อย ถ้าจะไปวันพรุ่งนี้ไปเที่ยวใครก็ทราบๆ เราเตรียมของกลางคืนแล้วก็เดินฉากนู้นฉากนี้ องค์นั้นเดินจงกรม องค์นี้นั่งภาวนา เดินฉากดูหมดแล้ว ของเตรียมไว้แล้วพอกลับมาออกทางหลังเลย ตื่นเช้ามาไม่เห็นเรา เป็นแต่อย่างนั้น...”

“...ผมไม่ได้เคยคิดว่า ได้เป็นครูเป็นอาจารย์ใครทั้งนั้นแหละ เพราะนิสัยไม่มีทางนั้นมีแต่จะเอาๆ เรื่องของเจ้าของโดยเฉพาะๆ เหมือนไม่เคยที่จะไปสนใจไปสอนผู้ใดเลย เวลาปฏิบัติก็มุ่งต่ออรรถต่อธรรมอย่างเดียว ทีนี้เวลาพอลืมหูลืมตาได้บ้าง มันก็ไม่สนใจที่จะสอนใครเสีย อยู่อย่างนี้สบายดี ว่างั้น

เพราะฉะนั้นเวลาหมู่เพื่อนรุมไปกับผม ผมจึงขโมยหนีเรื่อยนะซิ อยู่คนเดียวสบายดีๆ ไม่มีอะไรมากวน สบายดีๆ มันเป็นอย่างนั้น ทีนี้มันมากต่อมาก รุมเข้าๆ ก็เลยเป็นอย่างนี้ อย่างที่เห็นนี่ แต่ไม่ได้เป็นกับนิสัยของเจ้าของนะ

ก็อยู่ไปอย่างนั้นแหละ เพราะเห็นหัวใจแต่ละดวงๆ นี้มีคุณค่า คิดถึงเรื่องเราเวลาเสือกคลาน เกิดขึ้นมาเจอพ่อเจอแม่อยู่แล้ว ครูอาจารย์เราได้วิ่งหาแทบล้มแทบตาย ไปที่ไหนมันก็ไม่เหมาะเจาะในหัวใจ มันก็ต้องผ่านไปๆ จนกระทั่งไปถึงที่เหมาะเจาะแล้วมันถึงทุ่มกันลง หมู่เพื่อนแสวงหาครูบาอาจารย์ก็คงเป็นอย่างเดียวกันนี้ นี่แหละเอามาบวกมาลบคูณ หาร กันดูแล้ว เราทนอยู่ด้วยเหตุนี้นะ...

เราก็ทนเพื่อหมู่เพื่อเพื่อนเพราะหัวใจอยู่กับหมู่กับเพื่อนเท่านั้นด้วยความเมตตาสงสาร เพราะการดำเนินทางด้านจิตใจนี้เราเห็นโทษมาพอแล้วสำหรับเราเอง เราเห็นคุณค่าของครูบาอาจารย์ที่คอยแนะนำสั่งสอนด้วยความถูกต้องแม่นยำจากนั้นก็เอาเรื่องเหล่านี้แหละมาพิจารณาเทียบเคียงถึงเรื่องหมู่เพื่อนทั้งหลาย จึงทนนะนี่นะ ผมทนเอาเฉยๆ

'ถ้าเป็นตามนิสัยของผมแล้ว นิสัยหมายถึงความชอบใจนะ เราไม่ได้ชอบใจเกี่ยวกับหมู่เพื่อนมีมากๆ นี่นะ'นิสัยของเราเป็นมาแต่ไหนแต่ไรอยู่แล้วเรื่องความอยู่คนหนึ่งคนเดียว ตั้งแต่ปฏิบัติเราก็ปฏิบัติอย่างนั้น ..เรื่อยมาอย่างนั้น จนกระทั่งพ่อแม่ครูอาจารย์มรณภาพไปแล้วหมู่เพื่อนรุมเกาะเรานี่ซิ...

พบปราชญ์ กลางป่าเขา

ราวปี ๒๔๙๓ หลังเสร็จสิ้นงานประชุมเพลิงหลวงปู่มั่น ท่านได้ไปพักอยู่กับท่านพระอาจารย์หล้า ขันติธโร (วัดป่าขันติยานุสรณ์ บ้านนาเก็นอำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี) ในเขาลึกราวครึ่งเดือน ที่พักเป็นป่าเขาอาศัยอยู่กับชาวไร่ บิณฑบาตพอเป็นไปวันหนึ่งๆ เดินจากที่พักออกมา

หมู่บ้าน กว่าจะพ้นจากป่าก็เป็นเวลา ๓ ชั่วโมง ๒๐ นาที ถึงหมู่บ้านก็ร่วม ๔ ชั่วโมง ครั้งนั้นท่านได้มีโอกาสสนทนาธรรมกับท่านพระอาจารย์หล้า

"...ท่านอาจารย์หล้าเป็นศิษย์ผู้ใหญ่ของท่านพระอาจารย์มั่น ภูมิลำเนาเดิมอยู่เวียงจันทน์ ท่านไม่รู้หนังสือเนื่องจากไม่เคยเรียนมาก่อน นับแต่อุปสมบทแล้ว ท่านอยู่ที่ฝั่งไทยตลอดมาจนวันมรณภาพ เพราะทางฝั่งไทยมีหมู่คณะและครูอาจารย์ทางฝ่ายปฏิบัติมาก

ท่านอาจารย์หล้าเริ่มฉันหนเดียว และเที่ยวกรรมฐานอยู่ตามป่าตามเขากับท่านพระอาจารย์มั่นและท่านพระอาจารย์เสาร์มาแต่เริ่มอุปสมบท ไม่เคยลดละข้อวัตรปฏิบัติและความเพียรทางใจตลอดมา ..

ท่านอาจารย์หล้าอธิบายปัจจยาการคืออวิชชาได้ดี ละเอียดลออมาก ยากจะมีผู้อธิบายได้อย่างท่าน เพราะปัจจยาการเป็นธรรมละเอียดสุขุมมาก ต้องเป็นผู้ผ่านการปฏิบัติภาคจิตตภาวนามาอย่างช่ำชอง จึงจะสามารถอธิบายได้โดยละเอียดถูกต้องเนื่องจากปัจจยาการหรืออวิชชาเป็นกิเลสประเภทละเอียดมาก ต้องเป็นวิสัยของปัญญาวิปัสสนาขั้นละเอียดเท่าๆ กัน จึงจะสามารถค้นพบและถอดถอนตัวปัจจยาการคืออวิชชาจริงได้ และอธิบายได้อย่างถูกต้อง..

ท่านอาจารย์หล้ามีนิสัยเด็ดเดี่ยวอาจหาญ ชอบอยู่และไปคนเดียว ท่านมีนิสัยชอบรู้สิ่งแปลกๆ ได้ดี คือพวกกายทิพย์ มีเทวดา เป็นต้น พวกนี้เคารพรักท่านมาก ท่านว่าท่านพักอยู่ที่ไหนมักมีพวกนี้ไปอารักขาอยู่เสมอ

ท่านมีนิสัยมักน้อยสันโดษมากตลอดมา และไม่ชอบออกสังคมคือหมู่มาก ชอบอยู่แต่ป่าแต่เขากับพวกชาวป่าชาวเขาเป็นปกติตลอดมา ท่านมีคุณธรรมสูงน่าเคารพบูชามาก คุณธรรมทางสติปัญญารู้สึกว่าท่านคล่องแคล่วมาก..

เวลาท่านจะจากขันธ์ไป ก็ทราบว่าไม่ให้ใครวุ่นวายกับท่านมาก เป็นกังวลไม่สบายขอตายอย่างเงียบแบบกรรมฐานตาย จึงเป็นความตายที่เต็มภูมิของพระปฏิบัติ ไม่เกลื่อนกล่นวุ่นวาย...”

พระอุปัชฌาย์ไปธุดงค์ด้วย

“...พรรษา ๑๖ เราย้อนกลับมา เข้าไปในภูเขาไปอยู่ทางถ้ำผาดัก (อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี) นั่นก็ป่าเสือที่นั่นก็ดี ท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ ท่านไปด้วยวันนั้นท่านว่า ‘เราขอไปด้วย’ โอ๊ย แล้วกัน ก็เราจะไปหาทำความเพียร ท่านก็เป็นอุปัชฌาย์เราด้วย ก็ต้องได้เป็นกังวล ก็เป็นจริงๆ

ทีแรกเราพักอยู่ในบริเวณศาลาเล็กๆ ท่านไปเยี่ยมอาจารย์หล้า .. ท่านอาจารย์หล้าท่านอยู่องค์เดียวท่านลึกๆ ไปอาศัยพวกทำไร่ทำสวนอยู่ลึกๆ ท่านเจ้าคุณก็อยากไปเยี่ยมท่าน ชวนเราไปด้วย เราจะไปลำพังเราต่างหากนี่นะ ตกลงเราก็ต้องไป ก็ท่านเป็นอุปัชฌาย์เราจะว่าไง ไปแล้วมันก็ไม่สบายอย่างว่า เพราะจิตมันหมุนตลอดเวลา อยู่กับใครไม่ได้

นี่ละถึงขั้นมันจะไป ฟังเอาซิจิต ถึงขั้นมันจะผึงจะไปแล้ว อยู่กับใครไม่ได้ แม้แต่อยู่กับพระด้วยกัน อย่างท่านเจ้าคุณกับเพื่อนฝูงด้วยกันยังอยู่ไม่ได้ เสียเวลา เหมือนน้ำไหลบ่า เดี๋ยวคิดกับองค์นั้น พูดกับองค์นี้ไม่ได้มันจ่อเหมือนนักมวยเข้าวงใน หมุนติ้วๆ อยู่งั้นตลอดเวลาเว้นแต่หลับพอตื่นก็ปุ๊บแล้ว เอากันแล้วตลอด ไม่ได้คิดถึงดินฟ้าอากาศที่ไหนๆ มีแต่หมุนอยู่ภายในตลอด การขบการฉันไม่สนใจ ไปลำพังเจ้าของ อยากฉันเมื่อไรก็ฉัน ไม่อยากฉันหมุนติ้วตลอดเลย นี่เป็นความเพียรในระยะนั้นเรียกว่าเป็นความเพียรอัตโนมัติ สติปัญญาอัตโนมัติหมุนตลอด ถึงขั้นมัน

จะไป.. นี่ละธรรมเมื่อมีกำลังแล้วเป็นอย่างนั้น ถึงขั้นนี้แล้วไม่อยู่ จิตหมุนติ้วๆ อยู่กับใครไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นเราถึงหลบถึงหลีกหนีอยู่องค์เดียว

พอเผาศพพ่อแม่ครูจารย์มั่นแล้วก็หลีกหนี หลบหนีเรื่อย ไม่ให้ใครทราบนะ ไปไม่บอกใครเลย จะออกไปทางไหนไม่บอก ไปอยู่นี้ประมาณ ๒ อาทิตย์บ้างอะไรบ้าง เดี๋ยวพระเณรก็ตาม หลบหนีอีกแล้ว ไปอีกแล้ว อยู่อย่างนั้น ก็ไปจนตรอก ท่านเจ้าคุณอุปัชฌาย์ไปด้วย ..

ก็เราจะไปนู้นแต่ท่านขอไปด้วยน่ะซี เราขโมยหนีจากหมู่เพื่อนแล้วมาโดดเดี่ยวคนเดียว ทีนี้จะเอาให้สุดเหวี่ยง มาก็มากราบท่านด้วยความเคารพ เพราะท่านเป็นอุปัชฌาย์มาอุดรจะเผ่นไปทางอื่นเลยก็ไม่เหมาะ ไปกราบท่านก็ถาม 'จะไปเที่ยว เอ้อ ถ้าจะไปทางนู้นข้าจะไปด้วย' กูตายเรา โอ๊ย ยังไง ท่านก็ไปด้วย ไปด้วยท่านก็ไปแบบของท่านละซิ แบบของเราต่างหาก แบบของท่านต่างหาก ครั้นเวลาไปแล้วมันไม่สะดวก นี่คือว่าอยู่กับใครไม่ได้ ทนไปกับท่าน ..

อยู่นั้นเราไม่สบายเพราะจิตมันหมุนเป็นธรรมจักร จะอยู่กับใครได้ ก็เลยออกจากนั้นมา อยู่นั้นก็ห่างอยู่นะ ท่านก็ยังวิตกกับเราอยู่ อยู่ห่างๆ นั้นก็ดี เป็นอย่างนั้นนะ ว่าเข้าไปอยู่ป่าเสือ จากนั้นมาเราก็ไปเที่ยวดูที่นั่นที่นี่ ไปเห็นที่นู่นเหมาะ ป่าลึกๆ โน่น ให้ญาติโยมเขาไปทำแคร่ให้เรียบร้อย เราไปทำภาวนาของเราที่นั่น จะมาฉันร่วมก็ตอนเช้า จากนั้นแล้วเราก็จะไปโน้น เราคิดว่างั้น เพราะจิตมันหมุนเป็นธรรมจักรตลอดเวลา พรรษา ๑๖ เดือน ๔ ระหว่างนี้มั้ง เดือน ๔ ละ เดือนมีนา เมษาอยู่ทางโน้น อยู่ในป่า

ถ้าอยู่คนเดียวนี้พุ่งๆ ตลอด ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งหลับจิตไม่มีคำว่าเผลอ สติปัญญาขั้นนี้แล้วไม่มีเผลอ หมุนกันตลอดเลย เหมือนนักมวย

เข้าวงใน จะไปดูเวล่ำเวลานาฬิกานาทีตีโมงที่ไหนนักมวยเข้าวงใน ถ้าไปดูตายเข้าใจไหม อันนี้ก็เหมือนกัน กิเลสกับธรรมฟัดกันเข้าวงในเป็นอย่างนั้นไม่รู้จักเป็นจักตาย หมุนติ้วๆ .. อยู่กับท่านมันไม่สะดวก ท่านก็คุยธรรมะแต่เป็นธรรมะธรรมดาพื้นๆ นั่นซี ไม่ใช่ธรรมะที่เราหมุนติ้วๆมันก็เข้ากันไม่ได้ อยู่ที่นี่ก็ไม่สบาย ตอนค่ำคืนก็ต้องมาหาท่าน ถ้าเราไปอยู่ไกลๆ นู้นกลางคืนเราไม่มา เราจะมาแต่ตอนเช้า เราจึงไปอยู่ทางนู้น เราก็ให้เขาทำแคร่ให้เล็กๆ อยู่ลึกๆ ไกลจากท่านไป เรียกว่าเหมาะว่างั้นเถอะ

เราจะมาฉันจังหันร่วม จากนั้นแล้วไม่มา ถึงเวลาฉันจังหันเราถึงจะมาเราคิดอย่างนั้น เพราะงานของเราไม่ว่าง ให้เขาทำแคร่ให้เสร็จเรียบร้อยแล้วเราก็มา แล้วท่านก็ไปที่ นั่นนะ เวลาเรามาที่พักของเราแล้ว ท่านก็พาโยมไป 'ไหนมหาบัวไปทำแคร่ที่ไหน' ว่างั้น

ให้โยมเขาพาไปดู ตอนค่ำเราอยู่แคร่เรายังไม่ไป ทำเสร็จวันนั้นแหละแต่ยังไม่ไป ตอนค่ำลาท่านแล้ววันหลังจึงจะไป คิดว่างั้นนะ พอเรากลับมาท่านก็ไปดู เรามาหาท่านตอนค่ำ ทีนี้ท่านเปิดเผยแล้วนะ 'ตั้งแต่อยู่ที่นี่เราก็วิตกกับเธอ ไปอยู่ป่าลึก'

ก็ไม่เห็นลึก เพราะตอนเช้าตอนเย็นเราก็มาเกี่ยวข้องกับท่านอยู่ที่นี่นะมันไม่สะดวกในงานของเรา เพราะฉะนั้นจึงหลีกไปโน้น จะมาเฉพาะตอนเช้าเท่านั้น เราคิดว่างั้นเวลาทำเสร็จแล้วท่านก็ไปดูแล้วกลับมา ตอนค่ำเราก็ไปหาท่าน คิดว่าจะลาท่านไปวันพรุ่งนี้ ว่างั้นนะ

ท่านว่า 'เราก็ไปดูที่เธออยู่นะบัว ที่เดิมนี้มันก็เปลี่ยวพอแล้วบัวยิ่งไปอยู่ที่นั่น โอ๊ย เราวิตกนะบัว น่ากลัวนะบัว อย่าไปเถอะ'

ว่าอีกแหละ อู๊ย เรายังไงกัน ท่านก็อยู่ตามสภาพของท่าน กับสภาพของเรามันต่างกัน 'โอ๊ย อย่าไปเถอะบัวเราเป็นห่วงเธอ นั่นป่าจริงๆ

นะนั่น พวกสัตว์พวกเสือ น่าเป็น ห่วงนะบัว อย่าไปเถอะ'

ท่านเปิดออกแล้วนะ ก็เราจะฝืนท่านยังไงได้ใช่ไหมล่ะ ตกลงเลยไม่ได้ไป ไปทำร้านไว้เฉยๆ อันนี้จิตมันหมุนอยู่ตลอด มันอยู่ไม่ได้ หลายครั้งนะลาท่านไปที่นั่นที่นี่ ท่านก็มีอุบายพูดอย่างนั้นตลอด เราก็ทนไม่ได้ เราก็ลาหลีกไปนั้นหลีกไปนี้ท่านก็จับละซิ

พอครั้งที่สามเราจะขอไปอยู่ในเขาลูกนี้ ชี้ไป เห็นอยู่ภูเขา เขาว่ามีสถานที่ดีอยู่ พอลาครั้งที่สามท่านเปิดเลยนะ 'เอ๊อ บัวเอ๊ย เรามาอยู่กับเธอนี้เธอเป็นกังวลกับเรา เธอไม่สะดวก เราไปแล้วเธอจะสะดวกสบายแหละ'

เราไม่รู้จะว่ายังไงก็เรามันอยู่ไม่ได้ มันหมุนตลอด จากนั้นเราก็หาอุบายลาหนีออกไปเลย ท่านก็เลยว่า 'เอ๊อ มหาบัวอยู่กับเรานี้ไม่สะดวกสบาย เป็นยังไงน้า'

ท่านพูดกับโยมท่านอาจารย์หล้านะ 'มหาบัวมาอยู่กับเรารู้สึกดิ้นทางนู้นดิ้นทางนี้เรื่อย ท่านไม่รู้เรื่องของเรานะ อยู่กับเราไม่ค่อยสนิท มักจะไปที่นั่น มักจะไปที่นี่ เป็นยังไงน้ามหาบัว'

ท่านรู้สึกจะมีอะไรกับเรา แต่เรามันหนักในทางนี้ ไม่เป็นกังวล เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องโลกๆ เรื่องของเราเป็นเรื่องธรรมล้วนๆ หนีจากท่านเสียจนได้ พอเราหนีมาแล้วไม่กี่วัน ท่านก็หนีมา มาก็มาพูดอยู่ทางวัดโพธิฯ พูดให้พระกรรมฐานฟัง ท่านไม่พูดกับประชาชน แหละ ท่านไม่รู้เรื่องของเรา ทีแรกท่านคิดจะยกโทษเรานะ 'มหาบัวอยู่กับเราไม่เป็นสุขเป็นยังไงไม่รู้นะ เดี๋ยวลาไปนั้น เดี๋ยวลาไปนี้ ลาอยู่งั้น เป็นยังไงอยู่กับเราอยู่ไม่ติดเหมือนจะรังเกียจเราอะไร จนกระทั่งเราให้ไปก็ไปเลย ไม่เป็นสุขมหาบัวเป็นยังไงน้า'

พอดีไปคุยกับพระที่เคยคุยธรรมะกับเรา เป็นพระกรรมฐานที่เคยคุย

ธรรมะกับเราท่านเล่าเรื่องเป็นลักษณะที่ว่าไม่พอใจในเรา ว่าเราอยู่กับท่านเราไม่พอใจ คงเป็นอย่างนั้น.. พระองค์นั้นก็เราเคยเล่าให้ฟังแล้วนี่ ท่านเลยเล่าให้ฟังทีนี้นะ

'โอ๋ย ท่านไม่รังเกียจ ท่านเล่าเรื่องความเพียรให้ฟัง เวลานี้ท่านกำลังพิจารณาอย่างนั้นๆ ธรรมะของท่านกำลังเร่ง ท่านอยู่กับใครไม่ได้ ท่านหลีกหนีมาๆ มีแต่หลีกอันเดียวท่านหลบหลีกจากหมู่จากเพื่อนตลอด เพื่องานของท่านสะดวกสืบต่อเป็นลำดับลำดาไม่ขาดวรรคขาดตอน ความเพียรของท่านเต็มเม็ดเต็มหน่วย ที่ลาไปที่นั่นที่นี่คงจะเป็นเพราะการภาวนาของท่านเร่ง นี่ท่านมากับพระเดชพระคุณ ท่านอาจจะเป็นห่วงความเพียรของท่าน ท่านถึงไปที่นั่นที่นี่'

'หือๆ ?' ท่าน(เจ้าคุณธรรมเจดีย์) จ่อฟังนะ เรื่อยเข้าไปนะ จ้อเข้าไป พระองค์นั้นก็เลยเล่าเรื่องธรรมะของเรา ธรรมะประเภทนี้ท่านเคยเล่าให้ฟังแล้ว ท่านไม่มีวันมีคืนท่านอยู่กับใครไม่ได้ ท่านต้องหลีกไปอยู่องค์เดียวๆ ของท่านอย่างนั้น 'หือๆ ?' จ้อเข้าเรื่อยนะทีนี้ เป็นอย่างนั้นแหละ

'อ๋อ เพราะฉะนั้นเธอถึงอยู่กับเราไม่ติด ไปอยู่กับเรา เธอไปทำที่อยู่ลึกๆ เราก็เป็นห่วงอยู่แล้ว มิหนำซ้ำยังโดดไปโน้นอีก ไปภูเขาลูกโน้นลูกนี้อีก อ๋อ อย่างนั้นเอง'

ทีนี้ลงใจนะ อ๋อๆ เป็นอย่างนั้นเอง พระองค์นี้เราเคยเล่าให้ฟังว่าท่านอยู่กับใครไม่ได้ ท่านหลีกหนีจากหมู่จากเพื่อนตลอดเวลา มานี้มากับพระเดชพระคุณท่านก็มา มาด้วยความจำเป็นท่านก็มา พระเลยเล่าให้ฟัง แต่ท่านก็อดคิดเรื่องงานของท่านไม่ได้ ต้องหลีกต้องเร้น 'เอ๊อ อย่างนั้นเหรอ เราไม่รู้ อ๋อ เป็นอย่างนั้นเอง'

ทีนี้พอเรากลับมาคราวหลังนี่ขอโทษเรานะ 'เอ๊อ บัวเราได้คิดผิดกับ

เธอมามาก ตอนเธอไปอยู่กับเรา ว่าเธอรังเกียจเราอะไรต่ออะไร ข้าเข้าใจผิด นึกว่าเธอรังเกียจข้า เราอดคิดไม่ได้นะ อยู่กับเราไม่เป็นสุข เดี๋ยวลาไปนู้นเดี๋ยวลาไปนี้ๆ ไม่รู้กี่ครั้ง ทีนี้พระมาเล่าให้ฟังแล้วเราพอใจๆ เราขอโทษนะบัว ขอโทษเธอนะ'

'โอ๊ย จะเป็นไร' เราก็ว่าอย่างนั้น ทีนี้ท่านเห็นโทษของท่านนะ ที่ว่าเราอยู่ไม่ได้อย่างนี้เพราะความเพียรเป็นอย่างนั้นๆ ท่านเปิดออกมาเลย (ตอนนั้น) โน่นอยู่ในเขา ทางที่ว่าไปถ้ำผาดัก ลงจากนั้นแล้วก็มาอยู่ตีนเขา ลาท่านเจ้าคุณมา ท่านเอาไว้ไม่อยู่ว่างั้นเถอะน่ะ จะอยู่ได้ไงมันหมุนติ้วๆ ก็มาขัดหัวอกที่นั่น หายจาก (โรคเจ็บขัดในหัวอก) แล้วถึงได้มาสกลนคร แล้วขึ้นวัดดอยธรรมเจดีย์ (ต่อไป)..."

"...ออกปฏิบัติกรรมฐานไปองค์เดียวๆ ตลอดเลย .. ตามธรรมดาแต่ก่อนพวกการปกครองไม่ได้แยกกันธรรมยุตกับมหานิกาย เจ้าคณะนั้นเจ้าคณะนี้เห็นกรรมฐานไปนี่โหย ถูกไล่ถูกขนาบ พวกนี้อวดก้ามอย่างนั้นละ แต่กับเราไม่เคยถูกไล่นะ เราไปองค์เดียวอย่างนั้นละ หลักธรรมวินัยก็เรียนมาเต็มที่ทุกอย่าง อะไรผิดถูกประการใดก็รู้ แต่เราไม่เคยถูกขับแหละ ส่วนมากพระกรรมฐานไปมักจะถูกขับถูกไล่ แต่เรานี้ไม่ว่าไปที่ไหนไม่เคยมี สถานที่ว่าเก่งๆ เราไปก็ไม่เห็นมี คงเป็น "มหา" นี่ละเป็นกำแพงทำให้ไม่กล้า ไม่เคยมี ไปอย่างนั้นตลอดองค์เดียวๆ..."

"...เจ้าคุณอุปัชฌาย์เราท่านเป็นธรรมทั้งแท่งเลยนะ เพราะท่านเป็นลูกศิษย์หลวงปู่มั่นมาตั้งแต่อายุ ๑๒ ปี พ่อแม่ครูจารย์มั่นท่านบอกว่า

'นี่เณรจูม ดูมันหูกางๆ ลักษณะมันจะเป็นผู้ใหญ่ได้ เอาไปเรียนหนังสือเสีย ให้มันได้มาเป็นผู้ใหญ่ให้ความร่มเย็นแก่ผู้น้อย'

แล้วท่านอาจารย์มั่นก็ไปฝากที่วัดเทพศิรินทร์ กว่าจะเป็นมหาจูม

สอบเท่าไรก็ตกตกเท่าไรก็สอบ จนเขาเรียกท่านว่า "มหาจูมหนังสือเน่า"

พอได้มาเป็นเจ้าคณะมณฑลก็อยู่ให้ความร่มเย็นแก่หมู่คณะมาโดยตลอด เป็นอย่างพ่อแม่ครูจารย์มั่นว่าไว้จริงๆ..."

ป่วยหนัก..รักษาด้วยธรรมโอสถ

คราวหนึ่งในระยะไล่เลี่ยกัน ท่านไปพักวิเวกทางบ้านกาหม-โพนทอง ซึ่งอยู่ระหว่างอำเภอบ้านผือ (จังหวัดอุดรธานี) กับอำเภอท่าบ่อ (จังหวัดหนองคาย) ต่อเขตต่อแดนกันมีแม่น้ำทอนเป็นเขตแดน ชาวบ้านเล่าว่าในครั้งนั้นท่านวิเวกมาพักวัดร้าง ห่างป่าช้าประมาณ ๒๐๐-๓๐๐ เมตร สมัยนั้นเป็นป่าดงดิบบริบูรณ์มาก มีสัตว์ป่าชุกชุมจนเป็นที่หลบหลีกของเหล่านักเลง ที่ขโมยปล้นจี้หนีอาญาแผ่นดิน เลยป่าช้าไปเล็กน้อยเป็นบ้านหนองกระตัง-หนองกระติ้ว ซึ่งท่านก็เคยแวะพักเช่นกัน

เมื่อท่านมาพักภาวนาอยู่ในป่าแห่งนี้ ชาวบ้านหมู่บ้านกาหมโพนทองจำนวนมากต่างพากันล้มป่วยด้วยโรคเจ็บขัดในหัวอกดาดาษกันไปหมด เหมือนโรคอหิวาต์หรือฝีดาษถึงขนาดที่ว่าวันหนึ่งๆ เป็นกันตายกันวันละ ๓-๔ คนบ้าง ๕ คนบ้าง บางวันก็มีถึง ๗-๘ คนบ้าง เขาก็ไปนิมนต์ท่านมาสวด กุสลามาติกา บังสุกุล ให้คนตาย เพราะแถวนั้นไม่มีพระ วันทั้งวันมีแต่กุสลามาติกา อุทิศส่วนบุญให้คนตายไม่หยุดหย่อน เดี๋ยวมีคนนั้นตายแบกเข้ามาแล้ว สักพักเดี๋ยวแบกเข้ามาใหม่อีกแล้ว ท่านเลยจะไม่ได้หนีห่างจากป่าช้าเลยจนสุดท้ายโรคร้ายที่คร่าชีวิตคนมากมายนี้ก็มาเป็นขึ้นกับตัวท่านเอง

อาการของโรคเจ็บเหมือนกับเหล็กแหลมหลาวทิ่มแทงประสานกัน

เข้าไปในหัวอกในหัวใจ จะหายใจแรงก็ไม่ได้ ยิ่งถ้าหากว่าจามด้วยแล้ว แทบจะสลบไปในตอนนั้นเลยทีเดียว เมื่ออาการเกิดขึ้นเช่นนี้ทำให้ท่านทราบได้ทันทีว่า ถ้าขืนเป็นเช่นนี้แล้วไม่นานก็คงต้องตายอย่างแน่แท้ เพราะแม้แต่การหายใจก็จะไม่ได้ มันคับเข้าแน่นเข้าเรื่อยๆ หายใจแรงแทบไม่ได้เลย เมื่ออาการเช่นนี้ปรากฏขึ้นท่านจึงบอกชาวบ้านว่าเป็นโรคแบบเดียวกันนี้แล้ว ต้องขอหลบตัว

ท่านเล่าว่าระยะนั้นจิตของท่านละเอียดมากทีเดียว เรื่องร่างกายเป็นอันว่าปล่อยวางกันไปหมดแล้วไม่มีอะไรเหลือ เหลือแต่นามธรรมความคิดความปรุงที่ฟัดเหวี่ยงกันอยู่ตรงนั้น จิตก็รู้สึกละเอียดมากผ่องใสมาก กล้าหาญมาก

จากนั้นท่านก็เก็บตัวพักที่ป่ากอไผ่ที่เชิงภูเขา เมื่อโรคเจ็บขัดหัวอกนี้ได้ปรากฏขึ้นก็ทำให้ท่านชักจะรวนเร จึงพิจารณาว่า

"...เออ! คราวนี้เราจะไปตายเสียแล้วเหรอ ในเวลานี้เรายังไม่อยากไป เพราะในหัวใจถึงจะละเอียดขนาดไหนก็ตาม แต่ก็รู้อยู่ว่า จิตนี้ยังไม่ได้เป็นอิสระ ยังมีอะไรอยู่ในจิต หากว่าตายไปในตอนนี้ก็แน่ใจในภูมิของจิตภูมิของธรรม ว่า จะต้องไปเกิดในที่นั้นๆยังไงก็ต้องค้างอยู่ ยังไม่ถึงที่ เหล่านี้ทำให้วิตกวิจารณ์ว่า 'ยังไม่อยากตาย'

เพราะจิตยังจะค้างอยู่ในชั้นใดชั้นหนึ่ง ในความรู้สึกยังมีอาลัยอาวรณ์อยู่ แต่ไม่ใช่กับชีวิต เป็นความอาลัยอาวรณ์อยู่กับมรรคผลนิพพานที่ตนต้องการจะได้..."

แต่ด้วยเหตุที่โรคมันบีบบังคับตลอดเวลา ทำให้ท่านต้องหมุนกลับมาพิจารณาย้อนหลังว่า

"ไม่อยากตายก็ต้องได้ตายเมื่อถึงกาลมันแล้วห้ามไม่ได้ สิ่งเหล่านี้

เป็นคติธรรมดายุ่งไปทำไม เรื่องทุกขเวทนานี้ก็เคยผ่าน เคยรบมาด้วยการนั่งหามรุ่งหามค่ำ นั่งตลอดรุ่ง

แม้ทุกขเวทนามากแสนสาหัสก็เคยได้ต่อสู้จนได้ความอัศจรรย์มาแล้ว โรคนี้ก็เป็นทุกขเวทนาหน้าเดียวกัน อริยสัจอันเดียวกัน จึงถอยไปไม่ได้”

มีชาวบ้านยกทั้งบ้านพากันไปเยี่ยมท่านเป็นร้อยๆ ท่านก็ให้เขากลับหมด ไม่ให้ใครมายุ่งเลย จะเหลืออยู่ก็แต่ผู้เฒ่าคนหนึ่งเท่านั้น แกแอบซุ่มดูท่านอยู่ตลอดทั้งคืนด้วยความเป็นห่วงที่กอไผ่ในป่าใกล้ๆ กันนั้นโดยไม่ให้ท่านรู้ตัว

ท่านตั้งใจจะขึ้นเวทีต่อกรกันกับทุกขเวทนาของโรคนี้ในคืนนี้ ชนิดจะให้ถึงเหตุถึงผลถึงพริกถึงขิงถึงเป็นถึงตายเลยทีเดียว จากนั้นก็เข้าที่นั่งภาวนา โหมกำลังสติปัญญาหมุนเข้าพิจารณาทุกขเวทนาในจุดตรงกลางอกที่กำลังเจ็บเสียดแทงอยู่นี้

“...พิจารณาทุกขเวทนาในหัวอกนี้ว่าเป็นยังไง เกิดขึ้นจากอะไร เสียดแทงอะไรเวทนาเป็นหอกเป็นหลาวเมื่อไรกัน มันก็เป็นทุกข์ธรรมดานี้เอง ทุกข์นี้ก็เป็นสภาพอันหนึ่งเป็นของจริง... ค้นกันไปมาไม่ถอย เป็นตายไม่สนใจ สนใจแต่จะให้รู้ความจริงในวันนี้เท่านั้น พิจารณาทุกขเวทนามันมากเท่าไรมันแทงในหัวอก สติปัญญายิ่งหมุนติ้วๆ สู้ไม่ถอยจากหัวค่ำจนกระทั่งถึง ๖ ทุ่มกว่า พอเต็มที่เห็นประจักษ์ เวลาถอนนี้ถอนอย่างประจักษ์เช่นเดียวกับทุกขเวทนาจากการนั่งตลอดรุ่ง จิตรอบด้วยปัญญา ทุกขเวทนาถอนแบบเดียวกันถอนออกๆ กำหนดตามกันๆ ถอนออกจนโล่งหมดเลย หายเงียบไม่มีอะไรเหลือ โล่งหมดในหัวอกนี่สุดท้ายก็เหมือนกับว่าร่างกายไม่มี ว่างไปหมดเลย พักดูความอัศจรรย์ของจิต

เมื่อทุกขเวทนาดับไปหมดแล้ว มีแต่ความว่างของร่างกาย จากนั้นก็เป็นความว่างของจิต กายหายเงียบ เมื่อจิตมันพอตัวได้กำลังแล้วก็ยิบแย็บๆ ถอยออกมาๆ จิตก็ยังว่าง ร่างกายแม้จะมีอยู่แต่ไม่มีเจ็บมีปวดมีเสียดแทงในหัวอกอย่างที่เคยเป็นมาเลย จึงแน่ใจว่าไม่ตายแล้วทีนี้ โรคนี้หายไม่ยากอะไรเลย แก้กันด้วยอริยสัจ

พอหลังจากนั้นแล้วก็ลงเดินจงกรม เอาตะเกียงแก้วครอบเล็กๆ ภาคอีสานเขาเรียกตะเกียงโป๊ะเล็กๆ จุดไว้ข้างนอกมุ้งโน้น... ตั้งแต่ต่อสู้กันอยู่โน้นนะ จุดไว้แล้วก็เข้าที่ละมองเห็นไฟอยู่นอกมุ้งโน้น ไม่ได้เอาเข้ามาในมุ้ง จากนั้นก็ลงเดินจงกรม โอ๋ย เดินก็ตัวปลิวไปเลย หายเงียบไม่มีอะไรเหลือ..”

ท่านเดินจงกรมจนตลอดรุ่ง คืนนั้น ท่านจึงไม่ได้นอนเลย เมื่อแสงอาทิตย์สว่างพอรำไร ผู้เฒ่าที่แอบอยู่ข้างกอไผ่ก็ปุบปับออกมาด้วยความดีใจ ท่านเห็นผู้เฒ่าจึงทักว่า

“เอ้า โยมมาทำไมล่ะ?”

“โห ผมนอนอยู่นี้ ข้างกอไผ่นี่” แกว่า

“เอ้า นอนทำไม? ก็บอกให้ไปตั้งแต่เมื่อคืนนี้”

“โอ๊ย ผมไม่ไป ผมกลัวท่านจะตาย ผมคอยแอบอยู่นี้ ผมก็ไม่ได้นอนเหมือนกันทั้งคืน ไฟของท่านสว่างตลอดรุ่ง เห็นท่านมาเดินจงกรม ผมก็ดีใจบ้าง”

“...ทุกขสัจนี้เป็นเหมือนหินลับปัญญานะ ถ้าเราพิจารณาแบบพระพุทธเจ้าสอนแบบอริยสัจเป็นของจริงๆ เรื่องทุกขเวทนานี้เป็นหินลับปัญญาให้คมกล้า...

เวลาพิจารณาแล้วแก้ถอนกัน มันก็ถอนให้เห็นชัดๆ นี่นะ... มันแก้กันได้ด้วยอริยสัจ ปัญญาพิจารณากองทุกข์ แยกแยะกันกับร่างกายของเรา

ออกให้เห็นอย่างชัดเจน ดังที่ เราเคยปฏิบัติมาในสมัยที่นั่งหามรุ่งหามค่ำ ไม่ได้ผิดกันเลย แต่เรื่องสติปัญญาต้องขึ้นสดๆ ร้อนๆ เราจะไปเอาเรื่องเก่าเรื่องที่เคยเป็นมา มาปฏิบัติไม่ได้...

เรื่องแก้กิเลส แก้อะไรทุกสิ่งทุกอย่าง แก้ทุกขเวทนานี้ มันต้องสดๆ ร้อนๆ..อย่าให้เกิดขึ้นมาด้วยการคาดการหมาย... มันถึงแก้สดๆ ร้อนๆ จริงๆ ...”

คืนแห่งความสำเร็จ น้ำซับน้ำซึม ด้วยสติปัญญา

“...นี่สติปัญญาขั้นนี้ก้าวแล้ว ทีนี้เบิกกว้างๆ ออกเรื่อยๆ เรื่องกิเลสตัณหาวัฏจักรวัฏวนหมุนภายในดวงใจนี้ เหมือนกับว่ามันหดย่นเข้ามาๆ ทางเบิกกว้างที่จะหลุดพ้นจากทุกข์เบิกกว้างออกๆ สติปัญญาหมุนตัวเป็นธรรมจักร นี่เรียกว่า ธรรมทำงาน ธรรมมีกำลังย่อมหมุนตัวกลับเหมือนกันกับกิเลสที่มันมีกำลังหมุนหัวใจของสัตว์เป็นวัฏจักรไปตามๆ กันหมด ไม่ว่ากิริยาใดของกิเลสที่มันแสดงตัวออกมา มันทำงานเพื่อวัฏจักรของมันทั้งนั้นๆ

ทีนี้เมื่อสติปัญญาอันเป็นฝ่ายธรรมมีกำลังแล้วหมุนกลับ ทีนี้หมุนกลับโดยอัตโนมัติเหมือนกิเลสมันหมุนอยู่ในหัวใจสัตวโลกเป็นอัตโนมัติของตัวเองนั้นแล พอถึงขั้นสติปัญญาขั้นนี้แล้ว เป็นหมุนกลับๆ ตลอดเวลา ไม่ว่ายืนว่าเดินว่านั่งว่านอนเว้นแต่หลับอย่างเดียวเท่านั้นนอกจากนั้นสติปัญญาขั้นนี้จะฆ่ากิเลสตลอดเวลาโดยอัตโนมัติ หมุนติ้วๆ กิเลสขั้นหยาบหมุนหนักเรียกว่าปัญญาขั้นผาดโผนโจนทะยานเหมือนว่าฟ้าดินถล่มปัญญาขั้นหยาบกับกิเลสขั้นหยาบๆ ฟัดกัน

พอจากนั้นแล้วสติปัญญาก็ค่อยเบาไปๆ เพราะกิเลสเบาลงๆ สติปัญญาก็ค่อยเบาไปตามๆ กัน หมุนไปตามๆ กัน เป็นน้ำซับน้ำซึมๆ กิเลสซึมซาบไปไหนสติปัญญาขั้นอัตโนมัติก้าวเข้าสู่มหาสติมหาปัญญาแล้ว ซึมซาบไปตามๆ กันเลย เหมือนไฟได้เชื้อ เอ้า ละเอียดขนาดไหน สติปัญญานี้ก็ละเอียดตามกันไปๆ โดยอัตโนมัติ...”

“...บางทีจนรำคาญเหมือนกันนะ เพราะมันหมุนไม่หยุดไม่ถอย ‘เอ๊ นี่มันอะไรกัน’ แต่มันคิดได้ชั่วขณะเท่านั้นนะ แต่พอหยุดคิดปั๊บมันพุ่งใส่งานนั้นเลย คือ ความคาดของเรานั้นกับความจริงนี้มันห่างกันคนละโลกเลย คือเราคาดไว้อย่างนี้นะว่า

‘จิตนี้ได้มีความละเอียดลออเข้าไปเท่าไรก็ยิ่งจะมีความผาสุกสบาย งานก็ยิ่งจะน้อยเข้าไปๆ สบายเข้าไปเรื่อยๆ ?’ นี่เราคาดเราคิดนะ

แต่เวลาความจริงมันไม่เป็นอย่างนั้น เข้าสมาธินี้ก็เหมือนงานน้อยจริงๆ พอพิจารณาปั๊บๆ ก็รวมสงบแล้วอยู่สบายเป็นคนขี้เกียจ นอนตายอยู่ในสมาธินั้น ความจริงเจ้าของขี้เกียจต่างหาก ตอนนี้งานน้อยนี่ คือมันอาศัยความสงบ มันติดความสบาย

พอออกทางด้านปัญญา พอได้เหตุได้ผลทางด้านปัญญาแล้ว ทีนี้มันเห็นผลแล้วทีนี้นะ มันเริ่มละที่นี่ เริ่มหมุนเรื่อยๆ พิจารณาเข้าไปเรื่อยเข้าใจเรื่อยแก้เรื่อย ถอดถอนกิเลสได้ด้วยขาดเรื่อยไปเรื่อยๆ เอาละที่นี่นะ ทีนี้ก็เป็นธรรมจักรหมุนตัวเป็นเกลียวเอาละที่นี่ต้องได้รั้งเอาไว้ แล้วทีนี้บทเวลามันเพลีย ถึงร่างกายก็เพลียด้วยไม่ได้เพลียแต่ตรงนี้นะ ในร่างกายทุกส่วนก็รู้สึกเพลีย เพราะจิตทำงาน ปัญญาพิจารณาค้นคว้าเขาเรียกว่าทำงาน

ก็รำพึง ‘เอ๊ เราคิดไว้ว่าเมื่อจิตมีความละเอียดลออเข้าไปเท่าไร ยิ่งจะมีความสุขมากๆ ทำไมเดี๋ยวนี้ถึงเป็นอย่างนี้มันสุขมากยังไง มันวุ่นกับ

งานตลอดจนแทบจะเป็นจะตายถ้าว่างานมันก็ยิ่งมากเข้าไปโดยลำดับ'

มันไม่เหมือนกันตั้งแต่ก่อนที่เราคาดไว้ว่าจิตละเอียดเข้าไปเท่าไรงานยิ่งจะน้อยลงไปๆ และจะมีความสุขยิ่งสบายๆ แล้วหมดไปเลยสิ้นไปเลย นี้เป็นความคาดต่างหากไม่ใช่ความจริง

เวลาความจริงมันไม่เป็นอย่างนั้น พอถึงขั้นปัญญานี้แล้ว โอ้โห มันกว้างขวางยิ่งกว่าอะไร มันหมุนติ้วๆ นี้ครอบโลกธาตุในส่วนร่างกายหยาบนี้ อันนี้แหละตัวมันดิ้นมากเหมือนกับน้ำไหลโจนลงมาจากภูเขาเหมือนกับน้ำตกนะ เช่นแม่สาที่เชียงใหม่ มันเหมือนอย่างนั้น ปัญญาขั้นพิจารณาร่างกายมันรุนแรงมากเหมือนกับน้ำตกนั่นแหละ

ทีนี้พอร่างกายนี้หมดนั้นแล้ว มันเข้าไปส่วนอาการของขันธ์ ๔ นี้คือเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันเป็นน้ำซับน้ำซึมที่นี่ ไหลรินอยู่ทั้งแล้งทั้งฝน คือตลอดเวลาหากไม่แบบน้ำตก เพราะอันนี้มันส่วนละเอียดแล้ว มันก็หมุนอยู่เหมือนกันเป็นแต่เพียงว่าหมุนแบบนี้ คือหมุนเบาๆ หากหมุนไม่หยุด ตอนพิจารณาร่างกายนี้เหมือนกับน้ำตกไหลโจนมาจากภูเขา เสียงซ่าๆ ดังถึงไหนโน้นน่ะถ้าเราจะเทียบ พออันนี้หมดปัญหาไปแล้วเหลือแต่นามธรรม เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ทีนี้มันก็ไหลรินอยู่นั่น

มันพิจารณาไม่หยุดไม่ถอยนี่นะ เอ๊ นี่มันจะสิ้นสุดเมื่อไร ก็เราคิดคาดไว้ตั้งแต่ต้นว่าจิตมีความละเอียดลออเท่าไรก็ยิ่งจะมีความสุขความสบายงานการก็จะค่อยเบาไปๆทำไมมันกลับตรงกันข้ามไปเสียหมด แล้วเมื่อไรจะได้สะดวกสบายสักที ว่างี้ พอหยุดกันแล้วปั๊บมันก็ทำงานแล้ว คือเรารั้งมันไว้มันคิดเท่านั้น พอปล่อยปั๊บมันปุ๊บใส่งานที่กำลังทำยังไม่เสร็จ คือยังไม่รู้แจ้งเห็นจริงอันไหนแล้วมันจะต้องตายด้วยกันพูดง่ายๆ เรื่องจะแพ้นี้มันไม่ยอม นอกจากตายกับให้รู้ให้ผ่านไปได้เท่านั้น

จนกระทั่งมันไปเสียหมดกำลังของมันที่จะไปอีกแล้วมันก็ระงับไปเอง สติปัญญาที่หมุนตัวเป็นเกลียวอยู่นั้นก็ระงับไปเองเป็นหลักธรรมชาติเหมือนกัน เป็นอัตโนมัติเหมือนกัน...”

“...ทีนี้การปฏิบัติเมื่อผ่านขั้นร่างกายนี้ไปหมดแล้ว สุภะก็ไม่ปรากฏ อสุภะอสุภังไม่มีความที่ว่าน่ากล้าน่ากลัวในเรื่องร่างกายก็หมดไป ทีนี้พอเกิดขึ้นมาก็กลายเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เกิดขึ้นมาเกิดกับดับพร้อมๆ เรื่องอสุภะอสุภังผ่านไปเลยๆ สุดท้ายร่างกายก็ไม่มี โลกนี้กลายเป็นโลกว่างไปหมดจากการพิจารณาตั้งแต่ขั้นเริ่มแรก ถือร่างกายเป็นพื้นฐานแห่งการพิจารณา เมื่อพิจารณาอันนี้ชำนิชำนาญเรียบร้อยแล้วมันก็ไม่มีเขามีเรา มีหญิงมีชาย มีแต่ธาตุสี่ดินน้ำลมไฟ ทั้งเขาทั้งเราเสมอกันหมดแล้วจะไปข้องแวะกับอะไร มันก็เดินไปตามสายกลางไม่ข้องแวะกับอะไร

จากนั้นก็เข้าสู่นามธรรม พิจารณาร่างกายจนกระทั่งหมด คำว่าหมดนี้เป็นอย่างไรร่างกายนี้ที่เรา ยังแยกอสุภะอสุภังอยู่ในขั้นนี้ พอผ่านจากนี้แล้วอสุภะอสุภังจะไม่มี เกิดขึ้นมาพับดับพร้อมๆ เราจะพิจารณาว่าเป็นของสวยงามไม่สวยงามไม่ทัน เพราะอารมณ์ของจิตอันนี้เกิดรวดเร็ว เกิดกับดับพร้อมๆ ทีนี้เรื่องอสุภะอสุภังความสวยงามไม่สวยงามผ่านไป ไม่มีเข้าถึงจิต แล้วกลายเป็นจิตอวกาศไปเลยที่นี่ มองดูอะไรมันก็เป็นอวกาศเหมือนฟ้าแลบๆ ปรากฏรูปนามใดก็ตามมันก็เป็นเหมือนฟ้าแลบ เราจะแยกเป็นของสวยของงามไม่สวยงามไม่ทัน ขั้นของจิตที่พิจารณาไปแล้วเป็นอย่างนี้นักปฏิบัติ เป็นอย่างอื่นไปไม่ได้

ผู้พิจารณาอย่างเชื่องช้าธรรมดาจะเห็นอย่างละเอียดลออ ในทางเดินแห่งกรรมฐานเพื่อความพ้นทุกข์ จะเห็นได้อย่างละเอียดลออ จิตขั้นนี้พิจารณาอย่างนี้ ขั้นนั้นพิจารณาอย่างนั้นเรื่อยไป จนกระทั่งถึงจิตไม่มีรูป

มีนามแล้ว ร่างกายของสัตว์ของบุคคลเป็นอวกาศไปหมด ว่างไปหมด แล้วเราจะพิจารณาอะไรว่าเป็นสุภะอสุภะ ว่าสวยว่างาม ไม่สวยไม่งาม พอตั้งพับดับไปพร้อมๆ เอาอะไรมางาม อะไรไม่งาม มันดับไปพร้อม นี่ขั้นของจิตแห่งการพิจารณากรรมฐาน พอจากนี้แล้วก็มีตั้งแต่เหมือนแสงหิ่งห้อย เหมือนฟ้าแลบแพล็บๆๆ เกิดดับๆๆ จากนั้นก็หมุนเข้าไปหาจิต

เพราะออกจากจิต เวลาจิตยังหยาบอาการเหล่านี้ก็ออกมาส่วนหยาบๆ ว่าเป็นของสวยของงามไม่สวยไม่งาม จากนั้นก็ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ต่อจากนั้นมีแต่เกิดดับๆมันแสดงออกที่จิต ดับที่จิต ตามเข้าไปหาจิต นั้นละการพิจารณา พอถึงขั้นที่จิตกับอวิชชาอยู่ด้วยกัน เมื่อมีอวิชชานั้นจิตก็หลงจิต หลงตัวเองและหลงสิ่งอื่น ไม่หลงส่วนหยาบก็หลงส่วนละเอียด ปล่อยส่วนหยาบส่วนละเอียดยังมันก็พิจารณาตามเข้าไปตามเข้าไปจนหมด ไม่มีอะไรเป็นกิเลส มาม้วนเสื่อกันที่จิต

อวิชชาปัจจยา สังขารา อวิชชา คืออะไร เวลาพิจารณาเข้าไปแล้ว อวิชชาก็คือนางงามจักรวาล พอเข้าไปถึงจิตดวงนั้นแล้วจะสง่างามผ่องใสมากทีเดียว น่าอัศจรรย์ นี่เรียกว่านางงามจักรวาล หลอกสติปัญญาที่ยังไม่สามารถจะแก้ตกได้เป็นอย่างดี ทีนี้เวลาพิจารณาแล้วพิจารณาเล่าหลายครั้งหลายหนสิ่งเหล่านี้ก็พังลงไป อวิชชาปัจจยา สังขารา ที่ว่าเป็นนางงามของจิต ทำให้โลกหลงไปก็พังไปด้วยกัน ทีนี้ก็ไม่มีอะไรงามในโลกนี้ มันก็ว่างไปหมด ภายนอกก็ว่าง

'รูปเสียงกลิ่นรสเครื่องสัมผัสสัมพันธ์เต็มในโลกนี้ว่างจากจิตหมด แม้ที่สุดอารมณ์ภายในจิตที่ทำความผูกพันแก่ตัวเองเพราะความคิดความปรุงก็ว่างไปหมดวางไปหมด'

ทีนี้บริสุทธิ์ที่ตรงไหนล่ะ เมื่อมันปล่อยไปหมดแล้วก็เหลือแต่จิตล้วนๆ

ท่านให้ชื่อว่าจิตบริสุทธิ์ ดังท่านสำเร็จพระอรหันต์นั่น คือปล่อยหมดแล้ว สิ่งอันนี้ ว่างหมด ปล่อยวางด้วยว่างด้วย ปล่อยไปหมด แม้ส่วนภายนอกว่างจิตยังไม่ว่าง พิจารณาเข้ามาหาจิตจนกระทั่งจิตก็ว่าง อะไรก็ว่าง ว่างเสมอกันหมด ทั้งภายนอกภายในตลอดทั่วถึง นั้นละคือจิตที่บริสุทธิ์ ถ้าว่างข้างนอกยังไม่ว่างตัวเองก็ยังไม่บริสุทธิ์ เช่นเดียวกับเราไปอยู่ในห้อง ห้องนี้มันว่าง มันโล่งมันว่าง ห้องนี้ว่าง ใครไปดูๆ ก็ว่าห้องนี้ว่างๆ ยิ่งให้เจ้าของที่เข้าไปยืนอยู่กลางห้องไปพูดว่าห้องนี้เป็นอย่างไร ห้องนี้ว่างๆ ถ้าผู้ละเอียดยิ่งกว่านั้นเข้าไปเป็นอย่างไร มันจะว่างอย่างไร เจ้าของไปยืนขวางห้องอยู่นั้นน่ะ ถ้าอยากให้ห้องมันว่างให้ออกมา พอเจ้าของโดดออกมาจากห้อง ห้องก็ว่างเต็มที่

ติดอย่างอื่นอย่างใดก็ปล่อยมาๆ แต่ติดตัวเองก็เรียกว่าไปยืนขวางห้อง พอถอนตัวเองออกมา ตัวเองก็ถอน ตัวก็รู้ตัวเอง รู้ภายนอก รู้ภายใน ทั้งจิตใจก็รู้เท่าทันไปหมดเรียกว่าว่างหมด ในห้องนั้นไม่มีอะไรอยู่ ในจิตนี้ไม่มีอะไรอยู่ ตัวเขาตัวเรา เป็นอัตตานุทิฏฐิอะไรเหล่านี้ไม่มี ว่างหมด นี้ละที่ท่านสอนพระโมฆราช ทีนี้ใครก็ตามเมื่อปฏิบัติตามโอวาทที่สอนพระโมฆราชนั้น ผู้นั้นก็เป็นพระโมฆราชขึ้นมาได้ทันทีทันใด สำเร็จเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาก็คือโมฆราชอรหันต์เหมือนกันหมด.. เพราะเป็นผู้ว่างเปล่าแล้วจากสิ่งทั้งหลาย ไม่มีอะไรเข้ามาแผ้วพานได้เลย นั่น สุญญโต โลกัง พญามัจจุราชจะตามไม่ทันมองไม่เห็น...”

เสียงบรรลือโลกธาตุ ชาติสิ้นแล้ว

ระยะนั้นเป็นพรรษาที่ ๑๖ ในชีวิตการบวชของท่านและเป็นปีที่ ๙ แห่งการออกปฏิบัติกรรมฐาน บนเขาลูกนี้ของคืนเดือนดับแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ ปีขาล ตรงกับวันจันทร์ที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ด้วยความอดทนพากเพียรพยายามติดต่อสืบเนื่องตลอดมานับแต่เริ่มออกปฏิบัติอย่างเต็มเหนี่ยวรวมเวลาถึง ๙ ปีเต็ม คืนแห่งความสำเร็จระหว่างกิเลสกับธรรมภายในใจของท่านก็สามารถตัดสินกันลงได้ในเวลา ๕ ทุ่มตรง

'โอ้โหๆ .. อัศจรรย์หนอๆ แต่ก่อนธรรมนี้อยู่ที่ไหนๆ มาบัดนี้ธรรมแท้ ธรรมอัศจรรย์เกินคาดเกินโลก มาเป็นอยู่ที่จิตและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับจิตได้อย่างไร..และแต่ก่อนพระพุทธเจ้า พระธรรมพระสงฆ์สาวกอยู่ที่ไหน? มาบัดนี้องค์สรณะที่แสนอัศจรรย์มาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจิตดวงนี้ได้อย่างไร..

โอ้โห! ธรรมะแท้ พุทธะแท้ สังฆะแท้ เป็นอย่างนี้ละหรือ'..."

โลกธาตุสะเทือนสะท้าน สลดสังเวชการเวียนว่ายตายเกิด

"...จนถึงคืนวันดับนั้นถึงได้ตัดสินใจกันลงได้ด้วยความประจักษ์ใจหายสงสัยทุกสิ่งทุกอย่างเรื่องภพเรื่องชาติ เรื่องความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เรื่องกิเลสตัณหาอาสวะทุกประเภทได้ขาดกระเด็นออกไปจากใจในคืนวันนั้น ใจได้เปิดเผยโลกธาตุให้เห็นอย่างชัดเจน เกิดความสลดสังเวชน้ำตาร่วงตลอดคืน

ในคืนนั้นไม่ได้หลับนอนเลย เพราะสลดสังเวชความเป็นมาของตน สลดสังเวชเรื่อง ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เพราะอำนาจแห่งกิเลสมันวางเชื้อแห่งกองทุกข์ฝังใจไว้ ไปเกิดในภพนั้นชาตินี้มีแต่แบกกองทุกข์หามกองทุกข์ ไม่มีเวลาปล่อยวางจนกระทั่งถึงตายไปแล้วก็แบกอีกๆ คำว่าแบก ก็คือใจเข้าสู่ภพใดชาติใดจะมีสุขมากน้อย ทุกข์ต้องเจือปนไป อยู่นั่นแล จึงได้เห็นโทษ เกิดความสลดสังเวช

แล้วก็มาเห็นคุณค่าแห่งจิตใจซึ่งแต่ก่อนไม่เคยคิดว่าจิตใจจะมีคุณค่ามหัศจรรย์ถึงขนาดนั้นการไม่นอนในคืนนั้นเพราะความเห็นโทษอย่างถึงใจ และความเห็นคุณอย่างถึงจิตถึงธรรม ในตอนท้ายแห่งความละเอียดอ่อนของจิต เราก็เห็นว่าอวิชชาเป็นของดีและประเสริฐไปอย่างสนิทติดจมไปพักหนึ่ง...

หลงอวิชชาอยู่เป็นเวลา ๘ เดือนไม่เคยลืม เพราะรักสงวนอวิชชาซึ่งเป็นตัวผ่องใสตัวสง่าผ่าเผย ตัวองอาจกล้าหาญ จึงรักสงวนอยู่นั้นเสีย... ทั้งๆ ที่สติปัญญาก็มีเต็มภูมิแต่ไม่นำมาใช้กับอวิชชาในขณะนั้น เมื่อเวลาได้นำสติปัญญาหันกลับมาใช้กับอวิชชาอย่างเต็มภูมิ เรื่องอวิชชาจึงแตกกระจายลงไป ถึงได้เห็นความอัศจรรย์ขึ้นมาภายในจิตใจนั้นแหละ จึงเป็นความอัศจรรย์อย่างแท้จริง ไม่อัศจรรย์แบบจอมปลอมดังที่เป็นมา...”

“...อยัญจ ทสสหัสสี โลกธาตุ หมื่นโลกธาตุ สังกัมปิ สัมปกัมปิ สัมปเวธิ มีความสะเทือนสะท้านทั่วถึงกันหมดเลยในหมื่นโลกธาตุนี้ อำนาจอานุภาพความสว่างไสวของเทวดาทั้งหลายทั้งแดนโลกธาตุนี้ไม่มีอานุภาพของเทวดาตนใดจะเสมอเหมือนอานุภาพแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วกระจ่างแจ้งขึ้นมาในเวลานั้น

แต่เมื่อธรรมนั้นกระจ่างขึ้นมาภายในใจเรา ซึ่งเป็นธรรมประเภท

เดียวกัน รู้อย่างเดียวกัน เห็นอย่างเดียวกันแล้วจะไปทูลถามผู้ใด

แม้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ข้างหน้า พูดแล้ว สาธุ! ไม่กราบทูลหรือไม่ทูลถามท่านให้เสียเวลา เพราะคำว่า สันทิฏฐิโก ที่รู้เองเห็นเองนั้นเป็นธรรมที่ประกาศด้วยความเลิศเลอสุดยอดแล้ว

'นี่เราก็ไปเจอเข้าแล้วประจักษ์ใจประหนึ่งว่า แดนโลกธาตุนี้ไหวไปหมด'

ในขณะที่กิเลสตัวกดถ่วงจิตใจมาตั้งกัปตั้งกัลป์ ตัวพาให้เกิดให้ตายเพียงเราคนเดียวนี้ การเกิดตายของเรา หากว่าเอาประเทศไทยเป็นป่าช้าแล้วน่ะ ร่างกายของเราเพียงคนเดียวนี้ ไม่มีที่ใดที่จะเก็บจะวางศพของตัวเอง

'มากไหม พิจารณาสิ!'

เพราะมันเกิดมันตายมันเกิดมันตายมา ไม่มีเงื่อนต้นเงื่อนปลาย

จนกระทั่งคืนวันนั้น เป็นวันตัดสินขาดสะบั้นไประหว่างป่าช้าคือความเกิดตายกับใจของเราที่บริสุทธิ์หลุดพ้นแล้วจากความเกิดตาย

'ใจกระจ่างแจ้งขนาดนั้นแล้ว โลกธาตุจะไม่หวั่นไหวได้ยังไง กิเลสมันหนักขนาดไหนฟังซิ'

หลังจากนั้นแล้วความสว่างจ้าครอบโลกธาตุกลับปรากฏขึ้นในใจดวงเดียวที่เคยมืดบอดมากี่กัปกี่กัลป์ นี้แหละความสว่างกระจ่างแจ้งขึ้นมาโดยไม่ต้องไปทูลถามพระพุทธเจ้าเลยเพราะหายสงสัยทุกอย่าง นี้เรียกว่าจิตมีความสว่างกระจ่างแจ้งครอบโลกธาตุแล้ว..."

น้ำตาร่วงสลดสังเวช และอัศจรรย์ในธรรม

"...ร่วงสองอย่าง ร่วงด้วยความสลดสังเวชภพชาติแห่งความเป็นมาของตนหนึ่งเพราะความอัศจรรย์ในพระพุทธเจ้า สาวกทั้งหลายที่ท่านหลุดพ้นไปแล้ว ท่านก็เคยเป็นมาอย่างนี้หนึ่ง เราก็เป็นมาอย่างนี้ คราวนี้เป็นความอัศจรรย์ในวาระสุดท้ายได้ทราบชัดเจนประจักษ์ใจ เพราะตัวพยานก็มีอยู่ภายในจิตนั้นแล้ว แต่ก่อนจิตเคยมีความเกี่ยวข้องพัวพันกับสิ่งใด บัดนี้ไม่มีสิ่งใดจะติดจะพัวพันอีกแล้ว...

เกิดความอัศจรรย์ในธรรมที่ปรากฏขึ้นโดยปราศจากสมมุติใดๆ เข้าไปเจือปนในจิตดวงนั้น ถึงกับทำให้เกิดความขวนขวายน้อย ไม่คิดจะสอนผู้หนึ่งผู้ใดได้ เพราะคิดในเวลานั้นว่า สอนใครก็ไม่ได้ ถ้าลงธรรมกับใจเป็นของอัศจรรย์เหลือล้นถึงขนาดนี้แล้ว ไม่มีใครที่จะสามารถรู้ได้เห็นได้ในโลกอันนี้ เพราะเหลือกำลังสุดวิสัยที่จะรู้ได้

เบื้องต้นที่เป็นทั้งนี้เพราะจิตยังไม่ได้คิดในแง่ต่างๆ ให้กว้างขวางออกไปถึงปฏิปทาเครื่องดำเนิน จึงได้ย้อนกลับมาพิจารณาทบทวนกันอีกทั้งฝ่ายเหตุคือปฏิปทา ทั้งฝ่ายผลที่ปรากฏในปัจจุบันว่า ถ้าธรรมชาตินี้เป็นสิ่งที่สุดวิสัยที่คนอื่นๆ จะรู้ได้แล้ว เราทำไมถึงรู้ได้ เราก็เป็นคนๆ หนึ่งเหมือนกับมนุษย์ทั่วๆ ไป เรารู้ได้เพราะเหตุใด ก็ย้อนเข้ามาหาปฏิปทา พิจารณากระจายออกไป จนได้ความชัดเจนว่า...

'ถ้ามีปฏิปทาคือข้อปฏิบัติแล้ว ก็จะต้องได้รู้อย่างนี้'

ท่านผู้ใดบำเพ็ญข้อวัตรปฏิบัติให้สมบูรณ์เต็มภูมิดังที่พระพุทธเจ้าได้สั่งสอนไว้แล้วธรรมชาตินี้ไม่ต้องมีใครมาบอก จะรู้เองเห็นเอง เพราะอำนาจแห่งมัชฌิมาปฏิปทาเป็น เครื่องบุกเบิกทำลายสิ่งที่รกรุงรังพัวพัน

อยู่ภายในใจ จะแตกกระจายออกไปหมด เหลือแต่ธรรมล้วนๆ จิตล้วนๆ ที่เป็นจิตบริสุทธิ์ ...”

ดำเนินตามมรรค ๘ พ้นทุกข์ได้จริง

หากยังมีผู้พากเพียรดำเนินตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ด้วยข้อวัตรปฏิบัติอันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือมรรคมีองค์ ๘อย่างจริงจังให้สมบูรณ์เต็มภูมิแล้ว ย่อมประจักษ์ผลเป็นความบริสุทธิ์หลุดพ้นจากทุกข์จากการเวียนว่ายตายเกิดได้ด้วยตัวของผู้นั้นเอง

“...ตามธรรมดาร่างกายนี้เมื่อมีกำลังมากย่อมส่งเสริมกิเลสได้ดี อย่าว่าส่งเสริมจิตเลย และส่งเสริมกิเลสให้มีกำลังมากขึ้น ราคะก็เริ่มมากขึ้นความง่วงเหงาหาวนอนความขี้เกียจขี้คร้านก็เริ่มมากขึ้นๆ โดยลำดับทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นเรื่องของกิเลสมันมากไปตามๆ กัน ขึ้นชื่อว่ามารเครื่องทำลายจิตใจแล้วมากไปตามๆ กัน อันใดที่ผิดก็ทรงแสดงบอกว่าผิด

การฝึกทรมานตนให้ลำบากเปล่าๆ ก็ไม่ใช่ทาง เพราะกายไม่ใช่จะเป็นผู้ตรัสรู้ธรรม ใจต่างหากเป็นผู้ตรัสรู้ธรรม การฝึกการทรมานตนในทางกายโดยไม่มีจิตเข้าไปเกี่ยวข้องในการทำงานนั้นเลยก็ไม่เกิดประโยชน์ อัตตกิลมถานุโยค กามสุขัลลิกานุโยค ทั้งสองประเภทนี้ไม่ใช่ทางพระองค์ทรงแนะนำสั่งสอนให้ละให้หยุด..

มัชฌิมาปฏิปทาท่ามกลาง เหมาะสม.. เป็นธรรมที่เหมาะสมตลอดเวลาในการแก้การปราบกิเลสทุกประเภท.. ถ้าเป็นประเภทโลดโผนมัชฌิมาปฏิปทาก็โลดโผน ฟาดฟันหั่นแหลกกันลงไปจนกิเลสหมอบราบ กิเลสประเภทกลาง มัชฌิมาก็ประเภทกลาง หมายถึงสติปัญญาประเภท

กลาง เอาให้กิเลสแหลกหมอบราบไป กิเลสส่วนละเอียดจนกระทั่งอวิชชาซึ่งเป็นสิ่งละเอียดสุดในบรรดากิเลส ไม่มีกิเลสตัวใดจะละเอียดอ่อนยิ่งกว่าอวิชชาสติปัญญาก็เป็นมหาสติ มหาปัญญา ทันกัน ฟาดฟันหั่นแหลกกันแตกกระจายไปหมด ไม่มีกิเลสตัวใดจะมีอำนาจนอกเหนือมหาสติ มหาปัญญา อันเป็นมัชฌิมาปฏิปทาละเอียดอ่อนไปได้เลย..

ท่านผู้ใดบำเพ็ญวัตรปฏิบัติให้สมบูรณ์เต็มภูมิดังที่พระพุทธเจ้าได้สั่งสอนไว้แล้วธรรมชาตินี้ไม่ต้องมีใครมาบอก จะรู้เองเห็นเอง เพราะอำนาจแห่ง มัชฌิมาปฏิปทาเป็นเครื่องบุกเบิกทำลาย สิ่งที่รกรุงรังพัวพันอยู่ภายในใจ จะแตกกระจายออกไปหมดเหลือแต่ธรรมล้วนๆ จิตล้วนๆ ที่เป็นจิตบริสุทธิ์ จากนั้นจะเอาอะไรมาเป็นภัยต่อจิตใจ

แม้สังขารร่างกายจะมีความทุกข์ความลำบากแค่ไหน ก็สักแต่ว่าสังขารร่างกายเป็นทุกข์เท่านั้น ไม่สามารถที่จะทับถมจิตใจให้บอบช้ำให้ขุ่นมัวได้เลย เพราะธรรมชาตินั้นไม่ใช่สมมุติ ขันธ์ทั้งหมดนี้เป็นสมมุติล้วนๆ ธรรมชาตินั้นเป็น วิมุตติ หลุดพ้นจากสิ่งกดขี่ทั้งหลายซึ่งเป็นตัวสมมุติแล้ว แล้วจะเกิดความเดือดร้อนได้อย่างไร เป็นก็เป็น ตายก็ตาย เรื่องของขันธ์สลายลงไปตามสภาพมันที่ประชุมกันเท่านั้น...”

ไตรโลกธาตุชัดเจนประจักษ์ใจ

“...จนกระทั่งกิเลสขาดสะบั้นลงไปจากใจ ไม่มีสิ่งใดเหลือเลย ก็ประจักษ์กับใจของเรา สิ่งที่เกี่ยวข้องกับกิเลสที่เรารู้ประจักษ์ใจของเราคืออะไร คือ นรก เปรต อสุรกายบุญบาป เทวบุตร เทวดา อินทร์ พรหม มีหรือไม่มี พระพุทธเจ้าท่านสอนว่าอย่างไรยอมรับกราบอย่างราบเลย

หาที่ค้านไม่ได้

เพราะสิ่งเหล่านี้มีมากี่กัปกี่กัลป์นับไม่ถ้วนแล้ว มีมาดั้งเดิม พระพุทธเจ้าพระองค์ใดมาตรัสรู้ ก็มารู้เห็นสิ่งเหล่านี้ นอกจากเห็นกิเลส ฆ่ากิเลสจากพระทัยของท่านแล้ว ก็มารู้เห็นสิ่งที่เกี่ยวโยงกันกับความรู้ที่จะควรรู้ควรเห็นนี้เหมือนกันหมด

เพราะฉะนั้น การแสดงธรรมสอนธรรมแก่โลก ท่านจึงต้องสอนตามหลักความจริงว่า บาปมี เพราะบาปมีมาดั้งเดิม มาแต่กาลไหนๆ บุญมี บุญเคยมีมาตั้งแต่ดั้งเดิม ตั้งแต่กาลไหนๆ นรกมี สวรรค์มี พรหมโลกมี นิพพานมี ยอมรับว่ามีมาตั้งแต่กาลไหนๆ แล้ว

เมื่อความรู้ความเห็นซึ่งหยั่งเข้าไปสู่จุดเดียวกันแล้ว เห็นอย่างเดียวกันแล้ว จะเอาอะไรมาค้านกัน เห็นก็เห็นอย่างกระจ่างแจ้ง ไม่สงสัย รู้อย่างกระจ่างแจ้ง อย่างอาจหาญชาญชัยตามความจริงที่มีอยู่นั้น

เวลานำมาพูดจะสะทกสะท้านที่ไหน ใครจะเชื่อก็ตาม ไม่เชื่อก็ตาม ความรู้ความเห็นความเป็นนี้ไม่ได้คลาดเคลื่อนจากหลักความจริงไปเลย เป็นความจริงล้วนๆ ..

ภพภูมิทั้งหลายนี่สำหรับสัตว์ทั้งนั้น ไม่มีช่องว่างที่สัตว์ไม่อยู่ไม่มี หมื่นจักรวาล ฟังซิแสนจักรวาล กว้างขนาดไหนแสนจักรวาล จักรวาลหนึ่งกว้างขนาดไหน ตั้งหมื่นตั้งแสนจักรวาลโลกนี้กว้างขนาดไหนสัตว์อยู่หมด แล้วก็หมุนเกิดหมุนตายกันอยู่อย่างนั้นตลอด...อย่างนรกอย่างนี้ที่ท่านว่าหลุมที่มหันตทุกข์ ชั่วฟ้าแมบ (ฟ้าแลบ) นี้ไม่มีว่าเป็นความสุข เรียกว่ามหันตทุกข์ อนันตริยทุกข์ ทุกข์ไม่มีระหว่างเลย จะปล่อยช่องว่างไว้เพียงชั่วฟ้าแมบอย่างนี้ ว่าชั่วระยะนี้เป็นความสุขแก่สัตว์ประเภทที่มีกรรมหนาที่สุด ..

บาปเราก็ไม่สงสัย บุญไม่สงสัย นรกทุกหลุมไม่สงสัย สวรรค์กี่ชั้นไม่สงสัย.. ตั้งแต่ชั้นแรก จนกระทั่งถึงพรหมโลก ๑๖ ชั้น มีสุทธาวาสเป็นชั้นสุดท้าย.. นิพพานไม่สงสัยตลอดภพภูมิต่างๆ พวกเปรตพวกผี เทวบุตรเทวดา อินทร์ พรหม ที่อยู่สวรรค์ชั้นนั้นๆ พรหมโลกชั้นนั้นๆ ตลอดพวกเปรตพวกผีที่อยู่ตามกำเนิดตามภพชาติของตน ที่เสวยกรรมตามลำดับลำดามา เราก็ไม่สงสัย ได้ประจักษ์แล้วในหัวใจนี้ ..

อย่าพากันกล้าหาญต่อบาปนะ พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาองค์เอก ทุกๆ พระองค์สอนว่า บาปมี อย่าทำบาป บุญมี ให้สร้างคุณงามความดีเพื่อบุญเพื่อกุศล นรกมี อย่ากล้าหาญชาญชัยต่อสู้พระพุทธเจ้า อวดดิบอวดดีเก่งกว่าพระพุทธเจ้า ไปลบล้างว่า นรกไม่มีตายแล้วจะจมลงทันทีทันใด

ถ้าใครอาจหาญชาญชัยต่อพระพุทธเจ้า กล้าลบล้างว่า บาปไม่มี บุญไม่มี นรกไม่มี ขาดแล้ว จะดีดผึงทันที ไม่ได้มีคำว่าใกล้ว่าไกล จากนี้ถึงแดนนรกกี่กิโลกี่เส้นกี่วา ไม่เคยมี พอใจขาดลมหายใจขาดสะบั้นลงไปแล้ว กรรมที่ทำชั่วช้าลามกทั้งในที่ลับทั้งในที่แจ้งเป็นกรรมโดยแท้ไม่มีที่ลับที่แจ้ง มันแจ้งขาวดาวกระจ่างอยู่ภายในใจของผู้ทำนั่นแล...”

“...ความล่มจมจะมีแก่ผู้ไม่เชื่อ นั้นแล นี่เรียกว่า สวากขาตธรรม ท่านตรัสไว้ชอบแล้ว นี้ประมวลเข้ามา เรายอมรับทุกประเภทที่พระองค์ทรงแสดงไว้แล้ว ตั้งแต่บาปแต่บุญ นรกสวรรค์ พรหมโลก นิพพาน เทวบุตรเทวดา เปรตผีมี เรายอมรับร้อยเปอร์เซ็นต์ตั้งแต่ขณะที่กิเลสเปิดจากใจเท่านั้นสว่างจ้าขึ้นมาหมด ไม่เคยคาดเคยคิดเคยรู้ เคยเห็นว่าจะรู้จะเห็น ก็เป็นขึ้นมาแบบอัศจรรย์ จึงได้อัศจรรย์ตัวเองว่า

‘เรารู้ได้ยังไง? เห็นได้อย่างไร?’

จิตดวงนี้แลตั้งแต่กิเลสครอบงำอยู่ มันก็เหมือนคนตาบอด อะไรจะมีอยู่มากน้อยเพียงไรมันไม่เห็น สีแสงวัตถุต่างๆ มองไม่เห็นแต่โดนเอาๆ นี่จิตที่มืดบอดก็เหมือนกัน มีแต่โดนความทุกข์ความทรมาน โดนบาปโดนกรรมเรื่อยมา แล้วขั้นบำเพ็ญมาๆ ก็ค่อยหูแจ้งตาสว่างออกไปๆสุดท้ายเปิดโล่งหมดทั่วแดนโลกธาตุ สว่างจ้าครอบโลกธาตุ เกิดความอัศจรรย์ในตัวเองว่า

'รู้ได้อย่างไร? เห็นได้อย่างไร? สิ่งที่ไม่เคยคาดเคยคิดเคยรู้เคยเห็นก็เห็นก็เป็นขึ้นมาประจักษ์ใจเพราะสิ่งเหล่านั้นมีอยู่แล้ว เป็นแต่เพียงว่าตาเรามันหลับด้วยกิเลสปิดบังเท่านั้น พอเปิดตาคือกิเลสออกจากใจแล้วสว่างจ้าขึ้นมา'

ก็ยอมรับ กราบพระพุทธเจ้าอย่างราบตั้งแต่บัดนั้นมาจนกระทั่งบัดนี้..."

ศพคนๆ เดียวประเทศไทยไม่พอ

"...การเกิดการตายนี้ เกิดตายทับถมกันมานี้ สักเท่าไรๆ แต่ละศพแต่ละคนๆ มันรู้ไปหมด เวลามันรู้นะ เอาให้มันจริงๆ จังๆ อย่างนี้เลยนะมันจึงขยะแขยง

'โห มันผ่านของมันออกแล้ว มันก็ยังขยะแขยงอยู่นะ โถ! แต่เวลามันจมอยู่ มันไม่ขยะแขยงนะ บืนอยู่อย่างนี้ เวลามันผ่านออกมาแล้ว มันถึงได้เห็นโทษของมัน ขยะแขยงนะ'...

คนหนึ่งสัตว์ตัวหนึ่งๆ นี้ถ้าไม่มีบุญไม่มีกุศลแล้วไม่มีความหมายเลยวนเวียนตายเกิดตายสูงตายต่ำตายเกิดอยู่อย่างนั้นตลอด ตลอดมากี่กัปกี่กัลป์ คนหนึ่งๆ นี้ เอามากองประเทศไทยนี้ไม่พอกอง ศพของ

คนคนหนึ่งที่ตายเกิดๆ เป็นสัตว์ประเภทใดก็ตามมารวมกันนี้

เพียงคนคนเดียวเท่านั้นทั่วประเทศไทยเรานี้ หาที่กองศพไม่มีเลย นานขนาดไหนกี่กัปกี่กัลป์ที่ตายเกิดตายทับกองกันอยู่นี่น่ะ เรียกว่าตายกองกัน ล้วนแล้วตั้งแต่จิตนี่ออกไปร่างนั้นแล้วเข้าสู่ร่างนี้ เข้าสู่ร่างไหนก็ว่าเกิด ร่างไหนหมดสภาพก็ว่าตายๆ ว่าเกิดว่าตาย มันหากหมุนของมันอยู่อย่างนี้ตลอดเวลา นี่ละวัฏวนวัฏจักร...

สิ่งที่มาแก้คืออะไร บุญกุศลเราสร้างมากน้อยเท่าไรๆ มารวมกันแล้วค่อยแก้ไปแก้มา แก้มากเข้าๆ บุญกุศลมีมากเข้า ความหนาแน่นของการแก้ก็หนาแน่นเข้าๆ อันนี้ก็ค่อยจางไปๆ ก็สว่างจ้าออก สว่างจ้าก็ดีดผึงๆ เลย นี่ละพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์มองดูหัวใจสัตวโลก ที่เขาไม่มีศาสนาคือเขาไม่ได้มองดูหัวใจเลย เขาดูแต่วัตถุเท่านั้น...”

จิตวิญญาณมีจริง

“...จิตวิญญาณอยู่บนฟ้า อากาศเต็มไปหมด เราเห็นได้ที่ไหน เห็นแต่นกมันบินมาบนฟ้าเท่านั้น แต่จิตวิญญาณของสัตว์ที่เต็มยั้วเยี้ยๆ อยู่ทั้งในน้ำบนบกมีทั่วไปหมด จิตวิญญาณไม่มีอะไรเป็นอุปสรรค กรรมพาไปไหนไปได้หมด เกิดได้หมดทั้งนั้น เสาะแสวงหาเรื่องบาปเรื่องบุญนี้มันมีอยู่กับใจ บังคับให้ไปเกิดได้หมด...

จิตดวงนี้ไม่เคยตาย ไม่เคยฉิบหายแต่ไหนแต่ไรมา ถ้าพูดถึงเรื่องวัตถุต่างๆ ในแดนโลกธาตุนี้ว่าอันไหนมากกว่าอะไร ไม่มีอะไรที่จะมากยิ่งกว่าจิตวิญญาณของสัตวโลก เต็มท้องฟ้ามหาสมุทร ใต้ดิน เหนือดิน มีเต็มหมดเลย อันนี้มากที่สุดคือจิตวิญญาณของสัตว์โลก เพราะมันไม่เคยสูญนั่นเอง

มันเต็มอยู่นี่ ครอง ภพ ครอง ชาติ อยู่ทุกแห่งทุกหนตามเพศตามภูมิ

อย่างที่เราเป็นมนุษย์ก็เห็นกันอยู่ ไม่เป็นมนุษย์ เป็นสัตว์ก็เห็นกันอยู่อย่างงั้น เป็นไก่ เป็ด นก ปลา เป็นอะไรเราก็เห็นกันอยู่อย่างนั้น ที่ละเอียดกว่านั้นมันก็มีอยู่อย่างเดียวกันนี้เลย ไม่ได้ผิดกัน มันมีอยู่ตามสภาพของตนๆ เป็นแต่เพียงว่าเราสามารถสัมผัสสัมพันธ์รู้เห็นได้หรือไม่ได้เท่านั้นเอง นั่นก็เป็นอย่างนั้นละ

มันมีภพละเอียด หยาบ หยาบต่างกัน อย่างพวกเทวบุตรเทวดาอินทร์พรหม พวกเปรตพวกผีก็เหมือนกับเรานี่ มีภพมีชาติเป็นกำเนิดที่เกิดของตัวเองด้วยวิบากกรรมดีชั่วเหมือนกันหมด ไม่มีใครแตกต่างกัน เพราะฉะนั้นท่านจึงไม่ให้ประมาทกัน สัตวโลกที่เกิดขึ้นมาด้วยกัน อย่าตำหนิกันด้วยชาติชั้นวรรณะ สถานะสูงต่ำ อย่าไปตำหนิกัน...

ตั้งแต่แดนมนุษย์ไปจนกระทั่งถึงสวรรค์ พรหมโลก นิพพาน นี้เป็นแดนแห่งคนมีบุญคนมีบาปไปไม่ได้ ในสวรรค์แม้แต่ชั้นจาตุมนี้ก็เหมือนกัน เทวบุตรเทวดาเต็มอยู่ในชั้นจาตุมเพียงชั้นแรกชั้นจาตุม ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี ปรนิมมิตวสวัตดี เป็นชั้นๆ นี้ ไม่ว่าชั้นไหน เข้าไปถามดูตั้งแต่ชั้นดาวดึงส์นี้ พวกเทพทั้งหลาย เทวบุตรเทวดา อินทร์พรหม อยู่ด้วยกองกุศลของตน ที่ไปเสวยความดีอยู่นั้น เราไปหาค้นดูว่าในสถานที่นี่มีคนชั่วช้าลามกนรกจกเปรต ไปทำความชั่วช้าให้แก่สัตว์และมนุษย์ทั้งหลายทั่วๆ ไป ตายแล้วเขาได้มาขึ้นสวรรค์ในที่นี่มีไหม ไม่มีแม้รายเดียว ..

ในตำราแสดงไว้ว่านรกนั้นมีถึง ๒๕ หลุม ตั้งแต่หลุมที่เป็นมหันตทุกข์หนักที่สุดจนถึงหลุมสุดท้าย นี่เรียกว่านรก ๒๕ หลุม .. แล้วปลีกย่อยยังมีอีกเยอะ ส่วนใหญ่มี ๒๕ หลุม .. สวรรค์ ๖ ชั้นตั้งแต่จาตุมฯ ขึ้นไปถึงชั้นที่

หกคือ ปรนิมมิตวสวัตดี นี่คือสวรรค์ ๖ชั้น แล้วพรหมโลกอีก ๑๖ ชั้น จากนั้นก็เป็นนิพพาน เหล่านี้ทรงรู้แจ้งแทงทะลุเห็นหมดทุกสิ่งทุกอย่าง จากนั้นก็พวกเปรตผีประเภทต่างๆ สัตว์ทั่วโลกดินแดนในไตรโลกธาตุนี้...”

กิเลสหลอกว่า “ตายแล้วสูญ”

“...สัตว์ที่ว่าตายเกิดๆ มันไม่มีที่ไป เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่สูญ มันหากหมุนหากเวียนกันออกจากนี้ไปเป็นสัตว์ เป็นเทวบุตรเทวดา ไปเป็นอินทร์เป็นพรหมก็มี เป็นเปรตเป็นผีก็มีเปลี่ยนภพเปลี่ยนชาติเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาอยู่อย่างนี้ตั้งกัปตั้งกัลป์มาแล้ว จิตวิญญาณดวงนี้ตายไม่เป็น

เพราะฉะนั้นคำว่าตายแล้วสูญถึงขัดกันเอาอย่างมากทีเดียว เป็นกลมายาของกิเลสโดยตรงที่หลอกสัตวโลกให้ทำชั่ว เพราะถ้าว่าตายแล้วสูญแล้วไม่มีเงื่อนสืบต่อ อยากทำอะไรก็ทำ ความอยากทำคือทางเดินของกิเลสอยู่แล้ว ก็ทำตามความอยาก ตายลงไปแล้วไม่สูญละซิ ก็เสวยกรรมอยู่งั้น

อะไรจะมากยิ่งกว่าจิตวิญญาณของสัตวโลก เต็มอยู่ในโลกอันนี้ เพราะมันไม่สูญหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงตามอำนาจของกรรม เกิดเป็นนั้นเกิดเป็นนี้อยู่อย่างนั้น ตายแล้วก็เกิดๆ ตายกองกัน พวกนี้พวกตายกองกัน กองทับเขากองทับเราอยู่นั้นไม่มีทางไป

เพราะจิตวิญญาณไม่สูญ มีเต็มท้องฟ้าอากาศ ที่ไหนเต็มไปหมด ไม่มีอะไรมากยิ่งกว่าธรรมชาติอันนี้ หนาแน่นที่สุด นี่ละเรียกว่ากรรมของสัตว์คือพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ ก็มากวาดเอาดวงวิญญาณเหล่านี้ ที่ว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคลเป็นเทวบุตรเทวดาแล้ว ก็ถอดออกไปๆ พ้นไปๆ

ใครจึงให้สร้างความดีซิ ถ้าอยากพ้นไปตามพระพุทธเจ้าให้สร้างความดี มันเปลี่ยนเรื่อยนะจิตวิญญาณนี่ เปลี่ยนเป็นภพนั้นชาตินี้ตามอำนาจของกรรม หมดกรรมนี้แล้วก็มีกรรมนั้นต่ออีก ภพนั้นสืบภพนี้ไปเรื่อย กรรมหนักกรรมเบามีอยู่เรื่อยๆ อย่างนั้นละ ..กรรมพาไปไหนไปได้หมด เกิดได้หมดทั้งนั้น เสาะแสวงหาเรื่องบาปเรื่องบุญนี้มันมีอยู่กับใจบังคับให้ไปเกิดได้หมด เพราะฉะนั้นจึงอย่าพากันกล้าหาญ ไม่มีอะไรจะเป็นอุปสรรคต่อกรรมดีกรรมชั่วได้ กรรมดีกรรมชั่วนี้ไสเข้าไปได้หมดเลย ที่ท่านว่าไม่มีอานุภาพใดเหนืออานุภาพแห่งกรรมดีกรรมชั่วไปได้ คือครอบโลกธาตุ...”

ต่อสู้กิเลส..ทุกข์แสนสาหัส

“...ทุกข์ใดๆ ที่โลกว่ากันว่าทุกข์หนักหนานั้น เราก็เคยผ่านโลกเห็นโลกมาก่อนพอสมควรถึง ๒๐ ปีเต็ม บางงานก็เหมือนกับว่าจะเหลือกำลังคือหนักมาก แต่เมื่อเทียบแล้วไม่มีงานใดที่จะหนักมากและทุกข์ยากลำบากยิ่งกว่างานต่อสู้กับกิเลส เพราะงานเหล่านั้น แม้จะหนักมากเพียงใดก็ไม่เคยถึงขนาดสละชีวิตจิตใจกับงานนั้น แต่สำหรับงานฆ่ากิเลสนี้ ต้องยอมสละเป็นพื้นฐานเรื่อยๆ เลย...”

“...เมื่อถึงคลื่นที่จะฟัดกับกิเลสอย่างเต็มเหนี่ยวแล้ว ชีวิตนี้ไม่มีความหมายเลยเรียกว่าตายก็ยอมตาย เสียสละเอาชีวิตเข้าแลกเลย เพราะกิเลส ถ้ามันไม่เก่งจริงๆ แล้วมันคงไม่สามารถครองหัวใจสัตว์โลกได้ตลอดมาทุกภพทุกชาติเช่นนี้ ครั้นพอจะต่อกรกับมัน มันก็เลยต้องฟัดกันให้เต็มเหนี่ยว เรียกว่าทุกข์แสนสาหัส..

นี่ถึงกล้าพูดออกมาได้ เรากับกิเลสนี้มันผูกขึ้นมานะ เดี๋ยวนี้มันไม่เป็นอะไรแหละ มันเอาเรื่องที่เคยต่อสู้กันถึงพริกถึงขิงถึงเป็นถึงตายมานั่นแหละ กิเลสกับเรานี้ไม่ทราบเป็นยังไง มันเป็นข้าศึกต่อกันอย่างยิ่ง สมมุติว่านั่งฉัน จังหันอยู่นี้ว่ากองทัพกิเลสมาแล้ว ไหนทีเดียว บาตรนี้ทิ้งตูมเลย ใส่กันเปรี้ยงไม่มีคำว่ายกครู

'เอ้า กิเลสตายแล้วถึงจะกลับมาฉันจังหันอีกทีหนึ่ง ถ้าเราตายแล้วก็ไม่ต้องมาฉันไม่ต้องมายุ่งมัน ให้กิเลสเผาศพไปเลย คำว่าถอยไม่มี'

เพราะมันเคียดแค้นถ้าพูดถึงเรื่องความเคียดแค้นแบบโลกๆ นะ นี่เรายกเอามาพูดให้เป็นข้อเปรียบเทียบกับโลกสมมุติที่มีว่าเคียดแค้นมันถึงใจถึงขนาดนั้นนะ

รอไม่ได้เลย คำข้าวยังคาปากอยู่ก็ทั้งต่อยทั้งเคี้ยว หรือมันลืมเคี้ยวก็ไม่รู้แหละ เอากันเลย ปึ๋งเลยเทียวรอไม่ได้..."

"...ตั้งแต่บัดนั้น.. ขึ้นเวที ไม่มีการให้น้ำ ถ้าว่าให้น้ำก็ให้เวลาหลับ นอกนั้นไม่มีกรรมการไม่ต้อง ไม่มีกรรมการแยก มันจะตายช้าไป ใครเก่งให้อยู่บนเวที ใครไม่เก่งให้ตกเวที ระหว่างกิเลส กับธรรมฟัดกันบนหัวใจเรา เอ้า ใครเก่งให้อยู่บนเวที ใครไม่เก่งเอ้า ให้ตกเวที.. ติดคุกติดตะรางนี้เราสมัครเลยนะ

ความทุกข์ยากลำบากในการประกอบความพากเพียร เราหนักมากขนาดนั้น เขาว่าติดคุกติดตะรางนี้เป็นความทุกข์ความลำบาก เราจะสมัครไปติดคุกติดตะราง เพราะติดคุกติดตะรางกินข้าววันละ ๓ มื้อ จักตอกเหลาตอกได้วันละ ๕ เส้น ฆ่าเวลาไปวันหนึ่งๆ พอได้ถึงวันออก แต่ส่วนเราถ้ากิเลสไม่พังจากหัวใจเมื่อไรไม่มีวันออก ต้องเอากันจนเป็นจนตาย มันก็หนักมากละซิ..."

อวิชชากองขี้ควาย

"...อวิชชาแท้นั่นละจอมกษัตริย์ของกิเลสทั้งหลาย ถ้าเป็นไม้ก็เรียกว่ารากแก้วรากฝอยตัดเข้าไปๆ เข้าไปถึงรากแก้ว ถ้าเป็นต้นก็เรียกว่าแก่น ถ้าเป็นรากก็เรียกว่ารากแก้ว อวิชชาจริงๆ แม้แต่มหาสติมหาปัญญายังหลงกลมายาของมันว่าไง ละเอียดขนาดไหน ละเอียดขนาดนั้น ขนาดสติปัญญาอัตโนมัติยังหลงกลมัน เป็นองครักษ์รักษามันเสียด้วยซ้ำไป

'เฮ้อ พูดถึงเรื่องความโง่ต่ออวิชชานี่ก็น่าบัดซบเหมือนกันนะ มันทุเรศ ไม่ให้อะไรมาแตะต้อง เพราะมันผ่องมันใสมันละเอียดลออ มันอ้อยอิ่งไม่มีอะไรเหมือนเลย'

เวลาเข้าไปถึงตัวอวิชชาจริงๆ แทนที่จะเป็นภาพเหมือนเสือโคร่งเสือดาวเหมือนยักษ์เหมือนผีอย่างนั้น มันกลับเป็นนางงามจักรวาลไปซิ เจ้าสติปัญญาที่ฝึกมาอย่างเกรียงไกรนั้น ก็เลยกลายเป็นองครักษ์รักษาอันนี้ ไม่ให้อะไรมาแตะต้องมัน

สลัดปั๊บๆ อะไรจะมาแตะไม่ได้ สัมผัสอะไรเรื่องอะไรนี้มันสลัดปั๊บๆ เลยรักษาอวิชชาไว้เสียนี่ กลายเป็นองครักษ์ของอวิชชา ในเบื้องต้นเป็นอย่างนั้น..."

'โอ้โหๆ ขนาดนี้เชียวเหรอ อวิชชาขนาดนี้เชียวเหรอ โอ้โหๆ เลยเรานึกว่ามันอัศจรรย์ขนาดไหน อัศจรรย์อะไรกองขี้ควาย มันมาหลงกองขี้ควายจนได้'

เพราะสติปัญญาอันนั้นแหละ เพราะทางไม่เคยเดินสิ่งไม่เคยรู้ แต่เวลาพิจารณาเข้าไปๆ มันก็ตะล่อมเข้าไปๆ ก็ไปถึงจุดสุดท้ายของมัน จุดสุดท้ายคือจุดนี้

ถ้าหากว่าแก้ไม่ได้มันก็ต้องอยู่นี้แหละ ยังพาให้หลง แม้จะไม่กลับมาเกิดอีกก็ตาม ก็ยังจะต้องเกิดอีกขั้นนั้นขั้นนี้ ถึงจะต่อถึงที่สุดก็ยังเรียกว่าเกิด ไปเกิดในพรหมโลก ๕ ชั้นเป็นต้น อวิหา อตัปปา สุทัสสา สุทัสสี อกนิฏฐา ๕ ชั้นนี้เป็นชั้นที่อยู่ของพระอนาคามีซึ่งกำลังดำเนินอรหัตมรรค อรหัตมรรคกำลังจะเต็มภูมิแล้ว พอรู้ปั๊บก็เป็นอรหัตผลขึ้นมาเต็มภูมิ...”

พระครั้งพุทธกาล บวชเพื่อพระนิพพาน

“...ในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าเป็นองค์ประทานพระโอวาทแก่บรรดาพระผู้ปฏิบัติที่เข้ามาอบรมศึกษา และศึกษาเพื่ออรรถเพื่อธรรมเพื่อมรรคผลนิพพานจริงๆ ไม่ได้ศึกษาเพียงสักแต่ชื่อแต่นามเพราะความจดจำเพียงเท่านั้น และไม่ได้ศึกษาเพื่อเอาขั้นเอาภูมิดังปัจจุบันนี้

นอกจากท่านจะได้ยินได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าผู้สมบูรณ์แบบทุกอย่างในเรื่องมรรคผล ท่านยังได้อยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมในการชำระกิเลสอยู่ทุกกาลอีกด้วย โดยมักหลีกเร้นอยู่ในป่าเขาลำเนาไพร ไม่ค่อยพลุกพล่านวุ่นวายด้วยฝูงชน

พระผู้มาศึกษาก็ล้วนแต่มีความมุ่งมั่นต่อมรรคผลต่อวิมุตติต่อความพ้นทุกข์จริงๆโดยมีความพากเพียรเป็นพื้นฐานเพราะเห็นภัยจากการเวียนว่ายตายเกิด งานของพระในครั้งพุทธกาลจึงมีแต่เรื่องของงานเดินจงกรม นั่งสมาธิภาวนา ซึ่งก็คืองานฆ่ากิเลสโดยตรงนั่นเอง ฉะนั้นผลแห่งการปฏิบัติจึงมักบรรลุสมความตั้งใจ เกิดพระอรหันตขีณาสพขึ้นอย่างมากมายในสมัยนั้น.. รองลงมาก็เป็นพระอนาคา เป็นสกิทาคา เป็นโสดาบัน เป็นกัลยาณภิกษุ และกัลยาณปุถุชน...”

พระไตรปิฎก

"... พระพุทธศาสนาของเราตามตำรับตำราท่านก็มีไว้สมบูรณ์ ทั้งพระสุตตันตปิฎก พระวินัยปิฎก พระอภิธรรมปิฎก ท่านบรรจุไว้เรียบร้อย เราก็เรียนมาตามนั้น เรียนตามที่ท่านจดจารึกเอาไว้ในปิฎกต่างๆ เข้าสู่หัวใจด้วยความจำ ในระยะนี้การเรียนทั้งหมดไม่ว่าจะเรียนปิฎกใดเข้าสู่ใจเป็นการเข้าสู่ด้วยความจำ ธรรมะที่ได้เห็นได้ยินได้ฟังได้ท่องบ่นสังวัธยายทั้งหมด รวมเข้ามาสู่ใจนี้เป็นธรรมะภาคความจำ ไหลเข้าสู่ใจด้วยความจำยังไม่เข้าสู่ใจด้วยความจริง

เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษามากน้อยจึงไม่พ้นความสงสัยในการดำเนินว่าจะดำเนินอย่างไรดี ดำเนินอย่างไรถูกหรืออย่างไรผิด ความสงสัยนี้จะต้องเป็นพื้นอยู่โดยดีในบรรดานักปริยัติทั้งหลายไม่ว่าท่านว่าเรา นี่พูดตามหลักความจริงซึ่งมีอยู่ในหัวใจของผู้ศึกษาเล่าเรียนมา

เราอยากจะพูดเต็มเม็ดเต็มหน่วยเลยว่า ทุกดวงใจเป็นอย่างนั้นเพราะจะเป็นเรื่องที่จะเป็นอย่างนั้นโดยแท้ เนื่องจากไม่มีผู้สันทัดจัดเจนในปฏิปทาเครื่องดำเนินและรู้เห็นจากการดำเนินนั้น อันเป็นฝ่ายผลมาก่อนแล้วมาชี้แจงแสดงบอก จึงทำให้ผู้ที่ศึกษามากน้อยอดสงสัยไม่ได้จำต้องสงสัยอยู่โดยดี นี่เป็นคตินิสัยของปุถุชนเราโดยทั่วๆ ไป

การพูดถึงก็พูดถึงแต่ภาคความจำ ไม่ว่าจะพูดถึงธรรมในปิฎกใด... พระวินัยปิฎกนั้น รู้แล้วว่าต้องอาศัยความจำเป็นหลักสำคัญที่จะประพฤติปฏิบัติตัว อันนี้ไม่พิสดารอะไรมาก ที่พิสดารมากก็คือพระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งเป็นธรรมที่พิสดารมากจริงๆ ...

ผู้ที่เรียนมาทั้งหลายนี้ไม่ได้มีความจริงเข้าสู่ใจแล้วจะเอาอะไรไปประพฤติปฏิบัติ จึงต้องแบกความสงสัยเต็มหัวใจอยู่นั่นแล เรียนก็เรียน รู้ก็รู้ในภาคความจำ แต่วิธีปฏิบัติเมื่อไม่มีผู้ชำนิชำนาญพร้อมทั้งการทรงผลมาแล้วมาพาดำเนิน จึงเป็นเรื่องลำบากอยู่มาก ไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้โดยถูกต้องดีงามและราบรื่นไปโดยสม่ำเสมอเลย ด้วยเหตุนี้ จึงต้องเสาะแสวงหาครูหาอาจารย์ อย่างสมัยปัจจุบันนี้ก็คือ หลวงปู่มั่นเป็นสำคัญ...”

ผู้ปฏิบัติจริงไม่คลำช้าง

“...คนมีกิเลสไปอ่านพระไตรปิฎก ไปเรียนพระไตรปิฎก... ถกเถียงกันยุ่งไปหมด เห็นไหมนั่นเพราะคนมีกิเลส ธรรมเป็นของจริงแค่ไหนหัวใจไม่ได้จริง ใจปลอม มันก็ถกเถียงกันเพราะความปลอมไม่ใช่เพราะความจริง ถ้าผู้ปฏิบัติแล้วมองดูที่ไหนก็รู้หมด เหมือนช้าง ตัวหนึ่งนั่นละ อันไหนเป็นหางช้าง อันไหนเป็นงวงช้าง อะไรเป็นงา อะไรเป็นหูอะไรเป็นสีข้างมันก็รู้หมด คนตาดีๆ แต่คนตาบอดไปคลำ คลำตรงไหนก็ว่าช้างเหมือนนั้นเหมือนนี้ไป ก็อย่างนั้นแหละ...”

“....ความจำนั้น แฝงความจำไปอีกเป็นปลอมๆ ไปอีก เอามาโต้กันเสียเป็นบ้าน้ำลายโดยไม่รู้สึกตัว ถ้าหากปฏิบัติให้รู้ตามความจริงของธรรมที่ท่านสอนไว้.. ก็จะไปถามใคร ไปโต้เถียงกันให้เสียเวล่ำเวลาทำไม ถ้าไม่ใช่ตาบอดคลำช้าง ท่านให้ปฏิบัติซี ให้รู้ซี ใครรู้มากน้อยเท่าไรอาจหาญ ทำไมจะไม่อาจหาญสัมผัสด้วยใจรู้ด้วยใจเพราะปฏิบัติด้วยใจนี่ ต้องรู้ทั้งกิเลสหยาบกลางละเอียดรู้ทั้งธรรมอย่างหยาบ อย่างกลาง อย่างละเอียด และอย่างละเอียดสุดสิ้นพ้นความละเอียดไปจนถึงความบริสุทธิ์ ไม่รู้ที่ใจอะไรจะเป็นผู้รู้...”

สายน้ำ มหาวิมุตติมหานิพพาน

"...แม่น้ำสายต่างๆ ไม่ว่าสายใดก็ตาม ไหลลงมาแล้วไปรวมลงในมหาสมุทรแห่งเดียวกัน แม่น้ำสายต่างๆ เราจะเรียกว่าแม่น้ำสายนั้นๆ เช่น แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำน่าน แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำอะไรก็ตามนะ นี่เรียกว่าสายทางของน้ำไหลลง

พอเข้าถึงมหาสมุทรแล้วเป็นน้ำมหาสมุทรอันเดียวกันหมด แยกกันไม่ออก ไม่มีว่าแม่น้ำสายนั้นสายนี้ เมื่อเข้าสู่มหาสมุทรทะเลหลวงแล้ว เรียกว่า แม่น้ำมหาสมุทรอย่างเดียวกันหมด .."

"...แม่น้ำสายต่างๆ เปรียบกับผู้บำเพ็ญ ในที่ต่างๆ อยู่ที่ไหนก็ตาม เมื่อบารมีแก่กล้าพอไหลเข้ามา ใกล้เข้ามาๆ สร้างคุณงามความดี นี่เรียกว่า แม่น้ำสายต่างๆ ไหลเข้ามาอย่างนี้ พอมากเข้า จวนเข้าๆ ก็ถึงแม่น้ำมหาสมุทรทะเล เนี่ยอันนี้ ก็เข้าถึงมหาวิมุตติมหานิพพาน เมื่อเต็มที่แล้วก็ต้องถึงขั้นสุดยอดแห่งธรรมทั้งหลายได้เหมือนกันหมด

ไม่ได้เลือกว่าเป็นผู้หญิงผู้ชายนักบวชฆราวาสนะ สำคัญอยู่ที่การสร้างบารมีซึ่งเป็นพื้นฐานอันสำคัญที่จะยกผู้บำเพ็ญให้ถึงความหลุดพ้นได้ ทีนี้เมื่อบำเพ็ญเต็มที่ๆ ก็เหมือนกับแม่น้ำสายต่างๆ ค่อยไหลเข้ามา ใกล้เข้ามาๆ บารมีแก่กล้าก็ใกล้เข้ามาๆ พอถึงกันปุ๊บก็เรียกว่า ถึงเต็มภูมิเป็นอรหัตตบุคคลขึ้นมา

นั่นละ มหาวิมุตติมหานิพพานเข้าถึงแล้วทีนี้ ผู้บรรลุธรรมนี้เข้าถึงมหาวิมุตติมหานิพพานแล้วเป็นมหาวิมุตติมหานิพพานเหมือนกันหมด ทีนี้แยกไม่ออกว่าผู้นี้รายนี้ รายนี้มาจากไหน มาจากไหน พูดไม่ออก เพราะเข้าถึงแล้ว เรียกว่าแม่น้ำสายต่างๆ ไม่มีความหมายละ เพราะเข้าใน

มหาสมุทรทะเลหลวงอันเดียวกัน...”

“...นี่ผู้บำเพ็ญในคุณงามความดีประเภทต่างๆ ก็เป็นดุจแม่น้ำลำคลอง แต่ละรายๆไหลเข้าๆ แล้วเข้าสู่จุดสุดยอดแห่งความพ้นทุกข์ว่างั้นเลย เรียกว่า ความพ้นทุกข์อยู่ที่จุดนั้น อยู่ที่มหาวิมุตติมหานิพพานเนี่ย เข้าถึงนั้นแล้ว เป็นมหาวิมุตติมหานิพพานอันเดียวกันหมดเพราะ

ฉะนั้นท่านจึงว่า บรรดาผู้บรรลุธรรมถึงขั้นอรหัตตภูมิแล้ว นับแต่พระพุทธเจ้าลงมาถึงสาวกองค์สุดท้ายเป็นเหมือนกันหมด นั่นฟังซิ แยกกันไม่ออก... ไม่มีคำว่ายิ่งว่าหย่อนต่างกัน แยกกันไม่ออก...”

ขอขมาหลวงปู่มั่น ระลึกถึงพระคุณ

“...เวลาดึกๆ ท่านมีลักษณะเหมือนครวญเหมือนคราง อึ๊ๆๆ นิดๆ ไม่ได้มากนะ ก็เราอยู่นั่นน่ะ มีลักษณะอึ๊ๆ แอ๊ะๆ เหมือนร้องเหมือนครางเบาๆ น่ะ แล้วมันก็แย็บขึ้นมา แต่แย็บเราระวังนะ

‘เอ๊! เวลาท่านเป็นอย่างนี้ท่านจะมีเผลอบ้างไหมนา’

เท่านั้นละ พอเราว่าเหมือนอันหนึ่งมันตีปั๊บเลยไม่ให้กำเริบยิ่งกว่านี้ ไปพูดง่ายๆ ก็ระวังอยู่นี่ เพียงแย็บออกไปเท่านั้นละ เวลาท่านมีอาการอย่างนี้ท่านมีเผลอบ้างไหมนา เท่านั้นละเราก็หยุดทันทีเลย แล้วก็จำไว้ด้วยไม่ลืมนะ หากเป็นธรรมชาติของมันเอง

จนกระทั่งเรื่องผ่านไป ท่านปรินิพพานไปแล้ว เรื่องของเราจึงมาเป็นทีหลัง เราก็กราบขอขมาโทษท่านเลย

อันนี้เราแน่ใจร้อยเปอร์เซ็นต์ว่า เราหลุดไปเลยไม่มีอะไรเหลือ ...

ที่เราไปคิดเกี่ยวกับเรื่องท่านว่า เอ๊ ท่านมีลักษณะ อึ๊ๆ อย่างนี้ท่าน

จะเผลอบ้างไหมนา นี้หมดเราแน่ใจ เพราะเราระมัดระวังมาก พอแย็บเท่านั้นเราก็รีบ เหมือนกับรีบตบกันลงทันทีเลย แล้วก็ไม่ลืมขณะจิตที่คิดถึงท่านอย่างนี้ เวลาเรื่องของเราผ่านไปทีหลัง (หมายถึงสิ้นกิเลส) ถึงกลับมายอมเลยทันที

'โอ้โห! ทำไมคิดผิดเอามากมาย คาดพ่อแม่ครูอาจารย์ โห! คนมีกิเลสไปคาดคนสิ้นกิเสสมันคาดกันได้อย่างนี้เชียวเหรอ'

มันยอม จึงเข้าไปกราบขอขมาโทษอัฐิของท่าน อันนี้ปรากฏว่าโล่งไปเลยทันทีไม่ปรากฏว่ามีอะไรตกค้าง..."

"...พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นท่านเป็นทั้งพ่อเราทั้งแม่เรา ทุกอย่างรวมอยู่ในนั้นหมด ให้อรรถให้ธรรม ให้ข้อคิดเห็นที่จะเป็นสิริมงคล สิ่งใดไม่ดีปัดเป่าออกไปด้วยคำแนะนำสั่งสอนทุกแง่ทุกมุม จึงเป็นเหมือนกับพ่อกับแม่ของเรา เหมือนเรามีพ่อมีแม่นี่แหละ...

เราเคารพท่านสุดขีด ในหัวใจของเรานี้อยู่กับพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นหมดเลย เราพูดจริงๆ ในบรรดาครูบาอาจารย์ทั้งหลาย เราไม่ได้ประมาทท่าน เราไม่ได้คบค้าสมาคมกับท่านสนิทติดจมจริงๆ ฝากเป็นฝากตายเหมือนพ่อแม่ครูอาจารย์มั่น นี่ทุกสิ่งทุกอย่างตั้ง แต่ กิ แต่ กา แต่ เอะ แต่ เอ เรื่อยไป ท่านสอนหมดในภาคปฏิบัติธรรมนะ..."

"...ส่วนภาคปริยัติเราก็เรียน เรียนไปแล้วแต่ไม่เป็นท่าเป็นทางอะไร เพียงแค่จดได้มาจำได้มาเฉยๆ ไม่รู้วิธีภาคปฏิบัติเป็นยังไง ท่านต้องบอกอันนี้ทำอย่างนี้ เครื่องมืออันนี้เอาไปทำอย่างนั้น เครื่องมืออันนี้ไปใช้อย่างนี้ๆ ที่เราเรียนมาเราจำได้ แต่ปฏิบัติไม่ถูก ปฏิบัติไม่เป็น อาศัยท่านพาปฏิบัติดำเนิน การเรียนมานั้น เราจำได้แต่ไม่รู้จักวิธีปฏิบัติ ท่านก็หยิบออกมา อันนี้ให้ทำประโยชน์อย่างนั้น อันนั้นให้ทำประโยชน์อย่างนั้นๆ

เราก็ยึดก็จับเอาได้จากท่านเรื่อยมาจนเป็นภาคปฏิบัติ...”

“....ภาคปฏิบัติก็เอาอีกเหมือนกัน ต้องให้ท่านเป็นแม่เหล็ก เป็นเครื่องดึงดูด เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร เราอยู่ใต้ร่มโพธิ์ร่มไทร เหมือนกับกาจับภูเขาทอง... เหลืองอร่ามไปเลย กิเลสมันกลัวเวลามาอยู่กับท่าน กิเลสมันก็หมอบ อยู่กับท่านสบายๆ นี่ก็เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรอันหนึ่ง เป็นแม่เหล็กเครื่องดึงดูดเราให้มีแก่ใจประกอบความพากเพียรเอาเป็นเอาตายหนักเบาออกมาจากท่าน ได้รับการศึกษาจากท่าน ทุกสิ่งทุกอย่างท่านแนะนำเต็มภูมิ และพาปฏิบัติเต็มกำลังทุกด้าน... อันนี้ท่านสอนละเอียดลออมากทีเดียว...”

“ผมไปอยู่ที่ไหน ถ้าไม่ได้กราบท่านอาจารย์มั่นแล้วนอนไม่ได้ อยู่ที่ไหนก็เหมือนกันแม้ที่สุดจะเดินจงกรม ก็ต้องหันหน้าไปไหว้ท่านเสียก่อน ถ้ามีรูปท่านเป็นที่หมายของสมมุติ ก็กราบไหว้รูปของท่าน หากไม่มีอะไรเลยก็เอาคุณธรรมของท่านประกอบเรื่องของสมมุติน้อมนมัสการไป พระคุณของท่านไม่มีวันจืดจาง ประหนึ่งว่าท่านไม่ได้ล่วงลับไป ธรรมชาติอันหนึ่งเป็นอย่างนั้น เหมือนกับดูเราอยู่ตลอดเวลา”

มหานิกาย ธรรมยุต ศากยบุตรอันเดียวกัน

“...พระครั้งพุทธกาล ท่านมีแต่ศากยบุตร เท่านั้น ท่านไม่มีนิกายนั้นนิกายนี้ นิกายนี้ ตั้งเป็นชื่อเป็นนามไม่เห็นสำคัญอะไร ตั้งฟากจรวดดาวเทียมก็ไปตั้งชื่อนักโทษซิ มันอยู่ในเรือนจำ แต่ชื่อมันอยู่ฟากจรวดดาวเทียม ใครนับถือไหมนักโทษคนนั้น นี่เขา ชื่อเขาสูงนะ นักโทษคนนี้นะ เขามาติดคุกต่างหาก แต่ชื่อเขาอยู่ฟากจรวดดาวเทียมนี้ คนจะ

ยอมรับนับถือเขาไหม นั่น ศากยบุตรของพระพุทธเจ้าก็เหมือนกัน ถ้าลงมาประพฤติปฏิบัติตัวไม่ถูกต้องตามหลักธรรมวินัย ก็เรียกว่าลดคุณค่าของตัวลงโดยลำดับ

ชื่อนามไม่เกิดประโยชน์ ชื่อตั้งไว้ยังงั้นละ ตั้งแต่เป็ด แต่ไก่ หมู หมา เขาก็มีชื่อพระก็ตั้งไว้อย่างนั้น หลักใหญ่คือศากยบุตร ขอให้ปฏิบัติตามหลักธรรมหลักวินัย นั่นแลคือผู้จะทรงมรรคทรงผลและผู้ทรงมรรคทรงผล ชื่อนามเฉยๆ นั้น ตั้งไว้ยังงั้นแหละไม่ใช่ผู้ทรงมรรคทรงผล.. โลก.. ประเพณีเป็นมาอย่างนั้น .. อย่างพ่อแม่ครูอาจารย์มั่น เรานี้ เป็นผู้พูดซะเองนะ..

พ่อแม่ครูอาจารย์มั่นท่านไม่ได้สนใจกับชื่อนะ ท่านสนใจกับหลักธรรมหลักวินัยศากยบุตรต่างหาก ฉะนั้นเวลาลูกศิษย์ผู้ใหญ่ของท่านที่เป็นพระฝ่ายมหานิกายมาขอญัตติกับท่าน ท่านอาจารย์มั่นนี่เองพูดให้เราฟังนะ เราถึงได้พูดได้อย่างอาจหาญท่านว่า

‘ท่านเหล่านี้ท่านเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เราเห็นประโยชน์แก่ส่วนรวมจำนวนมากและท่านเหล่านี้จะมาขอญัตติกับเรา’

ท่านว่า ‘ไม่ต้องญัตติ’ ท่านพูดตรงๆ อย่างนี้เลย.. ท่านสั่งเลยนะ

‘มัคคาวรณ์ สัคคาวรณ์ ไม่มี เพศก็ตั้งขึ้นแล้ว ทางสังคมยอมรับกันทั้งธรรมยุตและ มหานิกาย นี่เป็นความยอมรับทั่วหน้ากันแล้วในสังคม ส่วนธรรมวินัยก็เป็นที่เปิดทางให้แล้วสำหรับผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ไม่มีคำว่านิกายนั้นนิกายนี้ ขอให้เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเท่านั้น เป็นศากยบุตรของพระพุทธเจ้าได้เสมอหน้ากันหมด’

นี่หลวงปู่มั่นท่านแสดง

'ผมสงสารเพื่อนฝูงของท่าน มีจำนวนมาก ถ้าท่านทั้งหลายญัตติเสียแล้ว หมู่เพื่อนก็จะเข้ากันไม่ติด ไม่ต้องญัตติแหละ'

คำว่าเพื่อนฝูงได้แก่ ธรรมยุต มหานิกาย ที่เขาตั้งชื่อกันอย่างนั้น.. เพราะโลกเขาถือสมมุติ

'ถ้าญัตติแล้วก็เป็นฝ่ายนั้นฝ่ายนี้ นี่คณะของท่านมีเป็นจำนวนมาก ควรจะได้รับประโยชน์จากท่านทางด้านอรรถธรรมบ้าง จึงไม่ให้ญัตติ'

'พอเวลาญัตติแล้วเขาก็จะถือว่าเป็นคณะนั้นคณะนี้ไปเสีย ผู้ที่ไม่เข้าใจในอรรถใน

ธรรมมันก็เข้าไม่ถึง ผลประโยชน์ก็ขาดไป' ว่างั้น

'เมื่อพวกท่านได้กระจายออกไปทางด้านธรรมะนี้แล้ว เวลาไปที่ไหนพวกท่านทั้งหลายนี้มีพวกมากเสียด้วย ก็ยิ่งกระจายมาก ผลประโยชน์ก็มาก จึงไม่ต้องญัตติ ดี'

ท่านว่า 'ผลประโยชน์มากกว่าญัตติ'

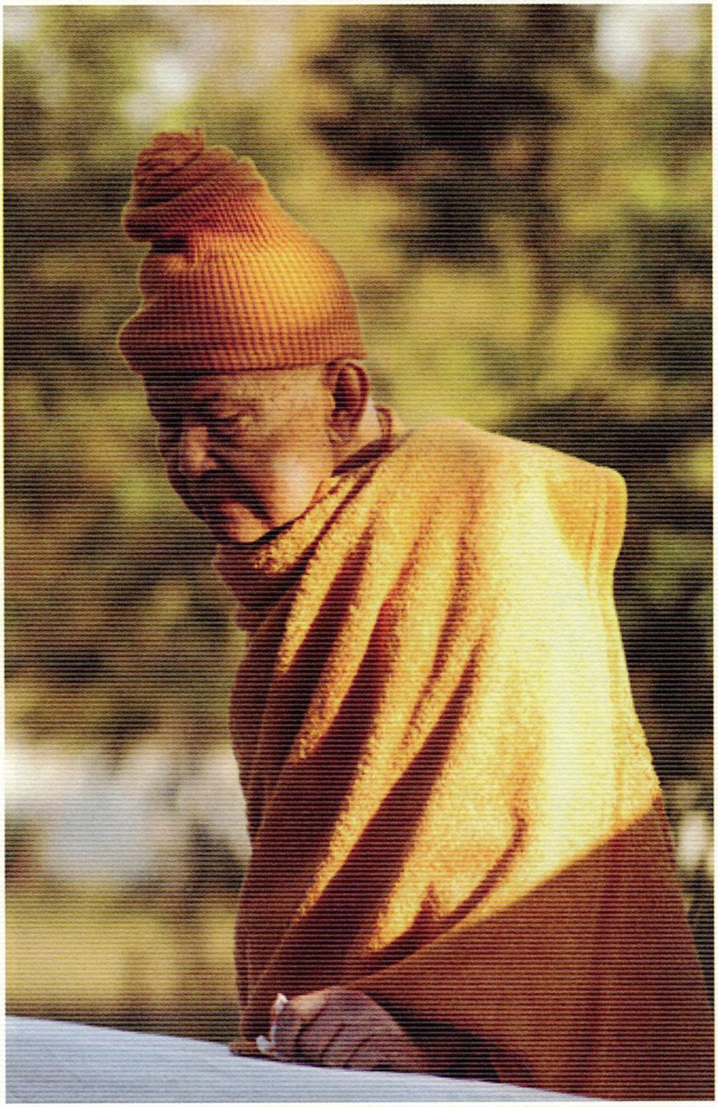
"...พระผู้มุ่งธรรมมุ่งวินัยด้วยกันแล้ว ไปที่ไหนสนิทกันหมด ไม่ได้เหมือนโลกนะ ไม่มีนิยมนิกายนั้นนิกายนี้ ขอให้ปฏิบัติดีเข้ากันได้สนิททันทีเลย.. สำหรับหลวงตาบัวเอง ใครจะว่าบ้าก็ตาม ไม่มีชื่อ ตั้งไว้อย่างนั้นโก้ๆ ไปอย่างนั้นละ ธรรมยุตมหานิกายใครก็ตาม

ถ้าปฏิบัติไม่ดีแล้ว จะเป็นเทวดามาจากฟ้าก็ไม่เป็นประโยชน์ อะไรแหละ ..แม้จะเป็นนิกายเดียวกัน ชื่อเดียวกันก็ตาม ถ้าปฏิบัติไม่ดีแล้วไม่เข้าหน้านะ ไม่อยากมองดูจนกระทั่งหน้าจะว่าอะไร ธรรมวินัยเป็นเครื่องบังคับหรือเป็นเครื่องยืนยันว่า จะเข้ากันได้สนิทหรือไม่สนิทเพราะอะไร ถ้าธรรมวินัยการปฏิบัติเข้ากันได้แล้ว เป็นศากยบุตรเหมือนกันหมด..."

“..คิดดูซิถึงขนาดนั่งภาวนาจนก้นแตก ฟังซิน่ะ ไม่ถึงเวลาไม่ลุก ความสัตย์นี้ฟาดเอาคอขาดไม่เสียดาย คำสัตย์ต้องให้อย่างนั้น พูดตามนิสัยก็รู้สึกจะมีมาดั้งเดิม ตั้งแต่เป็นฆราวาสก็มีนิสัย แต่เราไม่รู้ว่าเป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรมนะ มันหากติดตัวมาอย่างงั้น ถ้าลงได้ลั่นคำลงไปแล้วอะไรก็อันนั้นเลย....”

๒๔ มกราคม ๒๕๔๗

“...การภาวนาทีแรกต้องใช้สติ มีสติบังคับ อย่ากดจนเกินไป ให้มีสติรู้อยู่ มันจะเคลื่อนไหวไปยังไงดู เช่นอย่างเราพุทโธๆ ให้รู้อยู่กับพุทโธ เอาพุทโธเป็นจุดที่สติตั้งลงจุดนั้น ความรู้ก็อยู่ที่นั่นกับพุทโธๆ ให้อยู่ที่นั่น...”

๑๐ สิงหาคม ๒๕๔๕

"...จิตจึงหยั่งลงสู่ความสงบไม่ได้ เนื่องจากสติไม่เพียงพอเป็นอันดับแรก อันดับที่สองปัญญาที่จะสอดส่องมองดูเหตุผลของจิตที่คิดไปในแง่ต่างๆ ว่าผิดถูกดีชั่วประการใด ควรจะแก้ไขดัดแปลงกันอย่างไรบ้างนี้ไม่มี กิเลสจึงเดินได้อย่างอิสระเสรี..."

๓๐ มีนาคม ๒๕๑๔

“...อย่าพากันเป็นบ้ายศบ้าลาภบ้าสรรเสริญ มันพิลึกนะมนุษย์เรา เมืองไทยเรานี้เป็นเมืองพุทธแต่มันเป็นเมืองบ้ายศบ้าลาภบ้าสรรเสริญเยินยอ อันนี้มันเด่นเหลือเกินนะ เอาธรรมจับมันก็รู้ซิ มีแต่ให้กิเลสจับกันตกหลุมตกบ่อตกส้วมตกถานวันยังค่ำไม่มีวันโผล่นะ ถ้าเอาธรรมจับแล้วลากกันขึ้นได้เลย เราดูจริงๆ นี่นะไม่ใช่ธรรมดา นี้เอาธรรมมาสอนโลก ไม่ใช่เรื่องของหลวงตาบัว เอาธรรมพระพุทธเจ้ามาสอนโลก...”

๒๘ มกราคม ๒๕๔๙

บทที่ ๗
บ่มเพาะแม่ทัพธรรม

เปิดวิมุตติธรรม

หลังจากผ่านเหตุการณ์ในยามดึกของคืนฟ้าดินถล่มบนเขาวัดดอยธรรมเจดีย์แล้ว รุ่งเช้าวันแรม ๑๕ ค่ำเดือน ๖ (วันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๔๙๓) องค์หลวงตาก็ลงจากวัดดอยธรรมเจดีย์มาถึงวัดป่าสุทธาวาส เพื่อเข้ากราบบูชาสังเวชนียสถานระลึกบุญคุณพ่อแม่ครูอาจารย์หลวงปู่มั่น ผู้มีพระคุณสูงสุดของท่าน พอดีในวันนั้นมีกล้องถ่ายภาพ ท่านพระอาจารย์มหาทองสุกจึงมีเมตตากุลีกุจอจัดการให้ท่านถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึกที่วัดป่าสุทธาวาสแห่งนี้ยังมีความสำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับท่านคือเป็นสถานที่เปิดเผยความรู้ธรรมเห็นธรรมภายในใจแก่พระผู้ร่วมบำเพ็ญสมณธรรมมาด้วยกันตั้งแต่ครั้งอยู่กับหลวงปู่มั่น ที่วัดป่าบ้านหนองผือ

"ท่านเพ็งนี้เองคือผู้ที่เราบอกเป็นคนแรก เมื่อเราพ้นจากสมมุติทั้งปวงแล้ว"

ที่ท่านให้ความเมตตาต่อพระอาจารย์บุญเพ็ง เขมาภิรโต เช่นนี้ก็เนื่องจากติดสอยห้อยตามมานาน และในระยะที่หลวงปู่มั่นยังมีชีวิตอยู่ที่วัดป่าบ้านหนองผือ ท่านพระอาจารย์บุญเพ็งยังเป็นสามเณรอยู่ มีความขยันขันแข็งอดทนและใส่ใจในการงานดี ท่านจึงคิดสงสารว่า

"หากมีโอกาสได้ฟังธรรมอัศจรรย์ครั้งนี้ จะเป็นกำลังใจให้ขันแข็งในการบำเพ็ญเพียรยิ่งขึ้น และจะเป็นที่แน่ใจตายใจว่า มรรคผลนิพพานนั้นมีจริง"

ด้วยเมตตาเช่นนี้ท่านจึงเรียกมาแล้วค่อยเปิดเรื่องว่า

"นี่! จะเล่าอันหนึ่งให้ฟังนะ ท่านเคยติดสอยห้อยตามผมมาเป็นเวลานานแล้ว แล้วคำที่ผมจะพูดเวลานี้ท่านเคยได้ยินได้ฟังไหม?"

จากนั้นท่านก็เล่าเรื่องบนวัดดอยธรรมเจดีย์ในคืน ๑๔ ค่ำให้ฟังจนจบแล้วจึงพูดขึ้นว่า

"พอฟังแล้วเป็นยังไงคำนี้ ท่านเคยอยู่กับผมมาเป็นเวลานานเคยได้ยินไหม? ผมเคยพูดให้ฟังไหม?"

พระอาจารย์บุญเพ็งตอบด้วยความตื่นเต้นปีติในใจเป็นล้นพ้นว่า

"โหกระผมไม่เคยฟังอย่างนี้มาก่อนเลย"

จากนั้นท่านเมตตาสอนพระอาจารย์บุญเพ็งต่อไปว่า

"นั่นละ ให้ตั้งใจหนา อย่างนี้ละธรรมพระพุทธเจ้าเป็น อกาลิโกมีเป็นพื้นฐานประจำตลอดเวลา เป็นปัจจุบัน เอาให้จริงนะ นี่ได้เห็นเสียแล้วหายสงสัยทุกอย่าง หายสงสัยพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ หายหมดเลย เป็นอันเดียวกันหมด

แล้วเราว่าอย่างนี้ เราไม่สงสัยพระพุทธเจ้าอยู่ตรงไหนๆ พระธรรมพระสงฆ์อยู่ตรงไหน จิตกับธรรมนี้เป็นอันเดียวกันแล้ว กับพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นอันเดียวกันแล้ว ไม่แยก ไม่มีแยก เป็นอันเดียวกัน"

ต่อมาภายหลังพระอาจารย์บุญเพ็งผู้ฟังธรรมครั้งสำคัญเปิดเผยถึงความรู้สึกในอดีตขณะที่ฟังนั้นว่า

"ตั้งใจรับฟังด้วยความเคารพบูชาอย่างสูงสุด ถึงแม้ว่าในระยะนั้นจะ

ยังไม่เข้าใจในอรรถธรรมที่ลึกซึ้งละเอียดลออได้ตลอดก็ตามที แต่ก็ได้เก็บคำสอนที่ออกมาจากเมตตาธรรมของท่านไว้เป็นข้อระลึกและเป็นกำลังใจในการบำเพ็ญสมณธรรมอย่างมิรู้ลืมตลอดมา”

หลังจากพักวัดป่าสุทธาวาสกับพระอาจารย์มหาทองสุกได้ ๒ คืน ท่านกับท่านพระอาจารย์บุญเพ็ง เขมาภิรโต ก็ออกเดินทางไปถ้ำอำเภอวาริชภูมิ บ้านนาเชือก ทุ่งเชือก ตั้งใจว่าจะเข้าอยู่จำพรรษาในถ้ำแห่งนี้ต่อไป

ย้อนกลับวัดป่าบ้านหนองผือ

เมื่อองค์หลวงตาและท่านพระอาจารย์บุญเพ็งเดินทางมาถึงถ้ำอำเภอวาริชภูมิ บ้านนาเชือก ทุ่งเชือก เพื่อเตรียมตัวเข้าจำพรรษาเรียบร้อยแล้ว แต่เมื่อได้พบโยมคนหนึ่งถึงกับทำให้ท่านต้องเปลี่ยนใจ

“...เผอิญผู้เฒ่าทิดผาน คนบ้านหนองกุง แกเคยไปหาเราที่วัดบ้านหนองผือบ่อยๆ ทราบว่าเรามาแกจึงขึ้นไปหาเราที่ภูเขาอำเภอวาริชภูมิ ก็ไปเล่าสภาพของวัดป่หนองผือให้ฟังว่า

‘โอ๋ย! น่าสลดสังเวช ดูสภาพหนองผือเหมือนบ้านร้างวัดร้าง แต่ก่อนพระเณรเหลืองอร่ามๆ เต็มวัดตลอด มีหลวงปู่มั่นเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรประชาชนญาติโยมยิ้มแย้มแจ่มใส ทำบุญใส่บาตรเหมือนแดนสวรรค์อยู่ในบ้านหนองผือ

พอท่านหลวงปู่มั่นล่วงไปแล้ว เวลานี้เหมือนวัดร้าง ซบเซาหมดเลย ยังเหลืออยู่แต่พระหลวงตา ๒-๓ องค์’

ฟังแล้วเราสะดุดใจอย่างแรง ไม่ถามไม่ตอบเลยพอแกพูดอย่างนั้น

แกก็เล่าธรรมดา แกไม่รู้ว่าเราเอาจริงเอาจัง ไปสะดุดเราอย่างไรบ้างพอแกไปแล้ว ก็พิจารณาเต็มเม็ดเต็มหน่วยถึงบุญถึงคุณของบ้านหนองผือเวลานี้จะกลายเป็นวัดร้าง ยังไงกันนี่

พอตอนเช้า ฉันเสร็จแล้ว ตัดสินใจบอกท่านเพ็งว่า

'ไป กลับหนองผือ'

'เอ้า กลับไปยังไงอีก' ท่านเพ็งนิสัยอย่างนั้น 'ท่าน..ไม่ได้ยินหรือ? เมื่อวานนี้เฒ่าทิดผานมาเล่าให้ฟังนั่นน่ะ' เราเล่าให้ฟังเหตุผล ท่านก็เข้าใจทันทีเพราะนั่งอยู่ด้วยกันในถ้ำ นี่ละเหตุที่ตัดสินใจกลับไป จวนเข้าพรรษา พอไปถึงหนองผือตรงกับเดือน ๘ ขึ้น ๘ ค่ำ มีแต่พระแก่ๆ ๒-๓ องค์จริงๆ จากนั้น ๑๕ ค่ำ ก็ประชุมเข้าพรรษา

พอเห็นเราเข้าไป เรื่องก็กระจายออกไปข้างนอก พระเณรจึงพากันหลั่งไหลเข้าไป ปีนั้นจำพรรษาร่วม ๓๐ รูป ไล่เลี่ยกับปีพ่อแม่ครูจารย์มั่นอยู่ ๓๕-๓๖ รูป พระเณรแน่นหนามั่นคง ดูเหมือน ๒๘ หรือ๒๙ องค์นั่นละถึงกลับมา เพื่อสนองคุณชาวบ้านหนองผือ..."

ผู้เฒ่าทิดผานเป็นลูกศิษย์วัดป่าบ้านหนองผือได้เล่าความเปลี่ยนแปลงไปของวัดถึงกับทำให้ท่านเกิดความรู้สึกสลดหดหู่ใจอย่างมาก จึงคิดตัดสินใจกลับคืนในทันที

"วัดหนองผือเป็นวัดที่ท่านอาจารย์มั่นจำพรรษาในวาระสุดท้ายของชีวิต และบ้านหนองผือเองก็เป็นบ้านที่มีบุญมีคุณต่อพระกรรมฐานมากมาย พระเณรมาเท่าไรๆ สามารถเลี้ยงพระได้ทั่วถึงหมด ทั้งๆ ที่มีบ้านเพียง ๗๐ หลังคาเรือนเท่านั้น บัดนี้จะกลายเป็นวัดร้าง เหมือนไม่มีใครเหลียวแล คล้ายกับว่าบ้านนี้เป็นเหมือนผ้าขี้ริ้ว มันสมควรแล้วเหรอ? ดูมันเกินเหตุเกินผลไป"

องค์ท่านจึงตัดสินใจย้อนกลับมาจำพรรษาที่นี่อีกทั้งที่เหลือเพียง ๗ วันจะเข้าพรรษาแล้ว บรรดาหมู่เพื่อนพระเณรที่หวังพึ่งพาอาศัย หวังได้รับคำแนะนำอรรถธรรมข้อวัตรปฏิบัติจากท่านก็เลยต่างย้อนกลับมาจำพรรษาที่นี่ด้วยกันจำนวนมาก เลยกลายเป็นว่าในพรรษานั้นมีพระเณรอยู่ด้วยกันถึง ๒๘ องค์เป็นที่อบอุ่นเย็นใจแก่ชาวบ้านหนองผือเช่นเดิม

กรรมฐานยุคห้วยทราย

ภายหลังหลวงปู่มั่นเข้าสู่นิพพาน องค์หลวงตาได้เข้าจำพรรษาที่วัดป่าบ้านหนองผือได้ ๑ พรรษา จากนั้นท่านก็ไปจำพรรษาที่บ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร อยู่ถึง ๔ ปี

“เราไปอยู่ห้วยทรายถึง ๔ ปี ห้วยทรายสงัดดี อยู่ตีนเขาบ้านห้วยทรายอยู่ทางด้านตะวันออก ภูเขาอยู่ทางด้านตะวันตก วัดอยู่ทางทิศเหนือของภูเขา จำพรรษาปีแรกเราขึ้นไปจำพรรษาบนเขากับเณรภูบาล (ต่อมาศึกษาจบมหาเปรียญ) ให้หมู่เพื่อนอยู่ข้างล่าง เราขึ้นไปอยู่บนภูเขา มันใกล้ๆ กัน พอถึงเวลาที่จะประชุมก็ลงจากภูเขาไปประชุมที่วัดตีนเขา เราเป็นผู้เทศน์แหละ อาจารย์มหาบุญมี ท่านอยู่วัดข้างล่างเราอยู่ข้างบน .. ทางผ่านแต่ก่อนไม่มี ลงจากภูเขาก็เข้าวัดตีนเขา...”

ข้อปฏิบัติที่ท่านถือเคร่งในยุคนั้นคือ ปฏิบัติอย่างหยาบๆ ห้ามนอนก่อน ๔ ทุ่ม ถ้าใครนอนก่อน ๔ ทุ่ม ต้องตื่นขึ้นมาทำความเพียรก่อนตี ๔ ถ้าผิดจากนี้ ได้ตักเตือนถึงสามครั้ง ถ้าทำไม่ได้ท่านจะไล่หนีจากวัดทันที

เข่นหนัก ด้วยอรรถธรรม

ท่านพระอาจารย์สิงห์ทองได้กล่าวถึงความจริงจังขององค์หลวงตาต่อพระเณรยุคบ้านห้วยทรายว่า

“...ท่านพระอาจารย์มหาบัวท่านเข้มงวดกวดขันกับพระเณรที่ไปปฏิบัติกับท่านมาก ยามค่ำคืนท่านอาจารย์มหาบัวจะลงเดินตรวจพระเณรในวัดโดยไม่ใช้ไฟฉาย ว่าพระเณรองค์ไหนทำความเพียรอยู่หรือเปล่า ถ้ามองเห็นจุดไฟอยู่ท่านก็จะไม่เข้าไป ถ้าองค์ไหนดับไฟท่านจะเข้าไป เข้าไปจนใต้ถุนกุฏิแล้วฟังเสียงว่าจะนอนหลับหรือเปล่า หรือนั่งภาวนา เพราะคนที่นอนหลับส่วนมากเสียงหายใจจะแรงกว่าธรรมดาที่ไม่หลับ

ถ้าหากว่าองค์ไหนนอนหลับก่อน ๔ ทุ่มแล้ว พอตอนเช้าประมาณตี ๔ ท่านจะเดินตรงไปที่กุฏิองค์นั้นแหละ และถ้ายังไม่ตื่น ตอนเช้าลงศาลาจะเตรียมบิณฑบาต ท่านจะเทศน์ว่าให้พระเณรองค์นั้น ถ้าท่านได้เตือนถึง ๓ ครั้งแล้วไม่ดีขึ้น ท่านจะขับไล่ออกจากวัด ให้ไปอยู่วัดอื่น โดยพูดว่า

‘ผมสอนท่านไม่ได้แล้ว นิมนต์ออกไปจากวัดเสีย’

ท่านอาจารย์สิงห์ทองเคยเล่าให้ฟังว่า สมัยนั้นเหมือนกับว่าพระเณรในวัดนั้นจะไม่ค้างโลกกัน พอตื่นนอนขึ้นมา มองไปเห็นแต่แสงไฟโคมสว่างไสวตามกุฏิของพระเณรเหมือนกับไม่นอนกัน

เรื่องอาหารการกิน เขามีกบหรือเขียดตัวเดียวอย่างนี้ เขาก็แบ่งใส่บาตรได้ ๔ บาตร ๔ องค์ก็มี ในคราวที่อดอยาก มะเขือลูกเดียวอย่างนี้เขาจะผ่าใส่บาตรได้ ๔ องค์ ทั้งนี้เนื่องจากทางอีสานนั้นกันดารน้ำ โดยเฉพาะหน้าแล้งบางแห่งต้องได้กินน้ำในสระ พร้อมทั้งไปตักเอาไกลด้วยเป็น ๒-๓ กิโลเมตรก็มี เพราะขุดบ่อไม่มีน้ำ ถึงจะมีบางแห่งน้ำก็เค็ม

กินไม่ได้ และสิ่งที่ตามมาด้วยก็คือ ความอดอยากเรื่องอาหารการกิน

อาศัยแก่นไม้ รากไม้ ใบไม้มาต้มฉัน นานๆ จะมีน้ำอ้อยก้อนทีหนึ่ง... ก้อนเดียวแบ่งกันฉัน ๓-๔ องค์ก็ยังพอ... บางปีพระเณรป่วยเป็นไข้มาลาเรียเกือบหมดทั้งวัด ยังเหลือแต่ท่านพระอาจารย์มหาบัวและพระอีกองค์หนึ่งก็มี เป็นผู้ทำกิจวัตรประจำวัน เช่น ปัดกวาดลานวัด และตักน้ำใช้น้ำฉัน..."

โปรดคุณแม่ชีแก้ว

"...แม่ชีแก้วที่อยู่บ้านห้วยทรายนี้ เป็นลูกศิษย์ดั้งเดิมของท่านอาจารย์มั่นมาตั้งแต่เป็นสาวโน่นนะ แกภาวนาเป็นตั้งแต่เป็นสาวโน่น ถ้าวันไหนภาวนาแปลกๆ พอท่านอาจารย์มั่นบิณฑบาตมาถึงนั้น ท่านจะว่า

'วันนี้ออกไปวัดนะ' เพราะท่านหยั่งทราบทุกอย่าง...ทีนี้พอท่านจะจากที่นั่นไป ท่านก็บอกตรงๆ เลย บอกว่า 'นี่ถ้าเป็นผู้ชายแล้วเราจะเอาไปบวชเป็นเณรด้วย'

อายุตอนนั้นราว ๑๖-๑๗ ปี 'นี่เป็นผู้หญิงมันลำบากลำบน ไม่เอาไปแหละ อยู่นี่แหละ จะเป็นบ้าครอบครัวเหมือนโลกเขา ก็แล้วแต่เถอะ'

ว่าแล้วท่านก็ไป ก่อนจะไปท่านสั่งว่า 'แต่อย่าภาวนานะ'

นี่สำคัญ ท่านสั่งไว้จุดนี้แหละ คือนิสัยแกผาดโผนมาก เรื่องภาวนานี้นิสัยผาดโผนมากจริงๆ เหาะเหินเดินฟ้าดำดินบินบนในหัวใจมันออกรู้ออกเห็นหมดเทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมเปรตผีนี้มันไปรู้ไปหมด นั่นซิทีนี้เวลาไม่มีครูมีอาจารย์คอยแนะคอยบอก กลัวมันจะเสีย ท่านจึงห้ามไม่ให้ภาวนา 'เราไปนี้ไม่ต้องภาวนาแหละ ต่อไปมันก็จะมีครูมีอาจารย์สอนเหมือนกันนั่นแหละ'

พอวันพระหนึ่งๆ พวกเขาจะไป ไปพร้อมกันไปละ ไปทั้งวัดเขาเลยแหละ พวกแม่ชีแม่ขาวหลั่งไหลกันไป ขึ้นบนภูเขาหาเราตอนบ่าย ๔ โมง ๔ โมงเย็นเขาก็ไป ตอนจวน ๖ โมงเย็นเขาก็กลับลงมา พอไปถึงแกก็เล่าให้ฟัง ขึ้นต้นก็น่าฟังเลยนะ พอแกขึ้นต้นก็น่าฟังทันที

'นี่ก็ไม่ได้ภาวนา เพิ่งเริ่มภาวนานี่แหละ ญาท่านมั่นท่านไม่ให้ภาวนา' แกว่าอย่างนั้น 'ท่านห้ามไม่ให้ภาวนา'

เราก็สะดุดใจกึ๊ก มันต้องมีอันหนึ่งแน่นอน ลงหลวงปู่มั่นห้ามไม่ให้ภาวนานี้ต้องมีอันหนึ่งแน่นอน จากนั้นแกก็เล่าภาวนาให้ฟังนี้ โถ ไม่ใช่เล่นๆ พิสดารเกินคาดเกินหมาย เราก็จับได้เลยทันที

'อ๋อ อันนี้เองที่ท่านห้ามไม่ให้ภาวนา'

พอไปอยู่กับเรา.. ไปหาเราก็ภาวนาพูดตั้งแต่เรื่องความรู้ความเห็นไปโปรดเปรตโปรดผีโปรดอะไรต่ออะไร นรกสวรรค์แกไปได้หมด รู้หมดแกรู้ ทีนี้เวลาภาวนามันก็เพลินแต่ชมสิ่งเหล่านี้ ครั้นไปหาเรานานเข้าๆเราก็ค่อยห้ามเข้าหักเข้ามาเป็นลำดับลำดานี่แหละ เอากันตอนนี้ ทีแรกให้ออกได้ 'ให้ออกก็ได้ไม่ออกก็ได้ ได้ไหมเอาไปภาวนาดู?'

ครั้นต่อมา 'ไม่ให้ออก' ต่อมาตัดเลยเด็ดเลย

'ห้ามไม่ให้ออกเป็นอันขาด'

นั่นเอาขนาดนั้นนะทีนี้ ให้แกรู้ภายในอันนั้นเป็นรู้ภายนอกไม่ใช่รู้ภายใน ไม่ใช่รู้เรื่องแก้กิเลส จะให้แกเข้ามารู้ภายในเพื่อจะแก้กิเลส แกไม่ยอมเข้า

ทีนี้ก็มีแต่บังคับให้อยู่ละคราวนี้เพราะมันชินพอ พอบังคับให้อยู่พอแน่วลงอยู่นี้ก็สว่างจ้าขึ้น แล้วก็ปรากฏเป็นนิมิตเรานี้แหละมา ถือมีดเขาเรียกว่าอะไรไม่รู้ มีดก็มีดคมกริบ แสงออกแพรวพราวๆ ทีนี้ให้

พิจารณาอย่างนี้นะ การทำลายกายทำลายอย่างนี้ จุดตะเกียงเจ้าพายุมาด้วยนะ หิ้วตะเกียงเจ้าพายุมาด้วยแกว่า หิ้วตะเกียงเจ้าพายุมาแล้วก็ฟันเลย ฟันตัวแกนั่นแหละในนิมิตภาวนา ฟันพออันนี้ขาดตกอันโน้นขาดตก ฟันนี้ๆ ทำอย่างนี้ๆ แยกกายแยกอย่างนี้ ฟันฟาดมันแหลกไปเลยนะ ฟันแล้วเขี่ยๆ เขี่ยออก

'นี่ๆ ดูเอาๆ แล้วแยกออกไปอันไหนเป็นสัตว์อันไหนเป็นบุคคล อันไหนเป็นหญิง อันไหนเป็นชาย เอ้าดูเทียบดู อันไหนสวยอันไหนงาม เอ้าดู'

ฟันออกจนแหลก ทางนี้ก็ดู เกิดความสลดสังเวชภายในจิตใจ มันเป็นนิมิตอันหนึ่งออกแต่เป็นธรรม พออันนี้แตกกระจัดกระจายไปจนกระทั่งว่าเกิดความสลดสังเวชตัวเอง พอคราวนี้พึบลงอีก คราวหลังนี้เงียบเลย พูดไม่ถูกคราวนี้ จะว่าอัศจรรย์ขนาดไหนพูดไม่ถูก ทีนี้พอจิตถอนขึ้นจากนั้นก็หมอบกราบไปทางภูเขาเลยแกว่า..

พอทำตามนั้นมันก็เปิดโล่งภายในซิ ทีนี้จ้าขึ้นเลยเชียว.. นี่แหละที่กลับขึ้นมา กลับขึ้นมาเพราะเหตุนี้ ทีนี้ได้รู้อย่างนั้นๆ ละทีนี้ รู้ตามที่เราสอนนะ

'เออ เอาละ ทีนี้ขยำลงไปนะตรงนี้ ทีนี้อย่าออก อย่ายุ่ง ยุ่งมานานแล้วไม่เห็นเกิดประโยชน์อะไร เหมือนเราดูดินฟ้าอากาศ ดูสิ่งเหล่านั้นน่ะ ดูเปรตดูผีดูเทวบุตรเทวดา มันก็เหมือนตาเนื้อเราดู สิ่งเหล่านี้ไม่เห็นเกิดประโยชน์อะไร ถอนกิเลสตัวเดียวก็ไม่ได้ นี่ตรงนี้ตรงถอนกิเลส'

เราก็ว่าอย่างนี้ 'เอ้าดูตรงนี้นะ'

แกก็ขยำใหญ่เลย เอาใหญ่เลย ลงใจไม่นานนะก็ผ่านไป แกบอกแกผ่านมานานนะ...พ.ศ.๒๔๙๔

เราไปจำพรรษาที่ห้วยทรายในราวสัก ๒๔๙๕ ละมัง แกก็ผ่าน..."

โปรดหลวงปู่คำตัน

"...หลวงพ่อตันนะ องค์หนึ่งนะ อันนี้ก็ เราบวชให้เลยนะ เป็นตาปะขาว แกภาวนาดี แกเล่าภาวนาให้ฟัง เข้าท่านี่ว่ะ

เราเลยจัดบริขารให้ไปบวชมุกดาหาร แต่ก่อนเป็นอำเภอ เดินด้วยเท้าไปบวช เราไม่ไปแหละ แต่ให้โยมพาไป ให้พระพาไป บริขารเราเตรียมพร้อมเสร็จแล้ว ให้ไปบวชแล้วมาอยู่ห้วยทรายด้วยกันกับเราหลังจากนั้นก็พลัดพรากจากกันไป พบกันเป็นบางครั้งบางคราว จนกระทั่ง ท่านมาอยู่นี่ (วัดป่าดานศรีสำราญ) จนท่านเสียไป

การภาวนาของท่านดีมาตั้งแต่เป็นตาปะขาว เราถึงได้จัดบริขารบวชให้ จากนั้นการภาวนาก็ก้าวหน้าเรื่อยๆ ไปจนควรแก่การก่อเจดีย์ให้.. หลวงพ่อตันเป็นพระสำคัญองค์หนึ่ง ได้ติดสอยห้อยตามกันมาตลอดตั้งแต่เริ่มแรกเป็นลูกศิษย์มา..."

ธุดงค์จันทบุรี

"...เราขโมยหนีจากหมู่เพื่อนจากห้วยทราย มุกดาหาร มาจันทบุรี พ.ศ. ๒๔๙๕ มาหลบภาวนาอยู่ที่วัดป่าคลองกุ้ง..

ที่ขโมยหนีหมู่เพื่อนไปนะ เพราะลำบากรำคาญ หาอุบายมาเยี่ยมโยมแม่ จะไปยังไง ไปเยี่ยมโยมแม่มันหาความสงัดที่ไหน มานั่นพระรู้หมดแล้วแหละ ยังไงก็จะเผ่นที่ไหนแหละ มานี่ปั๊บมาเยี่ยมโยมแม่สองคืนปั๊บลงจันท์ฯ หนีไปนู้นแหละ ไม่ให้ใครทราบนะไป ไปจันท์ฯ ก็ไม่ให้ใครทราบเหมือนกัน ไปพักอาศัยอยู่กับอาจารย์เฟื่อง..

เรากับอาจารย์เฟื่องเคยอยู่ด้วยกันที่วัดป่าหนองผือ สกลนคร ส่วนอาจารย์เจี๊ยะ (จุนโท) กับเราก็เคยอยู่ด้วยกันที่วัดบ้านโคกนามน สกลนคร จำพรรษาด้วยกันที่นั่น ก็เลยคุ้นกันมาตั้งแต่อยู่ร่วมสมัยหลวงปู่มั่นโน้น

เพราะฉะนั้นเราถึงมาหลบซ่อนตัวอยู่ทางจันทบุรีนี้ เพราะเราทราบแล้วว่าอาจารย์เจี๊ยะกับอาจารย์เฟื่องอยู่ที่นี่ คุ้นกับท่านมานานมาก

ตั้งแต่ปีหลวงปู่มั่นมรณภาพ๒๔๙๒ ถวายเพลิงท่านปี ๒๔๙๓ พอเดือนกุมภาพันธ์หมู่เพื่อนวิ่งตามเราไปไหนตามเกาะอยู่ตลอด พออยู่จันทบุรีพอสมควรแล้วจึงย้อนกลับห้วยทราย มุกดาหารตามเดิม...”

นิมิตอัศจรรย์ “สรงน้ำพระพุทธรูปทองคำ” หยั่งรู้อนาคต

“...เหตุที่จะบวชโยมแม่มันก็มีต้นเหตุ นู่นอยู่ห้วยทราย มันไปเจอทางนู้นแล้วเป็นขึ้นทางนู้นแล้ว มาก็ได้เล่าให้หมู่เพื่อนฟัง

‘เอ้อ ไอ้เรานี้นึกว่าจะไปสะดวกสบาย นี่มันจะไม่สะดวกสบายนะ’

มาพิจารณา คืนนี้ปรากฏเรื่องเกี่ยวกับโยมแม่มาเกี่ยวกับเรา ตลอดถึงเรื่องของโลกนี้ก็มาเกี่ยวกับเรา คือคำว่าโลกมาเกี่ยวกับเราได้แก่ วันนั้นเวลามันแสดงขึ้นภายในจิตใจนี้ เหมือนว่าเรานี่จะขึ้นไปสรงน้ำพระพุทธเจ้ามากต่อมาก... เป็นแท่นที่สูงประมาณสัก ๑ เมตร ๓๐ ความสูงนะ เป็นแท่นใหญ่ เราขึ้นไปสรงน้ำพระพุทธเจ้าทั้งหลาย นิมิตแสดงออก

ครั้นเวลาก้าวขึ้นไปแล้ว เป็นพระพุทธเจ้ารูปทองคำทั้งแท่งๆ เท่าองค์ของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ไปเลย อยู่บนแท่น น้ำที่เราไปก็มีน้ำหอม น้ำอะไรที่เป็นน้ำเคารพนับถือนั่นแหละ ขึ้นไปก็ประพรมท่านด้วยความเคารพ เรื่องของในนิมิตมันก็ไม่นาน พระพุทธเจ้าที่อยู่บนแท่นพระ

เป็นทองคำทั้งแท่ง ไปประพรมท่านด้วยความเคารพๆๆ ทั่วถึงไปหมด ฟังซิว่าทั่วถึงไปหมดในเวลาไม่เนิ่นนาน

พอก้าวออกจากนั้นมาดูประชาชนนี้แน่นหมดเลย อ้าว นี่มันนิมิตยังไงอีก แต่มันก็รู้ของมันเอง ลงมานี้เขารอรับน้ำพุทธมนต์อยู่ รับน้ำสรงน้ำพุทธมนต์จากเราเต็มไปหมดเลย

พอลงจากแท่นพระพุทธรูปแล้ว ก็ลงมาประพรมน้ำมนต์ให้ประชาชน ไม่ใช่เป็นน้ำอบน้ำหอมที่เราขึ้นประพรมสรงพระพุทธเจ้านะ อันนั้นขึ้นด้วยนิมิตมันขึ้นพอเหมาะพอดีด้วยความเคารพ ภาชนะอะไรที่จะไปสรงน้ำท่านก็เหมาะสมทุกอย่าง ในนิมิตมันพูดไม่ได้มันหากพร้อมกัน พอสรงน้ำไม่เนิ่นนานนักก็ทั่วถึงหมดเลย

เรามาพิจารณาตรองตามเรื่องนี้ 'เอ๊ โยมแม่กับเรานี้ ถ้าไม่เอาโยมแม่บวชเห็นจะไม่ได้ มันเกี่ยวพันกันอยู่อย่างนี้' พิจารณา ผมก็เข้าใจๆ ไปตามลำดับของนิมิตที่เป็นเครื่องเทียบเคียง โยมแม่เราก็เอามาบวชตั้งแต่โน้น

ส่วนที่รดน้ำประชาชนนี้เกี่ยวกับการสั่งสอนประชาชนนั้นเราก็เข้าใจ ส่วนเรื่องสรงน้ำพระพุทธรูปทั้งหลายเราไม่พูดเท่านั้น เรื่องนิมิตมันก็แปลก

มองไปทางนี้ประชาชนแน่นหมด รอบหมดเลย นี่มันอะไรกันอีก แล้วมันก็เข้าใจ ลงไปทีนี้ประพรมเหมือนกับว่าน้ำพุทธมนต์ให้ประชาชน พอออกจากนี้ไปแล้วก็มีแต่ประชาชน เรื่องพระพุทธเจ้าก็เรียกว่าหายผ่านไปแล้วหายเงียบเลย

ทีนี้มีแต่ประชาชนเต็มหมดเลย มองไปไหนสุดสายหูสายตา ฟากจากนั้นไปอีกพักหนึ่งลงต่ำไป มันต่ำกว่ากันประมาณสักวากว่าๆ เราก็ลงจากฟากนั้นลงไป ทีนี้เวลาประพรมน้ำมนต์ให้ประชาชน รดน้ำมนต์ประชาชนนี้มันออกจากนิ้วมือออกจากฝ่ามือ พอมือเราสาดน้ำนี้แตกกระจายไปเลย

แตกกระจายนี้ทั่วถึงอย่างรวดเร็ว มันก็ชัดเหมือนกันพอส่ายนิ้วมือนี้ซ่าๆๆ ไปหมด น้ำนี้ออกจากนิ้วมือๆ มันก็ไม่นาน มันทั่วถึงหมดนะมากๆนั่นน่ะ เพราะมันเป็นในนิมิตให้รู้เรื่องราว พอส่ายมือไปนี้น้ำอันนี้จะออกจากปลายมือๆ นี้ซ่าๆๆ สาดนู้นสาดนี้จนรอบหมดในเวลาไม่นานเลย พอจากนั้นปั๊บลงไปแล้ว อ้าว จะลงจากที่ประพรมน้ำมนต์ให้ประชาชน

จากนั้นมาเกี่ยวกับโยมแม่ เห็นโยมแม่มาข้างล่าง ตอนนั้นเรายังเหาะอยู่ ประชาชนนั่งอยู่นี้ เหมือนเราเหาะอยู่บนประชาชน น้ำส่ายมือไปนี้น้ำออกปั๊บๆ กำลังก้าวลงไป โยมแม่อีกแล้ว อ้าว โยมแม่มาคอยอยู่นั้น ‘อ้าว นี่จะไปไหนอีกล่ะ’ ‘ไม่ไปไหนแหละ’

‘จะไปแล้วเหรอจะไม่กลับเหรอ’ ลักษณะว่างั้น

‘อ๋อ ไปทำประโยชน์เสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะกลับมา’ คือเวลาจะลงมาเห็นอย่างนั้น พอว่างั้นก็เลยลงไป ตอนนี้ยังมัวๆ นิดหน่อย ดูว่าเวลาจะขึ้นนะ โยมแม่มารออยู่นี่จะขึ้นไปสรงน้ำพระพุทธเจ้าและประชาชนทั้งหลาย โยมแม่ว่า

‘เหอ จะไปแล้วเหรอ จะไม่กลับมาแล้วเหรอ’ ว่างั้นนะ

เราบอกว่า ‘จะกลับ คือเราจะไปทำธุระเรียบร้อยแล้วจะกลับมาหาโยมแม่ รออยู่นี่แหละ’ เราว่างั้น รออยู่นี่หมายถึงรออยู่บ้านโยมแม่

พอว่าอย่างนั้นแล้วเราก็ผ่านขึ้น สรงน้ำเสร็จแล้วโยมแม่ปูเสื่อเอาไว้ก็มีบ้านหลังหนึ่งเล็กๆ หลังในนิมิต ปูเสื่อไว้ก็มีน้องชายคนหนึ่งนั่งอยู่นั้นคอยอยู่ เราก็เหาะลงไปหน้าบ้านขึ้นไปนั่ง พอลงไปแล้วเราก็ไปนั่งเสื่อโยมแม่ก็นั่งอยู่นี้ น้องชายนั่งอยู่คนหนึ่ง เหมือนกับจะสอนโยมแม่อะไรๆนี่แหละ พอดีรู้สึกตัวเสีย พอไปถึงอันนี้ยังไม่ได้สอนว่าไงนะ มันก็รู้ในจิตทันทีเลย ทีนี้จิตมันก็ถอยออกมา เรื่องราวก็เลยหมดไป มันก็เข้าใจทันที

'เอ้อ เรานี้จะไปไหนไม่พ้นละนะ โยมแม่มาเกี่ยวพันแล้ว ไอ้เด็กน้องชายนี่มันมีอะไรอีกนะ มันมีอะไรมาเกี่ยวพันกับเราอีกนะ'

จากนั้นไปแล้วเราจึงได้พิจารณา จึงได้กลับมาบวชโยมแม่ ไปไหนไม่ได้นะ เกี่ยวกับโยมแม่แล้ว ออกมาก็มาบวชโยมแม่ได้อย่างคล่องตัว ไม่มีอุปสรรคขัดข้องประการใดเลย แล้วไอ้น้องชายนั้นก็มีธุระ เราไปเปลื้องเหตุผลกลไกอะไรทุกอย่างให้ ผ่านไปได้เรียบร้อย แน่ะ มันก็มาเกี่ยวข้องกับเรา เรื่องราวสงบเรียบร้อยไปจากเราเป็นผู้ไประงับเหตุการณ์ต่างๆ

ทีนี้ก็มาพิจารณานี้ เราพูดจริงๆ อ้าวทีนี้จะเปิดนะ เรื่องที่ขึ้นไปสรงน้ำพระพุทธเจ้านี้ พระพุทธเจ้ามีกี่พระองค์เต็มไปหมดเลยอยู่บนแท่น ขึ้นไปแล้วเป็นพระพุทธรูปทองคำทั้งแท่งๆ นี้มันก็วิ่งถึงกัน นี่แหละที่ว่าจิตขอให้ได้ถึงวิมุตติเถอะน่ะ พอมันจ้าขึ้นเท่านี้มันจะถึงกันหมด บรรดาพระพุทธเจ้าไม่ต้องถามกัน เป็นอันเดียวกันหมดเลย ครอบไปหมดเลยถึงหมด นี่เราแยกออกมานะ พออันนี้มันผางเข้าไปจุดนั้นแล้วมันจะทั่วถึงกันหมด บรรดาพระพุทธเจ้ามีจำนวนมากน้อยทั่วถึงกันหมด เป็นอันเดียวกันเลย ดังที่เคยพูดแล้วเหมือนน้ำมหาสมุทร

ทีนี้ออกจากนี้ไปมันเกี่ยวข้องอะไรอีก นี่ก็มาเกี่ยวข้องกับเรื่องการแนะนำสั่งสอนประชาชนอย่างทุกวันนี้เห็นไหมล่ะ มันก็พอเป็นพยานได้แล้วมิใช่เหรอ สอนประชาชนมาเต็มเม็ดเต็มหน่วย... สอนไม่หยุดไม่ถอยกว้างขวางออกไปจนออกทั่วโลก นี่ที่ว่าเอามือส่ายไปอย่างนี้มันก็เข้ากันได้เอาโยมแม่มาบวช แนะนำสั่งสอนโยมแม่ เรื่องราวจึงจบลงไป มันก็เดินตามนั้นไม่เห็นผิด

นี่ได้ออกปากพูดจริงๆ ให้กับหมู่เพื่อนฟังเรื่องเฉพาะโยมแม่นี่ เรามาพิจารณาตรองตามเรื่องนี้ 'ผมไปไหนไม่รอดนะ โยมแม่มีมาเกี่ยวข้องแล้ว

จะต้องได้เกี่ยวข้องกับโยมแม่ ถ้าไม่เอาโยมแม่บวชเห็นจะไม่ได้ มันเกี่ยวพันกันอยู่อย่างนี้’

“...นี่ความรู้ ถ้ามันลงได้เป็นขึ้นในจิตมันจะไปถามใครง่ายๆ ไม่ถามนะ ความแน่อยู่ในนั้นหมด เช่นอย่างขึ้นไปสรงพระพุทธเจ้านี้ทางนี้รับกันแล้ว สรงพระพุทธเจ้าทุกพระองค์ก็คือความรู้นี้เข้าซ่านถึงกันหมดแล้ว ที่รดน้ำประชาชนมันก็เข้าใจ บอกในตัว รู้ในนี้ๆ เสร็จ ไม่ต้องไปวินิจฉัยอันนี้เกี่ยวกับการสอนโลกสอนประชาชนเป็นอย่างนี้ๆ มันก็เป็นอย่างนั้นนี่ ความรู้ที่เกิดขึ้นจากจิตใจทางด้านจิตตภาวนา อย่างนี้เราก็ไม่เคยพูดอย่างจะแจ้งเหมือนวันนี้ วันนี้มันเกี่ยวกับโยมแม่มาแล้วก็เลยพูดให้ฟัง

อย่างอื่นก็เหมือนกันนี้ ที่มันเป็นอยู่ในจิตใจ แต่ไม่จำเป็นต้องพูดก็เหมือนไม่รู้ๆ อันใดที่ควรจะพูดเพราะมันเป็นสักขีพยาน ดังที่เทศน์สอนโลกก็ออกมาแจงกันดู สรงพระพุทธรูปก็คือเข้ากราบซ่านถึงพระพุทธเจ้าเป็นอันเดียวกันหมด มันก็เข้าใจ สอนประชาชนเข้าใจ จนกระทั่งมาสอนโยมแม่มันก็ได้เหตุได้ผลไปตามร่องรอยที่รู้แล้วๆ บอกว่าเรานี้ไปไหนไม่ได้นะ เวลานี้โยมแม่เข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว จะต้องได้เกี่ยวข้องโยมแม่ก่อน มันก็เป็นไปตามนั้น

นี่พูดถึงเรื่องความรู้ภายในจิตใจ ไม่ใช่ธรรมดานะการปฏิบัติธรรมขอให้ท่านทั้งหลายได้ตั้งอกตั้งใจปฏิบัติ ที่พูดเหล่านี้นั้นเอามาพูดเฉพาะที่พอพูดได้ๆ ที่ไม่พูดได้มันหนาแน่นครอโลกธาตุ ความรู้นี่มันซ่านไปหมดเลย อะไรที่ควรพูดไม่ควรพูดมันก็รู้เองในจิตที่รู้ๆ อันใดที่ควรจะนำออกมาพูดได้เป็นประโยชน์มากน้อยก็นำมา อะไรที่ไม่เป็นประโยชน์ แต่มันเกลื่อนในสิ่งที่รู้ที่เห็นมันก็เกลื่อน ก็ปล่อยไว้ตามสภาพเป็นจริงเสีย

พาโยมมารดาบวช

'ผมมาพิจารณาดูเรื่องเกี่ยวกับโยมแม่ ภาวนาอยู่นิมิตปรากฏเกี่ยวกับโยมแม่ ถ้าเราไม่ได้เอาโยมแม่บวชจะไม่ได้นะมันเกี่ยวกัน อย่างไรจะต้องให้โยมแม่บวช แล้วจะต้องเป็นอย่างนั้นๆ ตามนิมิตตามความเป็นในสิ่งนี้ ต้องเป็นอย่างนั้นๆ ไม่สงสัย'

เมื่อถึงบ้านตาดท่านจึงจัดการบวชชีให้โยมมารดา และให้การอบรมปฏิบัติจิตตภาวนา ปีนั้นโยมมารดามีอายุครบ ๖๐ ปีพอดี

"...พอได้เวลาแล้วก็จดหมายมาบอกโยมแม่ว่า 'จะมาจากห้วยทรายประมาณวันที่เท่านั้น ให้เตรียมพร้อมไว้'

ตั้งใจว่าเมื่อมาแล้วจะเอาโยมแม่บวชทันที พอมาถึงโยมแม่ก็พอดีเตรียมพร้อมไว้แล้วก็จับบวชเลย มีผู้เฒ่าแม่แก้ว (คุณแม่ชีแก้วเสียงล้ำ) ที่ติดตามมา ๓ คนนี้มาเพื่อโยมแม่นี่เอง ถ้าไม่อย่างนั้นโยมแม่จะไม่มีเพื่อนฝูงอยู่ เพราะพวกนั้นก็เห็นคุณเรานี่...

ทีนี้เราจะมาบวชโยมแม่นี้ เขาก็ติดตามมาเพื่อมาเป็นเพื่อนฝูงของโยมแม่นั่นละ...พอมาก็จับบวชเลยทันที คล่องตัวเลย ..."

หลวงปู่เจี๊ยะสร้างวัดให้

"พระกรรมฐานเรามีมากอยู่ที่จันท์ฯ แห่งหนึ่ง ที่จันท์ฯ นี้ต้นเหตุก็ไปจากท่านอาจารย์ลีเราไปที่นั่นเขาค่อยรู้เรื่องรู้ราวแล้วครูบาอาจารย์ทั้งหลายก็ไปไล่เลี่ยกัน ไปแถวนั้น เลยกลายเป็นตั้งหลักกรรมฐานขึ้นที่จันท์ฯ ตั้งแต่บัดนั้นมาจนกระทั่งป่านนี้ วัดกรรมฐานจึงมีมากอยู่เสมอ

เพราะสถานที่ทำเลเหมาะๆๆ มันเป็นป่าเป็นเขา แล้วก็ไปที่จันท์ฯนั่นมีแต่ครูบาอาจารย์องค์สำคัญๆ นะ ท่านอาจารย์ลี ท่านอาจารย์กงมา ท่านอาจารย์จันทร์ และก็ท่านอาจารย์มหาทองสุกที่มาเป็นเจ้าอาวาสอยู่วัดสุทธาวาส จึงว่าจันท์ฯ นี่มีแต่พระดีๆ พระองค์สำคัญๆ ทั้งนั้นไปตั้งฤกษ์ตั้งแถวเป็นปฐมฤกษ์ได้ดีมากทีเดียว”

“...ที่จะได้ลงมาจันทบุรีก็เพราะเป็นห่วงโยมแม่ ถ้าโยมแม่บวชแล้วอยู่บ้านตาดจะเป็นสัญญาอารมณ์กับลูกกับหลาน อยู่ในบ้านใกล้บ้านไม่เหมาะ พอบวชโยมแม่แล้วก็พาโยมแม่หนี กลัวจะเป็นกังวลกับลูกหลานบ้านเรือนอะไร ก็พาหลบหนีมาจันทบุรีนี้แหละ

เข้าไปอยู่วัดยางระหงลึกๆ ที่ท่านถวิลอยู่ พักอยู่วัดยางระหงประมาณ ๓ เดือน ออกจากยางระหงเพราะอาจารย์เจี๊ยะ (จุนโท) มานิมนต์เราว่า

‘พี่สาว เจ๊ลุ้ย คุณรัตน์ ซื้อที่ไว้ ๒๖ ไร่ ๓ งาน ๕๓ ตารางวา เป็นจำนวนเงิน ๑๕,๐๐๐ บาท เป็นทำเลเหมาะสมกับบำเพ็ญกรรมฐาน อยากถวายเป็นวัดกรรมฐาน ก็มองเห็นท่านอาจารย์พอดี เวลานี้ท่านอาจารย์กำลังเที่ยวธุดงค์มา ยังไม่ได้ตั้งรกตั้งรากฐานที่ไหน มาขอนิมนต์ให้ไปที่วัด ใกล้สถานีทดลองฯ’

ก็ท่านเป็นกรรมฐานลูกศิษย์พ่อแม่ครูจารย์มั่นท่านจะไม่รู้เรื่องเหล่านี้ได้ยังไง ท่านก็รู้ สร้างกุฏิตรงไหน ทางจงกรมตรงไหนเหมาะสมท่านรู้เองท่านจัดสั่งหมดเลย เราไม่ได้ไปสร้าง กระทั่งเสร็จเรียบร้อยแล้วท่านก็ไปนิมนต์เราออกมา กับโยมแม่ละมา

ท่านเจี๊ยะมาสร้างให้อยู่สบาย เรียกว่าท่านมีคุณต่อเรา ท่านมาสร้างให้อยู่สบาย กุฏิ ๑๒ หลัง ศาลาให้เอาเล็กๆ โยมแม่ก็เล็กๆ เหมือนกันท่านจัดให้หมด เรียกว่าท่านมีคุณต่อเรามากมายอาจารย์เจี๊ยะ เราไม่ลืมนะ

เรื่องคุณนี้รู้สึกจะมีเด่นในหัวใจ มันเป็นในนิสัยเองเรื่องคุณ ใครได้ทำคุณให้แก่เราเป็นอยู่ลึกๆ ไม่ลืมนะ

นี่ท่านอาจารย์เจี๊ยะทำนี้ไม่ลืม ไปก็ขึ้นอยู่เลย ท่านอยู่เขาแก้วตอนนั้น ท่านเป็นเจ้าอาวาสอยู่เขาแก้ว ท่านกับเราพัวพันกันมาตั้งแต่ไปอยู่สกลนคร ด้วยกันกับพ่อแม่ครูจารย์มั่น รู้จักคุ้นเคยกันมาแต่โน้นกับอาจารย์เฟื่อง อาจารย์เจี๊ยะ สององค์ พระชาวจันท์ฯ นะ คุ้นกันมาตั้งแต่สกลนครกับหลวงปู่มั่น เพราะฉะนั้นเวลาเราไปท่านทั้งสอง เฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์เจี๊ยะจึงมารับรองทุกอย่างเลยเทียว

เราจึงได้พาโยมแม่ไปจำพรรษาที่นั่น อาจารย์เจี๊ยะเป็นผู้มีบุญคุณต่อเรามาก เราไม่เคยลืมนะ ฝังลึกมาก เรานี้ไม่เหมือนใคร ถ้าฝังอะไรต้องฝังลึกมาก พูดถึงเรื่องอาจารย์เจี๊ยะที่มีคุณต่อเรา วัดนั้นทั้งหมด สถานีทดลองเป็นอาจารย์เจี๊ยะทั้งหมดเลยสร้างให้ เอาจริงเอาจังมากปรกติท่านก็เคารพเราแต่ไหนแต่ไรมา ตั้งแต่อยู่กับพ่อแม่ครูจารย์มั่นด้วยกัน ท่านก็รู้อยู่ เป็นพระหนุ่มพระน้อยด้วยกัน ต่อจากนั้นก็เกี่ยวข้องกันมาเรื่อยๆ ท่านเคารพมาเรื่อยๆ

พอนิมนต์เราไปที่วัดใกล้สถานีทดลองฯ เราไม่ได้ทำงานอะไร เราไม่ได้เกี่ยวข้อง เป็นสัญญาอารมณ์กับการก่อสร้าง ท่านทำเองทั้งหมด โยมนั่นเอากุฏิหลังนั้น โยมนี้เอากุฏิหลังนี้ ท่านชี้ทีเดียวเลย คนที่ไปอยู่ที่สถานีทดลองฯ ย้ายมาจากทางหนองบัว ซึ่งเป็นญาติๆ ของท่านทั้งนั้นจะเป็นญาติหรือไม่ก็ตาม ท่านก็คุ้นกับเขาอยู่แล้ว สั่งยังไงก็ได้หมด จึงว่าอาจารย์เจี๊ยะมีคุณต่อเรามากมาย สร้างวัดสร้างวาให้หมด เราไม่ได้ไปแตะ ไม้ชิ้นหนึ่งก็ไม่ได้ไปแตะ ทำเสร็จแล้วเข้าไปอยู่เลยสบาย ทางจงกรมท่านก็ทำให้เหมาะๆ หมดเลย สะดวกสบาย อาจารย์เจี๊ยะท่านมีคุณต่อเรามาก..

"... นัตถิ สันติ ปรัง สุขัง... สุขอื่นใดยิ่งกว่าความสงบไม่มี ก็คือ "ใจ" นั้นแหละสงบ ความฟุ้งซ่านวุ่นวายจนถึงกับเป็นผลมหันตทุกข์ขึ้นมา ก็คือ "ใจ" นั้นแหละเป็นตัวสำคัญ มันมียาพิษอยู่ภายในนั้น ฉะนั้นจึงให้พยายามกำจัดยาพิษนี้ออก... ด้วยการประกอบความพากเพียร อย่าเห็นสิ่งอื่นใดว่าเป็นสาระสำคัญยิ่งกว่า... ถ้าไม่ตั้งใจอุตส่าห์พยายามตะเกียกตะกายจะไม่มีวันพ้นไปได้นะ...."

๑๘ ตุลาคม ๒๕๓๐

บทที่ ๘
ความเป็นมาของวัดป่าบ้านตาด

โยมมารดาป่วย...หวนกลับบ้านตาด

ด้วยเหตุที่โยมมารดาล้มป่วยด้วยโรคอัมพาต องค์หลวงตาจึงพากลับมารักษาตัวที่บ้านตาดหมอทำการรักษาอยู่ถึง ๓ ปี โรคจึงหายขาดจากการที่ต้องอยู่พยาบาลโยมมารดาเป็นเวลานาน ทั้งโยมมารดาก็มีอายุมากแล้ว การจะหอบหิ้วไปอยู่ด้วยกันในสถานที่ทุรกันดารตามอัธยาศัยเดิมของท่านที่ชอบหลีกเร้นแต่ผู้เดียวนั้น ก็มีแต่จะสร้างความลำบากให้กับโยมมารดามาก ความคิดก่อตั้งวัดป่าบ้านตาดจึงเกิดขึ้นด้วยเหตุผลนี้เอง

ประจวบกับเวลานั้นชาวบ้านตาดก็ได้ยินกิตติศัพท์กิตติคุณของท่านมานานแล้ว มีความประสงค์อยากให้ท่านตั้งวัดขึ้นเช่นกัน จึงได้พร้อมใจกันถวายที่ดิน ทำให้วัดป่าบ้านตาด เริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๙ เป็นต้นมาท่านเล่าเหตุการณ์ในช่วงนั้นไว้

“...ทีแรกเรามาพักอยู่นอกบ้านทางนู้นเขาจึงนิมนต์ให้มาพักที่ตรงนี่ มีสองเจ้าภาพถวายที่ดิน จึงกลายเป็นวัดขึ้นมา แล้วก็สงบสงัดดี เป็นเอกเทศ

ประจวบกับโยมมารดาบวชชีเมื่อมีอายุครบ ๖๐ ปีพอดี ส่วนโยมบิดานั้นได้สิ้นชีวิตไปก่อนหน้านี้แล้วตอนอายุ ๕๕ ปีจากนั้นเราจึงได้พาโยมมารดาไปจำพรรษาด้วยที่จังหวัดจันทบุรีเป็นเวลา ๑ พรรษา โยมมารดาได้ล้มป่วยลงด้วยโรคอัมพาต จึงหวนกลับพามารักษาตัวที่บ้านตาด

โรคของโยมมารดาถูกกับยาหมอที่อยู่บ้านจั่น ซึ่งไม่ห่างจากบ้านตาด (ประมาณ ๔-๕ กิโลเมตร) เรามาพักและรักษาโรคของโยมแม่พร้อมๆ กันทีนี้พอนานๆ ไปก็เลยกลายเป็นสร้างวัดป่าบ้านตาดขึ้นมา เรื่องมันเป็นอย่างนั้น...”

สร้างวัดป่าบ้านตาด

ชาวบ้านตาดเล่าว่าในเบื้องต้นเมื่อองค์หลวงตาพาโยมมารดากลับจากจันทบุรีได้พาโยมมารดาและคณะมาพำนักอยู่ที่บริเวณเหล่าภูดิน ซึ่งเป็นที่ดินของโยมบิดามารดาของท่าน และอยู่ทางทิศตะวันออกของโรงเรียนอุดรธรรมานุสรณ์ ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาและตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของบ้านตาดติดถนนสายบ้านตาด-กกสะทอน

ต่อมาคุณตาก้อน วังคำแหง และคุณตาบุดสา บัวสอน ซึ่งมีที่ดินอยู่ติดกันได้นิมนต์ไปดูที่ดินซึ่งทั้งสองจับจองไว้ โดยแปลงหนึ่งเป็นที่ดินหัวไร่ปลายนาของคุณตาก้อนซึ่งมีลักษณะเป็นที่สูงและไม่สามารถใช้ทำนาได้ คุณตาก้อนนี้มีที่นาอยู่ด้านทิศเหนือทางเข้าวัดป่าบ้านตาด ตั้งแต่ประตูหน้าวัดจนถึงสระน้ำส่วนคุณตาบุดสาได้ถวายที่ดินที่ได้จับจองไว้ทำไร่ทำสวนให้แก่องค์ท่าน กว้าง ๘ เส้น ยาว ๘ เส้น ซึ่งอยู่ติดกันกับที่ดินของคุณตาก้อนและเมื่อรวมที่ดินทั้งสองแปลงสองเจ้าของเข้าด้วยกันจึงเป็นเขตวัดป่าบ้านตาดมาแต่เริ่มแรก

ส่วนชื่อวัดป่าบ้านตาดที่มีชื่อเป็นทางการว่า วัดป่าเกษรศีลคุณ นั้นหลวงปู่บุญมี ปริปุณโณ แห่งวัดป่าบ้านนาคูณ อำเภอบ้านผือจังหวัดอุดรธานี ซึ่งอยู่กับองค์หลวงตามาตั้งแต่เริ่มตั้งวัดในปี พ.ศ.๒๔๙๙

อธิบายว่า เป็นนามขององค์หลวงตา คือ “บัว” ซึ่งเป็นชื่อของดอกไม้ (คำว่า “เกษร” แปลว่า ดอกไม้)

“...วัดป่าบ้านตาดเมื่อเริ่มสร้างวัดใหม่ๆ มีพระเณรอยู่ด้วยกันหลายรูป ตอนที่เรามาสร้างวัดนี้นะ วัดนี้เป็นดงทั้งหมด ติดต่อจากนี้ไปถึงอำเภอหนองแสง เป็นดงใหญ่ทั้งนั้นทะลุปรุโปร่งไปหมด มีแต่ดงแต่ป่า สัตว์นี้เต็มไปหมด มีทุกประเภทของสัตว์ ช้างเป็นโขลงๆ เต็มดง กระทิง วัวแดง กวาง หมูเป็นฝูงๆ ฝูงละเป็นร้อยก็มีหมูป่าในดงนี้ พวกเก้ง พวกกวางพวกอะไร ไก่ป่า ไก่ฟ้า อีเห็น เม่นเต็มดงนี้ ..

วัดป่าบ้านตาด (ระยะต่อๆ มา) .. มีเนื้อที่กว้างขวางก็ดี ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมเพราะวัดนี้เป็นวัดของแผ่นดิน ทำประโยชน์ก็เพื่อแผ่นดิน

ตั้งแต่สร้างวัดเราก็ทำประโยชน์เรื่อยมาถนนหนทางทำตั้งแต่บ้านดงเค็งเข้ามาถึงบ้านตาดให้ลูกศิษย์ลูกหาช่วยกันทำเรื่อยมา

ถนนจากหมู่บ้านเข้ามาถึงวัดนี้ก็เหมือนกันนี่เราทำเอง ขอชาวบ้านขอลูกเต้าหลานเหลนนำทางมา แหวกทางมา ขอมาเรื่อยๆ แล้วก็ขึ้นค่าสินน้ำใจเขา เราไม่ขอเอาเฉยๆ เราให้ค่าสินน้ำใจตอบแทน ค่าตอบแทนเราก็ไม่ให้ต่ำให้สูงไว้เสมอๆ เพราะฉะนั้นสองฝั่งทางนี้มันจะมีหลักฝังอยู่ นี่เราก็จ่ายเงินเขาไปหมดแล้ว

สระน้ำหน้าวัดนี้ก็เหมือนกัน เราก็ให้ทำเพื่อชาวบ้าน ทางสายหน้าวัดนี้แต่ก่อนมันเป็นดงนะ มันไม่มีบ้าน นี่เราขอเอาไว้ก่อนเลย

หลวงตาบิณฑบาตไม่ได้บิณฑบาตแต่ข้าวอย่างเดียวนะ แม้กระทั่งถนนหนทางก็ขอบิณฑบาต ขอไปไหนได้หมด เขาก็ว่า ‘อู้ย! หลวงตาขออะไรได้หมดแหละ’

และเขาก็ให้หมดจริงๆ นะ ถนนหนทางมันจึงกว้าง...”

ฝังลึกคำพูด "ผู้เฒ่าก้อน"

'เงินไม่เอา จะเอาบุญนี้ ตัดทางเข้ามาเลย'

เราจะเอาอะไรให้ แกก็ไม่เอา ให้เป็นล้านๆ ก็ไม่เอา จะเอาบุญเท่านั้น คำพูดของผู้เฒ่าเรายังไม่ลืมฝังลึกมากนะ แกบอกว่า 'จะไต่ไปทำไมคันนา พระตกคันนา มันไม่เหมือนเด็กน้อยตกนะ รีบไปทำถนนเข้าสิ พระตกคันนามันมีบาปด้วยละ'

..พอเวลาผู้เฒ่าแก่มากเข้าจริงๆ เราก็บอกว่า

'ให้ตายใจ หลับตาให้สบายหายห่วงนะ หลานจะเผาศพให้เอง'..

เวลาผู้เฒ่าตายก็สั่งเขาให้มาเผาที่หน้าประตูวัดได้ แกเป็นเจ้าของที่นี้ เวลาตายก็เราเป็นเจ้าของศพ เป็นเจ้าภาพเลย ดูแลทุกอย่าง การทำบุญให้ทานให้ทุกอย่างครบหมดเลย เผาที่หน้าประตูวัด เราทำบุญให้ทานถึงผู้เฒ่าเรียบร้อยทุกอย่างเลย ..

ผู้เฒ่านี้เป็นน้องแม่ มามีเมียอยู่ทางนี้เพราะฉะนั้นนา ๒ แปลงนี้จึงมีคุณค่ามาก ลึกซึ้งมากภายในหัวใจและในวัดนี้ เพราะคุณธรรมเป็นของลึกซึ้งมาก เงินล้านสู้ไม่ได้ อันนี้เป็นน้ำใจ น้ำเงินกับน้ำใจต่างกันน้ำใจนี้ลึกซึ้งมาก..."

สำหรับคุณตาก้อนและคุณตาบุดสานั้น องค์หลวงตาได้แสดงออกให้คุณตาก้อนและลูกหลานเห็นว่า องค์ท่านระลึกถึงความดีงามที่คุณตาก้อนได้ถวายที่ดินเพื่อสร้างวัดป่าบ้านตาดอย่างเสมอต้นเสมอปลายตลอดมาเช่น ในยุคแรกที่บุกเบิกวัดป่าบ้านตาด ซึ่งมีแม่ชีอยู่ ๔ ท่าน เวลาทำนาท่านจะให้แม่ชีนำกับข้าวมาแขวนไว้ที่ต้นไม้ตรงคันนาหน้าวัดแล้วบอกว่า

"จะได้มีเวลาทำนาไม่ต้องกังวลกับการหากับข้าว"

และเมื่อคุณตาก้อนถึงแก่กรรมในปีพ.ศ. ๒๕๓๒ ขณะอายุ ๘๙ ปี ท่านก็เมตตาให้นำศพของคุณตาก้อนไปเผาที่บริเวณหน้าวัดป่าบ้านตาด นอกจากนี้ในยุคที่เหลือแต่ลูกๆ ของคุณตาก้อน องค์ท่านก็ปรารภว่า ไม่ปรารถนาเลยในการที่จะให้ผู้มีศรัทธามาซื้อเอาที่ดินตรงบริเวณเหนือทางเข้าวัดป่าบ้านตาดมาเป็นที่ดินของวัด เนื่องจากเป็นที่ดินของผู้มีบุญคุณต่อวัดป่าบ้านตาด แต่เมื่อลูกหลานของคุณตาก้อนกราบเรียนว่า ได้ซื้อที่ดินแปลงอื่นทดแทนแล้วองค์หลวงตาจึงยอมให้ผู้มีศรัทธาซื้อที่ดินนั้นถวายวัด

สำหรับคุณตาบุดสานั้นถึงคราวเจ็บป่วยจำเป็นต้องเข้าโรงพยาบาล องค์หลวงตาก็ได้เมตตารับผิดชอบเงินค่ารักษาพยาบาลทั้งหมดและเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ขณะอายุ ๘๒ ปี คุณตาบุดสาก็ถึงแก่กรรมลง องค์ท่านได้เมตตาช่วยจัดงานศพจนแล้วเสร็จ

"....ไฟบาปไฟกรรมเผาตลอดเวลา แหลก อย่ากล้านะ ถ้าเป็นชาติมนุษย์เราอยู่ พอรู้จักบุญจักบาปให้พากันถอยนะ ให้พากันหยุดทำ แล้วให้รีบแก้ไขตัวเองไม่อย่างนั้นจมแน่ ๆ ไม่สงสัย..."

๒๖ สิงหาคม ๒๕๔๓

บทที่ ๙
เสาหลักกรรมฐานสมัยกึ่งพุทธกาล

งานฉลองพระพุทธศาสนาปี ๒๕๐๐ ครบกึ่งพุทธกาล

ต่อมาเมื่อท่านเริ่มสร้างวัดป่าบ้านตาดได้ไม่นาน ปีนั้นเป็นปี ๒๕๐๐ ครบกึ่งพุทธกาล ท่านพ่อลีจึงได้จัดเตรียมงานฉลองพระพุทธศาสนาขึ้นที่วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ความตั้งใจของท่านพ่อลีในทีแรกคิดจะจัดงานนาน ๒ อาทิตย์ แต่ก็มีเหตุให้ขยายวันเพิ่มออกไป

“...อย่างวัดอโศการามระงับเหตุก็เรามีงานฉลอง ๒๕๐๐ คนแน่นหมดเลย งานนี้จะให้มีอยู่สองอาทิตย์ ทำประมาณสัก ๖-๗ วันเรื่องราวก็เกิดขึ้น ยังไม่ถึงไหนเกิดเรื่องขึ้นแล้วภายในวัด ยุ่งกันฝ่ายผู้หญิง แม่ครัวไม่พอบ้าง อะไรบ้างยุ่งกัน อโศการาม นี่ก็ท่านพ่อลีล่ะท่านก็สั่งท่านอาจารย์เจี๊ยะนี้ละไปหาเราว่า

‘บอกให้มหาบัวไประงับเหตุในครัวเดี๋ยวนี้ คนอื่นไปแทนไม่ได้โดยเด็ดขาด ห้ามไม่ให้ใครแทนเป็นอันขาด ให้มหาบัวเท่านั้นไป’

ครัวก็มีแต่เขาโค้งๆ พูดให้มันชัดๆ เสียโอ้โหย ไม่ใช่เล่นๆ นะ นั่นก็เอาอีกแหละ เข้าไปก็ใส่เปรี้ยงเลยเทียว นี่ก็ขบขันดีเหมือนกันทางนี้พูดทางนั้นจะแย็บออกมาไม่ได้ ฟัดเลยเลยนิ่งหมด

'เวลานี้พวกเราทั้งหลายมากันในนามลูกศิษย์ของท่านพ่อนะ เราไม่ได้มาในนามอาจารย์ของท่านพ่อ เมื่อต่างคนต่างไม่ได้มาในนามของอาจารย์ท่านพ่อ เป็นลูกศิษย์ของท่านพ่อด้วยกันทั้งสองฝ่าย การมาทะเลาะเบาะแว้งอย่างนี้มันเป็นการเสริมเกียรติท่านพ่อ หรือเป็นการเหยียบท่านพ่อลง เอ้าตอบ'

นั่นขึ้นอย่างนี้นะ ขึ้นงี้เลย

'เวลานี้ท่านพ่อท่านไม่มีอะไรท่านนิ่งๆ ฟังเหตุการณ์ของพวกเราอยู่ซึ่งกำลังกัดกัน..

วาสนาบารมีของท่านพ่อเป็นยังไง เราถึงมาทำอย่างนี้ ..

เพราะเราทุกๆ คน ก็มาในนามลูกศิษย์ แล้วทำไมถึงจะปฏิบัติต่อกันไม่ได้ล่ะ? ทำไมถึงกระทบกระเทือนถึงท่านพ่อ หากว่าท่านพ่อมาว่าแบบนี้จะว่ายังไงล่ะ ท่านพ่อจะไม่พูดกี่คำนะ จะพูด ๒-๓ คำแล้วพวกเราจะแก้ได้ไหม?..

เอ้า นี่หากว่าท่านพ่อท่านดำเนินตามความรู้ความเห็นของท่านแล้วท่านเตรียมบริขาร ๘ เท่านั้น เดินผ่านพวกเราที่เป็นลูกศิษย์ทั้งหลายอวดอ้างตนเองว่าเป็นลูกศิษย์ท่านพ่อๆ ทั้งวัดนี้น่ะ ท่านเดินผ่านมานี้ว่าอาตมาไม่มีวาสนาแล้วเวลานี้ มีลูกศิษย์เท่าไรก็ไม่สามารถที่จะระงับ หรือจะส่งเสริมวาสนาอาตมาได้ "อาตมาจะไปแล้วนะ อาตมาไม่มีวาสนาบำเพ็ญพาลูกศิษย์ลูกหา พาทำงานคราวนี้ก็ไม่ได้ อาตมาจะไปตามบุญตามกรรมของอาตมา"

สะพายบาตรเดินผ่านออกไปนี้ เอ้า ทั้งหมดนี้ใครจะไปเอาท่านกลับคืนมาได้มีไหม เอ้า ว่าซิ ท่านก้าวออกจากวัดไปนี้เอ้า ใครจะติดตามไปเอาท่านมาได้ไหม?

ถ้าหากว่าพวกเราไม่รีบแก้ไขตั้งแต่บัดนี้ ..

ก็เวลานี้เหตุการณ์ยังอยู่ในฐานะสมควรที่จะแก้ไขพิจารณากันได้อยู่ในระหว่างลูกศิษย์ทั้งหลายที่จะคุยกันเพื่อส่งเสริมครูบาอาจารย์ แล้วปฏิบัติกันไม่ได้เหรอ? ทำไมจะทำไม่ได้ แล้วจะให้ครูบาอาจารย์ออกหนีด้วยการว่าท่านมีวาสนาน้อย ในขณะเดียวกันพวกเราวาสนาเป็นยังไง ตอนนี้ท่านยังไม่ไป เราจะพิจารณายังไง

ไอ้เรื่องแม่ครัวเขาก็มาในนามเป็นลูกศิษย์ทุกคน ไปโรงไหนๆ ติดต่อโรงไหนก็ได้แม่ครัวยากอะไร แต่หาครูหาอาจารย์นี้หาได้ง่ายๆ เหรอ’

ในครัวเรียบวุธ นิ่งหมดเลย เห็นโทษของตัวเองหมด ยอมรับตามเหตุผลของเราทุกอย่าง

ทีนี้ก็ลงพรืบเลย...”

นิสัยวาสนาเรื่องประสาน

เหตุการณ์ในครั้งนั้นเกิดขึ้นเมื่อเจ้าคุณธรรมเจดีย์พระอุปัชฌาย์ของท่านถึงแก่มรณภาพแล้ว ที่ประชุมมีเรื่องปรึกษาปรารภเกี่ยวกับเรื่องเมรุและบริขารเครื่องใช้ของเจ้าคุณธรรมเจดีย์

“...เช่นอย่างวัดโพธิ์ฯ นี่ประชุมกัน ๒ วันไม่เสร็จ เจ้าคณะต่างๆ มาไปไม่ได้สองวันเต็มเอากันอยู่สองวัน มีแต่เขาโค้งๆ นะ โอ้ พระทะเลาะกันไม่ใช่เล่นๆ นะ เจ้าคณะๆ ทะเลาะกันพอวันที่ ๓ ท่านเจ้าคุณเลยเอาจดหมายน้อยให้เณรถือมาแค่นี้ เพราะเป็นกันเองเรากับท่านเจ้าคุณตั้งแต่เป็นมหาเปรียญด้วยกันมาจนท่านเป็นเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาคอะไรๆ เรื่อยมา เราคงเส้นคงวาหนาแน่นเป็นหลวงตาบัวตามเดิม

ท่านเจ้าคุณส่งจดหมายมาถึงเราว่า

'ขอนิมนต์ท่านอาจารย์ไปดับไฟวัดโพธิ์ฯ ให้ด้วย เวลานี้ไฟกำลังโหมลุกไหม้วัดโพธิ์ฯจะแหลกหมดวัดแล้ว มองเห็นแต่ท่านอาจารย์องค์เดียวเท่านั้น ขอนิมนต์ไปโดยด่วน'

เราไม่สบาย มีไข้เล็กน้อย เป็นไข้อยู่แต่เราก็ไปเพราะเราเห็นประโยชน์ส่วนใหญ่ที่ว่าประชุมตั้ง ๒ วันไม่เสร็จนี้อย่างไรกันสิ่งที่ควรจะลงกันได้ทำไมไม่ลง เพราะเหตุผลกลไกอะไร นี่ละเป็นน้ำหนักอันหนึ่ง เราจึงต้องไปสะพายบาตรไปเลยคนเดียวนะ แต่ก่อนไม่มีรถเดินถึงวัดโพธิ์ฯ เลย

จากนี้ถึงวัดโพธิ์ฯ เลยฝ่ายอธิกรณ์เรียกว่าฝ่ายข้าศึกก็มีผู้ว่าฯ เป็นผู้นำมา ทางฝ่ายวัดก็ทั้งวัด เอากันเสีย ๒ วันไม่ลง เจ้าคณะภาคที่ไหนมาประชุมก็ไม่ลงกัน พอประชุมกันที่จะทำเมรุแล้วล้มๆ มีอยู่ ๒-๓ คนที่ว่าทำเมรุให้ล้มๆ อยู่เรื่อยเป็นอธิบดีศาลอยู่ในนั้นคนหนึ่ง เกี่ยวกับผู้ว่าฯ อีกคนหนึ่ง แล้วใครอีก ๓ คนมาทำให้เมรุล้มอยู่เรื่อยๆ ถ้าว่าประชุมเท่านั้นล้มๆ ๓ คนทำให้ล้มไปวันนั้นก็ซัดกันใหญ่เลย เอาเจ้าคณะไหนๆมาชำระไม่ลง

...เราคนเดียวเราพูดกับคู่กรณีกัน ว่าอย่างนั้นเถอะ กรณีที่ให้แตกกระจายๆ ไม่ให้ลงได้นะนั่น มัดกันไป ซัดกันไปซัดกันมา มัดกันเข้าสุดท้ายก็เลยลงเรียบร้อย ๔๕ นาที เราไม่ลืมนะ

ทีนี้พอเสร็จแล้วเราเหนื่อยก็นอนแผ่สองสลึงพวกนั้นก็เลิกกันไป พวกพระก็เข้าไปนวดเส้นให้ เจ้าคุณอุดร นิสัยเรียบนะ เป็นนิสัยดุใครไม่เป็น พอนั่งอยู่ข้างๆ อย่างนี้เงียบๆ ละ นิสัยของท่านนั่นแหละ พูดขึ้นอยู่คนเดียวข้างๆหมู่เพื่อนนี่ละ

‘ถ้าใครอยากเห็นฤทธิ์เห็นเดชอาจารย์ของเราให้มาดูเวลาขึ้นเวที’

...นี่ละที่ว่าอยากเห็นฤทธิ์เห็นเดชอาจารย์ของเราให้ท่านมาดูเวลาขึ้นเวที คือเวลาขึ้นเอาจริงๆ นะเรา ไม่มีสูงมีต่ำ เอาธรรมกางเข้าเลย เอาธรรมกางเข้าไป ไล่เข้าหาธรรมๆ หาวินัยที่อื่นขัดกับธรรมวินัยซัดกันตรงนั้นๆ นั่นละยอมรับกันหมดทั้งวัดเลย คู่กรณีก็ยอมรับ ผู้ว่าฯ มาด้วยกันก็เงียบไม่มีว่าอะไรเลย คือเวลาขึ้นมันไม่มีสูงมีต่ำนะ เอาธรรมวินัยออกกางแล้วซัดไปตามนั้นเลย ทีนี้กิริยาอาการทุกอย่างมันก็ขึ้นนั่นละอย่างที่ว่าอยากเห็นฤทธิ์เห็นเดชอาจารย์ของเราให้มาดูเวลาขึ้นเวที คือเวลาขึ้นเวทีมันซัดจริงๆ เข้าใจไหมล่ะ เอาเปรี้ยงๆ เลย ..

พูดเรื่องอธิกรณ์เรื่องอะไรนี้มักจะมีเสมอมันจะเป็นนิสัยวาสนาอะไรไม่รู้นะ เราเข้าจุดไหนก็เป็นอันว่าเรียบลงไปทุกแห่ง ไม่ใช่ครั้งนี้มีทุกแห่งใหญ่ๆ ทางภาคกลางก็เหมือนกันมีใหญ่ๆ ทั้งนั้น แต่ก็เดชะทุกครั้งไม่เคยพลาดนะเรียบร้อยลงด้วยดี เป็นอย่างนั้นละ มันคงจะมีนิสัยวาสนาอันหนึ่งประสานๆ ให้เรียบร้อยเป็นที่ลงใจกัน ยอมรับกัน ก็เรียบร้อยไปด้วยดีทุกแห่งที่เราเข้าประชุมทีไร เป็นอย่างนั้นละ..

ไปที่ไหนมักจะเป็นนะเรา มันจะมีนิสัยวาสนาอย่างนั้นก็ไม่ทราบ คือส่วนยุแหย่ไม่มีเลยแต่ส่วนประสานนี้มีเต็มหัวใจเต็มกิริยาอาการทุกอย่างตลอดมา คงเป็นอานิสงส์อันนี้ละมัง ..มันก็เหมือนว่าจะมีวาสนาไปทางเรื่องประสานนะ มักมีเสมอ เรามักจะไประงับได้ทุกงาน ไม่มีงานไหนที่เราได้เข้าแล้ว ได้ผ่านไปเฉยๆ ไม่สำเร็จไม่เคยปรากฏ เข้าในงานไหนปั๊บเรียบร้อยๆ ไปเรามักจะมีนิสัยวาสนาทางนี้ เพราะนิสัยของเราชอบประสานนะ ที่ยุแหย่ให้แตกไม่มีในเรา..

มันก็คงจะสายบุญสายกรรมไปทางนี้ละ ไปทางสายระงับดับเรื่อง

ต่างๆ เพราะมันมากต่อมากนะเรา ใหญ่แทบทั้งนั้นละ ระงับได้เรียบๆ เลย ในตัวของเรารู้สึกจะทางด้านศาสนาทางด้านธรรมะโล่งกว่ากัน ทางโลกขัดๆ ข้องๆ ตลอด ถ้าทางธรรมราบรื่นเรื่อยตั้งแต่บวชจนป่านนี้ ไม่เคยมีเรื่องมีราวอะไรที่จะได้รับความหนักใจจากเราไม่เคยมี

เอ๊ มันก็แปลกอยู่นะ เดชะอันหนึ่งอยู่ไปเป็นลูกศิษย์ครูบาอาจารย์ องค์ใดไม่ว่าฝ่ายปฏิบัติไม่ว่าฝ่ายปริยัติ รักทั้งนั้น นั้นรักเราเมตตามาก ทางฝ่ายปริยัติก็เมตตามาก ทางฝ่ายปฏิบัติก็เมตตามาก ยกตัวอย่างพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นรักเมตตาอยู่ลึกๆนะ ไว้ใจ ทุกอย่างไว้ใจ ถามนู้นถามนี้ อะไรๆ ถ้าอะไรที่ยังไม่ลงกันแล้วท่านมหาว่าอย่างไร ท่านถามมาแล้วนะ เอาเราเป็นข้อสรุป ท่านมหาว่าอย่างไร ท่านว่าอย่างนั้นๆ พอว่าอย่างนั้น เรียบ เอาล่ะถูกต้องแล้วตามที่ท่านมหาพูด แน่ะอย่างนั้นนะ ไม่เคยค้าน ทางศาสนานี่โล่ง ทางโลกขัดๆ ข้องๆ เรื่อยไปทางศาสนาปุ๊บเลย ทะลุๆ เลย ..

คบค้าสมาคมกับครูบาอาจารย์เรียกว่าเข้าขั้นดีมาก ทางฝ่ายปริยัติก็ตาม ครูบาอาจารย์รักทั้งนั้น ทางฝ่ายปฏิบัติเช่นพ่อแม่ครูอาจารย์มั่น ไว้ใจเลยทุกอย่าง ก็ดี เป็นผู้น้อยคอยดูแลอุปถัมภ์อุปัฏฐากครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่ที่ท่านไว้ใจๆ ...”

ที่ปรึกษาแห่งวงกรรมฐาน

ในระยะต่อๆ มา องค์หลวงตามักได้รับคำร้องขอจากคณะศิษย์ทั้งบรรพชิตและฆราวาสอยู่เนืองๆ ขอให้รับเป็นประธาน ให้คำปรึกษาแนะนำและตัดสินใจในงานสำคัญต่างๆ ที่มีแง่มุมปลีกย่อยมากมาย อันเป็นเหตุให้มีเรื่องต้องถกเถียงกันอยู่เนืองๆ ครั้นเมื่อมีประธานที่

ปรึกษาที่เด็ดขาดจริงจังและประกอบด้วยเหตุผลอรรถธรรมเช่นองค์ท่านเป็นผู้ตัดสินใจร่วมอยู่ด้วยแล้ว งานนั้นๆ มักผ่านไปได้อย่างราบรื่นทุกครั้งทุกคราไป เป็นที่อบอุ่นเย็นใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ด้วยความเมตตาและเห็นถึงความจำเป็นดังกล่าว ทำให้องค์ท่านยอมเหน็ดเหนื่อยแบกภาระที่มาเกี่ยวข้องและรับผิดชอบในเรื่องสำคัญๆ เสมอ อาทิ

- เรื่องการจัดตั้งวัดกรรมฐานในจังหวัดต่างๆ ทุกภาค เพราะมีเจ้าศรัทธาอยากถวายที่ดินท่านเป็นจำนวนมาก
- เรื่องสุขภาพการเจ็บป่วย การรักษาพยาบาลครูบาอาจารย์องค์สำคัญที่อาพาธหนัก
- เรื่องงานพระราชทานเพลิงศพของครูบาอาจารย์ท่านนั้นๆ
- เรื่องการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์และเจดียสถานของครูบาอาจารย์พระอริยสงฆ์องค์สำคัญๆ
- ฯลฯ งานศพครูบาอาจารย์ที่องค์หลวงตามีความจำเป็นต้องได้เข้าไปเกี่ยวข้องมีจำนวนมากอาทิ หลวงปู่ขาว อนาลโย, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, ท่านพระอาจารย์สิงห์ทอง ธัมมวโร ท่านพระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโม, หลวงปู่บุญจันทร์ กมโล, ท่านพระอาจารย์สีทน สีลธโน, หลวงปู่คำตัน ฐิตธัมโม, หลวงปู่หล้า เขมปัตโต, หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ ฯลฯ และงานอื่นๆ อีกหลายวาระด้วยกัน

“...ภาคปฏิบัติจิตตภาวนาเป็นอันดับหนึ่ง อันนี้เป็นเครื่องเบิกกว้างออกไปตลอดจนทะลุปรุโปร่งทั่วโลก ออกจากจิตตภาวนา เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสรู้ด้วยจิตตภาวนา พระสงฆ์สาวกทุกๆ องค์ เป็น สรณํ คจฺฉามิ ของพวกเราตรัสรู้ด้วยจิตตภาวนาทั้งนั้น มีหลักอย่างที่กล่าวไว้ทุกวันนี้ว่า พระอภิธรรม อภิธรรมคือธรรมอันยอดเยี่ยม ได้แก่หลักของจิตตภาวนา ออกจากอภิธรรมทั้งหมด พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยอภิธรรม พระอรหันต์ทั้งหลายตรัสรู้ด้วยอภิธรรม ท่านแจ้งกระจ่าง นี้จึงเป็นธรรมจำเป็นมากสำหรับในวงพุทธศาสนา...”

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๓

บทที่ ๑๐
เทศนาธรรมสงเคราะห์โลก

"...การฟังเทศน์อบรมจิตใจ ให้ตั้งไว้ที่จิตของเรานี้ เรียกว่า สติเฝ้าบ้าน จิตนั่นแหละเป็นบ้าน เวลาท่านเทศน์ไปจะเห็นผลประจักษ์ ดังท่านแสดงไว้ในธรรมว่า การฟังเทศน์มีอานิสงส์ถึง ๕ อย่าง

ข้อที่ ๑. ผู้ฟังจะได้ยินได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยได้ยินได้ฟัง

ข้อที่ ๒. สิ่งใดที่เคยได้ยินได้ฟังแล้วแต่ยังไม่เข้าใจชัด จะเข้าใจแจ่มแจ้งชัดขึ้น

ข้อที่ ๓. จะบรรเทาความสงสัยเสียได้

ข้อที่ ๔. จะทำความเห็นให้ถูกต้องได้

ข้อที่ ๕. เป็นข้อสำคัญ จิตผู้ฟังย่อมสงบผ่องใส นี่เกิดขึ้น

จากขณะฟังเทศน์ จิตเมื่อไม่ส่งออกข้างนอกย่อมสงบ เมื่อสงบย่อมผ่องใสนี่เป็นคุณสมบัติประจำผู้ที่ฟังเทศน์ด้วยความตั้งใจจริงๆ ผลจะปรากฏอย่างนั้น จิตสงบผ่องใสนี่สำคัญ ถ้าสงบแล้วก็ผ่องใส..."

เทศนาอบรมพระ

"...ผมสอนจริงๆ สอนหมู่สอนเพื่อน ขอให้เห็นใจ รับไว้แต่ละองค์ๆ นี้ผมรับไว้จริงๆ ด้วยเหตุด้วยผล สอนเต็มเม็ดเต็มหน่วย เต็มภูมิความสามารถที่จะสั่งสอนได้ การดูหมู่เพื่อนภายในวัดนี้ซึ่งเป็นเสมือนอวัยวะของผม ผมดูอย่างละเอียดถี่ถ้วนทุกอย่างเต็มสติกำลังความสามารถของผม ที่อื่นๆ ผมไม่ได้สนใจ

ผมเคยพูดเสมอ พอออกนอกวัดไปแล้ว ใส่แว่นตาดำไปเลย ไม่สนใจ เพราะไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบ เราไม่ใช่ผู้ที่จะให้โอวาทสั่งสอนใครๆ นี่เป็นเรื่องของเขา สมบัติของใครของเรา แต่นี้หมู่เพื่อนน้อมกายวาจาใจเข้ามาเพื่อให้เราเป็นภาระ อาจริโย เม ภันเต โหหิ, อายัสมโตนิสสาย วัสฉามิ นี่ก็รับด้วย โอปายิกัง, ปฏิรูปัง, ปาสาทิเกน สัมปาเทหิ...

ท่านถึงได้ว่า พึ่งตัวเองยังไม่ได้ต้องอาศัยครูบาอาจารย์เป็นที่พึ่งไปก่อน ๕ พรรษานั้นท่านพูดไว้พอประมาณ ถ้า ๕ พรรษาล่วงแล้วยังเป็นไปไม่ได้ก็ต้องอยู่เพื่อศึกษาอบรมกับท่านผู้ดีกว่าตนต่อไป คิดดูซิพระ ๖๐ พรรษาที่ยังไม่มีหลักเกณฑ์ก็ยังต้องมาขอนิสัยจากผู้ ๑๐ พรรษา แต่มีหลักจิตหลักธรรมวินัย ท่านบอกไว้แล้วในพระวินัยเพราะมันไม่สำคัญอยู่กับพรรษา แต่สำคัญที่ความทรงตัวได้หรือไม่ได้ สำคัญตรงนี้ต่างหาก..."

หยุดเทศน์ยาวด้วยโรคหัวใจ

"...ระยะ ๒๕๐๔-๒๕๐๕ เทศน์กรรมฐานล้วนๆ พวกพระจะได้ฟังเทศน์เรา กัณฑ์มีตั้งแต่นั้นละ ฟังไม่มีใครมายุ่ง มีแต่เทศน์สอนพระร้อยเปอร์เซ็นต์พุ่งๆ เทศน์แต่สมาธิปัญญาอย่างเดียวมันคล่องตัวพุ่ง

จากนั้นมาปี ๒๕๐๖ ทรุดใหญ่ โรคหัวใจกำเริบ จากนั้นมาเรื่องก็ไม่เป็นท่า ตะเกียกตะกายเทศน์ หยุดมา ๓ หรือ ๔ ปีไม่เทศน์เลย แม้แต่แขกก็รับไม่ได้น่ะ อย่าว่าแต่ไม่เทศน์เลยรับแขกก็รับไม่ได้

เริ่มเป็นวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๐๖ เป็นตอนกำลังเทศน์ในงานเผาศพท่านอาจารย์กงมา จิรปุญโญ เจ้าอาวาสวัดดอยธรรมเจดีย์ วันนั้นคนเป็นหมื่นๆ พระเป็นพันๆ คือตามธรรมดาๆ เทศน์ธรรมดาๆ มันก็ไม่เร็วน่ะ

เป็นธรรมดาไป ถ้าเทศน์ทั่วๆ ไปนี้มันก็เป็นธรรมดาทั่วๆ ไป ไม่ค่อยเร่ง ไม่ค่อยเร็วล่ะ...

เราก็เทศน์มุ่งไปทางพระเรามาก เพราะฉะนั้นมันถึงเผ็ดร้อนธรรมะ มันก็ผึงๆๆ เลย... พอเทศน์ถึงขั้นสมาธิ.. เรื่องสมาธิเรื่องปัญญานี้เร็ว เริ่มต้นสมาธิก็เริ่มเร็วแล้ว แล้วขั้นของสมาธิกี่ขั้นกี่ภูมิไปตามความละเอียดของสมาธิก็เร็วไปเรื่อยๆ และยิ่งเข้าขั้นปัญญาและปัญญาอัตโนมัติด้วยแล้วยิ่งไปใหญ่เลย หมุนติ้วๆ เวลามันเป็นอย่างนั้นมันหมุนสินี่เราไม่เคยเป็น มันอะไรพูดไม่ถูกนะ เหมือนกับเราจะสลบบนธรรมมาสน์กึ๊กเดียวเลย กึ๊กเดียวเท่านั้น โห เราก็ไม่เคยเป็น หยุดกึ๊กเลยเชียว

'ทำไมเป็นอย่างนี้'

แต่สติรู้ตลอดเวลาจนกระทั่งรู้สึก รู้สึกชัดเจนว่า

'อ๋อ! นี่แหละที่เขาเรียกว่าเป็นโรคหัวใจ เป็นอย่างนี้ อย่างนี้เอง'

คือมันตัวสั่นหมด.. มันจะสลบในเวลานั้นเลยหยุด ถ้าธรรมดาแล้วดีไม่ดีตาย แต่นี้มันก็ไม่เป็นไร จิตใจไม่มีอะไร มันเป็นอะไรก็ดูตามธาตุขันธ์ พอมันค่อยคลี่คลายออกมาๆ นี้.. พอค่อยเบาเรื่องภายในนี่แล้วออกมาทางส่วนร่างกายนี้ตัวมันสั่นหมดเลย เอวังก็ไม่มี อะไรก็ไม่มี พอลงจากธรรมาสน์ได้ก็ลงจากธรรมาสน์เลย กราบมับๆ หนีเลย คนก็มืดแปดทิศแปดด้านเลย ไม่ทราบว่าเราลงธรรมมาสน์เมื่อใด เราไม่ได้เกี่ยวกับใครนี่ลงธรรมมาสน์แล้วไปเลย คนจะตาย จะอยู่ได้ยังไง

ตั้งแต่บัดนั้นมาก็รู้ว่า

'อ๋อ! โรคหัวใจมันเป็นอย่างนี้ๆ รู้มาโดยลำดับๆ'...

นั่นละเทศน์กำลังเร่งเต็มเหนี่ยวๆ หยุด กึ๊กเลย โรคหัวใจมันกระตุกเอาอย่างแรง ขั้นจะสลบไสล ตั้งแต่นั้นมาไม่ได้เทศน์เลย หยุดเลย

ต้อนรับแขกคนพูดอะไรกับใครไม่ได้ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๖-๒๕๑๒ มา เล่นกับแขกคนอะไรไม่ได้เลย ..

จากนั้นปี ๒๕๑๔-๒๕๑๕ เริ่มพูดได้บ้างเล็กน้อย ทั้งพูดทั้งระวัง แล้วปี ๒๕๑๘-๒๕๑๙ เริ่มเทศน์สอนคุณเพาพงา (ป่วยเป็นโรคมะเร็งขอมาปฏิบัติธรรมเตรียมตัวตายที่วัดป่าบ้านตาด) ..

เทศน์ไม่ได้มากก็เริ่มเทศน์ เทศน์ได้พอธรรมดาๆ เร่งไม่ได้ มันกระเทือน ต่อมามันก็กำเริบอีกในปี ๒๕๒๘-๒๕๒๙ ก็รุนแรงเหมือนกัน หมอเขาห้ามรับแขกจึงหลบหนีไปอยู่ทางพัทยา.. ในสวนลึกๆ อันนั้นก็บังคับเลย เรียกว่าไม่รับแขกทั้งนั้น คนมาจังหันมากเรื่องมาก ทางกรุงเทพฯ ก็ไป ทางที่ไหนสามย่านตอนเช้าเต็มไปทุกวันๆ นั่นแหละ

แต่เรามีข้อบังคับเอาไว้ เราจะรับได้เฉพาะตอนเช้านี้ เพราะไม่ใช่เป็นเวลาพูดเทศนาว่าการ พอขบฉันเสร็จแล้วให้เลิกไปเลย ทำอย่างนั้นนานนะ ทีละอาทิตย์กว่าๆ เกือบสองอาทิตย์ก็มี ไปพักสองหนสามหน

..จากนั้นค่อยเบามาเรื่อยๆ แล้วค่อยเทศน์มา ทุกวันนี้เบา โรคหัวใจแทบไม่มีถ้าธรรมดานะ แต่ธาตุขันธ์นี่มันก็บวกกันเข้า มันก็อ่อนด้วยธาตุด้วยขันธ์‘เทศน์ทุกวันนี้ก็เทศน์ไปอย่างนั้น ถ้าเทศน์รุนแรงก็ไม่ได้ มันไปกระเทือนตรงนั้น ให้หายมันไม่หาย เป็นแต่เพียงมันสงบเท่านั้นเอง’...”

ธาตุขันธ์...เครื่องมือธรรม

แต่มันก็เป็นกรรมอันหนึ่งเหมือนกัน พอจากนั้นมาแล้วเป็นโรคหัวใจตั้งแต่ ๒๕๐๖ มาเลย นั่นละล้มไปเลย เทศน์นี้หยุดหมด จนกระทั่ง๒๕๑๒-๑๓ พอพูดได้บ้างเล็กน้อย จาก ๒๕๐๖ ไปถึง ๒๕๑๑-๑๒ นี้ไม่ได้พูดเลย

แม้แต่ต้อนรับแขกก็ไม่เอา หลบหลีกปลีกตัวไปหาอยู่ในป่าในรกไป ซุ่มๆ ซ่อนๆ รับแขกไม่ได้

พอ ๒๕๑๓-๑๔ ไปแล้ว ก็มีเทศน์ได้บ้างเล็กน้อย จนกระทั่งถึง ๒๕๒๐.. ที่ลงหนังสือเล่มธรรมชุดเตรียมพร้อมและหนังสือศาสนาอยู่ที่ไหน...ที่ออกมาเนี่ย เทศน์สอน .. ตั้งเกือบร้อยกัณฑ์ เทศน์สอนทุกวัน ..นั่นละเริ่มเทศนาละ ถึงไม่เข้มข้นก็ตาม ก็เรียกว่าเริ่มเทศน์ละ จากนั้นมาก็ค่อยไปเรื่อยๆ หากอยู่ในเกณฑ์ระวังโรคหัวใจนี้อยู่ตลอด มันจึงไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ที่จะเทศน์เด็ดๆ เผ็ดๆ ร้อนๆ เหมือนแต่ก่อน โอ๋ ไม่ได้ว่างั้นเลย จึงต้องลดลง นี่ก็เรียกว่าเป็นกรรมอันหนึ่งเหมือนกัน

เราพูดจริงๆ ให้สมชื่อสมนามว่าเราสอนลูกศิษย์นี้สอนจริงๆ หรือสอนหลอกลวงท่านทั้งหลาย เราเป็นอยู่นี้คิดดูซิหมอเขาเอามาตรวจกลางคืน ให้เราไปค้างคืนที่ศิริราช โถ เนี่ยๆ เขาว่างั้นนะ พวกหมอเขานั่นแหละ เขาว่า เนี่ยมันตายตั้งแต่ขั้นนี้แล้ว นี่ท่านยังไปอยู่โน้น เดี๋ยวนี้น่ะไปอยู่โน้น ท่านอยู่ได้ยังไงว่างั้น พวกบ้า เราอยากว่างี้

‘ก็อยู่ได้ด้วยธรรมละซิ พวกไม่มีธรรมมันเป็นบ้ามันตื่นกัน อย่างนั้นละ’ จบแล้ว...”

การปกครองพระเณรวัดป่าบ้านตาด

“...วัดป่าบ้านตาดนี้ตั้งแต่สร้างวัดมาแต่ก่อนไม่รับพระมาก.. เราสงวนสถานที่และการภาวนาสำหรับพระ จึงไม่รับพระมาก ซึ่งแต่ก่อนก็มีครูบาอาจารย์หลายองค์ ครูบาอาจารย์ท่านยังไม่ร่วงโรยไป พระก็แตกกระจัดกระจายไปอยู่ที่ครูบาอาจารย์องค์นั้นบ้างองค์นี้บ้าง หลายองค์

ในวัดเราก็ผ่อนผันสั้นยาวได้ หรือจะเคร่งกว่านั้นก็ได้ เช่น ในวัดเราอย่างมากไม่ให้เลย ๑๘ องค์ แค่นั้นๆ นะ ..

เราก็ไม่เคยสนใจกับการก่อการสร้างอะไรทั้งนั้น สร้างเฉพาะที่จำเป็นที่อยู่กุฏิก็เป็นร้านเล็กๆ มาจนกระทั่งทุกวันนี้ ทำโก้ๆ ไว้ ๒-๓ หลังนี้อวดแขก นอกนั้นมีแต่กระต๊อบเรื่อยมาจนกระทั่งทุกวันนี้

สำหรับวัดนี้เราให้เป็นวัดภาวนาล้วนๆ คงเส้นคงวาหนาแน่นด้วยข้อวัตรปฏิบัติหลักธรรมวินัย มิให้เคลื่อนคลาด พระจะมากน้อยปฏิบัติเป็นแบบเดียวกันหมด คลาดเคลื่อนไม่ได้

พระเณรมีมาก ต่างชาติก็เยอะ เราก็แบ่งรับเอา แบ่งประเทศละหนึ่งองค์สององค์ไม่ให้มากกว่านั้น เพื่อพระไทยเราซึ่งเต็มทั่วเมืองไทยทุกภาคมาอยู่นี้หมด ให้ได้ประโยชน์ทั่วถึงกัน

หลวงปู่เจี๊ยะน้ำตาร่วง

"...ท่านเจี๊ยะเคยมาจำพรรษาที่นี่ปีหนึ่ง จำพรรษาที่วัดป่าบ้านตาดปี ๒๕๐๔ เราจำได้ นิสัยท่านตรงไปตรงมา ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมหลายสันพันคมตรงไปตรงมา.. เราพูดใส่ท่านเจี๊ยะที่วัดป่าบ้านตาดปี ๒๕๐๔ ลืมเมื่อไรก็ออกมาจากพ่อแม่ครูอาจารย์ด้วยกันหยกๆ มาตอนค่ำเราจะปลูกกุฏิหลังเราอยู่ทุกวันนี้นะ เกลี่ยดิน ออกจากนี้ไปค่ำๆ เราก็เดินจงกรมเป็นเวลาเดินจงกรม กำลังจะมืด

ฟังเสียงค้อนเสียงเปรี้ยงๆ กลางวัด 'เอ้ามันยังไงกันนักหนานี่'

เราออกจากทางจงกรมก็ไปเลย ไปเห็นอาจารย์เจี๊ยะกำลังทำคราดที่จะมาเกลี่ยดินกุฏิเรา ไปก็ยืนซัดกันเลย

'นี่ท่านก็มาจากพ่อแม่ครูจารย์มั่น ผมก็มาจากพ่อแม่ครูจารย์มั่น พ่อแม่ครูจารย์มั่นเคยทำอย่างนี้ไหม ผมอยากถามเท่านั้นเอง ผมเรียนน้อย'

พอว่างั้นท่านเข้าใจแล้วนี่ เราก็เดินกลับมา พอเช้ามาท่านมานั่งรออยู่ที่นั่งข้างบนที่ฉัน ท่านนั่งรออยู่แล้ว มาก็ปุ๊บปั๊บขึ้นมาเลย มาจับขาแล้วดึงออกไป เอาหัวมาถูเท้าเรา

'ตีนนี้มันสำหรับเหยียบขี้ ไม่ใช่เหยียบหัวคนนะ'

เราว่า 'ขอเหยียบหน่อยเถอะมันผิดเอาเสียมากมายมันโง่เอาเสียเหลือเกิน' น้ำตาร่วงเลย 'แหม ท่านอาจารย์ทำไมถึงพูดถูกต้องเอานักหนา เมื่อคืนผมนอนแล้วน้ำตาร่วงตลอด'

นั่นเห็นไหมธรรมต่อธรรมเข้ากันเป็นอย่างนั้นละ ใส่เปรี้ยงๆ เป็นธรรมทั้งนั้นนี่นะ ทางนั้นยอมรับก็เป็นธรรม นี่ละธรรมต่อธรรมเข้ากันได้สนิท

อาจารย์เจี๊ยะท่านก็บอกตรงๆ เลยว่า 'พระที่มาอยู่หัวใจของผมมีสององค์ ท่านอาจารย์มั่นหนึ่ง กับท่านอาจารย์หนึ่ง นอกนั้นผมไม่ค่อยลงใครง่ายๆ'

ท่านเป็นลูกเจ๊กท่านก็พูดแบบเจ๊กละซิ เราก็ฟังแบบเรา นี่ละที่ว่าขวานผ่าซาก ดึงเท้าของเราเอาหัวมาถูเลย .. น้ำตาพังด้วยนะ เพราะฉะนั้นท่านถึงลงยอมละซิ พ่อแม่ครูจารย์มั่นไม่เคยพาทำอย่างนั้น ท่านมาทำได้ยังไงว่างั้นเลย ทิ้งปั๊วะเลยนะไอ้กำลังเป๊กๆ ทิ้งปั๊วะเลย เราก็เดินกลับเลย

ท่านเป็นธรรม ท่านตรงไปตรงมาด้วยความเป็นธรรม ผิดบอกว่าผิดเลย ถูกบอกว่าถูกเรียกว่าธรรม แต่โลกของกิเลสตัณหาเขาว่าขวานผ่าซาก กิริยาท่าทางท่านไม่สวยงาม ไม่งามก็ตามออกจากใจที่สวยงามแล้วนั่นแหละ แสดงออกมากิริยาท่าทางนิสัยต่างกัน ความเป็นธรรมเป็นหลักใหญ่..."

โยมแม่ชมเชยการเทศน์

"...เรื่องโยมแม่ คุณหญิงส่งศรี (เกตุสิงห์) หนึ่ง คุณเพาพงา (วรรธนะกุล) หนึ่ง เวลามาอยู่ที่วัดป่าบ้านตาดแล้วตอนบ่าย ๔ โมงจะผลัดกันมาอ่าน "หนังสือประวัติหลวงปู่มั่น" ให้โยมแม่ฟังทุกวัน อ่านวันละชั่วโมง หรือ ๔๐ กว่านาทีทุกวันๆ จนกระทั่งจบ

เราเข้าครัวออกครัวก็อย่างที่เราเข้าอยู่นี่ เข้าออกอยู่อย่างนั้น พอไปที่ศาลา วันนั้นไปธุระกับพระไม่ใช่ไปโดยลำพัง เราดูนั้นดูนี้ อันนั้นไปด้วยมีกิจธุระ พอเห็นเราเข้าไปโยมแม่ปุบปับมาเลย ตอนนั้นไม่มีใครศาลาหลังเล็กๆ แม่มาก็มานั่งพักล่างพื้นดิน พักบนคือฟากไม้ไผ่สับไม้ไผ่ เราก็ขึ้นไปนั่งนั้น พอเรานั่งปั๊บแม่ก็ว่า 'ให้แม่ชมเชยสักหน่อยนะ'

'ชมเชยอะไรกัน? ทีตอนเป็นเด็กเป็นเล็กทั้งดุทั้งด่าทั้งเฆี่ยนทั้งตี เวลาโตมาแล้วมาชมเชยหาอะไร' เราว่าอย่างนี้ แหย่ แม่กับลูกแหย่กัน

ทางแม่ก็ตอบดีนะ 'โอ๋ย! เวลาเป็นเด็กก็เป็นอย่างหนึ่ง มันน่าเฆี่ยนน่าตีก็เฆี่ยนตีเอาบ้างแหละ ทีนี้เวลาโตมาแล้วก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง แม่ชมเชยสักหน่อย เวลาแต่งหนังสือทำไมถึงได้เลิศเลอหยดย้อยเอานักหนาแต่งหนังสือประวัติท่านอาจารย์มั่นนี้อ่านจบแล้ว แม่ซาบซึ้งมากบางทีน้ำตาร่วงเลย อัศจรรย์ธรรมพระพุทธเจ้าก็อัศจรรย์ น้ำตาร่วงเกี่ยวกับหลวงปู่มั่นด้วย ที่หลวงปู่มั่นท่านได้รู้ได้เห็น ท่านดำเนินยังไงก็อัศจรรย์ แล้วอัศจรรย์ผู้แต่งนี้ก็อัศจรรย์ สำนวนนี้ทำไมถึงแต่งดิบแต่งดี'

เราบอกว่า 'ก็หลวงปู่มั่นท่านเป็นพระองค์เลิศเลอก็แต่งเลิศเลอตามเรื่องของท่านทุกกิทุกกี ผู้แต่งไม่ได้เลิศอะไรนะ'

'โอ๋ย! หลวงปู่มั่นเลิศเลอก็รู้ว่าเลิศเลอ ผู้แต่งนี่ก็แปลกๆ อยู่นะ ไม่มีอะไรๆ แต่งดีอย่างนี้ไม่ได้ แม่จึงขอชม' ว่าอย่างนั้นนะ แล้วแม่ก็พูดว่า

'จะให้ใครแต่งอย่างนี้แต่งไม่ได้นะทำไมถึงหยดถึงย้อยเหมือนไม่ได้เกิดในหัวอกของแม่เลยลูกคนนี้ ฟังตรงไหนไพเราะเพราะพริ้งตามกันไป ธรรมท่านก็เลิศ ผู้เขียนนี่ก็เลิศ ไม่งั้นเขียนไม่ได้'

จากนั้นเราก็ถามแม่บ้างว่า 'แล้วเป็นยังไงที่ขอเงินไปซื้อหนังสือมาเรียนมาแล้วมาแต่งหนังสือให้โยมแม่อ่าน แล้วเป็นยังไง มันคุ้มค่าไหม'

'คุ้มมหาคุ้มลูกเอ๊ย...' แม่ว่าอย่างนั้น

เพราะตามธรรมดาพ่อกับแม่ไม่เคยชมลูก นิสัยพ่อแม่นี้กดตลอด การชมนี้ไม่เอา

เราพูดถึงเรื่องหนังสือ เรื่องเอาจริงเอาจัง เงินของโยมพ่อโยมแม่ส่งไปเราไม่ยอมที่จะไปซื้อนั้นซื้อนี้มาใช้พิเศษของเจ้าของ ไม่เอานะ ต้องเพื่อหนังสือเท่านั้นๆ เราจริงจังมาก..."

เริ่มเทศน์เพื่อคนป่วย

ในปี พ.ศ.๒๕๑๘ สตรีซึ่งเป็นศิษย์องค์หลวงตาท่านหนึ่งชื่อคุณเพาพงา วรรธนะกุล ได้ป่วยไข้ไม่สบายจึงไม่คิดทำงานทางโลกอีกต่อไป คุณเพาพงาได้เขียนจดหมายขอมาปฏิบัติจิตตภาวนาเตรียมรับกับมรณภัยที่วัดป่าบ้านตาด ซึ่งท่านก็ได้ให้ความอนุเคราะห์ตามที่ขอและตั้งใจไปแสดงธรรมเป็นกรณีพิเศษ

"...คุณเพาเราเสีย (ชีวิต) ไปกี่ปีแล้ว ปี ๒๕๑๙-๒๕๒๐ ไม่รู้นะ เหตุที่ว่าอย่างนั้นก็คือว่า คุณเพานี้เป็นโรคมะเร็งในกระดูกข้างๆ นี้ หมอเขาบอก

ว่าอยู่อย่างนานได้ ๖ เดือน แกก็หมดหวังแล้ว เลยเขียนจดหมายไปหาเราที่อุดรฯ หมอว่าอย่างนั้นแล้วเหมือนว่าหมดหวังละ เลยเขียนจดหมาย 'อยากจะมาภาวนาก่อนตาย'

เราก็พูดเป็นสองพักเอาไว้ (ตอบจดหมาย) 'ถ้าไปภาวนาธรรมดาๆ นี้อยากอยู่ที่ไหน ไปที่ใดไปก็ได้ ไม่ไปก็ไม่ว่า' เราว่างั้นนะ ข้อสอง 'ถ้าตั้งใจจะภาวนาจริงๆ เพื่อเห็นโทษแห่งความตายของตัวเองแล้วก็ เอา! ไปได้'

เราว่าสองพัก พอแกได้รับจดหมาย ตอนเย็นวันนี้แกก็ออกเดินทางเลย ตอนเช้าไปถึงแล้ว ไปรถยนต์ 'อ้าว จดหมายได้รับหรือยัง'

'ได้รับเมื่อเย็นวานนี้ พอได้รับแล้วก็มาเลย'

'เอ้า ถ้าอย่างนั้นให้เลือกเอา กุฏิที่อุไร ห้วยธารอยู่ กับกุฏิคุณหญิงก้อย สองหลังนี่ให้เลือกเอา เป็นที่สงัด จะพักหลังไหนก็ได้'

ก็ตอบว่า 'พักหลังคุณหญิงก้อย' แต่ก่อนมันเตี้ยๆ พึ่งยกขึ้นเมื่อเร็วๆ นี้...

ตั้งแต่วันนั้นมาเราเข้าไปเทศน์ให้ฟังทุกวันนะ ดูเหมือนเป็นปี ๒๕๑๘-๒๕๑๙ เทศน์ให้ฟังทุกเย็น พอตกเย็นมาจวนมืดแล้ว ไปกับท่านปัญญา ท่านปัญญาเป็นผู้อัดเทป เราไปเทศน์ให้ฟังทุกเย็นๆ เลย เว้นแต่วันไหนประชุมพระ หรือเรามีธุระจำเป็นเราก็บอกล่วงหน้าเอาไว้ว่าวันพรุ่งนี้จะไม่เข้ามา นอกจากนั้นเทศน์ทุกวันๆ ดูเหมือน ๙๐ กว่ากัณฑ์ ไปอยู่นั้นตั้ง ๓ เดือน นั่นละจึงได้หนังสือเล่มที่ว่า "ศาสนาอยู่ที่ไหน" หนึ่ง "ธรรมะชุดเตรียมพร้อม" หนึ่ง สองเล่มนี่ที่เทศน์ติดกันไปเรื่อยๆ เป็นหนังสือสองเล่มนี้ ก็อยู่ในย่านปี ๒๕๑๙ มั้ง แกเสียปีนั้น เราลืมๆ เสีย..."

โยมแม่ได้หลักใจฟังเทศน์ลูก

"...โยมแม่ก็ได้มาฟังเทศน์ ไม่มากละเทศน์ ก็ดูเหมือนประมาณสัก ๓๐ นาทีละมั้ง แต่ละกัณฑ์ๆ ละ ๓๐ หรืออย่างมากก็ ๔๐ นาที หากเทศน์ทุกวันเลย... นี่ละที่เทศน์สอนคุณเพาพงา เทศน์ติดเทศน์ต่อ เทศน์ไม่หยุดไม่ถอย ตั้งแต่นั้นมาแล้วก็ไม่เคยเทศน์อย่างนั้นอีกนะ มีหนเดียวเท่านั้นในชีวิตของเราที่เทศน์ติดกันไปเลย ใน ๓ เดือนเทศน์ทุกคืนๆ เว้นวันประชุมพระ ถ้าวันไหนประชุมอบรมพระไม่เข้า นอกจากนั้นเข้า หรือมีธุระจำเป็นที่จะไปไหนก็ไป

โยมแม่จึงได้กำลังใจที่ไปเทศน์สอนคุณเพา โยมแม่ได้กำลังใจตอนนั้นถึงขนาดที่ว่าพอคุณเพากลับไปแล้ว ก็พูดเปิดอกกับเรานิมนต์เราให้ไปเทศน์

'วันไหนไม่มีแขกคนมา ถ้าอาจารย์ว่างก็ขอนิมนต์มาเทศน์สอนอบรมแม่บ้างนะ เวลาฟังเทศน์นี้ไม่ได้บังคับจิตใจ พอเริ่มเทศน์จิตจ่อปั๊บเท่านี้ เทศน์นี้จะกล่อมลง แล้วแน่วเลยไม่ต้องบังคับ จิตสงบได้ทุกครั้งเลยไม่มีพลาด ฟังกัณฑ์ไหนได้เหตุผลเลย ไม่ต้องบังคับ พอเสียงธรรมเริ่ม สติก็เริ่มจับจิตเกี่ยวโยงกันโดยลำดับ ความรู้กล่อมลงๆ ธรรมเทศนากล่อมใจแน่วลง สงบแน่วๆๆ ถ้าแม่ทำโดยลำพังตนเองนั่งจนหลังจะหักมันก็ไม่ลง อยากนิมนต์อาจารย์มาเทศน์เป็นการช่วยทางด้านจิตตภาวนาได้ดี'

'เวลาฟังเทศน์นี่ไม่ได้บังคับเลย พอเริ่มเทศน์จิตเริ่มจ่อปั๊บแล้วก็หมุนเข้าลงแน่ว บอกว่าทุกกัณฑ์ไม่เคยพลาด แม่จึงอยากให้อาจารย์มาเทศน์เป็นการช่วยการภาวนาของแม่ได้ดี ดีกว่าที่บำเพ็ญภาวนาโดยลำพังตนเอง มันเคยอยู่อย่างนี้แหละ พอฟังเทศน์นี้ลงปั๊บๆ แต่ถ้าเราภาวนา

โดยลำพังเราเองจะให้ลงอย่างนี้ นั่งจนหลังจะหักมันก็ไม่ลง มันต่างกันอย่างนี้นะ เพราะฉะนั้นการเทศน์นี้จึงเป็นเครื่องกล่อมใจได้เป็นอย่างดี’

ที่โยมแม่พูดก็ถูกต้องคือเสียงเทศน์เสียงธรรมกับความรู้นี่มันรับกันเกี่ยวเนื่องกันโดยลำดับ ทีนี้ความรู้มันก็ไม่ส่ายแส่ไปรับที่ไหนได้ มันรับแต่เสียงธรรมอย่างเดียวๆ ติดต่อสืบเนื่องๆ แล้วลง

โยมแม่พูดเองเลย และมีข้อแม้อันหนึ่ง ‘แต่ต้องเป็นเทศน์ของอาจารย์ เทศน์องค์อื่นแม่ไม่อยากฟัง ถ้าไม่ใช่เทศน์อาจารย์ จิตมันไม่ลงนะจิต ถ้าเป็นเทศน์อาจารย์แล้วจิตมันลงได้ง่าย’ ไปอย่างนั้นนะ ก็ตรงไปตรงมาเหมือนกัน ‘เวลานี้แม่หูสูงแล้วนะ’

ทางนี้ก็จ่อเข้าไป ‘ระวังนะหูสูง เดี๋ยวมันจะเป็นหูหมานะ’

ทางนั้นก็แว้ดขึ้นมาทันทีว่า ‘มันจะเป็นหูหมาได้อย่างไร นี่มันหูคน’

‘อ้าว มันก็เป็นตรงที่สูงๆ นั่นแหละ’ เลยเงียบเลย สู้ลูกไม่ได้...

จากนั้นก็พูดถึงเรื่องการเทศนาว่าการ ‘แม่ ก็เคยฟังมามากต่อมากแล้ว’ เพราะนิสัยโยมแม่เป็นคนชอบวัดแต่ไหนแต่ไรมา

‘ท่านเทศนาว่าการอยู่นั้นก็ฟังไปธรรมดาๆ ไม่ได้สะดุดใจ และไม่ค่อยเห็นผลในขณะที่ฟังเหมือนอาจารย์เทศน์ให้ฟัง เวลาอาจารย์เทศน์ไม่ได้ออกไปข้างนอกนะ ตามปริยัติท่านเทศน์เล่านิทานนั้นนิทานนี้ไป เราก็ฟังไปเลย จิตมันไม่เข้า แต่เวลาอาจารย์เทศน์ ไม่เทศน์อย่างนั้น เทศน์ตีเข้ามาๆ’

นี่ละที่ว่าแม่ลงลูกก็คือแม่ของเราเอง ลงจริงๆ ลงโดยหลักธรรมชาติทั้งๆ ที่เราเป็นลูก การบวชเรียนมาตั้งแต่เริ่มบวช การปฏิบัติกรรมฐานในสถานที่ใด ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติในป่าในเขา ได้รับความทุกข์ความทรมานขนาดไหนไม่เคยเล่าให้โยมแม่ฟังนะ เพราะไม่เคยมีโอกาสที่จะไปพูดคุยกันระหว่างแม่กับลูก ก็เป็นเหมือนคนทั่วๆ ไปหมดเลย เพราะ

ฉะนั้นเรื่องราวการบวชของเราโยมแม่จึงไม่ทราบ ดีไม่ดีคนอื่นทราบยิ่งกว่าโยมแม่ เพราะไปก็ไปธรรมดา

อย่างที่ว่าเข้าไปในครัว มีอะไรก็พูด จากนั้นไปเลย ที่จะไปพูดคุยกันระหว่างแม่กับลูกนี้ไม่เคยมี ออกปฏิบัติไปอย่างนั้นอย่างนี้ก็ไม่เคยเล่า ไม่เคยพูด ศึกษาเล่าเรียนเป็นยังไง การปฏิบัติธรรมเป็นยังไง จิตใจเป็นยังไงๆ ไม่เคยเล่านะ มีแต่ไปก็เทศน์อย่างนี้เลยจน กระทั่งตายจากกัน...

โยมแม่เรียกเราว่า "มหา" ครั้นต่อมาค่อยเลื่อนชั้น ขึ้นจนกระทั่งวาระสุดท้ายเรียกว่า "อาจารย์" โยมแม่ลงเราจริงๆ นะ

'เราก็พอใจที่ได้บวชโยมแม่' ..."

สอนโยมแม่ แม้วาระสุดท้าย

"...บางทีเราพูดถึงธรรมะขั้นสูงๆ เอาจนเต็มเหนี่ยวตามสายทางแห่งธรรม บางทีมันก็เกี่ยวข้องกับตัวเอง ถึงกาลเวลาที่จะดับจะเป็นจะไปหรือจะเป็นจะตายอะไร มันก็ว่าของมันไปตามเรื่อง ด้วยหลักความเป็นจริงของธรรม

โยมแม่ได้ฟังดังนั้นก็ร้องไห้เลยเชียวว่า 'โอ๊ย! แม่ไม่อยากได้ยินเลยอย่างนั้น คือมันเหมือนเป็นรูปเป็นภาพว่าลูกตาย'

เราก็พูดสวนทันทีว่า 'ไม่อยากได้ยินก็ต้องได้ยิน มันจะเป็นจะตายด้วยกันทุกคน อย่าไปหวั่นไหวภายนอกซิ เรื่องความเป็นความตายเป็นหินลับปัญญา ให้พินิจพิจารณา ให้มันคล่องแคล่วในเรื่องความตายแล้วจะไม่กลัวตาย ที่พูดนี้ไม่ได้พูดด้วยความกล้าความกลัวตายอะไรเลย พูดตามหลักความจริง แม่จะมาเสียใจทำไม' เราก็พูดอย่างนั้น

โยมแม่ลงจริงๆ บางทีเราพูดถึงธรรมะขั้นสูงๆ เอาจนเต็มเหนี่ยว

ตอนวาระสุดท้ายของโยมแม่ เราไปยืนอยู่หน้ากุฏิ กุฏิหลังเล็กๆ มีแต่ลูกหลานเฝ้าอยู่เต็มไปหมด โยมแม่ร่างกายอ่อนลงๆๆ เราตั้งใจไปถามจริงๆ บอกตรงๆ เลยว่า 'เป็นอย่างไรล่ะโยมแม่ ดูอาการแม่นี้จะอยู่ได้ไม่นาน จิตใจแม่เป็นอย่างไร?'

แม่พูดขึ้นทันทีเลยว่า 'จิตใจแม่ดี จิตใจแม่สง่าผ่องใสตลอดเวลา ไม่วิตกวิจารณ์กับความเป็นความตายเลย'

หลังจากนั้นมาได้สองวันหรือสามวัน แม่ตื่นเช้าขึ้นมาบอกลูกๆ ว่า 'เออ! แม่จะไม่พ้นวันนี้ แม่คงจะไปวันนี้แหละ'

ตอนเช้าวันนั้นพอเวลา ๘ โมง ๔๕ นาที โยมแม่ก็เสีย ไปอย่างสงบเงียบเลย

นี่แหละจิตเมื่อได้รับการอบรม จิตจะมีหลักยึด คือธรรมเป็นหลักยึดแล้วจะไม่ว้าวุ่นขุ่นมัวกับสิ่งของเงินทองยศฐาบรรดาศักดิ์ สิ่งใดก็ตามที่เคยพัวพันกันมาด้วยความดีอกดีใจว่าเจ้าของมีสิ่งนั้นสิ่งนี้ เวลาธรรมเข้าสู่ใจพลังของธรรมหรือคุณค่าของธรรมนี้จะครอบหมดๆ สิ่งเหล่านั้นจะจางไปๆๆ จิตเลยเข้ามาสู่ธรรม

เมื่อเข้ามาสู่ธรรมแล้วก็หนุนกันอยู่นี้ เย็นสบาย อะไรจะขาดจะเหลืออะไรจะหมดไปสิ้นไปไม่สนใจ อันนี้ไม่หมด สง่างามอยู่ภายในใจ นี้ละเรียกว่า ใจเป็นธรรม ใจมีธรรมเป็นที่เกาะ สบายอย่างนั้น

เราไม่วิตกวิจารณ์สำหรับโยมแม่เสียไป แล้วบอกโยมแม่ชัดเจนว่า 'โยมแม่ ไม่ต้องวิตกวิจารณ์การเป็นการตาย ป่าช้าเผาศพโยมแม่อยู่หน้าศาลานะ ลูกเป็นเจ้าภาพทั้งหมดเป็น เจ้าของศพโยมแม่ ลูกจะจัดการทั้งหมดเลย'

พอโยมแม่เสียแล้วเอาไปเผาที่หน้าศาลา อัฐิของโยมแม่ ลูกเขาจะแบ่งไปไหนก็ไม่ทราบ หากว่าเหลือบ้างไปฝังที่ต้นโพธิ์บริเวณกลางวัดป่าบ้านตาดนั่นเอง...”

จึงเป็นที่เชื่อได้ว่า โยมมารดาของท่านได้ประสบสุคโต นับว่าสมเจตนารมณ์ของท่านอย่างยิ่งที่ได้ทดแทนพระคุณโยมมารดาอย่างเต็มที่ สมดังที่พระบรมศาสดาทรงสรรเสริญไว้ว่า

“ผู้ใดทำมารดาบิดาให้ตั้งอยู่ในคุณความดี มีศรัทธา ศีล ปัญญา เป็นต้น ผู้นั้นชื่อว่าได้สนองคุณท่านเต็มที่”

โยมมารดาได้จากโลกนี้ไปด้วยอาการอันสงบเมื่อมีอายุย่างเข้า ๙๓ปี ตรงกับวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ และด้วยเหตุนี้เองในทุกๆ ปี ของวันที่ ๓๐ พฤษภาคม (วันทำบุญโยมมารดา หรือ วันทำบุญเปิดโลกธาตุ) องค์หลวงตาไม่เคยละเว้นและไม่ลืมที่จะทำบุญระลึกถึงพระคุณโยมมารดา สิ่งนี้ย่อมแสดงถึงความซาบซึ้งในบุญในคุณของโยมมารดาแบบไม่สร่างซา

สำหรับโยมบิดาของท่านนั้น ในช่วงหลายปีก่อนจะเสียชีวิต ท่านได้พยายามเขียนจดหมายมาขอร้องโยมบิดาอยู่หลายครั้ง ให้เลิกฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จนในที่สุดโยมบิดาก็ยอมเชื่อและไม่ฆ่าสัตว์ใดๆ อีกเลย

วันเปิดโลกธาตุ

“โยมแม่ตายวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๒๕.. จึงเรียกว่า วันครบรอบ จากนั้นก็ถือโอกาสนั้น เอาโยมแม่เป็นต้นเหตุอุทิศส่วนกุศลแผ่เมตตาทั่วแดนโลกธาตุในวันที่ ๓ เพราะฉะนั้นเขาถึงบอกว่าวันเปิดโลกธาตุ คือเรา

เป็นคนพูดเอง โดยถือโยมแม่เป็นเหตุ แล้วบำเพ็ญกุศลแผ่เมตตาจิตอุทิศส่วนกุศลให้สัตว์โลกทั่วแดนโลกธาตุ ในวันที่ ๓๐ นี้”

อบรมชาวต่างชาติ

ท่านพระอาจารย์ปัญญา (ปีเตอร์ มอร์แกน) เป็นพระชาวต่างชาติองค์แรกที่มาขอศึกษาอยู่ด้วย

“...ท่านปัญญานี้สุขุมมาก ท่านมาอยู่กับเราตั้งแต่ปี ๒๕๐๖ ท่านมาขออยู่กับเราถึง ๕ หน นะนั่นหน่ะ ไม่ใช่เล่นๆ นะ มาขอ ทีแรกก็ทางฝ่ายปฏิบัติของเราก็ไม่เคยมีพระกรรมฐานฝรั่ง เราก็ยังไม่อยากรับไว้ก่อน.. ประการหนึ่งก็ยังไม่ทราบนิสัยใจคอของฝรั่งนี้เป็นยังไง เพราะเขาไม่เคยศาสนาพุทธเรา เราจึงยังไม่รับ แล้วมาขออีก เราก็ยังไม่ให้ ถึงครั้งที่ ๓ ที่ ๔ มาขอ เราก็ยังไม่ให้ พอครั้งที่ ๕ ท่านมาแผนใหม่ เราหลงกลของท่าน เมื่อเห็นว่าไม่ได้จริงๆ แล้ว

ท่านก็บอกว่า ‘ไม่ได้พักนานก็ตาม ขอมาพักชั่วคราว’ ท่านว่าอย่างนี้นะ เราก็เลยหลงกลนะซี ตั้งแต่ต้นปี ๐๖ เดือนกุมภาพันธ์ วันที่ ๖ เราไม่ลืมนะ.. ตั้งแต่นั้นจนกระทั่งบัดนี้ กี่ปีแล้ว ท่านอยู่ชั่วคราวนะ มาอยู่ชั่วคราวเรื่อยมาจนบัดนี้ละ..

พระชาวสหรัฐฯ องค์หนึ่ง อังกฤษมีองค์หนึ่ง แคนาดาองค์หนึ่ง และเยอรมันองค์หนึ่ง เวลานี้ดีทุกองค์.. ที่ผ่านมารู้สึกว่าพวกฝรั่งนี่เขามีกฎมีระเบียบดี..

พระเหล่านี้ท่านมา บางรายท่านเป็นเศรษฐีก็มีมาในนี้ ดอกเตอร์ดอกแต้อะไรไม่ต้องพูดแหละเต็มอยู่ในนี้ พระฝรั่งมาจากประเทศไหนบ้างๆ

เฉพาะเวลานี้มีอยู่ดูเหมือน ๗ องค์ ๘ องค์พระฝรั่งอยู่ในวัดนี้ (หมายถึง ปี พ.ศ.๒๕๔๘ และใน ปี พ.ศ.๒๕๒๒ มีพระฝรั่งถึง ๖ องค์จากพระเณรทั้งหมด ๒๑ องค์) ..

พระฝรั่งมาอยู่ที่นี่มีแต่อยู่นานๆ ทั้งนั้นแหละ แล้วก็ไม่ได้ต้องติที่ไหนองค์ไหนๆ มีดีทุกองค์ บรรดาพระฝรั่งดีทุกองค์ๆ พระไทยเราก็ไม่เคยได้ดุได้ด่าองค์ไหน แต่นี้ถือตามสมมุตินิยมเราก็บอกว่าพระต่างชาติเข้ามานี้ดีทั้งนั้น พระไทยเราก็ดี ทางด้านภาวนาก็ดีท่านปัญญา จะมาจากที่ไหนก็ตาม สำหรับวัดนี้เราพูดตรงๆ สอนสมบูรณ์แบบตามศาสนธรรมที่พระพุทธเจ้าสอน...”

โปรดชาวอังกฤษ

เมื่อกลางปีระหว่างวันที่ ๗-๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ องค์หลวงตาได้รับนิมนต์ไปอธิบายธรรมและตอบปัญหาธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนชาวอังกฤษ ที่ธัมมปทีปวิหาร ณ แฮมพ์สเตด ลอนดอน ประเทศอังกฤษ โดยพระภิกษุปัญญาวัฑโฒ (Peter John Morgan) เป็นผู้ทำหน้าที่เชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างพุทธศาสนิกชนชาวอังกฤษกับชาวไทย

ในการเดินทางไปครั้งนั้น มีผู้ร่วมไปปฏิบัติภารกิจอันสำคัญยิ่งนี้ ๕ ท่าน คือ ๑. องค์หลวงตาพระมหาบัว ญาณสัมปันโน ๒. พระภิกษุปีเตอร์ จอห์น ปัญญาวัฑโฒ ๓. พระภิกษุเชอรี่ อภิเจโต ๔. ศาสตราจารย์ นพ.อวย เกตุสิงห์ และ ๕. ม.ร.ว.เสริมศรี เกษมศรี

นักศึกษา ประชาชน ข้าราชการ และนักธุรกิจ ในประเทศอังกฤษ มีความสนใจในพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ได้มีการตั้งกลุ่มพุทธศาสนิกชน

ตั้งศูนย์พุทธศาสนิกชนกระจายอยู่หลายแห่ง รวมทั้งในบริเวณเมืองมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

ตลอดเวลาที่องค์หลวงตาพำนักอยู่เพื่ออบรมสั่งสอน พุทศาสนิกชาวไทยและชาวอังกฤษในกรุงลอนดอนต่างก็มาเข้ารับฟังธรรมจากองค์หลวงตา รวมทั้งให้การอุปัฏฐากในทุกๆ เรื่องเป็นอย่างดียิ่ง องค์หลวงตาจะอธิบายธรรมให้ฟัง หลังจากนั้นก็จะตอบปัญหาที่มีผู้ซักถามในประเด็นต่างๆ มากมาย

"...คราวที่ไปประเทศอังกฤษทีแรก ก็ไม่ค่อยมามากนะชาวอังกฤษ คนไทยก็มามาก ชาวอังกฤษก็ไม่มากนัก ไปๆ มาๆ ก็หนาเข้าๆ สุดท้ายเลยมีแต่พวกฝรั่งเต็มหมดเลย เวลามานั่งอยู่นี้ เหมือนผ้าพับไว้นะ.. ใครก็เหมือนกันหมด เราก็เสียดาย เราไม่ได้ภาษาอังกฤษ ก็ต้องผ่านล่าม

ท่านปัญญาเป็นล่าม เวลาเขาถามปัญหามา เราก็ตอบ ท่านปัญญาก็ตอบแทนเรา ไปดูแล้วน่าสงสารมาก มาทุกวัน พอ ๖ โมงเย็นเขาก็เริ่มมา เราก็พานั่งสมาธิ ๓๐ นาทีทุกวันๆ จากนั้นเราก็อบรมอีกประมาณ ๓๐ นาที

ตอนนั้นยังหนุ่มอยู่ ปี ๒๕๑๗ น่าสงสารมาก บางรายเขามาแรกๆ เขามาสังเกตการณ์ ทีนี้ไม่ได้.. เลยมาอยู่ไม่ได้ คำว่าสังเกตการณ์เลยหายหมดเลยไม่ได้มา อยู่ไม่ได้ อยากมาเป็นกำลัง ก็เลยสนใจทางด้านธรรมะไปเลย...

พูดความจริงพวกฝรั่งเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอังกฤษนี้ รู้สึกมีเหตุมีผลมีหลักมีเกณฑ์ กับธรรมวินัยนี้เข้ากันได้เป๋งเลยทีเดียว อย่างที่เราไปอยู่นั้นไม่นานนัก โถน่าสงสารเหมือนกันนะ

ฝรั่งร้องไห้มีเหรอ เรายังไม่เคยเห็น ร้องไห้เรื่องอรรถเรื่องธรรมนะนี่ เห็นแล้วเห็นต่อหน้าต่อตา ก้มหน้าปั๊บนี่น้ำตาร่วงๆ พอครูบาอาจารย์จะจากไป มานี่หนาแน่นขึ้นทุกวันๆ เก้าอี้นี่ไม่มีความหมายนะ นั่งแทรกกันเต็มไปได้หมด เลยไม่ถือกัน เอ้า นั่งยังไงนั่งเลย แทรกกันไปหมด..เต็ม...

นี่ถ้าหากว่า ศาสนาพุทธเรานี้เป็นผู้มีหลักศาสนาจริงๆ ประจำใจทั้งภายนอกภายในแล้ว ชาวอังกฤษนี่ละ ดีไม่ดีจะเป็นเจ้าของศาสนาพุทธเราด้วยซ้ำไป เพียงไปเท่านั้นก็รู้ ศาสนาแน่นขึ้นทุกวันๆ ไม่ใช่ธรรมดา หนาแน่นขึ้นทุกวันๆ เขาพอใจในการตอบปัญหา คนหนึ่งเป็นคนถาม... เราก็ตอบจนหายข้องใจ เขาพอใจการตอบปัญหามาก

ท่านอาจารย์ปัญญา สายเชื่อมโยงชาวต่างชาติ

“...ท่านปัญญามาอยู่ตั้งแต่ปี ๒๕๐๖ จนกระทั่งป่านนี้เป็น ๔๑ ปี ท่านทำประโยชน์ให้ท่านก็เต็มเม็ดเต็มหน่วย ทำประโยชน์ให้โลกเฉพาะอย่างยิ่งในวัดป่าบ้านตาด

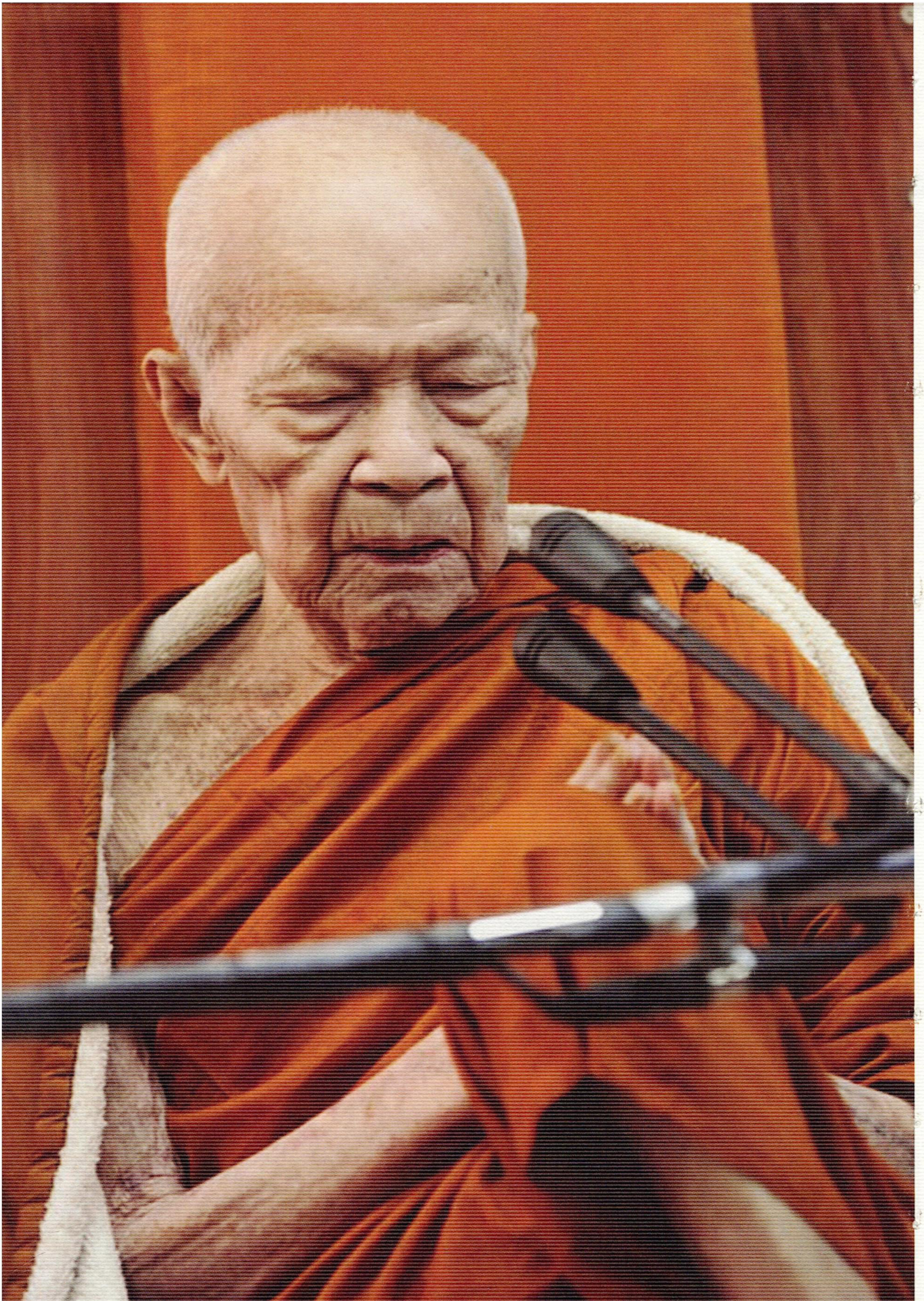
ท่านทำประโยชน์ให้วัดนี้มากมายก่ายกองทีเดียว นี่ละพระชาวอังกฤษ ท่านมาอยู่ที่นี่ แล้วก็เป็นกำลังให้บรรดาเมืองนอกเมืองนาที่เข้ามาได้ติดต่อกับท่าน เป็นกำลังใจจากท่านอยู่ตลอดทีเดียวท่านให้อุบายวิธีการต่างๆ บรรดาพระที่มาจากต่างประเทศ ได้อาศัยท่านปัญญาเป็นแนวทางเดิน..

แล้วก็ยังมีส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง คือเป็นสื่อทางอันดีงามสำหรับชาวเมืองนอก เขามาเขาก็มาอาศัยท่านปัญญาเป็นผู้คอยแนะนำสั่งสอนเป็นลำดับลำดามา ท่านปัญญาตายไปก็ขาดประโยชน์อันนี้ สำคัญ

อันหนึ่ง สำหรับทางวัดก็ไม่ค่อยมีอะไรแหละ มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยท่านเป็นบางกาลเวลา ทุกวันนี้ก็ไม่ค่อยมีอะไรแหละในวัด แต่เรื่องอุบายแนะนำสั่งสอนบรรดาพระต่างชาติที่เข้ามา จะต้องมาถึงท่านปัญญาก่อน ทุกสิ่งทุกอย่างท่านปัญญาละเอียดลออดี การแนะนำสั่งสอนก็ถูกต้อง..

ท่านได้หลักใจจริงๆ แหละท่านปัญญาจากพุทธศาสนาไม่สงสัย ท่านสุขุมมากท่านปัญญา ไม่มีที่ต้องติ ตั้งแต่วันมาอยู่กับเราไม่เคยได้ดุเลยนะไม่มี เรียบ สุขุมมาตลอด ฉลาดมาตลอด พวกชาวเมืองนอกมาก็อาศัยท่านชี้แนะๆ พอท่านเสียไปก็จะเสียประโยชน์ไปทางหนึ่งเหมือนกัน อายุท่าน ๗๙ เกือบ ๘๐ นะ...”

บทที่ ๑๑
สละชีวิต...ค้ำชาติไทย

"...ถ้าหลวงตาบัวยังไม่ตาย เมืองเรายังจมไม่ได้ นี่คือกำลังใจของเรามันพยายามแวกว่ายเอาให้ได้ ส่วนร่างกายไม่ต้องพูดถึงเลย มันหมดสภาพแล้ว ที่อยู่ได้ก็เพราะกำลังใจอย่างเดียวเท่านั้น ไม่อย่างนั้นหลวงตาตายแล้ว..."

โครงการช่วยชาติ สงครามเศรษฐกิจ ๒๕๔๐

"...นี่ละเขาเรียกสงครามเศรษฐกิจ สงครามเงียบ เป็นอย่างนี้ละกินแบบเงียบๆ ไม่ได้มีกระโตกกระตากอะไรแหละ เงียบเลย เราได้วิตกอันนี้ละจึงได้ปรารภออกมา แล้วเพื่อนบ้านก็เป็นแล้วนี่ ให้เห็นแล้วนี่..เราพูดตรงๆ เลย ได้พิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างแล้วถึงได้พูดออกมา ไม่ใช่พูดออกมาแบบด้นแบบเดาเกาหมัดอย่างนั้นนะ พูดออกมาด้วยการพิจารณาแล้วและเรื่องก็เป็นอย่างที่ว่าจริงๆ ไม่ผิด มันน่าคิด

เมืองไทยเราเป็นเมืองเอกราชเอกสิทธิ์มากี่กัปกี่กัลป์แล้วนี่ เป็นมาอย่างนี้ เรายังจะมาโดนเอาอย่างนี้ โอ้โห มันกระอักเลือดตายแล้วเมืองไทยเราน่ะ แบบกลืนเลยไม่ต้องเคี้ยว แบบกลืนเลย มันน่าคิดมากนะ

เวลานี้เพื่อนบ้านโดนแล้วนะ โดนอย่างที่ว่านี้ โดนอย่างกลืนเงียบเลย ยึดปุ๊บๆ เลย.. เงินตั้งเป็นแสนล้าน ฟังซิว่าแสนล้านกว่า ดอกเบี้ยออกเดือนหนึ่งเท่าไรแล้ว ตั้งแต่ค่าให้ดอกเบี้ยเขาก็จะไม่พอสำหรับประเทศไทยเรา ไหนจะมีปัญญาไปช่วยถึงแสนล้าน คิดดูซิ ถ้าทั้งประเทศเราไม่ช่วยกันแล้วไปไม่ไหวจริงๆ นะ

ไม่มีความเสียหายอะไรเราพิจารณาแล้ว เรื่องความเสียหายกับประเทศชาตินี้ไม่มี มีแต่ทำประเทศชาติให้มีความแน่นหนามั่นคง ช่วยตัวเองได้ในกาลต่อไปเป็นลำดับตั้งแต่บัดนี้ต่อไป เนื่องจากที่พวกเราทั้งหลายต่างคนต่างช่วยเหลือกัน ..”

นิมิตหลวงตา..รู้ทันสนธิสัญญา IMF

“...เราพูดจริงๆ จะขายโง่ขายความฉลาดขายเลวขายดีก็แล้วแต่เถอะ ก็ภาวนาอยู่ธรรมดาทุกคืน เราภาวนาอยู่อย่างนั้น จากนั้นแผ่เมตตาจิตทั่วไปหมด เมื่อคืนนี้ .. มันขึ้น ขึ้นอะไร ห่วงโลกห่วงสงสารแล้วก็ย่นเข้ามาๆ เข้ามาถึงจุดเมืองไทยเรา ทีนี้เกิดความสงสารขึ้นมา เกี่ยวกับเรื่องเมืองไทยเรานี้ติดหนี้ติดสินเมืองนอก.. ทำยังไงกัน.. เพื่อกู้ชาตินี่นะ

อย่างนี้ละความเมตตามันหากซอกแซกซิกแซ็กไป เมื่อคืนนี้โผล่ขึ้นมาจนได้ เราก็ไม่เคยเป็น เมื่อคืนนี้ออกพุ่งมาตรงนี้ ว่าจะแก้ตรงไหน แก้เราก็ต้องเอาเงินกับลูกศิษย์ลูกหาทั่วประเทศไทยนี้มาให้เราเอง พูดง่ายๆ ไม่ใช่ให้ใครละ มาให้เราเอง ก็มีเท่านั้นละจะทำยังไง เราคิดอยากให้ทางรัฐบาลพินิจพิจารณาเรื่องเหล่านี้ จะพิจารณากันยังไง.. ตามธรรมดาอะไรที่รู้แล้ว ควรไม่ควรนี้ก็เก็บไว้ อันใดควรออกมากน้อย อันไหนไม่ควร

ก็เก็บไว้ในลิ้นชัก แต่อันนี้ไม่อยู่เสียแล้ว เตะลิ้นชักแตกกระจายเลย..

นี่เป็นนิมิตเราเป็นจริงๆ เมื่อคืนนี้ จึงได้ออกพูด ก็เราทำของเราทุกคืน เราพูดจริงๆ จิตใจแผ่ทั่วแดนโลกธาตุมาว่าอะไรแคบๆ เท่านี้ค่อยวนเข้ามาแคบเข้ามาๆ เข้ามาถึงเมืองไทย เมื่อคืนนี้ออกมาติดตรงนี้เสียแล้วทุกคืนไม่ติด ไม่ออกช่องนี้มันออกช่องอื่น แต่เมื่อคืนนี้ออกช่องเมืองไทยช่องเมืองไทยติดหนี้เขา แล้วเมืองไทยเราคนไทยเป็นทุกข์กันมากมายก่ายกอง ฆ่าตัวตายก็มี โห..

เมื่อพูดถึงจุดนี้แล้วให้พิจารณากัน ต่างคนก็ต่างเป็นไทยด้วยกันทำไมจะไม่มีน้ำใจ เราแน่ใจว่ามี หาได้คนละบาทก็เอา ขึ้นตั้งแต่บาทหนึ่งขึ้นไปถึงล้านถึงแสนถึงหมื่นถึงพันถึงร้อยถึงสิบช่างมัน ควรจะได้ยังไงเอา พรึบเลยเราคิดว่าจะได้นะ เพราะไม่มีอะไรเสียหายนี่ ประกาศน้ำใจเมืองไทยเราอีกด้วยซ้ำ ทั้งๆ ที่เขาก็ติดหนี้เหมือนกัน เมืองอื่นก็ดี แต่เขาไม่แสดงอาการอย่างนั้น เมืองไทยเราแสดงอาการอย่างนี้ขึ้นมาเพื่อกู้ชาติไทยเราให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ให้ผาสุกร่มเย็นทั่วหน้ากัน เสียหายตรงไหนพิจารณาแล้วไม่มีอะไรเสียหาย มีแต่ทางได้อย่างเดียว บริจาคทางอื่นยังบริจาคได้ ต่างคนต่างเป็นชาติไทยด้วยกันบริจาคเพื่อกันเองจะเป็นอะไรไป

ก่อนที่องค์หลวงตาจะเล่านิมิตนี้เพียง ๒ วัน คือเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๐ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้ร่วมลงนามเซ็นสัญญากู้เงินจาก IMF โดยทำหนังสือแสดงเจตจำนง (Letter of Intent) เป็นครั้งที่ ๒ และได้ทำความตกลงในเงื่อนไขสำคัญระหว่างประเทศไทยกับ IMF ให้ต้องกระทำการตามสัญญาโดยมิได้นำมาเปิดเผยต่อรัฐสภาหรือสาธารณชนแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม มหันตภัยในสนธิสัญญาฉบับนี้ไม่อาจปิดบังญาณความรู้ขององค์หลวงตา ไปได้ เงื่อนไขตอนหนึ่งระบุว่ารัฐบาลต้องดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติเงินตราโดยอ้างว่าเพื่อให้การดำเนินการของธนาคารแห่งประเทศไทยมีความทันสมัยขึ้นซึ่งข้อตกลงกับ IMF ในเรื่องนี้ได้ปรากฏชัดเจนในอีก ๓ เดือนต่อมา เมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยได้ทำหนังสือที่ ธปท.ชบ.๑๒๕๙/๒๕๔๑ ลงวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๔๑ ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ให้ใช้แนวทาง “การรวมบัญชี” ของฝ่ายการธนาคาร และ ฝ่ายออกบัตรเข้าด้วยกัน จนกลายมาเป็น “ร่างกฎหมายรวมบัญชี” ในเวลาต่อมา

สำหรับมหาภัยของเงื่อนไขตามสนธิสัญญา IMF ในแต่ละฉบับนี้กล่าวได้ว่าแทบทุกฉบับล้วนส่งผลกระทบร้ายแรงต่อความมั่นคงของชาติและยังมีผลผูกพันต่อสมบัติของชาติและต่อคนไทยทุกคนอีกด้วย ซึ่งกว่าจะรับรู้โดยทั่วกันได้ก็ล่วงเลยมาหลายต่อหลายปีจนชาติไทยแทบจะสูญสิ้นอธิปไตยและสูญเสียสมบัติของชาติไปมากมายมหาศาล ทั้งยังทำให้มีภาระหนี้สินตามมาอีกจำนวนมาก

ดังนั้น การเล่านิมิตขององค์หลวงตาที่ถูกจังหวะสอดคล้องกับวันทำสัญญาฉบับที่ ๒ กับ IMF พอดิบพอดีเช่นนี้ จึงเหมือนกับเป็นการส่งสัญญาณให้รู้ว่า ณ จุดนี้เองเป็นจุดเริ่มต้นของกฎหมายมหาภัย ซึ่งจะทำชาติให้ล่มจมได้ และ ณ จุดเดียวกันนี้อีกเช่นกันเป็จุดเริ่มต้นของการกู้ชาติขององค์หลวงตา “...ได้มาเห็นสภาพการณ์ของเมืองไทยเราอยู่ในขั้นวิกฤตการณ์ ขั้นที่จะเข้าขั้นแห่งความล่มจมได้ ซึ่งเป็นไปด้วยความน่าวิตกวิจารณ์เอามาก ดังที่เราทั้งหลายก็ทราบด้วยกันแล้ว มองไปไหนก็มองไม่เห็น ใครจะเป็นผู้นำชาติไทยของเรานี้ให้ขึ้นจากหล่มลึก มองไป

ที่ไหนก็มีแต่ตีบตันอั้นตู้ๆ ใครจะเป็นผู้สามารถยกได้ มองไปไหนก็ไม่เห็นๆ.. จึงได้หันหน้าเข้ามาสู่ความเป็นหัวหน้า ก่อนที่จะมาเป็นหัวหน้าของพี่น้องทั้งหลาย ก็ได้คิดทบทวนเต็มกำลังความสามารถแล้วว่าประเทศไทยของเรานี้จะออกพ้นภัยไปได้ในทางใดแง่ใดมุมใด พิจารณาเต็มความสามารถก็ไม่เห็นทางที่จะออกไปได้ เปิดตรงนั้นก็ปิดตรงนี้ เปิดตรงนี้ก็ปิดตรงนั้น เสียรอบด้านหาทางออกไม่ได้ สุดท้ายก็วกวนเข้ามาหาหลวงตาบัวเอง มาเห็นช่องแคบๆ หลวงตาบัวมีช่องแคบๆ เท่านี้ มองดูเอาช่องแคบๆ เท่านี้แหละ วาสนาน้อยไม่ได้กว้างขวางอะไร ช่องนี้คือช่องอะไร เห็นช่องแคบๆ แต่ช่องนี้เป็นช่องแห่งความปลอดภัยแห่งสมบัติทั้งหลายที่จะไหลเข้ามานี้ มีเท่าไรไหลเข้าสู่คลังหลวงทั้งหมด ไม่มีตกค้างตรงไหนเลย ไอ้ช่องกว้างๆ มันลงทะเลหลวง ลงพุงหลวงไปเสียมากต่อมากจึงได้ประกาศตนออกมาเป็นผู้นำพี่น้องทั้งหลายดังที่เห็นอยู่นี้...”

หายเพราะยาเทวดา

“...เราพูดไม่ใช่คุย เอาความจริงมาพูด ท้องเสียตั้งแต่พรรษา ๑๐ ออกปฏิบัติพรรษา ๗ ฟัดกันแล้วนั่น ถึงพรรษา ๑๐ ท้องเริ่มเสีย เสียก็ไม่สนใจ ซัดกันเรื่อย เพราะอดอาหารๆ เท่าไรการภาวนายิ่งดีๆ เดี๋ยวก็ท้องเสีย ถ่ายๆ จนพรรษา ๑๖ ลงเวทีละนั่น พรรษา ๑๖ พ.ศ.๒๔๙๓ ลงเวทีท้องเลยเสียไปเรื่อยๆ เลยกลายเป็นเรื้อรังอยู่ภายใน ตอนนั้นไม่ได้สนใจกับปากกับท้องอะไร สนใจแต่กับธรรม พอถึงพรรษา ๑๖ แล้วก็ฉันธรรมดา ตั้งแต่นั้นมาฉันธรรมดาเลย ทีนี้ท้องก็เสียไปเรื่อยๆ จนจะออกช่วยชาติ มันจะไปจริงๆ ..มันเป็นโรคเรื้อรังแล้ว หมอเขาตรวจคนไหนเขา

ก็บอกเป็นเสียงเดียวกัน เป็นอะไรเป็นถึงขั้นมะรงมะเร็ง.. เขาไม่กล้าบอก เขาอาจจะกลัวว่าเราจะเสียจงเสียใจ เรามันไม่ได้เสีย เรียนจบแล้วเรื่องเกิดเรื่องตาย ไม่ตื่นไม่เต้นไม่กล้าไม่กลัว เรียนจบแล้ว แต่เขาก็กลัวอย่างนั้นละนิสัยของโลก ถ้าเป็นโรคลึกลับเขาไม่ค่อยบอกแหละ เช่นโรคมะเร็งอย่างนี้ เขาไม่ค่อยบอกกัน สำหรับเราให้ยกโคตรมันมาเลย ถ้ามันมีทั้งโคตรมาอยู่ในท้องเราให้บอกมันมาเลย เราไม่กล้าเราไม่กลัว กล้าก็ไม่มี กลัวก็ไม่มี เรียนจบแล้ว

"...เราก็จะตายปี ๒๕๔๐ ที่จะช่วยโลกแหละ มันจะตายจะไม่ชนพรรษาก็เดชะดวงชะตาของบ้านเมืองเรามันเกี่ยวโยงกันก็เลยพยุงกันอยู่ได้ เลยได้ยาหมอเติ้งมาฉัน เขาบอกว่ายาขนานใดรักษาก็ไม่หายโรคประเภทนี้ เขามาเล่าให้ฟัง ตั้งฮั่วไถ่ เล่าเราไม่ลืมนะ เขาบอกเขารับประทานยานี้แล้ว เดี๋ยวนี้หายเลย 'ขอนิมนต์หลวงพ่อฉันเถอะจะหายอย่างเดียวกัน' หมอเติ้งเอาได้ หมอเติ้งคนจีน เป็นชาวจีน แกกำหนดให้เอง ฉันวันหนึ่งเท่าไร แกบอกไม่ให้เคลื่อนคลาดนะ ให้ฉันวันหนึ่งเท่าไร ฉันกี่ครั้งแกก็บอกไว้ให้... 'เอ้า ถ้างั้นก็ลองดูเป็นครั้งสุดท้ายของยา ถ้าไม่หายนี้เราปล่อยเลย'..."

การทดลองรักษาโรคเป็นครั้งสุดท้ายจากหมอคนสุดท้ายของท่าน ปรากฏผลเป็นที่อัศจรรย์ "มันก็ไม่เคยดีดเคยดิ้นนะจนกระทั่งป่านนี้ จนปรกติ หายเงียบหมดเลย ถึงว่าเป็นฤทธาศักดานุภาพแห่งดวงชะตาของชาติไทยเราจริงๆ ไม่งั้นเรานำชาติไม่ได้แล้ว จึงได้ดีดขึ้นมาจนกระทั่งบัดนี้ นี่ก็เป็นดวงชะตาอันหนึ่ง เป็นปาฏิหาริย์นะ เราเรียกหมอนี้ว่าหมอเทวดาหมอปาฏิหาริย์โรคเราก็เลยกลายเป็นโรคปาฏิหาริย์ไปด้วย"

ทนฝืนสังขารเพื่อชาติ : ได้นกต่อ ผ้าป่าช่วยชาติต้นแรก

วันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๑ คุณสันติ วัฒนลี ลูกศิษย์คนหนึ่งขององค์หลวงตาก็ได้นำเงินดอลลาร์เข้าถวายสอดรับกับเจตนารมณ์ของท่านพอดี

"เราได้นกต่อแล้วนะ วันนี้มีท่านผู้ศรัทธาถวายเหรียญสหรัฐฯ ๒,๔๙๗ เหรียญ นี่เราได้นกต่อแล้ว.. เป็นห่วงเป็นใยมากจริงๆ นะ เป็นห่วงเป็นใยชาติบ้านเมือง ไม่ใช่ห่วงธรรมดานะ เพราะฉะนั้นถึงได้ออกขายตัวว่างั้นเถอะนะ หลวงตาบัวนี้ออกขายตัว ขอบิณฑบาตทั่วประเทศไทย ฟังซิ.. เราไม่เคยเลย นี่ได้ออกขายตัวแล้ว ขอบิณฑบาตทั่วประเทศไทย เงินเพื่อชาติเรา"

ต่อมาในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นงานบุญประทายข้าวเปลือก ซึ่งในปีนี้มีประชาชนมาร่วมทำบุญประมาณ ๓๐,๐๐๐ คน องค์ท่านจึงได้ถือโอกาสนี้ประกาศท่ามกลางพุทธศาสนิกชนว่า

"เรารู้สึกสะเทือนใจมาก เมื่อทราบว่าประเทศไทยเป็นหนี้เขาอยู่แสนล้านดอลลาร์สหรัฐ นี่ก็เท่ากับนิวเคลียร์นิวตรอนนั่นเอง คนทั้ง ๖๒ ล้านคนเป็นสัตว์ไปหมด เขามาเป็นเจ้าของ เป็นเจ้าอำนาจ ครองบ้านครองเมืองของเรา ด้วยการยึดสิ่งนั้น ยึดสิ่งนี้ สาระสำคัญซึ่งเป็นหัวใจของชาติไทยเรา เขาเป็นเจ้าของหมด เรามีแต่ลมหายใจ มันมีความหมายอะไร ในชีวิตเราจะไม่ยอมเห็นชาติล่มจมในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ พวกเราต้องช่วยกัน วันนี้เป็นวันดี เป็นวันบุญข้าวเปลือก เราจึงขอรับบริจาคดอลลาร์เพื่อช่วยชาติ"

อุปสรรคในการช่วยชาติ

วันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ หลังฉันภัตตาหารเช้าองค์หลวงตาได้ขึ้นรถตู้ตามปกติเพื่อไปแจกจ่ายข้าวสาร อาหารแห้ง และบริจาคเงินช่วยเหลือโรงพยาบาลในอำเภอใกล้เคียง

ในช่วงเวลาประมาณ ๑๑ นาฬิกา ระหว่างการเดินทางในถนนสายสว่างแดนดินเจริญศิลป์วานรนิวาส เขตอำเภอเจริญศิลป์ จังหวัดสกลนคร องค์หลวงตาได้ประสบอุบัติเหตุกะทันหันรถตู้ตกลงจากถนนไม่ถึงกับพลิกคว่ำ แต่ตกลงไปกระแทกบริเวณที่วางท่อข้างทางอย่างแรงจนทำให้ยางแตกเกือบทุกเส้น องค์หลวงตาซึ่งนอนอยู่บนเบาะรถแถวหน้า ได้กระแทกเข้ากับคอนโซลที่วางของหลังคนขับ จนเป็นเหตุให้ได้รับบาดเจ็บที่หัวไหล่ขวา

"...แล้วข้างนี้ไปเกิดอุบัติเหตุ เลยไม่เป็นท่า แขนข้างเดียวก็ไม่เป็นท่า กระดูกแตกเหมือนกันนะ ไปตรวจ ออกจากที่เกิดเหตุรถเขาก็นำเป็นแถวยาวเหยียด ได้สัก ๕ กิโล รถทางหลวงมันมากต่อมากเป็นแถวยาวเหยียดเลย ได้สัก ๕ กิโล ไปถึงก็เข้าโรงพยาบาล เอามีอะไรเอาตรวจดูเขาบอก 'กระดูกแตกตรงนี้'

"...แม้หลวงตาจะประสบอุบัติเหตุ กระดูกแขนแตกพิกลพิการเช่นนี้ หลวงตายังไม่รู้สึกห่วงตัวเองยิ่งกว่าชาติไทยของเรา เราห่วงชาติไทยเราจริงๆ นะ.. เราติดหนี้เขาจนถึงขนาดที่ว่าเมืองไทยเราจะจม ในปี ๔๐เป็นปีที่ร้อนมากที่สุดสำหรับเมืองไทยเรา ร้อนเข้าไปถึงศาสนา ร้อนเข้ามาหาหลวงตาถึงขนาดร้อง 'โก้ก' เลย หลวงตาบวชมาก็ไม่เคยร้อง'โก้ก' แบบสะเทือนมากทั่วประเทศไทยนี้ มาคราวนี้ถึงกับร้อง 'โก้ก'เชียว สิ่งที่จะร้องก็คือ

๑. เราติดหนี้เขาเวลานี้ เรียกว่าเราอยู่ใต้อุ้งเล็บเขา เขาจะกำเราเมื่อไรก็ได้ จ่ออยู่ฝั่งทะเลหลวงที่จะจม.. จนถึงขนาดได้พูดว่า นี่สงครามเศรษฐกิจ ให้ดูเอานะเวลานี้ ครอบเมืองไทยเรา พี่น้องชาวไทยเราเป็นยังไง อยู่ใต้อุ้งเล็บเขายังนอนหลับครอกๆ แครกๆ อยู่เหรอ นี้อันหนึ่ง

๒. ดอลลาร์เขาดอลล์เดียวฟาดเงินไทยเราจากเดิม ๒๕ บาทเป็น ๕๖ บาท นี้อันหนึ่ง

๓. คนไทยเราคิดเฉลี่ยติดหนี้เขา ๖๒ ล้านคนนี้ ติดหนี้เขาคนละ ๕ หมื่นบาท

ฟังซิ ให้ลูกศิษย์ไปค้นคว้าเอาต้นมูลต้นเหตุมาจากข้างในโน้น ให้เราดูเรื่องราวมันก่อนที่เราจะขึ้นเวทีช่วยพี่น้องทั้งหลายนะ อะไรที่เป็นความจำเป็นมากที่สุด ที่ล่อแหลมต่อความล่มจมของชาติไทยเรา.. ก็ได้ความว่าติดหนี้ไอเอ็มเอฟ โห ติดหนี้พวกนี้ไม่ใช่ของเล่น เรียกว่า หนูตัวหนึ่งอยู่ใต้อุ้งเล็บของเสือโคร่ง ใช่เล่นเมื่อไร ร้อง 'โก้ก' เลยเทียวเรา ..

ฟ้าหญิงฯ.. ประธานเปิดโครงการ ช่วยชาติ

องค์หลวงตาได้ประกาศช่วยชาติอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๑ เวลา ๐๗.๐๐ น. โดยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จไปทรงเป็นประธาน ณ สวนแสงธรรม พุทธมณฑล สาย ๓ กรุงเทพมหานคร ในวันเปิดโครงการช่วยชาตินั้น องค์ท่านอยู่ในสภาพผอมจนกระดูกและเส้นเอ็นปูดโปน แขนขวาที่กระดูกเดาะ ถูกสะพายไว้ด้วยผ้า หัวไหล่ขวาที่บวมเป่งสีดำคล้ำ นับเป็นนักรบกับความจนโดยแท้จริง

กองผ้าป่ามีสง่าราศี เพราะมีพระมหากษัตริย์

ต่อมาวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๑ เวลา ๑๙.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนิน เป็นการส่วนพระองค์ ไปทรงนมัสการองค์หลวงตาที่สวนแสงธรรม องค์ท่านกล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญในขณะนั้นว่า

"...เวลาสนทนาอะไรๆ กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่นั่งคุยไม่ใช่อะไรนะ ๙๐% เรื่องโรงพยาบาลล้วนๆ เลย เราทูลถวายท่านด้วยเหตุด้วยผลทุกสิ่งทุกอย่าง ท่านทรงสดับฝ่ายเดียวเราเป็นคนทูล เรื่องราวอะไรๆ ไล่เข้าไปเลย เหมือนหนึ่งว่าเป็นนักวิชาการใหญ่ ไม่ใช่เล่นนะ ท่านไม่รับสั่งอะไรละ ทรงยิ้มๆ เราก็ทูลท่านเป็นลำดับลำดาๆ ขึ้นตลอดเลย ตบท้ายก็บอกว่าเราทุ่มเสียจริงๆ กระทรวงทั่วประเทศไทยทุกกระทรวง ไม่มีกระทรวงใดที่มีความจำเป็นยิ่งกว่าสาธารณสุขเราบอก ..พระองค์ก็ทรงเห็นชอบด้วย รู้สึกว่าพระอัธยาศัยยิ้มแย้มแจ่มใสต่อการทูลของเรา เราทูลเรื่องโรงพยาบาล ท่านพอพระทัยมาก พอออกไปไม่นานก็ตัดงบประมาณจากมหาดไทย ๒๐๐ ล้านมาให้สาธารณสุขโดยด่วนเลยนะ อย่างนั้นแล้ว เพราะเป็นความจำเป็น เราทูลท่านทูลแต่สิ่งที่จำเป็นๆ จำเป็นตลอดเลยเกี่ยวกับโรงพยาบาล .."

ในวันนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงถวายทองคำพร้อมปัจจัยเข้า "โครงการช่วยชาติโดยหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน" อีกด้วย

“..พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ ท่านทรงทำอย่างนั้นได้ ก็เท่ากับทั้งสองพระองค์อยู่ที่นั่นด้วย พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ที่กองผ้าป่าแต่ละกองๆ ที่ไปตั้งไว้ที่ไหนก็ตามอยู่นั้นด้วย แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ ซึ่งเป็นพ่อใหญ่แม่ใหญ่ของเรา จะมาประทับเป็นคู่เคียงกับองค์ศาสดานั้นด้วยเพราะฉะนั้นเรื่องการตั้งกองผ้าป่านี้จึงมีความสง่าราศีมาก คือเอาในนามของชาติๆ ไปตั้งลงกึ๊กๆ.. ให้ถือผ้าป่าเป็นมหามงคลแก่พี่น้องชาวไทยเอ้า จะไปตั้งที่ไหนไปตั้งเถอะ ตั้งแต่วงราชการสูงสุดลงมานี้คือผ้าป่าของชาติไทยเรา

เป็นพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ หนึ่ง เป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ หนึ่ง มาประทับอยู่ที่กองผ้าป่าแต่ละกองๆ ให้พากันกราบ ถ้าเราไม่อยากกราบออกมาเป็นกิริยา ก็ให้นึกกราบพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ กราบพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ ด้วยความนอบน้อมทางใจ

แล้วเอาเงินในกระเป๋าออกไปตั้งในผ้าป่า นี่เชิดชาติไทยของเราแล้วเข้าใจเหรอ ให้เป็นความเห็นอย่างนี้ทั่วหน้ากันนะ เพราะฉะนั้นกองผ้าป่าไปที่ไหนไปเถอะ ไม่มีเสนียดจัญไร นี้กองมหามงคล ที่จะอุ้มชาติไทยของตัวเองขึ้นจะเสียหายที่ตรงไหน ใครที่เห็นว่ากองผ้าป่าเป็นของเสนียดจัญไรคนนี้เป็นคนขวางโลก คนจะทำโลกให้จม อันนี้กองผ้าป่านี้จะยกชาติไทยขึ้นมาไม่ได้ทำชาติไทยให้จม จะเสียหายที่ตรงไหน ผู้ที่ดูถูกเหยียดหยามกองผ้าป่าว่าเป็นเหมือนนรกหรือคนขอทาน นั้นแหละคนขอทานที่ยังไม่ตายมันเป็นคนขอทานแล้ว ..”

สายบุญชาวไทยในปางก่อน : ชะตากรรมชาติ

ขอให้พี่น้องทั้งหลายมีความภาคภูมิใจในบุพเพวาสนา คือเราเคยสร้างความดีมาตลอด เราก็ได้พบความดีมาเรื่อยๆ เวลานี้เราก็ได้พบความดีที่จะได้ช่วยชาติบ้านเมืองของเรา ด้วย

การบริจาคทานให้เป็นมหากุศลเพราะกุศลอันนี้หาได้ยาก ..ชะตาของเมืองไทยมีเราเป็น

ผู้นำ ดวงชะตานี้มันมีอยู่ ๓ จุด

จุดที่ ๑ ชะตาของประเทศไทย

จุดที่ ๒ ชะตาของหลวงตาบัว คือต้องตาย แต่กลับไม่ตาย หมอโรงพยาบาลมาเอกซเรย์ที่วัดป่าบ้านตาดว่า เป็นโรคมะเร็งลำไส้ขั้นสุดท้าย เพื่อความแน่ใจจึงไปตรวจที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ ขอนแก่น ทางโรงพยาบาลศรีนครินทร์ก็ยืนยันเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นได้เดินทางไปตรวจที่โรงพยาบาลศิริราช กรุงเทพฯ คณะหมอก็ยืนยันเช่นเดียวกันว่า อีกไม่นานจะต้องตายให้เตรียมตัวไว้ อย่างช้าต้องตายก่อนเข้าพรรษาปี ๒๕๔๑

จุดที่ ๓ ชะตาของลูกศิษย์ทั้งหลาย ที่จะ ร่วมกันทำประโยชน์ใหญ่ให้แก่ชาติและพระศาสนา

...ดวงชะตา ๓ อย่างนี้รวมกันแล้วจะช่วยยกเมืองไทยขึ้นได้หลวงตาเป็นผู้นำ ให้ทำตามที่ผู้นำบอกทุกอย่าง หลวงตาเด็ด ลูกศิษย์ต้องเด็ดพร้อมใจกันเสียสละ แม้คอขาดก็ต้องยอม ดวงชะตายังพอมีพอเป็นไปได้อยู่ต้องสำเร็จ...”และเมื่อมีคำถามจากลูกศิษย์ลูกหาถามว่างานยกชาติบ้านเมืองครั้งนี้จะสำเร็จได้ด้วยคุณธรรมข้อใด ท่านก็กล่าวตอบทันทีว่า “ด้วยธรรมะข้อ ‘สู้ไม่ถอย’ สู้ไม่หยุดไม่ถอยเดี๋ยวชนะเอง”

สมเด็จพระเทพฯ กับหลวงตา..เท่านั้น

วันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ องค์หลวงตาได้รับนิมนต์ให้เข้าชมสถานที่เก็บทองคำของชาติ ณ ห้องมั่นคง ธนาคารแห่งประเทศไทย

"...นี่ทองคำเก็บเล็กผสมน้อยไปตลอดนะ ฝนตกทีละหยดละหยาดสามารถทำท้องฟ้ามหาสมุทรให้เต็มด้วยน้ำได้ นี่น้ำใจของพี่น้องชาวไทยที่รักชาติพากันเสียสละคนละหยดละหยาด เท่ากับเม็ดฝนที่ตกลงมาจากท้องฟ้า จะทำพื้นแผ่นดินให้เต็มได้ อันนี้ก็เหมือนกัน

คลังหลวงของเราบกพร่องมากนะ เราเป็นผู้ไปดูเอง คลังหลวงทองคำนี้ไม่มีใครดู เรียกว่าห้ามกันเด็ดขาด ได้ทอดพระเนตรเฉพาะสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เท่านั้น แล้วก็หลวงตา เป็นองค์ที่สอง.. ตอนที่เราไปมอบทองคำ เจ้าหน้าที่รับผิดชอบมานิมนต์เราเข้าโดยเฉพาะเลย.. เจ้าหน้าที่เขาบอกว่า นี้ทรงทอดพระเนตรเฉพาะสมเด็จพระเทพฯเท่านั้น.. แล้วกับหลวงตา เป็นองค์ที่สอง เขานิมนต์เราเข้าไปทุกห้องทุกหับทุกซอกทุกมุมบรรดาที่ทองคำเก็บไว้ตรงไหนบอกหมดละเอียดลออเราก็เป็นผู้ถามถามเพื่อรู้เหตุผลกลไกความบกพร่องหรือสมบูรณ์อย่างไรบ้างในคลังหลวงของเรา เพื่อประเทศชาติของเรา.. ไปเห็นด้วยตาของตัวเองแล้วรู้สึกว่าใจเสียวๆ เสียววาบอยู่ คือไปดูทองคำของชาติแล้วรู้สึกว่าตกใจอยู่ ทั้งชาติมีแค่นี้หรือ ทั้งชาติมีเท่านี้หรือ ใจหายอยู่นา เราจึงได้เตือนพี่น้องชาติไทยทั้งหลายให้เห็นความสำคัญให้มากให้เป็นหลักของชาติ หัวใจของเมืองไทยอยู่ตรงนั้นแหละเราไปดูที่หัวใจของไทยเลย.. เพราะเขาเห็นว่าเราช่วยชาติอยู่ๆ เขาก็นิมนต์เราไปดูทองคำ ทองคำนี้อยู่ใต้ดินนะ ลงลิฟท์ไปแล้วก็ไปดูอยู่ในลูกกรง เป็นลูกกรงเหล็กใหญ่ๆ มองเห็นทองคำชัดเจน..

จึงได้ประกาศให้บรรดาพี่น้องทั้งหลายทราบว่าทองคำเราในคลังหลวงเรามีน้อยมาก ให้พากันพินิจพิจารณา คลังหลวงคือหัวใจของเราทุกคนในประเทศไทยนี้หัวใจเราอยู่ที่คลังหลวงทุกคนๆ ให้พยายามหาทองคำให้ได้สืบทอดลมหายใจ ต่างคนต่างพยายามคนละเล็กละน้อยเพิ่มลมหายใจในคลังหลวงของเรามากขึ้นๆ เราจะได้มีความอบอุ่นแน่นหนามั่นคง ..

ทองคำ หลักประกันชาติ

"...เมืองไทยเรานี้คราวนี้เป็นคราวที่ยิ่งใหญ่ที่สุดแล้ว ถ้าทรงตัวได้เอาตัวรอดได้ก็เป็นคราวนี้ ถ้าคราวนี้ไม่ได้แล้วไม่มีหวังว่างั้นเลยนะ ไม่ทราบว่าใครจะมาสามารถยกเมืองไทยทั้งประเทศขึ้นได้ นี่ลงศาสนาพระมหากษัตริย์ พี่น้องชาวไทยเรายกไม่ขึ้นแล้วไม่มีใครยกขึ้นว่างี้เลย เราเอาตรงนี้ตรงสำคัญ..

ทองคำเป็นสำคัญมากทีเดียว เพราะทองคำเป็นหัวใจของชาติ ชาติไหนก็ตามที่มีทองคำมากชาตินั้นสง่างาม เป็นที่เกรงขามของโลกทั่วๆ ไป ถ้าชาติไทยมีทองคำน้อยและไม่มีทองคำชาตินั้นเหลวไหล ไม่มีศักดิ์ศรีดีงามอะไรเลย ศักดิ์ศรีทั้งหลายมันไปขึ้นอยู่กับสมบัติเครื่องประดับชาตินะ เหล่านี้เป็นเครื่องประดับชาติเรา อยู่แต่ตัวเฉยๆ ก็ไม่ผิดอะไรกับสัตว์มนุษย์เรามีคุณค่าเพราะเครื่องประดับประจำชาติมนุษย์และศีลธรรมเป็นของสำคัญมากทีเดียว

นี่ละที่เราเห็นทองคำเข้ามาสู่คลังหลวงของเราไหลเข้ามาเรื่อยๆ ขึ้นจากความรักชาติของเรา ความรักชาติและความสามัคคี ฟังเสียงหัวหน้า หัวหน้าคิดเป็นธรรมพาก้าวเดินอย่างไรให้เดินตามนั้น เราเป็นลูก

ชาวพุทธหัวหน้าของเราคือพระพุทธเจ้า พระสงฆ์สาวกนำธรรมที่ประกาศธรรมสอนโลกอย่างถูกต้องแม่นยำมาสั่งสอนพวกเรา ให้พยายามเดินตามธรรม เดินตามอย่างอื่นแล้วไม่ค่อยแคล้วคลาดปลอดภัยนะ ส่วนเดินตามธรรมนี้สงบร่มเย็นเป็นลำดับ ..

รวมใจชาวไทยเป็นหนึ่งเดียว..เพื่อชาติ

"...งานคราวนี้เป็นคราวที่ใหญ่โตมากเรียกว่างานของชาติเลยเทียวนะ งานนี้ไม่มีก๊กไม่มีเหล่า ไม่มีฝักมีฝ่าย เมืองไทยเราทั้งชาติรวมเป็นหัวใจดวงเดียวกันยกขึ้น ยกชาติบ้านเมืองของเราขึ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้น งานนี้เป็นงานของศาสนา เป็นงานของธรรม มีพระสงฆ์

เป็นผู้นำของพี่น้องทั้งหลาย รวมหัวใจเป็นอันเดียวกันแล้ว ยกชาติของเราให้ขึ้นอย่างรวดเร็ว เวลานี้กำลังตกอับมาก จึงต้องได้ช่วยกันเต็มเม็ดเต็มหน่วย มิหนำซ้ำศาสนาต้องนำ

ศาสนานี้ไม่เป็นข้าศึกต่อผู้ใด ศาสนาไม่เป็นภัยต่อผู้ใด เป็นแต่คุณล้วนๆ นำประเทศไทยของเราให้ขึ้น ด้วยคุณธรรม ด้วยความสามัคคี ด้วยความรักชาติ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเป็นความเสียสละทั้งนั้น...

"...โลกเราอยู่ด้วยกันได้ด้วยอำนาจแห่งการเสียสละ คือการให้ทานต่อกัน ความช่วยเหลือกัน มีแต่การเสียสละทั้งนั้น โลกถ้าไม่มีการช่วยเหลือ ไม่มีการให้ทาน เฉลี่ยเผื่อแผ่กันแล้ว ไม่มีความหมาย โลกมีความหมายมากน้อย อยู่ที่การเฉลี่ยเผื่อแผ่ มีน้ำใจต่อกัน ความมีน้ำใจต่อกันนี้สำคัญมาก ผู้มีน้ำใจต่อกัน เฉลี่ยเผื่อแผ่กัน ความเสียสละก็ย่อมมีได้

ถ้าไม่มีน้ำใจ ไม่มีแก่ใจแล้ว อะไรๆ ก็หลุดมือออกไปไม่ได้ ทีนี้อยู่กันเป็นร้อยเป็นพันก็ไม่มีความหมาย คนหนึ่งจะตายดิ้นอยู่นี่ ก็ไม่มีใครดูแลกัน นี่แหละความไม่มีแก่ใจ เพราะฉะนั้นจึงว่า มีมากเท่าไหร่ก็ตาม ถ้าไม่มีความเสียสละ ไม่มีแก่ใจแล้ว ไม่มีความหมายทั้งนั้นแหละมนุษย์เราอยู่ร่วมกันจะอยู่ใกล้อยู่ไกลไม่สำคัญ สำคัญที่น้ำใจที่มีต่อกัน อันนี้สำคัญมาก

การช่วยชาติ เป็นกิจของสงฆ์

นี่พระสงฆ์ออกมาช่วยนี้ เรียกว่า ทำกิจสงฆ์โดยสมบูรณ์ นี่หละงานของสงฆ์เป็นงานอย่างนี้ สงฆ์ต้องช่วยชาติซิ ช่วยโลกช่วยสงสารสัตว์ทั้งหลายพระพุทธเจ้าท่านว่า มหาการุณิโก นาโถหิตายะ สัพพะปาณินัง พระพุทธเจ้าทรงพระเมตตามหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ ฟังซิ แล้วทำประโยชน์ให้แก่สัตว์นี้ ไม่มีประมาณ นั่นแหละแปลออกมา ทำประโยชน์ให้สัตวโลกไม่มีประมาณเลย ไม่มีใครเกินพระพุทธเจ้าเราเป็นลูกศิษย์ของพระตถาคตก็ต้องแสดงลวดลายออกมาบ้าง ไม่มากก็น้อยตามกำลังความสามารถของตน มันถึงจะถูกไม่ใช่พระสงฆ์แบบใจดำน้ำขุ่น...”

สละชีวิตพิชิตสงคราม เป็นประวัติศาสตร์ชาติไทย

“..คราวนี้เป็นคราวประวัติศาสตร์ก็ว่าได้ ถ้าคราวนี้ขึ้นไม่ได้แล้วก็ไม่ทราบว่าคราวไหนจะขึ้นได้ มีแต่ความจะจมโดยถ่ายเดียว ความจมกับความขึ้นได้เราจะเอาทางไหน ความขึ้นได้ความชนะ นี่เราเอาทางนี้ให้ต่างคนต่างเสียสละ อย่าถอยหลังนะ มีห้าบาทแบ่งสองบาทหรือสิบ

สลึงเสียสละลงไป นี่เรียกว่าเราสร้างมหาทาน ทานเพื่อชาติเราไม่เคยทาน ทานเพื่อคนนั้นคนนี้อะไรๆ เราทานมา ต่างคนต่างทานมาด้วยกัน แล้วแต่ทานนี้เป็นทานมหากุศลอย่างยิ่ง ทานเพื่อชาติของเราเรายังไม่เคยได้ทำ ขอให้ต่างคนต่างสร้างมหากุศลขึ้นสู่เมืองไทยของเรา เราก็จะมีกุศลชุ่มเย็นมากที่สุด จนกระทั่งวันตายเราก็ตายด้วยความชุ่มเย็น ตายด้วยความสง่างามในเมืองไทยของเรา นี่เรียกว่าเราสร้างมหากุศล มหากุศลอันยิ่งใหญ่ ทำเมืองไทยของเราให้ร่มเย็นทั้งชาติเลย...”

พิธีปิดโครงการช่วยชาติ

องค์หลวงตากล่าวว่าเมื่อเงินบริจาคหรือ “เงินหัวหน้า” เข้าคลังหลวงปรากฏเป็นผลานิสงส์

ติดตามมามากมาย นั่นคือทำให้“เงินบริษัทบริวารพากันไหลเข้า (ทุนสำรองทั่วไป) อย่างต่อเนื่อง”ยังความประหลาดใจแก่นักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดถึงประชาชนในระยะนั้น ที่เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งๆ ที่เพิ่งเผชิญกับวิกฤตการณ์ร้ายแรงเหมือนจะไม่มีวันฟื้นให้คืนมาได้ ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ได้กล่าวเมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๔๖ ยืนยันข้อเท็จจริง

“กระผมเชื่อเป็นแม่นมั่นว่า ทองคำแท่งและเงินดอลลาร์สหรัฐที่ได้รับจากการโครงการช่วยชาติ โดยหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโนอันเป็นที่รวมของศรัทธามหาชนทั่วประเทศเมื่อได้นำเข้าไปรวมไว้ในคลังหลวงย่อมจะเป็นสิริมงคลต่อคลังหลวง มีผลให้มีเงินไหลเข้ากองทุนเงินสำรอง

ระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นโดยไม่ขาดสาย เป็นระยะเวลาติดต่อกันตลอด ๒ ปีหรือ ๒๔ เดือนที่ผ่านมา จนในที่สุดเราจึงมีเงินมากพอที่จะใช้หนี้ IMF ได้ก่อนกำหนด”

รวมระยะเวลาจากจุดแรกที่กู้เงินจาก IMFจนกระทั่งหมดหนี้นับเป็นเวลาถึง ๖ ปีเต็ม และจากภาระหนี้ IMF ที่หมดสิ้นไปนี้เอง ทำให้องค์หลวงตาตัดสินใจยุติโครงการช่วยชาติ แต่ยังช่วย “สงเคราะห์โลก” และรับบริจาคทองคำหลอมเข้าสู่คลังหลวงเช่นเดิม สังขารร่างกายในวัย ๘๕-๙๑ ปี ที่ต้องตรากตรำเดินทางไปเทศนาช่วยชาติเกือบจะทั่วแดนไทยจนภาระหนี้ต่างประเทศลดน้อยถอยลงไปและภาระหนี้ IMF ก็หมดสิ้นไป

“...เราเหนื่อยมากนะ แต่เราก็ทำเพื่อชาติ.. นี่ตั้งแต่วันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๑ถึงวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็น ๖ ปีนะนั่นไม่ใช่เล่น หลวงตาแบกอยู่ตลอดเวลา ๖ ปีเต็มนี้ เราพูดอย่างตรงไปตรงมาว่าหนักมากเรารู้สึกว่าหนักมากกว่าบรรดาพี่น้องชาวไทย เราทั้งประเทศ เพราะเราเป็นผู้ออกโครงการเอง คิดอ่านไตร่ตรองเพื่อชาติบ้านเมืองเองทุกอย่าง เป็นเรื่องออกจากเราๆ การเคลื่อนไหวไปมาที่ไหนๆ ก็ออกจากเรา เราเป็นผู้เคลื่อนไหว เป็นผู้ไปผู้มา เพราะฉะนั้นเรื่องจึงหนักมากอยู่ตลอดตั้งแต่เริ่มต้นแล้ว การเทศนาว่าการก็ ๖ ปีนี้เต็มๆ เทศน์มาได้ ๖ ปีเต็มเลยเชียว ในโครงการ นอกโครงการ.. การเทศน์คราวนี้เราก็ยอมรับว่าเรานี้ได้เทศน์มากที่สุดเลยในชีวิตของเราเองซึ่งไม่เคยคิดเคยอ่านว่าจะได้ทำอย่างนี้ ก็ได้ทำอย่างเต็มกำลังความสามารถ เพื่อพี่น้องชาวไทยทั้งประเทศนั้นแหละ ไม่ใช่เพื่อใครนะ.. อยากให้มีเนื้อมีหนังมีหน้ามีตา มีศักดิ์ศรีดีงามเหมือนโลกทั่วๆ ไป...”

เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๗สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปเป็นประธานในพิธี มอบทองคำและเงินดอลลาร์เข้าสู่คลังหลวง ครั้งที่ ๑๒ และพิธีปิดโครงการช่วยชาติ ณ เวทีใหม่สวนอัมพรกรุงเทพมหานคร ในโอกาสนี้ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี รอรับเสด็จ ซึ่งการจัดงานครั้งนี้มีรัฐบาลเป็นเจ้าภาพ ด้วยเมตตาธรรมขององค์หลวงตาที่มีต่อชาติไทยและต่อชาวไทยจนกลายเป็นจุดเริ่มแห่งการช่วยชาติและโครงการช่วยชาติในเวลาต่อมาจนกระทั่งบัดนี้การดำเนินงานในโครงการช่วยชาติได้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์แล้ว อีกทั้งประเทศชาติก็พ้นจากภาระหนี้สินเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

"โครงการช่วยชาติ" จึงเป็นประวัติศาสตร์แห่งความภาคภูมิใจของพี่น้องชาวไทย ที่ได้ร่วมกันจารึกไว้ว่า เมื่อยามบ้านเมืองเข้าสู่ภาวะคับขันชาวไทยทุกคนจากทั่วทุกมุมโลก ต่างแสดงความรักชาติ ด้วยความเสียสละพร้อมเพรียงสามัคคี จนกระทั่งเมืองไทยสามารถกอบกู้ศักดิ์ศรี ความดีงามกลับฟื้นขึ้นมาอย่างสง่างามในเวทีโลก

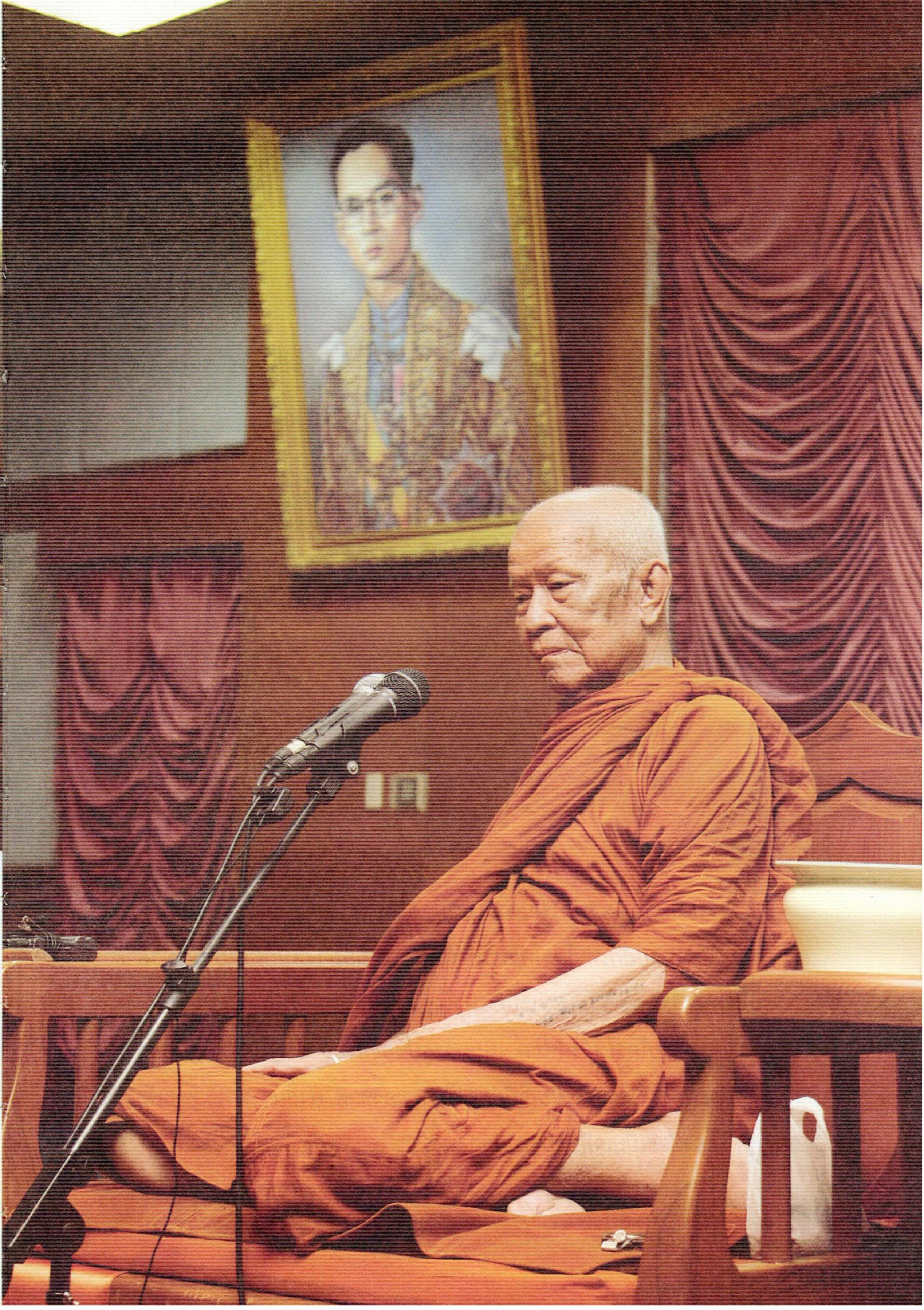
โอวาทองค์หลวงตาในมหาพิธีปิดโครงการช่วยชาติ

"... วันนี้เป็นวันมหามงคลของพี่น้องชาวไทยทั้งประเทศ โดยมีสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ได้เสด็จมาเป็นประธานในงานนี้ จึงรู้สึกว่าเป็นมงคลอันสูงสุดในวันนี้เป็นวันที่ได้มอบทองคำและดอลลาร์ที่พี่น้องทั้งหลายทั้งประเทศได้อุตส่าห์พยายามขวนขวายหามาด้วยความ

รักชาติความเสียสละด้วยความพร้อมเพรียงกันเป็นต้นมา ตั้งแต่วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๔๑ จนกระทั่งถึงวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๔๗ นี้ ปรากฏผลแห่งความรักชาติ ความเสียสละด้วยความพร้อมเพรียงกันขอท่านทั้งหลายจงรับคำชี้แจง หรือโอวาทธรรมของพระพุทธเจ้าซึ่งแทรกมาในนี้นำไปปฏิบัติ ระลึกถึงตนเองและรักตนเองคือรักชาติรักศาสนาด้วยความเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ระลึกถึงธรรมติดแนบอยู่กับใจเสมอความชั่วทั้งหลายจะไม่มีโอกาสเข้ามารังควานได้อย่างง่ายดาย เพราะธรรมของพระพุทธเจ้าเคยปราบความชั่วช้าลามกอันเป็นภัยต่อสัตว์โลกมาเป็นประจำนานแสนนานกี่กัปกี่กัลป์

เฉพาะปัจจุบันนี้ก็คือพระพุทธเจ้าสมณโคดมของเรา ได้ทรงปราบมารตัวมหาภัยอย่างยิ่งในพระองค์จนเรียบราบลงไปแล้ว ได้นำธรรมะนั้นมาสั่งสอนสัตว์โลกตลอดมาจนกระทั่ง ๒๕๐๐ กว่าปี ไม่ได้จืดจางยังสดๆ ร้อนๆ คือธรรมอันเป็นมหามงคลแก่โลกจึงขอให้พี่น้องชาวพุทธทั้งหลายที่นับถือกราบไหว้พระพุทธเจ้าเป็นขวัญตาขวัญใจตลอดมาตั้งแต่ปู่ย่าตายายได้นำไปประพฤติปฏิบัติ วันคืนปีเดือนล่วงไป จิตใจกับธรรมอย่าให้ห่างเหินจากกัน

วันนี้หลวงตาจะไม่พูดอะไรมากนักเพราะได้พูดมาเป็นเวลา ๖ ปีแล้ว ขอความเห็นใจจากพี่น้องทั้งหลายเพื่อชาติไทยและศาสนาไทยของเราให้ต่างท่านต่างได้อุ้มชูขึ้นมาด้วยการประพฤติปฏิบัติตัวเป็นคนดี นี่เป็นความมุ่งหมายของชาติไทยด้วย เป็นความมุ่งหมายขององค์ศาสดา ขอความสวัสดีจงมีแก่บรรดาพี่น้องทั้งหลายโดยทั่วกันเทอญฯ...”

“...พระมหากษัตริย์ก็เป็นพ่อแม่ของคนทั้งชาติ ให้ความร่มเย็นแก่คนทั้งประเทศมานานสักเท่าไร ใครมาทำก็เป็นกรรมอย่างหนักทีเดียวมาทำลายพระมหากษัตริย์ของเรา เพราะนี้คือหัวใจของคนทั้งชาติอยู่ในพระมหากษัตริย์นั้นเอง ใครกราบใครไหว้ได้หมด เห็นพระรูปของพระองค์อยู่ในสถานที่ใดกราบทันทีๆ นี่ละผู้ที่ดีผู้ที่ควรจะเป็นเจดีย์ของโลก ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ของเรา นี้เองที่จะเป็นเจดีย์ของชาติของเรา...”

๘ ตุลาคม ๒๕๔๘

บทที่ ๑๒
จอมทัพรักษ์ศาสน์กษัตริย์

เมื่อบ้านเมืองมีแนวโน้มจะออกกฎเกณฑ์แบบโลกๆ ที่มุ่งเน้นแต่อำนาจ ชื่อเสียง ลาภ ยศ จนกระทบสถาบันหลักโดยเฉพาะต่อศาสนาและพระมหากษัตริย์ องค์หลวงตาที่เพิ่งออกมาเป็นผู้นำกู้ชาติ จึงได้เป็นจอมทัพออกสนามด้วยองค์ท่านเอง นำทัพพระกรรมฐานออกปกป้องพระธรรมวินัยมิให้คลาดเคลื่อนพร้อมรักษาพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระสังฆราช มิให้ถูกลิดรอนไป ให้คงดำรงมั่นตามหลักพระธรรมวินัยและจารีตประเพณีอันดีงาม

ออกสนามปกป้องพระพุทธศาสนา

ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๔๔ เป็นต้นมา มีร่างกฎหมายหลายฉบับที่กระทบกระเทือนต่อหลักพระธรรมวินัยจนเป็นเหตุให้พระกรรมฐานทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุตจากทั่วประเทศภายใต้การนำขององค์หลวงตาได้ออกมาประชุมพิจารณาตัดสินตามหลักพระธรรมวินัยหลายวาระ สำหรับร่างกฎหมายที่น่าสนใจเป็นพิเศษเพราะเป็นประเด็นถกเถียงในสังคมชาวพุทธอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องยาวนานจนเกือบเป็นสังฆเภทก็คือ “ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ...” โดยรัฐบาลได้เห็นชอบในหลักการเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๔

สาระสำคัญมีเนื้อหาหลายประการที่ขัดต่อพระธรรมวินัยและจารีตประเพณีอย่างร้ายแรง ดังนั้นเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๔๕ องค์หลวงตาจึงเมตตาทำหนังสือที่พิเศษ ๐๐๐๗๒๕๔๕ ลงวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๔๕ ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการขอให้ทบทวนเนื้อหาในร่างใหม่ สำหรับสาระสำคัญโดยย่อของร่างกฎหมายฉบับนี้ยกมาเฉพาะในประเด็นที่น่าสนใจ

๑. ยกสมเด็จพระสังฆราชให้มีแต่พระคุณไม่ต้องเกี่ยวข้องกับการใช้พระเดช

๒. ยกมหาเถรสมาคมขึ้นเป็นที่ปรึกษาสมเด็จพระสังฆราช และให้ความเห็นชอบในการออกกฎระเบียบของมหาคณิสสร เนื่องจากมหาเถรสมาคมประกอบด้วยพระผู้ใหญ่ที่มีพรรษามาก

๓. กำหนดให้มีกรรมการมหาคณิสสร ทำหน้าที่บริหารแทนมหาเถรสมาคม เพื่อที่จะให้โอกาสแก่พระภิกษุหนุ่มที่มีความรู้ความสามารถได้เข้ามาบริหารงานพระศาสนาแทนมหาเถรสมาคม

๔. กำหนดให้มีกองทุนเพื่อกิจการพระพุทธศาสนาโดยได้รับเงินอุดหนุนจากศาสนสมบัติกลาง

ต่อมาองค์หลวงตา พระกรรมฐาน และประชาชนจำนวน ๖๑๑,๘๕๒ คน จากทั่วประเทศได้ยื่นรายชื่อคัดค้านร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ต่อประธานรัฐสภาเมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕ สำหรับรายชื่อผู้คัดค้านมีองค์หลวงตาและนายกรัฐมนตรีลงลายมือชื่อร่วมอยู่ด้วย

จากนั้นผู้แทนพระกรรมฐานทั้งฝ่ายมหานิกายและธรรมยุตยื่นหนังสือถึงมหาเถรสมาคมขอให้ยกเลิกร่างฯ ดังกล่าว เพราะขัดต่อพระธรรมวินัย ในบรรดากรรมการมหาเถรสมาคมมีสมเด็จพระมหาธีราจารย์วัด

ชนะสงครามเพียงพระองค์เดียวที่แสดงความคิดเห็นออกมาชัดเจนและตรงกับพระกรรมฐานว่า ร่างกฎหมายฉบับนี้จะทำให้ "มหาคณิสสร" กุมอำนาจปกครองสงฆ์แบบเบ็ดเสร็จ ทั้งฝ่ายบริหารนิติบัญญัติ ตุลาการ ยิ่งกว่าเผด็จการทางโลกและจะได้เห็นการวิ่งเต้นช่วงชิงอำนาจมหาคณิสสร เพราะจะแบ่งเป็นกลุ่มเป็นโควต้าเป็นฝักฝ่ายคล้ายเกมการเมือง และยังทำให้พระต้องมาเกี่ยวข้องกับสมบัติเงินทองซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมด้านอำนาจ เงินตราบารมีอีกด้วย แม้จะตรงข้ามกับธรรมวินัยอย่างชัดเจน แต่ก็ยังมีกลุ่มชาวพุทธที่เห็นด้วยและสนับสนุนร่างนี้อยู่เช่นกัน อาจเพราะเล็งเห็นแต่ทางคุณเพียงด้านเดียวก็เป็นได้ สังคมในขณะนั้นจึงมีแต่ความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันซึ่งจำต้องได้รับการตัดสินด้วยหลักพระธรรมวินัยโดยเร็ว ก่อนจะลุกลามบานปลายมากไปกว่านี้

ดังนั้นเพื่อให้ปัญหามีทางออกและได้รับการแก้ไขที่ถูกต้องเป็นธรรม บรรดาพระกรรมฐานจากทุกสารทิศภายใต้การนำขององค์หลวงตาจึงพร้อมใจกันมาประชุมหารือร่วมกันนับแต่รัฐบาลมีมติรับหลักการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๕ จนกระทั่งพระกรรมฐานทั่วประเทศเดินทางมาประชุมสงฆ์ที่วัดอโศการามเมื่อเดือนมกราคม ๒๕๔๖ จนมีมติให้ปัดทิ้งร่าง พระราชบัญญัติฉบับนี้เพียงสถานเดียวและพร้อมจะสละชีพเพื่อรักษาพระธรรมวินัย บทสรุปของภาครัฐก็คือ รองนายกรัฐมนตรีผู้เกี่ยวข้องก็ตอบรับโดยให้คำสัตย์ปฏิญาณต่อผู้แทนคณะสงฆ์ไทย (พระกรรมฐาน) ที่นำมติไปมอบให้ว่า

๑. จะไม่ทำสิ่งใดที่ขัดต่อพุทธประสงค์

๒. จะไม่ทำสิ่งใดที่ขัดต่อพระธรรมวินัย

๓. จะไม่ทำสิ่งใดที่ขัดต่อพระราชอำนาจพระมหากษัตริย์

๔. จะไม่ทำสิ่งใดที่ขัดหรือล่วงพระอำนาจของสมเด็จพระสังฆราช

ในที่สุดรัฐบาลก็ตัดสินใจยกเลิกร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้

เพิกถอนร่างพ.ร.บ.สงฆ์ ด้วยลักษณะตัดสินธรรมวินัย

"...ท่านบอกว่าลักษณะตัดสินธรรมวินัยอะไรเป็นธรรมเป็นวินัย อะไรไม่ใช่ธรรมไม่ใช่วินัย คืออะไรปลอม อะไรจริง ท่านแสดงไว้หมด พระพุทธเจ้า เช่น การบวชเข้ามา มาสั่งสมกิเลสราคะตัณหา รายได้รายรวยโลกามิสอย่างโลกเขานี้ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย ท่านบอกไว้เลย เป็นคนละฝั่งเลยเทียว ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความสละละวางกิเลสตัณหา มีราคะตัณหา เป็นต้น ตลอดถึงลาภ ยศ สรรเสริญความร่ำความรวยศถาบรรดาศักดิ์ สลัดอันนี้แล้วเรียกว่านี้ธรรม นี้วินัย ถ้าตรงกันข้ามนี้แล้ว ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย เป็นของปลอม.."

"...จะเอาจำนวนเท่านั้นคนเท่านี้คนมาบีบบังคับหลักธรรมวินัยได้เหรอ ธนบัตรปลอมเป็นกี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านๆ กองเท่าภูเขา แต่ธนบัตรจริงใบละห้าบาทสิบบาทขึ้นมาใบเดียว

สองใบกับอันนั้น อะไร (มีค่า) มีน้ำหนักมากกว่ากันควรจะปัดทางไหนออกไป ไม่จำเป็นต้องหามากถ้าเป็นของจริง เข้าใจหรือ เพียงใบเดียวก็พอ นี่ความจริงก็คือศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นความจริง เพียงพระโอวาทตัดออกมาปึ๋งเท่านั้นจอมปลอมขาดสะบั้นไปหมด .."

"..พวกนี้เป็นพวกมหาภัยจริงๆ ต่อจากนี้มันจะขึ้นเป็นสังฆเภทนะ เป็นสังฆเภทยุยงให้สงฆ์แตกจากกันทั่วประเทศไทย นี่จะเป็นกรรมหนักมาก

รุนแรงมากพวกนี้ มีแต่จะเอาท่าเดียวๆ พูดให้เต็มเม็ดเต็มหน่วยก็คือว่ามันผิดพลาดมาตั้งแต่ชาติเข้าใจไหม ไม่ได้

เปลาะนั้น จะเอาเปลาะนี้ จะเอาเปลาะนี้จะดึงขึ้นไปหาชาติบ้านเมือง จะเอาให้จมทั้งชาติทั้งศาสนาเลย ก็ชาติศาสนาของเรามีเจ้าของด้วยแล้ว จะยอมให้จมได้ง่ายๆ หรือเวลานี้จะเริ่มแยกแล้วนะ เริ่มแยกเป็นสังฆเภท ครั้งที่สอง... ครั้งที่หนึ่งเทวทัตแยกตัวออกจากพระพุทธเจ้าไปเป็นศาสดาองค์ใหม่ขึ้นมา .. ครั้งที่สองก็ศาสนธรรม คือพระธรรมและพระวินัยนั้นแล.. ครั้งแรกเป็นองค์ศาสดาเสียเอง ครั้งที่สองเป็นธรรมวินัยซึ่งเป็นองค์แทนของศาสดาเสียเอง เวลานี้กำลังเข้าอยู่วาระองค์ศาสดาครั้งที่สอง คือเข้ามาทำลายธรรมวินัย หลักธรรมวินัยท่านสอนไว้โดยถูกต้องแล้วนี้คือองค์แทนศาสดา แล้วพวกนี้ บุกเข้ามา ไม่มีธรรมมีวินัย...”

หลวงตาตายแล้วให้ก้าวเดินแบบนี้

“....หลวงตาบัวตายไปแล้วก็ให้เดินอย่างนี้เดินอย่างหลวงตาพาเดิน อ่อนแอไม่ได้จม ชาติจมศาสนาจม เพราะพวกนี้เป็นเพชฌฆาตจะสังหารทั้งชาติทั้งศาสนาให้ไปด้วยกัน แล้วก็เอาไอ้จมูกโด่งๆ เข้ามาเป็นนายเหนือหัวมัน มันก็เอาตีนมันเหยียบหัวชาติศาสนาไทยของเราให้แหลกเป็นชั้นๆ ลงไป คำพูดเทศนาว่าการจะแผดจะเผาจะเผ็ดเด็ดขาดขนาดไหนก็ตามเราเอาธรรมออกล้วนๆ ไม่มีกิเลสแม้เม็ดหินเม็ดทรายเข้ามาแฝงในหัวใจ แล้วกิริยาของเราที่แสดงออกไปโดยอรรถโดยธรรมล้วนๆ เลยแหละ จึงได้สั่งเอาไว้ หากว่าเราตายไปให้ดำเนินตามนี้นะ คืออุบายนี้ถูกต้องแล้ว...”

“จำให้ดีคำนี้ จำให้ดีนะ หลวงตาบัวตายแล้วให้จำวิธีดำเนินที่หลวงตาพาดำเนินมานี้ไม่ผิด ถูกต้องทุกอย่างเลย”

แม้คิดร้าย หลวงตาให้อภัย

“...ที่ว่าเราควรให้อภัย เราให้อภัยมาตลอด เรื่องราวเกิดขึ้นโดยลำดับๆ ก็พระป่าออกมาระงับ สงบลงไปเป็นขั้นเป็นตอน.. ทางนั้นสงบลงเพราะเหตุผลของทางนี้เหนือกว่าได้แก่ธรรมแก่วินัยมาเป็นเครื่องยืนยันทางนั้นก็สงบลงไป ทางนี้ก็ให้อภัยแล้วไม่ถือสีถือสา ไม่ถือโทษถือกรรมถ้าธรรมดาก็ต้องย้อนไปหาผู้ที่ทำผิด ทำผิดอะไร เพราะเหตุใดจึงมาทำผิดต่อคณะสงฆ์ ต่อพุทธศาสนาอย่างนี้ ..เราต้องการความสามัคคีอยู่แล้วธรรมะเป็นธรรมสามัคคี ธรรมพระพุทธเจ้าไม่ใช่ธรรมแตกร้าว สิ่งที่มาทำให้แตกร้าวไม่ใช่ธรรม ท่าน

ก็ระงับลงด้วยธรรมด้วยความสามัคคี ให้ถือหลักธรรมหลักวินัยเป็นจุดศูนย์กลาง รวมตัวเข้ามาที่นั่นแล้วจะสงบลง เป็นความสามัคคีไปในตัวเสร็จ ก็มีเท่านั้นเอง...”

สมเด็จพระสังฆราชเป็นเพื่อนหลวงตา

(สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวัฑฒโน) “...สังฆราชเป็นเพื่อนเรา ก็เป็นจริงๆ สมเด็จสังฆราชเป็นเพื่อนสนิทกันมาก เกิดปีเดียวกัน เราเกิดก่อนท่าน ท่านเกิดตุลาวันที่ ๓ เราเกิดสิงหาวันที่ ๑๒ เวลาบวชก็เหมือนกันท่านบวชก่อนเราดูเหมือน

สองเดือน ไล่เลี่ยกันทุกอย่าง

ท่านนิ่งๆ ท่านไม่ค่อยชอบพูด ธรรมดาๆ ทั่วๆ ไปท่านไม่ค่อยชอบพูด สมเด็จสังฆราชเฉพาะสองต่อสองกับเรานี่ โถ เป็นคนใหม่ขึ้นมา ซักเรื่องอรรถเรื่องธรรม เรื่องจิตตภาวนาเปิดเต็มที่ให้ท่านฟัง ท่านสนใจมาก เพราะแต่ก่อนเราไปพักอยู่วัดบวรฯ เป็นประจำ จากนั้นท่านออกไปพักที่วัดป่าบ้านตาดทีละอาทิตย์ๆ ท่านไป..

เวลาอยู่ธรรมดาท่านไม่ค่อยคุย ทั่วๆ ไปนี่ท่านเฉย นิ่ม บทเวลาขึ้นเวทีสองต่อสองกับเรานี่ โถ ซัก สงสัยข้อไหนท่านถามมาเลยๆ เราก็เปิดเลยเชียวนะ ให้ท่านได้เห็นเรื่องภาคปฏิบัติว่าอย่างนั้น ฟัดกันจนถึงที่สุดเลยกับสมเด็จสังฆราช สองต่อสอง ท่านหาความจริง เราก็เอาความจริงออกเต็มเหนี่ยวๆ เลย ถ้าอยู่ธรรมดา ท่านไม่ค่อยคุยละ เฉยๆ ธรรมดา เวลาเข้ากันสองต่อสอง โห เป็นคนใหม่ขึ้นมานะ ซักละเอียดลออเรื่องจิตตภาวนา

เราก็ได้เปิดหัวอกออกให้ท่านฟังอย่างเต็มเหนี่ยวเหมือนกัน ท่านรู้สึกว่าสนใจมากจริงๆ ต่อธรรมที่เราถอดออกจากหัวใจพูดให้ท่านฟังเพราะไม่มีใครต่อใคร สองต่อสองเท่านั้น เปิดเต็มเหนี่ยวใส่กันเลย เอาจนถึงเหตุถึงผลว่าอย่างนั้นเถอะ ท่านพอใจมาก

ปรกติท่านไม่ค่อยคุย เฉยนะ อยู่กับเราก็ตามถ้ามีแขกมีคนท่านก็ไม่คุย แต่เวลาเอาจริงเอาจังท่านจะหาเหตุหาผลกับภาคปฏิบัติจริงๆท่านก็ซักจริงๆ นั่นละภาคปฏิบัติ เราก็เปิดเลยเชียว ให้ท่านได้ฟังสักทีเถอะภาคปฏิบัตินี่น่ะภาคเป็นสมบัติของตนโดยแท้ คือการศึกษาเล่าเรียนนั้นมันเป็นความจำ จำมาได้เท่าไรมันก็หลงลืมไปๆ.. สำหรับความจริงไม่เป็นตรงแน่วตลอดเวลา..

องค์หลวงตากับพระมหากษัตริย์

“...ในตอนเช้าของวันที่ ๑๐ พฤศจิกายนพ.ศ.๒๕๒๒ องค์หลวงตาได้สั่งกำชับพระเณรในวัดว่า

‘วันนี้จะมีบุคคลสำคัญเข้ามา พวกท่านทั้งหลายจงพากันทำความสะอาดวัดวาอาวาสให้เรียบร้อย อย่าให้บกพร่อง’

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ มากับพระบรมวงศานุวงศ์จากพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์เป็นการส่วนพระองค์ ไม่ได้บอกแม้กระทั่งทหารใกล้ชิดทหารทั้งหลายต่างสืบข่าวเป็นการโกลาหลว่า เมื่อเวลาบ่ายโมงพระองค์ท่านทรงขับรถออกจากพระตำหนัก ไม่รู้ว่าเสด็จฯ ไป ณ ที่ใดถ้าบอกข่าวการเสด็จฯ มาล่วงหน้า กลัวเป็นการเอิกเกริกรบกวน ต้องการเสด็จฯ มาเป็นการส่วนพระองค์ หลวงตาจึงให้โอวาทว่า

‘มหาบพิตร! พระองค์เป็นถึงพระเจ้าอยู่หัว เป็นเจ้าชีวิตของชนทั้งชาติ หากพระองค์เสด็จมาโดยลำพัง มีอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นจะเป็นความเสียหายแก่ชาติบ้านเมืองอย่างใหญ่หลวง ถ้าพระองค์เป็นอะไรขึ้นมา คนทั้งชาติจะไม่เหยียบหลวงตาบัวมิดแผ่นดินละหรือ?’

‘กลัวจะเป็นการรบกวนองค์หลวงตา’

พระองค์กล่าวพร้อมพนมพระหัตถ์ด้วยความศรัทธาเลื่อมใส

‘รบกวน ไม่รบกวนจะเป็นอะไร แผ่นดินนี้เป็นของพระองค์ พระองค์พึงมาได้ทุกเมื่อ’

เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๑ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จไปนิมนต์หลวงตาไปในงานในวัง ปกติหลวงตาท่านไม่ค่อยไปไหน แต่ตอนที่พระเจ้าอยู่หัวไปนิมนต์ ท่านไปนิมนต์ด้วยพระองค์เอง

วันนั้นเป็นวันที่ ๗ มกราคม ๒๕๓๑ เป็นปีเฉลิมราชรัชมังคลาภิเษก ที่ทรงครองราชย์มากกว่ากษัตริย์ใดในประวัติศาสตร์ไทย ท่านนิมนต์หลวงตาเข้าวัง

เมื่อพระองค์กราบองค์หลวงตาเสร็จ ทรงถวายคำถามดังต่อไปนี้

(พระเจ้าอยู่หัวเรียกหลวงตาว่า “หลวงปู่”)

พระเจ้าอยู่หัว หลวงปู่.. สาวกภูมิกับพุทธภูมิต่างกันอย่างไร

หลวงตา พุทธภูมิ ก็เหมือนดั่งเรานั่งรถไฟ นั่งรถไฟไปเชียงใหม่ หรือนั่งรถไฟไปอุดรนั่นแหละพุทธภูมิ แต่ถ้าเรานั่งจักรยานมาหรือนั่งมอเตอร์ไซค์ ขี่มอเตอร์ไซค์ไปนั่นแหละ..สาวกภูมิ เพราะฉะนั้นการเป็นพุทธภูมิก็คือการนำคนไปได้เยอะๆ ส่วนสาวกภูมินั้นนำไปได้น้อยๆ ไม่ได้มากนัก อย่างเก่งก็ ๑ คน หรือ๓-๔ คน ก็ว่ากันไป นั่นคือสาวกภูมิเข้าใจไหมล่ะพ่อหลวง

พระเจ้าอยู่หัว เข้าใจแล้วหลวงปู่ แล้วนิพพานเป็นอย่างไรนะหลวงปู่

หลวงตา อ้อ พ่อหลวงเหมือนพ่อหลวงมาวัดป่าบ้านตาดนี่แหละ รู้ไหมว่าวัดป่าบ้านตาดอยู่ตรงไหน อยู่บนกุฏินี่เหรอ วัดป่าบ้านตาดอยู่ไหนล่ะ แต่พอพระมหากษัตริย์มาถึงนี่แล้วบริเวณนี้ทั้งหมดคือวัดป่าบ้านตาดนี้แหละ แต่จะชี้ลงไปว่าที่กุฏิอาตมาก็ไม่ใช่ ที่กุฏิพระก็ไม่ใช่ ที่ศาลาก็ไม่ใช่ไม่ใช่ทั้งหมด แต่เมื่อรวมกันทั้งหมดในกำแพงวัดนี้นี่แหละ คือวัดป่าบ้านตาดนี่แหละพระนิพพานก็มีความหมายแบบเดียวกัน

พระเจ้าอยู่หัว ขอบารมีหลวงตาช่วยต่ออายุให้แม่หลวง (คือในตอนนั้นสมเด็จย่าทรงประชวรอยู่)

หลวงตา (ตอบปฏิเสธ) พ่อหลวงนั่นแหละก็จัดการเองได้ขอเองได้ พ่อหลวงก็สามารถจัดการได้เอง ให้พระเจ้าอยู่หัวขอเอง จัดการเอง อาตมาต่อให้ไม่ได้หรอก

พระเจ้าอยู่หัว (ทรงกราบลา) ได้เวลาแล้วจะกลับแล้ว ท่านหลวงปู่มีอะไรจะบอกไหม

พระอาจารย์ภูลิต (จันทร์) ขันติธโร ปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าหลวงตาบัวญาณสัมปันโน กาญจนบุรี เป็นพระอุปัฏฐากองค์หลวงตาในขณะนั้น พระอาจารย์จันทร์ท่านเล่าเหตุการณ์ในครั้งนั้นว่า

"...จากนั้นหลวงตาท่านได้เทศนาสั้นๆ ว่า 'การเป็นพุทธภูมิสร้างบารมีเพื่อความเป็นพุทธะ พอจบพุทธภูมิได้ก็เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว พระพุทธเจ้าก็มีพุทธกิจ ๕ คือ ตอนเช้าบิณฑบาต ตอนบ่ายสอนคหบดีมนุษย์ทั่วไปตกเย็นสอนนักบวช สมณะชีพราหมณ์ ตอนกลางคืนแก้ปัญหาเทวดา พอมาตอนเช้ามืดเล็งญาณดูสัตว์โลก สัตว์โลกตัวไหนมีกิเลสเบาบางพอที่จะบรรลุธรรมได้ท่านก็จะเล็งญาณดูรีบไปโปรดก่อน พระพุทธเจ้าสร้างบารมีพุทธภูมิจนได้เป็นพระพุทธเจ้า เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ท่านก็มีพระพุทธกิจ ๕ อย่างนี้ แต่...ไม่รู้ว่าพ่อหลวงแม่หลวงของประเทศไทยปรารถนาอะไรทำงานกันจนไม่มีเวลาจะพักผ่อน..เอาล่ะๆ...อาตมาจะให้พร'

องค์หลวงตากับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

"...สมเด็จพระนางเจ้าฯ ท่านก็เสด็จมาเยี่ยม ได้เห็นหรือเปล่าวันนั้นดูเหมือนคืนวันที่ ๓๑ (ธันวาคม ๒๕๓๙) ท่านเสด็จมาเฉพาะพระองค์เดียวเสด็จมาอยู่ไม่นาน ท่านมา ๓๐ นาที พระอาการทุกสัดทุกส่วน กิริยามารยาทการกราบการไหว้การเคารพนี้ แหม นิ่มมากเชียวนะ คราวนี้รู้สึกว่าสุดยอดเลยนะ ทั้งๆ ที่แต่ก่อนท่านก็สวยงามมากนะ พระอาการ

ทุกส่วนเวลากราบเวลาไหว้อะไรเรานี่เราก็ว่าสวยงามมากเลย ได้ชมเต็มที่แล้ว คราวนี้เลยล้นฝั่งไปเลย พระอาการของท่านนิ่มมากเชียวจะรับสั่งแต่ละคำแต่ละประโยคนี้ต้องประนมมือตลอดๆ ท่านก็มาเล่าเรื่องลูกสาว (เจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณ์ฯ) ให้ฟังว่า

'ลูกสาวรู้สึกว่าได้กำลังขึ้นมากมาย ได้กำลังใจสำคัญ ส่วนร่างกายก็เข้มแข็งไปตามๆ กัน'

แล้วก็มาขอขอบบุญขอบคุณเรา เป็นวาสนาของเขา ท่านรับสั่งว่า 'เป็นวาสนาของเขาที่ได้มาพบครูบาอาจารย์' ว่าอย่างนั้น..."

และอีกคราวหนึ่งที่องค์หลวงตาเมตตากล่าวถึงสมเด็จพระราชินีฯ

"...เรากับสมเด็จพระเทพฯ กับฟ้าชายไม่ค่อยได้คุยกันสนทนากัน สมเด็จพระนางเจ้าฯ เสียอีกที่ได้คุยกันมากที่สุด ท่านนิมนต์ให้เราไปศิริราช หม่อมแม่ท่าน หม่อมบัวมารักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช แล้วท่านนิมนต์เราไปสมเด็จพระนางเจ้าฯ นิมนต์ให้เราไปเยี่ยมท่านนิมนต์ไปฉันที่ศิริราช นั่นละที่ได้คุยกันนานเราเริ่มช่วยชาติใหม่ๆ ปี ๒๕๔๑ ตอนที่เราไปศิริราชนั้นเราเริ่มช่วยชาติแล้ว ก็มีเกี่ยวโยงกันอยู่ ท่านรับสั่งมามันเกี่ยวโยงกับที่เราช่วยชาติ พอระลึกได้บ้าง มันเกี่ยวกัน นั่นละคุยกันนานจริงๆ สมเด็จพระนางเจ้าฯ กับฟ้าหญิงเล็กฯ คุยกันนาน พอออกจากนี้เราก็จะขึ้นเครื่องบินกลับหลังจากฉันเสร็จแล้วเรือบินจะออก ก่อนเครื่องบินจะมานั่นซีมีเวลานาน ได้สนทนาธรรมะกับท่านสมเด็จพระนางเจ้าฯ นะได้คุยนานจริงๆ..."

องค์หลวงตากับสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

"...ทูลกระหม่อมเล็กป่วยอยู่ เราได้ไปเยี่ยม ดูวิชัยยุทธนี่น้า ทั้งๆ ที่ป่วยหนักอยู่โรงพยาบาล แต่บ่นจะมาอุดรฯ อ้าว ยังไงกันทางสำนักพระราชวังเลยโทรฯ มาทางผู้ว่าฯ ให้บอกเราว่า ฟ้าหญิงฯ จะมาวันพรุ่งนี้ เวลานี้อยู่โรงพยาบาลวิชัยยุทธ ป่วย ว่างั้นนะ อ้าว มายังไงป่วยไม่ทราบยังไง แต่จะมาวันพรุ่งนี้เราก็เลยให้ทางนี้ตอบโดยด่วนเลย ไม่ต้องมาทางนี้จะไปกรุงเทพฯ วันพรุ่งนี้ เราว่างั้นเลยไม่งั้นไม่ทันการณ์ คนหนึ่งป่วยอยู่ยังจะมา เข้าโรงพยาบาลแทนที่จะพูดถึงหยูกถึงยาถึงหมอ ไม่พูดเลยว่างั้น มีแต่บ่น ว่าจะไปวัดป่าบ้านตาดๆ ตกลงเราเลยจะไปวันพรุ่งนี้ พอเขาได้ความเขาก็โทรฯมาทางนี้เลย ทางนี้ก็ตอบรับกันว่า ทางโน้นไม่ต้องมาทางนี้จะไป ตกลงก็ต้องไปขึ้นเครื่องบินเที่ยวเช้าไปเลยเทียว วิชัยยุทธนี่แหละ

เราไปก็ได้เทศนาว่าการให้ฟัง หายวันหายคืนไปเลยแล้วกลับ อ้าว ไปโรงพยาบาลกรุงเทพก็อีกแหละ ทรงประชวรแล้วไปโรงพยาบาลกรุงเทพ ครั้นไปแล้วแทนที่จะถามถึงหมอถึงยาอะไร กลับไม่ถาม บ่นถึงแต่หลวงตามหาบัว อันนี้ถ้าเป็นภาษาของเราก็เรียกว่าจะน้อยใจก็มาหาหมอหาพยาบาลหาหยูกหายา แทนที่จะถามเกี่ยวกับเรื่องหมอ เรื่องหยูกเรื่องยากลับไม่ถาม พูดคำไหนมีแต่พูดถึงเรื่องหลวงตามหาบัว อยากไปกราบท่านอยู่งั้น เอาอีกแล้ว ทีนี้ทางสำนักพระราชวังอีกเหมือนกัน โทรฯ มาหาเราอีก เราก็เลยเข้าไปเยี่ยม ตอนนั้นเราอยู่สวนแสงธรรม ค่อยยังชั่วหน่อยเราเลยไปเยี่ยมโอ๊ย ดีใจมากนะล่ะ เป็นกำลังใจอยู่มากเหมือนกันพอไปก็หายวันหายคืนเลย

"...ฟ้าหญิงจุฬาภรณ์ฯ ท่านถวายตัวเป็นลูกบุญธรรม เวลาเราพูดกับท่านเราก็พูดแบบพ่อกับลูกเลย ท่านพูดกับเราก็แบบเดียวกันแบบพ่อกับลูก ท่านลงใจเต็มที่.. จึงพูดในฐานะพ่อกับลูก ว่าฟ้าหญิงฯ ไปเลย ว่าไปอย่างนั้นเลย คนอื่นจะฟังยังไงก็ตาม เราฟังเข้าใจระหว่างพ่อกับลูกเป็นที่พอใจ เป็นคติของท่านทั้งหลายได้อย่างดีละวันนี้.. ท่านได้เสด็จมาเยี่ยมบ่อยๆ นะ ท่านเสด็จมาตามพระอัธยาศัยของท่านแหละ ท่านอยากมาเมื่อไรท่านก็มาเพราะท่านถือว่าหลวงตานี้เป็นพ่อบุญธรรมของท่าน หลวงตาก็ถือท่านก่อนที่ท่านจะถวายตัวเป็นลูกแล้วว่าลูกบุญธรรมมาแล้วเหมือนกันนะ เพราะฉะนั้น จึงเข้ากันได้อย่างนั้นเหมาะสม พ่อกับลูกมาหากันเมื่อไรก็มาได้เป็นไรไป เหมือนอย่างพ่อแม่กับลูกของพี่น้องทั้งหลายก็เป็นแบบเดียวกันนั้นแหละ..."

"...โดยมากผู้ที่บำเพ็ญทางด้านจิตใจที่ได้รับความสงบเยือกเย็นมาแล้ว ขาดความสำรวมระวังภายในตัว ความเพียรก็ด้อย ทีนี้จิตก็มีทางเสื่อมลงไปได้ เมื่อจิตเสื่อมลงไปแล้ว จะพยายามปรับปรุงจิตใจของตนให้มีระดับเช่นที่เคยเป็นมา ไม่สามารถทำได้ นี่เพราะเหตุว่าจิตไปยึดเอาเรื่องอดีตเสียทั้งๆ ที่ตนกำลังนั่งภาวนา ความมุ่งจะให้เป็นเช่นนั้นๆ ไม่มีผลอันใดเกิดขึ้น นอกจากจะเป็นสัญญาเครื่องรบกวนใจ ให้ไม่สามารถทำความสงบให้แก่ตัวเองได้เท่านั้น..."

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๗

“...เหนื่อย...อยู่ท่าไหนก็ไม่สะดวกสบาย...เหนื่อย...วันหนึ่งคืนหนึ่งมีแต่เหนื่อย ความเฒ่าความแก่มีแต่บีบเข้าๆ เราหายสงสัยหมด ในอรรถในธรรม โล่งหมดเลย เรียกว่า สิ้นสุดล่ะ การเกิดการตายในชาตินี้ เรียกว่า สิ้นสุดหมดเลย ในชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย ทะลุหมด โลกธาตุนี้ทะลุหมดเลย ทุกสิ่งทุกอย่างปล่อยวางหมดไม่มีอะไรเหลือ ความดีความชั่ว โทษคุณปล่อยหมด วางหมด ไม่มีเหลือ...”

วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

บทที่ ๑๓
อาพาธ...ลาวัฏสงสาร

"...อายุของเรานี้เราพอกำหนดได้อายุ ๔๖ นั่นละกำลังลด อายุ ๔๖ กำลังลด ตั้งแต่ต้นขึ้นไปหา ๔๕ คงเส้นคงวา เราเดินคือแต่ก่อนมันไม่มีรถมีราเช่นจะไปอุดรฯ นี้ก็เดินเลย จากนี้ถึงนั้นปั๊บเวลาเท่านั้น ไปทีไรปั๊บถึงปั๊บๆ ไม่เคลื่อนแม้นาทีเดียวนะ กำลังของเราคงเส้นคงวาอยู่ถึงอายุ ๔๕ มันคงเส้นคงวาอยู่ ๔๕ นานนะ พอไปถึงต้นเสาสะพานปั๊บมันจะได้หนึ่งชั่วโมงๆ ต่อจากนั้นมาอายุ ๔๖ ยังไม่ถึงสะพาน ถึงแค่นี้ได้หนึ่งชั่วโมงแล้วยังไม่ถึง ต่อจากนั้นก็ค่อยลด ช้าลงไป.. แต่ก่อนไม่มีรถ ต้องเดินทีนี้มีรถยนต์มามันเลยเหยียบไปเลย เลยไม่รู้เวลาเท่าไรต่อเท่าไร จนกระทั่งทุกวันนี้ ฟาดตั้งแต่วัดป่าบ้านตาดมาถึงนี้เพียงแค่ ๖ ชั่วโมง

พูดถึงเรื่องว่าเดิน เราเดินเก่งมากนะ เรียกว่าตามร่องรอยของตาตานี่เดินเก่งมาก ถ้าลงได้ก้าวออกไป ๒ ชั่วโมงแล้วใครตามไม่ทัน คือเดินไปนั้นยิ่งแข็งแรงเรื่อยๆ เดินระยะสองชั่วโมงนี้ยังไม่เท่าไร ก้าวออกคราวแรกไปถึงสองชั่วโมง พอสามชั่วโมง สี่ชั่วโมงไปแล้ว ทีนี้มันเหมือนว่าเครื่องร้อนนะ พุ่งๆ รอใครไม่ได้ มีใครไปด้วยก็ตาม ต้องทิ้งไปเลยหากว่าจะไปรอก็ต้องไปหยุดพักข้างหน้า ที่จะให้รอไม่ได้ เครื่องมันร้อนแล้วมันหมุนของมันเองพุ่งๆ อันนี้เราเป็นเอง กำลังวังชามันดีพอเครื่องร้อนแล้วมันก็พุ่งๆ ใครไปด้วยกันทิ้งเลยๆ ออกหน้าเรื่อยๆ เลย คือจะให้เรารอไม่ได้ ต้องไปหยุดรอ เวลามันเดิน การเดินทางนี้เก่งละเรา พ่อ ตาก็เก่งเดินทาง นั่นก็บอกรอใครไม่ได้..."

สุขภาพเริ่มทรุดลง นับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นต้นมาสุขภาพของท่านเริ่มทรุดเห็นประจักษ์ การออกตรวจจึงเหลือเพียงวาระเดียวโดยส่วนมากมักเป็นช่วงบ่ายที่ว่างจากแขก แม้ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ไปแล้ว ธาตุขันธ์ร่างกายของท่านจะดีขึ้นก็ตาม แต่เมื่อมีพระเณรประชาชนหลั่งไหลมากราบนมัสการขอฟังธรรมมากขึ้นผิดหูผิดตา ความบอบช้ำย่อมเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ท่านจึงต้องการเวลาเยียวยาให้กับธาตุขันธ์ร่างกายมากขึ้น แม้กระนั้นก็ตาม ด้วยกิจวัตรที่ท่านเคยกระทำมาเมื่อมีเวลาที่พอจะสะดวกบ้างท่านจะต้องออกเดินตรวจอย่างน้อยวันละครั้งอยู่เสมอ

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ แม้ท่านจะชราภาพมากมีอายุย่างเข้า ๙๔ ปีแล้ว แต่ด้วยความรักความห่วงใยในการปฏิบัติของพระเณรทำให้ท่านยังเมตตาเดินตรวจตราอยู่เสมอมิได้ขาด

"...ถ้าพอว่าไม่สบายนี่มันก็เหมือนกับลิงช่วยลิงนะ ทั้งพระทั้งเณรมาได้ขู่ไล่ลงกุฏิ ไม่ให้ขึ้นมายุ่งอะไร มันเป็นอยู่กับเราต่างหาก ไม่ได้เป็นอยู่กับพระกับเณรกับใครต่อใคร อย่ามายุ่งนะ พอว่าไม่สบาย คนนั้นก็มายุ่งคนนี้ก็มายุ่ง คนนั้นมาถามคนนี้มาถาม ตอบกับคนก็เลยจะตาย มันไม่ได้เรื่องอะไรนี่ เคยเป็นเคยอะไรอยู่...

'เรื่องเจ็บไข้ได้ป่วยมันมีอยู่ในธาตุในขันธ์นี้ด้วยกันทุกคน ถ้ามันจะหายก็หาย ถ้าไม่หายมันก็เป็นอยู่ในธาตุในขันธ์ มาเยี่ยมมายามมาดูกันเกิดประโยชน์อะไร ว่ากำลังใจ กำลังใจอะไร เราไม่ได้เอาจากใครแหละกำลังใจ พอมีคนมาเยี่ยมก็ดีใจอย่างงั้นเหรอ นี่ไม่ดีใจมีแต่ไล่ขนาบเลยเยี่ยมหาอะไรว่างั้นเลย หมอจะมาตรวจไม่ให้ตรวจ เวลานี้ปกติไม่จำเป็น.. ไม่ตรวจ'

นี่เคยพูดแล้วเป็นสองเมื่อไร ไม่ได้เป็นสองเหมือนใครนะ พูดยังไงเป็นอย่างงั้นเลย บอกแล้วเป็นระยะๆ...

‘ถ้าพอที่จะเกี่ยวข้องกับหยูกกับยาอะไรเราก็เกี่ยว พอที่จะลดส่วนไหนลงเราลดของเราเองๆ เวลามันเป็นมากจริงๆ อะไรก็ไม่เกิดประโยชน์แล้ว.. ยาไม่ต้อง นั่นตัดเข้าๆ สุดท้ายใครมายุ่งไม่ได้นะ ห้ามไม่ให้มาแตะต้องจนกระทั่งร่างกาย ห้าม.. จะตายคนเดียว’

‘เรื่องตายน่ะอย่ามาวิตกวิจารณ์กับเรานะ บอกชัดๆ เลย อย่ามาวิตกวิจารณ์กับหลวงตาบัว กลัวหลวงตาบัวจะเป็นอย่างโน้นอย่างนี้’

ลงนรกหลุมไหนเราจะลงของเราเอง ถ้ามันควรจะไปลงนรกเราจะลงของเราเอง มันควรจะไปไหนเรารู้อยู่ในตัวของเราแล้ว เพราะฉะนั้นเราถึงไม่สะทกสะท้านเราบอกตรงๆ เลย ไม่งั้นสอนทำไมสอนคน สอนหลอกๆ หลอนๆ ได้ยังไง ถอดออกมาจากหัวใจ ถ้ามันจะรู้ก็รู้ที่หัวใจนี้ถอดออกจากนี้สอน เพราะฉะนั้น ถึงสอนให้มีธรรมภายในใจหนา มันถึงมีหลักยึดนะ สิ่งภายนอกเอาเรื่องไม่ได้นะ เงินทองกองเท่าภูเขานี่ก็จะเกิดประโยชน์อะไร เวลาจำเป็นมาแล้ว เกาะไม่ได้ ยึดไม่ได้ พังๆๆ ดีไม่ดีเป็นเปรตเฝ้ากองทรัพย์สมบัติอยู่นั่นอีก จะไปไหนมาไหนก็ไปไม่ได้แหละนั่นมันเป็นภัยแก่ตัวเอง ถ้าไม่รอบคอบตัวเอง

เพราะฉะนั้นจึงให้สร้างความดี อบรมจิตใจของเราให้มีความแน่นหนามั่นคง ให้มีหลักใจกับธรรมะ ธรรมะเป็นเกาะที่สำคัญมากที่จะยึดเพื่อความแคล้วคลาดปลอดภัย ถ้าไม่มีธรรมะแล้ว กำหนดดูเจ้าของเวลาไหนก็เร่าๆ ร่อนๆ โลเลโลกเลก เวลาจะตายก็แบบเดียวกันนี้ หาความแน่นอนไม่ได้ มันก็กลิ้งไปเลยซี...”

พญามัจจุราชเฉี่ยวเข้ามาหาแล้ว

“...จะไปที่ไหนก็ไปเสียตอนนี้ ไม่นานนะบอกตรงๆ บอกว่าไม่นาน จะไปที่ไหนก็ไปเสีย ตายแล้วมันไม่ได้ไป นี่ก็ไม่นาน อายุ ๙๗ แล้วมันก็ไม่นานเหมือนกัน... อันนี้มันไม่มีร้อยนะ มันมีอยู่ที่ลมหายใจ พอลมหายใจขาดปุ๊บไปเลย ถ้ายังจะมาวิตก เราเองยังไม่เห็นวิตกเลย เฉย...เวลานี้รั้งไว้แล้วแต่เวลาจะไปไม่รั้ง ปล่อยเลย...” (๒๑ มีนาคม ๒๕๕๓)

“...นี่ก็เดินเข้ามาแล้ว พญามัจจุราชมาเฉี่ยวกันแล้ว มาเฉี่ยวกันแล้ว กลางคืนฝันแปลกๆอยู่ หากไม่อยากพูดเพราะไม่เป็นผลดี จึงไม่พูด ถ้าเป็นผลดีแล้วจะพูด นี่เป็นผลไม่ดี เราไม่พูด เฉี่ยวเข้ามา เฉี่ยวเข้ามาหาเรานี่ละ มันเข้าถึงตัวแล้ว เขาเฉี่ยวแล้ว มันเฉี่ยวแล้วก็ปัดแล้วล่ะ ถ้าฝันแล้วมักจะฝันแม่นยำนะ...” (๑๙ เมษายน ๒๕๕๓)

“...อายุเท่าไร (๙๗) ใกล้แล้วนะ บวชตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๗๗ กี่ปีมาแล้วนะ (๗๖ พรรษาครับผม) นู่นละ ขนาดนั้นละ ครองผ้าเหลืองก็ครองมาเลย ตั้งแต่วันบวชจนกระทั่งป่านนี้ ไม่เคยสึก ไม่เคยอยากสึก แต่เริ่มบวชมาเรื่อยจนกระทั่งปัจจุบันนี้ไม่เคยอยากสึกนะ ไม่มี ไม่ปรากฏ กิเลสมีอยู่ก็ตามแต่มันไม่มีก็บอกไม่มี อยากสึกอยากหาอยากอะไรไม่เคยมี นี่ก็อายุ ๙๗ แล้ว จะทนไปนานเท่าไร ไม่นานละ...” (๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓)

“...เรานี้มันเท่าไร ๙๗ นู่นน่ะ มันยังขวางโลกอยู่เหรอ เดี๋ยวนี้มัน ๙๗ ปี มันจะไปแล้วแหละ ไม่มีใครห้าม ไม่ฟังเสียงใครละ พอถึงเวลามันแล้วมันก็ไปของมันเท่านั้น จะไปหรืออยู่มันก็ไม่มีอารมณ์นะ เราจะเป็นจะตายก็ไม่มีอารมณ์ จะไปเมื่อไรก็ได้ จะตายเมื่อไรก็ได้ไม่มีอารมณ์

อารมณ์ตายไม่มีมากดถ่วง ไม่มีเลย เวลาจะไปแล้ว จะไปแล้วเหรอ

ปุ๊บเลย อายุเรามัน ๙๗ ตั้ง ๙๖ ๙๗ ปีแล้ว จะหาอยู่ที่ไหนอีก...” (๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓)

“...๙๖ ปี ๑๑ เดือน อย่างว่า มันหลงลืม เอาหยังกับเฮาบ่ได้เด๊ ความจดความจำบ่เป็นท่าล่ะ แต่สติบ่มีคลาดเคลื่อน สติดีตลอด ๙๖ ปี ๑๑ เดือน ใกล้เวลามันจะไปล่ะ...” (๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๓)

“...อ่อนลงทุกๆวัน อ่อนลงๆ ทุกวัน จะอ่อนจะแข็งแรงเราก็ไม่สนใจกับมัน ไม่สนใจ จะเป็นจะตายก็เท่ากัน เป็นก็ดี ตายก็ดี ไม่เห็นมีอะไรมีน้ำหนักมากกว่ากัน เท่าๆเก่านั่นแหละ...”

“...อายุมัน ๙๗ แล้วนี่น่ะ อายุ ๙๗ แล้วมั้ง ใกล้แล้ว ใกล้จะไปแล้วจวนเข้ามาทุกวันๆ ไม่อยากอยู่ล่ะ คือถ้าเทียบการอยู่กับการไป ผิดกันคนละโลก การอยู่พะรุงพะรัง แบกธาตุแบกขันธ์ จะเคลื่อนไหวไปมาที่ไหนลำบากน่ะ ไปนี่ดีดผึง ไปหายเงียบเลย ไม่มีอะไรแบก ไม่แบกมันต่างกัน มันรู้อยู่ในจิตนี่ รู้อยู่ชัดๆ ในจิต ไปนี่เบาหวิวเลย อยู่หนักเวลาอยู่แบกธาตุแบกขันธ์แบกทุกอย่าง แต่เวลาไป ทิ้งป๊วะ ดีดผึงไปสบาย...” (๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๓)

“...ร่างกายมันโอนมันเอียงไหวตลอดเหมือนจะไปทุกเมื่อ แต่จิตเราไม่ได้หวั่นไหวกับมัน ดูตั้งแต่ต้นจนรู้ว่ามันจะวูบไปเมื่อไหร่...” (๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)

“..สุญญโต โลกัง อเวกขัสสุ โมฆราช สทา สโต อัตตานุทิฏฐิง อูหัจจ เอวัง มัจจุตตโร สิยา เอวัง โลกัง อเวกขันตัง มัจจุราชา น ปัสสติ.... ดูก่อนโมฆราช เธอจงเป็นผู้มีสติทุกเมื่อ พิจารณาโลกให้เป็นของสูญเปล่าว่างเปล่า ถอนอัตตานุทิฏฐิที่เห็นว่าตัว ว่าเรา ว่าเขาเสียแล้ว จะพึงข้ามพ้นพญามัจจุราชเสียได้...”

"...ร่างกายเป็นกองฟืนกองไฟ แต่ในจิตใจสว่างจ้ามันก็แปลกอยู่น่ะ..."

"...เราเหนื่อย...เหนื่อยก็ช่างเถอะ มีที่แวะแล้ว เป็นคนว่างงาน จิตว่างงาน..."(๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)

"...ผมอ่อนลงเรื่อยๆ น่ะ จะหนักไปข้างหน้า แต่ผมมีสติอยู่ตลอด ไม่เผลอ..."

"...ผมปล่อยวางทั้งหมด ใครจะสรรเสริญหรือนินทา ผมไม่สนใจถึงเวลาก็ดีดผึงเลย..."

"...แต่ก่อนหมู่เพื่อนไม่ได้เข้ามายุ่งกับผมที่กุฏิ แต่คราวนี้ผมช่วยตัวเองไม่ได้ จะจับจะยกอะไร ให้ค่อยๆ คนแก่ก็เหมือนเด็ก..." (๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)

"...เหนื่อย...อยู่ท่าไหนก็ไม่สะดวกสบาย เหนื่อย... วันหนึ่งคืนหนึ่งมีแต่เหนื่อย ความเฒ่าความแก่มีแต่บีบเข้าๆ เราหายสงสัยหมดในอรรถในธรรม โล่งหมดเลย เรียกว่าสิ้นสุดล่ะ การเกิดการตายในชาตินี้เรียกว่าสิ้นสุดหมดเลย ในชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย ทะลุหมด โลกธาตุนี้ทะลุหมดเลย ทุกสิ่งทุกอย่างปล่อยวางหมด ไม่มีอะไรเหลือ ความดีความชั่วโทษคุณปล่อยวางหมด ไม่มีเหลือ..." (๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)

"...ไม่เอา ไม่รักษา ใครมามีแต่ยาดีๆ มา ผู้รับยามันจะตาย กรรมฐานเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยไม่ชอบให้ใครมายุ่ง มันภาวนาอยู่ภายใน ไม่ว่านั่งหรือนอน..." (๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓)

โอวาทธรรมยามอาพาธช่วงสุดท้าย

"...ให้ภาวนา ตั้งสติอยู่ตลอดเวลา ผมเห็นคุณค่าของสติมาก..."

"...ผมลงใจในปฏิปทาพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นมากที่สุด พูดอะไรตรงเป๊งเลย..."

"...เราไอมาก จะเป็นปอดนะ เราจะอ่อนลงไปเรื่อยๆ นะ ผมบอกตรงๆ เลย ผมมาเกิดเป็นชาติสุดท้าย ไม่มาเกิดอีก..."

"...ผู้มาศึกษากับผม มีหลักมีเกณฑ์อยู่หลายองค์นะ..."

"...ผมเคยพูดให้ฟังไหม เรื่องตอนที่อยู่ห้วยทราย ระยะท้าย ผมจะกว้างขวางมาก..."

"...ผมมาเกิดเป็นชาติสุดท้าย ไม่มาเกิดอีกสมมุติในใจไม่เหลือ..."

วันแห่งความวิปโยค

ธาตุขันธ์องค์หลวงตาเริ่มแสดงอาการอาพาธปรากฏแก่สายตาศิษยานุศิษย์ เมื่อวันจันทร์ที่ ๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๓ และไม่สามารถออกมาฉันจังหันที่ศาลาได้ตามปกติตั้งแต่วันจันทร์ที่ ๑๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๓ เป็นต้นมา

องค์ท่านละสังขารเข้าสู่แดนนิพพาน เวลา ๓ นาฬิกา ๕๓ นาที ของวันอาทิตย์ที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ สิริอายุ ๙๗ ปี ๕ เดือน ๑๘ วัน รวม ๗๗ พรรษา

"...วาระสุดท้ายแห่งสมมุติที่รับผิดชอบก็คือขันธ์ พอลมหายใจขาดปั๊บ สมมุตินี้ขาดพร้อมกันเลย ความรับผิดชอบขาดพร้อมกันไปเลย ท่าน

เรียกว่านิพพานสมบูรณ์แบบ แต่ก่อนเรื่องความสมบูรณ์ในจิตนั้นสมบูรณ์ แต่มันมีสมมุติที่ป้วนเปี้ยนๆอยู่นั้นให้รับผิดชอบ จึงเรียกว่ายังไม่สมบูรณ์ ที่ยังมีขันธ์ให้รับผิดชอบอยู่ ท่านจึงเรียกว่า สอุปาทิเสสนิพพาน จิตถึงวิมุตติหลุดพ้นโดยสมบูรณ์แล้วแต่ยังมีความรับผิดชอบอยู่ในธาตุในขันธ์ ทีนี้อนุปาทิเสสนิพพาน ธาตุขันธ์นี้ปล่อยโดยสิ้นเชิงแล้วจิตปล่อยไปหมดนั้น เรียกว่า อนุปาทิเสสนิพพาน สมมุติหมดโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือ ขันธ์นี้เป็นวาระสุดท้ายของสมมุติ หมดในขณะนั้น ท่านเรียกว่าจิตหมดสมมุติ จิตถึงนิพพาน...”

ถ้าเราได้ตายกับหมู่กับเพื่อนใครอย่ามาแตะต้องกายเราเป็นอันขาด

‘...เราจะทำหน้าที่ของเราอย่างองอาจกล้าหาญอาชาไนย สมกับเราสอนโลกมาเต็มเม็ดเต็มหน่วย ๔๗ ปี และสมกับเราที่ตั้งใจขึ้นเวทีฟัดกับกิเลสมาเป็นเวลา ๙ ปีเต็ม’...”

วันแห่งประวัติศาสตร์

วันเสาร์ที่ ๕ มีนาคม ปีพุทธศักราช ๒๕๕๔ เป็นวันที่ประวัติศาสตร์ชาติไทยต้องจารึกไว้ว่า คลื่นศรัทธามหาชนจำนวนนับล้านคนได้หลั่งไหลมารวมกัน ณ เมรุชั่วคราว วัดเกษรศีลคุณ (วัดป่าบ้านตาด) อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อร่วมงานพระราชทานเพลิงพระสรีระสังขารพระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตาพระมหาบัว ญาณสัมปันโน) พระมหาเถระผู้ทรงคุณธรรมอันสูงสุด และเป็นหลักจิตหลักใจแก่พุทธศาสนิกชนอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้มาเกิดเป็นชาติสุดท้ายจะไม่กลับมาเกิดมาตายอีกตลอดอนันตกาล

"เกิดมาในชาตินี้เราสมใจ เราล้างป่าช้าความเกิดตายมาตั้งกัปตั้งกัลป์ มาขาดสะบั้นลงในภพนี้ชาตินี้แหละ หมด ล้างป่าช้าแล้วไม่มีที่จะมาเกิดอีก จ้าอยู่ในหัวใจ ถามไปหาอะไร

พระพุทธเจ้าไม่ถามใคร สันทิฏฐิโก ย่อมรู้เห็นผลงานของตนทำได้มากน้อย เป็นสันทิฏฐิโก ไปโดยลำดับทำเท่าไรได้เท่าๆๆ เต็มที่แล้วรู้ว่าเต็มที่ ธรรมกับใจเป็นอันเดียวกันแล้วเรียกว่าเต็มที่ ถ้ายังไม่เป็นอันเดียวกันยังไม่เต็มนะ ต้องให้ธรรมกับใจเป็นอันเดียวกันเสียก่อน เมื่อธรรมกับใจเป็นอันเดียวกันแล้วไม่หาอะไร หาธรรมก็อยู่กับใจ หาใจก็อยู่กับธรรมไม่ต้องหา หมด นั่นละเป็นอย่างนั้นละ"

พินัยกรรมองค์หลวงตา ...เอาศพอุ้มโลก

พินัยกรรมขององค์หลวงตาซึ่งมีสาระสำคัญระบุไว้

๑. ส่วนที่เป็นทองคำ ให้หลอมเป็นทองคำแท่ง

๒. ส่วนที่เป็นเงิน ไม่ว่าสกุลใด ให้นำไปซื้อทองคำแท่ง

๓. ให้ตั้งคณะกรรมการจัดงานศพและจัดการดูแลทรัพย์สินที่มีอยู่ในขณะมรณภาพและที่ได้รับบริจาคในงานศพ

"...เวลาเรามีชีวิตอยู่ เราก็ช่วยอย่างนี้เต็มกำลังความสามารถ เวลาตายไปแล้ว สมบัติเงินทองข้าวของที่พี่น้องชาวไทยมาบริจาคเพื่อเผาศพเรานั้น เราจะเอาเงินจำนวนนี้ไปซื้อทองคำเข้าสู่คลังหลวงทั้งหมด สำหรับตัวหลวงตาเองนั้น จะเผาด้วยไฟ ไม่ได้เผาด้วยเงิน..."

"เราไม่เอาอะไรสักอย่างเดียว คิดดูซิเวลาเราจะตาย นี่เราก็ทำพินัยกรรมไว้แล้ว เวลาเราจะตายจะตั้งคณะกรรมการขึ้นเก็บสมบัติคือ

ปัจจัยเงินละสำคัญมากนะ ตั้งคณะกรรมการขึ้นเก็บปัจจัยทั้งหมด ฟังแต่ว่าทั้งหมดนะ ไม่ให้เอาไปอีลุ่ยฉุยแฉกตั้งนั้นตั้งนี้ประดับศพเน่าเฟะหลวงตาบัวไม่ให้มาทำไม่เกิดประโยชน์ เงินทั้งหมดรวมเข้ามานี้หมดเลยแล้วให้คณะกรรมการเก็บรักษาเรียบร้อยเสร็จแล้วเอาปุ๊บเข้าไปซื้อทองคำเข้าคลังหลวงปึ๋งเลย หลวงตาบัวเผาด้วยไฟไปเลย ไปไม่กลับ พูดให้ชัดเสีย”

“นี่สั่งไว้แล้ว ไม่ให้ทำอะไรหรูหราเวลาเราตายสร้างนั้นสร้างนี้หรูหราคนตายเน่าเฟะอยู่ในหีบจะทำอะไรหรูหราฟู่ฟ่าไม่ให้ทำ เราสั่งไว้แล้วนอกจากมันจะดื้อ แต่เราเองเป็นอย่างนั้น ไม่ต้องการต้องการแต่ประโยชน์ส่วนรวม อะไรที่จะเป็นประโยชน์ส่วนรวม รวมเข้ามาๆ เอาอันนี้ยกเข้าเช่นซื้อทองคำเข้า หลวงหมดเลยเท่านั้นเราพอใจ เราต้องการอย่างนั้น

นี่อายุจะได้ ๙๖ แล้ว วันที่ ๑๒ สิงหา อายุเรา ๙๖ เต็ม นี่จวนแล้วเราจึงเตรียมพร้อมอะไรๆ แต่ตัว เราเองจะให้วิตกวิจารณ์เรื่องความเป็นความตายเราเราบอกตรงๆ เลยว่าเราไม่มี เหมือนว่าจัดให้ผู้อื่นผู้ใดเราจัดอย่างนี้จัดเพื่อส่วนรวม อะไรจำเป็นแก่ส่วนรวมเราจะขนเข้าๆ สำหรับเราอะไรก็พอหมดแล้วพูดจริงๆ พอ ไม่มีอะไรบกพร่องในหัวใจเราเราพอหมดแล้ว เพราะฉะนั้นอะไรที่ยังไม่พอสำหรับกุลบุตร ลูกหลานให้ได้สืบทอด จตุปัจจัยไทยทานได้มาให้รวมเข้าสู่คลังหลวงอันเป็นหัวใจของชาติไทยเราเท่านั้นเราพอใจ เราไม่ต้องการหรูหราฟู่ฟ่า”

การรับบริจาคในงานพระราชทานเพลิงฯ

มีประชาชนจำนวนมากทั้งในและต่างประเทศได้ร่วมกันบริจาคเข้าโครงการจนมียอดเงินบริจาคถึง ๔๖๙.๕ ล้านบาทขาดอีกเพียง ๓๐.๕ ล้านบาทเท่านั้น และหลังจากงานพระราชทานเพลิงเพียง ๒ วัน คือเมื่อวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ มีเงินบริจาคเพิ่มเติมเข้ามาจำนวน ๓๙.๕ ล้านบาท รวมกับยอดเดิมแล้วเป็นเงินบริจาคทั้งสิ้น ๕๐๙ ล้านบาท เกินกว่าที่องค์ท่านได้ตั้งไว้

รวมยอดทองคำสะสมเฉพาะจากตู้รับบริจาคภายในวัดป่าบ้านตาดมีน้ำหนักทั้งสิ้น ๑๗๒ กิโลกรัม๑ บาท ๓๑ สตางค์ โดยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารีทรงร่วมถวายบูชาคุณองค์หลวงตาในครั้งนี้ด้วยทองคำแท่งน้ำหนัก ๑๐ บาท

"...เราจะทำประโยชน์ให้โลกเต็มกำลังความสามารถของเรา
จนกระทั่งถึงวาระสุดท้าย แห่งการตายของเรา
เพราะการตายของเรานั้น
จะเป็นการตายในครั้งสุดท้ายครั้งนี้ครั้งเดียวเท่านั้น
เราจะไม่กลับมาเกิดอีกแล้ว
ในธัมมจักกัปปวัตนสูตรท่านแสดงไว้ว่า
ญาณัญจ ปน เม ทัสสนัง อุทปาทิ
อกุปปา เม วิมุตติ
อยมันติมา ชาติ นัตถิทานิ ปุนัพภโว
ความรู้ความเห็นอันล้ำเลิศประเสริฐสุดได้เกิดขึ้นกับเราแล้ว
ความหลุดพ้นจากกิเลสวัฏฏวนความเกิดตายนี้ไม่มีการกำเริบแล้ว
ชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายของเรา
ตั้งแต่บัดนี้ต่อไปอีกเราจะไม่กลับมาเกิดอีกแล้ว..."

วันสูติกาล ตรงกับวันอังคารที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๕๖ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ ปีฉลู ณ หมู่บ้านตาด จังหวัดอุดรธานี

วันอุปสมบท ตรงกับวันอังคารที่ ๑๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๗ ปีจอ เวลา ๑๔ นาฬิกา ๔๕ นาที ณ วัดโยธานิมิตร จังหวัดอุดรธานี

วันครองธรรม ตรงกับวันจันทร์ที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ ปีขาล เวลา ๒๓ นาฬิกา ณ วัดดอยธรรมเจดีย์ จังหวัดสกลนคร

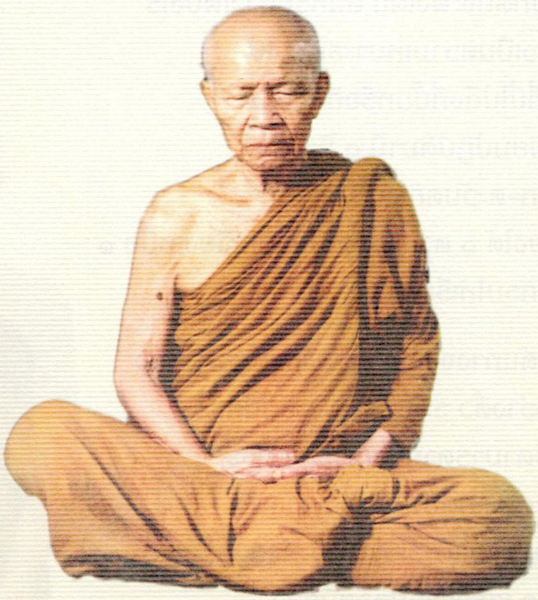
วันนิพพาน ตรงกับวันอาทิตย์ที่ ๓๐ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ แรม ๑๑ ค่ำเดือนยี่ ปีขาล เวลา ๓ นาฬิกา ๕๓ นาที ณ วัดป่าบ้านตาด จังหวัดอุดรธานี

สิริรวมอายุ ๙๗ ปี ๕ เดือน ๑๘ วัน พรรษา ๗๗

"....ไม่ว่าธรรมขั้นใดก็ตามสตินี้ปราศจากไม่ได้ ตั้งแต่สติล้มลุกคลุกคลาน ต่อไปจนเป็นสติปัญญาอัตโนมัติ ก้าวขึ้นมหาสติ-มหาปัญญา สติจะปราศจากไปไม่ได้เลย กิเลสขาดสะบั้นลงไปเพราะสตินี้เป็นสำคัญ...."

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๐

การนั่งสมาธิ

๑. นั่งขัดสมาธิ ตามแบบพระพุทธรูปเอาขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย วางมือทั้งสองไว้บนตัก

๒. ตั้งกายให้ตรง อย่าให้ก้มนักเงยนัก อย่าให้เอียงซ้ายเอียงขวาจนผิดธรรมดา ไม่กดหรือเกร็งอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่ง อันเป็นการบังคับกายให้ลำบาก ปล่อยวางอวัยวะทุกส่วนไว้ตามปกติธรรม

๓. ระลึก พุทโธ ธัมโม สังโฆ ๓ ครั้ง อันเป็นองค์พระรัตนตรัยก่อน

๔. นึกคำบริกรรมภาวนาโดยกำหนดเอาเพียงบทเดียวติดต่อกันไปด้วยความมีสติ เช่น พุทโธ พุทโธ พุทโธ... เป็นต้น ให้นึก พุทโธ พุทโธ พุทโธ... สืบเนื่องกันไปด้วยความมีสติและพยายามทำความรู้สึกตัวอยู่กับ พุทโธ พุทโธ พุทโธ... อย่าให้จิตเผลอตัวไปสู่อารมณ์อื่นระหว่างจิต สติ กับคำบริกรรมมีความกลมกลืนกันได้เพียงไร ยิ่งเป็นความมุ่งหมายของการภาวนาเพียงนั้น ผลคือความสงบเย็นใจจะพึงเกิดขึ้น

การเดินจงกรม

๑. พึงกำหนดทางจงกรมที่ตนจะพึงเดิน สั้นหรือยาวเพียงไร
ความยาว ๒๕-๓๐ ก้าวเป็นความเหมาะสมทั่วไป
พึงดูว่าเราจะเดินจากที่นี่ไปถึงที่นั้นหรือถึงที่โน้น
สำหรับทิศทางที่ท่านนิยมปฏิบัติมามี ๓ ทิศ คือ
ตรงตามแนวตะวันออก-ตะวันตก ๑
ตามแนวตะวันออกเฉียงใต้ ๑ ตามแนวตะวันออกเฉียงเหนือ ๑
จากนั้นตกแต่งทางจงกรมให้เรียบร้อยก่อนเดิน

๒. ผู้จะเดินกรุณาไปยืนที่ต้นทางจงกรม และพึงยกมือทั้งสอง
ขึ้นประนมไว้เหนือระหว่างคิ้ว ระลึกคุณพระรัตนตรัย
และระลึกถึงคุณของบิดามารดาอุปัชฌาย์อาจารย์
ตลอดท่านผู้เคยมีพระคุณแก่ตน จบลงแล้วรำพึง
ถึงความมุ่งหมายแห่งความเพียรที่กำลังจะทำด้วย
ความตั้งใจเพื่อผลนั้น ๆ เสร็จแล้วปล่อยมือลง
เอามือขวาทับมือซ้ายทาบกันไว้ใต้สะดือ
ตามแบบพุทธรำพึง เจริญพรหมวิหาร ๔
จบแล้วทอดตาลงเบื้องต่ำ ท่าสำรวม

๓. ตั้งสติกำหนดจิตและธรรมที่เคยนำมาบริกรรมกำกับใจมี
พุทโธ พุทโธ พุทโธ... เป็นต้น แล้วออกเดินจงกรมจาก
ต้นทางถึงปลายทางจงกรมที่กำหนดไว้
เดินกลับไปกลับมาในท่าสำรวม
มีสติอยู่กับบทธรรมหรือสิ่งที่พิจารณาโดยสม่ำเสมอ
ไม่ส่งจิตไปอื่นจากงานที่กำลังทำอยู่ในเวลานั้น

๔. ขณะเดินจงกรม พึงกำหนดสติกับคำบริกรรม
พุทโธ พุทโธ พุทโธ... ให้กลมกลืนเป็นอันเดียวกัน
ประคองความเพียรด้วยสติสัมปชัญญะ
มีใจแน่วแน่ต่อธรรมที่บริกรรมให้จิตรู้อยู่กับ
พุทโธ พุทโธ พุทโธ... ทุกระยะที่ก้าวเดินไปและถอยกลับมา

ข้อพึงสำรวม

- การเดินไม่พึงเดินไกวแขน
- ไม่เอามือขัดหลังหรือกอดอก
- ไม่เดินมองโน้นมองนี่ อันเป็นท่าไม่สำรวม

ปัญญาอบรมสมาธิ

ศีล

ศีล เป็นรั้วกั้นความคะนองทางกายวาจา มีใจเป็นผู้รับผิดชอบในงานและผลของงานที่กายวาจาทำขึ้น คนที่ไม่มีศีลเป็นเครื่องป้องกันความคะนอง เป็นผู้ที่สังคมผู้ดีรังเกียจ ไม่เป็นที่ไว้วางใจของสังคมทั่วไป แม้จะเป็นสังคมในวงราชการหรือสังคมใดๆ ก็ตาม ถ้ามีคนทุศีลไม่มียางอายทางความประพฤติแฝงอยู่ในสังคมและวงงานนั้นๆ แม้แต่คนเดียวหรือสองคน แน่ทีเดียวที่สังคมและวงงานนั้นๆ จะตั้งอยู่เป็นปึกแผ่นแน่นหนาไม่ได้นาน จะต้องถูกทำลายหรือบั่นทอนจากคนประเภทนั้น โดยทางใดก็ได้ ตามแต่เขาจะมีโอกาสทำได้ในเวลาที่สังคมนั้นเผลอตัว เช่นเดียวกับอยู่ใกล้อสรพิษตัวร้ายกาจ คอยแต่จะขบกัดในเวลาพลั้งเผลอฉะนั้น

ศีล จึงเป็นธรรมคุ้มครองโลกให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากความระแวงสงสัยอันเกิดแต่ความไม่ไว้ใจกันในทางที่จะให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย นับแต่ส่วนเล็กน้อยไปถึงส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ใครๆ ไม่พึงปรารถนา ศีลมีหลายประเภท นับแต่ ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ถึงศีล ๒๒๗ ตามประเภทของบุคคลที่จะควรรักษาให้เหมาะแก่เพศและวัยของตน เฉพาะศีล ๕ เป็นศีลที่จำเป็นที่สุดสำหรับฆราวาสผู้เกี่ยวข้องกับสังคมหลายชั้น จึงควรมีศีลเป็นเครื่องรับรองความบริสุทธิ์ของตน และรับรองความบริสุทธิ์ของกันและกันต่อส่วนรวมที่เกี่ยวแก่ผลได้เสีย อันอาจเกิดมีได้ในวงงานและสังคมทั่วไป

คนมีศีล ๕ ประจำตนคนเดียวหรือสองคน เข้าทำงานในวงงานหนึ่งวงงานใด จะเป็นงานบริษัท ห้างร้าน หรืองานรัฐบาลซึ่งเป็นงานแผ่นดินก็ตาม จะเห็นได้ว่า คนมีศีล ๕ เพียงคนเดียวหรือสองคนนั้น จะได้รับความนิยมชมชอบ ความไว้วางใจในกิจการนั้นๆ เช่น การเงิน เป็นต้นจากชุมนุมชนในวงงานนั้นๆ เป็นอย่างยิ่ง ตลอดเวลาที่เขายังอยู่ หรือแม้เขาจะไปอยู่หนใด ก็ต้องได้รับความนิยมนับถือในที่ทั่วไป เพราะคนมีศีลก็แสดงว่าต้องมีธรรมประจำใจด้วย เช่นเดียวกับรสของอาหารกับตัวของอาหารจะแยกจากกันไม่ได้ ในขณะเดียวกัน คนมีธรรมก็แสดงว่าเป็นผู้มีศีลด้วย ขณะใดที่เขาล่วงเกินศีลข้อใดข้อหนึ่ง ขณะนั้นแสดงว่าเขาไม่มีธรรม เพราะธรรมอยู่กับใจ ศีลอยู่กับกายวาจา แล้วแต่กายวาจาจะเคลื่อนไหวไปทางถูกหรือผิด ต้องส่อถึงเรื่องของใจผู้เป็นหัวหน้ารับผิดชอบด้วย

ถ้าใจมีธรรมประจำ กายวาจาต้องสะอาด ปราศจากโทษในขณะทำและพูด ฉะนั้นผู้มีกายวาจาสะอาดจึงเป็นเครื่องประกาศให้คนอื่นเขาทราบว่า เป็นคนมีธรรมในใจ คนมีศีลธรรมประจำกาย วาจา ใจ จึงเป็นคนมีเสน่ห์ มีเครื่องดึงดูดใจประชาชนทั่วโลกให้หันมาสนใจและนิยมรักชอบทุกยุคทุกสมัยไม่มีวันจืดจาง แม้ผู้ไม่สามารถกระทำกายวาจาให้เป็นอย่างเขาได้ ก็ยังรู้จักนิยมเลื่อมใสในคนผู้มีกาย วาจา ใจ อันมีศีลธรรมเช่นเดียวกับที่พวกเขาเคารพและเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าและสาวกทั้งหลาย ฉะนั้นจึงชี้ให้เห็นว่า ศีลธรรมคือความดีความงาม เป็นสิ่งที่โลกต้องการอยู่ทุกเวลา ไม่เป็นของล้าสมัย ทั้งมีคุณค่าเท่ากับโลกเสมอไป

จะมีอยู่บ้างก็เนื่องจากศีลธรรมได้ถูกแปรสภาพจากธรรมชาติเดิมออกมาสู่ระเบียบลัทธิประเพณี ซึ่งแยกออกไปตามความนิยมของชาติ

ชั้น วรรณะ จึงเป็นเหตุให้ศีลธรรมกลายเป็นของชาติ ชั้น วรรณะ ไปตามความนิยมของลัทธินั้นๆ อันเป็นเหตุให้โลกติชมตลอดมา นอกจากที่ว่านี้ ศีลธรรมย่อมเป็นคุณธรรมที่นำยุคนำสมัยไปสู่ความเจริญได้ทุกโอกาส ถ้าโลกยังสนใจที่จะนำเอาศีลธรรมไปเป็นเส้นบรรทัดดัดกาย วาจา ใจ ของตนให้เป็นไปตามอยู่

จะเห็นได้ง่ายๆ ก็คือ กาลใดที่โลกเกิดความยุ่งเหยิงไม่สงบ กาลนั้นพึงทราบว่าโลกเริ่มขาดความสมบูรณ์ทางศีลธรรม ถ้าไม่รีบปรับปรุงให้ตรงกับทางศีลธรรมแล้ว ไม่นานฤทธิ์ของโลกล้วนๆ จะระเบิดอย่างเต็มที่ แม้ตัวโลกผู้ทรงฤทธิ์เอง ก็ต้องแตกทลายลงทันทีทนอยู่ไม่ได้

เฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวหนึ่งๆ ถ้าขาดศีลธรรมอันเป็นหลักของความประพฤติแล้ว แม้คู่สามีภรรยาก็ไว้ใจกันไม่ได้ คอยแต่จะเกิดความระแวงแคลงใจว่า คู่ครองของตนจะไปคบชู้กับชายอื่นหญิงอื่น อันเป็นเหตุบ่อนทำลายความมั่นคงของครอบครัวและทรัพย์สิน เพียงเท่านี้ความปวดร้าวภายในใจเริ่มฟักตัวขึ้นมาแล้ว ไม่เป็นอันกินอันนอน แม้การงานอันเป็นหลักอาชีพประจำครอบครัว ตลอดลูกเล็กเด็กแดงก็จะเริ่มแตกแหลกลาญไปตามๆ กัน ในขณะที่ครอบครัวนั้นๆ เริ่มทำลายศีลธรรมของตน ยิ่งได้แตกจากศีลธรรมโดยประพฤติอย่างที่กล่าวแล้ว แน่ทีเดียวสิ่งที่มั่นคงทั้งหลายจะกลายเป็นกองเพลิงไปตามๆ กัน เช่นเดียวกับหม้อน้ำที่เต็มไปด้วยน้ำ ได้ถูกสิ่งอื่นกระทบให้ตกลง น้ำทั้งหมดที่บรรจุอยู่ในหม้อจะต้องแตกกระจายไปทันทีฉะนั้น

ดังนั้นเมื่อโลกยังต้องการความเจริญอยู่ตราบใด ศีลธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับโลกอยู่ตราบนั้น ใครจะคัดค้านหลักความจริง คือศีลธรรมอันเป็นสิ่งที่มีอยู่ประจำโลกมาแต่กาลไหนๆ ไม่ได้ คำว่าศีลธรรมในหลัก

ธรรมชาตินั้น ไม่ต้องไปขอรับมาจากพระหรือจากใคร ตามวัดหรือตามสถานที่ต่างๆ แล้ว จึงจะเกิดเป็นศีลธรรมขึ้นมา แม้เพียงแต่ผู้รักษาความถูกความดีงามประจำนิสัย แล้วประพฤติแต่สิ่งถูกและดีงามแก่ตนและแก่ผู้อื่น เว้นการประพฤติสิ่งที่เป็นข้าศึกต่อความถูกความดีงามของตนเพียงเท่านั้น ก็พอจะทราบได้แล้วว่า ผู้นั้นมีศีลธรรมขึ้นในตัวแล้ว

อนึ่งเหตุที่จะเกิดศีลธรรมขึ้นในใจและความประพฤติ เกิดขึ้นจากหลักธรรมชาติที่กล่าวแล้วอย่างหนึ่ง เกิดจากการคบค้าสมาคมกับนักปราชญ์ มีสมณะชีพราหมณ์ เป็นต้น ได้ศึกษาไต่ถามจากท่านแล้วสมาทานนำมาปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง เพียงเท่านี้ก็พอจะยังศีลธรรมให้เกิดขึ้นในตน และกลายเป็นคนมีศีลธรรมได้พอแก่การทรงตัวและครอบครัวตลอดสังคมที่ตนเกี่ยวข้อง ให้เป็นไปได้โดยปราศจากความระแวงสงสัยในสิ่งที่ไม่น่าไว้ใจในครอบครัวและส่วนรวม ฆราวาสปฏิบัติได้เพียงศีล ๕ ก็สามารถทำความอุ่นใจให้แก่ตนและครอบครัวโดยประจักษ์ใจ ตลอดเวลาที่ตนมีความประพฤติอยู่ในกรอบของศีลธรรม

ส่วนศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ นั้น แยกจากศีล ๕ ขึ้นไปสู่ความละเอียดตามอัธยาศัย ของผู้ใคร่ประพฤติตนในศีลธรรมชั้นสูงขึ้นไป ทั้งด้านปฏิบัติรักษาและความเอาใจใส่ ย่อมมีกฎเกณฑ์หรือวิธีการต่างจากศีล ๕ ขึ้นไปเป็นชั้นๆ เมื่อสรุปความแล้ว ศีลทุกประเภทเป็นคุณสมบัติเพื่อที่จะรักษาความคะนองทางความประพฤติของกายและวาจา เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขสบายใจสำหรับท่านผู้ปฏิบัติถูก และเป็นสิ่งจำเป็นแก่ผู้เกี่ยวข้องที่ต้องการจะทำตนให้เป็นคนดีทุกรายไป แต่สำหรับผู้เลวทรามไม่เห็นว่าเป็นของจำเป็น เพราะไม่ต้องการอยากเป็นคนดีเหมือนโลกเขา แต่คอยจะทำลายความสุขของผู้อื่น ก่อความเดือดร้อนแก่โลก

ทุกเวลาที่ได้ช่องและโอกาส ศีลธรรมบางส่วนแม้แต่สัตว์ดิรัจฉานเขายังมีได้ อย่าว่าแต่มนุษย์จะเป็นเจ้าของศีลธรรมโดยถ่ายเดียวเลย เราพอจะสังเกตได้ว่า สัตว์ดิรัจฉานเขายังมีรัศมีแห่งธรรมแทรกอยู่ในใจและความประพฤติของเขาบ้าง เช่น สัตว์เลี้ยงในบ้านเรา

ผู้ที่มีศีลธรรมเป็นภาคพื้นประจำนิสัยและความประพฤติตลอดเวลา นอกจากจะเป็นผู้ให้ความอบอุ่นเป็นที่ไว้วางใจ และให้ความนิยมแก่ประชาชนตลอดกาลแล้ว ยังเป็นผู้มีความอบอุ่นในตนเอง ทั้งวันนี้ วันหน้า ชาตินี้และชาติหน้าอีกด้วย ศีลธรรมจึงเป็นคุณสมบัติอันจำเป็นของโลกตลอดกาล

สมาธิ

ธรรมกรรมฐานทุกบทเป็นรั้วกั้นความคะนองของใจ ใจที่ไม่มีกรรมฐานประจำและควบคุม จึงเกิดความคะนองได้ทุกวัย ทั้งเด็กเล็ก หนุ่มสาว เฒ่าแก่ชรา คนจน คนมี คนฉลาด คนโง่ คนมีฐานะสูง ต่ำ ปานกลาง คนตาบอด หูหนวก ตาดี หูดี ง่อยเปลี้ยเสียขา พิกลพิการ และอื่นๆ ไม่มีประมาณ ทางศาสนธรรมเรียกว่า ผู้ยังตกอยู่ในวัยความคะนองทางใจ หมดความสง่าราศีทางใจ หาความสุขไม่ได้ อาภัพความสุขทางใจ ตายแล้วขาดทุนทั้งขึ้นทั้งล่อง เช่นเดียวกับต้นไม้ จะมีกิ่งก้านดอกผลดกหนาหรือไม่ ไม่เป็นประมาณ รากแก้วเสียหรือโค่นลงแล้ว ย่อมเสียความเป็นสง่าราศีและผลประโยชน์ฉะนั้น แต่ลำต้นหรือกิ่งก้านของต้นไม้ ก็ยังอาจจะมาทำประโยชน์อย่างอื่นได้บ้าง ไม่เหมือนมนุษย์ตาย

โทษแห่งความคะนองของใจ ที่ไม่มีธรรมะเป็นเครื่องรักษา จะหาจุดความสุขไม่พบตลอดกาล แม้ความสุขจะเกิดเพราะความคะนองของใจเป็นผู้แสวงหามาได้ ก็เป็นความสุขชนิดเป็นบทบาทที่จะเพิ่มความคะนองของใจ ให้มีความกล้าแข็งไปในทางที่ไม่ถูก มากกว่าจะเป็นความสุขที่พึงพอใจ

ฉะนั้นสมาธิ คือ ความสงบหรือความตั้งมั่นของใจ จึงเป็นข้าศึกต่อความคะนองของใจที่ไม่อยากรับ "ยา" คือ กรรมฐาน ผู้ต้องการปราบปรามความคะนองของใจ ซึ่งเคยเป็นข้าศึกต่อสัตว์มาหลายกัปนับไม่ถ้วน จึงจำเป็นต้องฝืนใจรับ "ยา" คือ กรรมฐาน การรับยาหมายถึง การอบรมใจของตนด้วยธรรมะ ไม่ปล่อยตามลำพังของใจ ซึ่งชอบความคะนองเป็นมิตรตลอดเวลา คือ น้อมธรรมเข้ามากำกับใจ ธรรมกำกับใจเรียกว่า กรรมฐาน มี ๔๐ ห้อง ตามจริตนิสัยของบรรดาสัตว์ ไม่เหมือนกัน มี กสิณ ๑๐ อสุภ ๑๐ อนุสสติ ๑๐ พรหมวิหาร ๔ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตุวัตถาน ๑ และ อรูป ๔ จะขอยกมาพอประมาณ ที่ใช้กันโดยมาก และให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติเป็นที่พึงพอใจ คือ

อาการของกาย ๓๒ มี เกสา (ผม) โลมา (ขน) นขา (เล็บ) ทนฺตา (ฟัน) ตโจ (หนัง) ที่ท่านเรียกว่า กรรมฐาน ๕ หรือ พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ ฯลฯ หรืออานาปานสติ (ระลึกลมหายใจเข้าออก) บทใดก็ได้ ตามแต่จริตชอบ เพราะนิสัยไม่เหมือนกัน จะใช้กรรมฐานอย่างเดียวกัน ย่อมเป็นการขัดต่อจริต ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เมื่อชอบบทใดก็ตกลงใจนำบทนั้นมาบริกรรม เช่น จะบริกรรมเกสา ก็นึกว่าเกสาซ้ำอยู่ในใจ ไม่ออกเสียงเป็นคำพูดให้ได้ยินออกมาภายนอก (แต่ลำพังนึกเอาชนะใจไม่ได้ จะบริกรรมทำนองสวดมนต์ เพื่อให้เสียงผูกใจไว้ จะได้สงบก็ได้ ทำจนกว่าใจจะสงบ

ได้ด้วยคำบริกรรม จึงหยุด) พร้อมทั้งใจให้ทำความรู้สึกไว้กับผมบนศีรษะ จะบริกรรมบทใดก็ให้ทำความรู้อยู่กับกรรมฐานบทนั้น เช่นเดียวกับบริกรรมบทเกสา ซึ่งทำความรู้อยู่ในผมบนศีรษะฉะนั้น

ส่วนการบริกรรมบท พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ บทใดๆ ให้ทำความรู้ไว้จำเพาะใจไม่เหมือนบทอื่นๆ คือ ให้คำบริกรรมว่า พุทฺโธ เป็นต้น สัมพันธ์กันอยู่กับใจไปตลอดจนกว่าจะปรากฏ พุทฺโธ ในคำบริกรรมกับผู้รู้ คือ ใจ เป็นอันเดียวกัน แม้ผู้จะบริกรรมบท ธมฺโม สงฺโฆ ตามจริต ก็พึงบริกรรมให้สัมพันธ์กันกับใจ จนกว่าจะปรากฏ ธมฺโม หรือ สงฺโฆ เป็นอันเดียวกันกับใจ ทำนองเดียวกับบท พุทฺโธ เถิดฯ

อานาปานสติภาวนา ถือลมหายใจเข้าหายใจออก เป็นอารมณ์ของใจ มีความรู้และสติอยู่กับลมหายใจเข้าออก เบื้องต้นการตั้งลม ควรตั้งที่ปลายจมูกหรือเพดานเพราะเป็นที่กระทบลมหายใจ พอถือเอาเป็นเครื่องหมายได้ เมื่อทำจนชำนาญ และลมละเอียดเข้าไปเท่าไร จะค่อยรู้หรือเข้าใจความสัมผัสของลมเข้าไปโดยลำดับ จนปรากฏลมที่อยู่ท่ามกลางอก หรือลิ้นปี่แห่งเดียว ทีนี้จงกำหนดลม ณ ที่นั้น ไม่ต้องกังวลออกมากำหนดหรือตามรู้ลมที่ปลายจมูกหรือเพดานอีกต่อไป

การกำหนดลมจะตามด้วย พุทฺโธ เป็นคำบริกรรมกำกับลมหายใจเข้าออกด้วยก็ได้ เพื่อเป็นการพยุงผู้รู้ให้เด่น จะได้ปรากฏลมชัดขึ้นกับใจ เมื่อชำนาญในลมแล้ว ต่อไปทุกครั้งที่กำหนด จงกำหนดลงที่ลมหายใจท่ามกลางอกหรือลิ้นปี่โดยเฉพาะ ทั้งนี้สำคัญอยู่ที่ตั้งสติ จงตั้งสติกับใจให้มีความรู้สึกในลมทุกขณะที่ลมเข้าและลมออก สั้นหรือยาว จนกว่าจะรู้ชัดในลมหายใจ มีความละเอียดเข้าไปทุกที และจนปรากฏความละเอียดของลมกับใจเป็นอันเดียวกัน

ทีนี้ให้กำหนดลมอยู่จำเพาะใจ ไม่ต้องกังวลในคำบริกรรมใดๆ ทั้งสิ้น เพราะการกำหนดลมเข้าออกและสั้นยาวตลอดคำบริกรรมนั้นๆ ก็เพื่อจะให้จิตถึงความละเอียด เมื่อถึงลมละเอียดที่สุด จิตจะปรากฏมีความสว่างไสว เยือกเย็นเป็นความสงบสุขและรู้อยู่จำเพาะใจ ไม่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ใดๆ แม้ที่สุดกองลมก็ลดละความเกี่ยวข้อง ในขณะนั้นไม่มีความกังวล เพราะจิตวางภาระ มีความรู้อยู่จำเพาะใจดวงเดียว คือ ความเป็นหนึ่ง (เอกัคคตารมณ์) นี่คือผลที่ได้รับจากการเจริญอานาปานสติกรรมฐาน ในกรรมฐานบทอื่นพึงทราบว่า ผู้ภาวนาจะต้องได้รับผลเช่นเดียวกันกับบทนี้

การบริกรรมภาวนา มีบทกรรมฐานนั้นๆ เป็นเครื่องกำกับใจด้วยสติ จะระงับความคะนองของใจได้เป็นลำดับ จะปรากฏความสงบสุขขึ้นที่ใจ มีอารมณ์อันเดียว คือรู้อยู่จำเพาะใจ ปราศจากความฟุ้งซ่านใด ๆ ไม่มีสิ่งมากวนใจให้เอนเอียง เป็นความสุขจำเพาะใจ ปราศจากความเสกสรรหรือปรุงแต่งใดๆ ทั้งสิ้น เพียงเท่านี้ ผู้ปฏิบัติจะเห็นความอัศจรรย์ในใจ ที่ไม่เคยประสบมาแต่กาลไหนๆ และเป็นความสุขที่ดูดดื่มยิ่งกว่าอื่นใดที่เคยผ่านมา

อนึ่งพึงทราบ ผู้บริกรรมบทกรรมฐานนั้นๆ บางท่านอาจปรากฏอาการแห่งกรรมฐาน ที่ตนกำลังบริกรรมนั้นขึ้นที่ใจ ในขณะที่กำลังบริกรรมอยู่ก็ได้ เช่น ปรากฏผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เป็นต้น อาการใดอาการหนึ่ง ประจักษ์กับใจเหมือนมองเห็นด้วยตาเนื้อ เมื่อปรากฏอย่างนี้ พึงกำหนดดูอาการที่ตนเห็นนั้นให้ชัดเจนติดใจ และกำหนดให้ตั้งอย่างนั้นได้นาน และติดใจเท่าไรยิ่งดี เมื่อติดใจแนบสนิทแล้วจงทำความแยบคายในใจ กำหนดส่วนที่เห็นนั้น โดยเป็นของปฏิกูล

โสโครก ทั้งอาการส่วนใน และอาการส่วนนอกของกายโดยรอบ และแยกส่วนของกายออกเป็นส่วนๆ หรือเป็นแผนกๆ ตามอาการนั้นๆ โดยเป็นกองผม กองขน กองเนื้อ กองกระดูก ฯลฯ

เสร็จแล้วกำหนดให้เน่าเปื่อยลงบ้าง กำหนดไฟเผาบ้าง กำหนดให้แร้ง กา หมา กินบ้าง กำหนดให้แตกลงสู่ธาตุเดิมของเขา คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ บ้างเป็นต้น การทำอย่างนี้เพื่อความชำนาญ คล่องแคล่วของใจในการเห็นกาย เพื่อความเห็นจริงในกายว่า มีอะไรอยู่ในนั้น เพื่อความบรรเทาและตัดขาดเสียได้ซึ่งความหลงกาย อันเป็นเหตุให้เกิดราคะตัณหา คือ ความคะนองของใจ ทำอย่างนี้ได้ชำนาญเท่าไรยิ่งดี ใจจะสงบละเอียดเข้าทุกที ข้อสำคัญเมื่อปรากฏอาการของกายขึ้น อย่าปล่อยให้ผ่านไปโดยไม่สนใจ และอย่ากลัวอาการของกายที่ปรากฏ จงกำหนดไว้เฉพาะหน้าทันที กายนี้เมื่อภาวนาได้เห็นจนติดใจจริงๆ จะเกิดความเบื่อหน่ายสลดสังเวชตน จะเกิดขนพองสยองเกล้า น้ำตาไหลลงทันที อนึ่งผู้ที่ปรากฏกายขึ้นเฉพาะหน้าในขณะภาวนา ใจจะเป็นสมาธิได้อย่างรวดเร็ว และจะทำปัญญาให้แจ้งไปพร้อมๆ กันกับความสงบของใจที่ภาวนาเห็นกาย

ผู้ที่ไม่เห็นอาการของกาย จงทราบว่า การบริกรรมภาวนาทั้งนี้ ก็เป็นการภาวนาเพื่อจะยังจิตให้เข้าสู่ความสงบสุขเช่นเดียวกัน จึงไม่มีข้อระแวงสงสัยที่ตรงไหนว่า จิตจะไม่หยั่งลงสู่ความสงบ และเห็นภัยด้วยปัญญาในวาระต่อไป จงทำความมั่นใจในบทภาวนา และคำบริกรรมของตนอย่าท้อถอย ผู้ดำเนินไปโดยวิธีใด พึงทราบว่า ดำเนินไปสู่จุดประสงค์เช่นเดียวกัน และจงทราบว่า บทธรรมทั้งหมดนี้ เป็นบทธรรมที่จะนำใจไปสู่สันติสุข คือ พระนิพพาน อันเป็นจุดสุดท้ายของการภาวนาทุกบทไป

ฉะนั้น จงทำตามหน้าที่แห่งบทภาวนาของตน อย่าพะวักพะวนในกรรมฐานบทอื่นๆ จะเป็นความลังเลสงสัย ตัดสินใจลงไปสู่ความจริงไม่ได้ จะเป็นอุปสรรคแก่ความจริงใจตลอดกาล จงตั้งใจทำด้วยความมีสติจริงๆ และอย่าเรียงศีล สมาธิ ปัญญา ให้นอกไปจากใจ เพราะกิเลสคือ ราคะ โทสะ โมหะ เป็นต้น อยู่ที่ใจ ใครไม่ได้เรียงรายเขา เมื่อคิดไปทางผิด มันก็เกิดกิเลสขึ้นมาที่ใจดวงนั้น ไม่ได้กำหนดหรือนัดกันว่า ใครจะมาก่อนมาหลัง มันเป็นกิเลสมาทีเดียว กิเลสชนิดไหนมา มันก็ทำให้เราร้อนได้เช่นเดียวกัน เรื่องของกิเลสมันจะต้องเป็นกิเลสเรื่อยไปอย่างนี้ กิเลสตัวไหนจะมาก่อนมาหลังเป็นไม่เสียผล ทำให้เกิดความร้อนได้ทั้งนั้น วิธีการแก้กิเลสอย่าคอยให้ศีลไปก่อน สมาธิมาที่สอง ปัญญามาที่สาม นี่เรียกว่า ทำสมาธิเรียงแบบ เป็นอดีต อนาคตเสมอไป หาความสงบสุขไม่ได้ตลอดกาล

ปัญญาอบรมสมาธิ

ความจริงการภาวนาเพื่อให้ใจสงบ ถ้าสงบด้วยวิธีปลอบโยนโดยทางบริกรรมไม่ได้ ต้องภาวนาด้วยวิธีปราบปรามขู่เข็ญ คือค้นคิดหาเหตุผลในสิ่งที่จิตติดข้องด้วยปัญญา แล้วแต่ความแยบคายของปัญญา จะหาอุบายทรมานจิตดวงพยศ จนปรากฏใจยอมจำนนตามปัญญาว่า เป็นความจริงอย่างนั้นแล้ว ใจจะฟุ้งซ่านไปไหนไม่ได้ ต้องหยั่งเข้าสู่ความสงบเช่นเดียวกับสัตว์พาหนะตัวคะนอง ต้องฝึกฝนทรมานอย่างหนักจึงจะยอมจำนนต่อเจ้าของ

ฉะนั้นในเรื่องนี้จะขอยกอุปมาเป็นหลักเทียบเคียง เช่น ต้นไม้บางประเภท ตั้งอยู่โดดเดี่ยวไม่มีสิ่งเกี่ยวข้อง ผู้ต้องการต้นไม้นั้นก็ต้องตัด

ด้วยมีดหรือขวาน เมื่อขาดแล้ว ไม้ต้นนั้นก็ล้มลงสู่จุดที่หมาย แล้วนำไปได้ตามต้องการ ไม่มีความยากเย็นอะไรนัก แต่ไม้อีกบางประเภท ไม่ตั้งอยู่โดดเดี่ยว ยังเกี่ยวข้องอยู่กับกิ่งแขนงของต้นอื่นๆ อีกมาก ยากที่จะตัดให้ลงสู่ที่หมายได้ ต้องใช้ปัญญาหรือสายตาตรวจดูสิ่งเกี่ยวข้องของต้นไม้นั้นโดยถี่ถ้วน แล้วจึงตัดต้นไม้นั้นให้ขาด พร้อมทั้งตัดสิ่งเกี่ยวข้องจนหมดสิ้นไป ไม้ย่อมตกหรือล้มลงสู่ที่หมายและนำไปได้ตามความต้องการฉันใด จริตนิสัยของคนเราก็ฉันนั้น

คนบางประเภทไม่ค่อยมีสิ่งแวดล้อมเป็นภาระกดถ่วงใจมาก เพียงใช้คำบริกรรมภาวนา พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ เป็นต้น บทใดบทหนึ่งเข้าเท่านั้นใจก็ได้รับความสงบเยือกเย็นเป็นสมาธิลงได้ กลายเป็นต้นทุนหนุนปัญญาให้ก้าวหน้าต่อไปได้อย่างสบายที่เรียกว่า สมาธิอบรมปัญญา แต่คนบางประเภทมีสิ่งแวดล้อมเป็นภาระกดถ่วงใจมาก และเป็นนิสัยชอบคิดอะไรมากอย่างนี้ จะอบรมด้วยคำบริกรรมอย่างที่กล่าวมาแล้วนั้น ไม่สามารถที่จะยังจิตให้หยั่งลงสู่ความสงบเป็นสมาธิได้ ต้องใช้ปัญญาไตร่ตรองเหตุผล ตัดต้นเหตุของความฟุ้งซ่านด้วยปัญญา เมื่อปัญญาได้หว่านล้อมในสิ่งที่จิตติดข้องนั้นไว้อย่างหนาแน่นแล้ว จิตจะมีความรู้เหนือปัญญาไปไม่ได้ และจะหยั่งลงสู่ความสงบเป็นสมาธิได้ ฉะนั้นคนประเภทนี้ จะต้องฝึกฝนจิตให้เป็นสมาธิได้ด้วยปัญญา ที่เรียกว่า ปัญญาอบรมสมาธิ ตามชื่อหัวเรื่องที่ให้ไว้แล้วในเบื้องต้นนั้น เมื่อสมาธิเกิดมีขึ้นด้วยอำนาจปัญญา อันดับต่อไปสมาธิก็กลายเป็นต้นทุนหนุนปัญญาให้มีกำลังก้าวหน้า สุดท้ายก็ลงรอยเดียวกันกับหลักเดิมที่ว่า สมาธิอบรมปัญญา

ผู้ต้องการอบรมใจให้เป็นไปเพื่อความฉลาด รู้เท่าทันกลมายาของกิเลส อย่ายึดปริยัติจนเกิดกิเลส แต่ก็อย่าปล่อยวางปริยัติจนเลยศาสดา

ผิดพระประสงค์ของพระพุทธเจ้าทั้งสองนัย คือ ในขณะที่ทำสมาธิภาวนา อย่าส่งใจไปยึดปริยัติจนกลายเป็นอดีตอนาคตไป ให้ตั้งจิตลงสู่ปัจจุบัน คือ เฉพาะหน้า มีธรรมที่ตนเกี่ยวข้องเป็นอารมณ์เท่านั้น เมื่อมีข้อข้องใจตัดสินใจลงไม่ได้ว่าถูกหรือผิด เวลาออกจากที่ภาวนาแล้ว จึงตรวจสอบกับปริยัติ แต่จะตรวจสอบทุกขณะไปก็ผิด เพราะจะกลายเป็นความรู้ในแบบ ไม่ใช่ความรู้เกิดจากภาวนา ใช้ไม่ได้

สรุปความ ถ้าจิตสงบได้ด้วยอารมณ์สมถะ คือ คำบริกรรมด้วยธรรมบทใด ก็บริกรรมบทนั้น ถ้าจะสงบได้ด้วยปัญญาสกัดกั้นโดยอุบายต่างๆ ก็ต้องใช้ปัญญาเป็นพี่เลี้ยงเพื่อความสงบเสมอไป ผลรายได้จากการอบรมทั้งสองวิธีนี้ คือ ความสงบและปัญญา อันจะมีรัศมีแฝงขึ้นจากความสงบนั้นๆ

สมาธิ

สมาธิ ว่าโดยชื่อและอาการแห่งความสงบ มี ๓ คือ

ขณิกสมาธิ ตั้งมั่นหรือสงบชั่วคราวแล้วถอนขึ้นมา

อุปจารสมาธิ ท่านว่า รวมเฉียดๆ นานกว่าขณิกสมาธิ แล้วถอนขึ้นมา จากนี้ขอแทรกทัศนะของ “ธรรมป่า” เข้าบ้างเล็กน้อย อุปจารสมาธิ เมื่อจิตสงบลงไปแล้ว ไม่อยู่กับที่ถอยออกมาเล็กน้อย แล้วตามรู้เรื่องต่างๆ ตามแต่จะมาสัมผัสใจ บางครั้งก็เป็นเรื่องเกิดจากตนเอง ปรากฏเป็นนิมิตขึ้นมา ดีบ้าง ชั่วบ้าง แต่เบื้องต้นเป็นนิมิตเกิดกับตนมากกว่า ถ้าไม่รอบคอบก็ทำให้เสียได้ เพราะนิมิตที่จะเกิดขึ้นจากสมาธิประเภทนี้ มีมากเอาประมาณไม่ได้ บางครั้งก็ปรากฏเป็นรูปร่างของตัวเองนอนตายและ

เน่าพองอยู่ต่อหน้า เป็นผีตาย และเน่าพองอยู่ต่อหน้าบ้าง มีแต่โครงกระดูกบ้าง เป็นซากศพเขากำลังหามผ่านมาต่อหน้าบ้าง เป็นต้น ที่ปรากฏลักษณะนี้ ผู้ฉลาดก็ถือเอาเป็น อุคคนิมิตเพื่อเป็นปฏิภาคนิมิตได้ เพราะจะยังสมาธิให้แน่นหนา และจะยังปัญญาให้คมกล้าได้เป็นลำดับ สำหรับผู้กล้าต่อเหตุผล เพื่อจะยังประโยชน์ตนให้สำเร็จ ย่อมได้สติปัญญาจากนิมิตนั้นๆ เสมอไป

แต่ผู้ขี้ขลาดหวาดกลัวอาจจะทำใจให้เสีย เพราะสมาธิประเภทนี้มีจำนวนมาก เพราะเรื่องที่น่ากลัวมีมาก เช่น ปรากฏมีคน รูปร่าง สีสันวรรณะ น่ากลัว ทำท่าจะฆ่าฟัน หรือจะกินเป็นอาหาร อย่างนี้เป็นต้น แต่ถ้าเป็นผู้กล้าหาญต่อเหตุการณ์แล้ว ก็ไม่มีความเสียหายอะไรเกิดขึ้น ยิ่งจะได้อุบายเพิ่มขึ้นจากนิมิตหรือสมาธิประเภทนี้เสียอีก สำหรับผู้มักกลัวปกติก็แส่หาเรื่องกลัวอยู่แล้ว ยิ่งปรากฏนิมิตที่น่ากลัวก็ยิ่งไปใหญ่ ดีไม่ดีอาจจะเป็นบ้าขึ้นในขณะนั้นก็ได้

ส่วนนิมิตนอกที่ผ่านมา จะรู้หรือไม่ว่าเป็นนิมิตนอก หรือนิมิตเกิดกับตัวนั้น ต้องผ่านนิมิตใน ซึ่งเกิดกับตัวไปจนชำนาญแล้วจึงจะสามารถรู้ได้ นิมิตนอกนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ของคนหรือสัตว์ เปรตภูตผี เทวบุตร เทวดา อินทร์ พรหม ที่มาเกี่ยวข้องกับสมาธิในเวลานั้น เช่นเดียวกับเราสนทนากันกับแขกที่มาเยี่ยม เรื่องปรากฏขึ้นจะนานหรือไม่นั้น แล้วแต่เหตุการณ์จะยุติลงเมื่อใด บางครั้งเรื่องหนึ่งจบลง เรื่องอื่นแฝงเข้ามาต่อกันไปอีกไม่จบสิ้นลงง่ายๆ เรียกว่า สั้นบ้างยาวบ้าง เมื่อจบลงแล้ว จิตก็ถอนขึ้นมา บางครั้งก็กินเวลาหลายชั่วโมง

สมาธิประเภทนี้แม้รวมนานเท่าใดก็ตาม เมื่อถอนขึ้นมาแล้วก็ไม่มีกำลังเพิ่มสมาธิให้แน่นหนา และไม่มีกำลังหนุนปัญญาได้ด้วย เหมือนคน

นอนหลับแล้วฝันไป ธาตุขันธ์ย่อมไม่มีกำลังเต็มที่ ส่วนสมาธิที่รวมลงแล้วอยู่กับที่ พอถอนขึ้นมาปรากฏเป็นกำลังหนุนสมาธิให้แน่นหนา เช่นเดียวกับคนนอนหลับสนิทดีไม่ฝัน พอตื่นขึ้นธาตุขันธ์รู้สึกมีกำลังดี ฉะนั้นสมาธิประเภทนี้ ถ้ายังไม่ชำนาญ และรอบคอบด้วยปัญญา ก็ทำให้เสียคน เช่นเป็นบ้าไปได้ โดยมากนักภาวนาที่เขาเล่าลือกันว่า "ธรรมแตก" นั้น เป็นเพราะสมาธิประเภทนี้ แต่เมื่อรอบคอบดีแล้วก็เป็นประโยชน์เกี่ยวกับเหตุการณ์ได้ดี

ส่วนอุคคหนิมิตที่ปรากฏขึ้นจากจิตตามที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นนั้น เป็นนิมิตที่ควรแก่การปฏิภาคในหลักภาวนา ของผู้ต้องการอุบายแยบคายด้วยปัญญาโดยแท้ เพราะเป็นนิมิตที่เกี่ยวกับอริยสัจ นิมิตอันหลังต้องน้อมเข้าหา จึงจะเป็นอริยสัจได้บ้าง แต่ทั้งนิมิตเกิดกับตน และนิมิตผ่านมาจากภายนอก ถ้าเป็นคนขลาดก็อาจเสียได้เหมือนกัน สำคัญอยู่ที่ปัญญาและความกล้าหาญต่อเหตุการณ์ ผู้มีปัญญาจึงไม่ประมาทสมาธิประเภทนี้โดยถ่ายเดียว เช่น งูเป็นตัวอสรพิษ เขานำมาเลี้ยงไว้เพื่อถือเอาประโยชน์จากงูก็ยังได้ วิธีปฏิบัติในนิมิตทั้งสองซึ่งเกิดจากสมาธิประเภทนี้ นิมิตที่เกิดจากจิตที่เรียกว่า "นิมิตใน" จงทำปฏิภาค มีแบ่งแยก เป็นต้น ตามที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นแล้ว นิมิตที่ผ่านมาอันเกี่ยวแก่คนหรือสัตว์ เป็นต้น ถ้าสมาธิยังไม่ชำนาญ จงงดไว้ก่อนอย่าด่วนสนใจ เมื่อสมาธิชำนาญแล้ว จึงปล่อยจิตออกรู้ตามเหตุการณ์ปรากฏ จะเป็นประโยชน์ที่เกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตอนาคตไม่น้อยเลย สมาธิประเภทนี้เป็นสมาธิที่แปลกมาก อย่าด่วนเพลิดเพลินและเสียใจในสมาธิประเภทนี้โดยถ่ายเดียว จงทำใจให้กล้าหาญขณะที่นิมิตนานาประการเกิดขึ้นจากสมาธิประเภทนี้ เบื้องต้นให้น้อมลงสู่ไตรลักษณ์ ขณะนิมิตปรากฏขึ้นจะไม่ทำให้เสีย

แต่พึงทราบว่า สมาธิประเภทมีนิมิตนี้ไม่มีทุกรายไป รายที่ไม่มีก็คือ เมื่อจิตสงบแล้ว รวมอยู่กับที่ จะรวมนานเท่าไร ก็ไม่ค่อยมีนิมิตมาปรากฏ หรือจะเรียกง่ายๆ ก็คือ รายที่ปัญญาอบรมสมาธิ แม้สงบรวมลงแล้วจะอยู่นานหรือไม่นานก็ตามก็ไม่มีนิมิต เพราะเกี่ยวกับปัญญาแฝงอยู่กับองค์สมาธินั้น ส่วนรายที่สมาธิอบรมปัญญา มักจะปรากฏนิมิตแทบทุกรายไป เพราะจิตประเภทนี้รวมลงอย่างเร็วที่สุด เหมือนคนตกบ่อตกเหวไม่คอยระวังตัว ลงรวดเดียวก็ถึงที่พักของจิต แล้วก็ถอนออกมารู้เหตุการณ์ต่างๆ จึงปรากฏเป็นนิมิตขึ้นมาในขณะนั้น และก็เป็นนิสัยของจิตประเภทนี้แทบทุกรายไป แต่จะเป็นสมาธิประเภทใดก็ตาม ปัญญาเป็นสิ่งสำคัญประจำสมาธิประเภทนั้นๆ เมื่อถอนออกมาแล้ว จงไตร่ตรองธาตุขันธ์ด้วยปัญญา เพราะปัญญากับสมาธิเป็นธรรมคู่เคียงกัน จะแยกจากกันไม่ได้ ถ้าสมาธิไม่ก้าวหน้าต้องใช้ปัญญาหนุนหลัง ขอยุติเรื่องอุปจารสมาธิแต่เพียงเท่านี้

อัปปนาสมาธิ เป็นสมาธิที่ละเอียดและแน่นหนามั่นคง ทั้งรวมอยู่ได้นาน จะให้รวมอยู่หรือถอนขึ้นมาได้ตามต้องการ สมาธิทุกประเภทพึงทราบว่า เป็นเครื่องหนุนปัญญาได้ตามกำลังของตน คือ สมาธิอย่างหยาบ อย่างกลาง และอย่างละเอียด ก็หนุนปัญญาอย่างหยาบ อย่างกลาง และอย่างละเอียดเป็นชั้นๆ ไป แล้วแต่ผู้มีปัญญาจะนำออกใช้ แต่โดยมากจะเป็นสมาธิประเภทใดก็ตามปรากฏขึ้น ผู้ภาวนามักจะติด เพราะเป็นความสุข ในขณะที่จิตรวมลงและพักอยู่ การที่จะเรียกว่าจิตติดสมาธิ หรือติดความสงบได้นั้นไม่เป็นปัญหา ในขณะที่จิตพักรวมอยู่จะพักอยู่นานเท่าไรก็ได้ตามขั้นของสมาธิ ที่สำคัญก็คือ เมื่อจิตถอนขึ้นมาแล้วยังอาลัยในความพักของจิต ทั้งๆ ที่ตนมีความสงบพอที่จะใช้ปัญญา

ไตร่ตรอง และมีความสงบจนพอตัว ซึ่งควรจะใช้ปัญญาได้อย่างเต็มที่แล้ว แต่ยังพยายามที่จะอยู่ในความสงบไม่สนใจในปัญญาเลย อย่างนี้เรียกว่า ติดสมาธิถอนตัวไม่ขึ้น

ปัญญา

ทางที่ถูกและราบรื่นของผู้ปฏิบัติก็คือ เมื่อจิตได้รับความสงบพอเห็นทางแล้ว ต้องฝึกหัดจิตให้คิดค้นในอาการของกาย จะเป็นอาการเดียวหรือมากอาการก็ตาม ด้วยปัญญาคลี่คลายดูกายของตน เริ่มตั้งแต่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไส้น้อย ไส้ใหญ่ อาหารใหม่ อาหารเก่าๆ ฯลฯ ที่เรียกว่า อาการ ๓๒ ของกาย สิ่งเหล่านี้ตามปกติเต็มไปด้วยของปฏิกูลน่าเกลียดตลอดเวลา ไม่มีอวัยวะส่วนใดจะสวยงามตามโมหนิยม ยังเป็นอยู่ก็ปฏิกูล ตายแล้วยิ่งเป็นมากขึ้นไม่ว่าสัตว์ บุคคล หญิงชาย มีความเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น ในโลกนี้เต็มไปด้วยของอย่างนี้ หาสิ่งที่แปลกกว่านี้ไม่มี ใครอยู่ในโลกนี้ต้องมีอย่างนี้ ต้องเป็นอย่างนี้ ต้องเห็นอย่างนี้

ความเป็นอนิจฺจํ ไม่เที่ยง ก็กายอันนี้ ทุกฺขํ ความลำบากก็กายอันนี้ อนตฺตา ปฏิเสธความประสงค์ของสัตว์ทั้งหลายก็กายอันนี้ สิ่งที่ไม่สมหวังทั้งหมดก็อยู่ที่กายอันนี้ ความหลงสัตว์หลงสังขารก็หลงกายอันนี้ ความถือสัตว์ถือสังขารก็ถือกายอันนี้ ความพลัดพรากจากสัตว์และสังขารก็พลัดพรากจากกายอันนี้ ความหลงรักหลงชังก็หลงกายอันนี้ ความไม่อยากตายก็ห่วงกายอันนี้ ตายแล้วร้องไห้หากันก็เพราะกายอันนี้ ความทุกข์ทรมานแต่วันเกิดจนถึงวันตายก็เพราะกายอันนี้ ทั้งสัตว์และบุคคล

วิ่งว่อนไปมาหาอยู่หากิน ไม่มีวันไม่มีคืน ก็เพราะเรื่องของกายอันเดียวนี้ มหาเหตุมหาเรื่องใหญ่โตในโลก ที่เป็นกงจักรผันมนุษย์และสัตว์ไม่มีวันลืมตาเต็มดวง ประหนึ่งไฟเผาอยู่ตลอดเวลา ก็คือเรื่องของกายเป็นเหตุ กิเลสท่วมหัวจนเอาตัวไม่รอดก็เพราะกายอันนี้ สรุปความเรื่องในโลก คือเรื่องเพื่อกายอันเดียวนี้ทั้งนั้น

เมื่อพิจารณากายพร้อมทั้งเรื่องของกายให้แจ้งประจักษ์กับใจ ด้วยปัญญาอยู่อย่างนี้ ไม่มีวันหยุดยั้ง กิเลสจะยกกองพลมาจากไหนใจจึงจะสงบลงไม่ได้ ปัญญาอ่านประกาศความจริงให้ใจฟังอยู่อย่างนี้ตลอดเวลา ใจจะฝืนความจริงจากปัญญาไปไหน เพราะกิเลสก็เกิดจากใจ ปัญญาก็เกิดจากใจ เราก็คือใจ จะแก้กิเลสด้วยปัญญาของเราจะไม่ได้อย่างไร เมื่อปัญญาเป็นไปในกายอยู่อย่างนี้ จะไม่เห็นแจ้งในกายอย่างไรเล่า? เมื่อเห็นกายแจ้งประจักษ์ใจด้วยปัญญาอย่างนี้ ใจต้องเบื่อหน่ายในกายตนและกายคนอื่นสัตว์อื่น ต้องคลายความกำหนัดยินดีในกาย แล้วถอนอุปาทานความถือมั่นในกาย โดยสมุจเฉทปหาน พร้อมทั้งความรู้เท่ากายทุกส่วน ไม่หลงรักหลงชังในกายใดๆอีกต่อไป

การที่จิตใช้กล้อง คือ ปัญญา ท่องเที่ยวในเมือง “กายนคร” ย่อมเห็น “กายนคร” ของตน และ “กายนคร” ของคนและสัตว์ทั่วไปได้ชัดตลอดจนทางสามแพร่ง คือไตรลักษณ์ อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา และทางสี่แพร่ง คือ ธาตุสี่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ทั่วทั้งตรอกของทางสายต่างๆ คืออาการของกายทุกส่วน พร้อมทั้งห้องน้ำ ครัวไฟ (ส่วนข้างในของร่างกาย) แห่งเมืองกายนคร จัดเป็น โลกวิทู ความเห็นแจ้งในกายนครทั่วทั้งไตรโลกธาตุก็ได้ด้วย ยถาภูตญาณทัสสนะ ความเห็นตามเป็นจริงในกายทุกส่วน หมดความสงสัยในเรื่องของกายที่เรียกว่า รูปธรรม

ต่อไปนี้จะอธิบายวิปัสสนาเกี่ยวกับ นามธรรม คือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ นามธรรมทั้งสี่นี้ เป็นส่วนหนึ่งของขันธ์ห้า แต่ละเอียดไปกว่ารูปขันธ์ คือ กาย ไม่สามารถมองเห็นด้วยตา แต่รู้ได้ทางใจ เวทนา คือ สิ่งที่จะต้องเสวยทางใจ สุขบ้าง ทุกข์บ้าง เฉยๆ บ้าง สัญญา คือ ความจำ เช่น จำชื่อจำเสียง จำวัตถุสิ่งของ จำบาลีคาถา เป็นต้น สังขาร คือ ความคิด ความปรุง เช่น คิดดี คิดชั่ว คิดกลางๆ ไม่ดี ไม่ชั่ว หรือ ปรุงอดีตอนาคต เป็นต้น และ วิญญาณ ความรับรู้ คือ รับรู้ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส และธรรมารมณ์ ในขณะที่สิ่งเหล่านี้มากระทบ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ นามธรรมทั้งสี่นี้ เป็นอาการของใจออกมาจากใจ รู้ได้ที่ใจ และเป็นมายาของใจด้วย ถ้าใจยังไม่รอบคอบจึงจัดว่า เป็นเครื่องปกปิดความจริงได้ด้วย

การพิจารณานามธรรมทั้งสี่ ต้องพิจารณาด้วยปัญญา โดยทางไตรลักษณ์ล้วนๆ เพราะขันธ์เหล่านี้มีไตรลักษณ์ประจำตนทุกอาการที่เคลื่อนไหว แต่วิธีพิจารณาในขันธ์ทั้งสี่นี้ ตามแต่จริตจะชอบในขันธ์ใดไตรลักษณ์ใด หรือทั่วไปในขันธ์ และไตรลักษณ์นั้นๆ จงพิจารณาตามจริตชอบในขันธ์และไตรลักษณ์นั้นๆ เพราะขันธ์และไตรลักษณ์หนึ่งๆ เป็นธรรมเกี่ยวโยงถึงกัน จะพิจารณาเพียงขันธ์หรือไตรลักษณ์เดียวก็เป็นเหตุให้ความเข้าใจหยั่งทราบไปในขันธ์และไตรลักษณ์อื่นๆ ได้โดยสมบูรณ์เช่นเดียวกับพิจารณาไปพร้อมๆ กัน เพราะขันธ์และไตรลักษณ์เหล่านี้มีอริยสัจเป็นรั้วกั้นเขตแดนรับรองไว้แล้ว เช่นเดียวกับการรับประทานอาหารลงในที่แห่งเดียว ย่อมซึมซาบไปทั่วอวัยวะน้อยใหญ่ของร่างกายซึ่งเป็นส่วนใหญ่รับรองไว้แล้วฉะนั้น

เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติจงตั้งสติและปัญญาให้เข้าใกล้ชิดต่อนามธรรม คือ ขันธ์สี่นี้ ทุกขณะที่ขันธ์นั้นๆ เคลื่อนไหว คือ ปรากฏขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป และไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาประจำตน ไม่มีเวลาหยุดยั้งตามความจริงของเขา ซึ่งแสดงหรือประกาศตนอยู่อย่างนี้ ไม่มีเวลาสงบแม้แต่ขณะเดียว ทั้งภายใน ทั้งภายนอก ทั่วโลกธาตุประกาศเป็นเสียงเดียวกัน คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ปฏิเสธความหวังของสัตว์ พูดง่ายๆ ก็คือ ธรรมทั้งนี้ไม่มีเจ้าของ ประกาศตนอยู่อย่างอิสรเสรีตลอดกาล ใครหลงไปยึดเข้าก็พบแต่ความทุกข์ด้วยความเหี่ยวแห้งใจตรอมใจ หนักเข้ากินอยู่หลับนอนไม่ได้ น้ำตาไหลจนจะกลายเป็นแม่น้ำลำคลองไหลนองตลอดเวลา และตลอดอนันตกาลที่สัตว์ยังหลงข้องอยู่ ชี้ให้เห็นง่ายๆ ขันธ์ทั้งห้าเป็นบ่อหลั่งน้ำตาของสัตว์ผู้ลุ่มหลงนั่นเอง การพิจารณาให้รู้ด้วยปัญญาชอบในขันธ์และสภาวธรรมทั้งหลาย ก็เพื่อจะประหยัดน้ำตาและตัดภพชาติให้น้อยลง หรือให้ขาดกระเด็นออกจากใจผู้เป็นเจ้าทุกข์ ให้ได้รับสุขอย่างสมบูรณ์นั่นเอง

สภาวธรรมมีขันธ์เป็นต้นนี้ จะเป็นพิษสำหรับผู้ยังลุ่มหลง ส่วนผู้รู้เท่าทันขันธ์และสภาวธรรมทั้งปวงแล้ว สิ่งทั้งนี้จะสามารถทำพิษอะไรได้ และท่านยังถือเอาประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ได้เท่าที่ควร เช่นเดียวกับขวากหนามที่มีอยู่ทั่วไป ใครไม่รู้ไปโดนเข้าก็เป็นอันตราย แต่ถ้ารู้ว่าเป็นหนามแล้วนำไปทำรั้วบ้านหรือกั้นสิ่งปลูกสร้าง ก็ได้รับประโยชน์เท่าที่ควรฉะนั้น เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติ จงทำความแยบคายในขันธ์และสภาวธรรมด้วยดี สิ่งทั้งนี้เกิดดับอยู่กับจิตทุกขณะ จงตามรู้ความเป็นไปของเขาด้วยปัญญาว่าอย่างไรจะรอบคอบและรู้เท่านั้น จงถือเป็นภาระสำคัญประจำอิริยาบถ อย่าได้ประมาทนอนใจ

ธรรมเทศนาที่แสดงขึ้นจากขันธ์และสภาวธรรมทั่วไปในระยะนี้ จะปรากฏทางสติปัญญาไม่มีเวลาจบสิ้น และเทศน์ไม่มีจำนนทางสำนวนโวหาร ประกาศเรื่องไตรลักษณ์ประจำตลอดเวลา ทั้งกลางวัน กลางคืน ยืน เดิน นั่ง นอน ทั้งเป็นระยะที่ปัญญาของเราควรแก่การฟังแล้ว เหมือนเราได้ไตร่ตรองตามธรรมเทศนาของพระธรรมกถึกอย่างสุดซึ้งนั่นเอง ขั้นนี้นักปฏิบัติจะรู้สึกว่าเพลิดเพลินเต็มที่ ในการค้นคิดตามความจริงของขันธ์ และสภาวธรรมที่ประกาศความจริงประจำตน แทบไม่มีเวลาหลับนอน เพราะอำนาจความเพียรในหลักธรรมชาติ ไม่ขาดวรรคขาดตอนโดยทางปัญญา สืบต่อในขันธ์หรือสภาวธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมชาติเช่นเดียวกัน ก็จะพบความจริงจากขันธ์และสภาวธรรมประจักษ์ใจขึ้นมาด้วยปัญญาว่า แม้ขันธ์ทั้งมวลและสภาวธรรมทั่วไปตลอดไตรโลกธาตุ ก็เป็นธรรมชาติธรรมดาของเขาอย่างนั้น ไม่ปรากฏว่าสิ่งเหล่านี้เป็นกิเลสตัณหาตามโมหนิยมแต่อย่างใด

อุปมาเป็นหลักเทียบเคียง เช่น ของกลางที่โจรลักไปก็พลอยเป็นเรื่องราวไปตามโจร แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ได้สืบสวนสอบสวนดูถ้วนถี่ จนได้พยานหลักฐานเป็นที่พอใจแล้ว ของกลางจับได้ก็ส่งคืนเจ้าของเดิม หรือเก็บไว้ในสถานที่ควรไม่มีโทษแต่อย่างใด เจ้าหน้าที่ก็มิได้ติดใจในของกลาง ปัญหาเรื่องโทษก็ขึ้นอยู่กับโจร เจ้าหน้าที่จะต้องเกี่ยวข้องกับโจรและจับตัวไปสอบสวนตามกฎหมาย เมื่อได้ความตามพยานหลักฐานถูกต้องตามกฎหมายว่าเป็นความจริงแล้ว ก็ลงโทษผู้ต้องหาตามกฎหมายและปล่อยตัวผู้ไม่มีความผิดและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องออกไปเป็นอิสรเสรีตามเดิมฉันใด เรื่องอวิชชาจิตกับสภาวธรรมทั้งหลายก็ฉันนั้น

ขันธ์และสภาวธรรมทั่วทั้งไตรโลกธาตุ ไม่มีความผิดและเป็นกิเลสบาปธรรมแต่อย่างใด แต่พลอยเป็นเรื่องไปด้วย เพราะจิตผู้ฝังอยู่ใต้อำนาจของอวิชชา ไม่รู้ตัวว่าอวิชชาคือใคร อวิชชากับจิตจึงกลมกลืนเป็นอันเดียวกัน เป็นจิตหลงไปทั้งดวง เที่ยวก่อเรื่องรัก เรื่องชัง ฝังไว้ตามธาตุขันธ์ คือ ตามรูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ตามตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ และฝังรักฝังชังไว้ตามรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ตลอดไตรโลกธาตุ เป็นสภาวะที่ถูกจับจองและรักชังยึดถือจากใจดวงลุ่มหลงนี้ทั้งสิ้น เพราะอำนาจความจับจองยึดถือเป็นเหตุ ใจอวิชชาดวงนี้จึงเที่ยวเกิด แก่ เจ็บ ตาย หมุนเวียนไปได้ทุกกำเนิด ไม่ว่าสูง ต่ำ ดี ชั่ว ในภพทั้งสามนี้

แม้จะแยกกำเนิดของสัตว์ที่ต่างกันในภพนั้นๆ ไว้มากเท่าไร ใจดวงอวิชชานี้สามารถจะไปถือเอากำเนิดในภพนั้นๆ ได้ตามแต่ปัจจัยเครื่องหนุนของจิตดวงนี้ มีกำลังมากน้อยและดีชั่วเท่าไร ใจดวงนี้ต้องไปเกิดได้ตามโอกาสที่จะอำนวย ตามสภาวะทั้งหลายที่ใจดวงนี้มีความเกี่ยวข้อง จึงกลายเป็นเรื่องผิดจากความจริงของตนไปโดยลำดับ เพราะอำนาจอวิชชาอันเดียวเท่านี้ จึงก่อเหตุร้ายป้ายสีไปทั่วไตรโลกธาตุให้แปรสภาพ คือ ธาตุล้วนๆ ของเดิมไปเป็นสัตว์ เป็นบุคคล และเป็นความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ตามโมหะ (อวิชชา) นิยม เมื่อทราบชัดด้วยปัญญาว่า ขันธ์ห้าและสภาวธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่ตัวเรื่องและตัวก่อเรื่อง เป็นแต่พลอยมีเรื่อง เพราะอวิชชาเป็นผู้เรืองอำนาจ บันดาลให้สภาวะทั้งหลายเป็นไปได้ตามอย่างนี้แล้ว ปัญญาจึงตามค้นลงที่ต้นตอ คือจิตดวงรู้ อันเป็นบ่อเกิดของเรื่องทั้งหลายอย่างไม่หยุดยั้งตลอดอิริยาบถ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน โดยความไม่วางใจในความรู้อันนี้

เมื่อสติปัญญาที่ได้ฝึกซ้อมเป็นเวลานานจนมีความสามารถเต็มที่ ได้แผ่วงล้อมและฟาดฟันเข้าไปตรงจุดใหญ่ คือ ผู้รู้ที่เต็มไปด้วยอวิชชาอย่างไม่รีรอ ต่อยุทธ์กันทางปัญญา เมื่ออวิชชาทนต่อดาบเพชร คือสติปัญญาไม่ไหวก็ทลายลงจากจิตที่เป็นแท่นบัลลังก์อันประเสริฐของอวิชชามาแต่กาลไหนๆ เมื่ออวิชชาได้ถูกทำลายตายลงไปแล้วด้วยอำนาจ “มรรคญาณ” ซึ่งเป็นอาวุธทันสมัย เพียงขณะเดียวเท่านั้น ความจริงทั้งหลายที่ได้ถูกอวิชชากดขี่บังคับเอาไว้นานเป็นแสนกัปนับไม่ถ้วน ก็ได้ถูกเปิดเผยขึ้นมาเป็นของกลาง คือ เป็นความจริงล้วนๆ ทั้งสิ้น ธรรมที่ไม่เคยรู้ได้ปรากฏขึ้นมาในวาระสุดท้าย “ยถาภูตญาณทัสสนะ” เป็นความรู้เห็นตามเป็นจริงในสภาวธรรมทั้งหลายอย่างเปิดเผย ไม่มีอะไรปิดบังแม้แต่น้อย

เมื่ออวิชชาเจ้าผู้ปกครองนครวัฏฏะตายไปแล้วด้วยอาวุธ คือปัญญาญาณ พระนิพพานจะทนต่อความเปิดเผยของผู้ทำจริง รู้จริง เห็นจริงไปไม่ได้ แม้สภาวธรรมทั้งหลาย นับแต่ขันธ์ห้า อายตนะภายในภายนอก ทั่วทั้งไตรโลกธาตุ ก็ได้เป็นธรรมเปิดเผยตามความจริงของตน จึงไม่ปรากฏว่าจะมีอะไรที่เป็นข้าศึกแก่ใจต่อไปอีก นอกจากจะปฏิบัติขันธ์ห้า พอให้ถึงกาลอันควรอยู่ควรไปของเขาเท่านั้น ก็ไม่เห็นมีอะไร เรื่องทั้งหมดก็มีอวิชชา คือความรู้โกหกอันเดียวเท่านั้น เที่ยวรังแกและกีดขวางต่อสภาวะให้เปลี่ยนไปจากความจริงของตน อวิชชาดับอันเดียวเท่านั้น โลก คือสภาวะทั่วๆ ไปก็กลายเป็นปกติธรรมดา ไม่มีใครจะไปตำหนิติชมให้เขาเป็นอย่างไรต่อไปได้อีกแล้ว

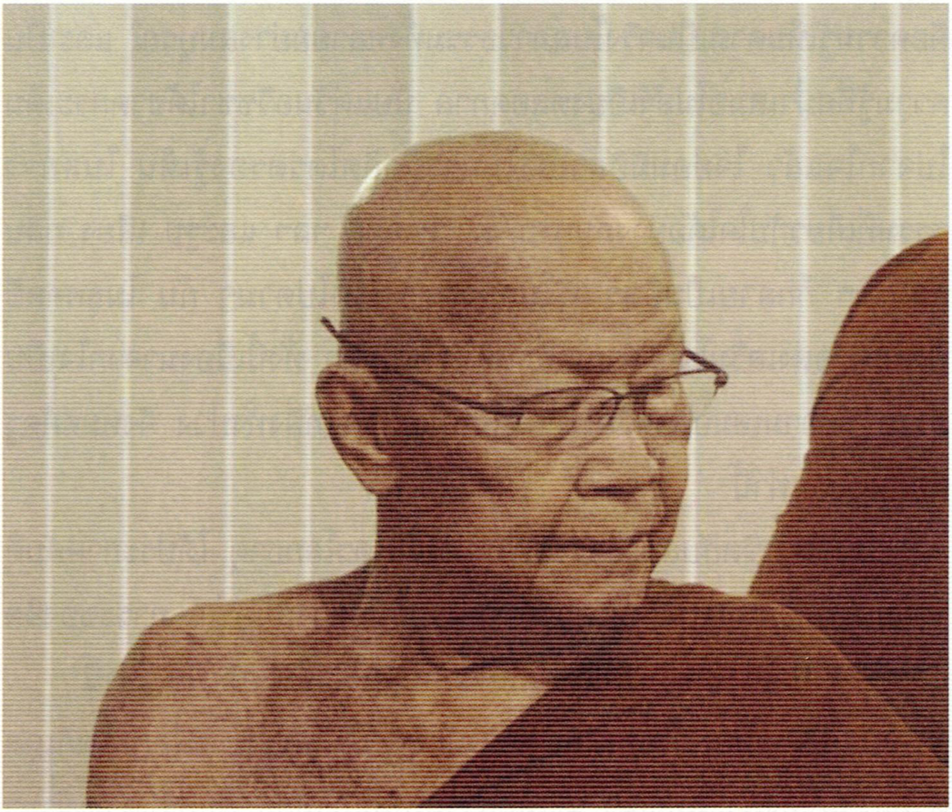
เช่นเดียวกับมหาโจรผู้ลือนามได้ถูกเจ้าหน้าที่ฆ่าตายแล้ว ชาวเมืองพากันอยู่สบายหายความระวังภัยจากโจรฉะนั้น ใจทรงยถาภูตญาณทัสสนะ

คือความรู้เห็นตามเป็นจริงในสภาวธรรมทั้งหลายอย่างสมบูรณ์ และเป็นความรู้ที่สม่ำเสมอไม่ลำเอียงตลอดกาล นับแต่วันอวิชชาได้ขาดกระเด็นไปจากใจแล้ว ใจย่อมมีอิสรเสรีในการนึกคิดไตร่ตรองรู้เห็น ในสภาวธรรมที่เกี่ยวกับใจได้อย่างสมบูรณ์ ตา หู จมูก ฯลฯ และรูป เสียง กลิ่น รส ฯลฯ ก็กลายเป็นอิสรเสรีในสภาพของเขาไปตามๆ กัน ไม่ถูกกดขี่บังคับหรือส่งเสริมใดๆ จากใจอีกเช่นเคยเป็นมา ทั้งนี้เนื่องมาจากใจเป็นธรรม มีความเสมอภาคและให้ความเสมอภาคแก่สิ่งทั้งปวง จึงหมดศัตรูต่อกันเพียงเท่านี้

เป็นอันว่าจิตกับสภาวธรรมทั้งหลายในไตรโลกธาตุ ได้ประกาศสันติความสงบต่อกันลงในสัจจะความจริงด้วยกันอย่างสมบูรณ์ ภาระของจิตและเรื่องวิปัสสนาของนามธรรมที่เกี่ยวกับจิต จึงขอยุติเพียงเท่านี้

ฉะนั้นจึงขออภัยโทษเผดียงท่านนักปฏิบัติทั้งหลาย เพื่อกำจัดกิเลสด้วยธรรมของพระพุทธเจ้า จงเห็นธรรมในคัมภีร์ทุกๆ คัมภีร์ชี้ตรงเข้ามาหากิเลสและธรรมในตัวของเราโดยไปซุ่มซ่อนอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง ผู้ใดมีโอปนยิกธรรมประจำใจ ผู้นั้นจะเอาตัวรอดได้ เพราะศาสนธรรมสอนผู้ฟังให้เป็นโอปนยิกะ คือ น้อมเข้ามาสู่ตัวทั้งนั้น และอย่าพึงเห็นว่าศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นอดีต อนาคต โดยไปอยู่กับคนที่ล่วงลับไปแล้ว และไปอยู่กับคนที่ยังไม่เกิด จงทราบว่า พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนคนตายแล้ว และไม่สอนคนที่ยังไม่เกิด จงเห็นว่าพระองค์สอนคนเป็น คือยังมีชีวิตอยู่ เช่น พวกเราทั้งหลาย สมกับพระพุทธศาสนาเป็นปัจจุบันทันสมัยตลอดกาล

ขอความสวัสดีมงคล จงมีแด่ท่านผู้อ่านผู้ฟังทั้งหลายโดยทั่วหน้ากันเถิดฯ

"....ขอได้พากันบำเพ็ญตามกำลัง ชีวิตของเราทุกๆ คนในโลกจะอยู่ก็ไม่กี่วัน เที่ยงแท้จะแตกดับอยู่แล้ว รีบขวนขวายหาคุณงามความดีในเมื่อมีชีวิตอยู่ หาได้มากน้อยเป็นของเรา..."

๒๕ เมษายน ๒๔๙๙

ภาคผนวก

ประวัติหลวงตา

สถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับองค์หลวงตา

พรรษาที่ ๑-๒ (พ.ศ.๒๔๗๗-๒๔๗๘)

บวชและจำพรรษาที่วัดโยธานิมิต อ.เมือง จ.อุดรธานี

พรรษาที่ ๓ (พ.ศ.๒๔๗๙)

วัดท่าช้าง อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.นครราชสีมา

พรรษาที่ ๔-๕ (พ.ศ.๒๔๘๐-๒๔๘๑)

วัดสุทธจินดา อ.เมือง จ.นครราชสีมา

พรรษาที่ ๖ (พ.ศ.๒๔๘๒)

วัดศาลาทอง อ.เมือง จ.นครราชสีมา

พรรษาที่ ๗ (พ.ศ.๒๔๘๓)

วัดเจดีย์หลวง อ.เมือง จ.เชียงใหม่

พรรษาที่ ๘ (พ.ศ.๒๔๘๔)

วัดป่าจักราช อ.จักราช จ.นครราชสีมา

พรรษาที่ ๙ (พ.ศ.๒๔๘๕)

เสนาสนะป่าบ้านโคก (วัดป่าวิสุทธิธรรม) อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร

พรรษาที่ ๑๐ (พ.ศ.๒๔๘๖)

เสนาสนะป่าบ้านนามน (วัดป่านาคนิมิตต์) อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร

พรรษาที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๔๘๗)

เสนาสนะป่ายางบ้านท่าบ่อสงคราม อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม

พรรษาที่ ๑๒-๑๗ (พ.ศ.๒๔๘๘- ๒๔๙๓)

วัดป่าบ้านหนองผือ อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร

พรรษาที่ ๑๘-๒๑ (พ.ศ. ๒๔๙๔- ๒๔๙๗)

เสนาสนะป่าบ้านห้วยทราย (วัดป่าวิเวกวัฒนาราม) อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร

พรรษาที่ ๒๒ (พ.ศ.๒๔๙๘)

วัดสถานีทดลองทางเกษตร (วัดชากใหญ่) อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี

พรรษาที่ ๒๓-๗๗ (พ.ศ.๒๔๙๙-๒๕๕๓)

วัดป่าบ้านตาด อ.เมือง จ.อุดรธานี

สินทรัพย์ (ทองคำและดอลลาร์) ที่ "โครงการช่วยชาติ"

ที่ได้รับบริจาคตั้งแต่ 12 เมษายน 2541 ถึง 7 พฤษภาคม 2554 นำเข้าคลังหลวงแล้วทั้งสิ้น 16 ครั้ง

มอบครั้งที่ 1

วันที่ 6 กรกฎาคม 2541 ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย

(ม.ร.ว.จตุมงคล โสณกุล ผู้ว่าธปท. รับมอบในนาม ธปท.)

ดอลลาร์ 1,278,000 เหรียญสหรัฐ

มอบครั้งที่ 2

วันที่ 4 พฤษภาคม 2542 ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย

(ม.ร.ว.จตุมงคล โสณกุล ผู้ว่าธปท. รับมอบในนาม ธปท.)

ทองคำ 83 แท่ง จำนวน 1,036.73 กิโลกรัม

ดอลลาร์ 3,000,000 เหรียญสหรัฐ

มอบครั้งที่ 3

วันที่ 21 เมษายน 2544 ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง

(ฯพณฯ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี รับมอบในนามรัฐบาล)

ทองคำ 82 แท่ง 1,024.24 กิโลกรัม

ดอลลาร์ 1,000,000 เหรียญสหรัฐ

มอบครั้งที่ 4

วันที่ 2 กรกฎาคม 2544 ณ สวนแสงธรรม ถนนพุทธมณฑลสาย 3

(ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล ผู้ว่าธปท. รับมอบในนาม ธปท.)

ทองคำ 55 แท่ง 687.10 กิโลกรัม

ดอลลาร์ 300,000 เหรียญสหรัฐ

มอบครั้งที่ 5

วันที่ 26 กันยายน 2544 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล

(ฯพณฯ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี รับมอบในนามรัฐบาล)

ทองคำ 145 แท่ง 1,811.75 กิโลกรัม

ดอลลาร์ 400,000 เหรียญสหรัฐ

มอบครั้งที่ 6

วันที่ 11 เมษายน 2545 ณ สวนแสงธรรม ถนนพุทธมณฑลสาย 3

(ฯพณฯ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี รับมอบในนามรัฐบาล)

ทองคำ 40 แท่ง 499.61 กิโลกรัม

ดอลลาร์ 300,000 เหรียญสหรัฐ

มอบครั้งที่ 7

วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2545 ณ ธนาคารแห่งประเทศไทย

(ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล ผู้ว่าธปท. รับมอบในนาม ธปท.)

ทองคำ 40 แท่ง 499.61 กิโลกรัม

ดอลลาร์ 300,000 เหรียญสหรัฐ

มอบครั้งที่ 8

วันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2546 ณ สวนแสงธรรม

(ดร.สุรเกียรติ เสถียรไทย เป็นตัวแทนรับมอบ แล้วมอบต่อให้ ธปท.)

ทองคำ 42 แท่ง 525 กิโลกรัม ดอลลาร์ 400,000 เหรียญสหรัฐ

มอบครั้งที่ 9

วันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ณ สวนแสงธรรม

(ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล ผู้ว่าธปท. รับมอบในนาม ธปท.)

ทองคำ 49 แท่ง 612.5 กิโลกรัม ดอลลาร์ 432,000 เหรียญสหรัฐ

มอบครั้งที่ 10

วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2546 ณ สวนแสงธรรม

(ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล ผู้ว่าธปท. รับมอบในนาม ธปท.)

ทองคำ 82 แท่ง 1025 กิโลกรัม ดอลลาร์ 300,000 เหรียญสหรัฐ

มอบครั้งที่ 11

วันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ณ สวนแสงธรรม

(ม.ร.ว.ปรีดิยาธร เทวกุล ผู้ว่าธปท. รับมอบในนาม ธปท.)

ทองคำ 112 แท่ง 1400 กิโลกรัม ดอลลาร์ 500,000 เหรียญสหรัฐ

มอบครั้งที่ 12

วันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2547 ณ เวทีใหม่สวนอัมพร

(ฯพณฯ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี รับมอบ)

ทองคำ 95 แท่ง 1187.5 กิโลกรัม

ดอลลาร์ 2,004,600 เหรียญสหรัฐ

มอบครั้งที่ 13

วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2547 ณ สวนแสงธรรม

(สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระราชทานหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์มอบทองคำเข้าคลังหลวงแก่หม่อมราชวงศ์ปรีดิยาธร เทวกุล ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย)

ทองคำ 58 แท่ง 725 กิโลกรัม

มอบครั้งที่ 14

วันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ.2550 ณ สวนแสงธรรม

(สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระราชทานหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์มอบทองคำเข้าคลังหลวงแก่ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย)

ทองคำ 48 แท่ง 600 กิโลกรัม

มอบครั้งที่ 15

วันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2553 ณ ศาลาใหญ่ วัดป่าบ้านตาด

(สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระราชทานหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์มอบทองคำเข้าคลังหลวงแก่นางธาริษา วัฒนเกส ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย)

ทองคำ 36 แท่ง 450 กิโลกรัม

มอบครั้งที่ 16

วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ณ สวนแสงธรรม

(สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระราชทานหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์มอบทองคำเข้าคลังหลวงแก่นายประสาร ไตรรัตน์วรกุล ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย)

ทองคำ 73.64 แท่ง 920.5 กิโลกรัม

รวมทองคำและดอลลาร์ที่มอบเข้าคลังหลวงไปแล้วทั้งสิ้น

ทองคำ 1040.64 แท่ง เท่ากับ 13,008.00 กิโลกรัม

ดอลลาร์ (รวมดอกเบี้ย) เท่ากับ 10,803,600 เหรียญสหรัฐ

หมายเหตุ ผลประโยชน์ (ดอกเบี้ย) ระหว่างเปิดบัญชีย่อย ถึงวันที่ 28 มิถุนายน 2544

มีจำนวน 589,889.03 เหรียญสหรัฐ

คิด 1 ดอลลาร์สหรัฐ = 44.227 บาท,

ทองคำ 1 ทรอยเอานซ์ = 31.10 กรัม,

ทองคำ 1 ทรอยเอานซ์ = 276.50 เหรียญสหรัฐ

ทองคำแท่งๆ ละประมาณ 12.5 กิโลกรัม

(ข้อมูล ณ วันที่ 24 ธันวาคม 2546 วัดป่าบ้านตาด อุดรธานี)

กระบวนการในการรับบริจาคทองคำ ใน "โครงการช่วยชาติ"

ทองคำบริจาค จะถูกนำมาชั่งและจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ทั้งตอนรับบริจาค และก่อนเข้ากระบวนการหลอม

เจ้าหน้าที่บรรจุทองคำลงสู่เบ้าหลอมไฟฟ้า เพื่อหลอมเหลวและทำให้ทองคำบริสุทธิ์

ทำการคัดแยกโลหะ โดยโลหะที่ถูกคัดแยกออก เช่น เงิน เป็นต้น จะนำไปซื้อทองคำเพื่อนำมาหลอมรวมเป็นทองคำแท่งใหญ่

ทองคำแท่งน้ำหนักแท่งละ 12.5 กิโลกรัม จะถูกรวบรวมเก็บไว้ในธนาคาร รอกำหนดวันมอบทองคำเข้าสู่คลังหลวง โดยมอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยทำหน้าที่ดูแล

ในการส่งมอบทองคำเข้าสู่คลังหลวงทุกครั้ง องค์หลวงตาจะทำการประพรมน้ำมนต์ลงบนทองคำ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาติบ้านเมือง

กระบวนการหลอมทอง

ทองคำที่ได้รับบริจาคในโครงการช่วยชาติส่วนใหญ่ เป็นทองรูปพรรณซึ่งมีความบริสุทธิ์อยู่ที่ 96.5% เนื่องจากมีโลหะอื่นเจือปน ซึ่งไม่ได้มาตรฐานทองคำสำรอง ดังนั้น จึงได้ให้บริษัทที่มีเทคโนโลยีที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับทั่วโลกเป็นผู้หลอม โดยผ่านกระบวนการทางไฟฟ้าซึ่งควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ผ่านเครื่องมือที่ให้ความละเอียดสูง (SCADA) มาตรฐาน ISO9002 ทองคำที่ได้จึงมีความบริสุทธิ์ถึง 99.99% ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานทองคำสำรอง พร้อมสำหรับใช้เป็นสินทรัพย์ค้ำประกันฐานะการเงินของประเทศต่อไป

การมอบทองคำแต่ละครั้ง ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ชั่งน้ำหนักและวิเคราะห์หาค่าความบริสุทธิ์ของทองคำโดยการเจาะทองคำแท่ง การดำเนินการดังกล่าวทำให้สูญเสียน้ำหนักทองคำไปบางส่วน

ยอดทองคำบริสุทธิ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้รับมอบตามโครงการช่วยชาติฯลได้นำเข้าสู่คลังหลวงเป็นทุนสำรองเงินตรา จำนวน 16 ครั้ง มียอดรวมทั้งสิ้น 13,000,061.941985 กรัม หรือ 13 ตัน 62 กรัม

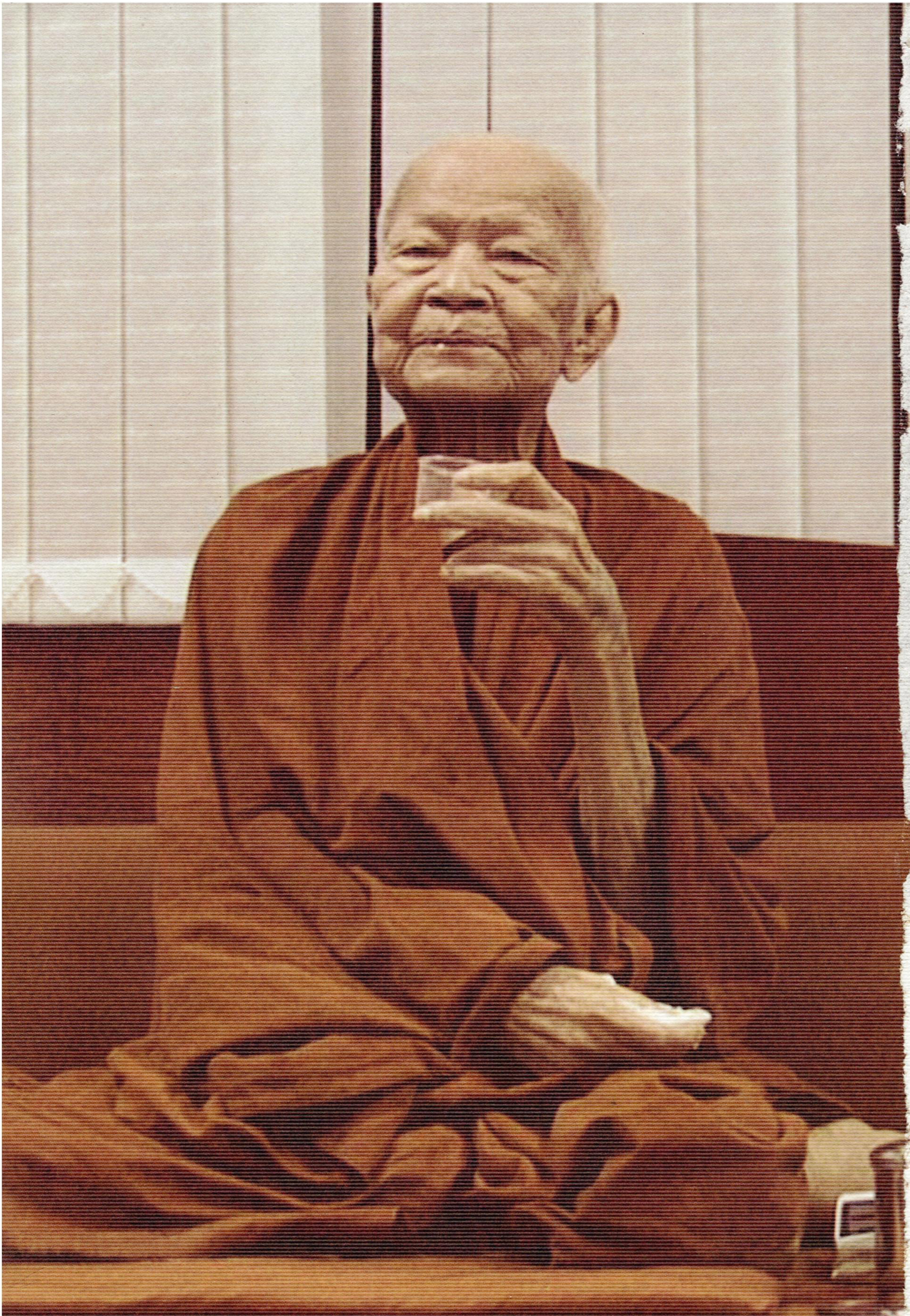
อ้างอิงจาก หนังสือญาณสัมปันนธัมมานุสรณ์

พระธรรมเทศนาจาก www.Luangta.com

“.... ถ้าพูดถึงเรื่องใจของเราเราก็บริสุทธิ์เต็มที่แล้ว หากิเลสตัวใดมาแทรกไม่มีแล้วเวลานี้ ถึงจะประกาศเป็นว่าเรานี้คือพระอรหันต์องค์หนึ่งก็จะผิดไปไหน ถ้าจะพูด พระพุทธเจ้ายังพูดได้ ครั้งพุทธกาลยังพูดได้ ธรรมอันเดียวกัน ผู้รู้ผู้เห็นธรรม ธรรมแบบเดียวกัน ทำไมเราจะพูดไม่ได้.... “

๓ กันยายน ๒๕๔๑

ความสุข ความทุกข์อันแท้จริงอยู่ที่
ใจ แต่ทุกวันนี้ตะครุบเงาของกิเลส
ด้วยการเรียนเป็นความรู้ มาถกเถียง
กันเปล่าๆ ศาสนาพระพุทธเจ้าไม่ใช่
ศาสนาน้ำลาย ลงปฏิบัติให้ถึง
ความจริงของธรรม จะหายสงสัย

ประวัติหลวงตา

โดย ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน

ดูตัวเองบ่อยๆ ดูจิตบ่อยๆ ครับ
สติ-ปัญญาอยู่ใกล้ตัวเสมอ ต่อไป
ดูคนอื่นบ้าง ช่วยเขาเรื่อยๆ

บัว